

K 372
2

თბილისის სსრ მეცნიერებათა აკადემია
მარტვილის სახელმწიფო მუზეუმი

საქართველოს
სახელმწიფო მუზეუმის
ქართულ ხელნაწერთა
აღწერილობა

● მ მ ი ■

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის შრომები
თბილისი—1946

მ. 2015ა/13883

საქართველოს
სახელმწიფო მუზეუმის
ქართულ ხელნაწერთა
კატალოგი

2/1372

საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების
ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექცია)
აკად. ს. ჯანაშიას საერთო რედაქციით

ტომი I

დასაბუთად მომზადებულია ხელნაწერთა განყოფილების
თანამშრომლების ლ. ქუთათელაძისა და ნ. კასრაძის მიერ

ილია აბულაძის

ხელმძღვანელობითა და რედაქციით

031(=353.1)

Académie des Sciences de la République Soviétique Socialiste de Géorgie
Musée d'État de Géorgie

DESCRIPTION DES MANUSCRITS
GEORGIENS DU MUSEE D'ETAT DE GEORGIE

Manuscrits de l'ancien Musée géorgien de la Société d'Histoire et
d'Ethnographie (collection H)

Sous la rédaction générale de l'académicien S. Djanachia

T o m e I

Préparée pour la publication par les collaborateurs de la Section des manuscrits
L. Koutateladzé et N. Kasradzé

Sous la direction et rédaction du prof. Ilia Abouladze

Edition de l'Académie des Sciences de Géorgie

Tbilissi—1946

ОПИСАНИЕ ГРУЗИНСКИХ РУКОПИСЕЙ ГОСУДАРСТВЕННОГО МУЗЕЯ ГРУЗИИ

Рукописи быв. Музея Грузинского Общества
Истории и Этнографии (коллекция Н)

Под общей редакцией акад. С. Джанашиа

Т о м I

Подготовлено к печати сотрудниками Отдела рукописей
Л. Кутателадзе и Н. Касрадзе

Под руководством и редакцией

И л ь и А б у л а д з е

Издательство Академии Наук Грузинской ССР
Тбилиси—1946

დაიბეჭდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
პრეზიდიუმის განკარგულებით.

პასუხისმგებელი რედაქტორი: ა. აფაქიძე.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების
თვრასეთი წლისთავს ეძღვნის საქართველოს სახელმწიფო
მუზეუმის კოლექციები ამ წაწრთვს.

*Двадцатипятилетию установления Советской
власти в Грузии посвящается коллективом
Государственного Музея Грузии настоящий труд.*

Le présent ouvrage est dédié par les collaborateurs
du Musée d'Etat de Géorgie au vingt-cinquième anni-
versaire du Pouvoir Sovjétique en Géorgie.

მუზეუმის დირექციისაბან

დიდი ხანია არსებობს საჭიროება საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა სრული აღწერილობის გამოქვეყნებისა. ამას განსაკუთრებით გრძნობდნენ ისინი, ვისაც ქართული ფილოლოგიის ან ისტორიულ-კულტურული საკითხების შესწავლა-გარკვევისათვის ოდესმე ხელი მოუკიდია. ამის გამო იყო, რომ მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებაში 1939 წელს, აწ განსვენებული აკად. ივ. ჯავახიშვილის თაოსნობით, დაიწყო ქართულ ხელნაწერთა აღწერა. აღწერისათვის საჭირო პირველი ინსტრუქცია თითონ აკად. ივ. ჯავახიშვილმა შეიმუშავა.

დაწყებულია ქართულ ხელნაწერთა ამ უდიდესი საგანძურის სრული და ერთიანი წესით შედგენილი აღწერილობის გამოქვეყნება. ამ აღწერილობამ უნდა გამოამჟღავნოს ხელნაწერის ყველა არსებითი დამახასიათებელი ნიშანი, გვიჩვენოს ყოველი ხელნაწერის გარეგნული და შინაგანი სახე. ასეთი ტიპის აღწერილობაში შედის შემდეგი ელემენტები: 1. ხელნაწერთა ნომრის ჩვენება, 2. ფურცელთა რაოდენობა, 3. ზომა, 4. მასალა (ქალაღლი, ეტრატი, ქილი და სხვა), 5. აკინძლობა და ყდა, 6. დაცულობის დახასიათება, 7. ხელი (ნუსხური, მხედრული), 8. თარიღი, 9. გადამწერის ვინაობა, 10. შემზადების ადგილი, 11. მინიატურებიანი ადგილების მითითება. ასეთ გარეგან აღწერილობას მისდევს ხელნაწერის შინაარსის გამოვლინება: 1. ავტორი, 2. სათაური, 3. ტექსტის დასაწყისი და ბოლო (თუ ტექსტი ნაკლულია). თუ ხელნაწერი კრებულს წარმოადგენს, ცალ-ცალკე აიწერება მასში შემავალი თვითეული სტატია (გვერდების მითითებით); თუ ხელნაწერს გააჩნია ანდერძი (ავტორის, მთარგმნელის, შემკვეთის, გადამწერის და სხვა), მისი განსაკუთრებული სამეცნიერო მნიშვნელობის გამო, ის მთლიანად და უცვლელად იქნება წარმოდგენილი.

აღწერილობათა ყოველ ტომს დაერთვის სათანადო საძიებლები.

წინამდებარე წიგნი ზემოთ მითითებული გეგმის მიხედვითაა შედგენილი, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობით, ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლების და ქუთათელაძისა და ნ. კასრაძის მიერ. ის საქართველოს სარსტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის (საქართველოს მუზეუმის H კოლექცია) ხელნაწერთა ერთი ნაწილის აღწერილობას შეიცავს. ამ კოლექციის აღწერილობათა გამოქვეყნება ექვს ტომადაა განზრახული; გამოცემა დასრულდება 1950 წლისათვის.

აღწერილობათა ექვსტომეულს მოყვება ჩვენს მუზეუმში დაცულ სხვა კოლექციათა აღწერილობანიც. ამრიგად ჩვენ მივიღებთ ქართველი ხალხის ამ უმდიდრესი და უნიკალური მემკვიდრეობის სრულ პირველად აღწერილობას.

გადაწყდა პირველ რიგში საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის კოლექციის აღწერილობათა შედგენა და გამოქვეყნება იმის გამო, რომ ამ ფონდის პირველადი აღწერილობა საერთოდ არასდროს არ შეუდგენიათ და ის ამიტომ სპეციალისტთათვის ხელმისაწვდომი არ იყო.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის კოლექტივმა არაფერი დაზოგა იმისათვის, რომ ეს პირველადი აღწერილობა დამაკმაყოფილებელი და დაინტერესებულ მკვლევართათვის სასარგებლო ყოფილიყო. ჩვენი კოლექტივი კარგად გრძნობს იმას, რომ ეს აღწერილობა სრულყოფილი და უნაკლო არ არის, მაგრამ ეს პირველი ნაბიჯია და მკითხველთაგან მიღებული მითითებები სიამოვნებით იქნება გათვალისწინებული, მორიგი ტომების შედგენისა და გამოცემისას. მუზეუმის კოლექტივი იმედოვნებს, რომ ამ გზით ის მიაღწევს ქართულ ხელნაწერთა ასე საშურ აღწერილობათა დამაკმაყოფილებელ გამოქვეყნებას.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის დირექცია

წინამდებარე ტომი საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის, აწ საქართველოს მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილების H კოლექციის პირველი ხუთასი ხელნაწერის აღწერილობას შეიცავს. თუ ხელნაწერთა სხვა ფონდებისათვის¹ აღწერილობა ბეჭდური თუ გამოუქვეყნებელი (მ. ჯანაშვილისა) არსებობს და ასე თუ ისე ხელმისაწვდომია პომეპარკებისათვის, ხელნაწერთა H ფონდის აღწერილობა—თუ არას ვიტყვივით ერთი დარგობლივი საძიებლის შესახებ, რომელიც ბარათული წესით არის დამუშავებული ვანსვენტული ს. გორგაძის მიერ და ხელნაწერად არის დაცული საქართველოს მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებაში, —სრულიად არ მომზადებულა. ჩვენნი ნაშრომი პირველი ცდაა ამ მხრივ, როპელიც ერთიმეორის მიმდევროდ იხილავს აღნიშნულ ფონდში დაცულ ხელნაწერებს.

საერთოდ ქართულ ხელნაწერთა სისტემური აღწერილობის საჭიროება დიდი ხანია მწვავედ იგრძობა ჩვენს სამეცნიერო საქმიანობაში. ქართველი ხალხის მდიდარი კულტურული იემკვიდრეობა წერილობითი რიგისა ჩვენს სიძველეთსაცავებშია დაცული. მათი ზოგადი ვაცნობა, ამათჟმ დარგის შესახები მასალის გამოკრება და უკანასკნელის შემცველ წყაროებზე წარმოდგენის გამომუშავება, რაც მკვლევარი სპეციალისტისათვის არის აუცილებელი, შეიძლება მიღწეულ იქნეს ავითეული ხელნაწერის მოკულობისა და შინაარსის აღნუსხვით. ხელნაწერი ფონდების პირველადი აღწერა საშუალებას იძლევა შემდეგში სპეციალურად იქნეს შესწავილილ-დაფასებული მკვლევარი სპეციალისტის მიერ ხელნაწერ ფონდებში წარმოდგენილი ესათვის დარგი ქართული წარსული ცხოვრებისა და აზრისა, იქნება ეს მოცემული რომელიმე დარგის მასალის ცალკეული აღწერილობისა, თუ ამ მასალაზე აგებულე ტენიერული გამოკვლევის სახით.

პირველადი აღწერილობის გეგმა, რომელიც წინამდებარე წიგნშია ვატარებული, საქართველოს მუზეუმის კონსულტანტის, აწ განსვენებული აკად. ივანე ჯავახიშვილის მიერ იქნა მონახული ჯერ კიდევ 1939 წელს. ამ გეგმას ჩვენ დავურთეთ მხოლოდ ხელნაწერებში დაცული ანდერძები, ან სხვა სახის მოწმობები, რომლებიც ნათესს ჰქენს თვით ხელნაწერისა, ან მასში დაცული თხზულებების აღოცენებას, და ამასთანავე მეტად ძვირფას წყაროს წარმოადგებს ქართული წარსული კულტურისა და მისი ამათემი მოამგის ცხოვრებისა და შემოქმედების ხასიათის ვარკვევისათვის.

ხელნაწერებში წარმოდგენილი თხზულებანი სრული სათაურითაა მოცემული აღწერილობაში, თუ კი ასეთი მათ გააჩნიათ, თუ არა და სათაური, ან ავტორი, ზოგჯერ ანდერძებიდან ვვაქვს გამოკრებილი, ნოლო სადაც ამის შესაძ-

¹ ასეთები: A—ყოფილი საეკლესიო მუზეუმისა; S—ყოფილ წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მუზეუმისა; Q—საქართველოს მუზეუმის ხელნაწერთა განყ-ისა.

² A ფონდისა: Описание рукописей Тифлиского церковного музея..., составл. Ф. Д. Жордания, книги I и II, Тифлис, 1901—1902; книга III, составл. М. Г. Джанашивили, Тифлис 1908. S ფონდისა კი: ვაროკაშვილი დავით, კატალოგი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წიგნთ-საცავისა, თბ., 1904 წ.; Е. Такайшвили, Описание рукописей „Общества распространения грамотности среди грузинского населения“, т. т. I—II, Тифлис, 1902—1906—1912; ა. შანიძე, და ა. ბაოამიძე, საქართველოს მუზეუმის S ფონდის აღწერილ ხელნაწერთა საძიებელი: «მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის», ნაკვ. II, თბ. 1939 წ.

ღმებლობა არ იყო, ჩვენ შევარქვეთ. სათაურს ტექსტის დასაწყისი მოსდევს, სათაური ტექსტის დასაწყისისაგან ტირეთია(—) გამოყოფილი. თუ სათაური ანდერძიდან არის აღებული, მაშინ ის კვიან ბრჭყალებშია (...ა)ჩსმული, ხოლო როცა ჩვენ ვაღდგენთ სათაურს, მაშინ კვადრატულ ფორჩხილებში ([]) ვსვამთ მას. ტექსტი კი (სათაურის არ-ქონების შემთხვევაშიც) ყველგან ჩვეულებრივ ბრჭყალებში („“) გვაქვს მოთავსებული. როცა ტექსტს დასაწყისი სიტყვები აკლდა, რაც იშვიათი მოვლენა არაა, მაშინ ჩვეულებრივი ბრჭყალების წინ სამ-წერტილს ვსვამთ; პირველ შემთხვევაში კი, ე. ი. როცა ბოლო აკლია, ჩვეულებრივ ბრჭყალსა ვწვრთ დამამთავრებელი სიტყვის შემდეგ, ხოლო დახაკლისს მომდევნო სამი წერტილთა აღვნიშნავთ. ტექსტის ამონაწერის ფარგლებში გადაღებული, ან დაკლებული სიტყვების ადვილას აგრეთვე წერტილები გვაქვს დასმული.

აღწერილობას საძიებლებიც დავერთეთ: პირველი ხელნაწერთა ქრონოლოგიურ ტაბულას წარმოადგენს (იქვე აღვნიშნეთ აღვილიც, სადაც შესრულებულია ხელნაწერი, როცა ასეთი ცნობა მოგვევალებოდა ანდერძებში), მეორე კი დარგობლივია. აქ ხელნაწერები დასახელებულია დარგების მიხედვით. ეს საძიებელი ზოგადია, რადგან დაწვრილებითი თემატური სურათი ხელნაწერებში დაცული თხზულებებისა განზრახულია მთელ ფონის დაერთოს ერთად და არა ცალკეულ ტომს. დაბოლოს, პირთა საძიებელიც გავუკეთეთ აღწერილობას. ეს პირები ან ავტორებია, ან სათაურში დასახელებული სხვა აღამიანები (რომლებსაც თხზულებები ეხება და ამდენად მათი აღნიშვნა საჭირო იყო). ანდა ანდერძებსა და სხვა მისებრი ხასიათის ამონაწერებში მოხსენებულ პერსონები.

ძველი მწიგნობრები, რომლებიც ამზადებდნენ წიგნებს მკითხველი წრებისათვის, დარწმუნებულნი იმაში, რომ მათი ნაღვაწი ყოველთვის სრულ მოწონებას ვერ დაიმსახურებდა, ანდერძებში ხშირად აღნიშნავდნენ: „დაკლებისათვის ნუ გვემობთო“, რაც სრული ზედმიწევნილობით უნდა გავიმოროთ აქ ჩვენც, რადგან უნაკლებად არც ჩვენ წარმოგვიდგენია ჩვენი ნაშრომი. მას, ბუნებრივია, ნაკლი აღმოაჩნდება, როგორც შინაგანს, ისე გარეგანს, ტექნიკურ ნაწილში (მაგალითად ქარაგმის ნიშნების უქონლობის გამო ხელნაწერების დაქარაგმებული ზოგიერთი სიტყვები, რომლებიც ენობრივი რიგის მოსაზრებათა გამო ხელუხლებელი უნდა დაგვეტოვებინა, აქ უქარაგმოდ არის გაშვებული). ამას ნაწილობრივ ეხლაც ვგრძნობთ, მაგრამ უმადური არ დავრჩებით, რასაკვირველია, თუ საქმიან შენიშვნას, რომელიც შემჩნეულ ნაკლს მომავლისათვის მაინც გამოგვასწორებინებს, ამთავითვე მოვისმენთ მიუდგომელი მკითხველისაგან.

აღწერილობის წინამდებარე ტომში წარმოადგენილ ხელნაწერთა აღწერაზე მუშაობდნენ საქართველოს მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილების თანამშრომლები — ლ. ქუთათელიაძე და ნ. კასრაძე. მათ მიერ მომზადებული აღწერილობა ჩემი მითითებების თანახმად იქნა მათივე ხელით განართული და სასტამბოდ გამზადებული. უნდა აღინიშნოს, რომ მათ არ დაუზოგავთ ენერგია და არც შეუწყულებიათ გარჯა, რომელიც ერთი უმთავრესი პირობათაგანია აღწერილობის საქმისათვის.

კორექტურისა და პირთა საძიებლის გამართვაში ნებმარებოდნენ ხსენებულ პირებთან ერთად ლ. მეფარიშვილი და თ. ენუქიძე.

აღნიშნული ტომის გამოქვეყნებისათვის დიდად დავალებული ვართ მუზეუმის დირექციისა და განსაკუთრებით ხელნაწერთა განყოფილების გამგის, დოც. კ. გრიგოლიასაგან, რომელთაც მადლობას მოვასხენებ.

ილია პაპულაძე

სამართლის წიგნები—XIX

316 ფ.; 35X23; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. მხედრული; [XIX ს.] დაუწერელია ფ.ფ. 1, 22v, 60v, 72v, 73, 244, 265v, 301v, 313v—316v.

1. **სამართალი მოსესია:** „კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელ მოსცა ღმერთმან მოსესს, რომელი დაწერა მან, მოსე, წიგნსა მეორე რჯულისასა და გამოსულთასა. მცნება ღთისაგან, სამართალი მოსესი. მცნება ღთისაგან.—თავ უყუვ მამასა შენსა და ღედასა შენსა, ვითარცა გამცნო შენ უფალმან ღთნ...“ 63r—72v.

2. **სამართალი ბერძელია:** „ღევან ბრძენისა და კონსტანტინესი და სხვათა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება სჯულის, კანონი მეფე და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რაფა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განავდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოცდა.—რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად სახელის წოდება, ამა წესთა და რითა ნუ განავდებს...“ 74r—134v.

3. **სამართალი სომხურია:** „ესე წიგნი არს ღიდის სომხეთისა სამართლის წიგნთა ზედა გაღმთარგმნებული და ეწოდების სახელი სამართლისა, თუ იკითხავთ და შეტყობა ვინდათ, თუ რომლის წიგნისაგან შეგვიკრებია, მოვახსენებთ...“ 135r—232v.

4. **სამართალი კათალიკოზისა:** სახელითა ღთისათა მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქართველოსა კათალიკოზმან, პატრიარქმან მალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აბხაზეთის კათალიკოზმან მამათ-მთავარმან ევდემონ დავსხელით და შეგვიკრებნით ყოველნი ებისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 233r—235v.

5. **ძველის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერა:** „ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის ღმიტრისამან, დავდევით ძველი, განაჩენი ესე, მას ჟამსა, ოდეს შევედით მთიულთ შიგან...“ 236r—243v.

6. **სამართალი აღბუღასია:** „შევიყარნით კოლთა მინდობილნი და აწყურისა ღთისმშობლისანი და გაქცევისა.—დავდევით წინა პატრონისა პაპისა ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი აგრევე სრულობით და უკლებლად დავსწერეთ...“ 245r—265v.

7. **სამართალი ბატონის შვილის ვახტანგისა:** „ყოფისა უმყოფისა, არისსა და უარისსა და მარსისა მქებნი, არა თუ ღირსად და შეძლე-

ბისა ჩემისაებრ მქებელი და მმონებელი, უღებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მრეენი კელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მიძიეთა (ღით-მე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთასდებენ...“ 266r—313r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. [საძიებელი] «ანბანზედ შედგენილი ზან-დუქისა გინა სარჩევისა» (2r—22r); ბ. მუხლობრივი საძიებელი (ცხრილები სამართლის ყველა წიგნისა; 23r—60r); და გ. [წინასიტყვაობა კრებულის შემდგენელისა:] «დასაბამითგანვე დამდებელმან საფურძველთა ქვეყანისათამან, დამქსელვმან ცათამან, უფსკრულთა გამოკვლვლმან და სივრცეთა სოფლისათა გარეშემცველმან, ყოველთა არსთა არსებად მოპყვანებელმან...“ (61r—62v).

2

სამართლის წიგნები—XVIII

239 ფ.; 39×25; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ზედა—გატეხილი) ნუსხური (სათაურები სინგური); [XVIII ს.]; გადამწერი—მირთროფანე გრიგოლაშვილი (9v, 189r, 235v.); დაუწერილი ფ.ფ.: 52, 136, 152, 126v, 129v.

1. ეს ამართალი მოსესია: «კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან, მოსე, წიგნისა მეორე სჯულისასა და გამოსულათასა. მცნება ღთისაგან, სამართალი მოსესი. ა. მცნება ღთისაგან. — თავ უყავ მამასა შენსა და დედასა შენსა...“ 3r—9v.

2. ეს ამართალი ბერძულია: «ლევიან ბრძენისა და კონსტანტინესი და სხვათა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება სჯულისა, კანონი მეფეთა და სამართლისა მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნისა ამას შინა, მცირედიცა არა განეგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოლცა. ა.—რომ მოხდეს და დადგეს მსაჯულად კაცი ვინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად საკელის წოდება, ამა წესთა და რიგთა ნუ განაგდებს...“ 10r—15v.

3. ეს ამართალი სომხურია: «ეცე წიგნი არს დიდის სომხეთისა სამართლის წიგნთა ზედა გადმოთარგმანებული და ეწოდების სახელი სამართლისა, თუ იკითხაეთ და შეტყობა გინდათ, თუ რომლის წიგნისაგან შეგვიკრებია, მოგახსენებთ...“ 53r—126r.

4. ეს ამართალი კათოლიკოზისაა: «სახელით ღთისათა მექრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქართველოსა კათოლიკოზმან, პატრიარქმან მალაქია, მექრისტეს მიერ კურთხეულმან აბხაზეთის კათოლიკოზმან მამათ-მთავარმან ევდემონ დავსხედით და შეგვიკრებნით ყოველნი ებისკოპოზნი აფხაზეთისა...“ 127r—129r.

5. ძეგლის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერა: «ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მე-

ფის დიმიტრისამან, დადევით ძეგლი, განაჩენი ესე, მას ჟამსა, ოდეს შე-
ვედით მთიულთ შიგან...“ 130r—135v.

6. «სამართალი აღბულასია: „შეეყარენით კოლთა მინდობილნი
და აწყურისა ღთისმშობლისანი და გაქცევისა.—დადევით წინა პატრონისა
პაპის ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი აგრევე სრულო-
ბით და უკლებლად დაესწერეთ...“ 137r—151v.

7. «სამართალი ბატონი შვილის ვახტანგისა: „მყოფისა უმ-
ყოფისა, არსისა და უარისა და მპარისა მქებნი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა
ჩემისაებრ მქებელი და მმონებელი, უღებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა
მეფენი ღლითი დღე მრეენი კელთა მარგილიტთა შინა და ჰპოებენ მძიეთა რა-
თამე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთასდებენ...“ 153r—187r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: [წინასიტყვაობა კრებულის შემდგენელისა:]
„დასაბამითგანვე დამბადებულმან საფუძველთა ქვეყანისათამან და დამქველმან ცათა-
მან, უფსკრულთა გამომკვეველმან და სიერცეთა სოფლისათა გარეშემცველმან, ყოველთა
არსთა და არაარსთა არსებად მომყვანებულმან...“ (2r—3r). ხელნაწერს ბოლოს ერთ-
ვის: მუსლობრივი საძიებელი (ცხრილები სამართლის ყველა წიგნისა; 190r—235v).

მინაწერები (მხედრული) მოიპოვება: ზედა ყდის v-ზე, 1r-v, 9v, 46v, 47-v,
126r, 189r-v, 190r, 235v, 236r-v, 237r-v, 238r, 239r-v და ქვედა ყდის r-ზე.

ანდერძი: „აღიწერა კელითა მიტროფანე გრიგოლაშვილისათა. ვინც
კაი სამართალი გააჩინოთ, მომიხსენეთ ღთის გულისათვის, და თქვენც ღმერთმან მოგიხ-
სენოსთ“ (235v).

3

იოანე ოქროპირი: იოანეს სახარების თარგმანება—1768

352ფ.; 32X22; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები
სინგურით); 1768 წ. (348r); გადამწერი—სიონის დეკანოზის შვილი ზუცესი ხახარია (348r);
დამკვეთი—ბატონიშვილი გიორგი (348r); ადგილი—[თბილისი]; დაუწერელია ფ. ფ. 1, 351, 352.

„წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა იოანე ოქროპირისა კოსტან-
ტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა თარგმანება იოანეს სახარებისა, თავი პი-
რულცი; წმიდისა იოანესთვის მხარებელისა და ღისმეტყუელისა.—ძვედარ-
თა ამის სოფლისათა რაქამს იხილიან ახლად მოსრული ვინმე უცხოხსა ქუეყა-
ნისა მკედარი, ახოანი და სახელგანთქმული, მეყსეულად ყოველნი შემოკრბიან
ხილუად კელოვნებისა მისისა და ბოძოლისა...“ 2r—348r.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: «ზანდუკი ამა წიგნისა» (348v—350r).

ანდერძი: „უფალმან მრავალჟამიერ ჰყვენ-პატრონი ბატონის შუალი გიორ-
გი, რომელმან აღმაწერინა ესე წმიდა თარგმანი იოანეს სახარებისა მე ყოვლად
უსახურსა მონა-მსახურსა სიონის დეკანოზის შუალს, უცვებს ზუცესს ხახა-
რიას. ნუ მწყევთ, უკეთუ იხილოთ რამე წერილი შეცთომილად, მე სიმართლე ვიმეყა-
დინე და დედანზე აღმოვიკითხე, გარნა უცთომელი მხოლოდ ღმერთი არს. აღიწერა
იანვარს 9, წელსა ქს განკორციელებითგან 1768, ხოლო ქართულსა ქრონიკონსა: ოწწ“
(348r).

შარამანიანი—1859

532ფ. (1066 გვ.); 35×22; ქალაღი; მოცილებული მუყაოს ყდა (ალაგ-ალაგ ფურცლები ამოცვენილია); ნაკლები (დაუზრებელია); მხედრული (სხვადასხვა ხელით, სათაურები სინგურით); 1859 წ. (366წ); დაუწერლად არის გაშვებული ფ. ფ.: 247v, 320r, 444v, 448v, 523v—532r.

„ანბანი ყარამანიისა სპარსულთაგან ქართულსა ენასა გარდართარგმნული ორბელიანისა სარდლისა ქეშიქიბაშისა ავთანდილისაგან, თუმცა რომჯერთა ხანთა შეწყობილი არს, მაგრამ ამას დავწერთ ქართულსა თარგმანსა ზედა, ვინიღან წიგნი ყარამანიისა აქამდინ არ იპოებოდა და აწ ვისაც გენიავთ საამო სასმენელი.—პირველ კამთა სპარსეთსა შიგან იყო კელმწიფე დიდი, რომელსა სახელად ეწოდებოდა თახმურად. ესე იყო მალალი და აღმატებული ყოველსა ზედა...“ 1r—523r.

წყდებან... ამ სიტყვაზედ ოხერ ჯინს გაცივან და უთხრან: თქვენ უგუნურნო, თქვენთვის იყავით, მე დრო კარგათ ვიცი. ესე უთხრა და დაჩემდნენ. ორი დღე მის ზღვის პირსა მოისვენეს, დღესა მესამესა აიყარნენ და ჰაერთა გემართნენ.“

იონან დამასქელი: წინამძღვარი—XVIII

79 ფ.; 20,5×15,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნაკლები (აკლია: I, IX-XI რვეული); ნუსხური (სათაურები სინგურით); ადგილ-ადგილ სათაურებში შემკული ასოები მოიპოვება; [XVIII ს.]; დაუწერლად გაშვებული 77v—79v.

წინამძღვარი: „[თავი ა]. პირუცლითგან იყო ღმერთი და ღმერთი იყო პირველითგან, რომელი-იგი მარადის იყო და არს და იყოს, და უფრო-სად არს მარადის, უზესთავე ყოვლისა არსებისა...“ 9v—76r.

შენიშვნა: ა. ამ ნაწარმოებზედ დართული აქვს შესავალი, სათაურის პირველი ასოთი: „წინამძღვარი.—სახელისა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა ერთისა მის სავეუამოვანისა...“ (9r); ბ. შესავალს წინ უძღვის: ცხოვრება იონანე დამასქელისა (აკლია დასაწყისი I რგ). იწყება: „...ფლ განმკურნა მე კულად მთავარი, უბრალო ხარ, ეტყოდა, და უბრალო და არა რათ მოყუას შენდა წამებულისა მის...“ (1r—8v); გ. ბოლოში გრთვის ანდერძი მთარგმნელისა და „ხანდუჯი წინისა ამის, რომელ არს წინამძღვარი“ (76v—77r).

ანდერძი (მთარგმნელისა): „დაესრულა და მასკელი ნებითა ღმთა, რომელსა ეწოდების წინამძღვარ და არს გეშარიტებით წინამძღვარი მართლმადიდებელთა სასუფეველად და განმანებელი მწუალებელთა ჯოჯობეთად. მი საყვარელნი კსნო, მამანო და ძმანო, რომელნი აღმოიკითხვდეთ წმიდა ამას და სულთა განმანათლებ-

ბელსა, ლოცა ყავთ ეფთჳმი გრძელი სათვს. რომელმან ფრიადითა მოსწრაფებითა და მოლუაწებითა დავსწერე სამოძღურობელად სულთა ჩუშნთა და თქუშნთათს და სიმტიციე მართლისა სარწმუნოებისათს“ (76r).

6

სადღესასწაულო თვენი—XVIII

24ფ; 35X21; მოლურჯო ქაღალდი; უყდო; ნუსხური (სათურები სინგურით); თავების დასაწყისი და ბოლო გაფორმებულია მხატვრული კამარებით (8v, 9r, 22r, 22v); [XVIII ს.].

«თთვესა იანვარსა ე დღესა»: ...«იხილე ქამნობისათს მწუხრსა ზედა წმიდისა ლის განცხადებისასა. ჰშუღნის უწყება უკეთუ, დაემთხვოს ლის განცხადება კვრიაკესა, გინა ორშაბათსა, ქამნობასა ვგალობთ პირველადე პარასკევსა...“ 1r—24v.

წყდება: «თთვესა ფებერვალსა ბ დღესა»: ... როკელსაცა მიიქუამს მკლავთა ზედა და სიხარულით ლალადებს, ლმერთი არს ესე (მამისა)“.

7

სამგზავრო გეოგრაფია—XIX

121 ფ; 22X17; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; ნაწილობრივ დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; გადამწერი—პეტრე ივანეს ძე დავრიშვი (1r); დაუწერლადაა გაწვებული 9v.

«სამგზავრო გეოგრაფუა, ესე იგი სამგზავროდ საკმარი ქუცუნისა აღწერა. თვს ქუცუნირისა სფერაჲსა, გინა ბურთისა.—მსოფლიო სტერა ანუ ბურთი შეიცავს თავსა ზედა თვსსა 7200 მილსა; აღრიცხე ყოველსა მილსა შინა 3000 ნაბიჯი გეომეტრიული...“ 2r—12Cv.

შენიშვნა: ა. მიმოხილულია ოთხ ნაწილად: ევროპა, აზია, აფრიკა და ამერიკა.
ბ. მინაწერები მოიპოვება: 1r, 2r.

ანდერძი: (ხელნაწერის პატრონისა): «ამირიშვის პეტრე ივანეს ძის დავრიშვიისაგან გადმოწერილი. დ. დავრიშვი“.(1r).

8

ბაშმეისტერი: ლოლიკა — 1778

153 ფ; 16,5X10; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მეტად დაზიანებული (1—32 ფ.ფ., უდიდესი ნაწილი მოკლუჯილი აქვს); მხედრული; 1778 წ. (153r); გადამწერი—მღვდელ-მონაზონი გამალიელი (153r).

«ლოლიკა»: „მოძღუართადმი სხუა და სხუათა სწავლათა მასწავლელთა, ესევეითართათო განზრახვთა, რათა ორსა, ანუ სამსა შინა წელიწადსა სრულ ჰყოსმცა სწავლაჲ აკადემიისა...“ (I ნაწ. I თავიდან) 32v—152v.

შენიშვნა: ხელნაწერში შიგადაშიგ არის სკოლითები ან ტო ნ I-ის კომენტარი-ბით, წარწერით „ანტონი“ (7r, 8r-v, 70v, 83r, 144v და სხ.).

ანდერძი: „ვედრებისა მთხოველი უნდა ვინმე ბერი მღუღელ-მონოხანო გა მალ ი ე ლ, აღ მ წ ი რ ე ლ ი ამა წერილისა, გამოქენობ ყველთა, რათა არა ჰყოთ წყვეა ნაცვლად შენდობისა ამისთვის, რომელ რაოდენ ძალ მედუა, სიმართლეს ვსწად-ნოოდი. იუნის ე, წელსა ჩლოჲ“ (153r).

9

ქრებული—XIX

41 ფ. 21×17; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; გადამწერის ვინაობა არ იკითხება (თარიღი, გადამწერის სახელი და გვარი გადაუხეკილია.—38r.); ადგილი—თბილისი (38r).

1. [შელოცვები]: „მე ვარ მლოცავი ღმერთი, მარგებელი, ანგელოზი, მასმინარი. ღმერთო, შენ დასწერე შენი ჯვარი, ამინ; [შა]ვტარიანი დანა და ჯამით წყალზე უნდა იდოს...“ 1r—1v.

2. [ნაწყვეტი სამკურნალო წიგნიდან]: „სუსუნატის წამალი.—უნდა აილოთ ირმის რქა, დასწოთ ცეცხლზედა...“ 2r—9r.

3. „აქ გახლავს საკითხავი, რომელიცა იტყვას ყველაფერსა მართალსა და საკეთილოსა და ამბობს, რაც კაცსა გადახდება.—თვალდახუჭული უნდა მოუსოს ამ ნომრებზედა თითითა და რა ნომერსაცა, იმ ნომრისა ლისტი უნდა იპოვოთ და ის იტყვას ყველასა, ავსა და კარგსა საკითხავსა...“ (აქვეა ცხრილი) 9r—18v.

4. აქ გახლავთ დასაწყისი ლუცვანი, წმინდანი წასაკითხავნი, ყველი (!) ლეთისა და ანგელოზისანი და უფლისანი.— 1. ლოცვა დაწყებითი: სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ. 2. ლოცვა მეზუერისა: ღმერთო, მილხინე მე ცოდვილსა მას...“ 19r—31r.

5. „სხუა და სხუა საკითხავი ს.-ს. ორბელიანის არაკებიდან“; [ა. მეფე და მხატვარი; ბ. ქურდი მკერვალი; გ. მთიელი და ბაღი; დ. კუ და მორიელი; ე. მელია და წერო; ვ. ორი მეგობარი] 31r—33r.

6. [ჩაბრუნაძე—ნაწყვეტი თამარიანიდან]: „თამარ წყნარი, შესაწყნარი, ხმა ნარნარი, პირ მცინარი...“ 33v.

7. [ეპიტაფია თამარ მეფეზე] „უბის ავაგე საყდარი, უწყალოს წყალი ვაღინე, ისპაანს დაესდევ ბეგარა, სტამბოლს ხარაჯა ავიღე...“ 33v.

8. [შოთა რუსთაველი—ორი სტროფი ვეფხისტყაოსნიდან]: „რომელმან შექმნა სამყარო...“ 33v—34r.

9. [არაკი კრიჰინა და ქიანკველანე:] „კრიჰინამ ერთხელ კრიჰინითა მთელი ზაფხული ატარა...“ 34r—34v.

10. [არაკი:] „სოფელნი და მდინარე.—სადაცა ერთს [სოფელს] წყარო ჩაუდიოდა პატარა, რომელიც ყოველ წელს აღელდებოდა...“ 34v—35r.

11. [არაკი:] „მელა და ყვავი.—ავერ ეს რამდენი ხანია, ასმენენ ქუცყანასა, რომ ორპირობა და პირმოთნობა საძაგელია, მაგრამ ქარსა აძლევენ ყველას ნათქუამსა...“ 35r—35v.

12. „ანდაზები: ავი კაცი აღკომასაც ავია...“ 35v—36v.

13. [ნაწყვეტი რომელიღაც პიესიდან:] „მოურავი — ეხლა აქ არის ბერუა?—აქ გახლავს, შენი პირიმე, ბაზარში დაიარება. მოურავი გზირს—გზირო, წაღი, ეს ბერუაც თან წაიყვანე, იპოვეთ იორდანე და ეხლავ აქ მომგვარეთ...“ 37r.

14. «როტმეისტერი კნ. ა. მიქელაძე»:

„კეთილშობილნი, მდაბალი ხალხნიც არავინ ვიტყვით ამაზე ვარსა:

ერთვლება და თავის შეწირვა ძეგლად დავგიძევეს ივ[ერ]თა გვარსა...“ 37v—38r.

15. „აბრამიანი: აბრამ იყო მღვთისა მლოცავი, მაგრამ ძენი ენატრებოდნენ შვილსა. რო მოხუცდნენ, მაშინ შესთხოვა ღმერთსა...“ 38v—40r.

16. „ზღაპარი ზაფხულის სათქმელი.—იყო და არა იყო, იყო ერთი მალალი და ძლიერი ხელმწიფე...“ 41r.

წყდება:ქერქი ფინიას მიუყარა და კარქი (!) თითონ შაქამა... და წავიდნენ შინა. პატარა ხანს... (41r).

10

ვახტანგ VI: სამართლის წიგნი—1830

82 ფ.; 22×17; ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული (გადაწერილია სხვადასხვა ხელით); 1830 წ. (69v).

«სამართალი ბატონი შვილისა»: „მყოფისა უმყოფოსა, არსისა და უარსისა და მარსისა მქებო, არა. თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მონებელი უღებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მკველნი (?) კელთა მარგალიტთა შინა და პოებენ მძივთა რათამე და უხილველობისათენ აღიღებენ და შთაზღებენ...“ 1r—69v.

შენიშვნა: ა. დართული აქვს „საძიებელი წიგნისა ამის სამართლისა“ (70r—81r); ბ. ხელნაწერს მოეპოვება მრანაწერები: 81v, 82r-v.

11

ვახტანგ VI: სამართლის წიგნი—XIX

84 ფ. (168 გვ.); 20,5×17; ქაღალდი; მწვანე ქაღალდის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს]; დაუწერლადაა გაშვებული გვ. გვ.: 142,159—168.

„დასაწყისი მეფის ვახტანგის სამართლისა, თქმული და ნალუაწი და ნასიბრძნი მეფის ვახტანგისა დავითიან-ბაგ[რ]ატოვანისა ჟამსა უფლისწულობისა თვისისასა. შესავალი პირუცლი.—მყოფისა უმყოფოასა, არსისა და უარსისა და მარსისა მკეები, არა თუ ღირსად, არამედ შეძლებისაებრ ჩემისა მკეებელი და მმონებელი უღება[დ] მქონე, მპოვნელი ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მრეველნი კელთა მარგალიტთა შინა...“ 1—141 გვ.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: „პინაქსი წიგნისა ამის“ (143—158 გვ.) და უხსლები (ტომ, რლა, რლზ—რლთ, უა), გამოღებული ძებრძული სამართლიდანა (155—158 გვ.)

12

სამართლის წიგნები—XIX

206 ფ.; 26,5X22; ქალაღდი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული; [XIX ს.]; მხედრული (სხვადასხვა ხელი); ფ.ფ. 164—166 დაუწერელია.

1. «სამართალი მერძული»: „ლევან ბრძენისა და კოსტანტინესი და სხვათა კელმწიფეთა მიერ თქმულ[ი] და განწესება სჯულის, კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განვაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოღცა.—რომ მოხდეს და დადგეს მსაჯულად კაცი ვინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად სახელის წოდება, ამა წესთა და რიგთა ნუ განავდებს...“ 53r—94r.

2. «სომხური სამართალი»: ...„თავი ორმოცდათორმეტი: ქვეყანას რომ აქვს ჩვეულება წესისა და არ დასწერონ ზითვისა და ნიშნისა და სახლის პატრივისა და ისრე ქნან გვირგვინის კურთხევა და დასჯერდეს რიგსა, იმ რიგად, როგორც წიგნით დაწერილი იყოს...“ (აკლია I რვეული—8 ფ.) 95r—158r.

3. «სამართალი კათალიკოზისა»: „სახელითა ღთისათა, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლის საქართველოსა კათალიკოზმან, პატრიარქმან მალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან, მამათ-მთავარმან ევდემონ, დაესხედით და შეეკრიბენით ყოველნი ეფისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 159r—163r.

4. „ძეგლის დაღება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ.—ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა ძეფეთ-მეფის დიმიტრისამან, დადღევით ძეგლი, განაჩენი ესე, მას ჟამსა, ოდეს შევედით მთიულთა შიგან...“ 167r—174r.

5. «სამართალი პირველი. შესავალი ა. ბატონიშვილის ნაბძანები.—მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა მკეები, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მკეებელი და მმონებელი, უღებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მრეველნი კელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მძივთა რათამე, და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთაზღებენ საუნჯედ პატრიოსანთა...“ 175r—206r.

შენიშვნა: სამართლის წიგნებს წინ უძღვის: ა. „ანბანური სარჩევი“ (1r—18v);
ბ. მუხლობრივი საძიებელი (ცხრილები სამართლის ყველა წიგნისა; 19r—51r).

ანდერძი: (ანბანური სარჩევის შემდგენელისა): „იგი ძველნი საძიებელნი ვინათ-
გან არევით იყვ[ნეს] და საჭიროსა ეამსა, ძიებ-სა შინა, დიდათ დაშურებოდენ მსაჯულ-
მომენი (გამგენი?), რომელსა ზამსო, რომელს ადგილს იგ ძველ (ძღლ,ძღღი?) სადმე
ჰპოებდენ, და ამას დიდ შრომა ედვა, ამისი ადვილ საპოვნელობისა მიხუზი მებრძანა
ყოვლად ამაღლებულისა ლთვი გვირგვინოსანისა საქართველოს და ყახახ-ბორჩალოს
მყრობელი-მჭონებელის ცხებულის მეფის თეიმურაზის მიერ, რათა ღონე რამე შეძია
ადვილ საპოვნელობისა. და აწ მე ესრეთ ვაღვაწე მცირედ რამე გვარიცხვენ (გავრიც-
ხვენ?) ძველნი საძიებელნი და მერმელა ანბანზე გამოვჰკარებენ, რომელი საჩივარ-
სამართალნი რომელს ასოზე უნდეს, დახედავს ამას რიცხვით ძველის საძიებელის რიცხვში
მიუყვანს და მუნ ჰპოებს. მეფე ადიდეთ სუფევით. ივლისის ა, კკს: ულჰ+ჩლნ.“

13

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსიკონი — XIX

184ფ.; 34,3×21,5; ქალაღი; მუყაის ყდა; სრული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია
ფ. ფ. 92v, 178r.

„ა. სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი.—ანი არს პირველი
ასო და კვიანი და ართონი, მრავალ რიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალ-
თა სიტყვათა ზედა, ვითარცა თავსა დაფიწერია...“ 7r—180r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ანბანი პირუტლად სასწავლი ყრმათათს“ (3r); ბ.
„ნულა და ქართული ოციხვის სწავლა“ (3v—4r); გ. „საქცევი ხუთთა კვიანთა ასოთანი
და სწავლა სხუთა ასოთა და თავბოლოთანი“ (4v—5v.); დ. „ანდერძ-ნაშავი აზის მუშა-
კისა ფრიად დამაშვრალის მოსწავლეათვის“ (5r—v.); ე. „ნიშნები“ პროსოდისა და
სხვა პირობითი (5v—6v). ბოლოში ერთვის: ა. Curriculum vitae (180r—v); ბ. „იესო
ქრისტეს ღთისა ჩვენისა სამეოცდათორმეტი მოწაფეთ სახელები და ვინ იყვნენ და სად
ეპისკოპოს იქმნეს“ (180v—181v); გ. „ვახტანგ მეფის ნათქვამი: რადგან დაშურა ასრე
საბა“ (ორი ლექსი—181v); დ. „საბას ნათქვამი: ამ ლექსიკონის რიგები, თუ ბრძენმან
დამიწუნოთა...“ (182r); ე. [ლექსი ვილაც ბეკოსა და დათაზე, '4 სტროფად] „ბერისშვი-
ლები იბძვიან...“ (182r); ვ. „მოკვლენი, რომელნი არიან ქართულნი და რომელთამე
არღარა უწოდდენ და დავიწყებდეს და სხვა თურქთა ენათაგან მოუღიეს მისად ნაცვლად“
(182v—183r); ზ. „განჯაფისა და მისის თამაშობის სახელები“ (183r—v); ძ. [ქორნიკო-
ნები] (183v—184r).

ტიქსტი ა-დან აგება-მდე ლექსიკონის წინაც (1—2 ფ.) აზის გამეორებული.

14

მოსე ხონელი: ამირან-ღარეჯანიანი—1816

86 ფ.: 32,8×21; ცისფერი ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა, მოცილებული; ხელნა-
წერი დაზიანებულია; დაშლილია და ზოგან კიდებმოკლეჯილი; მხედრული (სათაურები სინ-
გურით); 1816 წ. (86r); გადამწერი—მღვდელი პეტრე (86r).

„ქარი პირველი. აბესალომ ინდოთ მეფის ამბავი, რომელი დაიწყების.—
იყო ინდოთ მეფე აბესალომ მორკმული და გონებიანი, და არა იყო შეკირვება-
გულსა მისსა...“ 1r—84r.

შენიშვნა: ზედა ყდის v-ზე მოიპოვება 2 სტროფად ლექსი, რომელიც შეეხება
ამირან-დარეჯანის.

ანდერძი: აღიწერა და გასრულდა ამირან-დარეჯანის ქება [ხ]ელითა უღირსის-
მღელღის პეტრესითა, თვესა [აგვის]ტოსა ი-სა, ჩუფ-სა წელსა, ქს ფდ.

15

შანში—1738 ფ.

128 ფ.; 15,5×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა ლითონის შესაკრა-
ვებით; სრული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1738 წ. (128r); გადამწერი—თომა (128r);
ადგილი—ტფილისი, სიონი (128r); ფ. 9 დაუწერელია; რვეულების სათვალავი იწყება 22-ით,
უკანასკნელია—38 (2 ფ.), მე-28 რვ.-ში 6 ფ.

ეჟამნა: „სამოციქულო და სახარება შეიდეულთა.—კვირიაკესა. ფსალმუნი.
იყავნ უფალო წყალობა შენი [ჩნ] ზედა...“ 1r—127v.

შენიშვნა: ეჟამნო წარმოდგენილია: 1. „სამოციქულო და სახარება შეიდეულთა“;
2. „ლოცვა შუალისა“. 3. „იბაკონი წმიდისა ლისმშობლისა, რომელ არს დაუჯდო-
მელი“, 4. „ლოცვანი ყოველთა კვირიაკეთა დღეთანი“, 5. „ლოცვა დაწოლისა“, 6.
„ლოცვა ლამისა“, 7. „ლოცვა დღისა“, 8. „ლოცვა დაცემისა“, 9. „ლოცვა ზიარებისა“.

ანდერძი: „უფალო იესუ ქრისტე, შემიწყალე მე, ცოდვილი ამის მწერალი თომა.
ვინც იხილოთ და წარიკითხოთ, შენდობა ჰყავთ ჩემთვის და ჩემთა მშობელთათს. ლის
გულისათს ნუ მწყვეთ, თუ რამ შეტომით მომსლოდეს რამე, არაჲინ არს(!), არამედ
მის მონათესავე უტომელ. აღიწერა წმიდა ესე ეჟამნი ქალაქსა ტფილისსა, ტაძარსა სიო-
ნისსა, კელითა ჩემ ცოდვილის თომა ს მიერ, ქსა: ოკ.“ (128r).

16

ღაგიტინი—1691

212 ფ.; 9,8×7,5; ქალაღი; ხავერდგადაკრული ხის ყდა ლითონის შესაკრავებით (ქვედა-
ყდა და უკანასკნელი 8 ფ-ელი ჭია-ნაჭამია); სრული (ფ. 182 ამოვარდნილია); ნუსხური (სათაუ-
რები ოქროთი); ტექსტი ყველგან ჩასმულია მოვარაყებულ ჩარჩოში, დასაწყისს მოვარაყება-
მხატვრულად შესრულებული კამარა; 1691 წ. (211v); გადამწერი—მღვდელი ნათანაილ ბაღდა-
დიძე ბედისმწერიშვილი (211v); დამკვეთი—ლუარსაბ მეფის თანამეცხედრე მარიამი (წ) (211v);
პირველი 3 ფ. დაუწერელია.

„ფსალმუნი დავითისი [...] ესე იგი არს ქებაჲ და გალობაჲ და გინა თუ
გალობაჲ და ქებაჲ.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახუსა უღათასა-
და გზასა ცოდვილთასა არა დაღვა...“ 4r—202v.

შენიშვნა: დავითნს ერთის გალობანი მოსესნი და სხვათა (202ა—210ა); მოვალეობა მინაწერიც 2ა.

„ანდრძი გიორგი მთაწმიდლისა თარგმანებისათვის დავითისა.—წმიდანო და ღმერთ-შემოსილნო მამანო და ძმანო, რომელნიცა ამთა წმიდათა დავითთა მიემთხვნეთ ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რამეთუ ფრიადითა იძულებითა წმიდათა და სულიერთა მშობათა ჩემთათა ვთარგმანენ ესე დავითნი ახლად ბერძულისაგან ქართულად მე გლახაკმან გიორგი, უღირსმან ბუცეს-მონაზონმან, ფრიადითა ქირითა და რუდუნებითა, თვითიცის ღმერთმან, მრავალთა ბერძულთა დედათა დავითის თარგმანთაგან ფრიადითა გამოწულილეთა და გამოძიებთია. აწ უკუტ გვედრებთ ყოველთა, რომელნიცა მიემთხვნეთ წმიდათა ამთ დავითთა, რათა ჩუენთვის ლოცვა ჰყოთ, და ვინ სწერდეთ, ვითა აქა ჰპოთ, ვგრეთვე შეუცვალებელად დასწერდით, ნუცა ჩაურთავთ, ნუცა დააკლებთ, ჩუენ რომელი ჯერ იყო ჩაგზრთავს, და რომელი ჯერ იყო, დაგვკლავს, ვითა ჩინსა ენასა მოვიდოდა და წესი საქმისა ეძიებდა, ნუცა ღონ ანსა დააკლებთ, ნუცა რამეთუსა. და ესე ეგების გონიერისა გულისკმის ყოფად, რომელი-იგი ღონ ანი ჩუტნცა ეიცოდით, და თუმცა რას აენებდა, გინა იგი, გინა სხუად, რომელიცა სიტყუად არა დაუტეობდით, არცა აღმოგვტოვდით. უკეთ ვინმე ამას ჩუენსა შრომით და რუდუნებით ქნინსა და ყოელითა ქეშმარიტებითა საესესა ნაშრომსა და აღწერილსა არა ჯერ იყოს და კე იცოდის, ანუ ღო რ-გინა ო ტ ი, ანუ თუ ღმერთი და უფალი, გინა თუ რიტორიკა იყოს, ანუ ფილოსოფოსი, მაშა ჩუენსა ნაშრომსა ზედა ნუ ბრძნობს, ახლად თვთ ვითა გინდა, თარგმანენს სხუანი დავითნი, არას ეზრუნავს; და თუ ქართულთა დავითთა დასწერდეს, ჯრი აქუს და კურთხევა. რომელმან კულა ჩუენი დავითი, გინა ზეპირით იძალოს, გინა ესე მრავლითა სისხლითა თარგმნილი ჩი წინა დაედვას და დავითსა რყუნად და ხე-ქუტ ქვევად დაუწყოს, საშუელი მიჰკადენ ღმერთმან დღესა მას საშინელსა საშუელისასა. და ვინ ამთა ჩემთა დავითთა დასწერდეს და ესე ჩემი დაწერილი არა დაწეროს, ღმერთსა მან გასცეს პასუხი. უკეთუ მე გლახაკმან ესოდენი ჰირი ენახე და ესე უსახიდლო მარგალიტი არა დავიცონე აღწერადა, განმანათლებელად მკითხველთა და მსმენელთა, მას ამთა ორთასიტყუთა დაწერად რად ზარ აც? და წმიდასა დიდსა ეფთჳმის ნუ ვინ იმოწმებს; წმიდამან მამამან დავითთ თარგმნა და მწერალსა ვისმე მისცა დაწერად, და მან განრყუნა და უკმარ ყო. მიერთგან სხუად არღარა თარგმნა, არამედ ქართულინი დავითნი თანა ესხნიან და სადა სიტყუად ეკმარებოდის, მუნით იწამის, და ამითსა ქეშმარიტებისა მოწამედ და სიმართლისა მყავს ყოველი საბერძნეთი და ყოველნი ბერძულნი დავითნიცა და ვის არა ზრწამნდეს (!), შეაწამენ“ (211r-v).

ანდრძი (გადამწერისა): ა. „ნებითა ღმთა კელ ვჰყავ მე ყოველთა კაცთა ღნარჩევესმან ბაღდადიძემან ბედისმწერლიშჯლმან მღდელმან ნათანაელ წმიდა ესე დავითი აღწერად პატრონისა რევაზ ერისთვის ასულისა და თანამეცხედრისა ძისა შაჰნაოზ შეფის ლუარაბისა მარჯულნით მჯდომარისა ბატონის მარიამისათა. აკმარნეს ღმერთმან ორსავე შინა ცხორებასა და დღეგრძელგებასა და საუქუნამცა არს კსენება და კურთხევა მათი. შენდობა ყავთ მწერლისათუს. ღმერთმან იცის, სიკეთესა და სიმართლეს მოვიპირევე, რაცა ოდენ ძალ მედვა და რაცა დედასა ეწერა, სხუა მეტი არა დამიწერია რა, არცა რა ჩამირთავს, საცა გასაკეთები იყო, ორჯელ ჩავამოწმე და ისრე გამიმართებია. ბევრი სიტყუა გიუცხოებთა და ტყუილი ნუ [გ]კონია. აწე ვინცა შენდობით მომიკსენოთ, თქუენცა შეგინდნეს ღმერთმან, ამინ. დაიწერა ქკსა ტბით. სრულ იქმნა მაისის 30“ (211v). ბ. „ღმერთო ავამრე ორსავე შინა ცხორებასა პატრონს მარიამს დავითი ესე და მრავალკამიერ ჰყავ უკუნითი უკუნისამდე“ (191v).

სამართლის წიგნები—XIX

I—III+279 ფ. (558 გვ.); 34×21; ქალაქი; ტყავადაკრული ხის ყდა; ჩოიბოვება ჯვარის გამოსახულება (418 გვ., 557 გვ.); სრული; მხედრული (სათურები სინგურით); XIX ს.)პეიონიანი IV—IIIr.v: 1824); დაუწერელია გვ. გვ. 37, 115—116, 135—136, 242—244, 248, 474, 558.

1. «სამართალი მოსესია»: «კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან, მოსე, წიგნსა მეორე რჯულისასა და გამოსულიათასა(!). ა. მცნება ღმერთისაგან.—თავ უყავ მამასა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნო შენ უფალმან ღმერთ...“ 117—137 გვ.

2. «სამართალი ბერძულია»: «ლევან ბრძენისა და კოსტანტინესი და სხვათა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება სჯულის, კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განვაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოდ და ვყოცდა.—რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა...“ 137—241 გვ.

3. «სამართალი სომხურია»: «ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა სამართლისა წიგნთა ზედა გადმოთარგმნებული და უწოდების სახელი სამართლისა, თუ იკითხაეთ და შეტყობა გინდათ, თუ რომლის წიგნისაგან შეგვიკრებია, მოგახსენებთ, ანუ რომლის გუართა შეგვიკრებთ...“ 245—417 გვ.

4. «სამართალი კათალიკოზისა»: «[თ]ავე პირველი. სახელითა ღმერთისა მ[ე] ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქართველოსა კათალიკოზმან, პატრიარქმან ნალაქია, მე ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან მამათ-მთავარმან ევდემონ დაესხედით და შეგვიკრებნით ყოველნი ებისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 419—423 გვ.

5. «სამართალი მეფის გიორგისა»: «მეფის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ. ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფისა დიმიტრისამან, დავედევით ძეგლი, განაჩენი ესე, მას ქამს, ოდეს შევედით მთულთა(!) შიგან...“ 425—437 გვ.

6. «სამართალი აღბულასია»: «შევიყარნით კუოლთა მინდობილნი ღმერთნი და აწყურისა ღმერთმობლისანი და გაქვეისა.—დავიდევით წინა პატრონისა პისა ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი...“ 439—473 გვ.

7. «სამართალი ბატონისშვილის ვახტანგისა»: «მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა ქები, არა თუ ღირსად და შემძლებისა ჩემისაგარ შექებელი და მმონებელი, უღებად მქონელ-მპონელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მრევლნი(!) კელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მძივთა რათმე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთაზღებენ საუნჯეთ პატროსანთა...“ 475—557 გვ.

შენიშვნა: სამართლის წიგნებს წინ უძღვის: ა. «ანბანური სარჩევი» (1—37 გვ.);

ბ. მუხლობრივი საძიებელი (ცხრილები სამართლის ძველა წიგნისა (38—114 გვ.);

გ. [წინასიტყვაობა კრებულის შემდგენელისა] „დასაბამითგანვე დამდებელმან საფუძველთა ქვეყანისათმან და მქსეველმან ცათამან უფსკრულთა გამოკვლეულმან და სიგრცეთა სოფლისთა გარეშემცველმან ყოველთა არსთა და არაარსთა არსებად მომყვანებულმან...“ (117—119 გვ.); დ. ხელნაწერს მინაწერები მოვებობა: Ir და IIr-v.

ანდერძი ანბანური სარჩევის შემდგენელისა (37 გვ., იხ. № 12, ანდ.)

18

სამდივნო წიგნი—XVIII

79 ფ.; 32×20,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; დახიანებული; ნაწილობრივ დაშლილი; მხედრული; [XVIII ს.]; დაუწერელია: 29r-v, 43r, 45v, 47v, 48r, 50v—51v, 53v, 55v, 59r, 68v—69v, 72r, 73r-v, 74v, 75v, 77v—78r, 79v; ამოვარდნილია: 30—31, 56 ფ-ფ; ფ. 45 ქვემო ნაწილი მოჭრილი აქვს.

[სამდივნო წიგნი]: „ქ. ოდესმე ვინანიმე და ვისნიმენი გონებანი სკურეტდეს. სადმე გრძნობადთა და გონებითა მისაწღმთა და ნანდვილ მეცა მყოფნი, ვიდრემე ყოველნი, ანუ გრძნობითა იცნობებიან, ანუ გონებითა მიიწლომვისნ...“

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს სამდივნო წიგნს, რომელშიც მოყვანილია სხვადასხვა ნიმუშები საეკლესიო, სამოქალაქო და კერძო ხასიათის საბუთებისა. საბუთთა ნიმუშებში ზოგჯერ დასახელებულია საბუთის გამცემი, ან მიმღები, ზოგან კი ადგილია გაშვებული, ანდა მითითებაა, რათა საკირო შემთხვევაში ჩაემატოს ასეთი.

ნიმუშები დადებულია მზითვის წიგნებისათვის, ტირილისა და გოდებისათვის, სამძიმრის წიგნისათვის (14r—27v); მოკითხვის წიგნისათვის (28r—50r); არხის წიგნებისათვის (52r—53r); სიგელებისათვის (54r—60v); კონდაკებისათვის (61r—66v); ანდერძის წიგნებისათვის (67v—68r); შეწირულობის წიგნებისათვის (70r—71v); საფლავზე დასაწერისათვის (74r); ბეჭედზე და დროშის თავზე დასაწერისათვის (76r—77r) და სააღმშენებლო წარწერებისათვის.

19

კრებული—1753

180 ფ.; 30×20,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები ხინგურით); 1753 წ. (180v); გადამწერი:—გიორგი ბერის შვილი გვარათ ლუკაძე (122v, 180v); ადგილი — მოსკოვი (180v); დაუწერელია: 9v, 123r-v.

«ღვთისმეტყველება»: „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა, აღმოსავლეთისა მართლმადიდებელთა წმინდისა კათოლიკე სამოციქულოსა ეკლესიისა; კითხვა: ა. რა ჯერს. არს დამარხვად მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა მიერ, რათა დაიმკვიდრონ ცხოვრება საუკუნო...“ 10r—122v.

შენიშვნა: ა. თხზულება შედგება სამი ნაწილისაგან: 1. სარწმუნოებისათვის, 2. სასოებისათვის და 3. სიყვარულისათვის; ბ. ნაწარმოებს წინ უძღვის: «შესავალი»

ამის წიგნისა» (1r—4v) და ორი ეპისტოლე მორწმუნეთადმი, ერთი იორუსალიმის ნეკტარიოს პატრიარქისა და მეორე კოსტანტინეპოლისა (4v—9r).

2. „წიგნი სიბრძნისა ისო ძისა ზირაქისა: თავი ა.—ყოველი სიბრძნე უფლისაგან და მის თანა ჰგიეს საუკუნითგან. ვინ აღრაცხნეს ქვიშანი ზღვისანი და ცუარნი წვიმისანი და დღენი იგი საუკუნენი...“ 124r—180v.

ანდერძი: ა. „მეუფეო უფალო, დმერთო ქეშმარიტებისაო, შემიწყაღე მე ცოდვილი ორსავე ცხოვრებასა შინა წიგნისა ამის დამწერი გიორგი ბერის შვილი გვარათ ლუკაძე და სადაურობით ნეძვისელი“ (122v); ბ. „დაწერიე ესე ორი წიგნი, რომელ არს სარწმუნოება და ისო ზირაქი, საფასეთა და წარსაგებელითა კახეთის თავადის იოანე სოლომონის ძის ქობულთისათა, ხოლო შრომით და რუდუნებით მე, ცოდვილმან ნეძვისელმა ლუკაძემ გიორგი ბერის შვილმან, და გვედრებე უფალნო ჩემნო, უკეთუ ვინმე ჩემ მიერ წერილსა ამას წარიკითხვიდეთ, შენდობასა მიბძანებდეთ, რათა უფალმან დმერთმან ქეშმარიტებისამან თქვენცა შენდობილ გყვენსთ. და უკეთუ შეცთომილი რამე იხილოთ, ნუ შეურაცხ მყოფთ, რამეთუ, ვითარცა კაცი. დაიწერა დიდსა რუსეთს, დიდად სახელდებულსა სამეფოსა ქალაქს მოსკოვს, დასაბამითგან სოფლისა ამის წელსა შვიდიათას ორას სამეოცდამეორესა, ხოლო განკორციელებითგან მღთისა სიტყვისათა ათას შვიდას ორმეოცდამეცამეტესა წელსა.“

შენიშვნა: ანდერძში მოხსენებული „იოანე სოლომონის ძე ქობულთეი“ განხილვა-გებული ხელით არის დაწერილი, როგორც ჩანს, გვიან.

20

კრებული—1828

99 ფ. (199 გვ.); ლურჯი ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიდრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული; 1828 წ. (170; 197 გვ.); გადამწერი—არქიმანდრიტი ეპიფანე (გვ. 170; 197), დაუწერელია გვ. გვ.: 171, 198—201.

„ქება და დიდება, შესხმა და გალობა ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, უწყება უბიწოასა და სანატრელისა მოქალაქობისა მისისა შობითგან მიცულებდამდე, აღწერილი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმეს მიერ ძილასოქოსისა და აღმსარებელისა, გ. მ. — ისმინეთ ესე ყოველმან თესლებმან და ყურად იღეთ ყოველთა დამკვლრებულთა ქუცყანისათა...“ 1—170 გვ.

2. „უწყებათგან პირველთა გამოწლილვით შეკრებული ნეტარისა იოანეს-გან ხუცისა და მონაზონისა დამასკელისა, საკითხავი ყოვლად ქებულისა შობისათს უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა, მ. გ.—რაჟამს ზაფხული მოიწიოს, ყოვლისა სოფლისა ნიეთნი კუალად განახლებად მოიქცევიან...“ 172—198 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): „მ დედაო ქალწულთა შორის და ქალწულო დედათა შორის, შენ მეოხ, მფარველ მეყავ მრჩობლსავე სოფელსა შინა გადმომჩხაპაცსა ამისსა ცოდვილსა ბერს არხიმანდრიტს ეპიფანეს. 1828-ს წელსა, აგვისტოს 4-ს დღესა (ასეთივე შინაარსის ანდერძი მოიპოვება ხელნაწერის ბოლოსაც, გვ. 170).“

21

კრებული—1805

98 ფ.; 20,3X16; ქალაღი; ტყავადკრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები სინგუ-რიოთ); 1805 (94r); დაუწერლია: 1—3 ფ.; 5v, 16v, 45v, 70v.

1. „მზეკაბუკ ორბელიანისაგან თქმული ბატონის შვილის ქეთევანის ძეობაში გიორგი (წაშლილია და ფანქრით თავზე აწერია „გრიგოლ“) რომ დაებადა.—აღმკულ სრასა, უცხოდ მზასა, მზევ შინ შემოდოო...“ 4r—5r.

2. „ღიდის მეფის თეიმურაზისაგან თქმულნი ლექსნი, მაჯამა სრუ-ლი და სათარგმანბელი და ს[ა]ქმო.—

კვლავც მითქვამს სიტყვა უქმისა, პატიჟმან შემაშინაო.

ყოველნი განვლით სოფელსა არუნ დავრჩებთ შინაო...“ 6r—16r.

3. „შამი ფარვანას გაბჭობა, თქმული ბატონის მეფის თეიმურაზისაგან, რომლისა კსენება საუკუნო იყავნ.—ღმერთო, ყოველთა ცხადთაო და იღუმალთ დაუფარაო...“ 17r—26v.

შენიშვნა: ამ ნაწარმოების პირველი სტროფი წინა გვერდზედაც მოიპოვება.

4. «თეიმურაზ I»: „მეფეთ ქება სრული და საამო.—რადგან არ ვსცხრები ქებასა, ვგონივარ ამით მისანი...“ 26v—31r.

შენიშვნა: ეს ნაწარმოები თეიმურაზ I-ის 1934 წ. გამოცემაში მაჯამის ტიგშია მოთავსებული.

5. «თეიმურაზ I»: „ამბავი ვარდისა და ბულბულისა გაბჭობისა, საამო.—ჰე არსისა შემოქმედო შენგან არის ყოელიფერი...“ 31r—45r.

6. „ქება ანბანისა, თქმული ვახტანგ ორბელიანისა, შვენიერ ლექს მთხზველისა.—

აჰა ამბად აღვამალოთ აწ ალეისა აღნაგობა.

ბეწვბნელობა, ბროლ ბადრობა, ბაგე[ე]ბის ბიდახშობა...“ 46r—47r.

7. „თქმული მისავე ვახტანგ ორბელიანისა, ანბანთ ქება, ლექსი ჩახრუხაული და ოთხ ტაგებში სრული ანბანი.—აღალეებს ბაგებს გულ დასადა-გებს...“ 47r.

8. „ქება ანბანთა სხვა სხვისაგან; მთქმელსა ლტოლვილსა ვეფტოდეთ თავდამცველსა.—აღჰკაზმე არე ასპიროზ, ამარტა ასად აგეა...“ 47v—48v.

9. „ესე ანბანთ ქება უცხო და ახლად შემოდებული და არ ადვილად სათარგმანბელნი, თქმულნი მეფის ვახტანგის მიერ, უფალმან მრავალქა-მიერ ყოს, ამინ მრავალქამიერ.—ასრე არის აგებული, ამგებულსა აქ აქებდეს, ამყობდესცა, აღიდებდეს, ამისთვისევე აქაქებდეს...“ 49r—53v.

10. „მეფე იგივე (ვახტანგ) სამეფოსაგან კიდევან ქნული სალბუნად გულის წყულუბათათვის მკურნალთათვის თვისისათვის იქმნების და სწერს ესრედ.—მწამს მისის სარჯლით აშქმული, ჯოჯოხეთს პირი იცოდა...“ 54r—67r.

11. „ოდესკა ქართლი იკმეს მეფე ვახტანგ ისპანად და მიიწივა წინაშე სპარსდა მეფისა, აწვევდენ მამულისა სჯულის დატევეზად და ღთის მოყვარე მეფე ესე არა ერჩდა მძლავრისა მის ბრძანებასა. ამისთვის პატიმრად

წარავლინეს ქირმანს და მუნ მყოფობასა შინა იწყო წერად ესრეთ, რათამცა არა შეეპყრა ურვითა სევდიანობასა და ესრეთითა წესითა იქარვებდა პირველისა მის დიდებულებისა არა ქნასა ნაღვლიანობასა. მრავალჯამიერ ყოს უფალ-მან.—კვლავ მიხმეს ისევ ისპანს, დამრჩა ეს შეუსრულდები...“ 68r-v.

12. „მოცალობასა შინა მყოფსა ჭმუნვა ნაღვლისა მჭარვებელად იწერების საქართველოს მეფის მიერ უფლისა, უფლისა ვახტანგისაგან, დიდსა ქალაქსა მოსკოფსა შინა 1730.—დანიშონა კაეშანმა, სვედა მომხვდა მისთვის წამლად...“ 69r—70r.

13. „აქა იწყებთან ტრფიალთაგან სატრფოსათვის შაირობა და მკითხველთა უკმს გულისკვირება, თუ ვისდამი ტრფიალებს მეფე (ვახტანგ), საემარ არს ყურნი სმენად და გული გამოკულეგად.—ლექსი უნდა ტბილ-გვარითა სწავლის სიტყვით გამახარი...“ 71r—88v.

14. „თქმული ცხებულის მეფის თეიმურაზ მეორისაგან, რომელი იყო მეფე ქართლისა და კახეთისა, ქება სრისა მის, რომელიცა თვით აღაშენა კიდესა ზედა მტკვარისასა.—ქმნა ღმერთმა ცანი, ქვეყანა, შეამყო ზენათ ქვევითა...“ 89r—93v.

შენიშვნა: ხელნაწერს ბოლოს ერთვის: ა. „ბეჭდები მუნსიბიანი“ (ბეჭდების წარწერები მეფეთა და დიდებულთა; აქვეა „ქნ. აღ. ჭაუჭავაძისაგან გამოთქმული კნენი მანანა ორბელიანის ბეჭდულად დასაწერი“: 96r); ბ. „გამოცანებში“ (96v—97v); გ. „ბესარიონ გაბაშვილის მიერ მიწერილი გაიოს არზიმანდრიტისადმი, მან ოდეს სთხოვა ჭაბაშვილმან არზიმანდრიტს სადილად და მან სიმამლრის მიზეზით ბოღიში მოითხოვა“ (ერთი სტროფი: 98r); დ. „შაირები: ანტონ კათალიკოსისა, ბესარიონ გაბაშვილისა, პეტრე ყაზიბისა (98r-v).

ანდერძი: „მათის უჯან[ა]თლებულესობის საქართველოს მეფის ძის იოვანესისა, ღმერთმან ბედნიერებაში მოახმაროს და კეთილდღეობაში, ამინ, მრავალჯამიერ, მრავალჯამიერ, მრავალჯამიერ უკუნისამდენ. სრულ იქმნა ოკდონბრის კვ, ქრისტეს აქეთ 1805“ (94r).

22

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსნიკონი—XVIII

280 ფ.; 17,5×10,3; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ცალი ყდა (ზედა დაკარგულია) ნაკლული და დაზიანებული (პირველი 4 რვეულიდან გადარჩენილია მხოლოდ 2 მთლიანი ფ-ელი და ერთი ფ.-ლის ნაწილი; შიგნითაც, 104—105 ფ. ფ. შორის, აკლია რამდენიმე ფ.-ელი ფ. 178 სიგრძეზე ბოლომდე ჩანებულია; 208 ფ.-ის ნაწილი დაკარგულია); მხედრული (სათაური სინჯურით); [XVIII ს.].

„ანი არს პირველი ასო და კვიანი და ართრონი მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყვათაც და ბოლოდცა, ვითარცა ზედედ დამიწერია. ლექსიკონი ქართული.—ა, 18 კავშირში...“ 1v—280v.

წყდებთა: „... [3]როტაგი—წერილში ნახე, 3 მეფე 24,8. ხათიშარიფ...“

შენიშვნა: იმ ნაწილებიდან, რომლებიც ჩვეულებრივ საბას ლექსიკონის ნუსხებს წინ უძღვის, აქ ფრაგმენტების სახითაა გადარჩენილი: ა. პირობითი ნიშნების ახსნა და ბ. იესო ქრისტეს მოწაფეთ სახელები...“ (1r-v).

23

ღვთობა ბატონიშვილი: ისტორია-ნარკვევი—1822

60 ფ.: 17X10,6; ცისფერი ქაღალდი; ტყავის ყდა (ქაღალდ-გადაკრული); მხედრული (სა-თაურები სინგურით); 1822 წ. (60v); გადამწერი — მღვდელი დიმიტრი ოქრუაშვილი (60v); ადგილი—ქ. გორი (60v); დაუწერელია: 1—2v, 3v, 4v, 10v, 15v, 28v, 40v.

«ისტორია ასურეთისა»: „თავი 1. ასურ ძემან სემისამან დაუტევა სენარი მიზეზისა ძლით, რომელიცა მძლავრა ნებროთ...“ 6r—60v.

შენიშვნა: 1. წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებულად წმიდისა სამებისა ცხოველს-მყოფელისა და განუყოფელისა სამებისა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა.—დროსა შუკეთილმსახურების და უმაღლესისა გიორგი მეთათამეტისა, მეფისა ყოვლისა საქართველომასა, და კეთილმორწმუნისა დედუფლისა მარიამისა ციცაშვილის ასულისასა და კეთილმორწმუნეთა მეფის ძეთა და ასულთასა, კურთხევითა უნეტარებისა და უწმიდესისა მეფის ძის ანტონი პატრიარხისა ყოვლისა საქართველომასათა, დაიბეჭდა წიგნი ესე ნარკვევი სამეფოსა ქალაქსა ტფილისს, დასაბამიდგან სოფლისა კტ, ხოლო განკორციელებითან სიტყვისა ღისა ჩუ, თვესა მარტსა ა. დავითის მიერ დავითიან ბაგრატიონისა ქართლსა და კახეთის მეფის გიორგის მეთათამეტისა პირშოს ძის ღენერალ მაიორისა და კავალერისა დავითისაგან კმნილი ისტორიაჲ, რომელსა ეწოდების ნარკვევი. წელსა დასაბამიდგან სოფლისა კტ, კორციელად შობიდგან სიტყვისა ღისა ჩუ, ხოლო ქართულსა ქორთიკონსა უპმ, თთვესა მარტსა, რიცხუსა ა.“ (3r—4r). ბ. წინასიტყვაობა ავტორისა (5r-v).

2. «ნარკვევი» შედგება 6 ნაწილისაგან: I. ასურეთის ისტორია; II. «თუს მონარხთა სპარსეთისათა». III. «თუს მონარხთა საბერძნეთისათა»; IV. «თუს იმპერიისა როსსისა»; V. «თუს მეფეთა ბრომისათა»; VI. «შემოკლებული ისტორიაჲ საქართუშლომასა».

ანდერძი: „დაბეჭდილის ნარკვევის წიგნიდამ თანა-ჰსწორ გაუდმოვსწერე დიმიტრი მღვდელმან ოქრუაშვილმან, მაისის 8 დღესა, 1822 წელსა, გორის ქალაქსა შინა“.

24

კრებული—1881

121 ფ.: 34,5X22; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (2r—51r-მდე ქართული ტექსტი, 98r—154r-მდე რუსული); 1881 წ. (51r); გადამწერი (ქართული ტექსტისა)—მთავარ-დიაკონი სტირიდონ (51r); დამკვეთი—მიხეილ საბინინი (51r); დაუწერელია 8v, 9r, 23v, 51v, 52r-v, 109v—121v.

1. «თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა არსენისი მოძღვრისა, მცხეთელთა კათოლიკოსისა, რომელი იყო სანახებთაგან სამცხისათა საფაოთ: განყოფისათვის ქართლისა და სომეხთასა.—კაცნო ღვთის მოყვარენო რომელნიცა შეგებითა

2.

ენბაზისაგან ცხოვლისა შვილად წმინდისა და დიდებულისა კათოლიკე ეკკლესიისა სარწმუნოებასა ზედა წმინდისა სამებისასა...“ 2r—8r.

2. „მეფობა სომეხთა ნოეს შვილითგან. ესე არიან პოენილ პათმოთენისგან წიგნისა ამას შინა გამოკრებიით. — ნახარ[არ]თა და ნათესავთა სახელები შვილთა ნოესთა: სემ, ქამ, იაფეთ...“ 9v—10r.

3. „აღსარება და უწყება და სასწაული მართლისა სარწმუნოებისა და წმინდათა კრებათათვის, რომელთა და[ა]მტკიცეს მართალი სარწმუნოება, რომელ-ესე ჯერ არს ყოველთა ქრისტიანეთათვის, რათა კეთილად და გამოწვლილუ[ით] მეცნიერ იყვნენ. — მოწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი...“ 10r.

4. „წმინდისა ფოტი პატრიარხისა აღწერილი ესრეთ. — მრწამს და აღვიარებ კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიასა შინა დაფუძნებულსა და ქადაგებულსა სარწმუნოებასა...“ 10r-v.

5. [კითხვა-მიგება სარწმუნოებისათვის:] „კითხვა: ღვთისმეტყველებათა შინა რავდენთა ბუნებათა აღიარებ?...“ 10v—13v.

6. „ესე უკვე კრებანი იქმნეს უწინარეს ნიკი[ი]სა კრებისა. — პირველი ანტიოქიასა, ჟამთა ავრილიანე რომთა მეფისათა...“ 13v—15v.

7. „ხილვა წმიდისა საპაკისი, წმიდისა გრიგორის, შვილისშვილისა, რომელი იხილა წინასწარმეტყველებით სომხითისათვის. — ოდეს .ვიყავი მჯდომარე მახლობლად თანა საკუთხეველსა ღვთისასა...“ 16r—19v.

8. „თქმული წმიდათა მამათა სკიტელთა სწავლა საღთო სრულებით. — პირველად განიწმიდე გული შენი ყოვლისაგან ბოროტისა...“ 19v.

9. „წმიდისა თეოდორე [ხ]არანელ ეპისკოპოსისა, რომელსა აბ[უ]კურცა ეწოდა. სიტყვის-გება იკოპიტთა (იაკობიტთა) მიმართ. — ი[ა]კობნი იტყვიან, ვითარმედ ქრისტე ბუნება არს ერთ ორთაგან ბუნებათა...“ 19v—21r.

10. „თქმული მისვე თეოდორე აბ[უ]კურისავე. — სული აწ ხორცთა შინა არცა ბუნება არს, არცა გვაში...“ 21r—v.

11. „მისვე თეოდორეს[ი]. — უკეთუ ვინმე სთქვას, რაი არს საზღვარი სარწმუნოებისა...“ 21v.

12. „მისვე (თეოდორესი) მათთვის, რომელნი კაცსა თვისაგან იტყვიან ჯვარტმულად, ვითარცა ნისტორი იტყოდა. — ესრეთ შე[ე]ტყვების სიტყვა კაცსა მას, ანუ თვით თანადევა თავისა თვისისათვის...“ 21v—22r.

13. „თეოდორე აბუკურა: „მათთვის, რომელნი იტყვიან სიტყვასა ღვთისასა განგებისსა, რომელი მოკვდა ესრეთ შე[ე]ტყვების სიტყვად. — გარდადმოხდა, რათა მე სიკვდილისაგან მისხნნეს...“ 22r.

14. „თეოდორე აბუკურა [მოკლე ნაწყვეტები]: ა „რაჟამს პური იგი მისცა მოწაფეთა...“ ბ. „რაჟამს მიიღო იულა პური იგი...“ გ. „რომელი იგი ძოწეული შემოსეს...“ დ. „სუღარი იგი, რომელი არა იღვა ტილოთა თანა...“ ე. „ანგელოსთა მათ, რომელნი სხდეს საფლაგსა თანა, სახელები მათი ესე არს...“ 22r—v.

15. „სიტყვა იაკობ ძმისა უფლისა. — თქვა წელიწდისა მომქცევლმან რაკობ, რომელი იყო უწინარეს ყოველთა პატრიარქთა იერუსალიმისთა, რომელი წმიდათა მოციქულთა და[ა]დგინეს და გამოარჩიეს...“ 22v—23r.

16. „თქმული აპ[უ]ქურისავე.—რაჟამს ჯერ იჩინა შემოქმედმან წყალობით ჭანახლება, უსახურებით მომწყდარისა მის კაცისა, გარდამოხდა ქვეყანად...“ 22r.
17. „ფილკანოს ეფისკოფოსისა პრეპენელისა პეტროსის მიმართ ეპისკოპოსისა ანტოქელისა, თუ არა ჯერ არს უარის ყოფა არისი(!), წმიდისა სამებისა ერთსწორებისა და უკვდავი იგი სიტყვა თქმად ჯვარცმულად და არცა ორთა ბუნებათაგან ერთი ბუნება ქრისტესი.—რამეთუ მონადირენი მხეცთანი არა შეძრწუნდიან გულისწყრომისაგან მხეცთასა და არცა სისხლადრეულთა მათ სახედავთა, არამედ მათი იგი ყვიიან...“ 24r—28r.
18. „თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა დიდისა ბასილისა: სარწმუნოება სამებისა ერთარსებისათვის ორთა ბუნებათა ქრისტესთა.—ვიწებე მითხრობად, რომლითა სარწმუნოებითა დამტკიცებულ ვართ...“ 28r—29v.
19. „თქმული მისივე ბასილისა ორთათვის ბუნებათა ქრისტესთა შექცეულებისა.—ხოლო აწ ვიწყო და მოგახსენო ორთა მათთვის ბუნებათა ქრისტესთა...“ 29v—30v.
20. „ბასილისავე სარწმუნოებისათვის ხორცთა შესხმისა.—ხორცთა შესხმა იგი ძისა, ესრეთ გვრწმუნან...“ 30v—31v.
21. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ეპიფანე კვიბრელ მთავარ-ეპისკოპოსისა, რომელი კოსტანტინე დედაქალაქსა იწამა სარწმუნოებისათვის წმიდისა და მარადის ქალწულისა მარიამისათვის, ვითარმედ ამისგან ხორციელ იქმნა უფალი ჩვენი იესო ქრისტე.—ღმერთი არასადა ვის უხილავს...“ 31v—36v.
22. „თქმული წმიდისა იოანე ოქროპირისა: წინათვე განჩინებულისათვის კაცისა ზედა ღვთისა მიერ კეთილისათვის და ბოროტისა, ვითარმედ არა არს ღვთისაგან განჩინებული კაცსა ზედა, არამედ თვით უხელმწიფეებიეს ღმერთსა, რომელიცა ენებოს და თვით მოქმედებს კეთილსა გინა ბოროტსა ნებასა ღვთისასა, გინა ეშმაკისასა.—მრავალნი კაცთაგანნი იტყვიან, ვითარმედ წერილ არს კაცსა ზედა წინათ...“ 36v—39r.
23. [საცთურისათვის] „გრიგოლისი.—შემდგომად წყლით რღვნისა და გოდლისა შენებისა რაჟამს განმრავლდეს კაცნი...“ 39r—40v.
24. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა იოანე ოქროპირისა მარხვისა და ლოცვისა და მომთვრალეთათვის.—მარხვა და ლოცვა და მორჩილება მცნებათა ღვთისათა კაცსა ანგელოს ჰყოფენ და ზეცისა მზადად გამოაჩინებენ...“ 40v—42v.
25. „შიშისათვის ღვთისა თქმული ეფრემისი.—ნეტარ არს კაცი იგი, რომელსა აქენდეს შიში ღვთისა მის შორის...“ 42v—43r.
26. „სიყვარულისათვის [ეფრემისი].—ნეტარ არს კაცი იგი, რომელსა აქეს სიყვარული ღვთისა...“ 43r—44r.
27. „სულგრძელებისათვის [ეფრემისი].—ნეტარ არს ქეშმარიტათ კაცი იგი, რომელმან მოიგო სულგრძელება...“ 44r.

შენიშვნა: ამ რიგს ეკუთვნის მომდევნო საკითხავებიც: ა. „მათთვის, რომელთა არა აქენდეს სულგრძელება (44r-v); ბ. „მოთმინებისათვის“ (44v); გ. „მათთვის, რომელთა არა აქეს მოთმინება (44v-45r); დ. „ურისხველობისათვის“ (45r); ე. „ნადველ - ფიცზე

ლობისათვის“ (45v); გ. „სიმშვიდისათვის“ (45v—46v); ზ. „ქვეშარტებისათვის“ (46v); ც. „ტყუილისათვის“ (46v—47r); თ. „მორჩილებისათვის“ (47r); ი. „დრტვისათვის“ (47r—v); ია. „არაქონებისათვის შურისა და ხდომისა“ (47v—48r); იბ. „შურისა და ხდომისათვის“ (48r—v); იგ. „არა მაგინებელ ყოფისათვის“ (48v—49r); იდ. „გინებისათვის და მაგინებელთა“ (49r); იე. „მარხვისათვის“ (49r—50r); ივ. „უმარხველობისათვის“ (50r—51r).

28. „Повествование Арсения (а) католикаса Мцхетского об отделении Армении от Грузии“ (თარკმანია 1 სტატიისა) 53r—70r.

29. „Первый ответ против книжки, изданной братством Мхитаристов в Венеции под заглавием—Несколько слов в Константинополе 1852 года.—Армянам Григорианского исповедания известно, что Г. Чамурдяниан, называя Римского папу Леона одним из известнейших церковных патриархов (в речи о Причащении гл. 3 стр. 93) дерзнул показать Армянскую церковь в заблуждении...“ 71r—80r.

30. „Записка о несогласии Армянской церкви с восточною православною. Писано благочестивым христианином и напечатано с прибавлениями и замечаниями“ (როგორც შენიშნებდა ჩანს, თარკმანი ყოფილა კოსტანტინეპოლში ახალ ბერძნულზე დაბეჭდილი წიგნისა) 80r—109r.

შენიშვნა: ხელნაწერის პირველი ფურცლის r-ზე სწერია: „ესე წიგნი ეკუთვნის მიხეილ საბინის, ხოლო v-ზე წარწერაა: Печатать позволяется, СПб.; 9 августа 1882 года. Цензор архимандрит Арсений, № 722“.

ანდერძი (გადამწერისა): „გაუთავე, ძნო მიხეილ, შენ მიერ დავალებული და აწ შენ იცი, ვითარ აღ[აქორძინებ შენდა მოცემულსა ქანქარსა და შესძინებ ტალანტსა. მთავარ-დიაკონი სვირიდონ ცოდვილი. ჩუპა წელსა, იენისის აუთონბეტსა რიცხვსა“ (51r).

25

დავით ბატონიშვილი, ბაგრატი და სხ.: საქართველოს ისტორია—XIX

151 ფ.; 34,5×21,5; ქალაღი (თეთრი: 1—111 და ლურჯი: 112—151); მუყაოს ყდა; მხედრული (ვარდა ბლო ნაწილისა; 150r—151r ერთი ხელითა ნაწერი); ხელნაწერის ზოგიერთგერდზე მოცემულია სხედანსხვა ასტრონომიული მოვლენის ამსახველი ნახატები: 15r., 97r., 98r. და სხ.; XIX ს. (კვირინიშანი—1817).

1. დავით ბატონიშვილი: „ნანდვილი ისტორია ესე აღწერილი მეფისა გიორგის პირშშოს ძისაგან დავითის მიერ. ისტორია ესე ახლად შეძინებულთ ქართლის ცხოვრებისადა.—მოთხრობა ახ[ა]ლი § 1. ხოლო წელსა 1744 (ქართულსა ხუთასიანსა ქორონიკონსა უღბ.), ეამსა ამსა იქმნა ესრეთ განსაცდელი, რომელ არასადათ შემთხვეულ არს ესევეთარი მით, რამეთუ ყოველთა უბოროტესმან თაზისშვილმან ტარიელ მოკლა კათალიკოზი ხანჯლითა ნიკოლოზ ხერხეულიძე...“ 1r—81v.

2. ბაგრატ ბატონიშვილი—ახალი მოთხრობა: წელსა 1812-სა ქქსა ფა

აპრილის 22 ღამეს, ბრწყინელის კვირიაკის ორშაბათს, გამოჩნდა ვარსკულავე ლახვრის მკვხავსი...“ 81v—109r.

3. «გამგრძელებლობა: „ამავე წელსა, მაისის 26, ღამესა, სამშაბათს ჰმოვიღა მთოვარე სამხრეთის კერძოდ ამ სახედ...“ 109v—151r.

შენიშვნა: ა. „ნამდვილი ისტორია“ მოყვანილია 1840 წლის ამბებამდის. ბ. გაკვეთა ტექსტისა შემადგენელ ნაწილებად შესრულებულია თ. ლომოურის გამოცემის მიხედვით: „დავით ბატონიშვილი—ახალი ისტორია, ბაგრატ ბატონიშვილი—ახალი მოთხრობა“, 1941 წ.

26

დავით ბატონიშვილი, ბაგრატ ღა სხ.: საქართველოს ისტორია—XIX

114 ფ.; 34X26; ქალაღი; კოლენკორ-გადაკრული ქალაღდის ყდა; მხედრული; [XIX ს.]. დაუწერელია: ფ.ფ. 1—7, 106v—114.

1. «დავით ბატონიშვილია: „ახალი ქართლის ცხოვრება (1744 წ-დან...)—წ. 1744—ქართულსა ხუთასიანსა ქ-ნი უღბ, ეამსა ამას იქმნა ესრეთ განსაცდელი, რომელ არასადათ შემთხვეულ არს ესევეთარი, მით რომელ ყოველთა უბოროტესმან თაზისშვილმან ტარიელ შეუვარდა ვითარ ავაზაკი კათალიკოსს ნიკოლაოსს ხერხეულიძეს და მოჰკლა ხანჯლით...“ 8r—79v.

2. «ბაგრატ ბატონიშვილი: ახალი მოთხრობა.—„ამავე წელსვე აღიშალნენ რუსნი და ფრანკუნნი. წარმოემართა ნაპოლენონ იმპერატორი ფრანციისა ბერებითა პოლშელთათა...“ 79v—91r.

3. «გამგრძელებელია: „წელსა ამასვე მაისში უკუნ იქცა პეტერბურლით ჟღი ბაბახან ყენისა მაჰმად ჰასანხან ავშარი სპარსეთადღე...“ 91r—106r.

შენიშვნა: ა. ისტორია მოყვანილია 1839 წლამდის; ბ. გაკვეთა ტექსტისა შესრულებულია თ. ლომოურის გამოცემის მიხედვით: „დავით ბატონიშვილი—ახალი მოთხრობა“ 1941 წ.; გ. ხელნაწერი, როგორც ჩანს, მომზადებულია ყოფილა გამოსაცემად, მას შიგადაშიგ სქოლიოებში გასატანად მოეპოვება ჩართულ ფურცლებზე (9, 13, 16, 24-29, 82-83) ნაწერი შენიშვნები და აგრეთვე ჟურნალ „მნათობიდან“ ამოღებული წერილი ს. გამრეკელისა „ისტორიული მასალები“. სქოლიოში მოსათავსებლად მოყვანილია მხედრულად ნაწერ ხელნაწერიდან ამოღებული: „განჩინება სამღუდელთა ანტონის არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართუშლოისა თანადასწრებითა ყოვლად სამღუდელთა ეპისკოპოსთათა. წელსა განკორციელებითგან სიტყვა ღმრთისა 1765, თთუშსა ნოემბერსა 16.—მისსა მეფობისა სიმაღლესა ირაკლი მეორესა მეფესა ქართულთა და კახთასა მოეწერა, ჩემდა ანტონი არხიეპისკოპოსისაღა ეპისტოლე...“ (19r—21v).

27

ანდრია კრიტილი: თარგმანება იოანე ღვთისმეტყველის
გამოცხადებისა—1856

95 ფ.; ქალაღი; ქალაღის ყდა; ნაკლული (94 და 95 ფ.ფ. შორის აკლია ფ.-ელი); მხედ-
რული (სათაური სინგური; აბზაცთა დასაწყისი ასოები მოკაზმული ასომთავრულით); 1856 წ.-
(93 r.); გადამწერი—ალექსი (93 r).

„წმიდათა შორის მამისა ჩუტუნისა ანდრია კრიტელისა მთავარ-ეპისკოპოსისა
კესარია კაბბადუკიელისა თარგმანება გამოცხადებისა წმიდისა იოანე ლის-
მეტყუელისა და მახარებელისა, რომელი ჰსთხოვა სხუამან ეპისკოპოსმან და მან
მიუწერა ესე.—უფალსა ჩემსა და ძმასა და ჩემ თანა მლუდელსა უფლისა მიერ
გახარებ. მრავალთა მიმართ მრავალგზის ვიძულე, რომელთა იგი აქუნდა
ჩემდა მომართ იქვი...“ 2r—93r.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის [ლოცვა]: „ვინაც ეს ლოცვა სინანულითა და მზურ-
ვლითა გულითა, მუხლმოდრეკითა წარსოქვას...“ (1r-v). ერთვის: ა. «ჰურიათა მიერ
განჰსჯა ქრისტეს ზედა» (93v—94v); ბ. «პილატეს მიერ განჰსჯა ჯუარცმისათეს ქრის-
ტესა» (94v—95v).

ტექსტი ნასწორებია გადამწერის მიერ სხვა დედნის მიხედვით.

ანდრია: „დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა ყოველთასა, ამინ. რაც ნაკლები
არის და დაწერილი, ჩემი ბრალი არ არის, ღმერთმან კი იცის, დედანს კლებოდა და სხვა
გამოცხადება ვნაზე და ჩავსწერე, და ცთომისათვის ნუ დრტვინავთ, ალექსი. მოიხსენე
უფალო სასუფეველსა შესა. ალექსი [...]ან სიჩქარით წარესწერე. 1856, დეკაბრ. 12“ (93r).

28

კრებული—1868

47 ფ.; 22×17,3; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ნაკლული; მხედრული; 1868 წ. (35r); გადამ-
წერი—მლუდელ-მონაზონი სტეფანე რევაზოვი (35r).

1. «იოანე დამასკელი: წინამძღუარი»: „წმინდაო ღმერთო მასათეს. თავი
იგ.—ამისთესცა შემატებასა მას, რომელი წ. ღვთისა შინა ქმნა უკეთურმან მან
პეტროზ მკაწრველმან გმობად შეგვრაცხთ და შევჩუტუნებთ მომპოვნებელსა მას
ესევეთარისა გმობისასა...“ 2r—35r.

2. „მიქაელ სვენკელის იეროსალიმელისა მართლისა სარწმუნოებისა წარ-
მოთქმამა.—მრწამს ერთი ღმერთი მამაჲ უშობელი და ერთი ძე შობილი და
ერთი სული წმიდაჲ მამისაგან გამომავეალი...“ 35v—37r.

3. „თქმული დიდისა მის ღვთისმეტყუელისა გრიგოლისი ღთ[ი]სმეტყულები-
სათეს, თავი ბ. ჯერ არს უწყებამა, რამეთუ იყუნეს ჟამთა მათ ბორგენულნი იგი
მწულებელნი ევნომიოს და ნავატ ფილოსოფოსნი გარეგანთა სწავლათა ზედა,
ესე იგი არს ენათასა, და იტყოდეს უკეთურნი იგი, ვითარმედ ჩნ მცნებას

ლთისასა მიწთომით მიწევენულ ვართო, და გუამად იტყოდეს ღთაებისა ყოფად და აცთუნებდეს მრავალთა. ხოლო დიდმან მან ღთისმეტყულმან ამით თქმულითა მოუკერნა პირნი მათნი, ვითარცა თვთ იტყვს, გ. უ.—რამეთუ სიტყვთა მით პირველ თქმულითა განვწმიდეთ ჩნ ღთისმეტყული და თუ ვითარ ჯერ არნ იგი ყოფად, ვთქუთ...“ 37v—47v.

შენიშვნა: ხელნაწერი იწყება მეშვიდე რვეულით, მაშასადამე, აკლია პირველი ექვსი რვეული.

ანდერძი: „აღვწერე წიგნი ესე წინამძღვრად სახელდებული უღირსმა ბერმა მლუღელ-მონაზონმა სტებანემ რევაზოვმა. მხილველნო, შენდობას ყოფდეთ ცთომისათვს. ჩუგაძ-სა წელსა, ია-სა აპრილსა“ (1r; ანალოგიური ანდერძები მოიპოვება 35r. და 49v-ზე).

29

ღვთისმსახურების წმინდ ადვით ბარეჯელიისა და კვარტიისა
საუფლოისა—1867

24 ფ.; 20,5×17; ქალაღდი; უყდო; დაშლილი; მხედრული (სათურეები სინგურით); 1867 (16r); გაღამწერი—იგ. ხახანოვი (16 r); დაუწერელია: 16v, 23v—24.

1. „მწვენიერსა დავითს გაღობით ვადიდებთ. ოთხშაბათსა მწუხრად ვყოფთ ხსენებასა ღირსისა მამის[ა] ჩვენისა დავით გარესჯელისასა, უკეთუ ჰნებაგს, უპირატესსა ჰყოფს ღამის თევასა, მცირესა ზეღა მწუხრსა დასდებელი, ხმა ღ. მოგეცემის.—მოვედით მორწმუნენო, დღესასწაულის მოყვარენო, კრებასა ამას წმინდისა ღირსისა მამისა ჩუგენისა დავითისა...“ 1r—16r.

2. „თვესა ოქტომბერსა ა. დღესა წმინდისა მოციქულისა ანანიასი ერთისა სამეოცთაათავანისა და ღირსისა მამისა ჩვენისა რომანოს ტკბლად მგაღობელისა. აკოღოთა მოციქულისა. ანანიასი და ღირსისა ორისაღ საძიაროთაღან იძიე. ამასვე დღესა ვღღესასწაუღობთ დღესასწაულსა კვართისა საუფღოღასა და სვეტისა ღუთის ბრწყინვღლისასა. მ. ირეს მწუხრად, უფღლო ღღღად ჰყავსა ზეღა დასდებელი, ხმა ა. ზეცისა გღწესებულთა.—პირვეღთიღან არსო ღმერთო და მარადის არსო სიტყვღო მამისაო...“ 17r—23r.

ანდერძი: „ჩუგაძ-სა წელსა დავწერე წერიღი ესე წმინდისა დავით გარესჯელისა მე-ხუთე კღასის მოწაფემ, პანინერმა იგ. ხახანოვმა“ (იგივე რუსულადაც; 16r).

30

კრეგული—XVIII

68 ფ.; 22×17; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; ნაკღული; მხედრული (სვეღასხვა ხეღით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: ფ. ფ. 11v.; 12—13; 17—19; 22v; 23—25; 32v.

1. [ხარებისათვის]: „გიხაროდენ მიმადლებულო, შენ თანა ითქუა დღეს სახარებასა შინა ლუკასსა მთავარ-ანგელოსისა გაბრიელის მიერ ქალწულისა მართ მარიამისა.—ეკკლესია საღმრთო გვძღვს ჩნ, კეთილმსახურნო მსმენელნო, დღესასწაულით დღესასწაულად...“ 1r—3v.

2. [სერობისათვის]: „მოვედით შვილნო და მიხედეთ გონებითა თქნითა ქორსა მას, სადაცა ჭამა ქრისტემან პასეჟი...“ 5r.

3. [ლაზარესათვის]: „კაცი ვინმე იყო მდიდარი და იმოსებოდა ძოწუღლითა და ბისონითა და იხარებდა დღითი-დღე ბრწყინვალედ. გლახაკი ვინმე იყო სახელით ლაზარე, დავრდომილი წინაშე ბჭეთა მისთა და ქუც ძურებოდა.—ყოველნი საეკლესიონი მოთხრობანი და გარდაშოცემანი, ვითარცა ძუძუნი დედათანი, აღმზრდელნი შვილთანი არიან...“ 6r—11r.

4. [ბზობისათვის]: „მეუფეო ზეცათაო, სდ; სახელითა მამისათა... იხარებდ ასულო სიონისაო, აჰა მეუფე შენი მოვალს მშვიდი და ზე ზის იგი ვირსა და კიცუსა ნაშობსა კარაულისასა.—სამნი არიან, რომელნიცა მაწუცვენ მე დუმილსა...“ 14r—16r.

5. „სიტყვა მისთვის, ვითარმედ არა რაჲმე ხარისხი დამაყენებულ არს ცხოვებისადმი, გარნა რათა იყოს ხარისხი იგი განგებულ შესაბამად. კაცად-კაცადი ჩინებითა მით, რომლითაცა იჩინა, მას ზედაც ეგენ. ა. კორ. 7,20. თქმულ არს წმიდისა მოციქულისა პავლესაგან.—უკეთუ ვინმე თქვენგანი, კეთილმსახურნო მსმენელნო, მწიგნობარ არს, მისას ვსასოებ, ვითარმედ წარიკითხა სადმე ესე...“ 21v—27r.

შენიშვნა: წინ უძღვის წერილი ვიდაცის სანუგეშოდ, ხელმოწერით—ტარასი—20v—21r.

6. [მდიდრისათვის]: „იყო სიკვდილი გლახაკისა მის და მიიყვანა იგი ანგელოსთაგან წილთა აბრაამისთა. მოკვდა მდიდარიცა იგი და დაეფლა და ჯოჯობეთს შინა აღიზილნა თვალნი თვისნი, იყო სატანჯველსა შინა. ლუკა, 18,22.—ორთა ფრიად ცხადთა გარემოებათა გვაჩვენებს დღეს ისტორია ესე წმიდისა სახარებისა...“ 27v—32r.

7. „ციკლოპეტისაგან ლისმეტყულებბა, რომლისთვისცა უკეთუ განვჰსჯიდ [დგ...], მაშინ იგი არს სწავლა ღისათვის...“ 33r—39v.

8. [აღდგომისათვის]. „უბი ენიმ სუნტ დუო ველ ტრეს კონგრეგატი ინ ნომინე მეო, იბი სუმ იდ მედიო ეორუმ, მათე 18,20.—ბრწყინვალე იყუნენ წარსრულნი იგი დღესასწაულობანი ჩნნი, რომელსაცა შინა ვიდღესასწაულე მაცხოვრისა ჩნისა მესამისა დღისა მკუდრეთით აღსდგომა...“ 40r—43v.

9. [სიტყვა სახარების ერთ-ერთი მუხლის გარშემო]: „რქუა მას იესო: ვიდოდე და ჰყოფდ შენცა ეგრეთვე, ლუკა 10,37.—მაცხოვრისა და უფლისა ჩვენისა სწავლისა ამის მსმენელნი თთქმის ყოველნი ვიტყვით ესევეითართა ჰემმარიტებითა სიტყვათა...“ 44r—45v.

10. [თანამდებობისათვის]: „ყოვლად დიდებული და აღურიცხველი არს ჩვენდამო კმნილი მოწყალეობა ღისამიერი...“ 46r—47v.

11. [მთესვარის იგავისათვის]: „ხოლო იგავი იგი ესე არს: თესვი იგი არს

სიტყვა ღისა, ლუკა 8, 11.—მეფეფემან და ცხოვრების მომცემელმან ღისა სიტყვა-მან ყოველი მაცხოვარებითი სწავლა თვისი დააფუძნა ამას ზედა...“ 48v—49v.

12. [სიტყვა სახარების ერთერთი მუხლის გარშემო]: „და ჰკითხა იესო შამასა მისსა, რავდენი ჟამი აქუს, ვინათგან შეემთხვა ესე. ხოლო მან ჰრქვა სიყრმიტგან, მარკ. 9, 21.—ოჰ, თუ ურიცხუთა განსაცდელთა მიცემულ არს საწყალობელი კაცი...“ 50r—51v.

13. [სიტყვა ყრმათა სწავლისათვის] ...„ამის ესევეთარისა ვნებისა და უბედურებისა დაყენებისათს ბრძნითა გონებითა წინათუც მიმხედველმან კეთილ-მსახურმან მეფემან ირაკლა და, უფროსლა ვსაქუა, მაშამან საკელმწიფოსა თვისისამან და მომჭირნემან კეთილობისათვის ყრმათა თვისთასა ინება და განაწესა ადგილი ესე, სადაცა ყრმანი საკელმწიფო(!) მისისანი ჯერ არს, რათა განისწავლენ...“ 52r—53v.

შენიშვნა: სიტყვა წარმოთქმულია ირაკლი მეფის მიერ დაარსებული სკოლის შესახებ.

14. [მიმართვა მეფე ირაკლისადმი, რომელსაც უნახავს მის მიერ დაარსებული სასწავლებელი]: „უდიდებულესო მეფეო:—მომგებებელნი დიდებულებისა შისანი, უჩივით სიყრმესა ჩნსა, ვინათგან არა შემწე გუტყოფის ჯერეთ დაუკელოვნებელი გონება ჩნი, რომელიცა ცხად ვჰყავითმცა წინაშე დიდებულებისა თქნისა მამეული...“ 54r—61v.

წყდება: „...ვკრავნოსან ქმნილ არს თავი ჩი მარჯუენითა მადლითა და მით უქმნიე მე თავად...“

15. [სიტყვა თელავის სემინარიის დამაარსებლისადმი, ირაკლი მეფისადმი]: „წარმოდგომილსა ამას სამლუდელოსა და ღირს-სახსენსა ადგილსა, მ[ე] არ ძალ-მიძს შესაბამისა სიტყვსა კსენებად თქუენდა, რათა წარმოგჰსთქუა სიმღობრე კეთილობისა ამის სამლუდელოსა ადგილს დამაფუძნებელისა კეთილმსახურისა და მამისა მოწყალისა მეფისა ჩნისა ირაკლი მეორისა“. 62r-v.

16. [გრაზტიკის ნაწყევტი]: ...„და განუმეორებლად სხუათადმი ცხად-ყოფისათს მოკლედ ჰაზრისა თვისისა, აიჰულა კაცსა ამისადმი შეცადინობად, თუ ვითარ მოკლე ჰყოფს სიტყუა თვისი და გამოაკუას შემაწუხებელნი განმეორებანი ერთისა ლექსისანი. ესევეთარნი ლექსნი ზოიან: ნაცუალსახელი, ზმნის-ზედა და შორისდებული... 63r-v.“

წყდება: „უკეთ-ერთი ნივით ერთითა უკუც ლექსითა დაენიშნა და სიმრავლე მისი მისვე ერთისა ლექსისა მრავალგზის მოღებითა გამოეხატა, განგრძელდებოდამცა ფრიად სიტყუაჲ უგუანად“.

შენიშვნა: თელავის სემინარიელის ნაშრომი უნდა იყოს.

17. [სიტყვა საღვთისმეტყველო შინაარსისა, ფრაგმენტი]... „შეუბრკოლებელად, ხოლო, რათა სული სიბრძნისა შემძლებელ იყოს ჩვენ შორის ქონებად ადგილისა, სახმარ არს, რათა იყოსცა სული გულისხმის ყოფისა...“ 64r—68v.

მინაწერები მოიპოვება: 5v; 20r.

31

სალვთო ზნეობანი—XIX

8 ფ.; 18×11; მოლურჯო ქალაღი; ჟყდო; დაუმთავრებელი; მხედრული (სათაურს სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი 1805); დაუწერელია ფ. ფ. 3—8.

ღამღთო ზნეობანი: „სამნი სათნოებანი არიან საძიებელნი და საჭირონი: სიმშჯდე და მოსწრაფება და სიმყნე. სამი სათნოებანი არიან მომატყუებელნი უკუღავეებისანი: განკითხუა და გულისკმის ყოფა და წინასწარ ხედუა მომავალთა და არა შეხება და არცა მიახლება მანენებელისა...“ 1r—2v.

წყდებღ: „...და ესენი არიან მშობელნი ყოველთა ბოროტთანი და მარადღე დაარღუდვენ ბუნებასა სათნოებათასა“...

32

კრებული—XVIII-XIX

46 ფ.; 17,5×11; ქალაღი (ფ. 14 მოღურჯო); ნაკღული; დაზიანებული (ფ. 13 შუას-ზემოთ წაჭრიღი და დაკარღულია; უკანასკნელ 2 ფ.-ს კიდე მთელ სიგრძეზე მოხეული აქეს); მხედრული (სხვადასხვა ხელით გაღწერიღი); [XVIII-XIX ს.]; დაუწერელია: 10v—11r-45r.

1. „საქრისტიანო მოძღვრება. თავი ა. სახელითა მამისა და ძისათა და სულისა წმიდისათა ამინ.—ოსტატი: ვინ დაგბაღა შენ?—შაგირდი: ღმერთმან...“ 1r—13v.

2. [ღექსი ჯვარცმაზე]: „ნეტარ რა ქნა პიღატემან მსხუტკობსა სისხღღე შეურღა...“ 14r—v.

3. [მაქსიმე აღმსარებელი, სწავღანი]: „...ვეღი განმზადებულ არს გული ჩემი. კეთიღ არს შფოთთაგანცა და ანბოებათა სოფღისათა, განშორება ზემო-წერიღითა ამით სახითა...“ 15r—22v.

4. „თქმული მისივე წმიდისა მამისა ჩვენისა მაქსიმე აღმსარებღისა.—სიყვარული სრული ესე არს, რათა დაღვას კაცმან სული თვისი ძმისა თვისისა-ზუს და მოკღდეს(!) მისთვის, ვითარცა ქრისტე ჩუტნთვის...“ 22v—27r.

5. თბიღელი მიტროპოღიტი ნიკოღაოზ ორბელიანი: შჯღთა ცოღღათათუსა.—„შჯღთა მადღთა უჭირვალესი ეს არის, რომღასაგან აღმოიფხუ[რე]-ბის ხე იღი ამპარტავანებისა ძირითურთ. სიმღაღღე ეს არის, კაცი კეთიღს რომ ირჯებოღდეს, გული არ აღიმადღოს და თავ თვისი ყოვეღისა კაცისაგან უღარესად მიანღდეს...“ 27v—31r.

6. „მოთხრობანი ჰამბავთა წწიღათა და ცოღღიღთანი.—რამეთუ იყრ რომს შინა მღღელი ვინმე სახელით თეოღოტი, რომელი იძღეოღა ხორცთა

ბრძოლისაგან ფარულად, გინა ცხადად დაცემითა ღმერთსა განარისხებდა...“ 31v—42r.

7. „სწავლა ლოცვისათვის წმიდისა მაქსიმე აღმსარებელისა.—ვინ არიან ქეშმარიტი თაყუანისმცემელნი...“ 42v.

8. „ისო ზირაქი. თავი კდ.—სიბრძნემან აქო სული თვისი და შორის ერთა თვსთა იქადოდეს და ეკლესიასა შინა მალლისა პირი თვისი აღაღოს...“ 43r—44r—45r. წყდებ ა: ...„არღვევანისა ფერად შეღებილ იყო, აყიყის ფერად“.

შენიშვნა: ა. 43v-ზე მოთავსებულია ნაწყვეტი ლოგიკიდან; ბ. 45v-ზე—სასულიერო შინაარსის ლექსი (დაზიანებული); გ. 46v-ზე მინაწერებია.

ანდერძი (მე-5 სტატიის ბოლოს): „ესენი შვდნი ცოდვანი მომკლველნი სულიერნი და შვდნი წამალნი მომკლველნი მათნი მძიმეთა მათ სენთან ი ძბილულ მიტროპოლიტის ნიკოლოზის ორბელიანის მიერ აღწერილი არის, რომელნი იხილავდეთ, შენდობას უბრძანებდეთ“ (31r).

33

კრებული—XIX

26 ფ.; 22×17,4; ლურჯი და თეთრი ქაღალდი; უყდო; ნაკლული; მხედრული (სხვადასხვა ხელთ გადაწერილი); XIX (15—25 ფ. ფ. 1866 წ., 24v); გადამწერი (ნაწილის 15v—25r) — პავლე რაზიკოვი (24v); უკანასკნელი ფ.-ელი დაუწერებია.

1. „აქა კარი პირველი წიგნისა ამის შესავალი, რომელსა ეწოდების სახელად მიჯნურთ-ბადე, ამაღ რომე მიჯნურსა ბევრი საცდომელი სდევს და თავის შენახვა მართებს, რომ ბადესა ამასა შიგან არ გაეგბას, თვარა გამოხსნა ძნელია, ამაღ რომე არა ყველასაგან[ნ] შესაძლებელია მიჯნურობა და თუ ვისმე მიჯნურობა გწადდესთ, ეს წიგნი აღმოიკითხეთ და ამ წიგნსა შიგან რაც ეწეროს, თუმცა სრულიად გკირდეს, კელ-ჰყავ საქმედ და თუ არა, თავი ამოდ შეინახე.—ახლა გამოვჩინდი და მერქო სახელათ მიჯნურთ ბადია

გულდაკოდელთა აშიყთა სალხენათ დაეიბადია...“ 1r—7v.

წყდებ ა: ...„არ ვეწყალვი სასიკუდილოდ დაკოდელსა რას მარგებსა...“.

2. „ეს ანბანთ ქება ყაფლანი შვილის ვახტანგის ნათქვამი, იმერელ მეფის დიდის სოლომონის დედის, დედოფლის თამარის ქებად. მსმენელთა გასინჯეთ გვარი ლექსისა, ვითარ ჰაზრი და ლექსი გაწყობილია.—ჰა, ამაღ აღვამაღლოთ აწ ალექსისა აღნაგო...“ 8v—9v.

3. „ესეც მისივე—ვახტანგ ყაფლანი შვილის არის ნათქვამი, ანბანთ ქება, ოთხტაეპოვანი, ჩაბრიკულად(!) კარგს გვარზედ.—აღადებს ბავეს, გულს-დასადაგებს, ეღვარებს, ვჰუტუცავ ზე ცთერულად...“ 9v—10r.

4. „კვალად ანბანთ ქება ფისტოკოჟი ღარბი(?)—ან ამას ვიტყვი, ბანზნელსა მჯდომი, გან გჟოლთა მდურა, ღონ დადაგული...“ 10r-v.

5. „სხვათა გვარნი ლექსნი დაიწყებინა, რომელ არს შაირნი, ეგონებ რომ

დიდის მეფის თემურაზისგან იყოს ნაბძანები. — „ღმერთო, რომელი შენ სუფევ ჰაერთა შიგან ცაშიგახ...“ 10v—13v.

6. „ანბანთ ქება ცხრა ლექსად ნათქვამი, ღარიბი.—

ანო, აღმოსთქვამ სიტყვასა ცხელსა ცრემლითა მტირალი,

ბანო, ბროლისა მიჯნურსა დავემობ, მოუდვას ვინ აღი...“ 14r-v.

7. „წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი ბაგრატიოვანის მიერ. — შენ უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო...“ 16r—24v.

შენიშვნა: „ქეთევან დედოფლის წამებას“ წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „წამება წმინდისა ქეთევან დედოფლისა, ლექსად თქმული დიმიტრი ბაგრატიოვანის მიერ. კ. თ.მ. სანკტებერბურლს, ტიფოლრაფასა შინა ივოსებ ივანესოვისა წელსა ჩყვეს, მისის „ზ-ს დღესა, მის უგანათლებულესობას უმოწყალებს ხელმწიფეს საქართველოს მეფის, ირაკლის მეფის ასულს ქეთევანს მოსკოვით სანკტებერბურლს“ (15v); ბ. ლექსი, მიძღვნილი ქეთევან ბატონიშვილისადმი (ერეკლეს ასულისადმი) ავტორისაგან: „მეფის ასული, კეთილ სული, ძვირ-უფასული, ქეთევან რქმული...“ (16r).

მ. „გრიგოლ“: „თავადის დიმიტრი გიორგის ძის ბაგრატიოვანისადმი. — ძალად ბრწყინვალე თავადსა დიმიტრი ბაგრატიოვანსა, ერთის ძირით შთამოსულსა, გკვერტთ მრავალ მაშვერალოვანსა, დიდის ქეთევანისათვის ბრძნულებ რიტორიებრ ხმოვანსა...“ 24v—25r.

ანდერძი (მე-7 და მე-8 სატატიის გადაწერისა): „ეს წიგნი დავასრულე მე შჳს-ფნოს წმიდის გიორგის ეკლესიის პრიჩეტნიკმა პავლ გიორგის-ძე რაზიკოვმა. ჩყვეს-წელსა, მისის იმ-სა“ (24v).

34

კრებული—XVIII

22 ფ; 20×18; ქაღალდი; უყდო; ნაკლული; ნუსხური (სათარები სინგურით); [XVIII ს.].

1. „წმიდათა შორის მამისა ჩნისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა მეროდ მოსლვისათვს უფლისა და რათა ეზრუნვიდეთ სარგებელისათვს სულთა წინათასა, მ. გ.—რაოდენთა დაგიტევებიან სოფლისა ამის წარმავალნი და ცუდნი საქმენი...“ 1r—9r.

2. „კვრიაკესა კრკთ აღებისასა. საკითხავი, თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა ეფრემ ასურისა, მეროდ მოსლვისათვს უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესსა, მ. გ.—საყუარელნო, ნურარას პატივ-სცემთ უფროს შეუოგულებელისა საყვარელისა, რამეთუ ფრიად ვცდებით...“ 9r—23r.

3. „ცხოვრება და მოქალაქობა ეფრემიანესი და ძისა მისისა აღექსი კაცისა ღისა, გ. მ.—იყო ვინმე რომს ქალაქს შინა კაცი მორწმუნე...“ 23r—v.

წყდება: „...და მოვიდეს კუბოსა მის[ა] და შევიდეს სარეცელსა თვსსა“

35

ქალაქბაქანი—1794.

6 ფ.; 22,5×17; მოლურჯო ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1794 წ. (4r); გადამწერი—ხუცესი იოანე (4r).

1. „წმიდასა და დიდსა პარასკევს, ვნებისათვის უფლისა. აპრილის 7, წელსა 1794.—ლთ-მთავარო გონებაო, მშობელო ღთ-მთავრისა სიტყვისაო და გამო-მავლინებელო ღთ-მთავრისა სულისაო, მომეც მე აღებასა პირისა ჩემისასა წინაშე საყდართა შენთა მდგომი სიბრძნე...“ 1r—4r.

2. „სიტყუა უკეთილმსახურესისა და უმაღლესისა მგფისა ირაკლის მიმართ, დღესა უფლისა ჩუენისა ჩესოს აღდგომისასა თქმული, ხუცისა ვისმე იოანეს მიერ აპრილის 9, წელსა 1794.—უკეთილმსახურესო და უმაღლესო მეუფეო, მაქუცმდებარებს დღეისისა ესე დღე და წინაშე თქუენსა წარმოდგომილ მყოფს...“ 4v—6v.

წყდება: „...გარდამოკსნა დედამან მისმან ყოვლად წმიდამან გვამი ძი-სა თვისსა და დადვა საფლავსა“...

36

სწავლანი სულიერანი—XIX

4 ფ.; 22×12; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

„სწავლა სათნოებისათვის. თავი ა. საცხოვრებელი სასარგებლო რაამე ნიგოი და სამოსწრაფედო, არა ხოლო მეფეთა ოდენ, არამედ უსწავლელთა მიმართცა სამხილებელი, ვითარმედ რომელთაცა მოიგონ ესე, სულიერად და ხორციელად ერგების...“ 1r—4v.

შენიშვნა: „სწავლანი“ შეიცავს 10 თავს: ა. სწავლა სათნოებისათვის; ბ. სარწმუნოებისათვის; გ. პატივისათვის მღუდელთასა; დ. სასჯელისათვის და ნაცუალგებისა; ე. მოწყალებისათვის; ვ. მილტოღვისათვის ქვევთა; ზ. სასარგებლოთა კაცთა თანაყოფისათვის; თ. სიმშვიდისათვის; ი. სურვილისათვის; ი. სათნოებისათვის.

37

კრებული—XIX

4 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

1. „სწავლანი სულიერნი, გამოკრებულნი წმინდათაგან წიგნისაგან მარგალიტისა და დაბადებისაგან ღთისა.—დასაბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქვეყანა.“

ესე იყო უზილავ და განუმზადებელ, ესე იგი არს, საიდუმლო, უცნაური კორც-შესხმა ქალწულისაგან..." 1r-3r.

2. „თარგმანი წმიდისა ისპოლიტესი(!).—განკაცებითა უფლისა ჩუენისა იესო ქა, ვიდრე მოგუთა მოსელამდე ბი(!) წელი..." 3r-v.

3. „შესხმა და სახელები წმიდისა ლთისმშობელისა.—მარიამ, დედოფალი, დალი, ზირონი, მაცვალი..." 4r.

4. „უკეთუ გინდეს ნათესავნი, რავედნი არიან ქუეყანასა ზედა.—ინდოეთი, გუთიეთნი, არიელნი, ფოთაელნი, ევეკელნი, სართაგელნი, ფერელნი, გარშატნი, ასფაგელნი, ირჩილნი, სინდონი, ალამანი, არდიელნი, ლზერელნი(!), დიდონი, ლეკნი..." 4r.

5. „სახელები შვიდთა ცათა.—ა. ანდამატი; ბ. ბუბაქი..." 4r.

38

იაკობ ზემოქმედელი: სიტყვისგებაჲ ჭრისტიანეთა მაცხადიანთა მიმართ—XIX

10 ფ.; 34,3X21,4; ლურჯი სქელი ქაღალდი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.]

„თავი დასაწყისი უსჯულოს მამადისა და ქრისტიანეთ გაბაასებისა, ნათქვამი შემოქმედელის იაკობისაჲან ბრძანებითა მეფის გიორგისათა ძისა მეფის შენაოზისათა(!).—სოლომონ თქვა სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღვთისა..." 1r-10v.

წყ დება: „...და ეშმაკი ბაზიერად გყავს, გული უმართი მით გაქვსო.“...

39

ალაპიტ დიაკონი: სამეფო ტომარი—XIX

19 ფ.; 22X17,2; მოლურჯო ქაღალდი; უყდო; ნაკლული (აკლია 13 და 14, 15 და 16 16 და 17 ზორის); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; გადაშვრი;—ბერი ეპიფანე (18r)

„სამეფო ტომარ[ი]. უსამღუდელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუენსა იმპერატორსა იუსტინიანეს ალაპიტ უმკირესი დიაკონი კრძალულებით შრომასა ამას უძღვნი.—თავი ა. ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედი, მყოფი უძალდესსა ღირსებასა შინა..." 1r-14r.

შენიშვნა: თხზულებას ერთვის ბოლოს ა. „სიმვოლი, რომელსა უნდეს ცხოვრება პირველ ყოველთასა თანა ამს მას პყრობად კათოლიკისა სარწმუნოებისა აღსარება.— ეინაჲთაჲ ცხოვრება განიყოფის ორად (ესე იგი ეამიერად და უყამოდ)..." (14r-18r); ბ. „უძალდესსა და უდიდებულესსა კეთილმსახურსა კელმწიფუსსა მეფესა ირაკლის, მპყრობელსა ყოვლისა ზემოასა საქართუმლოასასა, უმონებრივი მოხსენება.—უმოწყა-

ლესო კელმწიფეო! სრულებით ზედმიწევნამან სიბრძნის-მოყვარებისა თქვენისამან და გულსმოდგინებით გამომძიებლობამან ყოველისა მიცნიერებისა...“ (მიმართვა ეკუთვნის მთარგმნელს გაიოზ რექტორს; შდრ. № 70, შენ.; (187—191); გ. კომენტარები ტექსტის ზოგიერთი ადგილისა (191-7).

ანდერძი: „დასასრული განგებულებითისა ლისმეტყულებლისა. დიდება ღებრთსა სრულყოფელსა ყოველთასა, ამინ. კეშმაოიტად მე ასე მრწამს, როგორც დამიწერია. [მ] უღირსმან გლახკმან ბერმან ეპიფანემ ეზახებ ესე“ (181).

40

კრებული — 1892

139 ფ. (278 გვ.); 34×21; ქალაღი; მუყაოს ყდა, მხედრული (სათაურები სინგურით); 1892 წ. (225 გვ.); გადაწერილია სხვადასხვა ხელით; ერთი ნაწილის გადაწერი — მიხეილ საბინინი (225 გვ.); ადგილი — მოსკოვი (225 გვ.); დაწერილია ბოლოსი 60 ფ-ელი.

1. „მოქცევა ქართლისა. პირველ ოდეს აღქსანდრე მეფემან ნათესავნი იგი ლოთის შვილთანი წარიქცინა და შეკადნა იგინი კედარსა მას ქვეყანასა, იხილნა ნათესავნი სასტიკნი ბუნთურქნი...“ 1—61 გვ.

2. „თარგმანება დავითის ფსალმუნებისა. პირველი სიტყვაჲ, მიწერილი დაჩისი სტეფანესა ნეტარისა მტებერელ ებისკოპოზისა...“ 61—62 გვ.

3. [შატბერდის კრებულის გადაწერის ანდერძი] 63—64 გვ.

4. [შატბერდის კრებულის აღწერილობა] 64—67 გვ.

5. „წამება ცხრა ყრმათა, ფებერვლის 22-ს. წამება ყრმათა წმიდათა რიცხვით ცხრათა, რომელნი იყუნეს სულითა ძმანი, ნათლისღებითა წმიდისაგან ემბაზისა, ხოლო შობილ იყუნეს თავის თავისა დედისა თვისისა. ქრისტე აღიდეგრსენი, ამინ.—იყო სოფელი ერთი დიდი თავსა ზედა დიდისა მის მდინარისა-სა, რომელსა ჰქვიან მტკუარი...“ 68—68გ გვ.

შენიშვნა: ბოლოს მოიბოვება ცნობა: „გადმოიწერა მთაწმიდას 1849 წელს პლაცონ იოსელიანის მიერ“.

6. „ესე არიან სასწაულნი წმიდისა მთავარმოწამისა გიორგისა და ანდერძი მისისა სასოებით შევედრებულისა და ამათ სიტყუათა შესაკადრებელად ღირსებისაებრ მთქმელისა.—ვიწითგან თანაარსმან სიტყუამან, სიბრძნემან და ძალმან და თანადაუსაბამომან დაუსაბამოისა მამისამან არავე აკმა შობაჲ ქალწულისაგან...“ 69—79 გვ.

7. „წამება არჩილისა, მარტა კ. შესხმა და წამება წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა არჩილისა, მეფისა მის ქართველთასა, რომელი იყო ნათესავი და ტომი ხოსროვანთა, სპარსთა მეფისა, და იწამა ქართლს შინა ჭიჭუმ მძლავრისა მიერ, რომელსა ეწოდა ასიმ.—ბრწყენვალე არს და დიდებულ კსენება ყოველთა მოწამეთა...“ 80—93 გვ.

8. „ოუესა მარტა ღვაწლი წმიდისა და სანატრელისა მოწამისა მეფისა

ლუარსაბისა, რომელი იწამა შაპბაზ უსჯულოსა მიერ სპარსთა მეფისა. — ლის-მოყვარეთათვის ესენება წმიდათა, სიხარულ არს...“ 93—111 გვ.

9. „შესხმა წმიდათა მოწამეთა ბიძინასი, შალვასი და ელისბარისი და უწყება წამებისა ზათისა, გ. მ. თვესა ივლისსა კდ.—მოწამეთა სიმრავლემან გარემომიკვეს ჩვენ მრავლითა რაათმე ბრწყინვალეებითა...“ 111—128 გვ.

10. „თუესა აგვისტოსა ივ. დაძინება წმიდათაგანისა მამისა ჩვენისა ესე(!) წილკანელ ეპისკოპოსისა საკვირველთ-მოქმედისა, რომელი იყო ერთი ათორმეტ-თაგანი მამათა, რომელნი შუამდინარით მოიწინეს, მ. გ.—ბრძენთა მაქებელნიცა ბრძენი უკმან და წმიდათა შემსხმელი წმიდა ჯვარსო(!), იტყვის ვინმე ბრძენთაგანი, ხოლო მე ვითარ კადნიერ ვიქმნე შესხმად წმიდათა, ანუ ვითარი ქება-შეუშნადო უზეშთავისა მათ ქებათასა...“ 129—143 გვ.

11. „საკითხავი საკვრულგლებათათვს თომა მოციქულისა, რომელი იკითხვების ოკონბერსა ექვსსა და ივლისს შვიდსა, გ. მ.—მას ჟამსა შინა იყუნეს ყოველნი მოციქულნი იელუსალემს და განიყვეს ყოველი სოფლები და განიგდეს წილი...“ 143—151 გვ.

12. „თვესა დეკენბერსა ოცდა ექუსსა, წამება წმიდისა იაკობ მოციქულბისა ელუსალემელ ეპისკოპოსისა ძმისა უფლისა, გ. მ.—და იყო, რაჟამს ნებითა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესითა სცვალებდა ტაძარსა მას, რომელი იყო ელუსალემს კათოლიკე ეკლესიად იაკობ...“ 151—153 გვ.

13. „თუესა აგვისტოსა, წამება და ლუაწლი წმიდისა დიდისა მოწამისა რაქდენისა, რომელი იწამა ჟამთა დიდისა მეფისა ვახტანგისათა სპარსტა(!) მიერ ქართლის სოფელსა შინა წრომს, მ. გ.—მოწამეთა ხსენებითა, ვითარჟცა იქმნა განძღობაჲ ღვთისაჲ მოყუარეთაგან და მარტვლთ-მოყუარეთა, რამეთუ მოწამენიცა განუძღომელითა სიყუარულითა მეფისა მათისათა მოტყინარე იყუნეს უმძაფრეს ცეცხლისა...“ 153—171 გვ.

14. „თქმული წმიდისა დედისა ჩუენისა ნინოცსა, რომელმან ქადაგა ქრისტე ქართლს შინა, შობილი წმიდისა ქანწულისა მარიამისაგან.—აწ მოვედით და ვიკილოთ წესი წინაწარმოლებულისა ამის სიტყვისაჲ, რომელ თქმული იყო ქეშმარიტებით აღსრულებისა ყოფაჲ ძუელისა რჩულისაჲ...“ 171—179 გვ.

შენიშვნა: როგორც თავშივეა აღნიშნული, სტატია გადმოწერილია ხელნაწერიდან:

„№ 95, рукопись духовного музея 76—82 стр.“

15. „სიტყვანი თქმულნი წმიდისა დედისა ჩვენისა ნინოისა, ნათლისღებისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა.—ნათელი არს ღმერთი, ნათელი არს პირველი და დიდის სასყიდლისაჲ, ნათელი არს დასაბამი დაუსაბამოისა უზილავი და გარეშეუწერელი...“ 179—188 გვ.

შენიშვნა: როგორც თავშივეა აღნიშნული, სტატია გადმოწერილია ხელნაწერიდან

„№ 19, рукопись духовного музея 386—393 стр.“

16. «ტროპარნი» [ქართველ წმიდანებისადმი]: „ტროპარნი წმიდისა გიორგისა. კა დ.—ტყვეთა განმათავისუფლებელო და გლახაკთა ხელის აღმპყრობელო, სნეულთა მკურნალო და მეფეთა უძლეველო წინამბრძოლო, ღვაწლით შემოსილო, დიდო მოწამეო გიორგი...“ 188—202 გვ.

შენიშვნა: ტროპარები მიძღვნილი აქვს აგრეთვე: რაუდენს, ანტონი მარტომყოფელს, შიოს, დავით გარეჯელს, ნინოს, ისე წილკნელს, დავით აღმაშენებელს, ქეთევანს, იოსებ ალავერდელს, ნეოფიტე ურბნელს, კოსტანტინე ქართველს, გობრონს, ილარიონს, აბოს, მესუყველთ, იოანე ზედანხელს, ევთიმეს, არჩილს, გიორგი მთაწმიდელს, ვესტაოი მცხეთელს, შუშანიკს, ბიძინას და სხვ., უფლის კვართს, დავით და კოსტანტინეს, გრიგორი ხენრთელ (ანთიელს?), აბოთ ნეკრესელს, დოდოს.

17. „წმ. შიოსი სწავლანი, რომელთა თავი ეს არის და აკლია სამოთხეს. 3. წავლანი სულიერნი ღირსისა მამისა ჩუცნისა შიოს მიერ თქმულნი, ოდეს იგი შთავიღოდა მღვმეს შინა დაყუდებად. 3სწავლა მოწაფეთათჳს ესრეთ მეტყუელმან.—ძანო ჩემო, ღმერთმან მოგეცინ მადლი ყოველთა სიყუარულისა ჩემისა, არამედ მე ვიცი, ვარ ცოდვლი...“ 203 გვ.

18. „ცხოვრება ანტონი მარტომყოფელისა.—ესე მამა ანტონი შუამდინარელი მოწაფე იოვანესი იყო...“ 204—207 გვ.

19. „სულიერსა მამასა ჩვენსა და პატიოსანსა ეკკლესიარხსა ჩუნ ქართველთასა, მღუდელსა უფლისასა იონეს(!) კვრიაკოსა, ყოვლად მკიერ და უღირსი სახისა და სახელისა ეფრემ მონოზონი თაყვანისცემით მოგეკითხავ.—ვინაითგან მადლითა ჭუთისათა სრულ იქმნა გულსმოდგინება შენი წიგნისა ამისთვის სადღესასწაულოჲსა, რომელი შენ იწროებასა შინა ქამთასა უხუცებით განერცომითა გონებისათა მოუფე საზოგადოსა მაგას ნიქსა ნათესავისა ჩუნისასა...“—207—213 გვ.

20. „ღირსისა გრიგორი ხანძოელისა(!) და შატბერდისა არბიმანდრიტისა.—გარდაცუალა ნეტარი მამა ჩუცნი გრიგორი 102 წლისა ცხოვრებისა მისისა, ქრონიკონს 81. ხოლო ცხოვრება ესე მისი დაიწერა შემდეგ გარდაცუალებისა მისისა 90 წელსა, დასაბამიდან 6551 (ე. ი. 1051 წ.), იერუსალიმს პატრიარქობასა ავათონისსა, მცხეთას კათალიკოსობასა მიქაელისასა...“ 213—214 გვ.

შენიშვნა: ტექსტის ვადამწერი უროავს ცნობას: „ეს ვადამოწერე დავით ჩუბინას-უგილის რვეულებთაგან, რომელნიც იყვნენ აღმოწერილი იერუსალიმს, ყოფნას იქ მისის ბიძისა, რომელმანც ჯუარის მამის მონასტერსა შინა იპოვა ქართული დიდი მეტაფრასი, რომლიდან ეს დაგეიტოვა“ (214).

21. «მთავარ-დიაკონი სფირიდონ გძლეივია: „ცხოვრება და მოღუაწება სანატრელი მამისა ქრისტესია მონაზონისა, შემდგომ ქრისტეფორედ წოდებულისა, რომელიცა 3სცხოვრებდა უდაბნოსა შინა მრავალმთისა იოანენ ნათლისმცემელისასა, გარესპჯას წოდებულსა, თავსა ყარაიასსა.—უარსოსა არსებად დამწებელო(?), მიუწთომელო, აუგებელო და ყოველთა არსთა მარსებელო წმიდაო სამებაო, სრულო ერთო არსებით და სამო პირებით...“ 214—225 გვ.

ანდერძი: „ეი ქრისტეს მოყვარეო ძეო მიხაილ, აპა, სასოებით და სიყვარულით შენგან ძიებულო ნყოფი ქრისტესია ბერისა აწმყოსა ჯამსა შინა ყოფილი, ღირსებით შემკობილი, რომელიც იყო დაშთომილი ტალანტი ძუძლთა. მამათა მეუღანბოეთა, რომელიცა აღსრულდა უწინარეს ცხრა წლისა, 1871 წელსა. ესე ყოველი რაჲცა აღწერე, რომელიმე მიხილავს თვალითა და რომელიმე მისგან მსმენიეს; ოდეს იყვის უდაბნოსა ღირსის მამა დავითისას, ჩემ თანა დაჰყვის ღამე და დღე და არარას დამიფარამდა მე უღირსსა ცოდვლსა. ვითარცა უწყოდი ცხოვრება მისი, ესრეთ უნაკლულით აღწერე. უწყის ღმერთმან და მამა ქრისტესიას განათლებულმა სულმან, რომელ არარაჲ შემობატებეს, არამედ რომელიმე დამიდუმებიეს, რათა არა მოსაწყინელი იქმნეს წარმით-

ხელთათუს ამის მოთხრობისა. მწერალ ამისი მთავარ-დიაკონი სფირიდონ გძელიევი — 1880 წელსა* (224—225 გვ.):

შენიშვნა: მიხეილ საბინინის ცნობები სფირიდონ ბერის შესახებ (225 გვ.).

22. [მიხეილ საბინინი: ეპიზოდი ქრისტესია ბერთან შეხვედრისა და მისი ცხოვრების შესახებ]: „აი ზოგიერთი ცნობები მის ნეტარისა, რიგსა ღწევი მე და მოწამეცა ვარ, ვითარ მე მიხილავს და მისმენია მის ნეტარისაგან, მე თვითონ. — წელსა ჩყოც-სა, იენისის კა დღესა, მრავალთა თანა წარვემართე მე წმ. იოანე ნათლისმცემლია უდაბნოსა შინა მრავალმთასა...“ 225—230 გვ.

23. [ამონაწერები სხვადასხვა ხელნაწერებიდან და წიგნებიდან, განსაკუთრებით ქართველ მოღვაწეთა შესახებ]: „წმ. ევთიმისათვის. შესანიშნავი, ფრიადი, რომელი ჰსწერია შემდეგ ცხოვრებისა მისისა ბოლოსა, მოსკოვისა საზღუართ გარეთ სამინისტრო საწიგნობელსა შინა, მოპოვებული ბატონისშვილის დავით ბაგრატიის ძის სიკუდილის შემდეგ, სწერია ესე. — და მეოხებითა წმიდისა ლუთისმშობელისათა, მე მამა[ქა]ნ გიორგი, მამობასა ჩემსა მოვიხუცნ ნაწილნი წმიდისა ეფთვმესნი, ნათლისმცემლისა ეკლესიით“... 233—260 გვ.

შენიშვნა: ევთიმეს გარდა ცნობები ეხება: გიორგი შეყენებულს (ხუცეს-მონაზონს). არსენი კათალიკოსს, ქვაბთახევის მონასტერს, ზაქარია გაბაშვილს („ჭანჩინება ზაქარიაზე“, რომელიც მთლიანად არის მოყვანილი), ანტონ I-ს და იოსებ ალავერდელს.

24. „მიწერ-მოწერანი საქართუცლოს მეფის ირაკლის ძეთა და სხუთა, ფრიად შესანიშნავნი ისტორიისათვის“ [16 წერილი ბატონისშვილებისა (გიორგი XIII ძეთა) ურთიერთისადმი, მოურავისადმი და სხე...] 261—270 გვ.

25. [წამლობანი]: „Замечательные лекарства против инфлуэнции. — Сделать настой, взять одну бутылку винного спирта“... 271—273 გვ.

26. [ამონაწერები წიგნებიდან და საბუთებიდან].

შენიშვნა: ამონაწერები ეხება იოანე ნათლისმცემლის მრავალმთის უდაბნოს. გიორგი მთაწმიდელს, თეოდორე ქართველს, — მთაწმინდელს, მოციქულ სიმონ მოშურანეს.

27. [წამლობანი]: „ფრიად შესანიშნავი მალამო, თუ კაცსა ტანში ტეხვა აქვს ან ძვლების ტეხვა, აიღე ერთი გირვანქა ფისი...“ 276—277 გვ.

28. „წელსა 1851, აგვისტოსა, დავით გარეჰსჯის უდაბნოსა შინა იწამენ ლეკთაგან: მლუდელ-მონაზონი გერონტი (დიდი), მლუდელ-მონაზონი სერაპიონ, მონაზონი გერმანე და ბესარიონი, მორჩილნი: მიხაილ-ოთარ, მოწაფე სუმეონ ძმისწული სერაპიონისა. აღუშენე მე ძეგლი 1886 წელსა, ოკტომბერს“. 277 გვ.

ანდერძი (ვადამწერის, — საბინინისა) „მოსკოვი, 1892 წელსა, იანერის იე დღესა, ოთხშაბათი, ჟამი მესამე, შევასრულე“ (225 გვ.).

[საწელიწდო] ... იგი. აღიდგე აღდგინებითა მეგობრისა შენისა ლაზარესითა, ყოვლად საკრველითა(!) და განსაკრთომელითა შიშსა შენსა შემსკულენ კორცნი ჩემნი...“ 1r—4v.

წყდებთ: „...განკურნენ წყალობით, რათა გუაკურთხევედ შენ: შენ, ბქესა ზამეფოსა, რომელი განვლო ძემან მალლისამან კაცთა ცხოვრებისათჳს...“

შენიშვნა: საჯალობლები მოცემულია „ორშაბათისა ე“-ისა და მისი წინა დღისათვის.

42

ქრებული—1822

I-II+200 ფ. (396 გვ.); 22,5×16,5; ქაღალდი; ტყვედაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; სათაურებს გააჩნია თავკახმულბანი. ხელნაწერის ზოგიერთ ფ.-ზე დაკრულია აღწერილობების დასასურათებლად ილუსტრაციები ნაბეჭდი სომხური წიგნიდან; 1822 წ. (1r): მთარგმნელი—დიაკონი მელქუა (151 გვ.) და გეორგ ვართაპეტი (248 გვ.); გადამწერი—იოსებ ზოპრაბოვი (1r); ადგილი—ტფილისი (1r); დაუწერელია: გვ. გვ. 288, 394—396.

1. „ხილვა წმიდის გრიგოლისა, რომელი იხილა ვალარშაფათის ქალაქსა შინა და კითხვა მისი ანგელოზისა თანა.—უთხრა წმიდა გრიგოლმან, რაჟამს აღმოიღებ სულსა კაცისასა, სად წარიღებ?...“ 1—6 გვ.

2. [თხრობანი ძველი და ახალი აღთქმიდან]: „წიგნი დაბადებისა ცისა და ქვეყნისა, თავი ბ.—პირველ განაჩინა ღმერთმან ცა და ქვეყანა, და ქვეყანა იყო უხილავი...“ 7—276 გვ. (სულ 39 თხრობა).

3. „სატანჯელი წმიდა გრიგოლისა, სომხეთის გამნათლებელისა, ტერდატ სომხის მეფისაგან ვალარშაფათის ქალაქში, თავი მ.—აღექსანდრე მაკედონის მეფის სიკვდილს უკან არშაკმან, სომხის კელმწიფის ნათესავმან, დაიმონავა აღმოსავლეთი პარსეთი და პართევი...“ 276—207 გვ.

4. „თვესა აგვისტოსა იდ, მიცვალება წმიდისა ლისმშობლისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა დიდისა ბასილი კესარიელ მთავარეპისკოპოსისა, გ. მ.—სამებამან წმიდამან, ცხოველმან; დიდებულმან, დაუსაბამომან, დამბადებელმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არს მამა, ძე და სული წმიდა, ერთი უფალი და ღმერთი, ამან ღირს მყო ძიებად საშინელსა საიდუმლოსა...“ 289—375 გვ.

5. „თვესა დეკემბერსა კზ, კსენება პირველ-დიაკონისა და პირველ-მოწამისა სტეფანესი, კითხვა წამებისა მისისა.—დღეთა მათ პილატესთა, მეოთხისა მის კელმწიფისათა, ანასა და კაიაფასსა მღვდელთ-მოძღვრებასა, წელსა მეთრვამეტესა მასვე ჟამსა განკაცებისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა, მსწრაფლ გამოძიება იყო ფარისეველთა და სადუკეველთა...“ 375—382 გვ.

6. „საკვირველებანი წმიდისა მთავარმოწამისა გიორგისნი პირველ წამებინა ქმნილნი, გ. მ.—ისმინეთ ძმანო ჩემნო, საკვირველი დიდი და დიდებული დიდისა მოწამისა გიორგის მიერ ქმნილნი...“ 383—393 გვ.

ანდერძი (გადამწერისა): ა. „განსრულდა, დიდება ღმერთსა. მუშაკთა წიგნისა ამის შენდობა უბრძანეთ ცთომათა, წელსა 1822, იოსებ (393 გვ.); ბ. „აღწერილ არს ესე წიგნი იოსებ ზოპრაბოვის მიერ, წელსა ჩყკ-სა, ტბილისს“; გ. „ჭრისტე ღმერთო, რომ განკაციდი ქანწულისაგან. აცხონე ამის მთარგმნელის მე ლქუას დიაკვნის სული (73, 143, 151 გვ. გვ.); დ. „ჭრისტე ღმერთო, შენის აღდგომის მადლითა აღმადგინე მე ცოდვის სამარიდგანა ამის მთარგმნელი გეოქ ვართაპეტი“ (248 გვ.).

43

დავითნი—1681

199 ფ.; 12,8×8,8; კოლენკოზადაკრული მუყაოს ყდა; ლამაზი ნუსხური (სათაურებო ოქროთი, ტექსტი ჩასხმულაა მხატვრულ ჩარჩოებში, დასაწყისი ფსალმუნისა და დაუჯდომელისა შემკულია კამართ—3r, 171r); მოიპოვება ილუსტრაციები (1v, 170v); 1681 წ. (198r); დაუწერელია 170r.

«დავითი». «ფსალმუნი პირველი აღა, ესე იგი არს ქებაა და გალობაა უფლისაა, ანუ თუ გალობაა და ქებაა.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღოთასა და გზასა ცოდვილთასა არა დადგა...» 3r—169v.

შენიშვნა: დავითის ერთეის: ა. „იბაკონი წმიდისა ღმერთისანი, რომელ არს დაუჯდომელი, ხოლო ბერძულად აკატისტოს უკმობენ.—ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათს და მოღვაწისა უძლეველისა ვითარცა შენ მიერ კსნილინი განსაცდელთაგან...“ (171r—180v.); ბ. [ლოცვა ღმერთისაგან] (180v—184r); გ. „ლოცვა სავედრებელი წმიდისა ღმერთისა მიმართ, თქმული მარკოზ მონაზონისა.—მრავალნი და დიდებულნი ნიჭნი მომეცნეს მე...“ (184r—187v); დ. „ლოცვა ზიარებისათს, თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა დიდისა ბასილისი.—გმადლობ შენ უფალო, მამაო მოწყალეებისა...“ (188r—192v); ე. „ლოცვა წმიდისა იოანე ოქროპირისა ზიარებისათსვე.—უფალო, არა ღირს ვარ...“ (192v—195r); ვ. „ლოცვა ზიარებისსვე წმიდისა იოანე ოქროპირისა.—უფალო, არა ვარ ღირს, არცა კმა...“ (195r—198r); ზ. „წესი, რომელი აღსრულებს აღმსარებელთა ზედ თჳსთა ცოდვათასა.—პირველად შეიყვანოს იგი მღვდელმან ეკლესიად...“ (199r-v).

190v-ზე გრებილი მთავრული ასოებით წერია: „ღმერთო შეიწყალე ტფილელი იოსებ“, ხოლო გაგრძელებაა მხედრულით: „ვინც წარიკითხთ, შენდობა ყავთ ჩემ ცოდვილისათვის“.

ანდერძი (მხედრულით): „ყოველთა არსთა მარსებელისა შეწვევითა აღვაწერინე დავითი ესე მე, ფრიად ცოდვილმან და უღირსმან ტფილელმან იოსებ, სულისა ჩემისა სალხინებულად და ცოდვათა ჩემთა შესანდობლად. უკანასკნელ შენდგომად(!) ჩემსა ვინც კელად მიიღოთ, შენდობას ბძანებდით ჩემ ცოდვილის ტფილელის იოსებისათვის, ღთისათვის გვედრები. აღიწერა დავითი ესე ქსა ტნით“ (198r).

44

ბატონიშვილი ვახუშტი: საქართველოს ცხოვრება—1794

222 ფ.; 20,5×16; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავადაკრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები და აბზაცთა დასაწყისი სიტყვები სინგურით); 1794 წ. (220r); გადაწვერი—დიაკონი ერასიმის შვილი გაბრიელ (220r); ადგილი—მოსკოვი (220r).

„ტომობა და ჩამომავლობა ქართუელთა და ცხოვრება მათი, რომელ ეწოდების წიგნსა ამას ცხოვრება ქართლისა, ნოეს ძის იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე, და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთანი.—ზნეთათვის ვიწყეთ ძულთაგან ახალთამდე საქართველოთა ზნეთა ჩუტულებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა, რამეთუ წესნი მთავრობათა საქართველოჲსათა არიან...“ 1r—220r.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. [მეფეთა ქრონოლოგიური ცხრილი] (220v—222r.); ბ. ჩართული ასოებით სწერია: მანაბელი ფარსადან (222r).

ანდერძი: „ხოლო ესე ქართლის ცხოვრება პირველად მეფეს ვახტანგს თვით ეწერა და ეკეთებინა ქართლ მყოფობასა და მერმე რუსეთს ძველთა გუჯრებთა და ცხოვრებათა და მოხუცებულ მახოვარ მეცნიერთათა, საქართველო[ს] კაცთაგან. დიდის გამოკვლევით და გამოძიებით გულმოდგინედ ეკეთებინა, რომ საქართველოს ცხოვრება ნოეს ძის იაფეთის ქართლოსიდან აქამომდე როგორ ყოფილა. ბატონიშვილის ვახუშტის თანკლებით ეკეთებინა და აღარ დასცალღებოდა თანამდებობისაგან სიკუდილისა. მერმე რომ მეფე აშტარხანს გარდაცვალებულიყო, ბატონისშვილს ვახუშტის შეესრულებინა. და არს აქ მეფის ირაკლისამდე და ამას იქით, რაც იქნას ქენასა ამას საქართველოსა შინა, მატინეთ-მწერალთ აღსწერონ, ამინ. ხოლო კახეთის აღწერა აკლია ამ წიგნსა. იქ მოსკოვს ამ ქართლის ცხოვრების ბოლოს არის ექვსიოდ რვეუსლი, ვინც მიემთხვინეთ, გადმოწერეთ, კარგი სახმარი და შესატყვისია.“

აღწერა ეს ქართლის ცხოვრება კელითა დიაკონის ერასიმის შვილის გაბრიელისათა, ეს მცირე ნაჩხაბი. ღის გულისათვის ნუ მწყევთ. დიახ, მსურდა ამის ვითარება და ამისათვის მეც ფრიად დავშვერ. იენისის კვ, წელსა ჩლედ, ქართულსა უბაჰ.“

45

ალექსანდრე მისიკოპოსის გარდაცვალებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა მასალები—1907

35,×22; ქაღალდი; მხედრული (სხვადასხვა ხელი); 1907 წ.

1. „არქიმანდრიტი ამბროსი»: [სიტყვა წარმოთქმული ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრეს დასაფლავებაზე, (თავნაკლული)]. 45/2. 4 ფ.
2. „დეკ. კ. კეკელიძე»: „სიტყვა, თქმული ყოვლად-სამღვდელო ალექსანდრეს დასაფლავებაზე“. 45/3. 2 ფ.
3. „სიტყვა, თქმული საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზო-

გაღობის მდივნის ს.რ. გორგაძის მიერ განსვენების დღეს, 16 ნოემბერს“. 45/4. 2 ფ. (ფ. 2 დაუწერელია).

4. იოანნე ბობოხიძე, ფოთის საკათედრო ტაძრის მღვდელი: „სიტყვა, თქმული შიომღვიმის მონასტერში ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაფლავების დღეს“. 45/5. 2 ფ.

5. მღ. ვასილ კარბელაშვილი: „სიტყვა დასაფლავებასა ზედა, ყოვლად-სამღუდლო ეპ. ალექსანდრეს დასაფლავებასა ზედა წმ. შიოს მღვიმის მონასტერში 1908 წ. 14 ნოემბერს“. 45/6. 2 ფ.

შენიშვნა: თარიღი დასაფლავების დღისა შეცდომითაა აღნიშნული. უნდა იყოს; 1907 წ. 15 ნოემბერი.

6. მღ. პ. კარბელაშვილი: [სიტყვა, თქმული ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაფლავებაზე] „15 ნოემბერი, 1907 წ., შიომღვიმეში“. 45/7. 2 ფ.

7. „სიტყვა, თქმული დეკანოზის დ. ხახუტაშვილის მიერ ნეტარ-ხსენებულის ეპისკოპოსის ალექსანდრეს ცხედრის წინაშე დასაფლავების დღეს შიომღვიმეს მონასტერში“. 45/8. 2 ფ.

8. ალავერდის ეპისკოპოსი დავით: „სიტყვა, თქმული ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაფლავებაზე“. 45/9. 2 ფ.

9. „სიტყვა, წარმოთქმული თბილისის [ს] წვრილ ვაჭართა საზოგადოების თავმჯდომარის იოსებ ნიკოლოზის-ძე მერკვილაძისაგან“. 45/10. 2 ფ.

10. ი. რ.: [სიტყვა, თქმული ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაფლავებაზე] 45/11. 5 ფ.

11. «იოსებ ფან.(?)», [მოგონება]: „ყოვლად სამღვდლო ალექსანდრე ეფესკობოზი“ 45/12. 1 ფ.

12. [სამძიმრის წერილები ეპისკოპოზ ლეონიდისადმი, მისი ბიძის ალექსანდრე ეპისკოპოსის გარდაცვალების გამო]: ა. «მღუდელ ალექსანდრე არღიშვილისა»- 45/13. 2 ფ.; ბ. «ნიკო ლომოურისა» 45/14. 2 ფ. (2r-v დაუწერელია); გ. «სოფრომ მგალობლიშვილისა». 45/15. 2 ფ.; დ. «პრინცესა სალომე მურატისა». 45/16. 2 ფ.; ე. «ეფრემ ესტატესძე მარჯანიძისა». 45/17. 2 ფ.; ვ. «ლახამულის სკოლის მასწავლებლის მიხეილ კვაჭაძისა», 45/18. 2 ფ. (2r-v დაუწერელია); ზ. «დეკ. მ. ტყემალაძისა». 45/19. 2 ფ. (2r-v დაუწერელია); ე. «დეკ. გიორგი ხელიძისა». 45/20. 2 ფ. (2r-v დაუწერელია); თ. «კარ. თემურაზიანისა (რუსულ ენაზე), 2 ფ. (2r-v დაუწერელია). 45/21; ი. «ელისაბედ და ლევან სტოსმინკებისა». 45/22. 2 ფ. (2r-v დაუწერ.); ია. «თავადი ვ. ჩერქეზოვისა» (თბილისის ქალაქის თავი). 45/23. 1 ფ.

13. [სამძიმრის დეპეშები ეპისკოპოზ ლეონიდისადმი ალექსანდრე ეპისკოპოსის გარდაცვალების გამო (რიცხვით 38)]. 45/24.

14. [ცნობა ალექსანდრე ეპისკოპოსის გარდაცვალების შესახებ; ჟურნალი „მწყემსი“, 1907 წ. ნოემბერი (ჟურნალიდან ამონაჭერი ფ.ფ.)]. 45/25. 1r.

15. «დეკანოზი დავით ღამბაშიძე»: „ყოვლად-სამღუდლო ეპისკოპოზი ალექსანდრე“ (ნეკროლოგი); ჟურნალი „მწყემსი“, 1907 წ. 30 ნოემბერი, 45/26 2r-v.

16. დეკანოზი კალისტრატე ცინცაძის სიტყვა, წარმოთქმული ალექსანდრე ეპისკოპოსის დასაფლავებაზე, ჟურნალი „მწემი“ (აქვეა წერილი ალექსანდრე ეპისკოპოსის მოღვაწეობის შესახებ, თანაკლული). 45|27. 3r—4r.

17. კარ. თეიმურაზიანი: „ალექსანდრე ეპისკოპოსი (მოგონებები“; დაბეჭდილია სომხურ ჟურნალში: „ჰოვიე“ № 44—45., გვ. გვ. 694—695; 712—714). 45|28.

18. „ყოვლად-სამღვდლო ალექსანდრეს დასაფლავება“ (რუსულად). 45|29. 1r-v.

19. „ყოვლად-სამღვდლო ალექსანდრე ეპისკოპოსი“ (ლექსი გიორგი ქიზიყელისა). 45|30.

20. „ყოვლად-სამღვდლო ალექსანდრეს“ (ლექსი - ხელობით დურგალი იოსებ ნ. სიმონოვი). 45|31.

21. [მილოცვა] «ხალციხე-ახალქალაქის საბლალოჩინოს სამღვდლოებისა». „მალა-ყოვლად უსამღვდლოესო, დიდებულო მწყემსთ-მთავარო ალექსანდრე!“ (მილოცვას ხელს აწერს საბლალოჩინოს 13 მღვდელი, 4 დიაკონი და 13 მეფსალმუნე). 45|32.

22. კარ. თეიმურაზიანის წერილი: „ალექსანდრე ეპისკოპოსი“; თარგმნილია სომხურიდან (შეადარე 17). 45|33. 1r—5v.

23. «თბილელი მთავარი ნ. ოქრომქელიშვილი»: [მოგონება ალექსანდრე ეპისკოპოსზე]. 45|34. 1r—6v.

24. „ყოვლად-სამღვდლო გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოს ალექსანდრეს, რაპორტი“ (რუსულად), 1898 წ. 7, X, ბორჯომი (რაპორტს ხელს აწერს მღვდელი სერგო დავიდოვი). 45|35. 1r-v.

25. [გორის მახრის მე-10 საბლალოჩინო თემის სამღვდლო-საეკლესიო მსახურთა ვადაწყვეტილება]. ხელს აწერს ს. დავიდოვი. 45|36 (ასლი რუსულ ენაზე). 2 ფ.

26. «მღვდელი ალექსანდრე ტატუშოვი»: [წერილი ყოვლად-სამღვდლო ალექსანდრესადმი], 1897 წ. 15. V., 45|37. 1r-v.

27. «თბილისის გუბერნიის სახალხო სასწავლებელთა დირექტორი კრისტეფორე გროზდოვი»: [წერილი ყოვლად-სამღვდლო ალექსანდრესადმი (რუსულ ენაზე)]. 1898 წ. 19. XII, თბილისი. 45|38 2 ფ..

შენიშვნა: საარქივო მასალებში მოიპოვება ა. მიმართვა საქ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებისა ილია ივანესძე ფერაძისადმი, რათა მან გადაგზავნილი მასალების მიხედვით შეადგინოს არა-ვრცელი ბიოგრაფია ალექსანდრე ეპისკოპოსისა, საზოგადოების კრებულისათვის, 45|1; ბ. პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის სტუდენტ ნიკოლაძის წერილის ნაწილი, რომლითაც ითხოვს, რომ ალექსანდრეს დასაფლავებაზე მის მიერ წარმოთქმული სიტყვა თუ დაიბეჭდება. ერთი ეგზემპლარი გადაეგზავნოს მას. 45|39. 1 ფ.

46

დაუჯდომელი წმ. ნინოსი—1876

15 ფ. (30 გვ.); 22×18; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; 1876 წ. (1r); ადგილი—ქუთაისი.

«საბა ნინოწმიდელია, „ოხითა წმიდისა ნინასი, ხმა დ.—სიტყუისა ღუთისა მსახურთა თანა-მოსაგრეო და ანდრიას ქადაგებისა წარმართებეო. ქართუელთა განმანათლებლო...“ 1—28 გვ.

შენიშვნა: დაუჯდომელს ერთის: ა. „ლოცვა ღირსისა დედისა მოციქულთა სწორისა ნინას მიმართ, თქმული მისივე“ (28—30 გვ.); ბ. წინ უძღვის გადამწერის ცნობა, „უ საიდან აილო მან ტექსტი (1 ავ.); გ. რუსული მინაწერებით აშიებზე და ნასწორები ადგილებით ჩანს, რომ ხელნაწერს გაუვლია ცენზურა (იოსებ არქიმანდრიტის ხელში).

ანდერძი: ა. „ერთსა ძუღლსა წიგნსა შინა, რომელიც აქუს ქრისტეს მოყუარესა მთავარსა სუმეონ აბაშიძესა ქუთაისს, მან მიბოძა ესე დაუჯდომელი გადასაწერად, რომელიც არასადმე ვაპოვე სხუა ამისი, რომელსაც ვითარ საუნჯესა აქა დაგხნნი. ვაპოვე[ვ] ესე ქუთაისს ყოფნასა შინა, ჩუოვ წელს, ენკენის თთუშში. წიგნი ესე ყოფილ არს გადაწერილი ტფილისს დეკანოზისშულის ძლუღლის ზაქარიასგან, აპრილის 11 დღესა, მეფობასა ირაკლისსა, წელსა 1777“ (1 გვ. სქოლიოში).

ბ. „ესე ყოველი ვითარცა გვრგვინი საღთო შეუთხზენ ქართულთა განმანათლებელსა წმიდასა ღირსსა დედასა ნინას, მეოხსა და მეორესა ემბანსა სულთა ჩუშნთასა. ადიდებ, ჯუარო, ნინოწმიდელი მიტროპოლიტი საბა“ (გვ. 28, დაუჯდომლის ბოლოს).

გ. „ეინ არს ეს საბა მიტროპოლიტი ნინოწმინდელი, მსწორებე არა უწყით, გადამწერი ამ დაუჯდომელისა ანუ შემთხვეული მძღი, როგორც მსნანს; უნდა შემთხვეული იყოს, რამეთუ შემდეგ ლოცვაში «თქმული მისივე» ჩაერთვის“ (გვ. 28.—სქოლი ში).

47

წმ. გიორგის სასწაულთ-მოქმედებანი—XIX

11 ფ.; 26,3×20,8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; თავნაკლული (ძველი პაგინაციით—35—58); მხედრული; [XIX ს.].

[წმ. გიორგის სასწაულთ-მოქმედებანი] ...„და ეგრეთეე მან, იბილა რა შესრული ეკლესიად სახითა ქრისტიანისათა, შემოსილი სამოსლითა ეკკლესიის მოხამსახურეთაგანისა, განკრთა. და იწყო მანცა ღალადებელ...“ 1r—11v.

შენიშვნა: სასწაულთაგან მთლიანად იპოვება ორი: ა. „აქა წმიდამან გიორგი აღიტაცა ყრმა ქუყანისაგან ბოღლარისა...“ და ბ. „აქა მხედრობითურთ მოიწოა წა გიორგი სახლსა თეოფისტოსასა...“

ტექსტი ადგილ-ადგილ ნასწორებია. ბოლოს ცენზორის ხელისმოწერაც აქვს: Иосиф (არქიმანდრიტი იოსები).

48

შესხმანი—1786

7 ფ.; 18X11,5; ქალაღი; უყდო; ფრაგმენტი (დაშლილი); მხედრული; 178 წწ. (6r); გა-
დამწერი—მიხაილ (6r); დაუწერელია: 3r-v.

1. [შესხმანი უცხო წმიდანებისა]:

„სხუა და სხუად ადგილ მომწყდარნი უფლისათჳს,
ირინეოსცა სერმიონელი მლუდელი,
ეპისკოპოსი, მოწამე ქრისტებრ მვნები...“ 1r-1v.

2. [შესხმანი ქართველი წმიდანებისა]:

„ენატრი ულუმბას, დიდძალსა მეუნჯესა,
ქუათა სპეკალთა, ოქროთა უძკრესსა...“ 4r—6r.

შენიშვნა: ფრაგმენტს ძველი პაგინაცია აქვს, იწყება მე-11 რე-ით, ე. ი. 131 გვ-ით.
ანდერძი: „სრულ იქმნა ესეცა. იყავნ სადიდებელად შენდა წმიდოს სამებაო. 1786
წელი, 23—IX, მიხაილ“ (ჩართული ასოებით).

49

ქრისტიანული ზნეობრივი სწავლანი—XVIII

13 ფ.; 19,2X14,3; ქალაღი; უყდო; ფრაგმენტი; მხედრული; [XVIII ს.]; და უწერელია:
ჟ.ფ. 4v, 5, 10, 11, 12.

1. [ზნეობრივი სწავლანი]: „თანა გოადს შეყუარებად სხუანი.—ვინათგან
თანამდებ ვართ გამრავლებისათჳს ბედნიერობისა ჩნისა, ამისთჳს გკლის,
რათა არა ვჰსძულობდეთ სხუათა...“ 1r—4r.

2. [ზნეობრივი სწავლანი]: „სათანადო არს პატივის-ცემად ლისა.—უმჯობესი
უკუც გონიერებითი ქცევა და უმართლესი მიზეზი კაცთა არარაამე არს ეს-
რეთ, ვითა პატივის-ცემა ლისა...“ 6r—9v.

50

(გადატანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციაში—Ros. 174)

51

(გადატანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციაში—Ros. 175.)

52

ილიანე ბზარამაძე: ლექსნიკონნი—1907

212 ფ. (I-III+352 გვ. +I-II+62 გვ.); 34×21,5; ქალაღი; ტილოგადაკრული მუყაოს მკერივი ყდა; მხედრული; 1907 წ. (IIr); ავტოგრაფი (IIr); ადგილი—ახალციხე (IIr); დაუწერელია: Ir-v; IIv, IIIr; გვ. გვ. 178, 179, 252, 253; Iv; 58—62 გვ.

1. ზგვარამაძე იოანე, ვინმე მესხია: „ქართული ენის საუნჯე.—ა!—გაკვირების მაგიერ; აადრება—ჰაერის მოშლა, აედრიანობა...“ 1—349 გვ.

შენიშვნა: ლექსიკონს წინ უძღვის: ა. წინასიტყვაობა: „დიდათ პატივცემულნი ქართველნი...“ (2r); ბ. შემოკლებათა ახსნა-განმარტება (3v); ლექსიკონს ერთის: ა. „შუმთაერესთა ქართულის მოქცევათა ქარაგმათა ახსნა ანბანურა“ (349 გვ.); ბ. „ასოთათის“ (350—351 გვ.); გ. „რიცხვი“ (351 გვ.); დ. „კაპაადუკიაში ქართული სახულები“ (351 გვ.); ე. „ქრისტეს მოქცეულნი“; ვ. „ქრისტეს სამოცდაათთომეტნი მოწაფენი (352 გვ.).

ლექსიკონში ძველად არსებულ ასოებზედაც არის მოყვანილი სიტყვები.

2. „მოთხრობა ბუნებითი მეცნიერებისა“, მოკლედ შედგენილი მსურველთა და ახალმოზრდა მოწაფეთათვის ქართველთა მესხი იოვანე მღვდელი გვარამაძისაგან, ქ. ახალციხეს, 1907 წელსა. — მჟრინველე ბი: ალაღი — მამაღი კორი...“ (1—57 გვ.).

შენიშვნა: მჟრინველებს გარდა ანბანის რიგზე განმარტებულია „პირუტყვთა და მხეტთა“, ორცხოველთა (ხმელთუხე და წყალში მცხოვრებთა), მწერების, კუების, ძვირფასი და სასარგებლო ქვების, ლითონების, ძეტალების, ხე-ნერგთა, ბალახეულობისა და სხვთა სახელები.

53

დილარიანი—XIX

88 ფ.; 34,8×22; მოღურჯო ქალაღი; მუყაოს ყდა; თავ-ბოლო ნაკლული (დასაწყისში აკლია 2 რ.); მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი 1817).

[დილარიანი] ...„შეუტივე მეცა გუნდსა მას, ყითარცა ტრედთა სიმრავლესა შავარდენმან, დაფხოცე და ამოვსწყვიტე, რო მე ერთიცა ვერღა წამოვიღა...“ 1r—88v.

წყდება: „...და ესრეთ მუხლდადგმით ორნივე მონანი გთხოვთ, რათა უბოძოთ ასული სახლისუხუცესისა თქვენისა, და კირნი მისნი განჰკურნოთ...“

54

შოთა რუსთაველი: ვიფხის-ტყაოსანი—1680

263ფ.; 44,5×30; ქალაღი (თხელი); ტყავადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; ნაკლული (პირველი ფ.-ის შემდეგ აკლია ერთი ფ.-ლი); ოდნავ დაზიანებული (250 ფ.-ის შემდეგ ამოვარდნილია 13 ფურცელი; ორ უკანასკნელ ფ.-ლს კიდევები შემოცვეთილი აქვს); მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); ტექსტი თვითვლ გვერდზე ჩა-

სმულია შემოხაზულ ჩარჩოში და კიდები შემკობილია ნიარ-ნიირი მოხატულობით; 1680 წ.; დამკვეთი — გიორგი XI (262r); გადამწერი: — ზღვიანი ბეგთაბეგი (263r); დაუწერელია: 261v, 262v, 263v (მაგრამ კიდების მოკაზმულობა აქვს).

„დასაწყისი, პირველი იმბავი სპარსული რუსთულისაგან ქართულად ნათარგმანები, რომელსა ვეფხის-ტყაოსნად უქმობენ. ტარიელისა და ნესტანდარეჯანის მიჯნურობა, კარი პირველი იწყების. აღიდე, ლმერთო, მეფეთ-მეფე პატრონი შაჰნავაზ, ამინ.“

პირველ თავი დასაწყისი ნათქვამია იგ სპარსულად,
უქმობთ ვეფხის-ტყაოსნობით, არსსა შეიქს კორცს არ სრულად,
საეროსა არ ახსენებს, სამებასა ერთ არსულად

და თუ უყურა მონაზონმან, შეიქნების გაპარსულად.

რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა...“ 1r—261r (ტექსტი ვრცელი, გაგრძელებათა მქონე რედაქციისა).

ანდერძი: 1. ეპა, ქება და დიდება სამებით სრულსა და განუყოფელსა. რომელმან შექმნა ყოველნივე სულნი და უხილავნი კელმწიფებითა ძლიერებისა თუისისათა, რომელმან ყოველნივე არარასაგან არსებად მოიყუანა, და მართებს და განაგებს ყოველთავე წამისყოფითა თუისითა, რომელსა შიშით მსახურებენ უსხეულოთა იგი წესთა მთავრობანი და დაიფარვენ ფრთებითა პირთა მათათა, და განცდად დიდებისა მისისა ვერ შემძლე-ბელ არიან, არამედ ღალატებს მოყუსისა მიპართ და იტყუოს, ვითარმედ წმინდა არს წმინდა არს, წმინდა არს უფალი საბათთ, ხოლო ოდეს ითქუას სამეზის წმინდაარსი, ჩანს ქეშეპიტად, რომე სამება იდიდების განცხადებულად, ხოლო ჩუენცა მიწიერნი ესე მიზნაგებულობდეთ ზეცისათა მათ, და რაოდენ შეგუანდის მიწიერსა და მოკლდავსა ამას და სიხმრებელ წარმავალსა და აჩრდილებ განქარებებადას არსებასა ჩუენსა, ჩუენცა მათ თანვე ვიტყვოდით: დიდება მამასა, დიდება ძესა და დიდება სულსა ყოვლად წმინდასა, ერთს ღთვებასა, განუყოფელსა და განუწყვალბელსა, რომელსა შეენის ყოველი დიდება პატრიი და თაყუანის ცემა მამისა, ძისა და წმინდისა სულისა აჲ და მარადის, უკუნით უკუნისადის, ამინ, ამინ, ამინ.

მას ეამსა ოდეს ღმთივ: გურიგვინოსანი და ყოვლთა კელმწიფეთა შორის წარჩინებული და წარპატებული მეფეთ-მეფე პატრონი შაჰნავაზ ამირ 'სოფლით აღესრულა. და დაჯდა მკურდოსა და ღმთიქვ დამყარებულსა ტახტსა საკელმწიფოსა ძე მისი ღმთივ დაცულ-დაფარული, მეფობისა შარავეანდელი, პრწყინვალე და უფასთესი კელმწიფედ და პატრონად მეფე გიორგი, ღმთისაგან ფლობა-მინიჭებული, არს ღმთის მოშიში და ღმთისაგან შეყვარებული, ყოველთა ნათესავთა მისთა უდიდებულესი, თუით დავით წინასწარმეტყუელის ტომი და მიმსგავსებელი მისი, უახოვნესი და უგლოითესი ყოველთა ახოვანთა და გოლიათთა, და უმაგრესი ანდამატისა, შემადარწუნებელი ყოველთა წინააღმდეგობთა, რომელმან სიმკნითა თუისითა დაიპყრა სამეფო თუისი ყოველივე და-მოსრნა მახვილითა ურჩნი და მტერნი თუასნი, ღმთივ დაცულ-დაფარულმან, ძლიერმან და უძლეულმან, არა ხოლო თუ მინახეთაგან, არამედ მსმენელთაგანცა საქმეულსა-დიდებელისა ჰაეროვნებისა და ასაკობისა მისისათა მზისა და მთოვარისა მაჯუფთათრემან, ახალმან სამოთხისა ნორმან, აერ-შუენიერმან. ჯოპარდობისა მაგალითმან, მამაკობისა დასაბამან და ისაპობისა, იადგარმან, გულ-ლომან, მკლავ-მაგარმან, კელ-ფერკ-მოშითმან, ვეფხერ კისკას, ტახტისა და გურიგვინისა შესაფერმან ჯერეთ სახითა და ასაკობითა, ახლად მოწიფებულმან და ხოლო საკმითა და სიმკნითა გმირთაცა უგმირესმან, ლომმან ლომთამან, ღმთისყოფარემან, მშუილმან და უხუმან და თამებალმან ბევრჯის სხუათასა, ვითარცა შუენის კელმწიფესა; თავადთა და ახნაურთა წარჩინებულთაგან სულ ამოფრთერით სატრფილიომან, კმა-საფირონმან და ენა-შაქარმან, იადონებრ შუენიერად მკობარემან, თვალმან პატროსანმან და მარგალიტმან უსასყიდლომან, ვარდმან ედემი-სამან, სულ-ამომან, სანთელმან დაუშრეტელმან და შხეებრ გაბრწყინებულმან, ყოველთა

შემხედთა მისთა განმანათლებელმან და მტერთა ცულებერ და მადნობელმან, ვარსკულავ-
მან მოკამკამემან დილასა იამანეთით აღმოსულმან, სახელ-შუენიერმან, პატრონმან პატ-
რონთამან, უფალმან ჩუენმან გიორგი ბრძანებაყო ჩემდა მომართ დაწერად წიგნისა
ამის ვეფხის-ტყაოსანიასა. და წარავო მრავალი წარსაგებელი, ვითარცა საცნაურ
ჰყოფენ თულანი მხიარულთანი კელოვანებასა ამის წიგნისასა და ენება, რათამცა ფრიად
კეთილ-შეენიერ ყოფილყო, რომელ არსცა ფრიად კეთილ და შეენიერ, თუნიერ ზო-
ლო ნაწერიასან კიდელ. ესეცა უწყადით, უფალნო ჩემნო, მრავლნი მეფენი გარდაცვა-
ლებულან და არაიეს შეუმკუთა წიგნი ვეფხის-ტყაოსანი მსგავსად პატრონისა ჩუენისად,
განაძლიეროს და მრავალვამ ყოს ღმერთმან მეფობა და კელმწიფობა ამისი ოდესცა
ნახუიდეთ, სცნობთ, ვითარცა არს, და თქუენცა ბრძანებთ, ვითარმედ კეთილ არსო.
ხოლო სრულ იქმნა წიგნი ესე ინდიკტიონსა მფლობელისა ჩუენისასა მეოთხესა. და-
უსრულებულ ყუან(ღ) ღმერთმან კელმწიფობა მეფისა გიორგისა და კულად განაძლიერო[ს]
და დღითი-დღე შემატოს შარავანდედობასა მისსა და დაუმორჩინეს ყოველნი
მტერნი და მბრძოლნი მისნი, ხილულნი და უხილავნი, და წარემართოს ყოელსა შინა
ღმთისმსახურებასა მისსა, და აღუსრულენს ყოველნი ეამნი მისნი მყუდროდ და უშფო-
თულად, და მშვიდობით განაგოს ყოელი ცხოვრება მისი, ხოლო მერმესა მას ცხო-
ვრებასა თანამოსაყდრე ყოს მარჯულენით ძლიერებასა მისსა. ვერუთუ წმინდამან ღმთის-
მშობელმან, სახელდებულმან მარიამ, სძალმა წმინდამან, თანამყოფი მათი დედოფალი
პატრონი თანარ დაიფაროს საფარველსა ქუეშე მისსა, კელი აღუპყრას და ნუგვიზნის
სცეს ნუგვიზნის-ცემითა მით სასუფეველითა და შეისმინოს მუტრავალე ვიდრება მისი
და შეიწიროს იგი წინაშე ძისა მისისა, და ნაცულად აგოს მადლი მისი და შეწირულ ყოს
ყოველი მსხურალი მისი შეწირული გულითა დამდაბლებულითა და უმანკოთა, ხოლო
სულითა შიძესურითა, და ძენი მათნი აღხარდენს(!)—პატრონი ბაგრატ და ბატონი
მარიამ, იგი ვარსკულავთა პრწყინვალეთანი, და კულად დღესა მას საშინელსა უპყრას
კელი მარჯვენე მისი და შეიფაროს იგი სავენსა მას, რომელსა თუთი სუფევს, რათა
ვეწ აღიდებდეს შემოქმედსა უკუნით უკუნისამდის, ამინ.

შენ ძეო ღმრთისაო, პირველ საუკუნეთა მამისაგან შობილო, ერთო სამებისაგანო,
ქუმმარტო ღმერთო, მამისაგან გამოსულო, ემმანოილ ღმერთო და კაცო, რომელი
აღსასრულსა ეამთასა განზრახუითა მამისათა და ნებითა სულისა ცხოვლისათა გარ-
დამოკედ ზეცითა ქუეყანად და თბე შემოსილ იქმენ, იშვე ქალწულის მარიამისაგან და
ყოველი წესი კაცობრივი აღსარულე, თუნიერ ხოლო ცოდვისა, გარნა ყოველივე ცოდ-
ვათა ჩუენთა აკოცისათვის ჯვარს ეცუი და დაეფალ. და აღდგე მესამესა დღესა და
ამაღლი ზეცად, და დასჯდე მარჯუენით ღმთისა, და კულად მომავალ ხარ განსჯად
ცხოვლთა და მკუდართა. შენ უკუე მეუფეო, ყოვლად ძლიერო, იესო ქრისტე, მფარ-
ველ ექმენ ორსავე შინა ცხოვრებასა კელმწიფეს მეფეს პატრონს გიორგის, კეთი-
ლად განაგე ყოელი ცხოვრება მისი და წარმატებულ ყვე ყოელთა შორის მოასაკეთა
მისთა, და ნუ ოდეს განაშორებ ცხოვრებასა შინა მისსა ფარვასა შენსა და ძლიერება-
სა პატრონისა ჯვარისა შენისასა, დღე და ღამე სცე და ჰფარვედი ჰმართებად, გან-
გებად და ნუგვიზნისი ეც და (ხელნაწერში „ღე“ არის) კელი აღუყარ, და განმსკვალე
შისა შინა შენსა, დაქ შემუსრენ ყოელი მავნი და წინააღმდეგომნი მისნი და სუე-სრულ
ჰყვ და ეტლ-კეთილ, და სამოთხის მკუიდრად გამოაჩინე და სახელი მისი აღწერილ
ყვე წიგნსა მას ცხოველთასა, რამეთუ შენდა შეუენის ყოველი დიდება, პატივი და თაყუ-
ანისცემა მამისა, ძისა და წმინდისა სულისა აწ და მარადის უკუნითი უკუნისამდე
ამინ, ამინ“ (262r-263r).

2. „სახელითა ღმთისათა აღვასრულე ჰქს. კამ მე ფრიად ცოდვილმან და სახე-
ლით ოდენ მდივანმან და საქმითა ყოველთა მწიგნობართა უნარჩავესმან ბეგთა ბეგ.
და თუ უგბილებითა ჩემითა დამცდარი ნახათ, ოდეს აღწერა მიბძანეს, არ წეს არს უა-
რი პატრონისა, თუარა უხილავისსა და ხილულისა მტერისაგან დიდად შედულარქვილ
იყო გონება ჩემი და კაეშნისა აღტუიროთულობამან უკედ ვერ შემაძლებინა და ამაღ
შეიმნობლით მე მეტება-დაკლებისათვის“ (263r).

მინაწერი: ბოლოში, საცავ ფურცელზე: „ქეს ჩღა მოველ საქართველოდამ სამე-
ფფოს ქალაქში მოსკვის მე, თავადი გრიგოლი სალთხუცის ძე ქაიხოსრო ჩოლაყოცი, სა-
ქართველოს მეფის ირაკლის დროს. და ვიყავი კახეთის სალთხუცის დ[ა] ამიქიანება-
რი, და ვიწონე აქ მოსკვის ეს ვეფხის-ტყალსანი და წაველ ისევ საქართველოში ჩღუგ
(თუ ე? წაშლილია და ფერმკრთალი ძელნით მერმეა მოსმული ვ), თვეს[ა] მასა (მისისა?),
ვინც ეს წაიკითხოთ, ამ წერილით მოგონებულ მყავით, ქაიხოსრო“ (ხეველად).

55

სარამაინიანი (II ნაწ.)—1843

VIII+413 ფ. (826 გვ.); 33.2X20,5; ქალაღი; წითელი ტყავადაკრული ხის ყდა; ნაყ-
ლოლი (დაუმთავრებელი; 526—641 გვ. შორის ფ-ფ. ამოხეულია, დანაკლისი შესებულია
სხვა ძელით დაწერილი ჩაუკინაძე იველით); მხედრული (სათაურები სინგური რ. ტექსტში
ჩაკინებულია 11 ნაბეჭდი გრავიურა. რომელთაც არაფერი აქვთ საერთო თხზულებასთან. მე-
თორმეტე კარიდან, გვ.გვ. 736—751 სხვა ხელითაა ნაწერი); 1843 წ. (V რ); გადამწერი—[ცო-
რანოვი მოსესი; იხ. ხელნ. № 57 ანდროძე]; დაუწერელია: I—III; 686—690; 722—735; 752—
826 გვ. გვ.

[ყარამანიანი]: „აქა კარი უშანგისა და რაიაზამისა. დიდი ამბავი დაიწყო-
ბის, რომელიცა(!) ამის ქვემოთა მოიხსენიებთ.—მას ყამად, ოდეს მოვიდა ქეთან
შაჰ, უშანგმა ხელთა დაიმორჩილა. შაშინ მის უფროს ძმას რაიაზამსა მოხსენდა,
რომე ერანიდამ ერთი კელმწიფე მოსულა, რომელსაცა ეწოდების სახელად უშანგ,
მას ორნივე შენი ძმანი დაუქერია და თავის სარწმუნოებაზე მიუქცევია და საბა-
ოთ ლმერთი უწამებიათო. პირველ თქვენი უმცროსი ძმა შებშია, რაციდ(!)
დამარცხებულა, ერთი ფალავანი ჰყავს, სახელად ყარამან ეწოდების...“ 1—
751 გვ.

წყუდება: „...მაშინ საყანჩუნ დევისა და სხვა ჰყრობილების მოყვანება.
ბრძანა და მძიმედ შეკრულები შამოიყვანეს“...

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. გადამწერის ლექსი.—

„ღმერთო მამოძე შეძლება ამა წიგნისა წერასა,

თუ შენი ძალი დამფარავს. გარჯა შე მიზამს ვერასა...“ (IVრ-ვ);

ბ. „ამა წიგნისა სარჩევი“ (Vრ—VIV).

ანდროძე (გადამწერისა):

„უცხოლ არის ეს მოთხრობა, ამბანავთ თანასწორად,

ამის წიგნი შევასრულე, რომ დაგწერე გახდა ორად,

თუმცა ბოლოს კიდევ აკლდა, ვეღარ ვბოვე ამის სწორად,

მკითხველნი მასხეხებდეთ, ყრმანი იყვნეთ თუნდა შორად“ (815 გვ).

სერგეის და ძმას მისსა მიხვილ ყორღანოვთა მოსესის ძეთა ეკუთვნისთ წიგნი
ესე და სალხითა(!) აღმოიკითხედნენ და შეიქცეოდნენ. და თუმცა სურდესთ და კითხვას
მოინებდენ, მათ მეორეთ ძმათა სამთა და უმეტესად ასულსა ჩემსა ამაჲ, რომე ყოვლთა-
ზედა უკეთა სურს ამა წიგნისა კითხვა, და იკითხედნენ საამო შესაქცევრად, კარგი არის.
და აგრეთვე სხვათა წამლებთა გთხოვთ, რომე რიგან და კარგა შენახვით აღმოიკითხე-
დეთ, რამეთუ, ლმერთმან ინებოს, სხენებულნი ყოველნი იყვნენ დღევარებლობითა, ამისი
აღმოიკითხელნი, აჲინ“ (IVრ; ჩამოჰგავს გადამწერის ხელს).

56

როსტომიანი—1850

414 ფ. (928 გვ.); 34,4X21; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყარს მკარივი ყდა;
მხედრული; 1850 წ. (ხედა ყდის v-ზე); დაუწერელია: გვ.გვ. 783—826.

„როსტომიანი“: „კარი პირველი, დასაწყისი. სვამ ყარამან ფალავნის შვილის ნარმიანის ძის ქუჩუგ ყარამანისა, რომელიცა კულავად ეწოდების და საამობით აცხადებს ამის ჩაძამებლობითა. უცხო და საამო სასმენი და აგრეთვე დროითა იხსნება ზალის(!) შვილი რო ტომ ფალავნის მოთხრობა ლექსათ, თქმული ხევის ბერის საბაშვილისა.

თქვენც გასმითა ზააქ რა ქნა, უწინ თავის ზამა მოკლა, უბრალონი კემწიუენი, აფთიმონ და ჯიმშიდ მოკლა...“ 1—782 გვწყულება: „...არჯასპის სალარო გახსნა, მან ყველა მოიმაღლაო, ყოვლგნით აქლემ სპილონი მოასხა, შეიყარაო“...

შენიშვნა: ხელნაწერის პირველი ფ.-ლი სხვა ხელით არის მერზე დამატებული, დაკარგულის ნაცვლად.

ყდის v-ზე წარწერაა: „როსტომიან დაიწყო წელსა 1850, კათაუვის პირველსა; შეიკრა წიგნი ესე, რომელიც ეწოდების (!) როსტომიანი“.

57

ჰარაბანიანი (I ნაწ.)—1834

408 ფ.; 21,2×16,2; ტყავადაკრული ნუყაოს ყდა; ქალაღი; მხედრული; 1834 წ. (404v); გადამწერი—მოსესა ყორანოვი (404r); ადგილი,—ტფილისი (404v); დაუწერელია: 1v; 239r-v; 405—408r.

„კარი პირველი. ანბავი სპარსთა კელმწიფის შვილის ყარამან ფალავნისა... პირველ ჟამად სპარსეთსა შინა იყო კელმწიფე დიდი, რომელსაცა საკულად თახმურად ეწოდა. ესე იყო მორკმული, ამაღლებული და ყოველსა ზედან სახელგანთქმული...“ 1—403r.

შენიშვნა: სათაურში თხზულების დასახელების შემდეგ იკითხება: „თურქთა ენისაგან ქართულსა ზედან თარგანილი საქართველოს(?) ორბელიანის დავითისაგან. თუმცა არა რიტორთა ენასა შეწყობილი არს, მაგრამ ამისთვის დავშეერ ამასა ზედან, რომ ყრმათათვის საკითხავად საამურად და სწავლა არის; მეორედაც, ეს რომე ვინაიდან საქართველოში წიგნი ყარამანისა ქართულსა ენასა ზედან დღესა აქამდე არასადა იბოებოდა და ამას იკითა იბოებოდეს. მე ასე შევიძელ და გავაკეთე, აწე ამას იკით, რომელთაც უკეთ გაკეთება გნებოთ და შეიძლოთ, თქვენ გამართედ(!), ამაღ რომე მეორედ აღმოწერილი უკეთესი იქნება“ (1r).

ანდერში (გადამწერისა): „აქა დასრულდა კარი ხოაროვი შირისა და კიდევ უნდა უშანგისავე და რაიზამისა მოიხსენიოთ მათი ანბავი, რომელიცა სხვასა წიგნი დაიწერება, რომელიც ამას მოხდეს. კურთხეულ არს ამიერთაგან, რომელმანცა ამგვარ წერილი იხილოს და მახუდან იმაშვარლოს, გარდაწეროს და მეორედა განაახლოს, ამაღ რომე ქვეყანასა ზედან არა ამოვარდეს მათ ძველათგან ხსენებულთ ფალავანთა ანბავი შესაქვევრად და მოსაგონათ, აგრეთვე ყრმა კაცმან, რომელმანცა ამისთანა წერილი იხილოს და წიკითოს, კარგი არის, ამაღ რომე კაი მსწავლული შეიქნება და ენასაცა გაიმართავს. ჟანი შეხედებდა, რომელ ამგვარი წერილის კითხვა მრავალს აღაგას გამოადგეს კელმწიფეთა დიდებულთა, თუ ამანაგათა თანაშესაქვევრად და სასარგებლოდ არა თუ საზიანოდ. თვით მკითხავიც შეექცევა და მსმენელთაცა ასიამოვნებს, ვინადგან იყო ძველადგან წერილი ესე, მცა ვინებე და აღმოვწერე და განვაახლე, ვითა შქონდა ჟამი წერისა და დავასრულე ყარამანიანი ესე პირველ კარადამ აქმოამდე“

თუმცა ამა წერილითა არა შესრულდება, ამაღ რომე სრული ერთობადა არა. შეიძლება აღმოწერა ამისი აქამდენ. დავასრულე წიგნი ესე საკითხავად ძეთა ჩემთათვის და შესაკეცერადა. უფალმან მრავალჯამიერ ჰყოს სახსენებელნი მათნი, ამინ. დაიწერა და დასრულდა დროსა და ეამთა მათ დიდებულების კელწიფე სრულიად რუსეთისა ნიკოლაი პავლოვიჩისასა, რომელსაცა მას ეპყრა და მსახურობდნენ სრული რუსეთი, საქართველო, ქართლი, კახეთი, სრულიად ყარაბაღი, ჭანჭა თუ ერევანი თავისის საბრძანებლითა და სხვაც მრავალნი ქვეყანანი. დაიწერა და დასრულდა წიგნი ესე კელითა მისივე პატრონისა ახნაურის მოსესა ყორღანოვისათა. მას ჭარე ვითხოვ(!) სხვათა მკითხველთაგან, რომელთაცა მოიწებოთ ამა წიგნისა თხოვნა და შეეცეოდეთ, აგრეთვე პატრონსავე მიუბოძებდეთ, რადგანაც ამა წერაზე შრომა გვაქეს და კლავად ვითხოვთ მკითხველთაგან, ოდესაც ამა წერილითა შეეცეოდეთ, მოგვიხსენიებდეთ მე ცოდვილს ამისა აღმომწერალსა მოსესა ყორღანოვისა, რათა თქვენც იყვნეთ წინაშე ღმრთისათა ხსენებულნი საუკუნოდ, ამინ. ამა წიგნისა წერა შესრულდა ტიფლის ქალაქსა, თვესა ენკენისთვის გასულს დღითა შინა სრულებითა. 1834 წელსა, [ქ]ქს ჩუღლ-სა* (403r—404r).

ესე წიგნი გადაეწერე ყარაბაღის ფაღავენისა, რა დროს ესე დავასრულე. ვიყავ წლისა სამოცისა, თუმცა შეცდით დამეწეროს, არ გამეცხბოთ ამისთვისა, ამაღ რომელ არ იქნება არ-შეცდენა მწერალისა.

ვიწყო რამე სიტყვა მცირე, ბოძენმან ვინმემ ყურად იღოს, გულისაგან საუბრისა ვის რა ედვას, გამოიღოს, მარაუბს, კაცმან კარგი ნახოს, მანცა მისგან გარდმოიღოს, და უგბილმან და უგუზურმან ვერა რამე წამოიღოს*.

58

ქრებული—1806

168 ფ.: 20,7×16,6; მოღურჯო და თეთრი ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა; დაშლილი (ფ.ფ. 107—8; 119; 139-40 დახიანებულია); ნაკლული (140 და 141 ფ.-ფ. შორის აკლია; 158—159 ფ.ფ. შორის 5 ფ.-ელი ამოხეულია); მხედრული (სათაურები სინგურით; ზოგიერთ თავებს დასაწყისში მოეპოვება თავკახმულობა); 1806 წ. (ქვედა ყდაზე); გადამწერი—მოსესა ყორღანოვი (126r; ადგილი—[გორი]; დაუწერელია: 132v—138v.

1. [თხრობანი ძველი და ახალი აღთქმიდან]. „დაბადება. წიგნი დაბადებისა ცისა და ქვეყნისა, თავი ა.—პირველად განაჩინა ღმერთმან ცა და ქვეყანა და იყო უხილავი, მოუმზადებელი და ბნელი...“ 2r—132r (სულ 32 თხრობა).

შენიშვნა: დართული აქვს იოვანეს სახარების 5 საკითხავი.

2. „ქარი პირველი. ამა ამბისა დასაწყისი მიჯნურთ ანბავი, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმნები მეფისა თეიმურაზისაგან, იოსებისა და ზილიხანისა და ლექსადეე მისგან თქმული. უფალო, მრავალჯამიერ ჰყავ ცოდვილიცა მწერალი, ამინ.

არსებით ვიტყვი ცნობილსა სამებით ერთოფლობასა,

ბუნებით გაუყოფელად, ღვთაებით ჴერებულად...“ 139r—160v.

წყდება: „...ზეგარდმო მონაცემობით საზრდელი განაოხებულა...“

(აკლია 233 სტროფის IV რაეპიდან ბოლომდე; შდრ. თეიმურაზ I, 1934 წ. გამოც. აღ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქციით).

შენიშვნა: ა. I ამოვარდნილი ფ.-ლის ტექსტი განმეორებულია 2r-ზე; ასევე, ტექსტი მოთავსებულია 139r—145r-ზე. განმეორებულია ცალკე ჩაუკინძავ რვეულად თეთრ ქაღალდზე ბოლოში (161r—168r); ბ. 1r-ზე ორი ერთნაირი მრგვალი ბეჭედი და დასმული, წარწერით: სერგეი ყორღანოვი. ბეჭედზე გამოხატულია ქალი ჯვრით. 139r-ზე გადამწერის, მოსესა ყორღანოვის, კუთხოვანი ბეჭედი ხის.

ანდერძი: „წელს 1806, მარიაშობის ა. დასრულდა დაბადება ესე თვესა ამასა კელითა მისთავე მოსესა ყორღანოვისათა. მსმენელნო, ნუ მკიცხავთ, თუმცა არ იყოს სიბრძნითა ნაწერი. მცირე მწერითა(!) დავასრულე ესე. გვედრებით, რომელმაც აღმოიკითხოთ, თქვათ, თუ ღთო შეუნდევ და აცხონე ამისი დამწერის დედმამის სული და დამწერიც აცხონე, ამინ. [ქ]ს უჟად. ქრისტეს აქეთ ჩვე“ (ქვედა ყდა).

„ღმერთო, შეუნდევ ამის მთარგმნელსა გორელი გეორგი ვართაპეტსა, და ამის დამწერის დედმამის სული მოიხსნე და აცხონე, და თითონ დამწერი ადღეგრძელე და აცხონე მოსესა, ამინ.—ყორღანოვი“ (18r).

„ღმერთო, შეუნდევ ამის მთარგმნელსა, ამის დამწერის დედმამის სული აცხონე საუკუნით, და ადღეგრძელე ამის დამწერი ყორღანანთ ბახუტაშვილი მოსესა, ამინ“ (24r; ასეთი ანდერძები თავების დასასრულს სხვაგანაც მოიპოვება).

59

ქრებული — 1816

281 ფ.: 21×17,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული ხის ყდა; დაზიანებული; ნაკლული (აკლია: 8 და 9,9 და 10,119 და 120 შორის თითო ფურცელი; 210 და 211 შორის—2 ფ.-ლი); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1816 წ.; გადამწერი—ყორღანოვი მოსესა (139r); დაუწერელია ფ.ფ. 139, 140—141, 177—178, 181v., 182, 195r, 231—234, 278r, 279—280.

1. [ს.-ს. ორბელიანი]: „სიბრძნე სიცრუისა, ყრმათათვის ამოდ საკითხავი და მრავალგან სასარგებლოდ გამოსადეგი სიბრძნეშია ც და სიცრუეშია ც. არაკი პირველი, სედრაკ ვეზირისაგან თქმული და ყოველგან სასიამოვნოდ სასმენელი.—იყო მეფე ერთი ხორასანსა დიდებული, განძ-მრავალი, კეთილ-გონიერი, მოსამართლე, ქვრივთა და ობოლთა შემწუნარებელი...“ 3r—139r.

შენიშვნა: წინ უძღვის „სარჩევი“ (2r-v).

2. „საარაკო სათქმელი, რომელნიმე თარგმანი და სწავლა და ცნობა ყოვლისა ცოდვისა და მადლისა და გაღვიძება უმეცართა კაცთათვის და სასიამოვნოდ სასმენი.—ა. ერთმა მეფემ მესაკლავეს ტყავი გამოართო, და[ა]-მარილა და ბაზართა დაავდო. შულამისას მოვიდა სიბრავლე ძაღლისა და იმ ტყავს ჭამა დაუწყეს...“ 142r—176 v.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის «სარჩევი» (179r—181r).

3. „ლეკი მუნასიბი, თქმული მეფისა თეიმურაზისაგან: განაკობა ვარდისა და ბულბულისა.—ჰე არისსა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლი უერი...“ 183r—195r.

4. „პირი პირველი ლეილ-მიჯნურისა, პირველად სპარსთაგან ნათქვამი და მეორედ ახლად თარგმანი ლექსად პატრონის თეიმურაზისაგან სასიამოვნოდ სასმენელი...“ 183r—195r.

მოვნოდ სასმენელი.—ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნე ხარ სიბრძნის მომცემე-
ლობით...“ 196r—230v.

5. „ქარი პირველი. დასაწყისი. მიჯნურთ ამბავი, სპარსულისაგან ქართუ-
ლად ნათარგმნები მეფისა თეიმურაზისაგან, იოსებისა და ზილიხანისა,
და ლექსადვე მისგან თქმული. უფალო, მრავალქამიერ ჰყავ ცოლილიცა მწერა-
ლი, ამინ.—არსებით ვიტყვი ცნობილსა, სამებით ერთ-უფლოაასა...“ 235r—
278r.

ანდერძი (გადამწერისა): ა. „წელსა ჩყვი, ივლისის იე-სა-დასრულდა ესე წიგნი
სიბრძნისა და სიკრუსისა წერთა და კელითა მისივე პატრონისა, კეთილშობილის მო-
სესა ყორღანოვისათა. ოდეს ზელათ ავიღე, ამისი(!) წერასა აღარ მოვეფი და დავასრუ-
ლე, ვითა ჩემგან შეიძლებოდა, ყრმათათვის საკითხავი და მრავალს ალაგას გამოსა-
დგი, სამღვთოში თუ საეროში და ამხანაჟსა თანა შესაქცევარი. რომელმანცა ესე წიგნი
აღმოიკითხოთ, დროულმან და ყრმამან, მომიხსენიეთ მე ცოდვილჳ [ამისი მწერალი,
რომელნიცა(!) თვენიცა იყვნეთ ხსენებულნი წინაშე ღმერთისა საუკუნოთ, ამინ“ (139r).

ბ. „დასრულდა. ესე საარაკო წიგნი იყო პირველ სომეხთა წიგნთაგან ნათარგ-
მნევი და გარდმოწერილი შენდობილი იოვანე პენტელაშვილისაგან და, ოდეს მეცა ვი-
ხილე და გარდავიკითვე, მიაბა შესაქცევრად და ყრმათათ(!), და ყრმათათვის სწავლად, და
დავასრულე მე წერთა, ვითა ჩემგან შეიძლებოდა, კელითა მისივე პატრონისა კეთილ-
შობილი მოსესა ყორღანოვისათა საკითხავათ და მოსაგონებლად ჩვენდა, აგვისტოს დ-
დღესა, წელსა ჩყვი“ (181r).

60

კრებული—1836

325 ფ.; 20,5×16; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; 311 ფურცლის ქვედა ნაწი-
ლი მოხეულია და დაკარგული; მხედარული; 1836 წ. (54r, 83r); გადამწერი—მოსეს ყორღანოვი
(54r); 1836 წ. (54r) დაუწერელია: 1v, 2r, 3v—6v, 10v, 11r, 227v, 240v, 310r, 321r—325v.

1. [არაქელ ბაღიშელი: გალექსილი ბალავარიანი—სომხურად ქარ-
თული ასოებით].—„პატმუთუნ კამ ტად ი ვირა ოვასაფუ თაგავეური ვურდუ
თაგავეური ჰნდკაც აბინირა.—ეურ ასამ ჰაირნ ირკნავეურ ირკირ ჰაქიცავ...“
13r—54r.

შენიშვნა: წინ მიუძღვის არაქელ ბაღიშელის წინასიტყვაობა ლექსად (12r).

2. [სამთვარიო და სიზმრის ახსნა]: „ლუსანაცუც ივ ირაზაცუც.—არაჯირ
ორნ ლუსინნ ბარი ე...“ 55r—59v.

შენიშვნა: წინ მაუძღვის დღეებისა და თვეების ნუსხა ქართულად (54v).

3. [სხვადასხვა საკითხავები სომეხ თუ უცხო წმიდანისა და დღესასწაუ-
ლისა სენიაქსარიდან, ოთხთავიდან და უცხო თუ სომეხ ავტორთა თხზულებები-
დან—სომხურად ქართული ასოებით] 60r—309 v.

4. [ხვედრის აღწერა წილის წიგნი: <ვიჰაკაგირნა>].—„აის ე ვიჰაკ, ოვუქ კამენა,
მეკ ასონ ძირ ღნე, აინუ ორინაკ ტუნნ კარდა, აინოვ კუ იმანაქ, იინ ვიჰაკნ
კარდაქ...“ 310v—320v.

შენიშვნა: ა. ხელნაწერს წინ უძღვის „სარჩევი“—„ცანკ“ (7r—10r); ბ. ბოლოს ერთ-
ფის კვინკლოსი: „წინაპართა ნეტარსენებულთ და გარდაცვლილთა კელმწიფეთა-
განნი, რომელნიცა რა დროსა შეწრებულან და ანუ თუ რომელსა ყამთა გარდაცვლი-
ლან ამიერ სოფლიდგანა წლითა რიცხვითა, ყოველნი მკითხველნი კურთხევითა მოიხ-
სენიეთ.—ს. (=ჰს) ტია: შაჰბაზ ყენმა ყანდაარი აილო; კს. ტით: როსტომ მეფე და როსტომ
სარდალი საქართველოში რომ მოვიდნენ, ოცს დღეზედან გორის ციხე ააშენეს... (უკანა-
კნელი წელია 1813; 322r—324v.).

მინაწერი—1r, 2v, 321 v.

ანდერძი: სომხურად ქართული ასოებით—[ეს წიგნი დავწერე მე მოსეს ყორლა-
ნოვმა... 1836 წ., მარტის თვე] (54r. იხ. აგრეთვე 83r).

61

უთრუთიანი—XVIII

116 ფ. (232 გვ.); 25,5×16; ქალაღი; ტილოგადაკრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული,
დაშლილი; თავ-ბოლო ნაკლული (თავში აკლია რამდენიმე ფ.-ელი, ბოლოში კი—მთელი მეორე
ნახევარი); [XVIII ს.]; მხედრული (სათაურები სინგურით; ტუქსტი წითელ ჩარჩოებშია მოთავ-
სებული); ხელნაწერს მოეპოვება ილუსტრაციები შემდეგ გვ. გვ-ზე: 13, 19, 27, 93, 127, 128, 178,
221, 222, 223.

«უთრუთიანი»:

... „ არ მოურჩები ჩემს ჰანგსა ამა მაღალსა მკნესაო.
სულთავან დაგცი, გიჯობდა არამც ეშობე დედასა,
მიწა შელეგო სისხლითა, დავამხოზ შენსა ბედასა...“ 1—232 გვ.
წყდებდა: „სრულად შესევა ერთპირობით მუყუროსა ხელ...ით[ა],
დევმაცა ქნა ამ წესითა, ყოვლი კაცი ამას კვირა“...

შენიშვნა: ხელნაწერს მოეპოვება მინაწერები შემდეგ გვერდებზე: 11, 13, 14, 16,
17, 20, 28, 65, 94, 103, 127—129, 151, 153, 156—184; 177, 188, 196, 221, 222, 224.

62

ავგაროზი—XIX

გრაგნილი; 326×11; ქალაღი (10 კეფი); მხედრული; [XIX ს.].

„სახელი(!) სახელისათა, მამითა, ძითა, სულითა წმინდითა შეეკრავ ავსა
თვალსა და შემიკრავს ყოველი ავი თვალი, ავი ენა, ავი ფიქრი...“

შენიშვნა: ავგაროზი სულ 8 ლოცივსაგან შედგება.

63

ასოთ-სამღერელი და სამთვარიო—XIX

25 ფ.; 10,5×8,5; უყდა; ქალაღი; თავ-ბოლო ნაკლული; დაზიანებული (25v გადაღესი-
ლი და აღარ იკითხება); მხედრული; [XIX ს.].

1. [ასოთ-სამღერელი] „...ოდეს საძნელო საქმე გაუ[ა]დვილდეს და მწუხარება განუქარდეს, სანანელი არს, ჩხუბს გარდაეიდოს რასმე. გ. თუ შუბლი ემღერებოდეს, სიდიდე (?) მიეცეს და გამზიარულდეს...“ 1r—17v.

2. „მთვარის შეტყობა, პირველთაგან ოცდა ათამდის რაცა მონდება.—მთვარესა ერთსა, მთვარის წინა დღეს კეთილია ყოველიფერი, ადამ დაიბადა. კეთილია დარგვა, თესვა...“ 18r—25v.

წყდება: „...მთვარის თუთხმეტს კეთილია ყოველმსფერი, რომელიც დაიბადოს, ძრიელი გამოვიდეს. ავანტყოფი მორჩეს...“

64

აგბაროზი—XIX

ერთი მთლიანი ფ.ელი (გამოყოფილია 48 წრედ); 43×33,8; ქალაქი (დაკეცილია წინის მსგავსად, მოთავსებულია ჩითის საცავში); დაზიანებული (ადგილ-ადგილ ძნელად იკითხება); მხედრული; [XIX ს.]; მოუპოვება 2 ილუსტრაცია.

[ავგაროზი]: „სახარება [იონანის], თავი პირველი.—პირველთაგან იყო...“ (სხვა წრეებში წმინდანთა და მოწამეთადმი ვედრებაა. მვედრებელი ზოგჯერ დასახელებულია: მერება გუგუნავა).

65

კრებული—1848, 1851, 1872

505 ფ. (1010 გვ.); 34×20,7; ქალაქი; ტილოგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); 1848 წ. (238 გვ.), 1851 წ. (496 გვ.), 1872 წ. (996 გვ.); გადამწერი—გიორგი ჩაჩიკოვი (238 გვ.); ნიკოლოზ ჩაჩიკოვი (496 გვ.); დაუწერელია: ფ. ფ.: 341—349; 377 გვ. 1002—1010 გვ.

1. „დაიწყების წიგნი ესე ამო და ტკბილი, რომელსა ეწოდებინ ჩარდავი-რი შიანი. დავრიშთ ამბავი და დიდის კელმწიფის კოსტანტინოპოლის დამპყრობელისა-და ძლიერისა.—იყო ხელმწიფე ერთი კოსტანტინოპოლის შინა, მორკმული და გამდიდრებული, ყოველსა ქვეყანასა სახელგანთკმული, არა იყო გულსა მისსა შექიერება...“ 1—238 გვ.

2. [სულხან-საბა ორბელიანი]: „წიგნი სიბრძნე სიცრუის ანბავი.—იყო ხემწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არავისგან მოიგონებინ, რომლისა სიკეთისა და სიქველსაგან ეგოდენი მოწყალეობა შეაკრიბნა გულსა მისსა, რომე ზღვას ათასის თავით და[ა]გუბებდა...“ 238—340 გვ.

შენიშვნა: დედანს ჰკლებია, ბარვეზების შესავსებად ნუსხაში ადგილებია გაშვებული.

3. „რუსუდანიანი“: „იყო ქვეყანასა ზმირინისასა დიდებული და სახელგანთკმული, რომლისა სახელი ერქვა აფთიმიანე და ჰყვანდა მას ათორმეტი ძე სახელგანთკმული და ხემწიფეთათაგან(!) მიჩნეულ. და ჰყვანდათ ერთი მზის მგზავსი [და]

და სახელი მისი რუსუდან, რომლისა ანბაგი გაითქვ[ა] ყოველსა ქვეყანასა, მისი სიმშვენიერობისა. და მივიდოდინ კემწიფეთათა(!) დაღებულნი სათხოვნელად მეფეთა ძეთათვის და არა ინებებდა აფეთვიმიანე(!) და იტყოდის: ერთი ასული მივის და უსიკვდილოთ არავის მივსცემო, და წარვიდინ მოციქულნი, ათორმეტისა კელმწიფისა კაცი.—ჟამსა რომელსამე ქვეყანასა იამანეთისასა იყო ხემწიფე ერთი მდიდარი და ძლიერი...“ 350—996 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს სხვადასხვა ლექსები: ა. „გული სწრაფოფს მენს ხილვას, დრო არ მამქვეს ნებას...“ (998 გვ.); ბ. „ვულასპისაგან თქმული, ინდოეთის ხემწიფისა აღვასტიანოი(?) სწერია.—ქრთამით პატრონის გავირვა ყმათაგან თქმულა აროსა (999 გვ.); გ. „გამიფრინდა სიხარულის მფრინველი ნეილიმ...“ (1000—1001 გვ.)

ანდერძი გადამწერისა: ა. „განსრულდა წიგნი ესე დიდის კოსტანტინუპოლის კელმწიფისა და ოთხის დავრიშის ამბაგი, ამო სასმენელი. გიორგი ჩაჩიკოვის კელითა. ღთმა მშვიდობაში მოახმაროს პატრონსა და ბედნიერებაში, წელსა ჩყმმ-სა, ენკენისთვის კე-სა“ (238 გვ.); ბ. „დასრულდა პირველი კარი რუსუდანიანისა, ხემწიფე ზაგის ანბაგი, უცხო და ამო სასმენელი მშვენიერის და ფალავანისა ზაგ ხემწიფე ჩინეთისა, ახნაური ნიკოლოზ ქაიხოსროს-მისა ჩაჩიკოვის ხელითა, წელსა 1851, იანვრის 18 დღესა“ (496 გვ.); გ. „სრულ იქმნა ძალითა მღვთისათა ახნაური ნიკოლოზ ქაიხოსროს-მე ჩაჩიკოვისათა ესე რუსუდანიანი. მკითხველსო ამა წიგნისანო, თუ რაიმე შეცდენა ნახოთ, ნუ მწყვეთ. სრულ იქმნა 1872 წელსა და მარტისა 2 დღესა“ (996 გვ.); დ. „...ესე ჩარადავრიმიანი, სიბრძნე სიცრუე და რუსუდანიანი ეკუთვნის. და არს პრაპორშკი ახნაური ნიკოლოზ ქაიხოსროს-მე ჩაჩიკოვისა. ვინცა წაიკითხოთ, ცოცხალს ვიყო, დღეგრძელობა მითხარით, და მკვდარი ვიყო, შენდობა მიბძანეთ“ (997 გვ.).

66

შოთა რუსთაველი: ვეფხისტყაოსანი—1832

134 ფ.; 31,3X19,2; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1832 წ. (134r); გადამწერი—კენინა ნინო ამილახვაროვისა (134r); 121r-ზე ყოფილა დაწებებული სურათი; მინაწერი—134r.

„ამა აპზისა დასაწყისი პირველი, აამო სასმე[ნ]ლად, მშვენიერი სწავლი-სათვს მოზაირეთასა, ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ისტორია, რომელსა ვეფხისტყაოსნობით უხმობენ.—რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერიითა...“ 2r—134v.

შენიშვნა: ვეფხისტყაოსანი ვრცელი რედაქციისა.

ანდერძი: „აღწერი მე თავადის ნიკოლოზ ამილახვაროვის კენინა ნინო მ. დასრულდა თვესა მაისსა ა. დღესა, წელსა ჩყლბ“ (134r).

67

ანტონ I: მზამეტყველება—XIX

330 ფ. (660 გვ.); 34,1X21,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ზის ყდა; მხედრულ (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; დაწერილია: გვ. გვ. 56, 78, 190, 219, 656—66.

„წიგნი, რომელსა ეწოდების მზამეტყუტლება, აღწერილი ანტონის მიერ ქართველთა სამეფოსა ქალაქის მცხეთისა და სრულიად საქართველოსა მთა-

ვერ] ეპისკოპოსისა დავითიანისა, ნისტორიანთა ბოროტისა წულებისა დასარღვე-
ველად. წიგნი 1.—ნანდვილ(!) ქადაკთა მას ქეშმარიტებისათა სამლუდლოთა
მწყემსთა კმა საყოფელ არს საღმთოთა განგებულებისა საიდუმლოთა ქადაგე-
ბა...“ 57—644 გვ.

შენიშვნა: მზამეტყველებას წინ ერთვის: ა. „წინასიტყუელა (!) წიგნისა მზამეტყუ-
ულტებისა, რომლითაცა გამოთქმელი ღმრისა ქრთქელაობს(!) წიგნისა ამას ყრმათადმი
აღჯუსაღლისა(!) წმიდისა ეკლესიათა.—არა მრავლისა წლისანი არიან ბრძენნი, არცა
მოხუცებულთა უწყიან სასჯელი...“ (1—5 გვ.); ბ. დამოწმებულ წყაროთა ნუსხა (5—7 გვ.);
გ. „ზანდუი“ (ორი წიგნისა თავების მიხედვით, 9—11 გვ.); დ. „ზანდუი მესამისა
წიგნისა თითოეულთა რიცხულთა“ (ანბანის რიგზე — 12-54 გვ.).

ბოლოში ერთვის: ა. „ერგასეულნი ანტონი სრულად საქართველოსა მამათ მთავა-
რისა დავითიანისა(!) ხუთქაქეპიანი დასადებელნი, კმა დ. უწყება მანანა.—ერთი არს ზესთა
დაუსაბამო კეთილ ზესთათლოვანი ერთობა სამპირებით...“ (645—651 გვ.); ბ. „თქმული
ტიმოთეს მიმართ (ჟ. ი. მიერ) ყოვლად სამლუდლოსა სამთავროსა და გურიასა (ჟ. ი.
გორისა) მიტრაპოლიტი[ს] ანტონი მამათ-მთავარსა (ჟ. ი. მამათ-მთავრისა) ვითარები-
სათვის“ (ტიმოთეს შეფასება ანტონის მზამეტყველებისა—652-655 გვ.).

ანდერძი: წმ 695—704 წარმოადგენს ავტორის ანდერძს, რომელიც გამოქვეყნე-
ბულია ამ თხზულების გამოცემაში: „მზამეტყველება, ქმნილი ანტონი I საქართველოს
კათოლიკოსისაგან, პ. კარბელოვის რედაქტორებით“, თბილისი 1892, (602—625 გვ.).

68

ფლორინოვი: ეკონომია—XVIII

04+451 გვ; 34X20,5; ქალღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სხვადასხვა
ხელით); [XVIII ს.]; მთარგმნელი—სვიმონ მაკაცარიძე (427 გვ.); დაუწერელია: გვ. გვ.
74, 116, 117, 119, 271.

„ფლორინოვის იეკონომია, რომელ არს კეთილ-მოსახლეობა. თავი ა. სა-
სახლის აღშენებაზე, ანუ რაგვარად მოხაზულება ექმნების.—მნდომელთა(!) გუ-
ლისხმებრობით აღშენებისასა მართებს პირველად მგარი მოხაზულება და-
სდეა...“ 5—426 გვ.

შენიშვნა: თხზულებას წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: -ჯილორინოვის იეკონომია
არანგულითგან თარგმნილი და დაბეჭდილი რუსულს ენაზედ ბრძანებითა მისის იმპე-
რატორობის დიდებულების, ყოვლად მოწყალის დიდის ხელმწიფის ანნა იოვანეს ასუ-
ლის თვითმპროვლისა სრულიად რუსეთისა, პეტრებურხს, სახელმწიფოსა ამის აკადე-
მის მასწავლელთაგან წელსა 1738“ (1 გვ.); ბ. [წინასიტყვეობა] ფრანგულიდან რუსუ-
ლად მთარგმნელებისა „აკადემიის სასწავლოს მდივნის ვოლკოვის“ ხელმოწერით
(1—4 გვ.).

ბოლოში ერთვის „ზანდუი“ (430—438 გვ.).

ეკონომია შედგება 9 „წიგნისაგან“; სამკურნალო ნაწილში აშვიებზე და თავისუ-
ფალ ადგილებზე (წიგნის თავსა და ბოლოსაც აგრეთვე) განსხვავებული ხელით მიწერი-
ლია შემადებთა სხვადასხვა წამლისა.

ანდერძი: ა. „საქართველოს მეფის ბაქარის ბრძანებითა გადმოითარგმნა რუსუ-
ლისაგან ქართულად წიგნი ესე იეკონომია, რომელ არს მოსახლეობა, უმცირესისა მათის.
სიმაღლის მონისა კელითა სვიმონ მაკაცარიძისაგან. განსრულდა, დიდება დმერთსა, წელს-
სა დასაბამითგან კსნვ, ქორანიკონს ულვ, ქრისტეს აქეთ ჩღმმ, დეკემბერსა ი“—427 გვ.)

ბ. „ქართველთ მეფისა ბრძანებით, სახელად ბაქარისადა.

მთარგმნილი წიგნი რუსულით ქართულად აქ არისადა,
იკონომია, რომელ არს მოსახლეობა რისადა,
ხელითა მცირეს მონისათ სვიმონ მაკაცარისადა“ (427 გვ.).

დავით უძლეველი: წიგნი საზღვართა—XVIII

146 ფ.; 15×10,5; ქალაღი; ტყავადკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათურები სინგურით, დასაწყისი ასომთავრულით); [XVIII ს.]; მთარგმნელები—ფილიპე [ყაით-მაზაშვილი] და დოსითეოს ნეკრესელი (139—140r); დაუწერელია; 1—2 ფ., 136r-v; 141v—146 v.

„წიგნი საზღვართა და ვითისი უძლეველი ძილოსოფოსისა.—რომელნი ერთგვის ეტრფიან სიტყუთა სიბრძნისათა და მხოლოდ მწუფრულითა თითისათა შეემთხუვან გემებად და მის სიტკბოსა გამო ყოველთა საცხოვრებელთა სოფლისა ამის ზრუნუთა—იყავნ მშველობით, ეტყვნა...“ 3—135 v.

წიგნი შენა: ბოლოს ერთვის ცნობა: „მყოფთა ყოველთაო, თუ აღძრვიტ ჰსურისთ უუკეთილესისადმი აღტრფობად, იტყვის ამწონის ერთისელი. და ესე აღძრვიტ სურვება არს დადებულ უფროსად მგრძნობელ სიტყვიერ მოკუდავსა შორის. ამისთვის ვინათგან სიტყვიერ მოკუდავი იგი განმგონებელ არს, ყოველი განმგონებელი განმმსგებელ და განმმრჩეველიც არს და განმმსგებლისა და განრჩეულსა შეტრფობის, რამეთუ განრჩეული შეტრფობად არა არს უუკეთილესისადმი. მაშასადამე, კაცისა შორის აღძრვიტ სურვება უუკეთილესისადმი უფროსად დადებულ არს, ხოლო ამის გამო მეფემან და კაცმან საკურულმან, ძემან საქართულოს ცხებულის მეფის თემიურაზისამან და თუ მეფემან კანთამან ირაკლი სახელიდმან აღსაპნთირა დიანჯასა შორის თუსსა, სურვილი უუკეთილესისადმი საკმალეგრ სამთა ყურმათასა და დამგზებულმან ამის ცეცლისამან მზადნა ნივთიცა შვიდწილ საძლიერონი აღთანი, არანძეძ-ნანსლევ-ფისები, არამედ სიტყუა გონება მქონე ნივთები. და ვითარ თუს გონებისა შორის ეგ სახედ დამგზებელიქმნა სურვილისა უუკეთილესისადმი შეტრფობად მათ სულის ძალთა შორისცა განმკნობის მიერ და მერმე სიბრძნით უმზადა ამთ ნივთთა მექონე საგზნოსა და მეცნი ბერვისაცა, რათა სადადა სადათი გარდმოდებთა საკურმცხელისათა დიდ რადმე საკმილ ქმნამცა და მოიყუანა მღუდელი ვინმე ჰარმანთა, სახელით ძილისაჲ, ჰარმანთავე გუარისა, ფრიად გონება ვრცელ, მაღალი და კეთილ-მეცნი პლატონურთა, არისტოტელ და პითალოზებრთა სიბრძნის-მეტყულებათა ჰარმანულითა ენითა. ხოლო ესე ძილისაჲ იყო თემისაგან ქართუშლთასა, ტომისაგან აზნაურთასა, და ამისთვის ქართუშლთა ენისა ქცევისაცა ფრიად მეცნიერ იყო, რომელ ჰარმანთა ენათა თხზვასა ესრეთ გარდმოთხვედა ქართუშლთ ენასა ზედა, ვითარ მის შორის ბრუნუაჲ, ჰართულებად და სახელზნათ თიებათ წყობილებად, რამეთუ ესე მაღალ არს თარგმანთა მეცნობასა შორის. ხოლო ესე ვითარი უმზად შთამბერველი ორღანთა მათ კმისა გამოსაცემელად და ესე ვითარი ორღანონი შემწყნარებელნი შთაბერვისა მის და კეთილ მაკმოვანებელნი. ესრეთნი მზადნა ნივთები სასურისანი აღძრვიტ სურვილმან აღსულად უუკეთილესისადმი საკვირულისა კაცისა მეფისა ირაკლისამან. ხოლო კაც-საკურულმობა ესე ამისთვის დაკრთევ, რამეთუ ფრიადსა იწროებასა შინა აღირჩია არა საკმარი იწროებისა, პირველად საკმარი გონებისა და ნანდვილ საჭიროცა, ვინათგან არა ეგების გაგონებათ თნიორ სიტყვიერებისა და ესე ორღანო სიტყვიერებისა, რომლისა გულების აღორძინებად, და თუ ორღანო სიტყვიერებისა, მაშა ნანდვილ საჭიროცა და რამეთუ ფრიად შეიყუარა და ეტრფილა და ინება სძლად მოყუანება მისი. ხოლო ვინათგან შეიყუარა თუთ იგი ალაგთა მისთა, ეცნა მას ამის გამო, ვითარმედ პითალოზ ესრეთ განსაზღვრებს სიბრძნესა, სიბრძნის-მოყუარება არსო სოყუარული სიბრძნისა, ვინათგან ესრეთ განისაზღვრა სიბრძნე, ყოველი მოყუარე სიბრძნისა ბრძენ არს. ირაკლი არს მოყუარე სიბრძნისა, მაშასადამე, ირაკლი არს ბრძენ. და რამეთუ ესე არს პირველ თქმული იგი აღტრფობა უუკეთილესისა მიმართ. და რაჲ ესე ვითარი კეთილი ვინათგან არსადა მოსრულ არს და არცა მომავალ არს კაცთა შორის უუკეთილესი ამისა კეთილი.

აწ უკუტ ესე განიგონა, ესე განსაჯა, ამს ემოწილა, ესე ინება, ამს შეეტრფო და ესე იმოქმედა და შემზადა სხოლა თუსსა პალატსა შინა, სახელსა ზედა წმიდისა მღუდელ-მთავრისა ვასილი კესარიელისათა წელთა მეფობის თუსისათა იღ, დასაბამით-გან წელთა კსაჲ, ქრისტეს აქეთ ჩლნს, თთუსსა ოკლდომბერსა კვ, კსუნებასა დიდისა მოწამისა დიმიტრისასა, დღესა კვირიაკესა, ეჟსა მესამესა იკურთხა ჩემ მიერეჲ მდაბლისა ნეკრესელ ეპისკოპოსისა დოსითეოსისგან, და შეკრიბნა ყრმანი საბრძანებელისა თუსისანი, ხოლო ყრმად ვიტყვი უმცერების ძლით და არა ჰასაკით, რომელნიმე ეპისკოპოსნი, რომელნიმე მღუდელნი და რომელნიმე ახალმოსწავლენი ეკკლესიის მსახურნი და ინება განმრავლებად კეთილმეცნობისა.

იწყო სწავებად ძეთა თუსთა და სხუათა ზემოთქმულთა მოსწავლეთა, რომელთა ინებეს და ეტრფილენენ სიბრძნის-მოყუარებასა, ხოლო შემდგომად ამისსა ესეცა იგულეა და იწაღნიერა, კელყოფა თარგმანებისა. მბრძანებელმან ზემოესხებულისა მის კეთილმეცნისა ფილოსოფოსისა ფილიპესმან მიბრძანა მეცა მდაბალსა ეპისკოპოსსა ნეკრესისსა და დოსითეოსს, თან-მესხოლესა პირველთა მესხოლეთასა, თანამწყობა თარგმანებისა შორის კეთილ-წყობითა ლექსითა ქართულთამებრ ენისა კანონისათა, ვინათგან მეცა მეწრბნეს ნამნი ქართულთა ენისა ძუძულთა წერილთანი და მწერლობითაცა. აწ უკუტ ვინათგან დამწყვე ვიუტნით მეფე და მესხოლენი სიბრძნის-მოყუარების ორძილსა ორნატთა შორის გულსათა, ამის ძლით პირველად კელ-ვეყავით გარდმოვლებად სიბრძნის-მოყუარების არსების ამტკიცისა ამას წიგნსა, რომელსა ეწოდების წიგნი სახლურათა, რომელი ძულთაგან გადმოკეთებულ იყო ჰარმანულთა ენასა ზედა, დავით უძლვევლისა ფილოსოფოსისა მიერ ჰარმანისა, და გარდმოვთხზევით ენათა ზედა ქართულთასა, ხოლო ყოველთა მეცნიერმან ზენამ სიბრძნემ უწყის, ვითარმედ ფრიადი ლუაწლი დასდუა მღუდელმან ფილიპემ და მეცა თან-მოლუაწე და თან-ტკივილით მოყუარე ვიქმენ და დავაწყევით ქართულთა ენისა კანონთა ზედა მითვე წყობილებითა, ვითარცა იუწყუნეს ჰარმანულისა შორის და არა მოვაქციეთ ზე ქუძმო და არცა წინა უკომ. ხოლო ლექსთა ჰრთულებაცა ვიტკვილ-მოყუარეთ მითვე ჰრთულობითა გარდმოვლებად და ძნად სადამე იპოების ჰრთულთა შერყევა. ოუ სადამე იპოების ჰრთული შერყეული, ამის გამო იქმნა, რამეთუ ჰარმანული ლექსის ჰრთულობა ქართულთა ენაზედ ჰრთულად არ მოვიდის და ძალსაცა ძლიდის, ხოლო ძაოს აუშლედობისათეს ზოგი რომელიმე ჰრთული ბრუნვილად შეგზადით და დავსდვით. ამგჳარ უჩინოცა ზნა ძვილ და მძიმედ გარდმოვიდის ქართულად, ამისთეს ბრუნვლ ვცვით, ანუ პიროვან, ანუ ვავითარიოთ რომელიმე უჩინო და ესრეთ დავსდვით. ამათსა გარეშე არასადა იპოების შლილობა და ცუხალება ლექსთა, და ესეცა ამისთეს ცვაეთ, რამეთუ უშუბრ წყობისა მიერ სიტყუა ნაქუსა აღარ ეგებოდა და თარგმანთა რიტორკელოვნებაცა მიიფარებოდა. ხოლო ძალ გუძლუა ზე-ქუძ ქვეყა ლექსთა და ნარნარ წყობაცა და რიტორებრ დაქუსუცა თუნიერ ძალთა აშლისა და არა ვინებეთ, არცა თარგმანმან ფილიპემ და არცა თან-მშრომელმან მისმან დოსითეოს, პირველის ამისთეს რამეთუ არა აკლდა რიტორულ რკბილ ნარნარ თხზუა და წყობილობა დედანსა და მეორედ ამისთეს უჯამოს პატივის მძიებელნი არ შევიქმნენით. ხოლო ლექსს და თხზუას ჩუენ არა ცულას დაუწყებდით და სხუაგჳარ დავსთხზევდით, პირველის მუშაკის საკუთრობა ნაქუსა დაიკუნებოდა და ჩუენად მძლავრ საკუთრობა ნიოხისა მოიხილოდა. ამისათეს არა ვინებეთ ესე, რამეთუ არა შეუდგს ქემშარიტებასა.

აწ უკუტ თქცა გადამწერულნი გვევდრებით, ამითვე ნაქუსთა სწერდეთ, ნუ ჰყოფთ შლასა ლექსთ-ქსუათ წყობილობისასა და ნუ იქმნებთ მძლავრ-მიმზუტკელ უჯამოს პატივისა, რათა ქემშარიტებისა მიერ ზესთა-ქემშარიტება და იდებულ იქმნას და მან ზესთა-ქემშარიტებამან აღტრფოდა უუცეთილესისადმი მეფისა ირაკლისი აორძილოს აწ და მერმე და შემდგომითი შემდგომად“ (137r-140v).

ალაპიტ დიაკონი: სამეფო ქარტა ანუ ტომარი—1782

43 ფ.; 18×14; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (თაფურ-ცელი და სათურები ასომთავრულით); 1782 წ. (42 v); გადაწვერი—ონიკაძეძე ნიკოლაოს (42 v); დაუწერელია: 1v; 7r-v; 43r-v.

„სამეფო ტომარი. უსამღოდლოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩნსა იმპერატორსა იუსტინიანეს ალაპიტ უმცირესი დიაკონი კრძალულებით უძღვნი შრომასა ამას. თავი ა. ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედი, ძყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა.—გი იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებათა აღვიყუნა შენ ღმერთმან...“ 8r—40v.

წინაშენა: ა. წინ უძღვის თაფურცელი: „სამეფო ქარტა, ანუ ტომარი, შირთმულა ბერძნის იმპერატორის იუსტინიანესადმი ალაპიტ, კონსტანტინუპოლის სოფია წმინდის ეკლესიის დიაკონისა მიერ. სასარგებლოთა სხოლიებრითა სოფლ-ქმნილი და გარდმოღებული რუსულითა ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონისა გაიოსის მიერ, წელსა 1776, მოსკოვს“ (1r).

ბ. „უმაღლესსა და უდიდებულესსა კეთილმსახურსა კელმწიფესა მეფესა ირაკლის, მპყრობელსა ყოვლისა ზემოასა საქართუქლოასასა, უფრონებრესი მოხსენება.— უფროწყალესო კელმწიფეო, სრულებით ზედმიწევნამან სიბრძნის-მოყურებისა თქნისამან და გულსმოდგინებით გამოძიებლობამან ყოვლისა მეცნიერებისა და უფროსდა კელმწიფობითისა განმგებლობისამან და პოვნამან საღმრთოსა ამის წიგნისამან და ყოველად შეწიერისა ჰაზრისა მისისა გემებამან ვერ სათმენ ჰყო ჩემ შორის თანამდებობითისა მსახურებისა მიცილებეა, ვინათგან თანამდებობაა ესე უზედამკლებს ყოვლისა კეთილმოქმედებისა, რათა ყოველი წესი თქნისამებრ ძალისა მარად მეცადინობდეს მსახურებად მამულისადმი აა, ვინათგან ესე ესეობდა, ამისთჳ ვიკადნიერე მორთმად თქნისადმი სიმაღლისა თარგმნილი ჩემ მიერ, რომლისაცა მოქმედსა უმზაკიეს სიმოკლესა შინა ჩუწნებეა სრულიადისა ქენებრისა კელმწიფებისა კანონთა და შეუმჯავს ძერფასითა ქუტბითა დიადიმაჲ მონარხოზისა, გარნა მე უმწუტრულესად ბედნიერობად შევრაცხ, უკეთუ შრომაა ესე ჩემი მფარულობასა ქუტბე თქნისა სიმაღლისასა მიღებად ღირს იქმნების.“

და ამას თანა მსურს მამეულობითთა ერთგულობითა, რათა უმაღლესმან და ყოველად ძლევიან ძალმან განძღვიეროს სკიპტრა მეფობისა თქნისა და აღსკუროს მკლავი თქნი ძლევად მტერთა ბედნიერობისა თქნისათა და დავიცუასთ უვნებელსა დღეთა სიგრძესა შინა უმაღლესითა საზღუდლითა.

და რათა მანუტ ყოვლად ძლიერმან მარჯუწმენმან ჰყოს უწმიდესისა ძმისა თქნისა პატრიარხისა მეფის ძის ნატონისა ნაცუალი მის მიერ ჩემ გლახაკისა შორის დადებულისა ტალანტისათჳ ათასეულად და ასეულად წელთა სიგრძესა შინა, და მე მლოცუქლად თქნდა მამყოფოს საუკუნოდ. უმოწყალესო კელმწიფეო, თქნის მეფობის დიდებულებისა უკანასკნელი მონა და მლოცუქლი გაიოს“ (2r—4v); გ. „მოწმობა წიგნისა ამის და აღმწერლისა მისისა სხუათა და სხუათაგან მწერალთა“ (ცნობები დამოწმებული ავტოროების შესახებ— 5r—6v).

ბოლოში ერთვის [გაიოსის ლოცვა მეფის ირაკლისა და მისი საზღუდლობისათვის]: „ვინათგან ნაცულად კეთილისა საქმისა ჩნისა და უიკუტუქლისათჳ ღისადმი სარწმუნოებისა ჩნისა აღთქმულ არს ჩნდა სასუფეველი ზეცათა ქრისტეს მიერ სოფლის მაცხოვრისა, რომლსადცა ალაპიტ დასასრულსა ამის წიგნისასა ილოცავს დაცუასათჳ მშუდობითა შინა ცხოვრებასა მონარხისა და მფუღლისა მისისასა, ვგრეთჳტ ჩნცა მართლმადიდებელთა მულთა

საქართველოსათა აღუაღლინოთ გულსმოდგინებითი ლოკუაჲ მისუჲ დაუსაბამოსადმი სიტყჳსა ღისა, რათა ცხოვრებჲჲ კეთილმსახურისა კელმწიფისა ჩნისა მეფისა ირაკლისა ყოვლისა საქართველოსა და მეფლისა მისისა კეთილმორწმუნისა დედოფლის დარეჯანისა დადიანის ასულისა და ძეთა და ასულთა მათთა სიმრთელესა და ბედნიერობასა შინა დაიკუჳს მრავალსა წელსა და რათა შეზღუდოს სამეფო მათი მშველობითა და მყუდროებითა და დაუმორჩილოს ჯუჳართა შემოსილსა საქურულსა საქართველოსასა ქრისტეს მოძულენი ერნი აგარიანნი, უსამართლოდ აღმდგარნი ჩნ ზედა. შეისმინე ღმერთო ვედრებჲჲ ჩნი, აღმაღლე ოქა მართლმადიდებელთა საყურელთა შენთა ქვენთა, აღსდგე შეწევნად ჩნდა და გარდამოავლინე წყალობაჲ შენი მორწმუნეთა შენთა ზედა ქართულთა და შემუსრენ მბრძოლნი მათნი კურთხეულითა საკურულითა მარჯუმინისა კელისა შენისათა, განათავისუფლენ უღელსა ქუჲშე აგარიანთასა მკუნესარენი მართლმადიდებელისა ქართულთა ეკლესიისა შულნი. დაიცვე ეკლესიაჲ ჩნი შეურყეველად და მმართველი ეკლესიისა ჩნისა თავი და კლი მწყემს-მთავარი პატრიარხი მეფის ძე ანტონი. შესკურე წელთა სიგრიძთა სიბერესა შინა დღეთასა, ადიდე მორწმუნე შენი მეფე ირაკლი და მკლავითა მისითა დაეც ამპარტყეანნი და ქრისტეს მოძულენი მტერნი ჩნნი და ჩნ ყოველნი წილხდომილნი ერნი უთესლოდ მშობელისა დედისა შენისანი მყუდროებითა და მშველიბითა აღგუაესენ, გაიოს“ (40v—42r).

ანდერძი (გადამწერისა): „ბრწყინუალეო, მიირთუ შრომილი ესე ჩემ მიერ ყოვლად ლირსისა ვისკანმე, არა თუ ნიეთ რამე ყოფისათჳს, არამედ ნიშნად შენისა და ჩემისა ერთებრისა სიყუარულისა და განუწყუღდელისათჳს ერთგულებისა და დაჰსდევ ესე ბიბლიოტიკასა შინა შენსა და ამით უკუჲჲ ჰყოფდე დაუვიწყებლობასა ჩემ უმონებრესისასჲ. სრულ იქმნა 1782, 8, VIII, ონიკაჲსდე ნიკოლაოს“ (42 v).

71

შახტანბ VI: სამართლის წიგნი—XVIII

108 ფ.; 21X17; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული: მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს. (კვირნიშანი 1790); დაუწერელია 96v—98v.

„სამართალი პირველი, შესავალი, ბატონისშვილის ვახტანგის ნაბრძანები.—მყოფისა უმამყოფისა(!), არსისა და უარსისა და მაარსისა მქები, არა თუ ღირსად, არამედ შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და შმონებელი და უღებად მქონე, მპონელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დლითი დლე მრეველნი კელთა თჳსთა მარგარიტთა შინა ჰპოებენ მძიეთა-ართამე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთაჰსდებენ...“ 2r—96r.

შენიშვნა: ა. წინ უძღვის სამსტროფიანი ლექსი, რომელშიაც იხსენიება ბრწყინვალე ამილახვარი და სპასალარი ქართლისა (1v); ბ. ბოლოში ერთვის ანბანზე განლაგებული სძიებელი (99r—108v).

72

როსტომიანი—XIX

267 ფ. (534 გვ.); 31,5X20; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; დაშლილი, ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); ზოგიერთი თავის დასაწყისი შემკულია ფერადებით შესრულებული თავკახმულობით; XIX ს. (კვირნიშანი 1833).

„ქარი პირველი, დასაწყისი როსტომთა. თავი ეს არი პირველი, მანუჩარ კელმწიფისა და სამ ფალავნისა. ძლიერო მეუფეო, ნუ მიმხდი პატივსა ამაოდ შრომისა ზოპარსა ზედაჲ.“

ჭი შემოქმედო ნუ წარმწყმედ, სახმილთა დამხსენა ლია, თავი ეს არის როსტომთა, ბოლომდი ლექს მრავალია...“ 1—533 გვ.

წყდება: „...წავიდა, თავი სავსე აქს სიყმაწვილისა ქართია. აქა ქაიხოს-ჯოვისაგან შედას ომი და მოკვლა შედასი“....

73

ივანე გიორგისში ამილახვარი: ლექსთა კრებული—1844

86 ფ. (171 გვ.); 21,1×17,3; ქალღი; მუყაოს ყდა; ნაკლული (89 გვ. შემდეგ აკლია 2 ფ.: 119 გვ. შემდეგ—4 ფ.); დაზიანებული (ფ. 44—გახეულია შუაზე); დალაქიანებული; მხედრული 1844 წ. (171 გვ.); ავტოგრაფი; ადგილი—პეტერბურგი (171 გვ.).

„შეკრება ლექსთა. [1]. „მოგიძღვნი უბრალოს ლექსთა, ნათქვამთა მცირე-სა ჩემთა! (ეპიგრამი). მის უგანათლებულესობას სრულიად საქართველოს მეფის სძალს ელენა ოთაროვნას, სარდარ ამილახვრის ასულს.—ღეთისაო მსგავსო კელმწიფეჲ, საქართველოსა მხარისა...“ (ქ. პეტერლოქს 1841-სა წელსა; ეს ლექსი მიძღვნილია მამიდისადმი) 1—171 გვ.

შენიშვნა: გარდა ამ პირველი ლექსისა კრებულში მოთავსებულია 70 ლექსი:

2. „სამი ვარსკვლავი“ (ქ. პეტერლოქს, 1843-ს წელსა. 8—9 გვ.);
3. „შეუბრალებელთან“ (ქ. ცარსკი სელოს, 1842-ს წელსა. 10—11 გვ.);
4. „მიწრა მ...ნ“ (ქ. პავლოვსკას. 1842-ს წელსა. 14 გვ.);
5. „მ...ნ“ (ქ. პავლოვსკას. 1842-ს წელსა. 15—16 გვ.);
6. „მ...ნ“ (კრასნი სელოს, ლაგირს. 1842-ს წელსა. 23—26 გვ.);
7. „ძეგლი“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 27—29 გვ.);
8. „თავ. ალექსანდრე ბაგრატიის ძეს ბაგრატიონს დაბადების დღეს“ (ს-პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 30 გვ.);
9. „მზიარული დროჲ“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 31—32 გვ.);
10. „მე დავსდევდი ჩემსა ბედსა“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 33 გვ.);
11. „ნუ იდიღურებ გვართთა“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 34 გვ.);
12. „მოლოდინება მეფისა“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 35—37 გვ.);
13. „რისთვის ღვთებრი ზარიტი(?) მასხედ ყვაოდა შევნება...“ (ს-პეტერბურლს. 1842-ს წელსა. გვ. 38);
14. „ნახე ლ...“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 39—40 გვ.);
15. „იუ...ნ“ (ს-პეტერბურლს. 1842-სა წელსა. 41-44 გვ.);
16. „მ...ნ“ (ქ. მოსკოვს. 1840-სა წელსა. 45—46 გვ.);
17. „სიყვარული ტუსალისა“ (რაჯოკს, სტეკლიანნი ზაფოდს. 1841-ს წელსა 47—48 გვ.);
18. „გამოთხოვებითი კოცნაჲ“ (ქ. პეტერლოქს. 1842-სა წელსა. 49 გვ.);
19. „სრულიად საქართველოს მეფის გიორგის ძედ(!) ზუმრობა სოფიო ნემენცის კალხედ მიწერილი“ (ს-პეტერბურლს, ვასილის ოსტროვს, 1842, 8, IX. 50 გვ.);
20. „გოდომარეობა“ (ქ. პეტერლოქს. 1842-სა წელსა. 51 გვ.);
21. „გლორიაის შესხმა X წ. IV“, მიუძღვნი N-ს“ (ქ. ზარკოვს. 1839-ს წელსა. 52—53 გვ.);
22. „სატრფოსთან“ (ს-პეტერბურლს. 1840-სა წელსა. 54 გვ.);
23. „მშენიერთან“ (ს-პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 55 გვ.);

24. „იაჲ“ (მანევრაში ს-კაპორიას. 1843-სა წელსა. 56 გვ.);
25. „სიმღერა“ (სტეკლიანნი ზავოდს. 1842-ს წელსა. 57—58 გვ.);
26. „პაოლოლი“ (ქ-ს პეტერლოფს. 1842-სა წელსა. 59 გვ.);
27. „კრუ და ლამაზი“ (ქ-ს პეტერლოფს. 1842-ს წელსა. 60 გვ.);
28. „მ...ნ“ (ქ. სტაეროპოლს. 1839-ს წელსა. 61 გვ.);
29. „სინარული“ (ქ-ს პეტერლოფს. 1843-ს წელსა. 62—63 გვ.);
30. „რომი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 64 გვ.);
31. „რამანი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 65-66 გვ.);
32. „მოთამაშე დათვი“ (ქ-ს პავლოვსკას. 1842-ს წელსა. 67—70 გვ.);
33. „გამოსვლა ხმაღში“ (ს-პეტერბურლს. 1842-ს წელსა. 71—73 გვ.);
34. „პნ“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 74—75 გვ.);
35. „მიცვალებული მშენიერი“ (ს-პეტერბურლს. 1842-ს წელსა. 76—77 გვ.);
36. „მაჯლაჯუნას“ (ქ-ს პეტერლოფს. 1843-ს წელსა. 78—81 გვ.);
37. „ელელია“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 83-84 გვ.);
38. „ხლომსთან. გორაცია შესხმა XXIII წიგნი 1“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 85—86 გვ.);
39. „ს-თან“ (მანევრის დროს ს. კაპორიას. 1843-ს წელსა. 87 გვ.);
40. „ეპიტაქიისადმი“ (ს-პეტერბურლს. 1844-სა წელსა. 88 გვ.);
41. „ეპილრამმა“ (ს-პეტერბურლს. 1844-ს წელსა. 89 გვ.);
42. „...რა ჩმხავეს ჩივილს“... (თავნაკლული, კრასნი სელოს ლაგირშიდ. 1843-ს წელსა. 90 გვ.);
43. „ალექსა“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელს. 91 გვ.);
44. „მოთემითი სახსოვარი (ნეტარ ხსენებულის კინა სალომე აბაშიძისა, ზუგრაბ წერეთლის სალოთუხუცისა ასულისა ეამა გარდაცვალებისა მისისა, 1843-სა წელსა“... ს. პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 92—95 გვ.);
45. „სამშობლო“ (ს. პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 96—98 გვ.);
46. „მოძაგება სიმდიდრისა“ (ს-პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 99 გვ.);
47. „უგუნურთა ნიშანი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 100 გვ.);
48. „საგანსა ზედა სწავლისა“ (ს-პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 101—103 გვ.);
49. „ს...ნ...“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 104—105 გვ.);
50. „წა მამაო ჩვენო ლეჟსად“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 106—107 გვ.);
51. „ღმერთი, თავისუფალ იამბიკოდ შეწყობილი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-სა წელსა. 108—114 გვ.);
52. „აქროსტიხი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 115 გვ.);
53. „ლექსნი ორმუხლედნი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 116—117 გვ.);
54. „მიწერა გ...“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 118 გვ.);
55. „გამოცანა“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 119 გვ.);
56. „...რა რომ, შემიცხა, მსწრაფლვე მიემართე...“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 120—122 გვ.; თავნაკლული).
57. „მოწოდება ს... ზ...“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 123—124 გვ.);
58. „წიგნი“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 125—126 გვ.);
59. „შესხმა საშინელსა განსჯასა ზედა მეორეს მისჯლისა“ (ს-პეტერბურლს. 1840-სა წელსა. 127—133 გვ.);
60. „მცირე აღწერა სოფლის ბეკისა თუსის ადგილის მდებარეობითურთ“ (ს-პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 134—136 გვ.);
61. „ბაიათი მიყვარხარ“ (ს-პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 137—142 გვ.);
62. „ჩყთ-ს წელსა ამ ხმაზედ იმღეროდენ ქ-ს ტფილისს“ (ს-პეტერბურლს. 1839-ს წელსა. 143—148 გვ.);
63. „მიწერა გ...ნ მის საყვარლის სიკვლელის აღწერისა“ (ს-პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 149—151 გვ.);

64. „მიწერა გ...“ (ს-პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 152 გვ.);
 65. „მიწერა გ...“ (ს. პეტერბურლს. 1840-ს წელსა. 153 გვ.);
 66. მიწერა მ.....დ...“ (ს-პეტერბურლს. 1841-ს წელსა. 154—156 გვ.);
 67. „მიწერა ლ...ს...გ...“ (ს-პეტერბურლს. 1844-ს წელსა. 157—159 გვ.);
 68. „მიწერა გ...ნ...ი...ს...“ (ს-პეტერბურლს. 1842-ს წელსა. 160—161 გვ.);
 69. „ოქრო“ (ს-პეტერბურლს. 1843-ს წელსა. 162—163 გვ.);
 70. „დიდება მღვთისა“ (ს-პეტერბურლს. 1844-სა წელსა. 164—166 გვ.);
 71. „ქება მხისა (დაბრმალის ვინმე მოხუცისა, ოდეს იგი გამოიყვანეს გარე სახ-
 ლისა თვისიგან, რას უთბუნა მზემან)“ (ს-პეტერბურლს. 1844-სა წელსა, თებერვლის 18-სა
 დღესა. 167—171 გვ.).
 ეს კრებული ავტორის ნაწერთა I ნაწილია, ბოლოში სწერია: „დასასრული
 პირველისა ნაწილისა“.

74

საზოგადო გეოგრაფია—XIX

- 241 ფ.; 22X17,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]
 [საზოგადო გეოგრაფია] 4) მგრგული გაყუანილი ჰსწორითა მიმოდა-
 შორებითა ორთავე პოლუსისაგან, იზედწოდების ეკვატორად და განჰყოფს
 ღლობუსსა ჩრდილოეთისა და სამხრეთისა ნახევარსტეროდ...“ 1r—241v.
 წყდებთა „...ფარული ქალაქი. აქა 1829 წელსა შეკრულ იქმნა ზავი შო-
 რის ტურციისა და როსიისა, რომ“...

შენიშვნა: ა. ტექსტი ნასწორებია რედაქციულად, აქვს სქოლიოები; ბ. თარგმნი-
 ლია XIX ს.-ის რუსული საბეჭდმღვანელოდან.

75

ღაბითნი—XVI

- 144 ფ. (288 გვ.); 23X17,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის დაზიანებული ყდა (ზედა
 გატეხილია); თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები და სტრიქონთა დასაწყისი ასოები სინგურით);
 მოიპოვება 55 მიწათურა; რომლებიც დაწებებულია ხელნაწერის ფ.ფ-ზე; [XVI]; გადამწერი—
 თეორისის წინამძღვარი გერმანოზ (262 გვ.).

[დავითნი] ...მაშინ იტყოდის მათდა მიმართ რისხვთა მისითა და გულის-
 წყრობითა მისითა შეადწუნნეს იგინი, ხოლო მე დავდეგ მეუფეცდ მის მიერ
 ზედა სიონსა, მთასა წმიდასა მისსა...“ (ფს. 2,5) 1—262 გვ.

შენიშვნა: ხელნაწერის ბოლოს არის: ა. „ესე ფსალმუნი თუსაგან აღიწერა, დავი-
 თის მიერ, გარეშე ასერგასის ფსალმუნთასა, რაჟამს ეწყო გოლიათსა.—უმცირეს ვიყავ
 მე ძმათა შორის ჩემთა...“ (გვ. 263); ბ. „გალობად მოსესი გამოსლვათაგან...“
 (263—266 გვ.); გ. „გალობად მოსესი ბ სჯულისაგან“ (266—272 გვ.); დ. ლოცვა ანნაისი,
 დედისა სამოელისი“ (272—273 გვ.); ე. „გალობად ამბაკომ წინასწარმეტყველისა“
 (273—276 გვ.); ვ. გალობად ესაია წინასწარმეტყველისა“ (276—277 გვ.); ზ. ლოცვა
 იონაჲ წინასწარმეტყველისა“ (277—287 გვ.); თ. „გალობად წმიდათა სამთა ყრმათა“
 (278—287 გვ.); თ. „გალობად ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა“ (287—288 გვ.); ი. „წი-
 ნასწარმეტყველისა ზაქარაისი, მამისა წინამორბედისა“ (288 გვ.).

წყდებდა: „... და აწ შენ ყრმაო წყულ მალის იწოდო, რამეთუ წარსდრძ შენ წინაშე პირსა უფლისასა განზადებდა გზათა მისთა“...

ანდერძი: ა. „იესუ ქრისტე, მფო დიდებისაო, ადიდე შენმიერთთა ზეგარდამოთა სუფიეთა მადიდებელი შენ[ი] დედოფალი ათაბაგის ქალი ბატონი თამარ და ძე მისი გურიელი ბატონი ქაიხოსრომ ორთავე შინა ცხოვრებასა. დაიციე და მიანიჭე სამოთხისა საშუალებელი წმიდათა და რჩეულთა შენთა თანა, ამინ. რომელმან ინება აღწერად წმიდად ესე საულ და ვითი და შემკობდ ამისა, ღმერთმან აკმარნეს დღეგძელობასა, მორკუმასა, დბასა და სიშრავლესა შინა ეამთასა, დედოფალსა ბატონსა თამარს და მისის ქაიხოსროს ყმაა შვილი ახუნოსა ღმერთმან, ამინ, ამინ, ამინ“ (262 გვ.)

ბ. „იესო ქრისტე, მუფეო დიდებისაო, შეიწყადე ცოფვილი ამისი მწერალი თეთროსნის წინამღვარი გერმანოზ. ღმერთო, ორსავე ცხოვრებასა შინა დაიციე და მიანიჭე სასუფიეველი წმიდათა და რჩეულთა შენთა თანა, ამინ. ვინც მოგაკსენო, ღმერთმან თქვენ მოგიკსენოს სასუფიეველსა მისსა, ამინ“ (262 გვ.)

- 76

თხზილი — XVI

255 ფ.; 38,5X27; ქალაღი; ტყვის დაზიანებული ყდა; დაშლილი; თავბოლო ნაკლული; სინესტისაგან დაზიანებული, შემოფლეთილი; ნუსხური (სათარებო სინგურით); ადგილადგილ დასაწყისი ასოები მხატვრულადაა შესრულებული; [XVI ს.]; გადამწერი—წილგნელი ბასილი (105 v).

«თუცნი»: ...„სეკდენბერსა ბ. წმიდისა მოწამისა მამისა და წმიდისა იოანე მმარხველისა. კმაა დ, გი. ზ სასწაულნი. სისხლთა წუცთითა მამაა ქა ცხოველისა შეიწირე...“ 1r—252 v.

წყდებდა: „... არა ზარ სცემდეს სიმკნეთა... ლოცვათა ჯაკუ-ჭურითა შექურვილითა“...

შენიშვნა: ა. თვენი იწყება სექტემბრიდან (დასაწყისი მოყვანილია 2 სექტემბრიდან); ბ. უკანასკნელი მასალა თენენი ეხება თებერვალს. ადგილი, რომელზედაც ხელნაწერი წყდება 21 თებერვლიდანაა; გ. ზოგიერთი დღის წესები აშიებზეა მოთავსებული; დ. მინაწერები იპოვება: 126r, 134r, 168v.

ამავე ხელნაწერის ბოლოს მოთავსებულია ნაწყვეტი ლექციონარიდან (3 ფ. XIII-XIV ს.-ისა): „...და მრქუა მე მონაა ჩემი ხარი შენ...“ წყდებდა: „...გზადე მე პირსა მამისა თქნისსა, რამეთუ არა არს...“ (253r—255v; პირველი „ორშაბათსა ვ“-ის წინა ნაწილიდანაა, მეორე კი „სამშაბათსა ვ“-ის ნაწილიდან).

ანდერძი: „სრულ იქმნეს წმიდანი ესე და სულთა განმანათლებელნი თუმნი, სეკდენბერი და ოკდონბერი, მისითა სადღესასწაულოსა, საწინასწარმეტყულოთა და სამოციქულო-სახარებოთა ბრძანებითა და საფასითა მეფეთ-მეფისა კოსტანტინეს ძისა ბაგრატისითა სამლოცველოდ და მოსაკუნებლად სულისა მათისა, საუკუნოდმცა არს კუნებამისი წმიდანო წყულნო, მოციქულნო, ღმერთშემოსილნო მამანო, მღვდელთ-მოძღვარნო, მოწამენო, მესუტენო, მეუდაბნოენო, ქალწულნო, რომელნი ამა წიგნსა შინა მოიკუნებოთ, მეოზ და შემწე ექმენით წინაშე უფლისა ჩნისა იესუს ქრისტესა ცოდვათა აღმოკოცელ და კელისამყრობელ ბაგრატს. წმიდანო მამანო, ვინცა ამა წმიდათა თუშთა მიემთხვენეთ და წარიკითხვიდეთ, ლოცვათა შინა შენდობასა ჰყოფდით ცოდვილისა ბაგრატისთს, ცოდვანი მისნი შეუნდ[ვ]ნეს ღმერთმან, ან. და ვინცა ბრძანოთ, თქვა შეგინდნეს ღმერთმან.

კელი მწერლისა მიწასა შინა ლების და ნაწერი ჰიან. ამა წიგნისა მწერალსა წარკნელსა ბასილსა შეუნდნეს ღმერთმან“ (105 v).

ანტონ ჭყონდიდელი: ქალაგეგანი—1854

123 ფ.; 34,5×21; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით; მთავრული ასოები მხატვრულად გაფორმებულია); 1854 წ. (123 წ.); გაღამწერი—ნიკიფორე ბერი (123 წ.); ადგილი—ნახარებოს მონასტერი (123 წ.).

„საზოგადოდ სმენისათვის მდაბიურად აღწერილი ქაღ აგეგა ყღ სამღვეღლოსა ჭყონდიდელ მიტროპოლიტისა დაღიანის ოტიას ძისა ანტონის მიერ. მაღლსა სულისა ყღ წმინდისა ცხოვეღს მყოფელისასა გაფუცებ აღმწერელთა და აღმომკითხველთა, რათა არა დაუტეოთ ჩემ მიერი ესე ზედწერილი, ნუ უმე! ხსენებითა ჩემისა უღირსებისათა აღძრნეთ მოწყალეზად, და ლოცვა ჰყოთ ჩემ უზადრუქისათვის; ამას მუხღთ დაღმით და ცრემღით ვივეღრები. ხოლო დაღათუ არა ლირს ვარ ხსენებისა, გარნა მიემგავსენით მაღსა სახიერსა, ვითარ იგი გვასწავებს მოძღვარი თქუღნი უფალი იესუ: იყენით მოწყალე ვითარცა მაღა თქუღნი ზეცათა მოწყალე არს. თავი ა. აღსარებისათვის.—იტყვის წინასწარმეტყვეღი დიღი დანიღღ, ვსცოდნეთ, ვიუსამართლონეთ, ვიუთნოეთ, და განვსღგვით მცნებათაგან შენთა და მსჯავერთაგან შენთა; ამას წინასწარმეტყვეღლთისა მიმართ ვმოზს, ვსცოდნო, ვიუსამართლონეთო, მაგრამ არ იცოღა ღმერთმან, რათ ეუზნეზა ვსცოდნეთო...“ 1რ—122 ვ.

შენიშვნა: ა. ბოღოს ერთვის „სარჩევი“ (123რ-წ); ბ. ქაღაგეგანი შეიღცნ 34 ქაღაგეგას; გ. აშიებზე მოიპოვეზა შენიშვნები, რომღებიღანაც ჩანს, რომ ხელნაწერი გამოცემისათვის ყოფიღა გამოყენებული.

ანღვრძი: „აღიწერა წიღნი ესე ქაღაგეგა ყოღლად სამღვეღლოს მიტროპოლიტი, ანტონისაგან თქმული 1854-სა წელსა, თთუსა დეკენბერსა 15-სა დღესა, კელითა ცოდწვიღის და უღღღის იერომონახის ნიკიფორე ბერისათა. შენღობას ვითომეგ წარმკითხუღლთაგან, ამინ. ნახარებოს მონასტერი“ (123წ).

ჰარამანიანი—XIX

201 ფ.; 34,3×21,2; ქალაღი; მუყაოს მოციღებული ყღა; დაშლიღი; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.].

„ანბავი ჰირვეღი ყარამანისა სპარსულთაგან ქართულსა ენასა ზეღა გარღმოთარგმნული ოზბელიანის სარღღისა ქეშიჩიზაშისა ავთაღდიღისაგან, თთმცა რიჟღრთა(!) ხანთა შეწყობიღ არს, მაგრამ ამისთვის დაეშვეღრ ეს(?) თარგმანსა ამას ზეღა, ვინათგან წიღნი ყარამანისა ქართულსა ენასა ზეღა აქამომღე არა იპოვეზოღა და აწვისაც უკეთუ გაკეთეზა გნებავთ, ესრეღ გამართეთ და უცოდვეღ იყვენით ყოვღითურთ.—ჰირვეღ ჟამთა ჰარსეთშიგან იყო კელმწიფე დიღი, რომელსა ეწოდებოღა თახმურად. ესე იყო მაღალი და აღმატებულ ყოვეღსა ზეღა სპარსელსა...“ 1—210ვ.

წყდებდა: „... თავი ვეფხვს უგვანდა ყურები დათეს, ხელები ლომის ტოტებს, შუბლი თხას, ვეხები სპილოს, სამოცდარვა კბილი ედგა, ასეთი, რომ თითო მტკაველი აქეთ და იქით გაეშვირა და კბილის ფერი ლურჯს იავუნდს უგვანდა. თვითონ ეძინა“... (ეს ადგილი შემდეგი თავიდანაა: „აქა ყარამანისაგან ზღვის პირსა მისელა და უშანგის ცოლშვილის დილაფარუხის გამოსხნა ზღვის კაციისაგან“).

79

კრებული — XIX

116 ფ.; 33,5×21; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლეული; მხედრული; XIX ს. (გვირნიშანი 1808).

1. [თიმსარიანი] ...კელმწიფის შვილი სასიკვილილად გა[ა]შიშვლა ამაზე[დ] ხმა დაეარდა და ვეზირებსაც ანბავი მოუვიდა, ვითარ კელმწიფეს თავისი შვილი კელთა მიუცემია ჯალათისათვის სასიკვილილად... 1r—4v.

შენიშვნა: ნაბეჭდ გამოცემასთან (თეიმურაზ II, თხზულებათა სრული კრებული გ. ჯაკობიას რედაქტორობით, თბილისი, 1939 წ.) მიმართებით ტექსტი მოდის ოცდამეთერთმეტე თომსარის დასასრულამდის, ე. ი. გვ. 220, 28. დასაწყისში კი აკლია მთლიანად შვიდი კარი. ტექსტი იწყება VI.II კარიდან, გვ. 156, 34.

2. [სიბრძნე სიცრუისა] ...,,ან დიდებულმან, გინა გლახაკმან, ათორმეტსა ჟამსა, რაც ეძლოს წარიღონ და წარიღეს ყოველთა, ვერ და[ა]სრულეს სამნი იგი სალარონი“... 44r—116v.

წყდებდა: „...მეფუნდრუქემ არა და[ა]ხარჯვინა რა სრულ კაცთათვის და [ა]ქლემთათვის თავისი ხარჯი. გაიწყენენ დიდი ვაჭარი და მეფუნდრუქე და კითხა: შვილი“...

შენიშვნა: ამ ტექსტსაც დასაწყისი და ბოლო აკლია. ნაბეჭდ გამოცემასთან მიმართებით (ს. იორდანიშვილისა, 1938 წ.) ტექსტი იწყება გვ. 4,8, წყდება კი გვ. 131,13-ზე.

80

მისრამიანი — XIX

21 ფ.; 35,5×21; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; ბოლონაკლეული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]

„კარი პირველი, დასაწყისი. ვისისა და რამინისა ანბავი.— იყო დიდი და მაღალი სულტანი ტულული ბეგი ქვეყანასა ხვარანისასა და [ა]დრაბაგინსა, ლაშქარ-მრავალი, მორაქმული, ყოველსა სპარსეთსა ზედა...“ 1r—21 v.

წყდებდა: „... ორი ეგზომი მათითა შეტევითა შეკაზმული კაცი ჩამოიქრა, ორგნიოვე ქოსი და ბუკი ამას იძახოდა, ისწრაფეთ ცე სულისა“... (ნაბეჭდი გამოცემით, 1938 წლისა, ეს ადგილი მერვე თავიდანაა, გვ. 23,14).

81

ქრებული — 1846

12 ფ; 34×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1846 წ. 1რ); გადამწერის (იგივე მთარგმნელის) სახელი არ ირკვევა (ხელმოწერა არის: 1—10—11...-სა მიერ—(1v); ადგილი—გორი (1r); დაუწერელია: 3v, 4r, 10v.

1. „მეკობრე შუამავალი. — წარმავალნი და ცვლილებადნი არიან საუკუნენი, უწინარესა ამისა და დღეთა მათ შინა ამისთანა შემთხვევანი, რომლისაცათხრობას ვაპირებთ ჩვენ...“ 2r—10r.

2. „დასთან მიწერილი ლექსი ძმისაგან! (წინად-თქმულობა). — ვიცი არა გძულს და გიყვარს პოეზიური თქმულობა, ხარ მოხარული სმენისა, თუ ვით არს ერთიგულობა...“ 11r-v.

3. „თქუენ ანუ შენ! (რუსულიდგან—თებერვლის იზ დღესა): ჰაი! ზი! უც! მე ვერ გეტყვი შენ, ჩემს დამწველსა ლიზეტასა უნდა გითხრა თქვენ...“ 12r-v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „მეკობრე შუამავალი ანუ ავრორა და ფერდინანდო. ყოფილი ამბავი. რუსულიდგან თარგმნილი 1—10—11... სა მიერ, 1846-სა წელსა, თებერვლის მ-სა დღესა, ქ. გორს“.

ანდერძი: „არა მქონდა შემთხვევა, რომ ნიადაგ, მანამ გარდმოვიღებდი ამ ამბავს ქართულს ენაზედ, ნამდვილი ასლი, ფრიად ტკბილის ენით და სიტყვებით არის ნაწერი. მექონა. მაგრამ რადგანაც მომეწონა და მქონდა დახრეილი (?) გარემოება ამ ამბვისა, ამისთვის მეც მოქინდომე მისი გადმოწერა და ვინადგან, მკითხელნო, ამბისა ამის ჰმოვით თომე მეტ-ნაკლებულობა, მაშინ არ განმირისხდეთ და არ მიმცეთ გაკიცხვასა, რამეთუ მყრელ(!) ვარ კვლავაცა მგზავსისა, ამბის მბობითა შევამოკლო გრძელი ლამენი. ზამთრისანი და ამით მიეცეთ უტკებესა მოსვენებასა. თქუენი მონა [...]1.10.11“ (1 v).

82

ჰარამანიანი — XIX

63 ფ; 22×17; თეთრი და მოღურჯო ქალაღი; უყდო; ნაკლული; დაზიანებული (დაბეული ფ.-ელი და ლაქები აქვს); მხედრული (სათაურები სინგური); [XIX ს.].

...„სიკუდილი. — იქამად თახმურად კელმწიფეს ერთი შვილი ჰყუნდა, სამის წლისა იყო, სახელად ყარამან ეწოდებოდა. შვენებით მისი მსგავსი არავინ იყო...“ 4r—63v.

წყდება: „... იქამად ყარამან ექვს ფერხოვანს და ოთხ თვალოვანს ნადირ... (ეს ადგილი ეკუთვნის თავს: „აქ ინდოეთის კელმწიფისა რაინდისაგან უზანგ შავს ჯარისა თამაშის ყურება...“).

83

მართლმადიდებელი აღსარება—1702

96 ფ.; 31X20; ქალაღი; ტყავგადაკრული მოცილებული ხის ყდა; დაშლილი; თავნაკ-
ლული; ნუსხური (სათაურები სინგური); 1702 წ. (95წ); გადამწერი—კარის დეკანოზის შვილი
დიმიტრი (95წ); მთარგმნელი რუსულიდან ქართულად—მეფე არჩილი; ადგილი—მოსკოვი (95წ);
დაუწერელია: 95წ, 96წ.

„მართლმადიდებელი აღსარება კათოლიკოსა(!) და სამოციქულოსა აღმოსავ-
ლეთისა ეკლესიისა. წყალობითა ოათა პატრიარქი ნეკტარიოს წმიდისა ქალაქისა
იერუსალემისა და ყოვლისა პალესტინისა ყოველთა მავდერებელთა მართლმა-
დიდებელთა ძმათა, საყვარელთა და შკლთა ოა მიერ მშდმა და წყლმა ოა
მიერ.—ჟ საყვარელო აღმომკითხველო, არა თვნიერ საქმისა დაიდგა წიგნი ესე,
უკეთ სათნო არს შენდა სწავლად მართლმადიდებლობისა სარწმუნოებე-
სა...“ 3რ—87რ.

შენიშვნა: ა. თხზულებას წინ უძღვის: ზანდუკი, რომლის დასაწყისი ნაწილი და-
კარგულია; ბ. თხზულება სამი «კერძისაგან» შედგება.

ბოლოს დართული აქვს: „წმიდისა იოანე დამასკელისა მესამისაგან სიტყვა
წმიდათა ხატათს.—ეთქუვათ პირველად, რაა არს ხატი...“ (87რ—95რ).

ანდერძი: ა. „წარმართე ღმერთო კმნული კელითა ფრიად ცოდვილისა დიმიტრისი“
(87რ); ბ. „ადიდე ღმერთო ორსავე შინა ცხოვრებასა ძე მეფის ვახტანგისა, მეფე მორწ-
მუნე პატრონი არჩილი, რომელმან ინება წიგნისა ამის რუსულისაგან ქართულად გარდ-
მოღება. თუ იყო კეთილად წიგნისა ორისავე ქართულისა და რუსულისა სწავლულ და
მთარგმნელ. დაიწერა ჟორანიკონსა დასაბამითგან აქამდე გარდასრულსა წელსა შკლი-
ათას ორას ათსა, კელითა ფრიად ცოდვილისა კარის დეკანოზის შკლის დიმიტრი-
სითა, ქალაქსა დიდსა მოსკოვს, მყრობელობასა პეტრე აღუქსი შკლისასა“ (95რ).

84

საწელიწდო—XVII-XVIII

464 ფ.; 30,7X21; ქალაღი; უყდა; თავ-ბოლო ნაკლული; დაზიანებული (სინესტიანგან);
ნუსხური (სათაურები სინგური); [XVII—XVIII ს.]; გადამწერილია სხვადასხვა ხელით, სხვადა-
სხვა დროს. გვიანდელი ნაწილის გადამწერი—გიორგი (245წ, 277წ); დაუწერელია: 129წ,
130წ, 142წ.

...„იგი წამებისა შნისნი, ღირსო გრიგოლი, რამეთუ ორთავე ამთა შინა
ზეშთაცნობისა განთქმულ იქმენ...“ (საგალობელი მიძღვნილია გრიგოლ სომეხთა
განმანათლებლისადმი) 1რ—464წ.

წყდება: „... რამეთუ მას შინა ქრესტე იშვაა და მხედრობანი ცათანი
მწყემსთა თანა ლალადებენ დღეს, დიდებაა ღმერთსა ჩნსა, მალალთა შინა ქერო-
ბინნი ვალ...“

შენიშვნა: საწელიწდო იწყება სექტემბრის 30-ის ხსენებით და წყდება დეკემბრის
25-სახე.

შინაწერები მოიპოვება: 74წ, 75წ, 172წ, 244წ.

85

სამღვდელმთავრო კონლაკი: XVII-XVIII

141 ფ.; 29,4×19; ქალაღი; ტყავადაკრული მოცილებული მუყაოს ყდა; დაშლილი; მეტად დაზიანებული (სტრიქონები ამოკმულია 8—119 ფ.ფ.-ზე); ნუსხური (სხვადასხვა ხელით; სათაურები სინგური); [XVII—XVIII ს.]; დაუწერელია 110r—111v.

„წესი სამღვდელთა სტოთა ჟამისწირვისა წმიდათა შორის მამისა ჩნისა ოანე ოკროპირისა, ვითარ უნის წირვა პატრიარქსა მსავსად შემდგომთა მღვდელთ-მთავართა.—ოდეს იქმნების დღესასწაული მოწვევანა ჟამისწირვისასა, რომელი პატრიარქი წარვიდეს წმიდა ტაძარსა, მივალს პატრიარქის პრიმიკრიოსს, რომელ არს მელამპრე, ლამპრითურთ...“ 3r—140v.

შენიშვნა: ა. ამ ხელნაწერთან მოიპოვება საწლიწდოს 1 ფ.-ლი, რომელიც სხვა ხელნაწერიდან (2r-v); ბ. ყდაზე შენიღბიდან დაკრულია XVIII ს.-ის ხელნაწერის ფ. ფ.; ერთი მათგანი ამოვარდნილია (1r-v), რომელიც წარმოადგენს რომის პაპის სილიბისტროს ცხოვრების ნაწყვეტს.

მინაწერი: 3r; 109r-v; 111v; 120r; 140v; 141r.

86

სახარება ოთხთავი—XVI

206 ფ.; 20,3×15,2; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის მოცილებული ყდა; თავ-ბოლო ნაკლული; დაშლილი; მეტად დაზიანებული (პირველ 8 ფ.-ელს ქვემო ნაწილი მოგლეჯილი აქვს); ნუსხური (სათაურები სინგური); ყოველი მხარეების თავის დასაწყისი შემყულია კამართი [XVI ს.]; გადამწერი—სუმბატოძე ახარია (146v, 204r).

«სახარება»: ... [განკუ]რნა დედაკაცი იგი მიერ ჟამითგან. და მოჭიდა იესუ სახლსა მის მთავრისასა და იხილა მუნ მგოსნები და ერი კრებული და შფოთი და ჰრქუა მათ: განწმორენით, რამეთუ არა მომკუდარ არს ეგე, არამედ სძინავს...“ (მათე 9,23-24). 1r—195 v.

წყდება: „...და არა ჰრქუა მას იესუ, ვითარმედ არა მოკუდეს, არამედ უკთუ მინდეს მაგისი ყ[ოფაჲ]“ (იოანე 21,23).

შენიშვნა: თვითთულ სახარებას წინ უძღვის «ეს თავები არს... სახარებისა» (ზანდუკი); დართული აქვს ოთხთავს «განგებაჲ სახარებათა საძებელისაჲ, ვითა სუნაქსარი მისაწყავეს, წესსა ზედა ბერძულსა, დღესა წმიდასა აღესებასა დიდსა კურიაკესა სამხრად სახარებაჲ.—იოანე. პირველითგან იყო სიტყუა...“ (სახარების საკითხავები კალენდარულ რიგზეა. ბოლო ნაკლულია).

ანდერძი: «აჲ დასრულდეს სახარებანი ყოველთა დღეთანი, ლოცვა ჰყავთ გლახისა გიორგისთუს, რომელმან წმიდაჲ ესე სახარებაჲ ვათარგმანე, ცოდვილისა ახარია-სათესკა...“ (წყდება; 204r);

ბ. «ღმერთო და ოთხთავო, პირო ღმრთისაო და წმიდაო მარკოზ, შეიწყალე ამისი მწერალი და მისნი დედა-მამანი და მიცვალებულნი, ამენ» (82r).

გ. «წმიდაო ლუკაჲ, მეოზ მეყავ წინაშე ღმრთისა, და ჩემთა დედა-მანათაჲ და ჩემთა მიცვალებულთა წყალობითა შენითა, ამენ, ამენ, ამენ» (146v).

მინაწერი: 147 v.

87

მარხვანი—XVII

119 ფ.; 19,2×14; ქალაღი; მოცილებული და დაზიანებული ტყავის ყდა; ნაკლული; მეტად დაზიანებული (ზოგიერთი ფ.-ლი შეწყებებულია); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[მარხვანი] ...კლი იგი... ტელთა მათ და შეეშინა ო... ლა და მოსესი მსახურისა...“ („ოთხშაბათსა მწუხრი“-ს წინა ნაწილიდან) 1r—119v.

წყდებ: „წინა დლით ამაღლების“-ს საკითხავებზე.

88

შამნი—XVII

84 ფ.; 20,5×15; ქალაღი; მოცილებული ტყავის ყდა; დაშლილი; დაზიანებული; თაბლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.].

[შამნი]. ...დავცევ და სელსა შენსა აღმოუწოდე(!) მშვიდაობისათვის(!) სოფლისა. ევედრე ლისმობელო ქალწულო, რამეთუ შენ ხარ სასოა ჩნი...“ 1—83v.

ცალკე თავებად შემოდის:

ა. „სუნაქსაო ათაორმეტთა თაუცთა წელიწადისათა. თუცსა სეკენდებრსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს ეამი იბ, და ლამეთა ეამი იბ.—დაწყებად ინდიკტიონისა, ე. ი. არს ახლისა წელიწადისა, და კსენებად ლირსისა მამისა ჩნისა სკმონ არქიმანდარიტისა (!) ...“ 37v—63v.

ბ. „ოხითა იბკაონი (!) მარხვათანი და ზატკათანი.—კორციელის შაბათსა ოხითა, რომელი...“ 63v—76v.

გ. „საცისკრონი სხარებანი ათერთმეტნი, ა. ხოლო ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს გალილეისა მთასა მას, სადაცა უბრძანა მათ იესუ...“ 77r—83v.

წყდებ: „...და წინამძღვარი იგი ცხორებისა ჩნისა ვენებითა“...

შენიშვნა: ბოლოში ჩადებულია 1 ფ. სხვა ხელნაწილიდან (საწელიწადიდან):

„...განი ლთაებისანი მსახურთა შენთა რაოდენ შემძლებელ იყუნეს...“ (84r-v).

წყდებ: „...და იცვალა მათ წინაშე სხვად ფერად და განბრწყინდა“...

89

მარხვანი—XVI-XVII

134 ფ.; 19,2×12; ქალაღი; ტყავადაკრული დაზიანებული ცალი ყდა (ზედა დაკარგულია); ნაკლული (წინა 24 ფ.-ის მხოლოდ ნაშთია დარჩენილი); ნუსხური (ორნაირი ხელით; სათაურები სინგურით); [XVI—XVII ს.].

[მარხვანი] „...ცხოველ მყავ წმიდო ძლიერებითა შენითა; რომელმანცა ლა მამისა არსებრით ძლიერებად კორციითა გვშევ ჩნ ქეშმარიტებით...“ („გა-

ლობანი მთავარ ანგელოზთან და ღისმშობლისანს“ წინა ნაწილიდან) 1r—134v.
 წყდებია: „... და სამოთხისა მკვდრად გამოაჩინენ ქრისტე, სახიერ, მრავალ-
 მოწყალე, ვითარცა გვშევ თა“... (თავიდან: „შაბათსა ცისკრად გალობანი წმი-
 დათანი და სულისანი“).

90

ნიკოლოზ ორბელიანი: ქორონიკონი—1790

389 ფ.; 11×8; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; ნუსტური (სათაურები სინგურით);
 თხზულების დასაწყისს მოკლებვა თავსამკული; 1780 წ. (388v); გადამწერი—მღვდ. ნიკოლოზ
 ჩაჩიკაშვილი (388r); დაუწერელია 4v, 5r, 6v, 7r, 389r-v.

„ქორონიკონი, ნათქომი მეფის ვახტანგის, გამართული ხელთაზე.—და-
 საბამითვან ქრისტეს აქეთ ქორონიკონს ა. ზედნადები. შობა ქრისტესი. ორშაბათს
 ხუთს იანერამდინს ესნილია. წინა დღე განცხადებისა მარხვა არის...“ (ანგარიში
 მოყვანილია 1313 წ.-დან 1984 წ.-დე) მრ—387v.

შენიშვნა: თხზულებას წინ უძღვის—ა. მარხვათა და დღესასწაულთა ცხრილი:
 „ამას ეწოდების საძირკველი“ (3v—6r); ბ. ხელთას გამოხატულება (7v).

ანდერძი ქორონიკონის გამკეთებლისა: „ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას ოცდა-
 რვასა, ქართული (!) კეს ჯდებოდა ოთხას და თექვსმეტი, და დეკენბერს ოცდაოთხს აღეს-
 რულა წიგნი ესე ძალითა კისითა.

ჩნი ქართული ქორონიკონი ხუთას ოცდათორმეტს წელაწადზე გამართულდ
 არის. და ეს ხუთას ოცდათორმეტი წელიწადი ოცდათხუთმეტ წელიწადში ბრუნავს.
 წმიდა აღდგომა ოცდაორსმარტს არ ჩამოსცილდება და ოცდახუთს აპრილს არ გას-
 ცილდება. თვით კვიკოსი, რომელსა საძირკველი ეწოდების, იგი ცხად ყოფის. და ვინც
 კელთას იცის და ან ძველი დიდი ქორონიკონი არა აქეს, იმ (ორჯელაა გამეორებული) სა-
 ძირკველში ნაკისა და აღდგომის პოვნა მნელია. და ეს საძირკველი მეფემან ქართლისამან
 ვახტანგ ლეონის შვილმან ბარგატოვმან დიდის სასჯლით გააკეთა. მაგრამ უცების კა-
 ცისაგან პოვნა იმაშიაც საკირთ იყო. და აწ მე ორბელისა შვილმან მროველ ეპისკოპოს-
 მან და ტფილელ მიტროპოლიტმან ცოდვილმან ნიკოლოზ ხუთასოცდათორმეტი წელი-
 წადი ქართულის ქორონიკონის რიგით სრულიად ცხადად აღწერე და სათვალავით საქმე-
 ბარი ცხადად გამოაჩინე; ნაკის წელიწადიცა, სადაც დღე შეემატება, მთლად დამიწერია.
 სათვალავი არსად დამისხამს და წლის ანგარიში ნაპირზედ ადვილად პოვნისათვის დაე-
 წერე და იმ ნაპირის სისწორე წითლით მთლად დამიწერია. თუ ვინმე ასოს იცნობს და
 ქართულის ქორონიკონის პოვნა შეუძლიან, ყველა ადვილად შეიტყობს და არა დაეფარ-
 ვის რა, თუ ვინმე გულსკიმიერებით გასინჯავთ, დიდი სასჯელი მინახავს და თქვენთა ის
 სალხინოდ და უტიროდ დამიგდია, სულ კელთისა და დიდის ქორონიკონით გამიმართავს,
 თუცა ცთომილი ნახოთ ოამე, შემინდევით მე, ავად ვიყავ, მარჯული მჭირდა, ვერ ვჯდე-
 ბოდი და ძალმან ღებან გვერდზედ წოლით შემასრულებინა. ღის სიყვარულისათვის ამ
 სასჯელსა და ჰირნაზულს ნუ დამიკარგავთ. პირველად მეფეს ვახტანგს მოიკსენებდეთ
 და მერმე ნაბიჭევისაგან გარდაპოვივნებულის შენდობით მეც მოიკსენებდეთ, რამეთუ
 ფრიად შემძლებელ არს ლოცვა მართლისა შეწევნად. და თუ ვინმე გარდასწეროთ და ან
 აღმერთმან ინებოს და სტამბაში გამოიღოთ, ქს ჯვარცმის გულისათვის და მისის უბი-
 წოდ მშობლის, ყოველად წმიდის სიყვარულისათვის ამ ჩემს ანდერძის(?) ნუ დააკლებთ.
 თუ ამდენს წერას არავინ დაზარდებით, ამ ჩემს შრომასაც მოაწერდეთ. ვინც ნახავთ,
 თვითო შენდობას ვითხოვ ღვთისათვის და, თუ ეს ჩემი ანდერძი ვინმე დააგდოს, მართლ-

მსაჯულმან იესო ქრისტემან მისის სუფევისაგან განაძოს და ორისავ სოფლის სიხარულს დააკლოს. და ვინც არ დააკლოს, ღმერთმან ორისავ სოფლის სიხარული მისცეს და კე-
ბილი ნუ დააკლოს. ამის გათავებას უკან აღვრცხე, მაშინ იყო დასაბამად გარდასრულ-
ნი წელიწადნი შვიდი ათას ორას ოცდა თექვსმეტი, ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას ოცდა-
რვა, მარტი იყო ოცდა სამი, ქართული ქორთნიკონი ადებოდა ოთხას თექვსმეტი, და
ესევ ქართული ქორთნიკონი თოთხმეტჯერ მოკვეთილია და მეტი იყო სამას და თერთ-
მეტი. ამ რიგს ნულარ გაუშვებთ, ღმერთმან იკის, დიდის ჭირითა და ძიებით მიპოვნია
და კელთა საძირკველიც თან ჩამირთავს. თუ ვინმე ძნელად პოვნას ინებებთ, იმაშიდ
იძიეთ და ადვილი ეს არის. უფალნო ჩემნო. ნაშრომი გიეს, ხოლო მუშაკი მტვერ და
ავლ. ნუ კვებულ მყოფთ მსასოებელსა სიწმინდისა თქვენისასა. მე დედაზარდლისა ქე-
ლისა უსუსტე კეც კაცი ვმონებ მემსხვერპლე, თუ ხენეში არა ხენეშთაგან კაწახ ვმონო-
ხანოზ, ქორთნიკონს ვამგობ ძალისად. ნიკოლოზ მესენ ვიყო მკილველთაგან, ორბელიანი“
(1r—3r.)

ბ. „ვმადლობ, უგალობ და თაყვანის ვსცემ ღმერთსა ყოველთა შემოქმედსა, რო-
მლისა წყალობითა და შეწვევითა ღირს ვიქმენ საწადელისა ამის ჩემისა აღსრულებად.
მარგულისგან ავად ვიყავ და ვერ ვჯდებოდი, წოლით დამიწერია, ვეშურებოდი, სიკ-
ვდლის მოველოდი. თუ რაზე ცოთმილი ნახოთ, ღვთის გულისათვის შემინდევით, დიდი
სასჯელი ვნახე ამის კეთებაზედა, თორემ ნაშრომი სახილველად გიეს, ხოლო მუშაკი
არა უკვდავ. ქსთ ჩაკაჲ, დეკენბერს კდ, ქალაქსა დიდსა მოსკოვს სამეფოსა აღწერე-
ვისაც ღმერთმან ამ ხუთას ოცდაოთრმეტის წლის ქორთნიკონის აღსრულებას დაგასწრასთ,
კვალად თავითგან მოყვით, ისივ წლის ანგარიშია. არც არას გარდაუქცევს, იმ რიგად
არის გარიგებული“ (387v—388r).

გ. „უოზ. ამ ქვს სომხები კიდევ შეიშალნეს და თვედრობის კვირა ჰამეს.
მე ამ ქორთნიკონის გამკეთებელი ნიკოლოზ შიგ მოსკოვს ვიყვით(!) და ვინც იქ
მყოფი ვართაქტი იყო, ვერ გამოიჩინა რუსებთან, გარდაიკადა, და ჩნმან ქართლის
სომხებმან კი ჰამეს“ (302v,—აწიანზე).

ანდერძი გადამწერისა: „განსრულდა კელითა ჩემ ცოდვილ ჩაჩიკასშვილის მღვ-
დელ ნიკოლოზისგან ქორთნიკონი ესე, კელთაზე გამოთული, ხუთას ოცდაოთრმეტის
წლისა, ვინც იბილოთ, შენდობას მიბძანებდეთ ხოლმე ღირს სიყვარულს. რაც შეკთომი-
ლი ნახოთ, ნუ მწყვეთ, უფალმან იკის, ვცდილობდი სიმართლესა. ღმერთო, მშვიდობაში
აკმაზე ჩემს ძეს კორნილეის, თომას და ძისა ჩემისა ძესა დიმიტრის და გიორგის,
ღმერთო მშვიდობა მიეც. განსრულდა ივლის ლ, ქვს უომ“ (388r—v)

91

რელიკიები სინოდისა—1807

64 ფ.; 20,8×14,5; თეთრი და მოლურჯო ქაღალდი; ტყავადაკრული ხის ყდა; მიედ-
რული; 1807 წ. (63r); დამკვეთი—გრიგოლ წერეთელი (63r).

„რელიკიები ანუ მოძღვრება სულიერისა კოლელისა, რომლისამებრ.
თანამდებობა მისი იცნობების და ყოველთა სულიერთა წესთა ესრეთვე მსოფ-
ლიურთა პირთა, ვინათგან იცნაიკა მმართველობისადმი სულიერისა მიეწერე-
ბიან და ამას თანა წარმართებასა შინა საქმისა თვისისა არიან ზიარებულ...“
წვ—48v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. პეტრე I-ის დამტკიცება «სამღუდელთა კოლელისა».—
„წყალობითა ღვთისათა ჩვენ პეტრე პირველი მეფე და თვთმპყრობელი ყოვლისა რუსე-
თისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა. შორის მრავალთა ღვთისა მიერ რწმუნებულთა
ჩვენთა კელმწიფებისა თანამდებობათა განმგებლობისათვის ერისა და ყოველთა ჩვენისა
სახელმწიფოსათა, განესტურითე სამღუდელთადაცა წესსა...“ (2r—3r); ბ. „ფიცი წერეთა
სულიერისა კოლელისა“ (3v—5r).

ბოლოს ერთვის: „დამტკიცება მოწესეთა კანონთათჳს ეკლესიისა მოყუდასა და მონაზონთა წესთათჳს.—თუმცა ზემოწერილთა ეპისკოპოსთა საქმეთა შინა იპოვებთან რამელნიმე კანონნი, ვითარცა სამღუდელთა, ეგრეთვე მონაზონთა წესთა წარმართებისა და მსახურებისათჳს, და ვინათგან არა კმარიან იგინი, ამისთჳს უწმიდესმან სინოდმან თანამდებ ჰყო თჳსად იმისის იმპერატორობის დიდებულების უკაზის აღსრულება, რომელიცა აქა თავსა ამის რეგლამენტისასა წერილ აოს...“ (49r—63r).

მინაწერი მოიპოვება: 1r-v, 63v, 64r.

ანდერძი: „აღუაწერინე წიგნი ესე კანონი დიდისა ბეტრე რუსთ იმპერატორისა მე, იმერეთის თავადის წერეთლის ზურაბ სალობუჯის ძემან გრიგოლ. უწრთველი იყო მწერალი და ნუ სწყყვთ, და ნურცა აღმწერელსა ჰგობთ, რომელი სიძვირებან მწერლისამან ჰყო, ვი მკითხველნო კეთილნო. ქს ქესით ჩუჲ—1807, აგვისტოს კგ—23“ (63r).

92

მოსე ხონელი: ამირან-დარეჯანიანი—XVII-XVIII

152 ფ.; 24,8×17,7; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა; თავბოლო ნაკლული (აკლია შიგნითაც); დაშლილი; მხედრული; [XVII—XVIII].

[ამირან-დარეჯანიანი] ...„გახსენო ისწრაფა ამირან-დარეჯანისძემან და წავედით შინა. ვითარცა პური ესქამეთ...“ (ზაქარია ჭიჭინაძის. 1897 წ. გამოცემის მიხედვით გვ. 12,23) 1r—153v.

წყდება „...შემოვიქეციტ გამარჯვებულნი, მადლი გუიბრძანეს, დავყუენით დღენი მრავალნი და ომი აღარა შეიქმნა, მერმე მათვე კაცი მოეგზავნა, ვითა ყოვნა ომისა არა კამსო. აწ ხვალე ჩვენვე გამრავალთ, ძოდან ვერა“... (ზ. ჭიჭინაძის გამოცემით ტექსტი წყდება 239 გვ.-ის მე-4 სტრიქონზე).

93

სულხან-საბა ორბელიანი: მოგზაურობა ევროპაში—XIX

104 ფ. (208 გვ.); 21×15,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; თავნაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

[მოგზაურობა ევროპაში] ...„ას წამოვედით და ჯენევის თემში შემოვედით. იმ ქალაქზე ზედ მობმით იყო კაი ჭეობაები, მაგრამ ღამე იყო, ვერა ვნახეთ რა. გათენდა, სენერემ ქალაქს ჩამოვიარეთ, ჯენოვისას იყო ოცდოთხი მილი...“ 1r—107v. (ს. იორდანიშვილის 1940 წ. გამოცემით გვ. 5,24).

94

სამტლო და სამთვარიო—XIX

54 ფ. (108 გვ.); 21,6×16,3; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; დაუწერელია გვ. 24.

„დასაწყისი პირველი ფილასოფოსთაგან, თუ კაცი რომელს ეტლზიდ დაიბადების.—წმინდა იობ ბძანებს, რამეთუ ყოველის კაცის კელზედან შეეტყობის თვით ყოფიერნი საქმენი, რასაც იქმოდის. ეს წმინდის იობისაგან თქმული და ფილასოფოსთაგან გაცხადებული. ეს ცოდნერობა, რომელი ლატინურას ენით ეწოდება კირომანცი...“ 1—108 გვ.

შენიშვნა: თხზულება შედგება 15 თავისაგან.

95

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსნიკონი—XVIII

309 ფ.; 20,5×15,5; ქალაღი; უდღო; ბოლონაკულღი; მხედრული (სათურეღი სინგუ-რით); გაღამწერი—ხოსიმე ბერი ძე ორბელისა (307r).

„ა. აქა იწყებღან ლექსიკონი ქართული განმარტებულად ენათა, რომელთა თანვე უწერია ენა თურქთა და სომეხთა. — ა.აა, აქა დასკვრიტენ სწავლის მოყვარეო, ვითარ ძნელ არს ფილასოფოსთა ენანი, არამედ გემოან და საწადელ, აქა ვითარ განჰყოფს აობასა და მყოფსა...“ 6v—306v.

წყდებღა სიტყვაზე: „ჰაერის მცველი: ოთანიქ“...

შენიშვნა: ლექსიკონს წინ უძღვის: ა. „ანბანი სასწავლონი ყრმათა მიერ“ (1r); ბ. „რიცხვი ქართულთა ანბანთა“ (1v); გ. „ნულა და ქართული რიცხვი, ვისცა სწავლა გენებოს“ (2r—3v); დ. „საქცვენი ზუთთა ზმიანთა ასოთანი და სხუათა თავბოლოთანი“ (3v—4r); ე. „ანდერძნაშიე მუშაქისა ფროდ დამაშურალისა ორბელის ძის სულხან ყოფილის საბაჰს მიერ აღწერილი მოსწავლეუთათვის“ (4r—5v); ვ. ქვეყნის შორომლობათა ხელოვნების ნიშნები (5v); ზ. მცენარეთა და ცხოველთა ნიშნები (6r).

ბოლოს ერთვის: ა. მთავრული ასოხვეულით გაღამწერის სახელი (307r) და ბ. საბას ჭრტორთიანი ლექსი: „ამ ლექსიკონის რიგები, თუ ბრძენმა დამიწუნოთა...“ (308r).

96

მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი—XVIII

I+72 ფ.; 20,3×15,6; ქალაღი; ტყავაღაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; [XVIII ს. მთარგმნელი—არხიდიაკონი გაიოსი (1r); ადგილი—მოსკოვი (1r); დაუწერელია: 1v, 1v, 2v, 45r.

„მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი მისგანვე. წიგნი პირველი უფლისადმი დე . . . კელმწიფეო ჩემო, სიცოცხლემან, რომელიცა განეგარძეღე მე პარიესა შინა, შემაწუხა და მრავალთათვის მიზუთა, რომელთაცა არა მნებავს თქვენდა თვითოეულად მოხსენება, განვიზრახე მგზავრობა განდევნისათვის მწუხარებისა ჩემისა...“ 4r—72v.

შენიშვნა: მიმოსვლა შეიცავს 2 ტომს; თვითოეული შედგება ორ-ორი წიგნისაგან; როგორც პირველ, ისე მეორე ტომს წინ უძღვის თავფურცელი: „მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი, აღწერილი ისტორიულისა და დეოღრაქიულისა გვარით. თვით მისგანვე, ტომი პირველი (ტომი მეორე), თარგმნილი (გარდმოღებული) რუსულია ქართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონის გ. ა. ი. ს. მიერ, მოსკოვს, 1776-სა წელსა, ივნისს 25“ (1r, 45v).

თხზულებას წინ უძღვის: ა. წინასიტყვაობა კარლ ბარონ დე პოლნიცასის (3r-v); ბ. მთარგმნელის მიმართვა გიორგი ვახტანგის ძისადმი: „მის უგანათლებულესობას. მეფის ვახტანგის ძეს გიორგის, ლენერალ ანშექს, აღუქანდრე ნეესკის და წმიდის ანნას ორდენის კავალერს უმოწყალეს კელმწიფეს.— უუმოწყალესო კელმწიფეო, არარად არს ესოეთ ტკბილ, ვითარცა სიყვარული მამულისა, ესრეთ სასურველ, ვითარცა მსაბურება უფალთა და ესრეთ პატიოსან. ვითარცა ერთგულობით ჩვენება თანამდებობისა უფალთადმი თვისთა. და ვინათგან ძვირფასობსცა მოქმედება საქმისა ძესაბამსა დროსა და უფროსლა მამინ, ოდენ ნიეთი თხოვედეს, ამისთვის კელ ეჰყავ გარდმოღებად წიგნისა ამის სახელსა ზედა თქვენისა უგანათლებულესობისასა, ხოლო უფროსად მიზები ჩემისა ამის კანდიე-

რებისა იყო პორფიროვანისა გვარობითისა თქვენისა სიბრძნის მოყვარება და დიდებულისა მამულისა თქვენისა მეცნიერებისა სურვილი, ვინათგან უგანათლებულესობა თქვენი თუალად მეოთხედ სიბრძნისად რაცხს ისტორიასა.

გარნა უმწვერვალესი ბედნიერობა ჩემისა ამის შრომისა ესე არს, ვინათგან შემძლებელ ვიქმენ სამარადისისა მსაბურებისა ცხად ყოფასა თქვენისადმი უგანათლებულესობისა და უფროსად მაშინ, უკეთუ სათნო იქმნება მიღებად მფარველობასა ქვეშეთქვენსა. რომლისათვისცა თქვენი უგანათლებულესობის სამსაუურსა და ღთისადმი თქვენის ბედნიერობის ლოცვასა შინა ვეგები საუკუნოდ. უმოწყალესო კლემპიფო, თქვენის უგანათლებულესობის უკანასკნელთაგანი მონა და მლოცველი გ. (1r—2r).

97

კრიბული — 1709

45 ფ.; 27,3×17,6; მოყვითალო ქაღალდი; ქაღალდის ყდა (ნაწები სხვადასხვა ხელნაწერის ფურცლებსაგან); ნუსხური (სათაურები სინგურიით); 170⁹ წ. (45v); დამკვეთი—კათალიკოზ-პატრიარქი დომენტი (45v); დაუწერელია 11v.

1. „პორფირის შეყვანილობაჲ.—ნანდვლსა სკირო [ხ]ურისაორე და არისტოტელისა მიერთსა შინა კატილორიათა მნებაეი მასწავლელობათა ცნობად რაჲ ნათესავი, რაჲ განყოფილება, რაჲ სახე, რაჲ თვისი და რაჲ შემთხუცებითი განსაზღვრებათა გარდაცემისადმი...“ 1r—11r.

2. [იოანე დამასკელი.—დიალექტიკა]: „მყოფისათვის არსებისა და შემთხუცებითისაჲ.—მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთა...“ 13r—45v.

შენიშვნა: თხზულებას (2) წინ უძღვია: „ყოვლად ღირსსა და ღთიე პატრიკემულსა მამასა კობზას, წმიდასა ებისკოპოზსა მამაჟუასასა, იოანე უნდოჲ.—იწროებასა ვიდრეჲ გონებისასა და უღომობასა ენისა ჩემისასა მეცნიერსა, ძეონოდა, ზ სანატროლო, კელ ყოფად უღარესთა ძალისა ჩემისათა და შეკადრებად შეუძლებელთა, ვითარცა ლალსა ვისმე და კადნიეოსა და მომისსა ესევითარისა მკადრებელთათჳს გამზადებულისა ძვრის ხილვისასა...“ 12r—13r.

ანდერძი: „კოისტე ღმერთო, შეიწყალე და შეუნდეე ყოველნი ცოდვანი მისნი დავითიან პანკრატოანს მეფეთ შარავანდედს კათალიკოზ-პატრიარქს დომენტის, ამინ. აღიწერა ქკს ტჳზ, კრისტეს აქათ ჩღთ“ (45v).

98

დაუჯდომელი — 1681

87 ფ.; 20×13,7; ქაღალდი; ტყავადაკრული მუყაოს ტუფრული ყდა (ხედა მოცილებულთ); დაზიანებული (მე-2 ფ.-ის ნახევარი მოხეული აქვს); ნუსხური (სათაურები ოქროს წამლით); ტექსტი ჩამშლელა შემოხაზულ ჩარჩოებში (2r—64v-მდე); მოიპოვება 2 თავკახმულობა (2r და 53r) და 72 მინიატურა; 1681 წ. (61r); გადამწერი—მიქელი (61r); დამკვეთი—კათალიკოსი ნიკოლოზ (61r); დაუწერელია: 73v.

„იკონსი წმიდისაჲ ღთისაჲ მშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების ქართულად, ხოლო ბერძულად აკატისატონი, კად, ე, ი.—ზეშთა მბრძოლისა ჩისთვს და მოღაწისა უძლებელისა ვითარცა მენ მიერ კსნილნი განსაც-

დელთაგან, სამადლობელსა აღწერად ღისმშობელო ქალწულო შენდა მომართ ქლაქი შენი...“ 2r—85v.

შენიშვნა: ა. ერთის «ქორონიკონები» (86r—87v); ბ. მინიატურების ქვეშ აქვს მხატვრული წარწერები, რომელშიაც იხსენიება დამკვეთი.

ანდერძი: „დიდებამ ღმერთსა ყოვლისა კეთილისა წარმმართველსა, რომლისა შეწვენითა აღვაწერინე წმიდაა წიგნი დაუჯდომელი მისის შედეგებითა და ზიარების ლოცვანითა, შევამკვე და დავახატინე მე ამილახორის შეიღმან კათალიკოზმან პატრონ-მან ნიკოლოზ ცოდვათა ჩნთა შესანდობლად და [დ]ღუთა ჩნთა წარსამართებლად, მე-ფობასა პატრონის გიორგისსა, ქკსა: ტაო, კელითა მიქელისათა. უფალო, შეიწყალო მეფიად ცოდვილი მიქლი, ამინ“ (61r)

99

კრებული—XIX

116 ფ.; 17X10; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1r, 115v, 116r-v.

1. «აღექსანდრე (კაბუჯი) ამილახვარი: ისტორია გიორგიანთა»: „მოთხრობისაებრ ძუელთა მისისტორიეთასა დაშენებულ არს ქუცყანად ჩუგნი თესლისაგან უმრწემისსა ძისა ნოესსა აფეთისა...“ 5r—72r.

2. „მოქცევა მირიან მეფისა და მის თანა ყოვლისა ქართლისა წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩნისა ნინა მოციქულისა მიერ. პირველად ვახსენოთ ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩნისა და ყოვლისა ქართლის განმანათლებელისა ნინა მოციქულისა, რომელი-ესე თვით მანვე მოგვითხრა ჟამსა აღსრულებისა მისისასა, რომელი აღჰსწერა მორწმუნემან დედოფალმან სალომე უჯარმოელ[ქ]მან, ძის ცოლმან მირიან მეფისამან და ასულმან თრდატ მეფისა სომეხთასამან, რომელი-ესე იკითხების იანვარსა 14, გ. მ.—და იყო მათ ჟამთა შინა, ოდეს წჰიდა გიორგი კაბადუკიელი იწამა ქრისტისთს, კაბადუკიით ქალაქით კაცი ვინმე მთავართა შესაბამი, მონაღთისა, სახელით ზაბილონ...“ 72r—115r.

შენიშვნა: გიორგიანთა ისტორიას წინ უძღვის: ა. თავდურცელი: „ისტორია გიორგიანთა კაბუჯისა მთავრისა ამილახვაროვისათჳს, მოკლდითა ვიდრემე დამეტებითა ისტორიისა მუნებურისა ქუცყანისათა დასაბამით ვიდრე აწინდელ საუკუნეთამდე, რომელსა მოუთხრობს უსიმოს ვეპარი ანატოლიელი თანამომეტთა თჳსთა პირად-პირადთა მოთხრობათა შორის. თარგმანებულ არს როსსიულით ქართულსა ენასა ზედა, სანქტუტერბურლსა შინა, 1779 წელსა (2r); ბ. მიმართვა ავტორისა პოტიომკინისადმი „უგანათლებულესა მთავარო, უუმოწყალებსო კელმწიფე გრიგორეოს აღექსანდრესსო.—ტულთარე ჟამთა იყო ჩუღულება, ვითარმედ ნაზრომსა თჳსსა, ანუ კელნაქმსა მიართმიდან ესეგურათა ვიდრემე კაცთა, რომელნი გულსგმა ჰყოფდენ ნივთთა მათ და გულსმოდგინებასა მიმრთმეველისასა... უგულსმოდგინესი მიმრთმევი თხზვისა ამის მთავარი აღექსანდრე ამილახვაროვი“ (3r-v); გ. [ვეპრის განცხადება, თუ როგორ წარმოიშვა ეს გეორგიანთა ისტორია]: „ვიჳვრა ჰროსსთა ქალაქსა ასტრაქანს. რომლი-სამე საკომეროასა საქმასათჳს გამოვედ დილეულ საგანით ჩემით და ქალაქად მავალსა, წინა შემემთხვიენეს მე ორნი კაბუჯნი, ახლად მოსრულნი ქალაქსა მას შინა, რომელნიცა ვჳსცან მე იგინი შესამოსთა გამო, ვითარმედ იყუნეს იგინი კაცნი გიორგიანნი, რომელ-

თავა თაყუანის ვეც და ვჭკითხე, სადეთჲან აქუსთყე მეგზავობად თჳსი. მათ მომიგეს მე, რამეთუ მოვლენან იგინი იმერეთით, რომლითმე კერძოათ გეორგიეთით, რომელი არს ჩუენსა ქალაქსა. დავსდგე მკითხველად ვიდრემე მუნებურისა მიდმოქცევისათვის, ხოლო მათ მომიტზრეს. ამასთანავე ვჭკითხე ვინაობა მათი, მაგრამ მათ არა უნდაყე გარემოებით მოთხრობად მისი, მაგრამ დაეუტევე თვისი საქმედ და შევექენე სახიდ ჩემსა სტუმრად და მოვიყვანენ რა იგინი ჩეჴთა სახლთად და მეყუსთად, მოვსდრიკენ იგინი მას ზედა. რათამცა მაუწყონ მათ თვისნი გარემოებანი და რათამცა იგინი იყუნეს, ვინამცა ჰსინანდა, რომელ იგინი იყუნეს კეთილშობილთა და საჩინოთა კაცთაგანნი, დაღათუ იყუნეს მწირი უცხოთა ჭუშყანასა. რომლისათვისცა გურქუთა უხუცესმან ძმამან აღექსანდრე: ვიცი ძმანო, რამეთუ თქუენ გინდაყე ცნობად ჩუენი ისტორიად, თუ ვინა ვართ და სადეთ და რასთვის აქა მოვედით, რომლისათვისცა არა მენებამცა თქვენ ჩემთა კეთილის მყოფელთა განმწარებად ესვეითართა მიმოთქმითა, რომლისა ძლითცა ქუაქმნილსა გულსაცა ძალედუამცა მოდრეკად წუზილისა მოძართ. ხოლო პატიოსანთა კაცთათვის ფრიად განმამწარებელ არს. ხოლო თუ სადამე გონავსყე და გინებს ცნობად ჩვენდა, მაშა წარმოგატოხრენ პირველითგან ჩვენის ქუშყანისათვის მოკლედ აწამდე, რავდენდა ძალ მიძს და მოვისხენებ, რომლისა გამო თქუენ უფროსადრე კელ-გეწიფებისყე ცნობად ვინაობად ჩუენი და თუ ვითარსა უბადრუკებასა შინა ცულ ვართ აწ. მან კელ-ჰყო ისტორიასა თვისსა შემდეგითა ვიდრემე სახითა“ (4r—5r).

შინაწერი: „თავადი აღექსანდრე ამილახვაროვი იშუა 1730 წელსა, 20 ოქტობერსა“ (1v).

100

დავითნი — XVIII

I+234 ფ.; 14×9; ქაღალდი; ტყავადაკრული მოცილებული ხის ყდა; თავნაკლული; დაზიანებული (ამოვარდნილია ზოგიერთი ფ.-ლი); ნუსხური (სათაურები სინგურით; 3—5 და 100—109 ფ. ფ. სხვა ხელითაა ნეწერი); [XVIII ს.].

[დავითნი]: „...რს კურთხევაა შენი, დიდებაჲ. ფსალმუნი დავითისი. დასასრული დ. ხადილსა ჩემსა ესმა ჩემი დმერთსა...“ (4,1) 1r—234v.

შენიშვნა: პირველი რვეულიდან შემორჩენილია მხოლოდ ერთი ფ.-ლი.

101

კრებული — 1858

I+143 გვ.; 22,2×17,6; ქაღალდი; ტილოგადაკრული მუყაოს ყდა; ნაკლული (აკლია გვ.გვ. 31—34.); დაზიანებული (ამოვარდნილია: გვ.გვ. 47—50; 63—64); მხედრული (სხვადასხვა ხელით); 1858 წ. (Ir).

„ქართული სიმღერები“:

1. „ბესარიონ გაბაშვილის ნათქვამი მუხანბაზი ხუთშირიად, თითო შიირი ცხრა ტაეპია და თითო ტაეპი ათი მარცვალი.—სევედის ბალს შეველ შენაღონები...“ 1—2 გვ.
2. „ბესარიონ გაბაშვილის ნათქვამი. თეჯლისი.—შავნი შაშენი შავ-

გალიას შემსხდარნი...“ 2—3 გვ.

3. „ზაალ ბარათოვის ნათქვამი. მუხანბაზი.—ბულბული მწუხარეობს, ვარდ-
შემომწყარალია...“ 3—4 გვ.

4. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე] „ვაჟ, დრონი, დრონი, ნაქებნი მტკბარად...“ 4 გვ.

5. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე] „ლოთებო, ნეტავი ჩვენა...“ 5 გვ.

6. „თქმული ესე ლექსი თამარ მეფეზედ კათალიკოზ პატრიარქისა მეფის
ძის ანტონისაგან დავითიან ბაგრატიონისა.—ამისა ბროლსა ნათელსა აყაყი (!)
შუა რეოდა ..“ 6 გვ.

7. [ეპიტაფია] „დავით აღმაშენებელისა.—როს ნაჭარბაგვეს მეფენი შვილნი
მე პურად დამესხნეს...“ 6 გვ.

8. [ეპიტაფია] „თამარ მეფისა.—უბის ავაგე საყდარი, უწყლოსა წყალი
ვადინე...“ 6 გვ.

9. [ლექსი]: „ბაგე ვარდო ნამით სველო...“ 7 გვ.

10. [ლექსი] „მიკვირს, ასრე რად გამწირა სოფელმან...“ 7 გვ.

11. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]: „მაისის ვარდმან ფურჩენილმან...“ 7—8 გვ.

12. [ლექსი]: „მუხანბაზი.—ბულბული მოდის მწუხარებით ცრემლის-
დენითა...“ 8—9 გვ.

13. [ალ. ჭავჭავაძე] „მიველ წალკოტს სანუგეშოთ, ჰკლავს ჩემს გულს
სევდა ესეა...“ 9 გვ.

14. [ლექსი]: „შენდა შეყრამდის ვით გასძლებს გული...“ 10—11 გვ.

15. „ტატი: ბარათაშვილის ნათქვამი.—სულო ბოროტო, ვინ მოგიხმო ჩე-
მად წინამძღვრად...“ 11—12 გვ.

16. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]: „თავსა უფლად ნურვინ ჰკონებთ...“
12—13 გვ.

17. [ლექსი]: „მუხთალმან ამა სოფელმან ასე შემქმნა მომტირალი...“
13 გვ.

18. [ლექსი]: „მუხანბაზი.—ცეცხლი მოედოს, ვინც რომ ენდოს ლამაზსა
ქალსა...“ 14 გვ.

19. [ალ. ჭავჭავაძე]: „მშვენიერთა ხელმწიფავ, მკლავს სიშორე შენითა...“
14—15 გვ.

20 [ლექსი]: „ვეტრფი მე ვარდსა დაღონებული, ზალუმ ჰეი...“ 15—16 გვ.

21. [გიორგი იასენ-ძე ერისთავი]: „დავკარგე ფერიოთა მდიდრათ შემკული,
ესტერი, მიმეფარა...“ 16—18 გვ.

22. «ივანე აქიმოვი»: თავი ვამონე სატრფოსა...“ 18—19 გვ.

23. ალექსანდრე ჭავჭავაძე: შენთან არს გული მნათობო, ვიყო სად
გინა...“ 19—20 გვ.

24. [ალ. ჭავჭავაძე]:

„სიყვარულო, ძალსა შენსა ვინ არს, რომელ არ მონებდეს...“ 20—26 გვ.

25. «ალექსანდრე ჭავჭავაძე»:

„უწყულები [არ] კირთა ბაღვას, ღუმისს, ოხვრას და კრძალვას...“

22—23 გვ.

26. «ალ. ჭავჭავაძე»:

„როს აღმოპოვდინდა ბადრი მთვარე მანათობელი...“ 23—24 გვ.

27. «ალ. ჭავჭავაძე»:

„არვის მართებს მისი ვარდის მიხვედრა...“ 24—25 გვ.

28. «ალ. ჭავჭავაძე»:

შენს ღირსებას ნატრულობენ ყოვლნი ქალნია...“ 25—26 გვ.

29. [ლექსი]:

„მფარავს ღრუბელი, ვეძლევი ბნელსა...“ 26—28 გვ.

30. [ლექსი]:

„ბაგე ვარდო ნამით სველო, მსურველთათვის მომსურველო...“

28—29 გვ.

31. [ლექსი]:

„ფეიცავ კრონოზი დიადა...“ 29—30

22. [ლექსი]:

...„მხსნენო წმიდათ სულებისა

ჯერ ხარ მამა, მერე შვილი...“ 33 გვ.

შენიშვნა: დასაწყისი აკლია, გადარჩენილია მე-12 და მე-13 სტროფები.

33. [გრიგოლ ორბელიანი]: „ალბომში ჩაწერილი ღრაფინა ოპერმანი-სათვის.—

„შესტრფი საღამოს,

ტკბილ სუნნელ მყუდროს...“ 35—38 გვ.

34. «გიორგი ერისთავი»: „ავერ ცაში მზე ბრწყინვალეებს...“

შენიშვნა: ლექსის ბოლოს სწერია „ალექსანდრე ჭავჭავაძეს“. პოეტი ი. გრიშა-შვილი აშიაზე აწერს ფანქრით: „გიორგი ერისთავისა“ (38—39 გვ.).

35. [ალ. ჭავჭავაძე]:

„უწყალო სიყვარულო, რათ მკოდე ესდენ ძნელად...“ 39—40 გვ.

36. [ლექსი]:

„როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა...“ 41—42 გვ.

37. «ალექსანდრე ჭავჭავაძე»: „ეს ცეცხლი რომ მეგრზნება(!)...“ 42 გვ.

38. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]:

„ეს სოფელი სამყო ძნელი, მჩვენებელი კმუნის ალთა...“ 42—43 გვ.

39. «ალექსანდრე ჭავჭავაძე»:

„მსძგერს გლახ გული, საყვარელო, მლოდე შენი უწყლავს თმენას...“

43—44 გვ.

40. «დიმიტრი მდივანი» [თუმახიშვილი]:

- „ახალო აღნაგო სულო და
ედემში აღმოსულოდა...“ 44—45 გვ.
41. «დავით ბატონიშვილი»: „სარჩული სჯობს საპირსა, მე ეს მითქვამს მართალი...“ 45—46 გვ.
42. «თუმანოვი»: ჩრდილოეთის მტრედო, ფრთა გაშალე მალეღი...“ 46—47 გვ.
43. «ბესარიონ გაბაშვილი, ნათქვამი მდივანბეგზედ» [მხეჭაბუკ ორბელიანზე]: „რამაჲლო ლეშო, თვალ-ხენეშო, გულ-ლაღარაო...“ 47—48 გვ.
44. «იოსებ მელიქოვი»: „შენ უფასო მარგალიტო, სადა გპოო თეთრო ვერიტო...“ 48—50 გვ.
45. [ლექსი]: „საყვარელსა განმაშორა სოფელმა...“ 51 გვ.
46. „ბესარიონ გაბაშვილისაგან თქმული. — შავ-გლახ გულსა საყვარელო, ვისთვის იწვი მუღამით...“ 51—52 გვ.
47. [ლექსი]: „ვარდო, რათ ხარ თავდახრილი, რად მარიდებ პირსა მშვენსა...“ 52—53 გვ.
48. [ლექსი]: „ქეკლუტა ვენერავ, ნულარ მწვავ ალით, შვება მომფინე შალვით...“ 53—54 გვ.
49. [ლექსი]: „ქალნო, გლახ გირჩევთ აწ მე რას, ყურს უპყართ ჩემსა სიმღერას...“ 54—55 გვ.
50. [ლექსი]: „მოდით ძმანო, გითხრათ, ვინ ამჩენია, სიყვარული ც-ცხლისა გამჩენია...“ 55—56 გვ.
51. [ლექსი]: „როს არშიცი საყვარლისა ხილვას ეშურვებდოეს...“ 56 გვ.
52. [ლექსი]: „ჟი! გაბადრულო მთვარე, ბნელსა ვზი მამეხმარე...“ 57—58 გვ.
53. [ლექსი]: „აღვალო, ბაგე საბრალომ, წარმოვსთქვა ჩემი ჭირია...“ 58—59 გვ.
54. [ლექსი]: „რადგანც გახუნდა ვარდნი იანი, გბრალდესთ ბულბული ბედ-ბუნდიანი...“ 59—60 გვ.
55. „მაჯამა უან მხანბაზი. — ვინ გქმნა მაგ სახედ, ჩემს გულს მანედ, რას მერიდება...“ 60—61 გვ.
56. [ლექსი]: „ესე ხელ-ხება მამენება, ხელი ვყოთ კალამს, ვიწყოთ ქება...“ 62—63 გვ.

57. [ლექსი]:
„მე ვით გავსდლო უშენოდ,
მითხარ რა ვქნა უშენოდ...“ 63—65 გვ.
58. [ლექსი]:
„შენდა შეყრამდინ ვით გასძლებს გული,
სევდამ უწყალოთ მიმატა წყლული...“ 65—66 გვ.
59. [ლექსი]:
„რა ჰქნას გულმან, როს კმუნვა არ მოეხსნეს...“ 66—67 გვ.
60. [გრიგოლ ორბელიანი]:
„არავეისთვის მე დღეს არა მცალიან,
სალომესთან სადილათ მეძახიან...“ 67—69 გვ.
61. [ლექსი]:
„გებრლოდეთ, მე ცრუ სოფელმან სატანჯავათ მიმიწვია,
ზე აღმიტაცა, თან ვზდიე, აწ უცებ ქვე დამიწვია...“ 69—70 გვ.
62. [ლექსი]:
„მასმენს ნუგეშს ის არა, გული ეკლით ისარა...“ 70—71 გვ.
63. [ლექსი]:
„ორსა ბროლსა ბურჯსა შუა შიგან უფასო თვალთა...“ 71 გვ.
64. [ლექსი]:
„ან. ალვით ნაზარდო ნორჩო, ბან. ბროლო ნათალ მინაო...“ 71—72 გვ.
65. [ლექსი]:
„როს ვნახე შენი თვალეზი, ტრფიალთა დამამთვრალეზი...“ 72—73 გვ.
66. [გრიგოლ ორბელიანი]:
„გულით ერთნო მოლხინენო, აწ შეკრბით
ვინ თასით, ვინ ჯამით აზარფუშით...“ 73—75 გვ.
67. „ქნინა რახიელისაგან თქმული.—
„უგვანთა ტრფობა, უგრძნო ტრფობა, თუ ვის გსმენია...“ 75—76 გვ.
68. „დავით ბატონიშვილისაგან ნათქვამი.—
განმიფრინდა სიხარულის ფრინველი, ნელიმ...“ 76—77 გვ.
69. [ლექსი]:
„რადგან მეგობრად არ მიკმარეო,
გასწი განზედა, გაიარეო...“ 77—78 გვ.
70. [ლექსი]: „ყაჯარ ბაიათი.—
ვიგლოვდი პირ-მთვარე შენ სიშორესა...“ 78—79 გვ.
71. [ლექსი]: „ახალი ოთური მუხანბაზის ხმაზე.—
ბანოვანთ ხელმწიფათ,
ტურფათა ლამაზ ქალთა...“ 79—81 გვ.
72. „ალექსანდრე ქავქავაძისაგან თქმული.—
უპყრივარ ჰირსა მალვას... ნელიმ... დუმოლ ოხვრას დაკრძალვას...“
82 გვ.
73. „ალექსანდრე ქავქავაძისაგან თქმული.—
ვითა ზენანი დათმენანი გემონებთან...“ 83—84 გვ.

74. „სვიმონ წინამძღვრის შვილისაგან თქმული.—
როს მეღირსა შენი ცნობა, მყისვე საგნით მექმნა ტრფობა...“ 84—85 გვ.
75. „ზაალ ზაალოვისაგან თქმული.—
მნათობო, სხივნი შენნი ნელიმი...“ 85—87 გვ.
76. [თეიმურაზ II] „ხილების ქება.—
მარწყვმან თქვა, მოვალ პირველად, მე ვერ მომისწრობს ხილია...“
87—92 გვ.
77. [ღესიკი]:
„მოდით მიჯნურნო, მსოფლიურნო, ვინ ხართ დაგულნი...“ 92—93 გვ.
78. [ლექსი]:
„აი მარალო, მარალო, რა შენ ჩემგნით წახველი...“ 93—95 გვ.
79. [ლექსი]: „მუხანაზი.—
დაპკოდს ისარნი და ლახვარნი ეშხით პურულ გულსა...“ 95—97 გვ.
80. [ალ. ჭავჭავაძე] „მუსტაზადი.—
ისმინეთ მსმენნო, ქირთა მთმენნო, მომიპყართ ყურნი...“ 97—98 გვ.
81. [ლექსი]:
„ვამ ეს დრონი, საყვედრონი, მომცემს წყენასა...“ 99—100 გვ.
82. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]:
„ვისაც გსურთ ჩემთა ახმათა ცნობა,
მისმინეთ ქირში ფლობილს...“ 100—101 გვ.
83. „სვიმონ წინამძღვრის შვილის ნათქვამი.—
კმაყოფის გზანი დაეკარგე, ვერა ვპოვე სად არია...“ 101—102 გვ.
84. „სვიმონ წინამძღვრის შვილისაგან ნათქვამი.—
უშენობით კენესის გული,
შენგან დამწვარ დადაგული...“ 102—103 გვ.
85. „ხელოქა ტაინოვისაგან შინაწერი წიგნი თავის საყვარელთან.—
მითხარ, თუ ვახლო თავმა რა ქეასა...“ 104—105 გვ. (შდრ. „ალ.
ჭავჭავაძე. გამოც. გრიშაშვილისა, გვ. 285).
86. [ალექსანდრე ჭავჭავაძე]:
„ქუთუნის მახვილი გულსა მსომია.
მიკვირს, თუ სული რათ არ მხდომია...“ 105—106 გვ.
87. „მამუკა ყაფლანის შვილის ნათქვამი.—
მოგოგონებ ჩემს გვრიტს სიცოცხლეს...“ 106—108 გვ.
88. „მამუკა ყაფლანის შვილის ნათქვამი.—
ნუ შმაგობ ფიქრო, ცეცხლებრ აღგზნებულ...“ 108—109 გვ.
89. „ოცნება პუშკინისაგან“, თავადი ალ. ჭავჭავაძისა:
„სადა არიან ოცნებაო სიტკბონი შენნი...“ 109—110 გვ.
90. [ლექსი]: „ნაფას იხტილათი.—
კრონოსის დღესა, ნათელ მზესა, სახე ვესების, ლაწვ ვეარდების...“
110—111 გვ.
91. [ლექსი]: „ნაფას მუხამაზი.—
პირ-ბაღრსა ჰშვენის ელვარება ტრფიალებისა...“ 111—112 გვ.

92. «რ. ვახვახოვი» „ნინას დაბადებაზე.—
მომილოცამს ქალის ყოლა, დღეობა...“ 112 გვ.
93. «ეუკოვსკიდან, აღ. ქავჭავაძე»:
„ოჰ სოფელო! რად ხარ ესრეთ მდიდარ ოცნებით?...“ 112 გვ.
94. «ბუშკინიდან, აღ. ქავჭავაძე»:
„ამა სოფელს დამშთომიეს მხოლოდ ესე სანატრელი...“ 113 გვ.
95. „თარგმანი რუსულის ლექსისა.—
შენ გეტრფის გული მნათო, სრულო არვის ვადარებს...“ 113—114 გვ.
96. „ჩახრუხაული მუხანბაზი ბუ დ ა რ ა ს ნატქვაი.—
ეშბით დამწველო, ლერწამ წელო, აღზრდილო სარო...“ 114—115 გვ.
97. «ალექსანდრე ქავჭავაძე»:
„მას წალკოტსა მშვენიერსა, სად მდელონი შენაკობიან...“ 115 გვ.
98. «გ. თუმანოვი»: „თახმისი.—
ვარდო, ამაყო, დამწვარ ვარ, მე სურვილითა სრულითა...“ 116—117 გვ.
99. «გ. თუმანოვი»: „თახმისი.—
ამხმელი თვალთა, განვიციდი ცათა ცთომილთ დასადარებს...“ 117—118 გვ.
100. «გ. თუმანოვი»: „ღუბეთი.—
დილით თვალთა აღმხილველი აჭროდიტ ესქერეტ ნამკროლოვარებს...“ 118 გვ.
101. «გ. თუმანოვი»: „ღუბეთი.—
მუხთალმან ამა სოფელმან ასე შემქმნა მომტირალი...“ 118—119 გვ.
102. «გ. თუმანოვი»: „მუსტაზადი.—
ეპა ნნაფობო, ცთომილთ მჯობო, გეტრფი სულითა. .“ 119—120 გვ.
103. [ლექსი]: „ოსმალის ყაიდა.—
ცე სიყვარულო, ნუ დამწვავ მე მძაფრისა ალითა...“ 120—121 გვ.
104. [ლექსი]:
„ვთუ ჩემმან, გლახ შავმან ბედმან, აქ განმისაზღვრა მეც აღსას-
რული...“ 122 გვ.
105. [ლექსი]:
„მინდა ლექსი ვსთქვა, ქალო, მაგნიტიზმური...“ 122—123 გვ.
106. [გრიგოლ ორბელიანი]:
„ახ! დილავე, დილავე, კვლავ სანატრელო...“ 123—124 გვ.
107. [ლექსი]:
„სანიმ სანი გიულ გიორდშ...“ 124—125 გვ.
108. „ბერანეეს თხიზულეზიდგან(!) გარდმოთარგმნილი რუსულიდგან 1858-ს წელს, იანვრის 30-სა დღესა, გრიგოლ მუხრანბატონისაგან. კეთილ მცნობი სენატორი.—
ვარ მე სულით და გულით ცოლთან შეთვისებული...“ 125—129 გვ.
109. «სვიმონ წინამძღვრიშვილი»: „წარმკითხველთან.—
შიირთვი ესე თარგმანი ბერანეეს სტიხებისა...“ 129—130 გვ.

შენიშვნა: აკროსტიხული ლექსია, კიდურწერილობა იძლევა „მიხაილ“-ს.

- 110 „ბაბილონის დარღვევისა და ენათა შერევის დროს მიწერილი მუხან-
ბაზი ისაიასთან, სვიმონ წინამძღვაროვის თხზულება.—
სად გაეშურე ტფილისიდან პარუნ ისაი...“ 130—131 გვ.
111. [ალექსანდრე ქავჭავაძე]:
„მართას ავათყოფობა და ექიმის ნახვა.—
ოდეს პირველმან კაცმან მცნებისა გარდახდომით...“ 132—137 გვ.
112. [ლექსი]:
„საბრალო გულო, რად მღვლეარებ ტრფობისა ვნებით...“ 137—138 გვ.
113. [ლექსი]: „ქოროლბის დასტალული.—
უჯა დაღლარინ ბაშინან იაზ ბირიანნან ყიშ ბირიანნან...“ 138—140 გვ.
114. [გრიგოლ რჩულიშვილი]:
„ახ მთვარევე, ძთვარევე, დამწვართ იმედო...“ 141—142 გვ.
115. [თურქული ლექსი]:
„ახირდი ჩიხდი მეშადან
გუნ თუთულდი თამაშადან...“ 143 გვ.

102

ბასილ დიდი: მიცვალება ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობლისა — XIX

32 ფ.; 21,5×16; ქაღალდი; უყდო; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.].

„თა აგვ[ი]სტოსა იე. მიცვალება ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობლისა, თქმუ-
ლი წმიდისა მამისა ჩუც[ნისა] ბასილისა კესარიელისა, რაჟამს იგი აღვ[ი]დოდა
ქყნით ზეცად.—რაჟამს სულისაგან წმიდისა ღმრთისმშობელსა მარიამს გულისკმა
ეყო ჟამი განსვლისა მისისა ამიერ სოფლით, მაშინ მზიარულ იქმნა სიბრძნითა
საღოთოთა...“ 1v—32r.

თხზულებას ბოლოს ერთგის „შენიშვნა: ეს ხელთნაწერი წიგნი ვიპოვენ მამიჩე-
მის წიგნებში, თუმცა ნათქვამია წმ. ვასილი კესარიელისა, მხოლოდ ნაწერი ვისია არა
სხამს. არც ატყვია წელიწადი, თუ რომელს წელშია დაწერილი. მხოლოდ ვინაზამ ისე,
როგორც ძველი ხელთნაწერი ქართველებისა, საჩვენებლათ. მერეთის სამინისტრო სკო-
ლის მასწავლებელი მღვდლის შვილი პეტრე გიორგის ძე მახარობლიძე, 1900 წელსა,
ავგისტოს 8 დღესა, გორის მახრა“ (32v).

103

გიორგიმეშაძის ტრაქტატი—XIX

II+26 ფ.; 16,2×10,3; ქაღალდი ლურჯი; მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული
(სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; I-II და მე-14 ფ. დაუწერელია.

„სახელითა ღმრთისათა, ყოვლისა შემძლებელისა ერთისა სამწმიდაობისა შინა
დიდებულისათა.—ადრიდგან ერთმორწმუნეობამან ყოვლისა რუსეთისა იმპერია-

ისა თანა ქართულელთამან მსახურა მფარველობითა, შემწეობითა და შესავედრე-ბელობითა მათ ერთა და უგანათლებულესთა მათთა მფლობელთათა წინააღმ-მდგომად მაჰირუცხელთა, რომელთაცა ქუცშე შევედრომ იყუნენ იგინი მეზო-ბელთაგან თვსთა, მფარულობამან ყოელისა რუსეთისა თვთმპყრობელთამან მეფეთა მიმართ საქართულელთასათა, ნათესავთა და ყმათა მინიჭებულმან გამოი-ჟუანა მოკიდრება იგი უკანასკნელთა ამათ პირველთა მათგან, რომელი იხვე-ნების რუსეთის იმპერატორისაგან ტიტლოსაგან. აწ ბედნი:რად მფლობელმან იმპერატორებისა მისისა დიდებულებამან ცხად უყო ერთა მათ ნაძტვილითა სახითა მონარხობითი თვისი კეთილნებობა..." 1r-13v.

შენიშვნა: დართული აქვს ბოლონაკლული „ტრაბტატი“,—ქართლისა და კახეთის თავად-ახნაურთა სია 310 გვარის დასახელებით.

104

პაბტანა VI: სამართალი—XVIII

55 ფ.; 23×16; ქალაღი; ჟუდო; თვენაკლული; მეტად დახიანებული (ქალაღი დაშლი-ლი, დასაწყის 4 ფ.-ს ზედა ნაწილი მოხუელი აქვს); [XVIII ს.]; დაუწერელია 50r-v.

...„[ხ] მოგვიხსენებ[ნია, ამისთანას კაცს დაეჯერების], კაცი თუ არის, და ათსა და ოც[სა ან ერთ პირ სოფელსა მოწმობას] დაუჯერებენ...“ (მე-13 მუხ-ლიდან) 1r-49v.

შენიშვნა: ა. ტექსტს, რომელიც სო მუხლს შეიცავს, დართული აქვს ჩაძიებულ ანბანზე რიგზე (51r-54v);

ბ. სამართლის წიგნთან ცალკე ფურცლად მოიპოვება ქართველ მეფეთა და მთა-ვართა ქრონოლოგიური ნუსხა (ვინ ვის შემდეგ იყო და რამდენ ხანს იმეფა), იწყება ამხასპით და წყდება მეფე დავითზე, რომელიც „ქართ. რა-ს გამეფდაო“ (55r-v).

105

ქრებული—XIX

30 ფ.; 22,2×17,5; ქალაღი; ჟუდო; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]

1. „ისტორია ა...ექსანდრე მაქედონელისა აღმოსავლეთისა, დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და სამხრეთისა თვთმპყრობელისა მეფეთ-მეფისა.—მაკედონიის მეფისა აღ(?) არს ესე ძე იგი ეგვიპტისა მეფისა ნექთანაფისა ფილიპეს ცოლისა დე-ლოფლისა ალიმპიადეს(!) მიმართ შემთხვევ[ი]თა მით ესრეთიბა, ვითარმედ იყო მეფე ეგვიპტის ნექთანაფ მისნობისა და ვარსკვლავთ-მრიცხველობისა ხელოვ-ნებითა განვსწავლული(!) ფრიად...“ 1r-16v.

წყდება „...ათინის ქალაქი, არც ერთისა ვისგანმე აღებულ არს ესე. და ოდესმე დიდი ვინმე მეფე მოვიდა მრავალს წელს ბრძოლად, ვერა რა უყო: არამედ უფროს ჩვენ მიერ იძლივნეს“... 16v.

2. ისტორია ხენძილ იტაო მშენიერისა ქალისა და ვაჟისა.—რომელსამე ფრიად მდიდარსა ვაჭარსა, მცხოვრებსა ერთსა საუცხოვისა და დიდ[ლ]სა ქალაქსა, ჰყვა ექვსნი შვილინი: სამნი ძენი და სამნი ასულნი...“ 17r—30v.

წყდება „...თავმოღრეკითა თაყვანისცეს ქვეშე ფერხთა მისთა, პრინ-წმანცა ძიუგო ქვეშევრდომთა მისთა, ზი...“ 30v.

106

კრებული—XIX ს.

55 ფ.წ 20, 5X16; ქალაღი; უყდო; მხედრული. [XIX]; დაუწერელი: 47*, 48—55 ფ. ფ.

1. „თვესა აგვისტოსა ივ. მიცვალემა ყოვლად წმინდის ღვთისმშობელისა, თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა ვასილი კესარიელისა[გან].—რაქამს იგი სულისაგან წმინდისა ეუწყა ღვთისმშობელსა ქამი განსვლისა თვისისა ამიერ სოფლით, მაშინ მხიარულ იქმნა სიბრძნითა სამღვთოთა და ღმობიერად აღიესო სიყვარულითა საუკუნოსა ცხოვრებისათა, რომელ არს დაუსრულებელი დიდება ზესთა სუფევისა...“ 1r—45v.

2. „დავით გურამიშვილის ნათქვამი“ [შესხმა ღვთისმშობლისა]:
„ჩემ საყვარლოს მომყვანელო ძელ მარ[ი]ამ ქალო...“ 46r-v.

3. [დავით გურამიშვილი]: „ხარების დღის შესხმა.—

„ქალწულმან მარიამა წმინდათ თავი ატარა ყოვლის კაის საქმითა თავი ღმერთსა აყვარა...“ 46v—47*.

107

წიგნის მოკახვევის ნიმუშები—XIX

94 ფ. (188 გვ): 19,8X11,7; მოღურჯო ქალაღი; უყდო; დაშლილი (ბოლოში 12 ფ.-ლი მოცილებულია); ნაკლები (177—180 გვ. დაკარგულია); ხელნაწერი თავიდან ბოლომდის მოკახვეულია, ჩარჩოების მქონეა, სათანადო ჩანახაზ-ჩანახატებით (წარმოადგენს ხელნაწერების მხატვრულად გაფორმების ნიმუშს); მხედრული; [XIX ს.-ის დასაწყ.]

ხელნაწერთა მოკახვეულობის ნიმუშები თემატური შერჩევით 2—24 გვ.-მდე ტექსტიურთ.

1. „საკვეტონი“—2-10 გვ.
2. „ღათვს ფეხთა და მისნი კინკლოსნი“—11-12 გვ.
3. „ქარები“—13 გვ.
4. „ცანი“—14 გვ.
5. „ჯოჯოხეთი“—15 გვ.
6. „შვიდი სათნოება, შვიდი ცოდვა“—16 გვ.
7. „ცოდვანი სულსწმინდის გმობისანი“—17 გვ.
8. „შვდნი საიდუმლონი აღმოსავლეთისანი“—18 გვ.

9. „ათნი მცნებანი მეორისა ჰსჯულისანი“—19 გვ.
10. „ალსარება მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა“—20-21 გვ.
11. „გარეშემოზღუდა“—22 გვ.
12. „მამა არა არს ძე, მამა არა არს სულიწმიდა, ძე არა არს სულიწმიდა“—23 გვ.
13. „ნათესავი“—24 გვ.

შენიშვნა: ა, მომდევნო ფ.ებიც მოკაზმულია, ალაგ-ალაგ ჩარჩოებში ჩანახაზ-ჩანახატებია სხვადასხვა შემთხვევებისათვის; ბ. თავფურცელზე გამოხატულია ჯვარი ასომთავრული ხუცურით წარწერით: „ჯვარი ქრისტესი ძლევა მტერთა“, ამავე ხელით ჩარჩოებში აქვე წარწერილია: „მმვედრებელი შენი, ქრისტე, აწ შეიწყალე დავით“ (1r); გ. მე-18 გვ.-ზე ჯვარის გამოხატულებასთან ასომთავრული ხუცურითვე იკითხება: „მეოხ მექმენ ცოდვილსა თავადს დავითს თ უ მ ა ნ ო ვ ს“ (მსგავსი ხსენება გვხვდება აგრეთვე: 19 და 21 გვ.).

108

ქრებული—1750

274 ფ.; 18,8×5,8; ქაღალდი; ტყავადაკრული ზის ყდა; ნაკლული (თავში აკლია 3 ფ. ამოვარდნილია 4 ფ.); ნუსხური (სათურები სინგურით); 1750 წ. (270r); გადამწერი—ვახუშტი ბატონიშვილი; [მოსკოვი]; დაუწერელია ფ. ფ. 271—274.

1. «სამოთხის კარი სულხან-საბა ორბელიანისა.—მო[ძლუარი]: სამებისაგან რომელი გუამი განკორციელდა? ყრ[მა]: მეორე...» 1r—59r.

შენიშვნა: დასაწყისში ხელნაწერს აკლია 16 კითხვა-პასუხი (6 გვ.).

ანდერძი: „ესე არს მართალი და უბიწო საქრისტიანოს მოძღურება, მოკლითა სიტყვთა სულხან-საბა ორბელიანისაგან აღწერილი, რომელსა ეწოდების სამოთხის კარი. დაიწერა ქსა 1707, ივნის 21.“

ვიყავ ვერად, მჯობდენ ვერად,
ვიქმენ ბერად, ვემგზავენ ვერად“ (58v—69r).

2. „ვითარ ჯერა არს აღსარებათა თქმა წინაშე მოძღვრისა მოწაფისა მიერ, რომლისა კიდე შეუძლებელ არს ცხოვრება.—საყვარელო ძმაო, ღისმეტყველნო ორთა საქმეთა იტყვან ქს მიერ შესვლად კართა ცხოვრებისათა“ 59r—65v.
3. „უფროსად წმიდისა ზიარებისათვს განმზადება.—მოძღვარი ჰკითხავს მოწაფესა. იესო ქრისტე სადა არს? მოწაქემ მიუგო: ღმრთებით ყოველგან, ხოლო კაცებით ცათა შინა და წმიდასა ზიარებასა შინა...“ 65v—68v.
4. „ქრმისა და ცოლისა კორცთა ერთობისა და მათთა ნათესავთა ერთობისათვის.—ღმერთმან ყოვლის კეთილის განმგებელმან ოდეს შექმნა ადამ, პირველი კაცი, აღმოულო გვერდისაგან მისისა ფერცხალი წიბოთაგან...“ 68v—72r.
5. „შუდნი მომაკუდინებელის ცოდვს განმარტებანი, ვითარ განიყოფებიან.—ა. ამპარტავნება არს, რსა არავინ სჩნდეს, თვსი ყოველი უარეს უჩნდეს...“ 72r—78r.

6. [წირვის ლოცვები]: „ლოცვა სლთოსა წირვისა პირველად შესვლად ჯკლესიასა შინა.—ვიხარე რომელთა მრქვეს მე სახლსა უფლისასა შევიდეთ...“ 78r—91v.

ანდერძი: „მოსკოვის პრესნას გარდმოღებული რუსულისაგან ქსა აქეთ 1731. ვჱნაკს აყვავებულს ზედაჲ, უკითჱ შენ ტყენს იგემებ, ვით არა ხარობ, უფალი შენდა ტკბლ იქმნების“ (91v; აკროსტიხია: ვახუშტი).

7. „შვდნი ფსალმუნნი შეწყნარებისანი: ა. ფსალმუნი. ვ.—უფალო ნუ გულისწყრომითა შენითა მამხილებ მე...“ 92r—98r.

8. „ლოცვანი ცოდვთა მის[ა]ტევებელნი, გამოკრებულნი. ლოცვნი შვდთა ეკლესიათანი ხუთთა: წყლულებათათს ქსა ცოდვთა მიტევებისათს სათქმელნი.—უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩნო, სარწმუნოება ალაორძინე...“ 98r—105r.

9. „ლოცვანი სახარებისაგან. ლოცვა მეუღლეთ იქნეულებისათს. მათე 1.19.—უო იესო ქე, ოო ჩო, დაბადე კაცი და შებულღე დედაკაცი, კურთხევით ერთ კორც ჰყვენ...“ 105r—123v.

შენიშვნა: სულ 58 ლოცვაა, რომელთაც ერთვის „წმიდისა სახარებისაგან გამოკრებულთა ლოცვათ(ი) საძიებელნი“ (122r—123v).

10. „ლიტანია ყოვლად წმიდისა, უფალო შეგვწყალებ, ქრისტე შეგვწყალებ, ქრისტე ისმინე ჩნი, ქრისტე შეისმინე ჩნი...“ 124r—140r.

11. „ალთქა ქრესტანეთა, რომელსა ენებოს სწავლებად კეთილისა გზისა ჟამსა სიკუდილის[ა]სა.—მე. სახელით ესე, აღვიარებ წინაშე წმიდისა ანგელოზისა ჩემისა, ვინადგან ღმერთმან მოწყალებითა თვისითა დამსახა მუცელსა შინა დედისა ჩემისასა...“ 140r—146v.

12. „კრებანი ათორმეტნი, რომელთა განამტკიცეს კრება, რომელი ჰყო დავით აღმაშენებელმან, რომელსა მოიკსენებს ცხორება ქართველთა, ხოლო კრება იგი დავით მეფისა იყო წელსა ქსა 1103.—ა. კრება მოციქულთა იცლუსალიმსა შინა წინადაცვეთისათს...“ 146v—149v.

შენიშვნა: ცნობებს თორმეტ კრებათა შესახებ დართული აქვს ნუსხა: „ქართველნი მთარგმნელნი წიგნთა“ (დასახელებულია 23 პირო; 149v—150r).

13. „სამნი ვნებანი, რომელთაგან იშობიან ყოველნი ვნებანი და ბოროტნი“ 150r—v.

14. „განზრახვს ლოცვასათს.—განსაღებელი მხურვალედ, რომელი განაღებს გულისა კართა და დაკუშავს ცოდვთა(!) მიერ...“ 151r—230v.

15. „სწავლანი ამის კეთილად საგონებელთა ლოცვათანი, თუ ვითარ ჯერა არს.—სვნიდისით ლოცვნი ესრეთ ჯერა არს, რათა პირველად ვისწავთ გონების ლოცვა კეთილად შეწირვა...“ 230v—243v.

შენიშვნა: თხზულების ბოლოს მოიპოვება ცნობა: „აწ ვინადგან აღვწერეთ მკორე სწავლანი აქა, საგონებელისა ლოცვანი, არამედ თუთ თავადი სულიწმიდა არს მასწავლებელი ჩნი, იუწყე, უკითჱ დღე ყოველ ჰყო ლოცვა ესე საგონებელისა, მას მკორესა ჟამსა შინა დიდსა კეთილსა მოიგებ, რომელი თვალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა ათა მოუჯდა, და ირწმუნე ჰმაო, უკითჱ სარწმუნოებით აღასრულდ ლოცვა ესე, საგონებელისა მის მგზავად მისწუთჱ შენცა მიუწლომელსა მას ზეცისა საი-

დღემლობა, რომლისა ღისმეტყვლათა არა ძალ-ედვა გამოთქმა მისი. მათ ესწავლენს ყუ ღისმეტყველება, გარნა ვერ დაუხდენს ლოცვასა ამას საგონებელისასა. მე თვალითა ჩემითა ვიხილე მებადური ვინმე ერთი მონაქლირე თევზისა, დიდისა მის ქაოქისა ანაპოლისა, რომელი იყო ბერძენი გვარად, ერის კაცი, და იყო იგი დაუცადებელად შლოცათი. და ესეოდენ განათლებულ იყო სულითა და გონებითა საგონებელისა მის ლოცვასათა, რამეთუ მოძღვარი მივიდიან მის თანა და მისგან გამოიკვლევდენ ძნელთა საქმეთა და იგი გულსავემბით სწავლითა სავსესა განუტევებდა, ვიდრეუა დაუკარდისთ ყოველთა და განცუფრდიან.

მე პეტრე მოძღვარი, ტფილისელი მოქალაქე, გვედრები ყოველთა, რათა სურულით შეიტკბოთ თვალ-მომდინარე სწავლა წიგნისა ამის და სწრაფად აღასრულეთ საქმითაჲ ძალი მიის, რამეთუ ესე არს ტაკუი იგი ოქროსი, რომელსა შინა იდგა მანანა იგი, ხოლო უკეთუ გულსკმირმან განცნას, იხილავს გემოთა და უკუდავ იქმნების...“ 240v—243v.

ანდერძი: „განსრულდა საბა-სულხან ორბელიანისაგან განწორებული“ (243v).

16. „წამებანი წმიდათა წყულთანი, — ქრისტე იესო(!) ძე ღისა, ვითარ განკორციელდა და ჯს-ეცვა, აღდგა და კდ მომავალ არს განსჯად ცხოვლთა და მკუდართა, გამოღებული სულხან-საბა ორბელიანის მიერ. — ესაია 29, 13. შეყვარებული უფლისა იაკობის ძენი და რჩეულნი ღისა ერი და ნათესავი მათი, ვითარ განუღგეს ღმერთსა, რომელსა იტყვს ესაია, პირველსა თავსა წყულბისა მისისათა...“ 244r—266v.

შენიშვნა: ხელნაწერს ერთვის ბოლოს: „საძიებელნი, რომელნი ამას წიგნსა შინა წერილ არიან სრულიად რაიცა ანბანსა ზედა“ (266v—269v).

ანდერძი გადაწერისა: „ესწერ კვლითა ჩემითა წიგნსა ამას სხვათა ნამუშავეთა, ვითარმედ სწილდელ(?), ხოლო გარდმოღებულსა რუსულისაგან წირვის ლოცვა ჩემ მიერსა. არამედ უკეთუ ვის უჯეროთ გიჩნდესთ. ნუ განიხილავ ფიტხელად, არამედ გონიერად გულსისხმა ჰყავ, ვგონებ, რამეთუ ვერა რამე ჰპოვო საწინააღმდეგო, გარნა მსურველთათჳს საღბუნი არს სულისა ქეშმარიტი და ძისა ღისა კსნისა ჩნისათს მოსრულითა სადიდებელი, მისმიერისა მადლისა მომნიჭებელი, მანით და სულის წმიდითურთ, დიდება უმე ამინ.“

აღწერა წელსა ქს აკათ ჩდნ, 1750, ნოემბერს კვ, 27 შესრულდა. ვარდოვანი არს ხანიერი, უფროს შაქრისა ტუბილი იგემე მით, ესრეთ ვრთეს ისხამ, სისრულით შთაგდებ ვაგბით იმ ლეგეანს ისხერტში(?) (აკროსტიხი: „ვახუშტი მეფის შვილი“).

ნერგს სარწმუნოსა აყვავებს, ნაყოფით უმცრად აძღვებსა, ქუცსენელს დაუკვავს პატივთა, ზეცისა კარსა უღვებსა, სულსა ფრთეს მისცემს სურულით, კორცს ნადებს გარდაუღვებსა, ამისის მყოფის თუთ ნახე, ვით კრძალვა გეპართებს მიმღვებსა“ (270r-v).

109

შაბნო—1725

382 ფ.; 21,5×16: ქალაღი; უყღო; თანაკულღი; დაზიანებულღი (გახეულღა I და 299 ფ.-ელღი); მხედრულღი (სათურღბღი სინგურღი); 1725 წ. (380v); გადაწერღი — დათუნა მაგრაქვეღი იღე (380v); დამკვეთღი—მაშუკა შათორღი; ადგილღი—მოსკოვღი (380v); დაუწერღელღა: 226v, 313r-v

1. ჟამნა. „...ჟამნი პირვეღლისა შუღღამისა.—დიღდება შენდა ღმერთო ჩემნო, დიდება შენდა. მექუფეო ზეცათაო, ნუგეშინის მცემეღო, სულო ქეშმარიტბისაო რომელი ყოვეღგან ხარ და ყოვეღსავე აღავსებ მადღლითა შენითა...“ 1r—380r.

შენიშვნა: გასდევს ბოლომდის ნაბეჭდ შამსს (თბილისი 1899 წ.). ხელნაწერის დასაწყისი ნაბეჭდის მიხედვით იწყება გვ. გ. სტრიქ 19-დან.

ანდერძი: ა. „წელთა დასაბამითგან კალგ, ხოლო ქრისტეს აქათ ჩლკე, თვესა ნოემბერსა იე გათავდა უ ა მ ნ ი ესე სულთა სარგებელი. აღიწერა ბძანებითა საქართველომეფის არჩილის, ვახტანგის შვილის, მახლობელის სტოლნიკის მამუკა შათირ ყოფილისათა დიდსა ქალაქსა მოსკოს, მაცრობელობასა კეთილმორწმუნისა და ოციმამყრობელის სულა ოუსეთისა იპერატრიცა ვკატერინა ალექსეევნასა, კელითა ფრიად ცოდვილისა მღდლისა ვასნე დათუნა მაგრაქელიძისათა.

ღმერთო აკმარე მათვე იოსებივის დღეგრძელობასში“ (380v).

ბ. „გასრულება ათორმეტთა თვეთა ოხითა, იბაკეთა; წესისაებრ კელითა ფრიად ცოდვილის დავით მღდლისათა“ (196r).

110

ქრებული — XIX.

42 ფ. (84 გვ.); 31X19 $\frac{1}{2}$; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; ნუხხური (სათაურბი სინგურბი); [XIX ს.]; დაუწერელია გვ. 84.

1. „წესი სამოღღურბელი დავით თესალონიკელისა მიერ თქმული.— ჯერ არს მოღღურბისა მიერ, რათა ჰქონდეს აღგილი განმზადებული, რათა მუნ აღღურბდენ კაცნი; მიიყვანებდეს აღმსარბებელსა მას განწმედილითა გულითა, არა იძულებითა მიიყვანებდეს, არამედ თვთ ნებითა თვისითა და შიშითა ღმთათა სიხარულითა აღსარბისა თქმად მოღღურბისა თანა...“ 3—69 გვ.

2. „მგელის წერა მართლმადიდებლობისა სარწმუნობისა, რომელსა შინა ვაკურთხევეთ მართლმადიდებელთა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა კვისართა, პაპათა, და პატრიახთა, და სხათა მღდელ-მთავართა და შეგანვენებთ ყოველთა წინააღმდგომთა აღმოსავლეთისა ეკლესიისა წინააღმდგომთა.— ზეგარდამო სახედ ჯუარისა გამოკრთომითა განძლიერებულის აღმოსავლეთის და დასავლეთის კვისარისა მოციქულთა სწორისა დიდისა კოსტანტინეს და ღთივ მოყვარის დედოფლის ელენე დედისა მისისა აღვსტინასის, რომელთა ძელი ცხოველსმყოფელი გამოაჩინეს...“ 69—83 გვ.

111

სადღესასწაულო

122 ფ. (244 გვ.); 31,5X20; მოღღურჯო ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; ნაკლული; მხედრული (სათაურბი სინგურბი, დასაწყისი ასიებბი—სომთავრულით); XVI. I-ს. (კვირბნიშანი 1793); დაუწერელია 111—244 გვ.

[სადღესასწაულო]:

„უწყება ჰშუღნის, უკეთუ დავმთხვოს კვრიაკე წინა ქრისტეს შობისა წმიდათა მამათა, დეკემბერსა კდ დღესა, შაბათსა, მკირეს მწუბრსა ზენდა დასდებელი აღდგომისა. განგება ჟამნობისა და გალობისა მწუბრად ქრისტეს შობისა.—

ვიწყებთ მეორესა ეამსა დლისასა რეკასა და შევეკრებით ეკკლესიასა შინა...“
1—110 გვ.

წყდება: „...რამეთუ არა შეჭჳუნდა დადუმებად მამისა მოსლუასა კმისა“...

შენიშვნა: ხელნაწერი წარმოადგენს სადღესასწაულოს ნაწილს; მოსკოვს, 1865 წ. დაბეჭდილი სადღესასწაულოს მიხედვით ხელნაწერი იწყება გვ. ფვ, სვეტი მეორე, სტრ. 17-დან და აღწევს გვ. ჩად. სვეტი მეორე, სტრ. 18-მდის.

112

(ბადაბანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციაში—Ros № 176).

113

ბიბლიის მოწმობანი ქრისტესთვის—XVIII.

54 ფ.; 8×5,3; ქალაღი; უყდო; ნაკლული (ბოლო 7 ფ.-ლი მზხუღია, ტექსტის მცირე-დიღა ნაწიღია შემორჩენიღი); მხედრული (სტროფების დასაწყისი ასღები სინგურით); [XVIII ს.].

[ბიბლიის მოწმობანი ქრისტესთვის]: ...სვიღენ და იყოს განსვენება მისი პატიყთ: 19, 18. [მ]ას დღესა იყვნენ ქალაქნი ხუთნი ეგვიპტესა შინა, მზრახვეღნი ენითა ქანანურითა და მფუტყვეღნი სახელისა უფღისა საბაოთისასა 25,7...“
1r—47v...

წყდება: „...და უშჯუღოთა თანა შერიაცნა და მანც ცოღვანი ჩვენნი მრავალნი აიხენა და ცოღვათა“... 1r—47v.

114

ქართული ბრამატიკა—XIX

14 ფ. (28 გვ.); 21,5×17; ქალღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

„შემოკლებული ქართული ღრამმატიკა, მღგომარე კითხუათა და მიგება-თაგან. თავი პირვეღი; ქართუღისა ღრამმატიკისათუს და განყოფიღებისა მისი-სა.—კითხუა: რაჲ არს ქართული ღრამმატიკა? მიგება: ქართული ღრამმატიკა არს სწავღა კანონიერისა უზნობისა და წესიერისა წერისა ქართულად...“
1—28 გვ.

შენიშვნა: ა. ღრამმატიკა კითხვა-მიგების საზითა დაწერიღი. შღღგება რეგა თა-ვის: გან: I თ. ღრამმატიკისათუს; II თ.—ღექსთ-წარმოებღისათუს; III თ.—ღექსისათუს; IV თ.—ღექსის ნაწიღები; V თ.—სახელისათუს; VI თ.—კანკღღღობისათუს; VII თ.—კანკ-ღღღობისათუს სახელთასა; VIII თ.—ნაცუღლასხელ-ღათუს; ბ. გარეკანზე წერიღა: „ეს ღრამმატიკა არის თავადღს ივანეს ამიღახვაროვისა, ჩუღღ-სა, გ ღღეკმებრესა“.

115

კრებული—XIX

6 ფ.; 22×18; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 6რ-ვ.

1. „ღირს სახსოვარნი სიტყუანი.—ოთხნი ნივთნი არიან უკუ-მოუქცეველნი, ანუ დაუბრუ[ნე]ბელნი. ესე იგი: სიყმაწვილე, ღროჲ, ნათქუტამი(!) სიტყუა და ქალწულეზა...“ 1რ-ვ.

2. „უზნობა შორის მწიგნობრისა და ყმაწვილისა.—ყრმა ერთი დასეირნობდა პირსა ზედა მდინარისასა და შემოყარა მას მწიგნობარი ფრიად ჩაფიქრებული...“ 1რ-4რ.

3. „შოტლანდიის ლიტონი სალდათი.—ღლასკოვსა შინა სალდათი, სახელად რიჩარდ მელიტონ, ღღესა კვირიაკესა მივიდა ეკკლესიასა შინა და თან მიიტანა ნაცულად ლოცვანისა ერთი ხელი სათამაშო ქალაღი...“ 4რ-5ვ.

116

აღმქსიანი—XIX

26 ფ.; 18×11; ქალაღი; უყდო; უშნო მხედრული; [XIX ს.]; გადამწერი—სალომე (26ვ).

„ცხოვრება კაცისა და(!) ღთისა, სახელათ ეწოდებოდა ალექსი, ძე ეფრემისი].—კაცი ვინმე იყო სტანბოლს შინა მყოფი და იყო ფრიად მდიდარი და სახელად ერქვა ეფრემი...“ 1რ-26ვ.

ანდერძი: „დაეწერე მე სეიფანთ ქალმა სალომემა, ამინ“ (26ვ).

117

კრებული—XIX

23 ფ.; 18×11; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (13რ-23ვ უკულმა არის ჩაკვრებული); ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

1. [სასულიერო შინაარსის ლექსი]:

...„დააგდოს ფეხის ფრჩხილები,

ბაგეს ეცვალოს ფერია,

მაშინ რას გამოგადგება,

თუ გინდა გყვანდეს შვილები...“ 1რ-12ვ.

2. „ანავი ჯუმჯუმ ხემწიფისა.—ის ღიდის მდიდრისა ჯერა ხორციელობისა მოყვარე იყო, არც ღმერთი იცოდა, არც მოძღვარი...“ 23ვ-13რ.

შენიშვნა: 13 ფ.-დან 23 ფ.-მდე უკულმა არის ნაწერი.

კრებული—XIX

70 ფ. (7 რვეულად); 22×17,5; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; კიისაგან შეკმული (ზოგან ნაწერი გადაშლილა, ფ.ები ჭუჭყიანია); მხედრული (მეტად უშნო სხედასხვა ხელით); [XIX ს.]; გადაშწერნი—კეჩხუაშვილის ქალი სოფიო (21v) და ბებელაშვილი კიკოლას ქალი ვეფხია (67r).

1. [სოფიოს წერილი ეფემიასთან]: „თქვენის დის სოფიოს მუდამ ეამს საგონო დაო, ბატონო ეფემიავ! გიალერსებ, ალერსითა მოგახსენებ მრავალს მოკითხვას...“ (1r—8v).

შენიშვნა: ამ წერილს მოსდევს გაღქსილი წერილები: ა. „დაო ბატონო! მოგიბდება კაბა გეცვას ზარბაბისა, წელს სარტყამი შემოგერტყას...“ (1r);

ბ. „პირველი ვიწყებ აწ ქებიანო, მაისის ვარდო. სურნელიანო...“ (2r);

გ. „დაო შენი წიგნი მამივიდა, რომ წავიკითხე მიამა...“ (3r);

დ. „დაო თქვენ წიგნი გებოძათ სუნელობისა იაო, ერთხელ გნახე, ვარდს გამგზავსე, ასე ეთქვი, ფირუხიაო...“ (4r);

ე „ქება.—ვიხილე წიგნი თქვენი, განმინათლდა სიხარულით გული ჩემი...“ (4v)

ვ. „ქება.—დიდებულო, მაღალო, აღმატებულო, უფროსო მზეო, სიტყვა მდიდარო...“ (5r-v);

ზ. „არა ვარ უცხო ფრინველი. არცა ვარ უცხო ჩიტია“... (5v);

თ. „იორას ვაქებ ჩერქეზოვანსა, ლომსა კაბუკსა მხნიან მხნოვანსა...“ (6r—7v);

ი. „ემა განთიად აღდგები ცისკარო ნარგიზნარეო...“ (7);

ი. „წალი უსტარო. იხილე ქალი შენებით ქებული...“ (8v);

ია. „როდეს იყოს, ერთათ ვიყნეთ...“ (8v).

2. „თქმული ეზო(!) წინასწარმეტყველისა.—ცნობა. თვეში, რომელი დღე კვიმეტია, რომელი არის უბედური დღე; აქს იანვარს ოთხს და ცხრას...“ 9r-v.

3. [ალექსიანი]: „კაცი ვინმე... მრავლის მქონე, და უთვალავი [ვე]რცხლის და მარგალიტის...“ 10r—21v.

4. [ლექსი]: „უამიერ ღმერთმა მაღირსოს შაშიკოს ცრემლითა დატირებანი, რამტენჯერ შაშას შევხედავ, სულ მამშორდება მწუხარებანი...“ 22v—25r.

5. [ლექსი]: „...რათ მიბძანებსა ზა ჩტო პრიკაზივავეტ, რას იქმოდა აქამდინა...“ 25r—29r.

6. [ლექსი]: „ვით ზეცის ზარი ხმა მის ტკბილი სულსა სდებოდა...“ 29v—30r.

7. [გ. ერისთავი]: „შეშლილი—პოემა.—დარბაზში ტახტზე მართა, ანანა, სიღონია, მაკრინე, სიღონია დაიდებს ორს თითს ტუჩზე...“ 36v—39v; 30v—36r.

შენიშვნა: პიესა „შეშლილი“ იწყება 36v-დან, ფ.-ების არვის გამო გაგრძელება ჩაკინძულია 30v—36r-ზე.

8. „ასოს სამღერელი მართალი და ქეშმარიტი დ[ან]იელისაგან და სვიმონისაგან და ალექსანდრესაგან და ბრძენთაგან შესწორებული ქართული.—თუ საქორე ემღეროდეს...“ 40v—48v.

9. [ზლაპარი]: „...მაღრიბ-მაშრიყამდე სახელგათქმული ვიყაო, ჩემგან უღიღესი ხემწიფე არ იხსენებოდაო...“ 49r—52v.

10. [ლექსი]: „ანას.— აგრე რამ გაგამსო, თხუთმეტის მთვარეს გეცხარო...“ 55r.

11. [განრღვეულის განკურნება]: „ოდეს ამოვიდა იესო იელუსრამესა და იხილა გარდევულმა, რომელი იწვა ცხედარზედა...“ 55v—57r.

12. [ბაასი ღვთისმშობელთან. აპოკრიფი] 57r—70r.

ანდერძი: ა. „ის წიგნი დამიწერია კერხუაშვილის ქალს სოფიოს...“ (21v).

ბ. „დამიწერია ბებელ[ა]შვილის კიკოლას ქალსა ეფემიას...“ (70r).

119

ქრებულო—XIX

11 ფ.; 17×10,5; მილურჯო ქალაღი; უყდო; ნაკლულო; დახიანებული; მხედრული; XIX-ს.

ხალხური ლექსები:

1. „საყდრიდგან რომ გამობძანდე [...]ვა წარბი აგეყაროს, დასტარაკი წინ დაგეგოს, ზედა ვარდები გადგეყაროს...“ 1r.

2. „ნეტავი ამა სოფელსა, სახელათ გორი ქვიანო, აქა მყავს საგონებელი, სახელათ ლომი ქვიანო...“ 1r.

3. „ვითა ბულბული დარისა ვარდსა კვრეტს მას სუროსა, ვგრევე მე ვეტრფი ტურფასა, აშვიკთა შესაშუროსა...“ 1v.

4. „ბებრად(?) გავჭკეთდე, წავიღო შულოები...“ 2r-v.

5. [მდივანბეგ ერასტის წერილები ვილაციისადმი (აღრესატი არ იხსენიება)]. 3r—6r; 7v—8r.

6. სამკურნალო წამლები 7r.

7. [ლექსი]: „თუ ღმერთი გწამდეს, შავ ნუ ჩაიკვამ, ალმა დამწვა მე...“ 8v.

8. წერილი თომასადმი (რაზიკაშვილისადმი?) 9v.

მინაწერები: 9r, 10r, 11v.

120

ქრებულო—XIX

13 ფ.; 17×11; ქალაღი; უყდო; ნაკლულო; (დახიანებული ფ-ები გაჭუჭყიანებულია); მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერებელია 11v.

1. [გ. ერისთავი]: „ტასო, შეშლილი: დარბაზში სხედან ტახტზე სიდონია, მართა, [და] ანა და მაკრინე. მაკრინე ორს თითს დაიდებს ტუჩზე და ეუბნება: გენაცვა ქალო, მართლა შეშლილა? გვიანზე წვრილათ, როგორ ყოფილა, საოფლე-შია?...“ 1r—7v.

2. [იოსებ მშვენიერის ამბავი,—ნაწყვეტი] „...იოსებ იყო ძე იაკობისა და რაზილისა.[...]იაკობისა აქენდა განსხვავებული სიყვარული ძისადმი(1)..“ 8r—10v.
წყდება: „...ნაყოფიერნი წელნი ფრიადმცა მოსარგებლე იქმნების, ხელმწიფე უკეთუმცა შენგან ირჩიე ეგვეპეტიდგან უმცირესი...“ (10v).

მინაწერები: 11v, 12r-v, 13r, 14r.

121

იოანე ღამასკელი: სიტყვა ღვთისმშობლის შობისათვის—XVIII

5 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყღო; დაშლიღი; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

„თთუჲსა სეკღმებერსა, რიცხუსა მერუჲსა, წმიდისა და ნეტარისა მამისა. ჩუღნისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელისა: სიტყუა შობისათვის ყოველად წმიდისა ღისმშობლისა დედოფლისა ჩნისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, გ. მ.—მოვეღი თ ყოვეღნი წარმართნი, ყოვეღი ნათესავი კაცთა, ყოვეღი ენა, და ყოვეღი პირი, და ყოვეღი ჰასაკი ყოვეღსივე თანა პატივისა და მხიარულებით ვღღესასწაუღობღეთ ყოვეღისა სოფღისა სიხარუღისა შობისა დღესა...“ 1r—5v.

122

პროგრაღ: ცხოვრება იოანე ღვთისმეტყვეღისა—XVIII

16 ფ.; 35,5×22; ქალაღი; უყღო; დაშლიღი; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

„თუესა სეკღმებერსა ოცღა ექუსა. ცხოვრება და ქაღაღება წმიდისა და ყოვეღად ქებუღისა მოციქუღისა და მახარებღისა იოანე ღისმეტყუღისა, აღწერიღი პროგორეს მიერ, მოწაფისა მისისა, ერთისა შვიღთა დიაკონ[ს]თაგანისა, მისწუღისა წმიდისა სტეფანე პირვეღ-მოწაფისა, თარგმნიღი წმიდისა მამისა და განმანათლებღისა ჩვენისა ახღისა ოქროპირისა, ევთიმის მთაწმიდღისა მიერ, მ. გ.—ესე კაცი ღთ შემოსიღი უზესთაესი ანგეღოსთაცა, შეყუარებუღი ყოვეღთა მეუფისა, განმანათლებღი დაბნეღებუღთა წარმართთა, ნესტეგკე მღღალი ღისმეტყუღებისა; ღირს ქმნიღი ძეღ წმიდისა ქალწუღისა დედისა უფღისა და მღად ქრისტესა თანაზიარი და თანამზრახვეღი, დღღთა მღთ და მიუწღღომღთა სიღღუმღღოთა მომიწღღს ჩნ სიტყუად...“ 1r—16v.

123

იოსებ ტფიღელი: ღიდ-მოურავიანი—XVIII

10 ფ.; 33,5×20; ქალაღი; უყღო; დაშლიღი; მეტად დაზიანებუღი; ნაკღული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

ღიოსებ ტფიღელი—ღიდ-მოურავიანი]:

„[კვ]ღავე ნახა ისეღ კაცი, იმეღ სიტყუას მეტყვეღებღეს...“ 1r—10v.

წყღებღა: „მღთ ნაშორი მოსძაღდათ, გაყარეს ანაკიღებღა...“

შენიშნა: ა. გ. ლეონიღის გამოცემის მიხედვით (თბიღისი, 1939 წ.) ნაწყვეტი იწყება ნე-13 სტროფით და წყღებღა 203 სტროფზე; ბ. ხელნაწერს შიგადაშიგ ფ-ები აკღია.

124

იოსებ ტფილელი: დიდ-მოურავიანი—XIX

1 ფ.; 34×21,6; ცისფერი ქალაღი; უფლო; მხედრული; [XIX ს.].

[იოსებ ტფილელი—დიდ-მოურავიანი]:

...„ნეტა რისთვის მიზარდება მიცემას და ნების შერთვას...“ 1r-v.

წყდება: „...დიდს ომსა და გაჭირვებას ნეტარ ვინლა წამეყოლა...“

შენიშვნა: გ. ლეონიძის გამოცემის მიხედვით (თბილისი, 1939 წ.) ეს ნაწყვეტი იწყება 93 სტროფიდან და წყდება 104 სტროფზე.

125

ალაკიბ დიაკონი: სამეფო ტომარი—XIX

15 ფ.; 35×22; ქალაღი; უფლო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 14 -v, 15r-v.

„სამეფო ტომარი: უსამღუღელოესსა და უკეთილმსახურესსა მეფესა ჩუ[ენ]-სა იმპერატორსა იუსტინიანესა შრომასა ამას კრძალულებით უძღუნი ალაკიბ უმცირესი დიაკონი. თავი ა. ლმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედ.— მყოფი უმაღლესსა ღირსებასა შინა, ჭ იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებათა აღგიყუანა შენ ღმერთმან...“ 2v—13v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. მთარგმნელის, გაიოსის, მიმართვა ირაკლი მეფისადმი (ზღრ. № 70, შენ. ბ.; 1r—1v.); ბ. დამოწმებული ავტორების შესახებ ცნობები (1v—2r).

126

მარიამ მებვიბტელის ცხოვრება—XVIII

10 ფ.; 34,7×22; ქალაღი; უფლო; დაშლილი; მხედრული; ნაკლული (თავსა და შიგნით); XVIII ს. (გვირნიშანი 1792).

[ცხოვრებაჲ მარიამ მეგვტელისაჲ] ...„საქმე შენი საცნაურ ჩემდა იქმნეს არა უკვე განგებითა უფლისათა წინაღმრგომად(!), რამეთუ უკეთუმცა არა ჰსთნდა უფალსა საცნაურ ყოფა მოქალაქობისა შენისა, არამცა ყოვლადვე მეხილვა სიწმიდე შენი...“ 1r—10r.

127

მილორღიანი—XIX

4 ფ.; 33×20,6; ქალაღი; უფლო; დაშლილი; მხედრული; თავ-ბოლო ნაკლული; [XIX ს.].

[მილორღიანი] ...„ამღონივეცადე, რომ ისინი განმეგნო(!), ველარ შევიძელ იმათი შემაგრება და რა ველარ ვსცან ამათი დაბრუნება, მაშინ მივართვი იგინი ნი ყიზილბაშთა მსხუტრალად...“ 1r—4v.

წყდება: „... სწრაფლად დაეცა ჩემს ფებს ქუცში“...

128

მიმოსვლა თელმეკისა—XIX

38 ფ.; 20,5×16; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული (თეგსა და შიგნით); მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 37v, 38r-v.

[მიმოსვლა თელმეკისა]: ...„ხილულ იყო ოდესმე მდოვრედ და წმინდად ვითარცა კიქა, ოდესმე აღქოთებული კლდეთა ზედა და შემმუსვრელი კმითა სასტიკითა დიდროანთა ზვირთებთა, ვითარცა მითათა...“ 1r—37r.

შენიშვნა: დასასრულს წერია: „დასასრული ოცდამეთოთისა წიგნისა, გასრულება მეორისა ნაწილისა“.

129

ლესინგბი: ემილია ბალოტი—XIX

24 ფ.; 22×17,8; ქალაღი; უყდო; თავ-ბოლო ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

[ლესინგბი, ემილია ბალოტი]: ...„მარ. რა-დაგემართათ, თქვენო უგანათ-ლებულესო? პრ. (უყვევ წამოხტება და მოუბრუნდება მარინელს)—მოლა-ლატე! რა მემართება? დიანაც მიყვარს მე ის! იმას მე განსხვავებულად ვსცემ პატივს!...“ 1r—24v.

წყდება: „... რომელიცა ჩელირსა მე ჩემს განუარგულებაში გარევეთ“...

შენიშვნა: ხელნაწერს დაუყავს ტექსტი I მოქმედების მეექვსე გამოსვლის ნაწი-ლიდან IV მოქმედების პირველი გამოსვლის ნაწილამდე; ნაწყვეტს აწერია: „გაგრძელ-ბა. მეორე რვეული“.

130 (ა, ბ, გ)

კრებული—XIX

11 ფ.; 35×22 (სხვადასხვა ზომისა); ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

ა. „ზღაპრები“:

1. [გრ. ორბელიანი: კრილოვიდან]: „ვირი და ბულბული. —ვირმან ბულ-ბული ერთხელა ახლოს მდგომარე იხილა...“ 1r-v.

2. [გრ. ორბელიანი]: „სოფ[ლ]ელი და მდინარე. —საღლაცა ერთსა სოფელ-სა პატარა ხევში წყარონი ჩაუდიოდნენ ახლოსა...“ 1v—2v.

3. [გრ. ორბელიანი. კრილოვიდან]: „ნადირთა ჭირი. —ჯოჯოხეთს შინა ჩაშობი, ჩუყუნისა შესაძრწუნებლად...“ 2v—4v.

4. [ალ. ჭავჭავაძე. ლაფონტენიდან]: „ჭრიკუნა და ჯინჰველა. —ჭრიკუნამ ერთხელ ჭრიკინით მრთილი ზაფხული ატარა, მერე შიმშილმა შეჭბნდა, რა ცამან თოქა პატარა...“ 4v—5r.

5. [ალ. ჭავჭავაძე]: „დაუდგრომელი მწყემსი და კეთილი მწყემსი, ანუ კობლე და ხლოე!—

კობლე: ხლოე! რაია მაგრე მარტო ტარება,
არცალა თუ მომასვლიხარ(?) დღესა მე...“ 5r-v

6. [ალ. ჭავჭავაძე, როს გიყვარდი].—

„როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა
მეც სიცოცხლე მაშინ მიიღოდა ძვირად...“ 5v—6v.

7. [გრ. ორბელიანი]: „მტირალის ნ...სადმი.—

თუ ტურფანი თვალნი შენნი ცრემლთა ფრქვევენ მწუხარებით...“ 6v.

8. [გრ. ორბელიანი]: „ნ... სადმი.—მნათობო, თვით შენ აღმიხსენ, რა მე-
მართების, რასა ვგრძნობ...“ 6v.

9. [გრ. ორბელიანი]: „მიბაძვა ქუეყვისკისა. ტოლუბაში.—

დადუმდა ბრძოლის გრგვინვა საზარო,
ველი მოიკუთა მყუდრომ საღამოს...“ 7r-v.

წყდება: „...და იქმნას აყვავებული კეთილ დღეობით დიდებით“...

10. «თ. გრ. ორბელიანი»:

-კელმწიფეუ ჩუტნო,

ძლიერო ბრძენო,

ნიკოლოზ დიდო სულგრძელობითა!...“ 9r—10v.

შენიშვნა: ლექსი წარმოადგენს ავტოგრაფს, ხელმოწერილია და დათარიღებულია:
„აპრილის 5-სა, 1854 წელსა“.

11. [გ. ერისთავი], «გლუხარიჩი»: „ქნეიენა დარია ბეგთაბეგოვისსაზედ
თქმული, ჟამსა თამაშობისა მისისა.—

დიდი ხანია, თვალსა ჩემსა, სოფლათ დაღლულსა,
ტრფობის ღელვით გაციებულს ამ ჩემსა გულსა...“ 11r-v.

131.

გამოკრებილნი სწავლანი—XVIII

8 ფ; 36,5X21,5; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; დაშლილი; მხედრული (ბოლონაკლული);
XVIII ს.; დაუწერელია 1r-v.

„სიტყუანი (დასაწყისნი) და სწავლანი სამეცნიერონი, ძრიად მარგებელნი
სულ-სხეულებით ორკერძოვე, ძეულისა და ახლისა წმიდათა წერილთაგან
რჩევით გამოკრებულნი კლემაკ[ს]ისაგან, დიდისა ბასილისა და
გრიგოლი ლთისმეტყუელისა და იოანე ოქროპირისა და მამისა ეფრემისა
და მაქსიმესი და ცხოვრებისაგან მამათასა სხუათა წმიდათა მღუდელთ-მოდლუ-
ართა, მამათა, მოციქულ-წინასწარმეტყველთა, სოლომონ, ზირაქისა და გარეშე
წიგნთა, პლატონ, სოკრატი და მენიანდოროს(!) და სხუათა ფილოსოფოსთა მიერ
თქმულნი. კლემაქსისაგან.—ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა,
ეპოვების მათ, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი და ყოველთა ცხოვრება...“
2r—2v.

წყდება: „...სიბრძნით აღმოჰრიდ(!) მავნებელთა უბნობათა, რათა ში-
ნაგანი კაცი კეთილად დაეწყნარო“...

132

მოთხრობის ნაწყვეტი—XIX

54 ფ.; 35×22; ქალაღი; უყდო; თავბოლონაკლული (აკლია შიგადაშიგაც); დაშლილი; მხედრული; [XIX-XX ს.].

...„გარნა მან მოიფიქრა კიდეც სხვა ღონისძიება, რათა წაეიდეს პეტერ-ბურღს, მოსძებნოს სამსახურის ადგილი, მაგრამ ეკატირინას სიყვარულმა იქაც არ დააყენა დიდს ხანს და მალე მობრუნდა თავის სოფელს, მრავლის აღთქმითა და იმედებითა...“ 1r—54v.

წყდება: „...ბიძამან მისმან არავითარი მას არა დაუტევა რა და მისცა თვთ ლუკავინას ყოველი თვისი მოძრავი და უძრავი საცხოვრებელი; ანდერძის წერილით, რომელიც დამტკიცებულ არსცა კანონიერის წესით“...

შენიშვნა: მოთხრობაში იხსენებია: ალავეგი, ფამუსოვი, ჩაკვი, სოფია.

133

მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი—XIX

17 ფ.; 32×20; ქალაღი (ცისფერი); მუყაოს ყდა; ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (კვირ-ნიშანი 1816).

[მიმოსვლა ბარონა დე პოლნიცასი]: ...„გამოიღვიძა, მაშინ უკუც იყო თორმეტი საათი. პოლიციონმა წაიღო თან ფარი თავისა, ხმალი და მივიდა ბაღში, სადაცა ყოველთა ნება ჰქონდათ სეირნობისა ვიდრე თორმეტს საათამდისინ...“ 1r—17v.

წყდება: „...აღუთქვა მპოვნელსა თქვენსა ასი ათასი ოქრო, კავალერია და პირველი მინისტრობა თვისისა სახელმწიფოჲსა“...

შენიშვნა: მიმოსვლა მთლიანად იხ. ხელნაწერ 96-ში.

134

ბესარიონ ბაბაშვილი: ანბანთ-ქება—XIX

3 ფ.; 36×16; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული; მხედრული (სტროფების დასაწყისი ასოგ-ბი ასომთავრულით); [XIX ს.]; დაუწერილია 2v.

[ანბანთ-ქება ბესიკისა]:

ათინად ბრძენთა განზრდილი, აზიად ემგზავრობ არესა,

ამირბარს ვეყმე ავთანდილ, ამოდ რა ლმობიარესა,

ალვისა მშვილდი შეშვენდა, ისრად არყისა მკმარესა...“ 1r—3v.

135

მოთქმა სოლომონ იმერთ მეფეზე—XIX

1 ფ.; 35×22; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

„მოთქმა მოძღვრისა მიერ იმერთ მეფე სოლომონსა ზედა დროსა დატოვებისა თვისის სამეფოისა.—

სრულიად იმერთ მეფეო, მეფეთა ზედან მფლობელო, სიბრძნის მცველო და სვე-სრულო, [მა]კიდონელებ მპყრობელო...“ 1r-v. წყდება: „...ან რალათ მინდა სიცოცხლე, შევიქმენ ვაის მყივარად, ოდეს გიახლო, დამვიწყდეს, არ ვიქმენ გულის მტკივარად“...

მინაწერი მოიხრება 1r-ზე.

136

ხვეული ასომთავრულის ნიმუშები—XVIII-XIX

7 ფ.; 22,3×17; ქაღალდი; უყდო; ასომთავრული; [XVIII-XIX ს.]; verso-ები ფ. ფ-ისა დაუწერელია.

[ხვეული ასომთავრულის ნიმუშები].

შენიშვნა: პირველი 6 ფ.-ელი რვეულს წარმოადგენს; მე-7-ე ცალკე მოგრაჲო ფურცელია. ამ უკანასკნელის ასოები მოხატულია, ცხოველებითა და ფრინველებით; აშინაზე გამოსატულია მონადირე, თოფით ხელში.

მინაწერები მხედრულით 7v-ზეა.

137

კრებული—XVIII-XIX

90 ფ.; 25×18; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; დახიანებული; ნაკლული (აკლია დასაწყისში და შიგადაშიგ); მხედრული; [XVIII-XIX ს.]; დაუწერელია 88v—90v.

1. [მოწმობანი ბიბლიის სხვადასხვა წიგნებიდან].— ...თქნთა, რომლისა ვსტყუთ, ვითარმედ აჩრდილსა შინა მისსა ვსცხოვნდებოდით. 21 ფსალმუნი; გარე მომადგეს მე ძაღლებ მრავალ...“ 1r—4r.

2. „შეწუტება ჰ[უ]რიაებისა:—არა რომელთა კირთა, არცა რომელთა იწროებათათვის, არამედ სიყუარულისათვის ქეს სარწმუნოებისა ვიჯმნი ყოვლისავე ებრაელებისა წესისა და სჯულისაგან...“ 4r—7r.

3. „ესე არს ქეშმარიტება ქრისტეანეთა.—ეამთა ნერონ მეფისათა ეამთ, მართლთა სარწმუნოებითა განსწავლული, პირითა ქესითა, ნეტარა პეტრე ასწავებდა...“ 7r—10r.

4. „მოთხრობა საწყალობელისა ფილოსოფოსისა ოროგინისი(I)—ჟამთა უკუც სევეტიროსისთა აღმოცენა ორიგენი აღექსანდრითა, რომელმანცა ფრიად აზუცნა საღოთთა სიტყუათა მიმართ...“ 10r—11r.

5. „ნეტარისა თეოდორე ავეუკურასი, სიტყვსებთა ორიგენიანისა მიმართ.— რომელი სიპართლე არს ათ წელ, ანუ ერგასის წელ, შეცოდებულისა ვისიმე ბევრელთა უფროსდა და უსრულეთა(?) საუკუნეთა უკუნისამდე ტანჯუა...“ 11r—15v.

6. „მოთხრობა ნისტორისათვს ბილწისა.—ჟამთა უკუც დეკეოს მეფისასა მრავალნი მწუალებელნი აღმოცენნეს...“ 16r.

7. „ნეტარისა თეოდორე ავეუკურასი, ნისტორიანთა მიმართ.— თ. ვინ თქუა, თუ მომეცა მე ყოველი კელმწიფება ცათა შინა და ქუცყანასა ზედა...“ 16r—18v.

8. [ბაგრატი ბატონიშვილი]: „მოთხრობა უღმრთოსა მახმედისა.—ჟამთა უკუც ერაკლისათა გამოჩნდა მახმედ ვინმე, ახალი მწუალებელი, უღმრთო, ტომით ისმაილისით...“ 18v—19r.

9. „წინადადება მართლისა სარწმუნოებისა გკითხვდეს რა მაჰმედანი.— 19r-v.“

10. „სიტყუისებთა თეოდორე ხარანელ ეპისკოპოსისა, რომელსა] ეწოდ ევეუკურა, ქმნილი მთაყრისა მიმართ [ედესისა შეიგანთაჲსა], რომელმან ითხოვა მისგან, რათა მოპოვნებითა [გულის-სიტყუათა მიერ] გამოაჩინოს და უჩუენოს მას, ვითარმედ არს ღმერთი.—ჰკითხა ურწმუნომან მართლმადიდებელსა...“ 19v—23v.

11. „თეოდორე, მაგალითი, რომლისა მიერ წარმოაჩენს ნესტორ მკითხულთა მიმართ.—თუ ვითარ ბიჭი ადამის შეცოდებისა გარდაეფინა, იტყვან მეცნიერნი მუშაკობისანი, მიიღო რქა ვაზისა და დააწო ზეთსა და დანერგა...“ 23v—24r.

12. „კითხუა თეოდორესვე მიმართ, ბრძოლისათვს ქესისა ეშმაკის მიმართ.—ვინათგან ღმერთი იყო ქრისტე და მბრძოლისა მკოფელმან ეშმაკისა მიმართ ჰსძლო, არა დიდ ქმნა...“ 24r—25v.

13. [თეოდორე აბუკურა]: „კითხუა აგარიანისა ქრისტეანისა მიმართ.— მითხარ მე, ღმერთი შენი არსა ქრისტე?— ჰე...“ 25v—26v.

წყ დ ე ბ ა : „...შემთხუელისა საქმისა განმცდელი ბატეისა“...

14. [კსენებაჲ სიტყვსებისაჲ და სასჯელისაჲ სჯულისათვს ქრისტეანისაჲ თა და სარკინოზთა].—„მაჰმედის თანა კულა ესევითარი არა ვიხილეთ, გარნა კრმლითა და მძლავრებისა კელითა იძულება კაცთა და მიქცევა მისდა დედათა მიმართ აღვირწყარილად ცხოვრება...“ 27r—28v.

15. „შეჩუენება სარკინოზისა, რომელი იქმნების მოქცეულსა ზედა სარკინოქსთაგანსა წმიდისა მიმართ და ჰეშმარტისა სარწმუნოებისა ჩნ ქრისტეანე თასა.—ჰდ უკუც, რომელი-იგი მოუხნებოდის მართალსა სარწმუნოებასა...“ 28v—32r.

16. „ყოვლად ბრძნისა ეესტრავტი ნიკიელ მიტროპოლიტისა მოსახსენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს ჰრომნი და ეკლესია მათი და რაისათვს საღოთოსა აღმოსავლისა ეკლესიისაგან განიკრნეს.—იყო, ოდეს მყუდროება აქუნდა ყოველსა საეკლესიო ...წყნარება...“ 32r—37v.

17. „შეჩუენება ერთუნებთანა და ერთ[...].—რომელი საძაგელისა მისგან წუალეებისა იაკობიტთა და ხაჩეცარათასა უბიწოსა მართლმადიდებელთა ქრისტეანეთა სარწმუნოებასა ყოვლითა გულითა და სულითა მოჟუკდებოდის, შეჩუენება თანა ამს ყოველთავე აქა მოხსენებულთა...“ 37v—39v.

18. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა[...].—მრწამს ერთი ღმერთი სდ, ვითარცა ზემოწერილ არს...“ 39v—47v.

19. „მოთხრობა პატიმოთინისაგან.—წმიდა გრიგორი, მნათობი, წელთა 31; წმიდა როსტავე, 20 წელ...“ 47v—48v.

20. „მეფენი სომეხთანი.—ვალარშის მეფობითგან ვიდრე არტაშარისამდე (!) 21, და შემდგომად ამათსა მთავარნი...“ 49r—50r.

21. „ყოვლად ნეტარისა თეოდორესი სიტყვისგება სომეხთა მიმართ.—აჰა, უკუც წარმოდგა ღუაწლი სიტყვსგებისა, ვინა უკუც დაიწყებოდედ ჩნდა სიტყუა კელოენებითაგან სიმარჯუტთა...“ 50r—52r.

22. „თარგმანება სომეხთა წუალებათათვს, თუ რომლითა შეიჩუენებინ [სომეხნი]“ 52r—54r.

შენიშვნა: ეს სტატია იგივე ჩანს, რაც მ. საბინინის „საქართველოს სამოთხეშია“ გამოქვეყნებული, პეტერბურგს, 1882 წ., გვ. 633—635.

23. „მაქსიმესი, სომეხთა მიმართ.—იტყვან სომეხნიო, ვითარმედ სხეული თანამოარსე ჩნი. ზრქელი და მოკუდავ, მანებელი და მიწიერი, ხრწნილი და აღებელი არა მიიღო ქრისტემან ქალწულისა მარიამისგან...“ 54r—55r.

24. „პეტროს მკაწრველისა და ალაჯ[ორ]ისთვს თხრობაჲ.—იყო პატრიარქი, კაცი წმიდა, უბიწო და მართალი, და ჰრწმენა სიტყუათა მისთა ყოველთა...“ 55r—56r.

25. „უწყება სუბულის ძისა სარგისისათვს.—მათვე ეამთა შინა იყო კაცი ზინზე ნავმირვეი და სახელი მისი—სუბულის ძე სარგის...“ 56v—58r.

26. „მოძღურება შემოკლებული საღთოთა სახელთათვს საზოგადოთა სამეგისათა და განთვსებულთა თვთოე[უ]ლისა გუამისათა.—არიან საზოგადონი სახელნი წმიდისა სამეგისათვს მოხმულნი და ვითარცა საღთო არსებასა ზედა თქმულნი...“ 58r—60r.

27. „წამებანი მრავალთაგან მცირედნი, რომელთა წინა მყოფენ სომეხნი, ილუწიდიან რა უგნებლად კორცთავე თანავამოჩინებასა მათ შორის სიტყვისა ლისასა: კორინთელთა.—არაჲედ ვიტყვთ სიბრძნესა ლისასა საიდუმლოდ...“ 60r—64v.

28. „კითხუა მართლმადიდებელისა.—მეტყუელნი ქესთვს ორთა შობათანო, ესე იგი არს პირველ საუკუნეთა მის მამისაგან ღთაებითა...“ 64v—66v.

29. „ჰრომისა გადგომისათვს, ვითარ განდგეს მართლმადიდებლობისაგან სარწმუნოებისა და წმიდისაგან ეკლესიისა.—ვინათგან უკუც დასაბამითგან არა დასცხრების მრავალთავე იგი ვეშაპი და გუტლი თვსიხა მის ბუნებითისა განთხულისა გესლისა წარმოთხვეად...“ 67r—80r.

30. „...ლათინთა წვალებათათვის.—ჰრომისაგანი მიუვლინა მოციქულნი...“ 80v—88r.

138

ქსნის ერისთავთათვის—XIX

4 ფ.; 22×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 3რ და 4რ.

„ქსნის ერისთავთათვის.—ერისთავნი არა იყუნენ მებატონედ თვისთა სერისთვოთა შინა, არამედ იყუნეს მოხელედ მჰსგავსად გუბერნატორთა; დროდმდე შეიწროებისა სპარსთა მიერ შეფეთა საქართუელოჲსათა, ერისთავნი იქმნებოდინ განწესებულ შეფეთაგან და ნებიითავე მათითა იქმნებოდინ ცვალებულ...“ 1რ—3რ.

შენიშვნა: ტექსტის ბოლოს ცნობაა: „ნამდვილი არ იპება და ამისთვის არ არის ცნობილი, თუ ვისგან არის ესე წერილი.

Факты, собранные Кавказской археографической комиссией, 1861 г часть I“.

139

ოზუნჯობანი—XIX

6 ფ.; 21×13; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 3რ—6რ.

[ოზუნჯობანი]: „1. ინჯაბელა ურიამ ჩაიარა და დ. აბქაშიძის სახლის წინ ცოლმა მისმა დაუძახა და გაახსენებინა ბოხჩა...“ 1რ—3რ.

შენიშვნა: ხელნაწერი სულ 10 ოზუნჯობას შეიცავს.

140

იაკინთე ალექსიძე-მისხიძე: მიკრავილ-მოკრავილი ჩინჩხვარი—1868

15 ფ.; 21×17,2; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1868 წ. (7რ); უკანასკნელი ფ.-ლი დაუწერელია.

„ილლუსტრაციის გაზეთი 1867 წლისა, № 21:

1. მრავალი უწერიათ უდროოდ ქაცთ და ფლვაზედ, რომელთაც ჰქონიათ ყოველი ნიშანი სიკვდილისა, მაგრამ ყოფილან კი ცოცხალნი.—ახალგაზრდა მკურნალს, ანუ ექიმს, ლეზონს შეუკრებია ყოველივე, რაჲცა აქამომდე ცნობილია ცრუ სიკვდილზედ და მოუტანია მრავალი მოთხრობა უბედურთა ზელა...“ 2რ—5რ.

2. „არიან კაცი ნიკებულნი მახვილგონიერებითა და ხუმარ-სიტყუაობითა, გარნა მასთანვე ესრეთითა კრძალულებითა...“ 5v—14r.

შენიშვნა: თხზულებაში 2 თემა მოცემულია: ა. უფროად კაცთ დაფლავებ და ბ. ხუმარსიტყუაობაზე. თითოეული დასურათაბატებულია თხრობებით, საიდანაც ჩანს, რომ თხზულების ზოგადი სათაური არის: „ილლუსტრაციის გაზეთი 1867 წლისა, № 21.“

1r-ზე მოიპოვება ცნობა: „ეს ძველებური ამბები მე გადმომცა აწ განსვენებულმა ნიკოლოზ იაკინთეს ძე ალექსაიე-მესხიევა. როგორც განსვენებულმა მალწყა, ეს ცნობები მათ მამა იაკინთეს შეუყრებია. იაკინთე მესხიევი იყო გრიგორი ორბელიანის თანამედროვე პირი, მაშინდელ მთავარმართებლის გამგეობის წევრი, კარგად მცოდნე ქართულის ენის და მწიგნობრობის, ნამეტურ ქართულ ისტორიის. ამ იაკინთე მესხიევის ხევა ნაწერებიც აქვს, ზოგი ძველ «ცისკრის» ნომრებშია ნაბეჭდი“.

141

გადატანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციიში—Ros. № 177)

142

მარხვანი—XV-XVI

147 ფ.; 31×21,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; ნაკლები (აკლია თავსა-ბოლოს და შიგადაშიგ); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XV-XVI ს.].

[მარხვანი]: „...უფრას განცილიმან მიცნაა მესნელი პეტრე, რომელსა ქებით ყოველი აგებული სძნობს დიდების მეტყუელი...“ 1r—147v.

წყდება: „...შენ გარეშემოსელი ნათლისაა, ვითარცა სამოსლისაა გარდა“ ...

შენიშვნა: ა. მარხვანი იწყება „მეხუთესა შაბათსა ცისკრად“-ით; (4v); ბ. ამის წინ მოიპოვება „თა მარტსა თ წმიდათა ორმე[ოცთა]“-ს საგალობელ-საკითხავებიც (1v); გ. ბოლო ნაწილი შეიცავს „დიდსა შაბათსა“-ს საგალობელ-საკითხავებს (145r და შემდეგ). შინაწერი მოიპოვება 93v-ზე.

143

თბილი—XVII-XVIII

121 ფ.; 30,5×20,3; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; ნაკლები (აკლია თავსა, ბოლოში და შიგადაშიგ); ნუსხური (სხვადასხვა ხელისა; სათაურები სინგურით); [XVII-XVIII ს.]; გადაწერილი—დავითი (86r).

[თეფნი]: „...ვაქებდეთ მორწმუნენო, რომელმან დასცნა გუნდნი ეშმაკ-თანნი...“ 1r—121v.

წყდება: „...იხილა რაა ნეთსით თსით სიკდლდ განმზადებული ერი“...

შენიშვნა: თეფნი წარმოდგენილია: სექტემბერი, ნოემბერი და დეკემბერი; სექტემბერი უფრო სრულად—1-30-მდე; ნოემბერი—11-21-მდე; დეკემბერი—25-28-მდე. ანდერძი: „ღმერთო, შენ მივცენ ჯოჯოხეთისაჯან მე, დავით ამის მწერალი“ (86r).

144

ფრაგმენტები—XVI-XVIII

10 ფ.; 36×25; ქალაღი (სხედასხვა ზომისა); უცდო; დაშლილი; დაზიანებული; ნუს-ბური; [XVI—XVIII ს. ს.].

1. [ნაწყვეტი თვენიდან]: 1r-v.

შენიშვნა: ფრაგმენტი ეხება 29 ნოემბრისა და მისი წინადღის ხსენებებს.

2. [ნაწყვეტი თვენიდან]: 2r-v.

შენიშვნა: ფრაგმენტი ეხება 22 თებერვლისა და მისი წინადღის ხსენებებს.

3. [ნაწყვეტი კონდაკიდან]: ...ჟიცვე წა, ყვენ მოყუარენი სახელისა შენისა შუენიერებისანი...“ 3r—4v.

წყდება: „...შუალო, რომელმან ყოვლად წმიდაა სული შენი ქამსა მესამესა მოწათეთა შენთა გარდამოუვლინენ და განანათლენ იგინი“...

შენიშვნა: კონდაკის ტექსტი ჩასმულია ოქროთი მონახტულ ჩარჩოში.

4. [ნაწყვეტი ქამნიდან]: 5r—6v.

5. [ნაწყვეტი სადღესასწაულოდან]: 7r—8v.

6. [ნაწყვეტი სადღესასწაულოდან]: 9r-v.

7. [ნაწყვეტი აღდგომის საკითხავიდან]: 10r-v.

145

ფრაგმენტები—XVIII-XIX

10 ფ.; 22×18; ქალაღი; უცდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული; [XVIII—XIX ს. ს.].

1. «აღსარება სარწმუნოებისა»: ...სული წმიდა, რომლისა მიერ ცხებულ ჰყო...“ 1r—2v.

შენიშვნა: 2v-ზე იკითხვის: „დასასრული განგებულებითისა ღისმეტყულებისა. ღმერთო, აცოცხლე მეგვარე კავალერი მეფისა ძე დავით“.

2. «თეოდორე აუკურა», [სიტყვისგება სარკინოხსა და თეოდორეს შორის]: „მისთვსვე თეოდორე.—იწყო სარკინოხმან: მითხარ მე, ჭი ეპისკოპე. და ჰრქუა, არა კერატმსახური იყო სოფელი პირველ, ვიდრე მოსეს მიერ ქადაგებდამდე ურიაობისა...“ 3r—10v.

წყდება: „...სიტყვსა მიერ დაიტყუბოდეს მუნ შინა მკუღარ“...

146

ნაწყვეტი—XI-XII

1 ფ.; 20,8×12,2; ეტრათი; უცდო; დაზიანებული; ნუსხური; [XI-XII ს.].

ვალობანი წმიდისა ღთისმშობლისანი.

147

იოანე დამასკელი: გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა
ბელთა სარწმუნოებისა—XVIII

8 ფ.; 34×22,2; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული; ნაკლები (მხოლოდ ერთი რვეულა);
ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

«იოანე დამასკელი»: [გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა
სარწმუნოებისა].—ა. მყოფისათვის არსებისა და შექმნის უცილობელია. მყოფი ზო-
გადი სახელი არს ყოველთა მყოფთა...“ 6v—8v.

წყდება: „...რამეთუ მივიღებ არსებასა სულიერსა მგრძობელობა“...
(ეს ნაწყვეტი მომდევნო თავიდანაა).

შენიშვნა: ნაწყვეტს წინ უძღვის: ა. „ზანდუკი წიგნისა იოანე დამასკელისა“ (1r—4v)
ბ. „ყოვლად ღირსსა და ღთივ პატივცემულსა მამასა კობას, წმიდასა ეპისკოპოსსა
მათეასასა (!) იოანე უნდა“ (4v—6r).

თარგმანი ეკუთვნის, არსენ ჟანეს ძეს.

148

იოანე სინელი: კლემენტის—XVIII

45 ფ.; 33,2×22,5; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული; ნაკლები (აკლია თავსა,
ბოლოში და შივადშივაც); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გადაწერილი—ფილიპე
ბერი (39r).

„სწავლანი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩჩისა იოანე სინელ მამასახლი-
სისანი, რომელნი მიუძღვანა მამასა იოანეს რაითელ მამასახლისსა, რამეთუ
ეთხოვა მისგან, რათა აღწერნეს სწავლანი მონაზონთა მიმართ. პირველი თავი,
გაბოსლვისათვის სოჯლით. ქრისტე წარუმართე ნებასა შენსა.—შეწვენითა სახიე-
რისა და კაცთმოყუარისა და კაცთმოწყალისა ღმ და მუფუისა ჩნისათა ვიწ-
ყოთ სიტყად...“ 2v—45v.

წყდება: „...ჰე მამო, ვიხილე ჰეშმარიტად ხილვა საშინელი და დამი-
კვრდა“...

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. იოანე რაითელის ეპისტოლეი «იოანეს მიმართ სინე-
ლისა» (მართო ბოლო ნაწილია, ისიც მცირე); ბ. ეპისტოლეი წმიდისა და ნეტარისა
იოანე სინელ მამასახლისისა იოვანეს მიმართ რაითელ მამასახლისისა, რომელსა ზედა-
წერილი ესე არს: ფიცარნი სულიერნი იოვანეს ახარებს...“ (1r—2r).

ანდერძი: „უფალო ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდევილი ბერი ფილიპე, ამინ და
კირიელისონ“ (39r).

149

იოანე დამასკელი: გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა—XVIII-XIX

44 ფ.; 33×22,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლები (აკლია თავსა, ბოლოსა და შიგადაშიგ); მხედრულ-ნუსხური (სხვადასხვა ხელით); [XVIII-XIX ს.].

[იოანე დამასკელი: გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისაჲ]. „მყოფისათვის არსებისა და შემთხუცვიითისა.— მყოფი ზოგადო სახელი არს ყოველთა მყოფთა...“ 2r—44v.

წყდება: „...რამეთუ სულნი უკვდავნი, ვითარ აღდგენ; რამეთუ უკეთ სიკდილად განყოფასა სულისასა კორცთაგან განსახლურებენ“... (ნაწყვეტი უკანასკნელი თავიდან).

შენიშვნა: წინ ღძღვის: ა. ხანდუკი (1r); ბ. „ყოველად ღირსსა და.ღიე პატივეჲ-მულსა მამასა კოზმას, წმიდასა ეპისკოპოსსა მაიომასასა (!) იოანე უნდო“ (1r—2r).
თარგმანი გვეთენის არსენ ვაჩეს ძეს.

150

(ბაღატანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციაში—Ros. № 178).

151

(ბაღატანილია რუსულ ხელნაწერთა კოლექციაში—Ros. № 179).

152

ბიბლია (ძველი აღთქმა)—1851

695 ფ. (1370 გვ.); 35,5×21; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყვა; სრული; მხედრული (სათურები სინურით); ტექსტის თვითული გვერდი ჩასმულია ჩარჩოში, დასაწყისს მდარედ შესრულებული თავკაზმულობა აქვს; 1851 წ. (1370 გვ.); გადამწერი—ტერ ანტონ ხუციანოვი (1370 გვ.).

„წიგნი პირველი, შესაქმე. წიგნი ქმნისა, აღწერილი მოსე კაცისა ღისა. მჯულსმდებლისა და წინასწარმეტყველისა.—დასაბამად ქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქვეყანა, ხოლო ქვეყანა იყო უხილავ და განუმზადებელ...“ 1—1370 გვ.

შენიშვნა: ბიბლია ბაქარისეული რედაქციისა.

ანდერძი: „აღესრულა ეს საღმთო წერილი ხელითა ხიზაბავრელი მღვდელი ტერ ანტონ ხუციანოვისათა, წელსა უფლისასა 1851, იანვრ. 15. ვინც წაიკითხოს, შენდობით მოახსენიოს იგი“ (1370 გვ.).

კრებული—XIX ს.

184 ფ. (368 გვ.); 31,5X18,8; ქალღი; ქსოვილგადაკრული ქალღის ყდა; თაენაკ-
ლოლი; მებდრული (ტაუპის დასაწყისი სიტყვები და სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; გადამ-
წერი—მელქისაძე მდივანი კავასი[იძე] (191 გვ., 235 გვ.); ადგილი—[ვისოკოვი]; დაუწერელია
1, 2, 259—368 გვ. გვ.

1. [ვახტანგ VI, ანბანთ ქება]: „...და კონა კლერტოა კანათთავან, კალ-
თაურად ქარაულო...“ 3—6 გვ.

2. [ანბანთ ქება]: „არა ბბანებ გიორგ დედად, ესე ვიყავ ზებ ცოერად...“
6—7 გვ.

3. „მეფე ვახტანგ, სამეფოსავან კიდეგან ქმნილი, სალბუნად გულისა
წყულუღბათათვს მკურნალი თავისა თვისისათვს იქმნების, დაჰსწერს ესრეთ
ქირმანსა.—

მრწამს მისის სარჯლით აშკმული, ჯოჯოხეთს პირი იცოდა,

მას ვევედრები, რომელმან არარა ცოღვა იცოდა...“ 7—22 გვ.

4. „ესე ლექსი ლათინთ ენიდამ ერთმა ფრანგმა მითხრა ყველის ქებად
და ასე ვჰსთქვი.—თოვლებრ სპეტაკი დაარღოს, ლთისებრ თვალებრ ბევრია,
მათუსალასებრ დღეგრძელი, მადანღებ მტირღად მზერია...“ 22 გვ.

5. „მოკალეობასა შინა მყოფსა კმუნვა ნაფლისა მაქარეებელად იწყების
საქართველოს მპყრობელის მეფე ვახტანგისა მიერ დიდსა სამეფოსა მოს-
კოვს; წილსა 1730 სა.—

დამიძონა ჯიწინამა, სეგდა მომზედა მისოჰს წამლად.

ნაღელს ვაქმარობ მუდამ მელნად, გულსა ვაწებ მასად კალბად...“ 22—24 გვ.

6. „აქა იწყებიან ტრფიალისაგან სატრფოსათვს შაირობა და მკითხველთა
ამისთა უკამს (!) გულისხმიერება, თუ ვისადმი ტრფიალებს მეფე ვახტანგ,
სახმარ არს ყურნი სმენად და გული გამოკულევედ ამისად.—

ლექსი უნდა ტკბილ გვართა სწავლის სიტყვით გამახარი.

სამ-ოთხ რიგად გასასიხვი სიბრძნეა ზედა არ სახარი...“ 24—34 გვ.

7. „ტაეპი: გამოცდით იცოდე, ისრიმი ტკბილისა მომცემელია. ლექაი:

ამ სოფელს და იმ სოფელსა ორისა ხაერ (!) მონა მჭირი,

ვის უნახავს ერთის ხელით ორი ნესვი დანამჭირი...“ 34—35 გვ.

8. „ტაეპი: ვინვა რა ქნა ამ სოფელსა, მასვე მიხვდა მისი წილი. ლექსი:

ამაზე ბრუნავს მბრუნავი, სხვა რა აქუს რამცა გებული...“ 35—37 გვ.

9. „ტაეპი: არ იკი, თაფლი არა ღირს ფუტკრის კბენად და წყანებად. ლექსი:
ტურფად კეკლუცად ნაქნაო, მისო სანდომო არევედა...“ 37 გვ.

10. „ქებანი ძისა ლთისა და მოციქულთა.—წადილი და ძალი, სიბრძნე
შტედლობად გაქვს შესადარი...“ 38—40 გვ.

11. „ლექსნი.—მას მიჯნურად რად ჩაავღებ, ვის არ ჰქონდეს ესე გუ-
ლად...“ 40—43 გვ.

12. „მოკლედ სიტყვისგება სოგრატისი, სწავლა პირველი, თარგმნილი
როსტოლისაგან ქართულად ერასტი თურქისტნისვილისაგან და ლექსად ნა-

ბძანები მეფეთ-მეფის ვახტანგისაგან, რომელსა ეწოდებინ სიბრძნე მალალო-ბელი (!), მრავალჯამიერ ჰყოს უფალბან, ამინ.:

რუსთველსა, ენა შაქარსა, უქნია რისმე მკობანი,
სიტკბო, სიბრძნე და იგავნი, ცოლქმართა აშოკობანი...“ 44—134 გვ.

შენიშვნა: ეს ნაწარმოები წარმოადგენს სხვადასხვა ბრძნული სიტყვების გაღვე-
ვას; გაღვექილს ყველგან წინ უსწრებს პროზაული თხრობა.

13. „მოკლედ განოსახსნელი ამბავი, წიგნი მეორე, რომის კეისრებისა, სხვა-
თა მეფეთა, მთავართა და მკედართ-მთავრებისა, საქართველოს მეფის პატ-
რონის ვახტანგისა მიერ ლექსად თქმული:

ერთსგან არის სიმრავლე, ნუ სიმრავლისგან ერთები,
ძალი, სიბრძნე და წადილი არ ერთმანერთსა ერთები...“ 135—164 გვ.

14. „წიგნი პირველი, ამირნასარიანი, სპარსულისაგან ქართულად ნა-
თარგმნი ამბად მეფის ვახტანგისა მიერ და ბოლოდ მოსკოვს მის მეფისა-
განვე გაღვექილი.—

ვინ შეჰქმნა არსი ყოველი, ნიეთი და უნიეთელები,
სიუბზეითა გვზრდის წყალობით, არა აქუ ვასამწელები...“ 165—191 გვ.

15. „თავი საქართველოს ზნეობისა, სიტყუა პირველი.—
მოწყალე ხარ მართლც გულით მოქენეთა უხვად ღმერთო,
გვაგონებით სამ ხატედო, ღთაებითა მხოლოდ ერთო...“ 192—206 გვ.

16. „თქმა სიტყუათა საჩინოთა ასოთა რვათა გვაგმისათა.—
კიდევ ეხეც ვთქვა თვალსა და ცხვირსა და ორსვე ყურებსა,
ენა, პირს, კელსა და ფერკსა რა ზნე სჭირს, რას უყურებსა...“ 206—209 გვ.

17. „ეს ანბანთ ქება ნათქუამი სულხან ორბელიანისა.—
აღმას ბასრი, ვალესული, დაჰკუტოს ენათ, ვაიმით ზნათა...“ 209 გვ.

18. „მეფის არჩილის ნათქუამი ამისვე პასუხად.—
აღვსძრა ბაგე, გული დავსდვა, ეს ვის ზე ცე თამაშობდეს...“ 209 გვ.

18. „მდივანთათჳსა: აქ ბერთ გულს დღე ერთ ვაება, ზრუნვა ცვაგს თავ-
სადებითა...“ 209—210 გვ.

19. „ონანასი [ანბანთ ქება].—ან ბაღჩას გადი დღეს, ეს ვინ ზრდის ცრსა,
თუ იქს კულავ ლმობად...“ 210 გვ.

20. „დიმიტრი ორბელიანისა [ანბანთ ქება].—

ახ, ბაგე გუგით დამწველო, ეს ვინ ზი ცე, თმით ინებო...“ 210 გვ.

21. „ვახტანგ ორბელიანისა [ანბანთ ქება].—

ალალებს ბაგეს, გული დასამდაგეს, ელვარებს, ვფუცავზე ცეთერულად...“ 210 გვ.

22. „იაკობ შემოქმედლისა [ლექსი].—

მკნე, ახოვან, ქველ-დიდებულ, ისარ-ღესულ ძლიერისა,
ქმელთ სამყაროს ეთერთ ბურჯის, ბრძენ სფაადის შავარდნისა...“ 210 გვ.

23. „სვიმონ კოპაძისა [ლექსი].—

წმინდა არს, წმინდა არს, წმინდა არს; სრა აღნიმწ, სრა აღნიმწ. სრა
აღნიმწ...“ 210—211 გვ.

24. „მეფის ვახტანგისა [ლექსი].—

აბანა ერსა მოშიშთა, ათშიშომ ასრე ანაბა...“ 211 გვ.

25. „ასნი ორმუკლოვანი შაირნი: ვართ მეფის გამოთქმულია,
და არჩილის, ვახტანგ მეფის ძის, ბრძენთა სანურად თქმულია.—
კირსა და ლხინსა მადლობა ღთისა ხაშს ყოველის მპყრობლისა...“

211—218 გვ.

26. „თქმულ მისვე მეფის არჩილისანი ნაზარაიხანზედ.— ესევე ვარ-
ჩივე დუმილსა, ჯავრსა და ავპირობასა...“ 218—220 გვ.

27. „ეს ოცდათხუთმეტი ლექსი, იანბიკოდ ნათქვამი, მეფის არჩილი-
სანი, თავი თვთ ასო ერთ ლექსად და ბოლოს თვთოს ლექსისა თვითო წითელი
ერთს სტრიქონს ლექსად მოგითხრობსთ.—

მზილველნო, ნახეთ, ეს ლექსი, აბა გენახოსთ თუსადა,
ოდიჯან ნახოთ, ქებასა ნუ ზე მოურთავთ თუ სადა...“ 220—225 გვ.

28. „თქმული მისვე მეფის არჩილისა მიერ. ესე ანბანთ ლექსნიცა ამო-
ცანად სათარგმნებელნი, უმეცართათვს საპიროდ წერილნი მკირედრე, და ბრძენ-
თა ადვილ გულსხმის საყოფელნი.—

ყოველთა დამაარსი სხუა ჟარსო არსად არი,
ამისი კაშს შედარება, არს ყოველს ნივთთა არ სადარი...“ 225—236 გვ.

29. „სწავლა სათანადო ყოველთა კაცთათვს, თქმული მეფისა არჩილი-
სანი.— მუშაკმან თვისი ნაშრომი მოიმკოს მრავალ წილადა,

არ ნაპარავეი სიმართლით, რაც ჰქონდეს დათერძულადა...“
236—240 გვ.

30. „ძველნი და ახალნი მელექსენი საქართველოსანი.—
სხვას ლექსით ჩაბრუხადემა შეამკო მეფე თამარი,
არ მებრალეხის საქებრად თამარი, მისი ამარი...“ 240—242 გვ.

31. „ქება თამარ მეფისა, ჩაბრუხადისა მიერ თქმული.—
მო, ფილასოფოსნო, სიტყვითა არსნო, თამარს ვაქებთ გულსკმიერსა,
დივანოსისგან, ვით ენოსნისგან(1), სრულნი ქებანი ამ ძღვით ძღვიერსა...“

243—258 გვ.

მიანწერები მოიპოვება: თაფურცელზე, 219, 331, 368 გვ.გვ.

154

საბალობელნი ნოტიბეზი—1904

9 წიგნი: I—190 ფ.; 35,5×25,5; II—348 ფ.; 21,5×29; III—121 ფ.; 34,5×26; IV—140 ფ.
35×26,4; V—200 ფ. (400 გვ.); 17,5×26,5; VI—233 ფ. (467 გვ.); 17,2×26,4; VII—100 ფ.;
30,2×22; VIII—327 ფ. (654 გვ.); 18,5×31; IX—267 ფ. (534 გვ.); 21,5×29,6; ქალაღი; მუ-
ყაოს. მკერივი ყდა; მხედრული; 1904 წ. (წიგ. VIII, გვ. V).

I. [საუფლო დღესასწაულების საგალობლები]: „რომელმან დართენ წყალთა
ზედა“ 4—190v.

შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (1—3 გვ.).

- II. ა. «პეტრე-პავლობის გალობანი» 2r—48v.
 ბ. «ღვთისმშობლის მიძინების საგალობელნი» 49r—156r.
 გ. «ჟერისცვალეების საგალობელნი. 6 აგვისტოს» 158r—243v.
 დ. «ტაძრად მიყვანების საგალობელნი» 244r—334v.
 ე. «ღვთისმშობლის ტაძრად მიყვანების სძლისპირნი» 336v—348v.
- III. ა. «15 აგვისტოს. ღვთისმშობლის მიძინების საგალობელნი» 1r—50v.
 ბ. «25 დეკემბერს. ქრისტეს შობის საგალობელნი» 56r—118v.
 შენიშვნა: დართული აქვს საგალობელთა სარჩევი (54r—55v).
- IV. სხვადასხვა საგალობლები 4r—137v.
 შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (1r).
- V. სხვადასხვა საგალობლები 1—396 გვ.
 შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (I—IIr).
- VI. სხვადასხვა საგალობლები 1—463 გვ.
 შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (I—IIr).
- VII. სხვადასხვა საგალობლები 4r—97v.
 შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (1r).
- VIII. სხვადასხვა საგალობლები 1—646 გვ.
 შენიშვნა: წინ უძღვის საგალობელთა სარჩევი (I—IVr).
- ანდრძი: «დავიწყეთ წერა 23 დეკემბერს, 1904 წელს, მაქსიმე შარაძისა და ამანაგობის სასყიდლით. გაღებულია ფილიმონ ქორიძისაგან და გადაცემული არისტ. ქუთათელაძისაგან» (Vr).
- IX. ა. «დიდმარხვაში რვა ხმა, ალლილუია ცისკრად და სამწუხრო» 1—230 გვ.
 ბ. «დასდებელნი» 231—533 გვ.

155

დავითნი—1823

150 ფ.; 15,5×10; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ამოხეული დასაწყისში 5 ფ.; 82-83 ფ. ფ. შორის 1 ფ.: მე-6 ფ.-ს მარჯვენა მხარე მოხეული აქვს); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1823 წ. (119r); გადამწერი—ოსე ზაქარიას ძე გაბაონი (119r; 148r); ადგილი—ბელგოროდი (119r; 148r); დაუწერელია: 7v, 8r, 119v, 120r-v, 149r-v.

1. «დავით წინასწარპეტყველისა და მეფისა გალობა. კანონი ა. ფსალმუნნი დავითისი, ზედაწარწერილი ებრაელთა შორის. ა.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახუასა უღათათასა და გზასა ცოდვილთასა არა დაჰსდგა...» 1r—118v.

შენიშვნა: დართული აქვს სხვადასხვა გალობანი და ლოცვები: ა. «ესე ფსალმუნი დავითისაგან აღიწერა გარეშე ასურგასისთა ფსალმუნთასა, რაემს ეწყო გოლიათსა» (121r);

ბ. „გალობა პირველი მოსესი გამოსლუთაგან“ (121r—122v); გ. „გალობა მოსესი მეორისა ჰსჯულისაგან“ (122v—125v); დ. „ლოცუა ანასის, დედისა სამოელ წინასწარმეტყულისა, ღვთისა ღვალობს ბერწი უცხოთა შობისათჳს“ (125v—126v); ე. „განჯორციელებასა უფლისასა დადადებს ამბაკომ“ (125v—128r); ვ. „გალობა ე. ესაია წწყლისა“ (128r-v); ზ. „გალობა ვ. იონა წწყლისა (128v—129v); ლ. „ლოცუა წმიდათა სამთა ყრმათა. რომელნი დამწრეტელ ექმნეს აღსა“ (129v—131r); თ. „გალობა წთასამთა ყრმათა, ც. ხა.“ (131r-v); ი. „გალობა წმიდათა სამთა ყრმათა, ც.“ (131v—132v); ია. „გალობა თ. ყოვლად წმიდისა ღმთისმშობელისა სიტყუა წმიდისა სახარებისა ლუკას თანისაგან“ (132v.); იბ. „ლოცუა წწყლისა ზაქარიასი, ამისა იონანეს ნათლისმცემელისა“ (133r-v) იგ. „საუფლოთა დღეთა და გამოჩენილთა წმიდათასა“-ს საგალობელი ფსალმუნები და ლოცვები (133v—148r).

ანდერძი: ა. „ბელღლოროთს აღწერა ესე, მონასტერსა შინა წმიდისა და საკურველო მოქედისა ნიკოლასა, პროთოიერმან, ქურიემან და ობოლმან, ესოდენთა წელთა ექსორთია ქნილმან გაბათონის ძემან ზახარია მოძღურისამან ოსე, რომლისა კსენება იყავნ საუკუნოდ“ (148r).

ბ. „ესე აღწერა ბელღლოროთის მონასტერსა შა წმიდისა და საკვირველთ-მოქმედისა ნიკოლასისსა მუნ ექსორთია-ქნილმან, მამისა თანა სულიერისა გენათისა არხიმანდრიტისა ზაქარიას თანა, მე, ყოვლად-ცოდვილმან პროთოიერმან ოსე გაბათონ-მან, ზაქარია მოძღურის ძემან. არხიმანდრიტმან აჭა უცხოებასა შინა შირლო აღსასრული ით ნოემბერსა(!), ქეს აქთ ჩყკ, ხოლო მე დავმთი ობლად მის მიერ დატყვევული და ესე სრულ ვყავნ დეკნებრის კა, ჰეს აქთ ჩყკ“ (119r).

156

ალაპიტ დიაკონი: სამეფო ტომარაი—XVIII-XIX

IV+42 ფ. (84 გვ.); 15,3×10; ქაღალდი; ტყავედაკრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული I და III ფ.-ლი ამოვარდნილია; მხედრული (სათაურები ასომთავრული სინგურით); 1v-ზე მოთავსებულია ფერადებით შესრულებული მინიატურა [იპეტრ. იუსტინიანე, მის წინ ალაპიტ დიაკონი(?). დახოქლი, «სამეფო ტომარით» ხელში; [XVIII—XIX ს.]; გადამწერი—დავით რაქატორი (83—84 გვ.)

„სამეფო ტომარაი, უსამღღელოესა და უკეთილმსახურესსა შეფესა ჩუცნსა, იმპერატორსა იუსტინ ანგე, ალაპიტ უმიკირესი დიაკონი კრძალულებით შრომისა ამას უძღუნე, იფავი ა.: ღმერთი არს ყოველთა მეფობათა შემოქმედ, მყოფე უმაღლესსა ღირსებასა შინა. ჰ, იმპერატორო, უმაღლეს ყოველთა ღირსებასა აღგოყუნა შენ ღმერთმან...“ 1—80 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: «სამეფო ქარტა ანუ ტომარაი, მირთმეული ბერძნის იმპერატორის იუსტინიანესადმი ალაპიტ კონსტანტინუპოლის წის ეკკლესიის დიაკონის მიერ, სასარგებლოთა სწოლებრითა, სრულქმნილი და გარდმოღებული რუსულით კართულსა ენასა ზედა არხიდიაკონისა გათონის მიერ წელსა 1776, მოსკოვს».

ბ. „მოწმობა წიგნისა ამის და აღმწერლისა მისისა სხუთა და სხუთაგან მწერალთა (ცნობები დამოწმებული ავტორების შესახებ; II—IV).

ანდერძი: „მტერობისაგან შობილისა შესმენითა რასაყრობილედ მიეცევი და ვითა ძვრისმოქმედი ძვრისმოქმედთა თანა ვისჯებოდი, ყოველთაგან კირთა მიცხნა მე უფალმან, იყავნ სახელი უფლისა კურთხეულ ამიყრითგან და უკე. გარნა უფროსთა ცოდუთა ჩემთა ძლითთა საქმეთაგან დაეისაჯე, ვითა ვარ სუნიდისისა ჩემისაგან მზილებული. საყრობილით გამოსრულმან, ესე სამეფო ტომარაი აღწერე ყოველთაგან ნუგეშთა მოკლებულმან და განძრეულმან კირთა ჩემთა სვედისა დასახსნელად.

ლექსი, და კიდურსა—დავით

დანაკოდარი სვედითა გული რა დილეგს იგება,
ვიხრაზე მუხით ახატმან, წყლულო, კირს ქუტ რად იგება?
ისრით ნაკრავსა სჯეროდი, კელა ლახურს გულს ნუ იგება,
თუალთა ნუ იდენ ცუარებსა, იგუტ დღე შენდა იგება.

ლექსი მისებრიუც კიდურით

დასაწყისის მკონე სკმუნავ, სოფლისთა მომკლეს მანათა,
ვის მისცნა გაუმწარებლად შჯებანი ან ცბრა მანათა,
ისწავლენ, გაქუსუტ დასასრულ, დაგიშთენ ოქრო მანათა,
თლილჲ სკვაკალთ დღეს შენ ოხრება ბუალე მე მომცნა მანათა.

იამბიკო, რომლისა კიდურ-წერილობა არს ესთა: დავით ალექსისა ძე. კმა
დ. სამ სახეობა, რომელთა გინდესთ კელჩართულისა აღმოვითხუჲ ამით აღმოვითხეთ,
ესეც იგივე არს, აქ დამიწერია.

დავთხზენ კვლოვნებრ
არ შინაობით
ვახი სამეფო
იძულებულმან.
თხოვა, მხედთ მავეთ

საქმენი გარეგანნი
ქუა—სკვაკალთ უძრფანეს,
ელჲარედ მცემ ნაცოფთა,
ლახურითა სოფლის ნაძეჲ,
აღმცისკრე მე მეოხე.

დავით“ (ხელჩართულად 83r. v.).

157

ქამნი—1822

91 ფ.; 15,5×10; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; დახიანებული (88 ფ.-ს დიდი
ნაწილი მოხეული აქეს); ნაკლული (დასაწყისში აკლია 1 ფ.); მხედრული (სათაურები სინჯუ-
რით); 1822 წ. (91r); გადაწერი—ოსე გაბაონი (91r); ადგილი—ბელგოროდი.

მცირე გამოკრებული ქამნია:

«ქამნი] შუალამისა» ... «ეულისა საქმენი განშიშულდენ, არამედ შიშით
დალაღ-ყყოთ შუალამისა: წმიდა ხარ, წმიდა ხარ, წმიდა ხარ...» 2r—91r.

ანდერძი: «ალიწერა მცირე გამოკრებული ქამნი ესე ქალაქსა ბელგოროთისასა,
ექსორიობასა შინა, ოსე ს მიერ გაბაონისა, რომელიცა შენდობასა ითხოვს აღმო-
ვიხეველთა მიერ, რათა იგინიცა შენდობილ იქმნენ ღთისა მიერ. ნიუნბრის კდ, ქესით
ჩუკბ» (91r).

158

ლოცვანი—1766

215 ფ.; 15,9×10,4; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ცალი ყდა; ნაკლული (აკლია შიგა-
დაშიგ); ნუსხური (სათაურები სინჯურით); დახიანებული (ამოვარდნილია ნა და 213 ფ.ფ.);
1766 წ. (214v); გადაწერი—ანჩისხატის დეკანოზი გიორგი; ადგილი—ტფილისი (214v).

«ლოცვა შუალამისა, თქმული იოსებ გამომეტყუელისა მიერ. ლოცვითა
მამათა თანა უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შევკვიწყალენ ჩვენ.—წმიდაო

ღმერთო, მაშაო ჩნო, კსნი იბ. მოვედით თაყვანი ვცეთ: გ: უფალი ნათელ ჩემდა და ნაცხოვარ ჩემდა, ვისა მეშინოდის, უფალი შესავედრებელ არს..." 2r—214r.

ანდერძი: „ალიურა წიგნი ეს სულთა განმანათლებელი კელითა ანისხატის დეკანოზისა გიორგისათა. მხილველთა შენდობის მოქმენ. თოვესა იანვარსა ი, კს უნდ“ (214v.).

159

მცირე კონდაკი—XVII

60 ფ.: 15×10,6; ქალაღი: ტყავადაკრული ხის ყდა (ზედა ყდის ფიკარი გატეხილია, ქვედა ყდის ნაწილია დარჩენილი); დაზიანებული; ნუსხული (სათურები სინჯურით); [XVII ს.]; გადაწერილი—ქაჯჯარაძე გიორგი (59r).

1. «იოანე ოქროპირი»: „განგებაჲ სლთთა წირვათა, თუ ვითარ იქმნების, ანუ რაჲ წესი არს.—ოდეს ეგულებოდეს მღვდელსა წმინდისა ეპისკოპოსისა ქმნა, რათა იმარხოს და ფრთხილ და მღვდარე იყოს, ვიდრე დაწყებამდე წირვისა...“ 2r—35r.

2. „სღე ეპისკოპოსი“ წისა დიდისა ბასილისა, ყოველივე იოანე ოქროპირისა აქამდის.. რ მოწყალე და კაცთმყრე ღმერთი. დიაკონმან: ილოცეთ კათაქმეველთა, მორწმუნენო...“ 35r—59r.

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი ქაჯჯარაძე გიორგი“ (59r).

ზინაწერები მოიპოვება: 1r-v, 26v, 27r-v, 28r, 29r, 33v, 59r, 60r-v.

160

წიგნის წესი (სომეხურ-თურქული—ქართული ტრანსკრიპციით)—XIX

75 ფ. 17,5×10,6; ქალაღი: ქსოვილგადაკრული; კიისაგან დაზიანებული ქალაღის ყდა; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული; [XIX ს.]; უკანასკნელი ფ.-ლი დაკრულია ყდაზე.

1. [წირვის წესი]: „ხოზბურთ ხორინ ანპა(?) ანსკიზბნ, ვორ ზართარეცერ ზვერინ პეტუთიუნდ...“ 1r—43v.

2. [სავალოალები] 43v—75r.

შენიშვნა: თურქულია ქართული ასოებით; ამ ნაწილში ალაგ-ალაგ ქართული ლოცვებიცაა.

161

ლოცვანი (სომეხური ქართული ასოებით)—XVIII-XIX

139 ფ.; 11,5×9,5; ქალაღი: ტყავადაკრული ხის დაზიანებული ყდა; თანაკრული; (აკლია დასაწყისში 2 რეველი); დაზიანებული (შიგადაშიგ ფ. ფ. ამოვარდნილია); მხედრული; [XVIII—XIX ს.].

[ლოცვანი]: ...„ტერ ივ ფარავორესცი ანუნ ქო ავიღან...“ 1r—139v.

162

ოთხთავი—XVIII

54 ფ.; 6X5,5; ქალაღი: ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული: მოიპოვება 7 მი-
ნიატურა: 8v, 20v, 22v, 27r, 30v, 41v, 42v; [XVIII ს.]; დაუწერელია: 1r—6v, 7v, 8r, 20r, 22r,
27v, 29v, 30r, 40r—41r, 42r, 46r—54v.

„სასარება მატეთსი, თავი ა.—წიგნი შობისა იესო ქრისტესი ძისა დავი-
თისი, ძისა აბრაამისი...“ 9r—29r.

წყდებოა: „...მან მრქუა მე, რომელსა ზედა იხილო სული გარდამომავა-
ლი მის ზედა, იგი არს, რომელმან ნათელ გცეს თქნ სულითა წმიდითა. და მე
ვიხილე და ვსწამე, რამეთუ ესე არს ძე ღთისა...“ (იოანე, 1,34).

შენიშვნა: წინ უძღვის: „შესხმა წმიდისა მახარებელისა მატეთსი, ქმნილი სოფ-
რომის მიერ.—მატეთ. რომელსა ეწოდა ლევი მეზვერე...“ (7r).

ერთვის: ა. „ეპისტოლე ავგაროს მთავრისა ქალაქისა ეფესისისა, რომელი მიუ-
წედა უფალსა ჩვენსა იესო ქრისტესა და წარჯვანა ანანიას მიერ მოციქულისა იერუ-
სალიმს“ (1r-v); ბ. „ეპისტოლე მიწერილი იესო ქრისტეს მიერ ავგაროსის მიმართ.—
ნეტარ ხარ შენ ავგაროს...“ (32r—33v); გ. „ყოველსა სწეულებასა ზედა ლოცვა ესე.—
მამოა წმიდაო, მგურნალო სულთა და კორცთა...“ (34r); დ. „ლოცუა დიდისა ვასი-
ლისა, ემშაკთა ზედა ენებულსა და ყოველსა სწეულებასა ზედა.—ღმერთო, ღმერთო
და უფლო უფლებათაო, რომელი ცეცხლის ფერთა ზეცისა გუნდთა შემოქმედი ხარ...“
(34v—35r); ე. „ლოცუა დიდისა ვასილისა ემშაკთა ზედა.—ღმერთო საუკუნეთაო,
რომელმან იყვნ ტყვეობისაგან ემშაკისა ნათესავი კაცი...“ (35r-v); ვ. „სხუა ლოცვა
დიდისა ვასილისა.—ყოველთა არაწმიდათა სულთა შემრისხველო...“ (35v—36r); ზ.
„სხუა ლოცუა დიდისა ვასილისა.—გზადით შემე მუფფო ღმერთო, ყოველსა მკურ-
ბელო, მალაღო, გარე შემოუწერელო, მშვიდობისაო...“ (36r-v); თ. „ლოცუა წმიდისა
იოანე ოქროპირისა სულთა ზედა არაწმიდათა მერისხვისა.—სამღრთოსა და წმი-
დასა და დიდებულსა, საწინელსა და წინადაუდგრომელსა ცნობასა, ეგრეთვე და სახე-
ლისდებასა ვყოფ შერისხსა შენისათეს ემშაკ...“ (36v—37v); ი. „წმიდაო გიორგი კაბა-
დუკისა, დამიფარე მე უღირსი მინა შენი, წმიდაო გიორგი იერუსალიმისაო...“ (43r—
45r; დასხელებულია 68 წმ გიორგი).

ანდერძი: „ლუთავბაო. პირი ღთისაო, სვეტო ცხოველო. მირონ მეწყარეო, კუარ-
თო საუფლოო და ყოველნო წმიდანო ღთისანო. მფარველ ეყვანიო მონასა თქვენსა“
(45v.; მეტი აღარ არის, აღარ გაურკვევი).

163

ქრებული—XIX

133 ფ. (266 გვ.); 21X17; ქალაღი; ქსოვილგადაკრული ხის ყდა; დაშლილი; დაზიან-
ებული (მე-11 ფ.-ის ზედა ნაწილი მოხეულია); ნაკული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით; სა-
თარგები და აბზაცთა დასაწყისი სიტყვები სინგურით); [XIX ს.].

1. „ღდისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფის თეი-
მურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებელი შემდგომად წლისა ცხრისა თქმისა
ამისისა. წიგნსა ამას ეწოდების სარკე თქმულთა.—

ვით ხელ-ყო აღძვრად სიტყვათა, ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობით,
ვერცა ღრმად გამომეტყველმან, რიტორებრ ენა მრავლობით...“ 1—171 გვ.

2. „გაზაფხულ-შენოდგომის ქება მეფის, პატრონის თეიმურაზის თქმული: ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი...“ 173—188 გვ.

შენიშვნა: ნაწარმოები შედგება 79 სტროფისაგან, ე. ი. გამოცემასთან (1934 წლის) შედარებით აქ არ იპოვება სტროფები 80—108-მდე.

3. „ლექსი მუნასიბი და ტკბილი ვაწყობილი, მსმენელთათვის სასიამოვნო, ვარდ-ბუბულის გაბჭობა, ნათქვამი ღმერთს გვირგვინისნის მეფის თეიმურაზისა; სუფევითმა ყოს უფალმან საუკუნიტგან უქე, ამინ.—

ცე, არისსა შემოქმედო, შენგან არის ყოვლი ფერი,
ცა, ქვეყანა; ზღვა და ხმელი, დარი მზისა მონაფერი...“ 188—207 გვ.

4. „სწავლა სიტყვისა.—

ქრისტე გვიბრძანებს ოთხსთავში პირითა უტყუელითა,
სოფელი თქვენთვის შევამკვე ტყითა, წყლითა და ველითა...“ 207—213 გვ.

შენიშვნა: ეს ნაწარმოები გამოცემაში (1934 წლის) გაგრძელებას წარმოადგენს „მედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა“-ს (80—108 სტრ.).

5. „შამი თარვანას წიგნი: თქმული მეფის თეიმურაზისაგან.— ღმერთო ყოველთა ცხადთა და იღუნაღთ დაუფარაო...“ 213—227 გვ.

6. „წიგნი მჯჯამა, მეფის თეიმურაზისაგან თქმული.—

კვლავ მითქვამს სიტყვა უქმისა, პატრჟმან შემაშინაო.

ყოველნი განვლით სოფელსა, არვინ დავრჩებით შინაო...“ 227—235 გვ.

7. „ლექსი მუნასიბი და სათარგმნელი, ქება და მკობა მეფის ალექსანდრესი და დედოფლის ნესტან-დარეჯანისა, ნათქვამი მისევე მეფის თეიმურაზისაგან.—

რადგან არ ესცხრები ქებასა, ვგონივართ ამით მისანი...“ 235—242 გვ.

8. [შეიღბა კრებათათვის]:

...„და ეს სოჩეხებსა დასცემს მეხებსა, ან ვინ ირწმუნა, ან ვინც ინება.
(მე-10 სტროფიდან)— 245—248 გვ.

9. „ანბანთ ქება, მეფის არჩილისა მიერ თქმული.—

ასულ ასულა, მგერგტნი დასულა, ესე ვინაა ჩემი ასულა...“ 248—250 გვ.

10. „ანბანთ ქება მეფის ვახტანგისაგან ნათქვამი.—

ასრე აოის აგებული, ამგებელსა აქ აქებდეს... 250—256 გვ.

წყდება: „...ჰაენი ჰასპიტებრ ჰაბობენ, ჰაის ჰათასი ჰარონა...“

11. [თეიმურაზ I, ანბანთ ქება]:

...„ყო შესლუა ერთს ქალაქსა, სამოსელს ვინ დაუფენსა...“ 257—260 გვ.

წყდება: „...პურქელივით მოქლონისა, ყარი ვით ვთქვო სულ შეფქენით...“

12. [ანბანთ ქება]:

...„გულგებადი გულისხმა ვყოთ, განვიხილოთ გულდებულად...“ 261—266 გვ.

წყდება: „...ჯერნის ჯერგობას ჯავრობდა ჯიმშითა ჯავლაგანი...“

მიწაწერები მოიპოვება: გვ. გვ. 171, 172, 242, 243, 244.

საპოლიტიკო თეატრონი ანუ საყოფაქვეო სახილველოება — 1844

I+265 ფ.; 35×21; ქაღალდი; ტყავდაკრული მუყაოს ყდა (ყდა შიგინდან ქიისაგან არის დახიანებული); ხაზული; მხედრული; 1844 წ. (257v); გადამწერი—გორის სასულიერო სასწავლებლის იასწავლებელი მღვდელი სოლომონ ხახანოვი (257v); ადგილი—[გორი]; დაუწერელი: 259v—265v.

„საპოლიტიკო თეატრონი ანუ საყოფაქვეო სახილველოება, რომელსა შინა შეკრებულ არიან უაღრესნი განზრახვანი, თუ რაჲ უხმს ქმნად და რაჲსაგან ლტოლულად სათანადო არს მთავარი. თავი ა. ვითარმედ მთავარსა თანა-აქს, რათა განატაროს იხოვრებაჲ თვისი პატიოსნებით, რამეთუ მას შეუდგებიან კელსქუტუშენი მისნი, ვითარცა აჩრდილი გუამსა.—თუმცა თვითოეული კაცი თანამედრ არს, რათა გარე შეიცვდეს სათნოებასა, ვითარცა ბუნებით სასურველსა...“ 6r—257v.

შენიშვნა: უ ძ ღ ე ს : ა. თავფურცელი: „საპოლიტიკო თეატრი, ესე იგი საყოფაქვეო სახილველოება. თარგმნილ არს ლათინურისაგან ელინურსა ენასა ზედა უმაღლესისა და ყოვლად ბრძნისა უნჯროვლახის მთავრისა ნიკოლას მავრო კოდრატოვისაგან, რომელცა პირველად გამოიცა ტიპოგრაფიით და მიეძღვნა ძესა მისსა, ლის მსახურსა და ყოველად ბრძენსა ძესა მისსა, უმაღლესსა მთავარსა უნჯროვლახისასა, უფალსა კოსტანტინეს ნიკოლასის ძესა მავრო კოდრატოვსა; წარსაგებელთა უჩინებულესისა და სამეფო-ფრასა მონასტრისა ყოვლად წმიდის ღისმშობელისა კიკოდ წოდებულისა, რომელიც არს ქალაქსა შინა კაბრიისასა (ადგილი ბეჭდისა. ხატი ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა კიკოს მონასტრისა), შრომითა და გულსმოდგინებითთა შეცადინობითა ყოვლად ღირსისა და უცვლელისა უკუდღესისა ფფლისა სერაქიმ პისიდელისა. მისვე სამეფოსა მოწაატრას არზიზანდრიტისათა. დაიბეჭდა იოანეს მიერ ვოტლოზ ემპანუილ პეროტოკოსსა, საქსონისა ქალაქსა შინა ლიქსისა. 1758, წლწმ, წელსა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებულ იქმნა ტფილისს, იერუსალიმის მონასტრისა, შინა, ეკლესიასა პატიოსნისა ჯუფარისასა, არზიზანდრიტისა გენედიკტესაგან და შეწყობილ იქმნა ქართულსა ენასა ზედა წელსა 1812 წელს“ (I-r-v).

ბ. „სერაქიმ პისიდელის მიმართუა უნჯროვლახის მთავრის კონსტანტინესადმი: „უმაღლესო და უაღმატებულესო ღისმსაზურო მთავარო მოწყალეო კელმწიფეე! მრავალნი უკუც არიან მიზეზნი, რომელთა გამოცა წიგნი ესეოდენ ჩინებულნი შემთხვევისაგან თვისსა და საკვირველი ყოვლად ბრძნისა მიერ აღწერილისა; ეგო ენევე შევნიერი და ბრწყინვალე არს ჩნისამებრცა ენისა. რომელცა გარდმოღებულ იქმნა ტკილიქსა ძარასსა ზედა უმევერ-შეთუქსისა მთარგმნელისა, მარად სახსოვრისა თქუშნის უმაღლესობის მშობელისაგან...“ (I-r-2v).

გ. [მიმართუა] კითხვის მოყურათადმი.—უკეთე ვინმე კმაყოფილ იქმნების აღმოკითხუასა ზედა რომელთაჲმ ძველთა კაცთა, ანუ სახელგანთა ძალისაჲდოსთა ისტორიისასა, რაოდენ უმეტეს მიიღებს სიხარულსა და შესაძინელსა საპოლიტიკოსი ამის თეატრისაგან...“ (3r-v).

დ. [პინაქსი]—(4r—5v).

ერთეის: [პონტოელი პილატეს განჩინების პოვნა].—„1550-ს წელსა, კოსტანტინუპოლის იერემიას პატრიარხოზისა ქამსა, განასცხადნა განჩინება ესე პონტოელის პილატეს მიერ გამოცემული მაცხოვარსა ჩნსა იესოს ქეს ზედა. რომელი მკოვეს ქალაქსა შინა აქილიასა, რომელიცა ერთსა კლდესა შინა მდებარე იყო შემწიერისა რკიხისა კიდობნითა, რომელსაცა შინა იყო სხუა კოლოფი მარმარილოსა სჯკრველი და მუნ

მას შინა იდუა დაბეჭდულად გა ნ ჩ ი ნ ე ბ ა ესე ეტრატსა ზედა დაწერილი ებრაულისა ენითა და ითარგმნა ენასა ზედა ბერძულსა, რომელსა შინა წერილ იყო ესრეთ...“ (შემდეგ მოყვანილია დოკუმენტის ტექსტი; 258r—259r).

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღისათა წიგნი ესე საპოლიტიკო თეატრი კელითა მღუდლის და გორის სასულიერო სასწავლებლის შესამისა და მეოთხე კლასის უჩიტელის სოლომან ხაზნავისათა ჩყმდ-ს წელსა, აგვისტოს 15-ს. თუმცა ძალისამებრ ჩემისა ფრიად ვიგულსმოდგინე განერომად(!) ცთომილებათა, გარნა კაცობრივისა უძლურებისა გამო ვერ უძლდე მე შეუცთომელ ყოფად, ამისათჳს უმდაბლესად ვითხოვ კითხვის მოყუარეთაგან, აქა ხილულნი ცთომანი ჩემნი მომეტყვენეს, ვინაჲთაგან თქუნსჲა კაცნი ხართ ცთომასა ქულშე მყოფნი და თქუნსჲა მოგიტყვებთ, რომელსა-იგი ატუს ელმწიფებდა ცთომათა შიტყვებისა“ (257v).

165

ქრებული—1830

115 ფ.; 33,5×21; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ტვიფრული ყდა; დახანებულნი (ანოვარდნილია ფ. 21); მხედრული; 1830 წ. (114v); გადამწერი—ანდრია კასრაძე.

1. [ბ.სილ კესარიელი]: „ექვსთა დღეთა შინა შემოკლებული ზღაპარი.—რომელსა ენებოს დაბადებისათჳს სოფლისა მითხრობად ხილულთა ამით შემკობისა. ესეეთიარისა სიტყუსა შენის დაწყებად, რამეთუ ცისა და ქყნისა დაბადებისა პნებაეს უწყებად, რომელი-იგი არა თუ თავით თჳსით წარმოიჩინა, ვითარცა იგი ვიეთმე ეოცნა, არამედ ღთისაგან მიიღო მიზეზი დაბადებისა, რომელიმცა უკუც სასწენელი ღირს იყოს სმენად სიდიდესა ამით თქმულთასა...“ 1r—60v.

2. „წმიდისა და ღთ-შემოსილისა მამისა ჩნისა გრიგორი ნოსელ ეპისკოპოსისა ძმისა წისა დიდისა ვასილისა, რომელი-იგი აკლდა აღწერასა ექვსთა დღეთასა, რომელი-იგი წინასწარ ჰსთქუა ნეტარმან და დიდმან ვასილი, და ვინაჲთაგან დაბადებისათჳს კაცისა დაუშთა მას, ესე სრულ ჰყო წმიდამან გრიგორი მალღად და ღთივ დიდებულად. ძმისა ჩემსა და მონასა ღისასა პეტრეს ეპისკოპოსისა გრიგორი ნოსელ ეპისკოპოსი, გ. მ.—უკეთუშცა მონაგებთა და საკმართა პატივთა ჯერ-იყო პატივის ვნაჲ სათნოებითა წარჩინებულითა, ვითარცა ირყვის სოლომონ, ვგროცა იყუნეს ღირს სათნოებათა შენთა შეტკეუებისა ყოვლისა სოფლისა მონაგებნი, არამედ უნდო და შეუსწორებელ, ხოლო ვინაჲღვან ჯეროვანი მალღი პატიოსნებისა შენისა უადრეს არს პატივსა ყოველთა სიმღიდრეთასა და წა აღუსება მიმზღის ჩნ სიყუარულისა ძღუესნსა ჩუშულესისაებრ...“ 61r—114v.

შენიშვნა: «კაცისა შესჳმისათვის»-ს ერთვის ცალკე თავად: „წის მამისა ჩემისა გრიგორი ნოსელ ეპისკოპოსისა პეტრეს მიწართ ძმისა თჳსისა პასუხი ეწუსთა დღეთათჳს“ (98r—114v).

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა და შეწვენითა ყოველთა კეთილთა მსრულსა(!) ღისათა, წელსა 1830, თთუშსა მარტისა კბ, კელითა სენიწარის უმაღლესის განყოფილების მოწაფის ანდრია კასრაძისათა. ხოლო თქვენ, კეთილ გულისკვირნო ბკითხებლნო, მიიღეთ ჩემი გლახაკისამიერი ესე უმდაბლესი და უმორჩილესი თხოვია, რამეთუ უკე-

თუ იხილოთ რაიმე ცთომა და ნაკლულევანება ამას წიგნსა შინა, ნუჟინ ჩემდამო ჰყოფთ ძვირსა, არამედ ჰყოფდით კსენებასა ჩნსა კეთილად, რამეთუ ვიგულსმოდგინე და გარდავსწერე, გარნა გონება კაცობრივი უძლურ არს და ამის გამო არა ჯერ-არს კაცთაგან ამაღლება უცთომელობისათვის, ვითარცა იტყვის წა იგი წერილი, ვითარმედ არა არს კაცი, რომელი სცხონდეს და არა სცოდოს. მაშა, ამის გაო შეუძლო არს კაცთაგან, ხოლო ღისა მიერ ყოველივე შესაძლებელ არს, რომლისათვის ჩნ ცოდვილნი მივიღლებით და ვითხოვთ მის მიერ დიდსა წყალობასა, შეწვენასა და სიგრძესა დღეთასა სიმართელით, რომელსა ჰშუნსის ყოველი დიდება. პატივი და თაყუანისცემა თანა მამით, ძით და ყოველად წით და ცხოველსმყოფელით სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ“ (114v—115r).

166

ხრონოლოგია—XVIII

325 ფ. (650 გვ.); 32,3×20,6; მოლურჯო ქალადი; ტყავგადაკრული ხის მოცილებული ყდა; დაწლილი; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით); [XVIII ს.] (კვირნიშანი: 1786); დაუწერელია: გვ. გვ. 646—650.

[ხრონოლოგია]:

„სათო უჩნდა სიბრძნითა შემოქმედსა მას ღმერთსა და უფალსა ჩუცნსა, რათა შეჰქმნას სოფელი ესე მრავლითა სიბრძნითა მისითა და აურაცხელითა სახიერებითა მისითა არარასაგან არსებად მოყუანებად ამისა...“ 1—639 გვ.

შენიშვნა: ხრონოლოგია შედგება 257 თავისაგან. ბოლეს ერთვის „ზანდუკი წიგნისა ამის საქმეთა, რომელსა გარეშეიცავს შემოკლებით მოთხრობა, დაწყებული დასაბამითგან სოფლისათ მეფობამდე კონსტანტინე პალეოლოღოსა, უკანასკნელისა ბერძენთა მეფისა“ (641—645 გვ.).

167

შოთია რუსთაველი: ვეფხისტყაოსანი—XIX

115 ფ.; 34,2×21,5; მოლურჯო ქალადი; ტყავგადაკრული ხის გატეხილი და მოცილებული ყდა; დაწლილი; დაზიანებული; ხაკლული (აკლია შიგადაშიგ); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.] (კვირნიშანი: 1802).

[ვეფხისტყაოსანი]:

„რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა შით ძლიერითა...“ 1r—114r.

მანაწერები მოიპოვება: 112v, 113v, 114v, 115r-v.

შენიშვნა: ტექსტი ვახტანგისეულ რედაქციას წარმოადგენს.

168

კრიპული—1834-1838 წ.

42 ფ.; 32,8×21; ლურჯი ქალადი; მუყაოს მოცილებული ყდა; დაწლილი; მხედრული; 1834 წ. (36r); გადაწერილი—ანნა ბეჟან არაგვის ერისთვის ასული (36r); დაუწერელია: 15v, 16r, 23r-v; 39v, 41r-v; 42r.

1. „თვესა სეკდენბერსა ც. შობა ყოვლად წმინდისა დედოფლისა ჩვენისა მღვთისმშობლისა, მარადის ქალწულისა მარიამისა, თქმული წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანე მონაზონისა და ხუცისა დამასკელიისა.—მოვედით ყოველნი წარმართნი, ყოველნი ნათესავნი კაცთა, ყოველი ენა და ყოველი ასაკი ყოვლისავე თანა პატივითა და მზარულებით ვდღესასწაულობდეთ ყოვლისა სოფლისა სიბარულსა შობისა დღესა...“ 1r—7r.

2. „წმინდათა შორის მამისა ჩვენისა ანდრია იერუსალიმელიისა, კრიტელ მთავარ-ეპისკოპოსისა შობისათვის ყოვლად უბიწოსა დედოფლისა ჩვენისა ღვთისმშობელისა მარადის ქალწულისა მარიამისა, გ.მ.—განიზომოს თუ ქვეყანა მტკავლეთა, და აღიწეროს ზღვა სივრცითა, და განიზომოს საბლითა, და ანუ ვარსკვლავნი აღირაცხვიან რიცხვითა, გინა ცვარნი წვიმისანი, ანუ მტვერნი ქვეყანისანი, სიზრქე ქართა ანუ რაოდენობა ქვიშათა, უკეთუ ესე ყოველნი ცნობად მიწდომილ იქმნებინ გონებისაგან, მაშინდა საგონებელ არს, ვითარმედ და ნუ უკვე და აწინდელიცა ესე წინამდებარე ჩვენდა მიზეზად შესხმათა გამოთქმულ იქმნეს...“ 8r—15r.

3. „თვესა ნოენბერსა კა. ტაძრად მიყვანებისა ქება და დიდება, შესხმა და ვალობა ყოვლად წმინდისა უბრწელისა და უმეტესად კურთხეულისა დედოფლისა ჩვენისა ღვთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა. მოგვითხრობს ნეტარი მაქსიმე ფილასოფოსი და აღმსარებელი უბიწოსა მის და სანატრელისა მოქალაქობასა შობიდან მიცვალვადმდე.—ისმინეთ ესე ყოველმან თესლებმან და ყურად იღეთ ყოველთა დამკვიდრებულთა ქვეყანისათა, მოვედით ყოველნი მორწმუნენი და შემოკრებით ყოველნი ღვთისმოყვარენი...“ 16r—22r.

4. „თვესა აგვისტოსა ივ. მიცვალება ყოვლად წმინდისა მღვთისმშობელისა ქვეყანით ზეცად, თქმული წმინდისა მამისა ჩვენისა სარვაიელ (სავეროელ?) ბასილისა.—ცისა შორის და ქვეყანისა ღვთისა მიერ დედისათვის სამებად წმინდამან დაუსაბამომან, დამბადებულმან ყოველთამან, რომელ არს მამა, ძე და სული წმინდა, ღმერთი და უფალი, ამან ღირს მყენა საწინელსა საიდუმლოსა ხილვად...“ 24r—36r.

5. [ანბანთ ქება ღვთისმშობლისა].—

„აღვისლ ხარ ყოვლად წმინდაო, ყოვლის მაღლითა უფლისა, ბალი ხარ აყვავებული, სადგური სულის წმინდისა...“ 36v—37r.

6. [თეიმურაზ I, ანბანთ ქება].—

„აღახეენ ჩემნი ბაგენი, ღმერთო სამებით ქებულო, აერთა ზედა საყდართა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 37r—40v.

შენიშვნა: ანბანთ ქება სრულად არ არის მოტანილი; აკლია მე-6 სტროფი მთლიანად (შ, ჩ, ც. დ. წ, ჳ), ხოლო მე-7 (ხ) და მე-33 (ბ) სტროფებს აკლია ტაქეუბი (შდრ. 1934 წ. გამოცემას).

7. «ეპიტაფია ბეჟან არაგვის ერისთვის ძის გიორგისა»:

„წი არსთ მარსო, შენ შემქმენ სახელ შენდა, შენ ილმაცავე ვით შროშანი ველისა...“ 42v.

შენიშვნა: ა. თავისუფალ ადგილზე მიწერილია სი რ ი ე ლ მ ა მ ა თ ა ს ი ა (40v),
ბ. ხელნაწერის დასაწყისში მოთავსებულია სხვა ხელათ ნაწერი „იამბიკო კიკნაძი-
ს ა გ ა ნ თქმული: ქეთევან ბრძენსა ბრწყინვალედ აღმომხესა...“ (1v).

ანდერძი: ა. „მღვთისა დედაო. შემეწიე სულით და ხორციტ ცოდვილს დედაკაცს-
ბეჯან ერისთვის ასულს ანნას. წამკითხველთა ამა წიგნისათა გთხოვთ, თუ შეცთომა-
ინილოთ, მოტყუებით მომისხუნეთ მიზეზისა გამო—პირველი. ესე მე დიდს სნეულებაში
და უძლურებაში გადავსწერე და ამისი დედანი ხელწერილი კვაფხილოვანი იყო და განა-
თუ მე ან მწერლობა ვიცოდი კანონიერი ან შეიხსხვა სიტყვისა, მიზეზი ჩემი გულმოუგო-
ნებისა ჩემი პირმშობ შვილი ვაბრიელ ბერი მღვდელ-მონაზონი მექმნა. ამისი დედანი
მან მარცობა და ჩემის სურვილით იმისგან მრავალნი წიგნნი არიან ჩემი შვილების
საწილში და მეც ეს მკირე ვიკულსმოდგინე. სამთავე შვილებს შეეწიოს მღვთისა დედა
და მეც მომიხსენონ მშობელი თვისი. სრულ იქნა იგნისის ც, წელთა ჩულო“ (36r).

ბ (ეპიტაფიის შემდეგ, 42v-ზე): „მე მისგან გულწყულ[ლ]მან დაძან ანნამ გადმო-
გსწერე ეპიტაფია წარწერილი, დადებული ლოდისა მისგან, რომელი არს წმინდასა სახელ-
წოდებულსა მთაწმინდის ეკკლესიის სულის წმინდის შესავალაან ტფილისის ქალაქსა,
წელსა ჩულც, ნოემბრის დღესა კა. შვილნი ჩემნი, ათანასი, მყავე და რევაზ, თქვენცა
ხსოვილ იყავით სასურველის თქვენის ბიძისა“.

169

ქრებული—1833

80 ფ; 20,3×16,2; ლურჯი ქაღალდი; რუსეთის ყდა; 1833 წ. (18v); გადაწერილი — ანნა ნა-
ყამვილი (გვერდი ყდა; შტრ. იელნაწ. 168); დაუწერელია: 1v, 19v, 27r, 38v, 59r, 77v.

1. „თვესა სეკენდერსა ოცდასამსა, წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვე-
ნისა იოვანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოზისა სიტყვა ზა-
ქარიას დადუმებისათვის და ელისაბედის მიდგომილებისათვის.—არარა. არს
ურჩ საზღვართა სამეფოთა, რამეთუ ყოელივე მორჩილობს და ცმონებს სა-
მლოთისა ბრძანებასა, რამეთუ ბრძანება დასდვა, თქმულ არს, და არა გარდა-
ვლენ...“ 2r—11v.

2. „თვესა იგნისსა კდ. შობა წმინდისა იოვანე ნათლისმცემლისა, საკით-
ხავი საიდუმლოთა დაფარულთაგანი, გ. მ.—არამედ იშვა იესო ბეთლემს ურის-
ტანისასა ორმოცდა მესამესა წელსა აგვისტოს კეისრისასა და მეფე იერუსა-
ლიმისა ეძიებდა მას წარწყმენდალ...“ 12r—18v.

3. „თვესა ტეკენდერსა კთ. წმინდათ შორის მამისა ჩვენისა ბოსილი
ისა ეროელ ეპისკოპოზისა სიტყვა ჩვილთათვის, ბეთლემს მომწვდართა-
თვის, გ. მ.—კვალად მევე ბერი სიტყვათათვისცა დიონად შევიყვანებთ, კვალად
დედობრივ მრავლით შეილით მზრდელიობითა განკაფული უძლურსა და გლახაკსა
სიმდაბლისა ჩემისა ძუძუსა ქირვობად ვიძულეები გამოზრდად ესეოდენისა ერი-
სა...“ 19v—26v.

4. იგნისის ლ. პეტრე პავლესათა. ებისტოლენ წმინდისა დიონოსი ბრძენთ-
ნთავრისა და ათინელთ ეპისკოპოზისა, რომელი მიუწეოა ტიმოთეს, საყვარელსა
თვისსა და მოწაფესა მოძღვრისა თვისისა პავლესსა. — გიკითხავ სამლოთსა მოწაფე-
სა და შვილსა სულიერსა ტენმარიტისა მამისასა და მოავასსა კეთილსა და მე-

გობარსა სათნოსა, რომელმან აღასრულე ნება მოძღვრისა თვისისა და დაითმინენ მის თანა ყოველნი ჭირნი და ვნებანი...“ 27v—38r.

5. „თვესა ივლისსა იზ. წამება წმინდისა მოწამისა მარინასი. — შემდგომად აღდგომისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა და დიდებით ამოღებისა მისისა მამისა ზეცად, ნეტართა მისთა მოციქულთა აღასრულეს ყოველი მცნება მოძღვრისა მათისა და ასწავეს სარწმუნოება ყოველთა კიდეთა ქვეყანისათა...“ 39r—58v.

6. „თვესა დეკემბერსა კდ. წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ათნასე აღექსანდრიელ მთავარეპისკოპოსისა სიტყვა აღწერისათვის ყოვლად წმინდისა ქალწულისა და ღვთისმშობელისა მარია-მისათვის და იოსებისათვის, რომელმან მიითხოვა იგი, გ. მ.—ვითარცა მუშაკნი იგი, რომელნი აღმოცკვეთიან მიწასა გამოსადნობელისა ოქროსასა...“ 59v—67v.

7. „ესევე შობისათვის თქმული. თვესა დეკემბერსა კე. იოანე პირველ მონაზონისა და მასკელისა საკითხავი, თქმული ყოვლად ქებულისა შობისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესთვის სიტყვათა დსასარწმუნებელად წერილ არს უწყებათაგან პირველთა.—რაჟამს ზაფხული მოიწიოს, ყოვლისა სოფლისა ნივთნი კვალად განახლებად მოიწვეიან და კაცნი წესიერებითა აგებულენისათა შეზავებულნი სიმოთელესა გვამისასა შეიწყნარებენ...“ 61r—79r.

შენიშვნა: ხელნაწერს ბოლოს ერთვის: ა. „მეტეს იანის ძის, დედის ანტონის კათალიკოზისგან თქმული იანბიკო ბატონიშვილს ლენიჭედ:—გ. განციფორდი ცაო, შერწუნდი ქვეყანაო...“ (80v);

ბ. „მარამ ბატონიშვილის, არჩილ მეფის ასულის თქმული.—

ქ. ეაი არს ჩემდა დღენი წინანი

მალალ პალატთა სნივ მრავლთ შეყრილობანი...“ (80v);

გ. „თამარ მეფის საფლავზე წარწერილი.—

ქ. როს ნაპარმაკევს მეფენი შვიდნივე პურად დამესბავს...“ (ბოლო ყაზახე).

ანდერჰი: 1. „ნათლისმცემელს იოანე, შემეწიე და მივბ ჰქეშენ ცოდვილსა ანნას; ვიგულსმოდგინე და გადავსწერე პირველს მარხვას, ფებერვლას ჩვიდმეტს დღესა, წელთა ჩყდგ“ (18v);

2. „წიგნი ესე მოთხოვბისა ნივართვი სამთავე ველითა ჩემთა ნახსოვრად ჩემდა მშობელმან მათმან ანნამ“ (80r).

შინაწერები მოიპოვება დასაწყისში და 80-r-v-ზე.

44 ზ.: 20,6×16,4; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სქვადასხვა ხელით); XIX ს (44v); დაწერილია: 1v, 39r—44r.

1. „იოანე ბატონიშვილი. ეპიტაფია, ანუ საფლავზედ წარწერილი, იმერეთის მეფის მეორეს სოლომონის არჩილის ძისათვის, თქმული საქართველოს მეფის მეთაქამეტის გიორგის ძის იოანესაკან.—

არსმან არსთ მბადმან, თვით არვისგან ბადულმან,
გონება ზენამ, მოქმედმან ბუნებისამან...“ 2r—4r.

2. [ბაკრატიონი დ.]: „წამება ქუევეან დედოფლისა (ხაბეკედი).—
წენ უწინარეს ყოველთა, საუკუნეთა მყოფელო,
თჳსისა დასაბამისა, თვთ თავსა შორის მყოფელო...“ 6r—18r.

შენიშვნა: ა. ტექსტს წინ ერთვის თავფურცელი: [ქუთვეან დედოფლის ქება დე-
მიტრის მიერ] (5v);

ბ. [გრიგოლ მუხრან-ბატონი, კება თავადის დიმიტრი გიორგის ძის ბაკრატიონ-
ნისა] (20r—21r);

3. „წამება ქუთუფან დედოფლისა შაჰბახისაგან(1), ლექსად თქმული კანთ მე-
ფის თეხმღრაზის მიერ.—

ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა საბრუნავითა მაქცეო,

ზე აღმართულთა ყოველთა გამცემო, გარდამაქცეო...“ 22r—32v.

შენიშვნა: 39v-ზე მოიპოვება ცნობა: „ეს სამი ლექსი საბა ორბელიანის ა-
გან ნათქვამი არის—“ო, რომელიც ჩართულია თეიმურაზის ხსენებულ ნაწარმოებში.

4. „თქმული ნიკოლოზ ტფილელისა, ჩერკეზის ძისა, ვთეროვნისა
სპერასსა განსმენილი.—

ნზის ქვეშე მნათი ვეროე მზე ქართველთა,

ყოველთ მთარსისა დედისა დასენიდა

[ცხებულთაგანი ცხებულთაა დედოფალი...“ 33r.

5. „თქმული ანტონი ქათოლიკოზისა, იესე მეფის ძისა.—

ცეცხლით მოიწვას, კორცთა ნაოღვითურა განლევს...“ 33r.

6. „თქმული იოანე ფილასოფოსისა პეტრიწისა.—

ძელი სიმაღლედ, სიღრმედ, სიგრცედ და სიგრძედ

ნაყოზებელი, ღისა საბ ხაწილდელი ნიში

ამაღლებული, მგრგელივ წმინდა ღობს ეთერსა,

როძელმან სძალი მის ზედა აღსრულისა...“ 33v.

7. „თქმული ანტონი ქათალიკოზისა, იესე ძისა.—

მშენიან სძალსა უქანლისა სიტყვისას

ნიონი შესამკნი, შესადამ ქორცილისა,

განსაშუტხონი საქებ სალამაზონი...“ 33v—34r.

8. „თამარ მეფის საფლავსა ზედა დაწერილი.—

ოდეს ნაქარმაკევსა შვიდნი გეფენი სუფრ[ა]სა ზედა დამესხნეს,

რუსნი, სპარსნი და არაბნი საზღვარსა ზედა გამესხნეს...“ 34r.

9. [თეიმურაზ I.]:

„აღახვენ ჩემნი ბავენი, ღმერთო საზეებით ქებულო,

აერთა ზედა საყდაოთა დიდებით დამკვიდრებულო...“ 36r—38v.

წყდება: „...სადა სხდეს შიშით მალულად იოსებ ნიკოდიმოს და“ (შდრ.
თეიმურაზ I. ტფილისი, 1934. გვ. გვ. 149—152.1).

მიანაწერი მოიპოვება 1r-სა და 44v-ზე.

ჩინის სახბარებო—XII-XIII

207 ფ.; 32.5X23; ჭაღალჯი; უყდო; დაშლილი; მეტად დაზიანებული (ვარწემოვლევნი-
ლი, ზოგან ტექსტი გადაშლილია და არ იკითხება); თავებოლო ნაკლული (აკლია შიგადაშნი-
ვატ); ნუსხური (სათაურები სინგური); [XII—XIII ს.].

[რიგის სახარება]:

...და მოილო შვიდი იგი პური და თევზნი, ჰმადლობდა, განტეხა და მის-
ცემდა მოწაფეთა, და მოწაფენი მისცემდეს ერსა მის. ჰამეს ყოველთა და გან-
ძღეს...“ 1r (9 სტრ.)—237v (ციტატი მოტანილია თავიდან. რომელიც წინ
უძღვის თავს: „პლსა კესა, სახარებაჲ მათესი, თავი რმეც“).

წყდებოა: „შაბათსა ბ შვიდეულისასა, სახარებაჲ იოანეს, თავი ნ.—მას ჟამსა
შინა იხილეს კაცთა მათ, რომელი-იგბ ჟმნა იესუ სასწაული. იტყოდეს, ესე არს
ჰეშმარიტად წწყლი, რომელი მოსრულ. არს სოფლად. ხოლო იესუ გულისკმა
ყო, რამეთუ მოვიდოდეს წარტაცებად, რამცა...“

172

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსიკონი—1755

148 ფ.; 30.5×21,3; კაღალი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის გატეხილი ყდა; დახია-
ნებული (ნაპირები შემოცვეთილი აქვს, დასაწყისი ფ. ფ. რესტავრირებულია; მე-4 ფ.-ლი ამო-
ვარდნილია); ნაკლული: მხედრული (სათაურები სინგურით); 1755 წ. (4v); დამკვეთი—ოდიშის
დედოფალი გულქან (4v); დაამწერი—ბერო სტეფანე (81v; 145r).

[ქართული ლექსიკონი]:

„ანი არს პირველი ასო, და კმიანი, და ათრონი, მრავალრიგად თავადაც
მოვალს და [ბო]ლოდაც მრავალთა სიტყუათა ზედა.—ახლოს დანიშუნა. ა იქიე
ახლოს შეძლევა. ა. ა. 18 კავშირში. იხილე აქა, თუ ვითარ განჰყოფს აობასა
და მყოფსა...“ 4v—145v.

შენიშვნა: უძღვის: ა. [ნულა და ქართული რიცხვის სწავლა] (1r); ბ. „[სწავლა
ანბანისა რიგისა, სადა კმიანი ასო სახმარ არს რიგისა“ (1v); გ. „[სოფლი]თონი კრება-
ნი ჩაოდენნი და რომელთა კელმწიფეთა ჟამსა და რომელსა ააბათა და პატრიაკთა
და რომლისა განდგომისათს იქმნა, სცანით და ისწავეთ, ანუ სავა იქმნა“ (2r); დ.
„შიდნი ცოდენი და მისგან გამოზგალნი ათნი ნაყოფნი“ (2v—3v); ე. „ცთობილი“ (4r).

ერთვის:

ა. „იესო ქს, ღთისა ჩვენისა სამოცდაათორშეტის მოწაფეთ სახეუები“ (145v—
146r); ბ. „სამოხელეო ტერმინები“ (146v—147v); გ. „საზმართ სახელეები, ესეც გარდაცელი-
ლი“ (148r); დ. „განჯაფისა და მისის თამაშობის სახელეები“ (148r); ე. „ქორონი-
კონები“ (148v); ვ. „დამატებული სიტყვები“ (148v).

ანდერძი: ა. „ღმერთმან ადიდოს ორსავე შინა ცხოვრებასა თვისსა ბაგრატ ნე-
ფის შვილისშვილი, ოდიშის დედოფალი ბატონი გულქან, რომლისა ბრძანებთა
იწერება სიტყვის კონა ესე წიგნი, ქს უმგ“ (4v).

ბ. „ქს უმგ სტეფანე ცოდელი, ცალთვალა[?] ბერი. მომიხსენეთ ძმანო“ (81v); გ.
„განსრულდა ნებითა ღთისათა სჯდემბერს იგ, კელის კმარებითა სტეფანესითა, დღესა შა-
ბათსა, ქს უმგ“ (145r); დ. „ადიდენ ღმერთმან მიტროპოლიტი გრიგოლ; დედად[?]-
წული გულქან“ (144v).

შინაწერი: „ქრისტეს აქუნთ ქს ნღიგ წელსა, მისსა ეჲ, თუთ ბატონი მეფე სო-
ლომონ ამხედრდა, ოდიშს გაუხდა, მრავალნი კარბიგა და მრავალი ნამოვარი წამოი-
ღო მაშინ მისმა ჯარმა. და ეს ლექსიკონი იაწინ იწოვნეს. ივანე მესხმა სახელდ“...
(წყდება; I ყდის v).

173

აგბაროზი - XIX

გრაგნილი; 280x8,5; ქალაქი; დახიანებული (ბოლო მოხეულია); მობატული (დასაწყის-ში მოცემულია წმინდა გიორგის ფერადებიანი სურათი, დართული აქვს სხვა მინიატურაც, რომელიც მეტად დახიანებულია); მხედრული; [X: X ს.]

1. „სახარება იოანესი. თავი ა: პირველიდგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღვთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყვა იგი...“
2. ეპისტოლე მიწერილი იესო ქრისტეს მიმართ აგვაროს ედესიის მთავრისა მიერ.—მესმა შენთვის და კურნებათა შენთათვის...“
3. „ნაცვალად მიწერილი იესო ქრისტეს მიერ აგვაროს ედესიის მთავრისადმი.—ნეტარ ხარ შენ აგვაროს და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვიან ედესია...“

174

სასწაულები ყოვლად-წმიდა მარიამისა—1795

90 ფ.; 11x7,5; ქალაქი; ტყავადაკრული ხის ყდა; სრული; ხელნაწერში ჩართულია 34 ილუსტრაცია ნაბეჭდი წიგნიდან, იტალიური და რუსული წარწერებით; მხედრული; 1795 (10r); გადამწერა—ანტონ არხიმანდრიტი (10r); ადგილი—მოხდოკი (10r); წინა 8 ფ.-ელი და ბოლო 5 ფ.-ელი დაუწერელია.

„სასწაულები ყოვლად-წმიდა მარიამისა ღთისა შობელისა, ორმოციოდე, მისივე მხურვალეთათვის. სიღრმე ღთიური მოწყალებისა, ჩაბარებულია აქვს მარიამს, იგი მას მისცემს, ვისაც ჰნებაეს, როდის ჰნებაეს და როგორ ჰნებაეს, ვითარცა ამ სასწაულებით ცხადი არის; სასწაული ყოვლად-წმიდისა. — ერთმან ვაჟმან ეშმაკს კელწერილით თავისი თავი ტყვეთ მისცა, ოღომც თავისი ავი ფიქრო, რომელი ერთ ქალთან ჰქონდა, აღასრულოს, ხოლო მერედ მონანული შეიქმნა...“ 10r—85v.

ანდერძი: „გადმოთარგმნებულია იტალიის ენისაგან სომეხთ ენაზე, სომეხთ ენისაგან ქართულ ენაზედ, სასარგებლოთ მორწმუნე ქრისტიანეთათვის. აღიწერა წელსა უფლისასა ჰქს 1795; აპრილის 5, მოხდოგს, კელითა უღარის მონა უფლისა, მოხდოგის[ს] კათოლიკე ეკლესიის მუყვესი ანტონ არხიმანდრიტისათა. პატივისათვის ყოვლად-წმიდისა“ (10r).

175

კრიბული—1817

VI+239 ფ.; 21x17; ქალაქი (თეა, ზი და ლურჯი); ტყავადაკრული მუყავის ტვიფრული ყდა; მხედრული; 1817 წ. (5v, 222v); გადამწერი — ყორღანოვი გრიგოლ (173v); ადგილი—სტავროპოლი (222v); დაუწერელია: I—VIv; 174v; 198v—205v; 223—239 ფ.-ები.

1. „სიზმრის წიგნი.—მთვარისა ა, კეთილია ყოველისაფრთია. აღამ დაიბადა. თესვა, ნერგვა, გზას წასვლა, საძირკელის ჩაყრა...“ 1r—5v.

2. წიგნისა ამის ეწოდება ამირ-ჯიმიანი სულეიმან კელმწიფისა და ავროშადისა წიგნი: „კარი პირველი, ამბავი სულეიმან სპარსთა მეფისა და წიგნი ამირ ფარსამანელისა.—ესე სულეიმან კელმწიფე იყო ღიახ დიდი და სახელოვანი კაბუჯი, და უფლობდა ერთსა ერანსა და თურანსა და მრავალთა ცვარემოთა ქვეყნებთა...“ 7r—196v.

წყ დება: „...დასასრული მექესე კარისა და რასაწყისი მეშვიდისა კარისა. კარი მეშვიდე, ანბავი...“ (გაგრძელება აღარ დაუწერია).

3. „მოთხრობა ქალისა და ყმაწვილისა.—კითხვა. იყო ერთი მდიდარი კაცი და უფროსი ქალაქისა და ჰქონდა მრავალი ხაზინა ოქრო, ვერცხლი და მარგალიტი, და უფრო პატროსანი თვალი, რომ არავინ არ იყო იმისთანა მდიდარი იმ ქალაქში...“ 206r—222v.

ანდერძი: ა. „წელსა 1817-სა, იანვრისა 3-სა დღესა, ესე წიგნი დავწერე და დავასრულე ხელითა ჩემითა, ვინცა ითხოვთ, ისევე პატრონსა უბოძეთ თქვენის ღთისა გულისათვისა, რომ არა დარჩეთ მოვალე ამის პატრონთანა ქრისტეს სამართალშია. იქ მოგთხოვს“ (5v).

ბ. „წელსა 1816, ღვინობისთვის 20-სა, ჩემი ქალაქიდან გამოვლა არის. ასე, ჩემო ბატონო, დამიწერია და მოწამევა ვარ გრიგოლ ივანის ყო რ დ ა ნ ო ვ ი“ (173v).
გ. „წელსა 1817-ს., მარიაშობის თვისა 3-სა, დავასრულე ესე წიგნი სტავროპოლსა“ (222v).

მინაწერები მოიპოვება 173v, 137r v-სა, და 198r-ზე.

სამართლის წიგნები—XIX

278; ფ. 34X21; მოლურჯო კალაღი; სქელი კალაღის ყდა; მხედრული (სხვადსხვა ხელით); [XIX ს.]; გადამწერი—იაკობ ვარლამოვი (276v) მხოლოდ უკანასკნელი ნაწილისა 20ar—376v-მდე); დაუწერელია ფ.გბი: 152v—158v, 201r—205v, 277r—278v.

1. „მცნება ღვთისაგან (სამართალი მოსესი).—ა. მცნება ღვთისაგან: თავ-უყავ მამისა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნო შენ უფალმან ღმერთმან შენმან, რათა კეთილ გეყოს შენ ქუქუქანასა ზედა...“ 76r—86r.

2. „სამართალი მეფის გიორგისა. ძეგლის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ.—ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან, დავდევით ძეგლი ესე, განაჩენი, მას ჟამსა ოდეს შევედით მთიულთა შიგან...“ 88r—125r.

3. „სამართალი კათალიკოზისა.—(ა). სახელითა ღვთისა მე ქეს მიერ კურთხეულმან ყისა საქართველოს კათალიკოზმან, პატრიარხმან მალაქია, მე ქეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათალიკოზმან მამადმთავარმან ევდომას (!)დაესხედით და შეეკრიბნით ყოველნს ეპისკოპოზნი აფხაზეთისანი...“ 125v—129r.

4. „პირველი შესავალი ბატონის შვილი ვახტანგის ნაბძანებო ვახტანგ (ასომთაერულით — ხეუულად). — მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა...“ 130r—200v.

5. სასაბართლო ბერძული: „შესავალი პირველი, ლეონ ბრძნისა, კოსტანდინესი და სხუთა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება სჯულისა, კანონი მეფეთა და სიმართლისა მოსამართლეთათჳს, რათა რაოდენცა ეწეროს წიგნსა ამას შინა, მცირედიცა არა განაგდოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოცდა. — რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა...“ 206r—268v.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. [ანბანური საძიებელი] (3r—33v); ბ. [მუხეუმობრივი საძიებელი] (35r—72v). ბოლოში ერთვის „ზანაჟუკი“ (269r—276v).

ანდერძი ანბანური საძიებლის შემდგენელისა (იგივეა რაც ხელნაწ. 12-ისა, მხოლოდ აქ შემდგენელი თავის თავს ასახელებს: „დაბალი(?) ნდაბალი ხუცესი დეკანოზის შვილი ოსე ემუშაკობ ბრძანებულსა მეფისასა, ივლის ა, ქეს ულმ, ჩინა; 34r).

177

პახტანგ VI: სამართლის წიგნი—XVIII

14 ფ.: 30,5X39,5; ნაწილობრივ მოცილებული, ტყავგადაკრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]

[სამართალი ბატონის შვილის ვახტანგისა]: „მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა მქებნი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მმონებელი, უდებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი. — დლითი დღე მრეველნი კელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მძიეთა რათამე და უზილველობისათვის ალილებენ და შთასდებენ საუნჯედ...“ 2r—40r.

შენიშვნა: ა. ბოლოში ერთვის: „საძიებელი წიგნისა ამის სასამართლოსი“ (40v—45r); ბ. 1r-სა და 45v-ზე მინაწერებია მხედრულად.

178

ანტონ I: მარტირიკა—XVIII-XIX

129 ფ.; 20,5X17; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII—XIX ს.]; დაწერილია; ფ. ფ. 24, 25r, 54, 55v, 56, 75r—80r, 102r—104r.

1. „შესხმა და მოთხრობა ლუაწლთა და ვნებათა წისა დიდისა მოწამისა დედოფლისა ქეთავანისთა, ქმნილი ანტონისაგან არაივქისკობოსისა ყოვლისა ზემოდასა საქართულოასა და ვითიან ბაგრატიონისა, სიტყუა ა.—ვიძლიე მე სჯულისაგან ბუნებითისა და ძღვეულებასა ჩემსა აღვიარებ...“ 1—23v.

2. „შესხმა და მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა წისა დიდისა მოწამისა ლუარსაბ მეორისა, მეფისა საქართუელოესა, ქმნილი ან ტ ო ნ ის გ ა ნ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოესა საქართუელოესა დავითიან ბაგრატოვანისა, სიტყუა ბ.—არს მეფეჲ კეთილ-მსახური, სხვა მეფობითთა შთამოსრულთა კეთილ-მსახურთა, არა მეფეთაგან არს დავითიანი, არა ძირთაგან ჭარნავაზიანთა...“ 26r—53v.

3. „შესხმა და მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა წმიდისა დიდისა მოწამისა არჩილ მეორისა, ყოვლისა ზემოესა და ქუელოესა საქართუელოესა, აფხაზეთისა, ქმნილი ან ტ ო ნ ის მიერ არხიეპისკოპოსისა, ყოვლისა ზემოესა საქართუელოესა დავითიან ბაგრატოვანისა,“ სიტყუა გ.—წინაიდებარეთა ჩემდა თქმულთა მოწამეთა მოთხრობამან ერთმან მეორედ გამოხატა ჩემ შორის...“ 57r—74v.

4. „შესხმა და მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა წმიდისა მოწამისა რანთა დედოფლისა სუსანასა, ზედწოდებით შუშანიკისა, ქმნილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა ზემოესა საქართუელოესა დავითიან ბაგრატოვანისა. სიტყუა დ.—წარმოდგეს გონებასა შინა, ნათელნი იგი, თქმულნი სამნი, და აწ მეოთხე ესე თქმადი, ესე იგი ქმნილნი...“ 81v—101v.

5. „შესხმა და მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა დიდთა მოწამეთა ბიძინა მატაკარანისა, ელისბარ ქსნის ერისთვისა და შალვა ნათესავისა მისისა, ქმნილი ან ტ ო ნ ის მიერ არხიეპისკოპოსისა, ყოვლისა ზემოესა საქართუელოესა დავითიან ბაგრატოვანისა, სიტყუა მეცხრე.—ვინაჲდგან მივკუყვანა ჩვენ სურვილმან ამისდა, რათა ფერებითა სიტყუათათა შვენეერ გამოვხატენთმცა საშუალი და დასასრული აზრთა კეთილთა...“ 105r—126v.

შენიშვნა: ა. თვითულ მოთხრობას წინ უძღვის ანტონის ხუთთაჲიანი შესხმა მარტილთადმი; ბ. საფარველი ფუძელები (127r—130r; ჩაკეცილად) ვ ე ფ ხ ი ს ტ ყ ა ო ს ნ ი ს ზენწაწერიდანა (XVIII ს.).

სირინოზიანი—1853

169 ფ., 35,3X21,8; ქალაღი; მუყაოს ყდა; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული; 1853 წ. (75r); დაუწერელია: 161r—162v.

1. „ქარი პირველი, მაშრიყის ხემწიფისა არდაფის და ძისა მისისა ს ი რ ი ნ ო ზ ი ს ა შესაკეცველად სასიამოვნო.—იყო ხემწიფე ქვეყანას მაშრიყისას, რომელსა ეწოდებოდა არდაფ. ესე იყო დიდი და მაღალი ხემწიფე სრულიდა.“

სახემწიფოსა მამრიყისასა და მრავალნი ხემწიფენი მონათა ჰყვანდნენ...“
2r—169r.

შენიშვნა: თხზულების ბოლოს წერია: „დასრულდა კარი მეორე სირინოზისა და მარინისა და, მსმენელნი და მკითხველნი, თქვენცა დაუსრულებელ იყვნით ქვეყანასა ზედა ბენდერებით“ (169r). მაგრამ ამაზე მეტი კარი ამ თხზულებას საზოგადოდ არც ჰქონია (ვ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, გვ. 307).
მიწაწერი მოიპოვება 1r-ზე.

180

ქრებული—1766

141 ფ.; 16,7×10; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1766 წ. (47v); გადაწერი — [დავით მთავარდიაკონი] (141v); დაუწერელია 39v.

1. „ისტორია დარღუევისათჳს უკანასკნელ წისა ქალაქისა იეროსალიშისა, ჰრომეელთა კეისრისა ტიტესგან. ძისა უკსპასიანესა(!). —ოდეს მიიღო პატრივი და ღირსებაჲ კეისრობისა უკსპასიანემან და იქმნა დამტკიცებულ მბრძანებლად ყოველისა სოფლისა, მყის პირველსავე წელსა მბრძანებლობისა თვისისასა იყო გამოძიებად და შთომილთა მათ იუდიანთათჳს...“ 1r—11v.

წყდება „...და ანდრიანმან მოსწყვიტნა აურაცხელი“...

2. „ცხოვრება მოღვაწობითი გონება-მახვილისა ესოპესნი. — მოდგმა იგი საქმეთა, რომელ არიან კაცთა შორის, ყოველნი გამოვსცადენ და სხვანიცა რაჲმე მრავალნი, და მივეცი მისთვის განზრახვასა თჳსასა, და ვგონებ მე ამას, ვითარმედ ევსოზე არა იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებითა ღთისა სიბრძნისათა...“ 12r—39r.

3. „იგაენი ესოპესნი. იგაენი ა, მელისა და ჩიგვისათს(!) უყურეთ ესოპეს. — აღვიდა ოდესმე მელი ერთი ღობესა ზედა და დაუსხლტეს მას ფერკნი მისნი ჩამოსავარდნელად...“ 40r—47v.

4. „წიგნი სიბრანე სიცოჴისა, თქმული სულხან ორბელითის, ჟამსა სიკაბუკისა მისისა. — იყო კელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არავესგან მოიგონებინ, მისის სიკეთისა და სიქველისაგან ეგეოდენნი მოწყალებანი შეკრიბნა გულსა მისსა, რომე თავად არ აღირიცხვოდა...“ 48r—41v.

ანდერძი: ა. „დავით მთავარდიაკონისა.. (ამოფხვილია) არის ეს წიგნი“ (141v);

ბ. „ღთი, მშვიდობაში ახმარე ჩემის მოძღვრის შვილს იოვანეს. ესე ესოპის წიგნი წაიკითხე და გარდავსწერე და მიამაღიღა“ (47v).

181

ქრებული—1794

140 ფ.; 16,2×10,5; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები სინჯართით); 1794 წ. (86ხ); გადაწერი — კორნილი ჭა თომა [ჩაჩიკაშვილები] (85v); დაუწერელია: 64v, 86v, 87r—89v.

1. „ცხოვრება მოღვაწობითი გონება-მახვილისა ესოპესნი. — მოდგმა იგი საქმეთა, რომელ არიან კაცთა შორის, ყოველნი გამოვსცადენ და სხვანიცა რაჲმე მრავალნი...“ 1r—64r.

2. „იგავნი ესოპისანი. იგავი ა, მელისა და ჩიგვისათვის. უყურეთ ესოპეს.—აღვიდა ოდესმე მელი ერთი ღობესა. ზედა და დაუსხლტეს მას ფერკნი მისნი...“ 65r—86r.

3. „თვალმარგალიტისა“: „არის საფრაგეთში ერთი ქალაქი დიდი და ვრცელი, სახელად სპარსის ფერაზს ეძახიან და ფრანგნი შჰანიასა:—ესე ანბავი ზედნიერს კონთქარს ესმა ამ ქალაქის ქება, გაგზავნა ორმოცდაათი ცხენოსანი კაცნი. წაყიდნენ, იარეს სამი წელიწადი და სამი თვე ზღვითა და კმელეთით, ნახეს იგი ქალაქი და, რაც ნახეს, დაწერეს წიგნად და პოართვეს...“ 90r—140v.

წყდებდა: „...პოვეს იგი საშინელი განძი და ღმერთსა დიდი მადლი შეკადრეს, და ყოველთავე დასქრეს და ქეშმარიტად სწორედ გაიყვეს და რაც შინადამ წაიღოთ...“

შენიშვნა: თხზულება ძვირფასი ქვების აღწერილობას მოგვითხრობს. 12 ბატონიანი თვლის ჩამოთვლისა და რიგზე განხილვის წინ იკითხება: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა აძინ.—ესე წიგნი სპარსთაგან ვარდამოწერილი არის თვალ-მარგალიტისა და სხვათა მრავალთა ჯავართა სინჯვისა და თვალების შესისა და ხასიათისა განაჩენისა მეცნიერთა და შემტკობთა კაცთაგან ნათქვამი, და დაწერილი ხელმწიფეთაგან სალაოლთა შიგან დასადებლად. ვინც ამ განაჩენს მიჰყვას, ოომლითაცა რიგით გამოირჩეული და დაფასებული არის, იგი არ დაზიანდების. თორმეტი კარი არის თორმეტთა საკელმწიფოთათვის.“

ა. კარი—ალმასისა

ბ. კარი—ფაზარისა

ბ. კარი—იგუნდისა

ც. კარი—ამბარისა

გ. კარი—ლალია

თ. კარი—ლავეარდისა

დ. კარი—ზურმუხტისა

ი. კარი—ძოწისა

ე. კარი—ფორტისა

ია. კარი—აყვისა

ვ. კარი—მარგალიტისა

იბ. კარი—ეშმისა* (ფ. 91r-v.—მერვე თვლის აღწერა-ლობაზე წყდება ნაწარმოებთ).

ანიშნა: „დასასრული ესოპის იგავებისა. დასრულდა წიგნი ესე ზღვითა კონილიეს და თომასითა. ღმრ, ნშვიდობაში ახმარე. აგვისტოს ა მოუყვე და აგვისტოს თერთმეტსა მოვრი. ამ ქქს უპა“ (65v—86r).

182

ანტონ I: გამოკრეპილი ქართლის ცხოვრება—1834

76 გვ.; 20,8×16,5; ქალაქი; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათურები სინჯოთი); 1834 წ. (65 გვ.); გადაწერილი—ტაბიძე სვიმონ გურული (65 გვ.); ადგილი—სანჯრ-ბეტერბურლი (65 გვ.); დაწერილი: IV, 66—76 გვ.

„სიტყუა პირუცლი. ქართლისისაგან არს ჰშთამომავლობა ყოველთა ქართულთა.—პირველად ვიდრემე მამა ქართლისა და ყოველთა მათ ქართულთა, ესე იგი ქართულთა, იმერთა. კახთა და ჯავახთა, რომელთაცა ყოველთა მათ ეწოდების ქართველი, იყო ქართლოს...“ 2—65 გვ.

შენიშვნა: წინ ფძღვის: ა. თაფურციელი: „სანატრელის უწმიდისის საქართულოს კათოლიკოზ პატრიარხის მეუის იასყს ძის ანტონისგან აღწერილი ესე გამოკრეპული ქართლის ცხოვრება. კლათა: აგვის მონასტრისაა ისტორია ესე. არხიმანდრიტი ტრაპაი“ (1r); ბ. ავტორის წინასიტყვაობა: „საქართულოლქა მეფლთა ჰშთამომავლოლათაჲს: მისს მალალ მსვლეობას ლენერალ ივან ლევიჩს, ყიზილარის კაჲნდანტს, ჰაჲუნდოდორტს, მეჲლირისი ანტონი, კათოლიკოსი სრულიად საქართულოლას, მოვასსენებ მათგან ბრძანე-

ბუღისამებრ თხოვისა, რომელიცა დაღათუ მრავალ განსაცდელ-შემთხვევისაგან დავიწყებით საკელნი მეფეთა საქათუქლოსათანი თვით-თვთოდ არღარა მახსოვან, მაგრა სახელოვანთა მეფეთა საკელნი, ანუ გარდაცულებანი მეფეთა გვართანი, და ანუ განყოფანი ნათესავთანი სამ სამეფოდ ეყენი არიან, რომელნიცა ძველთა შინა მატიანეთა საქართუქლოსათა წარმიკითხავნენ“ (1r).

შინაწერები: გვ. გვ. 8, 14, 15, 24, 33, 44. 50, 57 (პლატონ იოსელიანისა).

ანდერსი: „მე სვიმონ ტ ა ბ ი ძ ქ ა, გურულმან, გადმოვქსწერე ნამდვლიდამ წიგნი ესე ქართლის ცხოვრება შემოკლებული, 1834 წელსა, ჩყლდ-სა, დეკემბრის 12-სა“ სანკტ-პეტერბურს“ (65 გვ.).

183

თეიმურაზ ბატონიშვილი: გიხაროდენი წმიდისა ნიკოლაოზისა

17 ფ.; 21,6×17; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (მთავრული ასოები სინგურით); 1844 წ. (1v).

1. [თეიმურაზ ბატონიშვილი]: „გიხაროდენი წმიდისა ნიკოლაოზისა“. — „ზესთა მბრძოლსა და უძღვევლსა და მძლესა მტერთა ქრისტეს მორწმუნეთასა, სასწაულთა აღურაცხელთა მოქმედსა. წარჩინებულსა მონასა ქრისტეს მეუფისასა, სრულიად სოფლისა ნადლთა წყაროსა მადინებელსა, მოწყალებისა და მშუდობისასა, ღიმენასა ნიჭთა და სიბრძნისა, მყუდროსა ზღვისა უფსკრულსა, სასოებით და სიყვარულით მაქებელნი შენნი, ხსნილნი შენ მიერ განსაცდელთაგან გაქებთ შენ...“ 2r.—13v.

შენიშვნა: თხზულებას „უძღვის წინ ავტორის წერით: „უმადლესო სრულიად მგვრელიის მთავრინავ, სრულიად საქართველოს მეფის გიორგისა“ ასულთა, ჩემო უსასურველესო დაო ნ ი ნ თ თქვენის კეთილმსახურების სუოვილისამებრ ვიწრომე. რაოდენ ძალე დედა უძღურსა გონებასა ჩემსა, და შევაზნე გიხაროდენი ესე წისა ნიკოლაოზ საკვირველთ-მოქმედისა. ვინაჲდგან გაქესთ სასოება ფორიადი წმიდასა მას ზედა, გთხოვთ, გამსა ამა გიხაროდენისა წართქმისასა, ლოკვას შინა თქვენსა დაუვიწყებელ ვიქმნე. და ვგრეთვე ვინცა ამა გიხაროდენსა გარდასწერდეთ და ილოცვედეთ, გთხოვთ შენდობასა და მოხსენებასა. სრულიად საქართველოს მეფის გიორგის მთავრულსა თე ი მ უ რ ა ზ და კავალერი, წელსა 1844-სა, სრულ იქმნა დეკემბრის 6-სა“ (1v).

ბოლოს ერთვის სხვა ხელით ნაწერი: ა. „წესი ნათლ უბისა“ (14r-v); ბ. „ქორწილისა“ (14v—15v); გ. „მიცვალებულზედ“ (15v—16v) და წერილ-წერილი შენიშვნები (16v—17v).

184

ქარაბადინი—XIX

60 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა (ზედა ყდა დაკარგულია); დაზიანებული; თავნაკლული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით, დაწერილია თანქრით და მელნით); [XIX ს.].

[ქარაბადინი]:

[შელოცვა ფეხშიმე ქალის მუკლის მოშლის წინააღმდეგ]: ...ქალს რო მუცელი უდგებოდე, იმისი ლოც[ვა]. — მამან, დედანი, სული(1)მათნი მამანი, პაპანი

პაპის სული მათნიმცანი, საწნახელი ოქროსანიო. ბანი იძრ[ა], მთანი, ტყენი, ადგილი იძრა, ვენახი იძრ[ა], ირმის მუცელში მშვე[ელი იძრა, მშველის მუცელში ნუკრი იძრა, ცხენის მუცელში კვიცი იძრა, ცხვერ[ის] მუცელში ბატკანი იძრ[ა], [ფურ[ის] მუცელში ხბო იძრა. დაღვა ბანი, დაღვა ვენახი..." 1r—60v (ლოცვის შემდგომ შოცემულია წაბლობა ნაყოფის შენარჩუნებისათვის და აგრეთვე მთელ რიგ სხვადასხვა ავადმყოფობათათვის).

185

ძლისპირნი ღვთისმშობლისანი—XVII-XVIII

150 ფ.; 8×6,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნუსხური (სათურები სინგურით; დასაწყისი ასოები შესრულებულია მხატვრულად, ასომთავრულით); ყოველი ხმის დასაწყისი შემკულია თავკახმულობით: [XVII-XVIII ს.].

„სძლისპირნი ღვთისმშობლისანი, ვალობა ა.—სასწაულითა იხსნა ერი უფალმან და ზღვა მოღვლარე სიტყვთ განაკმო პირველ და დღეს უხრჩნელად იშვა ქალწულისაგან და წარმიძღვა ჩნ ზეცად..." 4r—1:0r.

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვლი მჩხაბავი ამისი წინაშე შენსა შეწყალე-ბულთა თანა“ (150v).

186

ქრებული—1797

136 ფ.; 19,7×15; თეთრი და მოღურჯო ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა; მხედრული (სათურები სინგურით); 1797 წ. (43r); გადამწერი—იოანე (43r); დაუწერელია: 44r-v.

1. „გვთხრობდა ჩვენ მამა ისაკ, ძე სოფრონ პალესტინელისა, და არს წიგნი ესე სიბრძნე ბალავარისი, რომელი იმყოფებოდა უდაბნოს მძიართა თანა.—მივიწიე ოდესმე იოპედ და მუნ ვპოვე წიგნი ესე ინდოთა საწიგნესა შინა, რომელსა შინა სწერიან საქმენი ამის სოფლისანი ფრიად სარგებელნი სულთანი. იყო ვინმე მეფე. ქანასა ჰინდოეთისასა, ადგილსა, რომელსა ჰრქვიან ბოლატ..." 1r—4v.

2. „შაბათსა კორცთა აღებისასა, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ანასტასი სინელიისა, ქრისტეს მიერ შესვენებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათვის, გ. მ.—რაჲ არს ესე დღეს, გ საყვარელნო, ვითარ მოსწრაფებით და ღირსებით შემოკრებულ ვართ..." 45r—53v.

3. [თეოდორეს ცხოვრება]: „ქუცყანასა სირბისასა, რომელსა აწ სახელს ჰსდებენ ბულარად, ამას ქეყანასა სარასი[!] ქალაქსა შინა იყო კაცი ერთი, რომელსა ეწოდებოდა თეოდორე..." 54r—61v.

ანდერძი: „მე საქართველოს არხიმანდრიტმან იოაკიმ მთაწმიდელმან ჩვენსა მონასტერსა(1) შინა და ასკალოს ამფილოქეს კელიარსა შინა აქუნდა და მუნ ვპო-

ვე მამათ-ცხოვრება ერთი. და მას შინა ეწერა და მუნით ბერძულისა ენისაგან ქართულსა ზედა გაოდმო; დე. და აღმოკითხველთა ზედა ამისთა იყავნ მადლი წმიდისა სამებისა ლოცვთა თეოდორესითა, ყლსა მისსა მისითურთ, სულთ და კორცით ჩვენითურთ. და ჩვენცა მონასტერი და ჩვენცა მოხსენებულ ვიქმნნეთ, და მადლიცა მათივე და კურთხევა იყავნ თქვენ ზედა საუკუნოდ, ამინ“ (62r).

4. „თთუცსა აგვტოსსა იე. მიცუალემა ყოვლად წისა ღისმშობელი-სა, თქმული წისა და ხეტარისა მამისა ჩნისა ვასილი კესარიელისა, გ. მ.—რაჟამს იგი სულისაგან წისა ეუწყა ღისმშობელსა ეჟამი განსვლისა თვისისა მიერ სოფლითა“... 62v—83v.

5. „ღთივ შვენიერნი თხრობანი, სულისა ფდ სარგებელნი, რომელსა ეწოდების გვრგვნი, თავი ა. მღვდელ-მოქმედებისათვს და საიდუმლოთა გამოცხადებისა, თხრობა ა. გამოცხადებისათვს საიდუმლოთა და სიყვარულისა.—ღვთივ-სულიერი სიყუარული არს ნამდვლვე რომელი ევოს სიყუარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰგეის და იგი ღისა თანა...“ 89r—117v.

შენიშვნა: თხზულება 34 თხრობისაგან შედგება.

6. „თქმული წისა მამისა ჩუტენისა იოანე ოქროპირისა, თავი პირველი. მოთხინებისათვს, გ. მ.—დიდ არს, საყუარელნი, მოთხინებისა მადლი და სულგრძელებისა...“ 118r—122v.

7. „ნოთხრობა ჰსჯულთა უღმრთოთა მაჰმადიანთა, გამოკრებული და სიტყვს-საგებელი ქრისტეანეთა მიერ, ქმნილი ბატონის შვილის ბაგრატიისაგან.—ჟამთა უკუტ ჰტრეკლე მეფისათა გამოჩნდა მაჰმად ვინმე, ახალი მწუალებელი, უღმრთო და უსჰჯულო, ტომით იზრისაგან, ძის წულისა ისმაილითა...“ 123r—136v.

ანდერძი გადამწერისა: „სრულ იქმნა ფებერვალს კვ, წელსა 1797, კელითა იოანესითა“ (43r).

187

ქრებული—1854

45 ფ.; 22X18; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (მე-3 ფ-ელი ამოვარდნილია); მხერული სათაურები სინგურით); კახმულობიანი; 1854 წ. (27r); გადამწერი—დავით თუმანოვი (44r); უკა-(ნასკნელი ფ-ელი დაწერულია; აწიბებე მდარედ, ფერადებთ შესრულებული ყვავილებია მოთავებული.

1. „წამება წმინდისა ღიდებულისა მთავარ-მოწამისა გიორგისა, გ. მ.—მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტეის მეუფებისა არა არს დასაბამი ღღეთა, არცა დასასრული ცხოვრებისა...“ 1r—16v.

2. „წამება წმინდისა მარინესი.—ხოლო იყო ანტიოქიას, ქალაქსა შინა ჟულისასა, კაცი ვინმე ურწმუნო, მღვდელი კერპთა, სახელით ეღესიოს. ესეა

შეს ცოლი ქრისტიანე და ესეა მათ ასული, მხოლოდ - შობილი, სახელით მარი-
ნა...“ 18r—27r.

3. „წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი
ბაგრატიოვიანი(1) მიერ.—

შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო,
თვისსა დასაბამისა თვთ თავსა შორის მყოფელო...“ 29r—37r.

შენიშვნა: წინ უზღვის ლექსი დიმიტრი ბაგრატიონისა, მიძღვნილი ქეთევან ბა-
ტონიშვილისადმი, ერეკლე II-ის ასულისადმი (28v).

4. „ქალ-ვაჟიანი.—ერთი კაცი იყო; დიად მდიდარი და მოხელე და-
დის ქალაქისა, ჰქონდა ჴანგარიშო ხაზინა, ოქრო-ვერცხლი...“ 38r—44r.

ანდერძი: „გადავსწერე წამებანი ესე წმინდის გიორგისა, წმინდის მარინესი და
და წმინდის ქეთევანისა თავადმან დავით იასესძემ თუშანოვიან“ (44r).

188

ისტორია ალექსანდრე მაკედონელიისა—XIX

112 ფ.; 21×16,5; ლურჯი ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათარუები სინგუ-
რით); [XIX ს.]

„ისტორია ალექსანდრე მეფისა მაკედონიისა და ყოვლისა
აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, ჩრდილოეთისა და ყოვლისა სამხრეთისა და
ავითმპყრობელისა მეფეთ-მეფისა. იტყვიან ძედ ყოფად მისა მაკედონიისა მე-
ფისა ფილიპესად, არამედ არა არს ესრედ და ცრუ არს ესე ყოველივე. არს იგი ძე
მეგვიპტიისა მეფისა ნევთანათისა ფილიპეს ცოლისა, დედოფლისა, ალიმპიადეს
მიერ შემთხვევითა მით ესეთითა, ვითარმედ.—იყო მეფე ეგვიპტიისა ნევთანათ,
შისნობისა და ვარსკვლავ-მრაცხველობისა კელოვნებითა განსწავლული ფრიად...“
1r—115v.

189

ლოცვანი—1823

56 ფ.; 18,3×10,5; ლურჯი ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (I ფ. გა-
ხეულია შუაზე, II ფ.-ის მხოლოდ ნაწილია დარჩენილი; დასაწყისი, დასვრილი სინგურით,
სრულიად გაუხუებული და არ იკითხება); ბოლო—ნაკლული (აკლია შიგადაშიგაც); მხედრული;
1823 წ. (37v); გადამწერი—ეკატერინე აბაშიძე (37v).

„გამოკრებული ლოცვანი. ლოცვა შუალამისა.—

„აღღგომილნი ძილისაგან და რომელმან დაჰთარა სიღრმესა. მდევარი
ესე დღეს დაჰთარეს ქუცყანასა ჴედა შვლთა მათ ჴღვსა...“ 1r—56v.

წყდება: „...მეუფეო კაცთ-მოყვარეო და კეთილის-მოყვარეო, განანათ-
ლე გული ჩემი და ყოველნი ასონი ჩემნი“... (ადლისა ლოცუთვანა).

190

(ბადაბანილია ხელნაწერთა კოლექცია Varia-ში № 1)

191

კონდაკი—XIV-XV

გრანული; 214×18,5; დაზიანებული (v-ს დასაწყისი გაშავებულია და აღარ იკითხება)
თავნაკლული; ნუსხური; [XIV—XV ს.].

[კონდაკი]: ...„ღმერთო ჩხო აცხოვნე ერი შენი და აკურთხე სამკვიდრებელი
შენი...“

შენიშვნა: ხელნაწერი პალიმფსესტს წარმოადგენს. ძველი ტექსტიც ნუსხურად ყო-
ფილა შესრულებული.

192

ანტონ I: წყობილსიტყვაობა—1781

110 ფ.; 20,2×16,8; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ბის ყდა; მხედრული (სათაურე-
ბი სინგურით); 1781 წ. (109r); გადამწერი—იოსაფ (109 r); დაუწერელია: 8r—9v, 109v, 110r-v

1. „წიგნი წყობილსიტყვაობა, ნაწილი პირველი, ღისმეტყულებისათვის,
თავი ა. თვის სამებისა და ერთობისა.—

ერთი არს ზესთა, დაუსაბამო კეთილ,
ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამპირებით...“ 10r—108r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „წინასიტყვაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტაგებო-
ვანთა სიტხთა, ანუ შაირთა, კმნილი გ ა ი ო ს ი ს მ ი ე რ ა რ ხ ი დ ი ა კ ო ნ ი ს ა“ (1r—3v); ბ. „პა-
ნაქსი წყობილსიტყვაობისა“ (4r—7v).

ბოლოს ეროვის: „ქ ნ ი ლ ი მ ც ი რ ი ს ა ტ რ ი ძ ი ლ ე ს ა გ ა ნ, დ ი ა კ ო ნ - მ ო ნ ა ხ ო ნ ი ს ა.—
ეს წყობილსიტყვა განკარგულ კმნილ, თხზულ, ლექსულ.

არს ა ნ ტ ო ნ ი ს გ ა ნ ყ ო ე ლ ა დ ბ რ ძ ნ ი ს, ბ რ ძ ე ნ თ უ ბ რ ძ ნ ე ს ი ს ..“ (108v—109r).

ანდერძი: „1781. 10—7. სრულ იქმნა განხორციელებითგან სიტყვა ღისა, იოსაფ:
(ხვეულად; 109r).

სამხედრო წიგნები—XVIII

118 ფ.: 32,5×20,5; ქაღალდი: ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; №XVIII ს.ქ.; დაუწერელია: 1r—2v, 3v, 47v, 71v, 87r, 105r—118v.

1. «სამხედრო ტიბიკონია»: „წყალობითა ღისათა, ჩნ პეტრე პირველი, მეფე და თვთმპყრობელი ყოვლისა რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა.—ვინაჲთგან ყოველთა უწყაიან, თუ ვითარითა ხატითა მამამან ჩნმან ნეტარად და საუკუნოდ სახსენებელმან იწყო კმარებად განსწავლულისა ჯარისა 1647 წელსა, და მოსცა ტიბიკონიცა სამკედრო...“ 4r—42r.

შენიშვნა: ა. წინ უძღვის თავფურცელი: „სამკედრო ტიბიკონი თანამდებობათაჲს ღენარალთა, ძეგრდ-მარშალთა(!) და ყოველთა ღენარალიტეტთა და სხუათა ხარისხთა, რომელნიცა სამკედროსა შინა სათანადო არიან ყოფად და სამკედროთა მათ საქმეთა და ქცევათა, თუ რაჲ ღის თანა-აჲს. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტ-პეტერბურლს, საიმპერატოროსა (მესამითა დაბეჭუდიითა). აკადემიისა სასწავლოსა შინა, წელსა 1753. ხოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ი რ ა კ ლ ი მეორისათა არხიმდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გ ა ი ო ს ი ს მიერ, ტფილისს, წელსა 1764“ [უ. ი. 1784] (3r).

ბ. ერთის „ზანდუკი სამხედრო ტიბიკონისა“ (43r—46).

2. «სამხედრო არტიკული»: „წყალობითა ღისათა, ჩუენ პეტრე პირველი, მეფე და თვთმპყრობელი ყოვლისა რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა.—უბრძანებთ სამოგადოდ ყოველთა ღენარალთა, შტაბ-ობერ და უნტერ ოფიცერთა და სალდათთა ჩნთა, ვითარცა ემათა, ეგრეთუც უცხოთა, სამსახურსა შინა ჩნსა მყოფთა. რათა იყუნენ მორჩილნი და მსმენელნი თანამდებობათა შინა თჳსთა და აღმასრულებელნი...“ 48r—71r.

შენიშვნა: წინ უძღვის თავფურცელი: „სამკედრო არტიკული მოკლითა განმარტებითა და სამსაჯულოთა გამომეძიებლობითა, დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტ-პეტერბურლს. საიმპერატოროსა აკადემიისა სასწავლოსა შინა, წელსა 1755. ხოლო ქართულსა ზედა ენასა ითარგმნა ბრძანებითა მისის მეფობის სიმაღლისა ი რ ა კ ლ ი მეორისათა არხიმდრიტის და თელავის სემინარიის რექტორის გ ა ი ო ს ი ს მიერ. ტფილისს, წელსა 1784“ (47r).

3. „მოკლედ გამოხატულ სამსაჯულოთა გამომეძიებლობათა, თავი ა. მსჯავრთა და მსაჯულთათჳს.—ვინაჲთგან პირველად ჯერ-არს აქა მოკლედ გამოხატულ სამსაჯულოთა გამომეძიებლობათა და ანუ თუ რაჲ არს ამას შინა ღირსიტულისხმის ყოფისა...“ 72r—82r.

შენიშვნა: ერთის წინა თხზულებისა (არტიკულის) და ამ თხზულების „ზანდუკი“ ცალ-ცალკე (82v—86v).

4. «ეგზერციცია»: „ნაწილი ა. ეგზერციციისათჳს, ანუ სწავლისა.—ჩუკულებითი სწავლა მოკლითა განმარტებითა, რომელიცა ჯერ-არს, რათა აქვნდესთ

ინტანტრთა, თუ ვითარითა უკეთესითა ხატითა თანა-აძს კმარება თოფთა...“
88v—103r.

შენიშვნა: წინ უძღვის ა. თავფურცელი: „ეგზერციცია, განზადება მარშისადმი, წოდება და თანამდებობა პოლკის მოკლეუთა. დაიბეჭდა ბრძანებითა მისის იმპერატორების დიდებულებისათა სანკტ-პეტრობუხს, საიმპერატოროსა აკადემიისა სასწავლოს შინა, წელსა 1756. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა ითარგმანა ბრძანებითა მისის მცხოვრების სივალდისა ირაკლი მექორისათა არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რეკტორის გაიოსის მიერ, ტფილისს, წელსა 1784“ (87v); ბ. „წინასიტყუაობა“ (88r)- ერთვის „ხანდუჯი ეგზერციციასაჲს!“ (103v—104v).

194

ლიონისიოს ათინელი: პაისტოლენი—1812

183 ჟ.; 31,2×19,7; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1812 წ. (80r); გადამწერი—იესე ხუცესი (80r); დაუწერელია: 1v, 8r-v 80v, 181v, 183v.

1. „ლიონისიოს ათინელთა ეპისკოპოსისა ტიმოთეს. მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა საღმრთოთათჳს სახელთა, თავი ა. რაჲ არს პირი სიტყუა და რაჲ არს მოკემულ საღთოთა სახელთათჳს. თანამლდელსა ტიმოთეს ღიონისიოს მლუდელი.—აწ უკუც, ზ სანატრელო, შემდგომად ღთისმეტყულებითთა სახის შემოღებათა საღმრთოთა სახელთა თარგმანებასა მოუკდე, რაოდენ დასატევენელ არს...“ 9r—80r.

შენიშვნა: წინ ერთვის „პინაქსი... საღთოთა სახელთათჳს“ (7r-v).

2. „ღმრთისმეტყულებთა დკონსიოს არიოპაგელისა, ათინელთა ეპისკოპოსისა, ტიმოთეს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა, წიგნი მეორე, ზეცისა მღუდელ-მთავრობისათჳს. თანამლდელსა ტიმოთეს დკონსიოს მღუდელი, თავი პირუცლი. ვითარმედ ყოველივე საღთო გამობრწყინებუბა სახიერებისათჳს წინამოგონებულთა მიმართ წინაგანმავალი მარტივადეჲ ჰეცეს, და არა ხოლო ესე, არამედ ერთ ჰყოფსცა გამობრწყინებულთა მათ, გ. მ.—ყოველი მოცემა აქთილი და ყოველი ნიჭი სრული ზეგარდამო არს, გარდამომავალი მამისაგან ნათელთა...“ 82r—119 r.

შენიშვნა: წინ ერთვის „პინაქსი... ზეცათა მღუდელ-მთავრობისათჳს“ (81r-v).

3. „ღმრთისმეტყულებთა ღიონისი არიოპაგელისა, ათინელთა ეპისკოპოსისა, ტიმოთეს მიმართ ათინელთა ეპისკოპოსისა, წიგნი მესამე. საეკკლესიოჲსა მღუდელ-მთავრობისათჳს. თანამლდელსა ტიმოთეს ღიონისიოს მღუდელი, თავი ა. რაჲ არს საეკკლესიოჲსა მღუდელ-მთავრობისა მოცემა და რაჲ არს პირი მისი.—ჩუენი ესე მღუდელ-მთავრობაჲ, სამღუდელთა შკლთა უუსამღუდლოესო, ღისა მიერ და საღთოდ და ღთ-მოქმედებისა კლოენებისა და მოქმედებისა და სრულებისა არს...“ 120r—151r.

შენიშვნა: წინ ერთვის „პინაქსი...საეკკლესიოჲსა მღუდელ-მთავრობისათჳს...“ (119v).

4. „საიდუმლო ღისმეტყულებთა ღიონისი არიოპაგელისა, ათინელთა ეპისკოპოსისა, ტიმოთეს მიმართ ეფესელთა ეპისკოპოსისა, წიგნი მეოთხე-

თანამდებელსა ტიმოთეს დიონოსიოს მღუდელი, თავი ა. ვითარმედ რაა არს საღმრთო კმა.—სამებთაო ზესთა არსებისაო და ზესთა ღთაო და ზესთა სახი-ჯრებისო, რომელი-ეგვე ხარ ზედამხედველ ქრისტეანთა ღივ განბრძნობი-ლობისა, წარმომართე ჩნ ზესთა უცნაურისა და ზესთა ბრწყინულისა მიმართ უმწუც-რულესისა თხემისა საიდუმლოთა სიტყუათასა...“ 159r—163v.

შენიშვნა: ერთვის დასაწყისში: „ესე არიან დიონუსიოს არი[ო]პაგელისა, ათინელთა ეპისკოპოსისა, საიდუმლოდ ლისმეტყუტლებისათჳს თჳმუნნი, თავნი ზუთანი...“ (აინიქსია 158v).

5. „მისვე დიდისა დიონისიოს არიოპაგელისა ათინელთა ეპისკოპოსისა თი-თოეულთა პირთა მიმართ. ეპისტოლენი ათნი. ეპისტოლე პარველი, გაიო-სის მიმართ მოწესისა.—ბნელი უნინო იქმნების ხათლითა...“ 164v.

ეპისტოლე მეორე, მისსა მიმართვე.—ვითარ ყოველთა მიერ კერძო ზესთა ღმერთ-მთავრობისაცა არს...“ 165r.

„ეპისტოლე მესამე, მისსა მიმართვე.—მეყუსეულად ითქმის მოულოდ-ბელი...“ 165v.

„ეპისტოლე მეოთხე, მისსა მიმართვე.—ვითარ იტუვ იესოს ყთა მიერ კერძოსა ყთა კაცთა თანა...“ (165v—166r).

„ეპისტოლე ე, დოროთეს მიმართ მსახურისა.—საღმრთო ნისლ არს უხი-ლავი ხათელი...“ 166v.

„ეპისტოლე ვ, სოსიპატროს მიმართ მღუდლისა.—ნუ ამას ჰგონებ ძლე-ჭად მღუდელო სოსიპატრე... 166v—167r.

„ეპისტოლე ზ. პოლიკაროსს მიმართ მღუდელ-მთავრისა.—მე სადმე არა ეუწყრ წარმართთა მიმართ...“ 167r—1-9r.

„ეპისტოლე ე, დიოფილოს მიმართ მოწესისა თჳსისა წესისა მოქმედ-ბისათჳს და სიტყბოებისა.—გებრაველთა თხრობანი იტყუან, ჰ მენეო დიმოფი-ლე...“ 169v—176r.

„ეპისტოლე თ, ტიტეს მიმართ მღუდელ-მთავრისა, რომელსა ეპისტოლითა ეკითხა, ვითარმედ რაა არს სახელი სიბრძნისა, რაა არს ტაკუკი და რაა არიან საკუნელი მისნი და სასმელნი.—სამღუდელო იგი ტიმოთე, ჰ კეთილო ტიტე!...“ 176r—181r.

„ეპისტოლე მეათე, იოანეს მიმართ ღვთისმეტყუელისა და მახარებელი-სა, ექსორია ქმნილისა ქალაქსა შინა პატროსსა.—მოკვიკითხე შენ წმიდასა მა-გას საყუარელო!.. 182r—183r.

შენიშვნა: დიონისეს თხზულებებს წინ უძღვის: ა. „წინა ბქე, თხრობა დიდისა დიონოსისთვის და წიგნთა მათთვის მის მიერ აღწერილთა“ (2r—7r).

ანდერძი: „წმიდანო ღისანო, ლოცუა ჰყ: ვთ მრავალ-ტყიენეულებით მუშაქსათჳს-ცა ამის მწეოალისა, გლახაქსა იე სე იუ ცისათჳს, 1812, 9—11“ (80c).

195

კონდილიაკი აბბატ: ლოლიკა—1812

121 ფ.; 37,2×20; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1812 წ. (ყვედა ყდის რ; ნთარგმნელი—იოანე ბატონიშვილი; ადგილი—ტფილისი; დაუწერელია 11v, 121r-v.

ლოლიკა აბბატ კონდილიაკისა:

„წიგნი პირველი, თჳს სხუათა და სხუათა შეწეგნისა სამსახურებელად და დასარწმუნებელად ქეწმართებისა, თავი I. განცხადებისათჳს გულისქემის ჰყოფისა(!).—კეთილ განმსჯელთა თანა-აძსთ ზედმიწეგნილებითი ცნობა, თუ რაა არს

ცხად ჰყოფა(!) და მეცნავე ჰყოფად მდგომარეობასა შინა ნიშნისაგებ მისისა და განგდება ყოვლისა იჭუნეულებისა...“ 14v—114r.

შენიშვნა: თხზულებას უძღვის ა. მიმართვა იოანე ბატონიშვილისა დავით რეპტორისადმი: „მის კეთილშობილებას, უფუალს. კახთა სამეფოს ქალაქის თულავის სემინარიის რეპტორის ალექსის ძეს დავითს, მოწყალეს კელმწიფეს.—თუმცა ურჩმან დრომ იმოქმედა ჩნდა საგანსაცდელიდ. მაგრამ ოდესმე განსაცდელი სარგებელ ექმნებთან კაცთა. იგინი გუასწავივიენ ჩი ცნობას ამა ქყანის ამაოებისასა. გუასწავებენ ჩნ სიმეტრიკუს ვამთა თანა ბორიკ შემოხუტვათასა და არსამე გუცემენ ჩნ მცნობელობა, მით რაქეთუ არა დროთათეს, არამედ მიწითმილისა და ნეტარისა საუკუნოხასათეს ვართ ჩნ. შობილნი. და რადგან ეუწყით ჩნ უკუპ. რომელ განსაცდელი დროსამებრ შეხუდების კაცსა. ვინათგან კაცი ჩუქსდებარე ვართ ბედნიერობისა და უბედურებისა, მაშასადამე, განსაცდელი დროსამებრ უკუენ იქცევის, ვინათგან არა არს შემთხუტვა ესე ანაგებითად. შესბოლომან ამან მომიუქუნა მე ესგუარსა უკუპ სარგებლობასა, რომელიცა უმჯობეს ყოველთა საუბჯუთა არს, ესე იგი სწავლა, რომელიცა ჰსცუალეებს გონებასა უფეთასა, სწავლა, რომელიცა აღიუქუნს ზე და დახედების ქულს, ვითარა იტყუნან აღმესანდრე დიდისა მაკედონელისათეს, ვითარმედ კითხუა ჰყო მისდაო რომელმანმე თათა(!) მოინახუთავანმან, რომელ მამა შენი უმჯობეს ვიჩნის შენაო. მან უპასუხა მასო, მოძღვარი ჩიო? ამისთეს რომელ. ოუმცა მამა ჩი მიხეხი იყო ჩი სოფლად შემოყუანებისაო მაგრამ მოძღვარი ჩი მიხეხ მექმნა ქყანიდამ ზუნას აღყუანებნისაო. ესეგუარმან უკუპ შენდომამან მცა ვერდუსა და გასლვიძებულ მყო და ვიწყე სწავლად რუსთა ენისა და ავრევე სხუთა აზნაურთა და მინებითთა კელოვნებათაო, რომელიცა სრულ-ჰყოფად მდგომარეობასა ჩა და ამასთანავე შეუდგე მოციქულისა ნიტყუასა. ვითარმედ. რომელმან უწყოდუა კეთილი საქმე და არა ჰქმნაო, ცოდუა არს მისაო. და კუალად, რადგან უქმობა არს დედა მცონარებისა და მცონარება არს დასაბამი ყოვლისა უბედურებისა, ამის გამო კელ ვაჟე წიგნსა ამას და გარდმოვიდე, რათა ერთ-მემამულეთაო ჩნთა ექმნას სარგებელ და ჰსცენან თავი თესი, თუ ვითარ განყყოფიან უსიტყუთა, ვითარცა იტყუნს დიდი იგი მოძღვარი ვომარი(?) განვიყოფით ჩელმ ამის უმეტეს პირუტყუთა. ვინათგან წუწუწით წონაო და ზონაო. მაშასადამე, წიგნა ესე ლოცა უფროს მეგუამეცნებს ჩსქნობად ზონასა და წონასა, ვინათგან არს გუარი იათემ-თიკებრაჟი. შრომა ესე ჩი არა არს ამაო ამისთეს რომელ, ვინადგან ბოძენი სოლომონ იტყუნს ამას, ეც ბრძენთა მიხეხ და უბრძენს იგმნებისო. აჰა ბძენს გიძლენი წიგნსა ამას ლოდიკას, ჩემ მიერ თარგმანილს რუსულის ენითგან და ათს ძლით მოვიკებ შენგან სიბრძენს. ორამან უკუპ მიხეხმან მითლეს მე კელ-ზებაჲ ამისა. ესე იგი რათა სარგებელ ექმნასთ ერთ-მემამულეთა ჩნთა და ისარგებლონ ამით, ვინათგან ბუნებითი სიყუარული მიძიულეებს დაღაღად ფიქრთა შინა ბედნიერებისა მათისათეს და ამასთანავე ჩუქსებულმან ერთგულებითმან სიყუარულმან შენ მიერმან, რომელმანცა სული შენი დაჰსდევ ჩნთეს, ვინათგან შეუძლებელ არს ვისგანმე ვითემე სულის თესისა დადება. გარდა დითხა სიყუარულისა კიდე. მიხეხმან ამან მიძიულა აწმყოსჲ ჟამსა ამას ძლუნად რაჲსამე. გარნა ამა წიგნსა ზედა სხუად არა რაამე უმჯობეს უკუპ შეკრახე მორთმად შენდა, ვინათგან ხარი ბრძენ, ბრძენული წერილინი ბრძენთადმი უმეტეს ძლუნდ არიან ვიდრელა სხუანი ნივთნი (იგავი 14—15). ესე უმჯობეს არს. ხოლო მიხეხი, რადგან კეთილისა საგნობა მიბაძუა კეთილ არს, ამისთეს მობაძუ ექმენ მეცა უწყოდუსობასა მისსა,

1. პირველს ანტონის, პატრიარხ კათოლიკოსს,

ბიძას ჩნსა, თჳსსა აჲ ყოფის ჟამსა,
ყოვლად ბრძენ-ვნომსა ეთარგნა აჲ წერილინი:
მეტაქისიკა, ლოდიკა ქისიკითორთ
და ითიკაცა ბავშვისტერისგან თხზულნი.

2. მან ყოვლად არძენმან, გონება ნათელ-ვრცელმან,
მკვერ-გამომოქმელმან, მსმენელთ სატყობობრად მთხზულმან,
იტორიკ-ძველმან და ღრმამან ღისმეტყუელმან

შრომა ჰყო მცდელმან, გულითად მომწადნელმან.

რათა ნათელ-ჰსცეს ქართულთა სიბრძნის-ნუემან.

3. მისგან მღინარე, წყარო მშუტან-მეტყუელების მოკამეამეობს, მომდინარობს სიბრძნის წყლობით, რათა მიმორწყოს ველნი მკენარ უმეტრულნი, და განმანგლულ ჰყუნეს ეკალნი მანუთნი მათნი, რომელთა ექმნა ანტონის კელნი მანგლად.

ვინაძთგან ჟუტო ესგუარი მოძღუარი მოიპოვი და მასგავს ექმენ მოწაფე ევე, ოლომელმანცა სრულიად გამოიწერენ გულისა შენისა ფიცარსა ზედა სწავლანი ღისმეტყუელ ძილისოძობითნი და არა დაძფარენ ეგე ხუმირსა ქეძმე, არამედ დასდეფ სანათობულსა ადგილსა ზედა და ძიჭფინე ნათელი ეგე მოწაფეთა შენთა, რომელთაგანცა აღმოეცენენ ნაყოფნი, ამისთჳს მეცა ესე საჭიროდ შეგრაძებე და მოგიძლუანე წიგნი ესე, რათა მისცე მათ მათემათიკური ცნობაცა, რომელიცა ფრიად განაბრძნობს გონებასა მოსწავლეოთასა, ვითარცა იყო ძველადეე ჩუტულეება ათინას შინა, რომელ არა მიიღებდენ მოწაფეთა საჭილოსოძობოსა სწავლასა შინა, ვიდრემდის იგინი არა ისწავებდენ პირველად არით-მატიკასა, ლოგითრიასა და სხუათა მათემათიკურთა სწავლათა. რომელიცა აწ არს ეგ-სახედეე ვეროპასა შინაცა. მეცა მიხედედნან ამისმან, რათა იყოს ჩნშიაც ესგუარი სწავ-ლულეება, ვაწყო ამისთჳს კეთილი საქმე ესე, რომელ კეთილის საქმის დამწყებსა ჯერ-უნს ესე, რათა დაწყება იყოს საფუძელიანი და მასთანცა თანკომობდეს საშუალი, ამისთჳს რომელ ორთა მათ მიხეზითა აქუნდეს მიღება კარგისა დასასრულით. და რადგან კეთილი საქმე იყო, დაეიწყე საფუძელიანადცა ამისთჳს საშუალიცა კარგი შეგიძინე, რომელიცა მისცემ კარგსავე დასასრულსა, ესე იგი ასწავებ მოწაფეთა შენთა, რომლითაცა იქმნები დაგზრგუნებულო და მე თქნ მიერ მარადის მოგანებულ. სხუტბარ დაფუთვი თქნის კეთილშობილებისა ქეშმარიტსა პატივისცემასა და მდაბლად საშა-ხურსა შინა საქართველოს მეფის ძე იოანე, მარტის 8, წელსა ჩუჴ, სანჯ-პეტრებუ-ლით“ (1r-v).

ბ. თავუურკელი; „ლოლიცა აბბატ კონდილიაკისა.—ჩლენისა ქრანციისა, ბერნილისა(!), პარივისა და ლიონისა აკადემიათა, მოძღუარ უყოილისა შათის უმალღ-სობის შეფობითისა პარმელის პრინციის ინჩანტო დონ ქერდინანტისა, აწ პარმის ღერ-ცოლად მყოფისა და სხუათა.

თქმული ფრანციელით რუსულსა ზედა, სანკტ-პეტრებურლსა შინა, საფასითა სანხელმწიფოს საშენიეროთა აკადემიისათა. დაიბჭიდა 1792 წელსა. გადმოთარგმნილი რუსულისა ენისაგან ქართულსა ზედა. იოანე მადავითიან ბაკრატოვანმან და სრულიად საქართველოსა და სხუათ-მეთათამეტის მეფის გიორგის ირაკლივის ძემან და კავა-ღერმან სხუათა და სხუათა დავემუტრ და გარდმოვილე წიგნი ესე ლოლიცა შესა-წვენელად განათლებისათვის ერთა შემამულეთა ჩლენთა. წელსა დასაბამთგან სოფ-ლისა 7M4, კორციელად შობილგან სიტყვისა ღთისა 1826, თთუქსა დეკენბერსა რიცხსა 10“ (2r-v).

გ. „თავათაჳს. იპროპის თჳს შორის წიგნი ესე წინადადებულთა ამათა“

დ. ი. შინაარსია, 3r—11r).

დ. [შესავალი] (12r—14r).

ბოლოს ვრთვის: ნახახები 6 ტაბულად (115r—120r).

ანდერტა: „1812 წელსა, ივნისის 10, გადმოწერიოთ სრულ იქმნა, ტფილისსა“ (ქვედა ყდის რ).

196

ისტორია ანგლიელისა ბიორგი მილორდისა—XIX

43 ფ. (86 გვ.); 34×21; ლურჯი ქაღალდი; ტყავადაკრული მოცილებული ხის ყდა და შილი; დახინებული; მუდრული: [XIX ს.].

„ისტორია ანგლიელისა გიორგი მილორდისა, თავი ა.—წასრულსა დროსა ევროპელნი არა სრულიად ქრისტიანობისა მიმღებელნი ჰსცხოვრებდენ კერპთმსახურებასა შინა...“ 2—86 გვ.

შენიშვნა: ა. წინ უძღვის «მათე კამაროვის» მიმართვა მკითხველთადმი: „გონივრო მკითხველნი! რწმუნებულ ვარ მე, რომელ ათას შვიდას ცხრას წელიწადს დაბეჭდილი ჩემი წიგნი, რომელშიაც აღესწერი ამბავი კეთილთა და ბოროტთა ხაქმეთა ვანჯაკანისა, მაშინ მრავალთა მკითხველთა კეთილად მიიღეს იგი და ამის მადლობისათვის განვიზრახე, რათა შემსახურნა წიგნითაცა ამით...“ (1 გვ.).

ბ. ხელნაწერში დევს სხვა ხელნაწერის ნაწყვეტი, სხვა ხელით დაწერილი თვით ქაღალდზე (2 ფ.; 35×22), რომელიც იწყება: „...საგანთა თვისსა ვერც მოყვარულობისა და ამაოდ მოყვარულობისა რაცსკი იგი ღირსად თვისსა საზრუნველობისა...“

წყდება: „მიტაცებულნი საზოგადოისა მოძრაობითა სოფლისათა, ვერა შეე“..

197

კრებული—XIX

28 ფ.; 32,2×21; ლურჯი ქაღალდი; მუყაოს გაცვეთილი ყდა; მუდრული; [XIX ს.].

1. „ისტორია მშვენიერის ქალისა და კაცისა.—რომელსავე ფრიად მდიდარსა ვაქარსა, მცხოვრებსა ერთსა საუცხოოსა და დიდსა ქალაქსა შინა, ჰყვანდნენ ექსნი შვილინი,—სამნი ძენი და სამნი ქალნი...“ 1r—21r.

2. „წამება ქეთავან დედოფალისა, ახლად თქმული თავილი დიმიტრი ბაგრატიონისა მიერ.—შენ უწინარეს ყოველთა საუკუნოთა მყოფელო, თვისისა დასაბამისა თვით თავსა შორის მყოფელო...“ 22r—27v.

შენიშვნა: წამებას წინ უძღვის თავფურცელი: „წამება წმ. ქეთავან დედოფლისა, ლესად თქმული სანკტ-პეტერბურღს, ტიბოლრაფიასა შინა იოსებ ივანენსოვისასა, წელსა ჩათ, თუესა ივლისსა კა დღესა, მისს უგანათლებულესობას, მოწყალეს ხელმწიფეს საქართველოს მეფის ირაკლის ასულს ქეთევანს. მოსკოვით სანკტ-პეტერბურღს და ავტორისავე ლექსი, მიძღვნილი ამ ქალისადმი „მეფის ასულო, ქველ-კეთილ-სულო...“ (21v.).

198

ანსილიონი: ასტეტიკებრი ბანსჯანი—1817-1819

I—II+100.; 33,5×19; მოლურჯო და ლურჯი ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მუდრული; 1817 წ. (87v), 1819 წ. (98v); მთარგმნელი—დავით ბატონიშვილი (98v); ადგილი—მუჯერისხევი (98v); დაუწერელია: I—II და 99—100 ფ. ფ.

ესტეტიკებრი განსჯანი ანსილიონისა: „განსჯა ა. ცნობისათვის და გულისხმის ყოფისათ[ვის] დაუსრულებელისა.—რიცხვთაგან მათ ფილოსოფოს—

თასა, რომელთაცა განიზოახეს განშარტებად დიდისა პრობლემასა (ა) თჳსებათათჳს არსთასა და წარმოებულებათათჳს ნივთასა...“ 3r—8. v.

შენიშვნა: სქოლიოში მოცემულია უცხო სიტყვათა და სამეცნიერო ტერმინთა განმარტება დავით ბატონიშვილისა.

თხზულებას წინ უძღვის—

ა. წერილი დავით ბატონიშვილისა დავით რექტორისადმი: ჩემო საყვარელო მეგობარო და ლალაჲ, უფალო რექტორო დავით, ძეო აღექისისო აღექსიფო(1).—

არარაა არს ესოდენ ძვირფას კაცთათვის, რაოდენ ხსოვა შრომათა და ღვაწლთა მათ, რომლითაცა იგინი სხვათაგან ვალდებულ არიან, და არარაა ესოდენ თვის ეყვის სიმართლესა ჯა მართლმსაჯულებასა, რაოდენ მისაცემელი იგინი ნიჭი, რომელთაცა კანკი კეთილ-მოქმედებისა წილ შესძღვნიან ურთიერთარს.

აღმზენებელი ძვირფასთა მათ შრომათა შენთა, რომელიცა ჟამსა შემოსვლისა ჩემისა სოფლად განვითარებულებისა ჰყოფდი ჩემ ზედა, მიუტოლებელ ვლად შევრაცხე ნაცვლად მისსა შეძღვნიდა თქვენდა საკუთარისა ამის შრომისა ჩემისა, რომლისადმიცა მაოადის განწაღვიძებდა მე უმაღლესი იგი დატვირთულებად, რომელიცა არაოდეს წარბაღლების გულისაგან ჩემისა. ხოლო და რაცა თვის ეყვის შევნიერსა ამა ქმნილგებასა უფლის ანსილორისასა, იგი არს საკუთარი საგანი მოცალგობასა დიდთა და სწავლულთა კაცთასა, იგი არს მაღალი და უზღსთავსი გვიარი მეტაფიზიკებრთა და ესტრეტიკებრთა გამოკვდევითა ბუნებისათა, და უკანასკნელ, იგი არს უხვი წყარო პოეზიისა და შევნიერ-სიტყვაობისა, სადიდცა ქართველი აშკინი შაირობათანი შეეყუცებინან პოეზიასა და პოემასა, ამა უმაღლესსა გარდამოცემასა ყოველთა სხოლათა შინა ევროპისათა, შემდგომად მოსმენისა ფილოსოფიისა და შევნიერ-სიტყვაობისა შვამეცნებენ მოწაფეთა.

მიქილგ, ლალაო ჩემო, შრომა ესე გახდილისა შენისა ნიშნად სიყვარულისა ჩემისა თქვენდამო, და ესასოვებ, რომელ არა დაუტევებ ამისსა შემეცნებად განათლებადთაცა შენ მიერ, ხოლო შემდგომად სრულისა ცნობისა გემოთა ამა წიგნისათა არცა გახდილი შენი იქნების შენ მიერ აღუხსენებელი.

თქვენი მაღალ-კეთილმოზობილების მაზადის სიამოვნის მოსურნე, თქვენი გახდილი, მემკვიდრე მეფის ძე, ღენარალ ლეიტენანტი, სენატორი, წმინდის აღმკანდრეს ნეგისა და წმინდის ანნასი პირველისა ხარისხისა კავალერი და ვიოთ (2r).

ბ. თ ა ე ვ უ რ ც ე ლ ი: „ესტრეტიკებრი განსჯანი და ანუ მეტაფიზიკებრი გვიარი უმაღლესისა რიტორებისა, ანუ სწავლად მარტენებელი თეორიისა და კანონთა უპირატესისა კელოვნებისა ბუნებათასა, მსგავსადვე კრიტიკისაცა, ესე იგი კაცხევისა და ნაკლულევენებისა აღნაქვითა შინა, ქმნილი უფლისა ანსილორის მიერ, რომელიცა სთარგმნა ჭარანიკულით რუსულად რეზანის არხიგპისკოპოსმან თეოფილაკტე.—გარდამოცემისათჳს ნეგისა აკედემიისა შინა. ხოლო რუსულით ქართულად—ღენარალ-ლეიტენანტმა და სენატორმან, მეფის ძემ, მემკვიდრემან და ვიოთ. ესე უკუპ ანსილორი იყო პრუსიის კოროლის აკადემიის წევრი და სწავლასა შინა გამაზნინელი მრთულთა ევროპასა შინა“ (2v).

გ. „ხანდუკი“ (2v).

თხზულებას ბოლოში ვრთვის: „პაექრობა, ანუ ბაასი უფლისა თეოფილაკტე ექსარხოისა და არქიერისა ძილარეტისა რაოდენთამე შენიშუნათა ზედა უფლისა ანსილორისა აღნაქვსსა შინათა...“ (88r—98r).

ანდერძი: ა. „სრულ იქმნა წიგნი ესე საესტრეტიკოთათჳს განსჯათა უფლისა ანსილორისათა, რომელსაცა შემდგომად დასრულებისა ყოველისა ფილოსოფიისა და სხუათა გვართა შევნიერ-სიტყვაობისათა მოწაფეთა სახოვადოდ ევროპის სხოლათა შინა შეამეცნებენ, და რომელიცა უხეუნებს თეორიასა და კანონთა უპირატესთა კელოვნებათა ბუნებისათა, თუმცაღა ამას შინა არიან რაოდენნიმე აღქსნი მდაბიონი შმარებულ, რომელიცა მდაბიოდ შერაცხილ არიან კათოლიკოსის ანტონი ა-ს მიერ და მიმბაძველთა მისთაგან. გარნა რუსულიდგან ქართულად თარგმანსა შინა

არა ეგებების ამა მდაბიოდ შერაცხილთა ლექსთა არა-კმარებდა, გარნა მე განკვრებულ ვარ ამას ზედა, რომელ მეცნიერსა მას გვამსა რასათეს შეურაცხის ლექსნი ესე მდაბიოდ და დატევებითა მათითა განუგლახაკიების ენაჲ ქართველთა, მით რამეთუ ყოველთა სხუათა ენათა შინა, ვითარცა საძილასოძიოთა, ევრთვეუ საისტორიოთა და ყოველთა სხუათა გვართა წერილთასა ხმარებულ არიან ლექსნი ესევითარნი, ხოლო მიხედვითა ჩემითა ნუთუმე ესე იყო წადილი მისი, რათამცა ეჩვენებინა ქართველთათეს, ვითარედ მან განაწრფელა ენა ქართველთა, რომელსაცა არა ესახმარებოდა განაწრფელებამ მხედვითა საღმრთოთა წერილთათა, გარდამოღებულთა წმინდათა მამათა ჩინაგან. როდემდმანცა რეცა მათცა განუწრფელა თარგმანი რუსულთ, თუთ შემეცარმან ამა ენისამან. ხოლო რუსთა აქუსთ საღმრთონი წერილნი ჯერეთცა განუწრფელუმე და მსგავსადეე მიხედვ[ი]თა კავშირის, ევფხის-ტყავოვსანის და სხუათა ძველთა აღნაქესთასა არა უხმს ენასა ჩნსა განაწრფელებამ. თუმცალა დაშვრა იგი გარდამოღებასა შინა ბავშვისტრის ძილოსოძიისასა რუსულიდგან ქართულად, გარნა არა კონებითა კეთილისა მთარგმნელისათა იპოვებინ მის შორისცა მრავალნი ცთომანი, და უმეტეს დიხიკასაქმინა. ხოლო ე[ი]სცა უკუე ახალმოსწავლეთაგანსა ძმნით-გან მოუსმენის, არა არს უჯერო, რათამცა მათ განიხიეორნ იგი რუსულთა ნამდვილ-თავან, ვინადგან აწ უწყუიან ენადცა რუსული.

საქართველოს მემკვიდრე, რუსეთის ლენინარაღ ლეიტენანტი და კავალერი და ვით, წელსა ჩუფ-სა, იელისის ფ-სა, ყოფასა ჩემსა სანკტ-პეტერბურს. ხოლო გარდმოიწერა ესე ჩუფ-სა წელსა, ოკტომბრის 21-სა დღესა, შავიდაშ—მეჯერისკვეს—შავად * (87r-v).
ბ. „სრულ ვაჟაე ყოველიუმ(!) და ესეცა ესთარგმნე თან შესატყვისად ანსილიონისა, და ვთხოვ ითანე ერისთოვსაც გარდააწერინო, და ვით. ფოშტაში არ წამოიღეს გამო-საგზავნთან, დაბეჭდილი არ არისო და კელწერილიაო, წაღება არ იქნებოა. ნეტარ, მკითხავთ აკოდინონ ბეიშტი. ანუ სამოთხე იქმნების თანეერ ავახაკთა, ანუ არაა? გაიშართა 1819-სა წელსა, იენისის 14-ს დღესა. მეჯერისკვეს* (98r).
მანაწერებო მიიპოვებდა ზედა ყდის v-სა და ქვედა ყდის r-ზე.

199

გოლტმარი: ზაირა—XIX

36 ფ.; 34×21,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია; ფ. ფ. 32v—36v.

„ზაირა, ტრადღია. მოქმედება პირველი, განცხადება ა. ზაირა, ფატმან. ფატმან: ზაირა! მიკვირს ცვლილება გომნობათა შენთა, ვითარი სიტკბოება ჰპოვე შენ საკდემელსა მაგას ტყვეობასა შინა!...“ 2r—32r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თაფურტელი „ზაირა, ტრადღია, ზუთთა მოქმედება-თა შინა, თხზულება ვოლტერისა, თარგმნილ არს რუსულიდგან ჩყლა-სა წელსა* (1r); ბ. მოქმედ პირთა სია (1v).

200

ვახტანგ VI: სამართლის წიგნი—XIX

39 ფ.; 34,2×21,5; მოღურჯო ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დაზინებული (I ფურცელს ზედა ნაწილი მოხვეული აქვს, ზოგიერთი ფ.-ლი ამოვარდნილია ყდიდან); მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია; 8v, 20r-v.

[ვახტანგ ბატონიშვილი]: „ჯერ ესე გკადროთ და მოვახსენოთ, რომე მუფეთა და მსაჯულთა და ყოველთავე სამართალში მჯდომთა კაცთა ესე იცო-

დეთ და დამარბვით გუჩნებაში გქონდესთ, რომე ღმერთი ყოველთა დამბადებელი თქუცნგან სამართლას უფროს არას ითხოვს და რისხუჯა მისი უსამართლობასა ზედა მოივლინების...“ 21r—39v.

შენიშვნა: უძღვის: ა. [სომხ. და ბერძ. სამართლის წიგნების საძიებელი] (1r—4r 9r—19v); ბ. [ვახტანგის სამართლის წიგნის საძიებელი]: „მეფის ვახტანგის სწავლანი მოსამართლეთანი, თუ ვითარ უზნს სამართლის ქნა, ანუ განაჩენსა როგორ უჯა დასწერდნენ. აქ გამკენებთ“ (4v—8r).

ვახტანგის სამართალი ამ ხელნაწერში წყდება ხათ. მუხლზე.

201

ანსილიონი: მსტმტიკებრინი ბანაჯანი—XIX

82 ფ.; 35×23; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული (დაუშთაგრებელია); მხედრული; XIX ს.; მთარგმნელი—დავით ბატონიშვილი (1v); დაუწერელია ფ. ფ. 30v—82r.

ესტეტკებრი ვანსჯანი: „განსჯა ა. ცნობისათს და გულისხმის ყოფისა დაუსრულებელისა.—რიცხვაგან ნათ: ფილოსოფოსათსა, რომელთაცა განიზრახეს განმარტებად დიდისა პრობლემაჲსა (ა) თვსებათათს არსთასა და წარმოებულებათათს ნივითასა, მრავალთა მითგანთა მიაქციევეს გონებისა თვისისა განმხილველობანი დაუსრულებელისა მიმართ, რათამცა საშუალობითა ამით. გულისხმა პყონ დასრულებადი...“ 2r—30r.

წყ დება: „...მოქმედებათა შინა თვისთა იყვნენმცა მოუბარ გრძნობათა, გამოხატვისა და სჯისა“... (30r).

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. წერილი დავით ბატონიშვილისა (მთარგმნელისა) დავით რექტორისადმი (1r; შდრ. ხელნაწერ 198, შენ. ა.); ბ. თავფურცელი: „ესტმტიკებრინი განსჯანი და ანუ მეტაფიზიკებრი გვარი უმაღლესისა რიტორებისა, ანუ სწავლამ მაჩუტნებელი თეორიისა და კანონთა ღპირატესისა კვლავნებისა ბუნებათასა. მსგავსადვე კრიტიკისაცა, ესე იგი კიცხვისა და ნაკლულეწანებისა აღაქვსთა შინა, კმნილი უფლისა ანსილიონისა შიერ, რომელიცა სთარგმნა ჭრანციულით რუსულად რეხანისა არხიპისკოპოსმან თეოფილაქტე, —გარდამოცემისათვის ნევესკის აკადემიასა შინა, ხოლო რუსულით ქართულად—ლენერალ-ლენიტენანტმან და სენატორმან, მეფის ძემ, შემკვიდრემან დავით.“

ესე უკუტ ანსილიონ იყო პრუსისა კოროლის აკადემიის წევრი და სწავლასა შინა გამოჩენილი მრთელსა ვერაპასა შინა“ (1v); გ. „ზანდუკი“ (1v).

სქოლიოში იოცემულია უცხო სიტყვათა და სამეცნიერო ტერმინების განმარტებები დავით ბატონიშვილისა.

202

სულხან-საბა ორბელიანი: ლექსიკონი—1807

198ფ.; 33.6×20.7; ლურჯი ქალაღი; მუყაოს დაზიანებული ყდა; მხედრული; 1807 წ. (196v); გადამწერი—იოანე იალღუხის ძე (196v); დაუწერელია: 4v, 197v.

„სიტყვს-კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი.—ანი არს პირველი ასო და კმოვანი და აართონი, მრავალრიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა სიტყუათა ზედა, ვითარცა თავს დაგვიწერია...“ 5r—192v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ანბანი პირველი სასწავლო ყრბათათჳს“ (1r); ბ. „ანბანი რიგზეთ სწავლანი...“ (1v—2v); გ. „საქცევი ხუთთა კომანთა ასოთანი და სწავლა სხუთა ასოთა და თავბოლოთანი“ (2v—3r); დ. „ანდერძნავეი ამის მუშაკისა ფრიად დამანუარლისა მოსწავლეთათჳს“ (3r—4r); ე. «პროსოდანი» (3v—4r); ვ. [პირაბითი ნიშნები] (4r); ზ. „ისუა ქრისტეს სამეოცდათორმეტთა მოწაფეთა სახელები და ეინ იყვენ და სადათ ებისკოპოს იქმნენ“ (193v-r); ც. [ტიოგრაფიული ენობები საბას მესახებ] (192v და 193v); თ. „მოკელნი, რომელნი არიან ქართულნი და რომელთამე არღარა უწოდენ და დაეწყებოიეს, და სხვა თურქთა ენათაგან მიუღესთ მისდა ნაცეკლად“ (194r—195r); ი. „განჯაფისა და მისის თამაზობის სახელები“ (195r); ია. [დამატებითი სიტყვების განმარტებანი] (195r); იბ. ლექსი საბახე „თქმული ქათველთა მეფისა მესამე ვახტანგ ლეონის ძისა.—

რადგან დამურა ასე საბა, ქება მმართვეს აწყა მეცა...“ (195r-v);

ივ. თქმული საზღოთხუცის დიმიტრი ორბელიანისა.—

სიბრძნის ტრეფილთა დამზირონ, რასა სწერს სულხან-საბანი...“

ივ. [ლექსი] „თქმული თვით საბასი.—

ამ ლექსიკონი რიგები. თუ ბრძენთა დამიწუნთა...“ (196r); ივ. [წელთარიც-

ბეები] (196r-v); ივ. „რიცხვი ჩინელთა, რომელ ათორმეტთა წელიწადთა, ათორმეტთა პირუტყუთა სახელსა უწოდენ და თვითოს წელს თვითოს აუფლებენ, რომელთა სახელები ესე არს“ (196v); იზ. [ხელთაჲ] (197r); იძ. [თვეთა კვირბატი დღეები] (198r).

ანდერძი: 1. „სოლო იქმნა სიტყვა-კონა ესე წიგნი, რომელ არს ლექსიკონი ქრისტეს აქეთ ჩუჴ, აპრილსა ჴ, გელითა იოანე იაღლუხის ძისათა“ (196v);

2. „დიდითარე სურვილითა ვიძულებოდი ადრითვე გაოდაწერად ამა წიგნისა სიტყვა-კონისა, რომელ არს ლექსიკონი, რამეთუ მაქნდა სამართლად ქონება ამის საჭიროებითსა შერაცხვასა შინა, ხოლო დავეყენებოდი ამა მიზეზთაგან. ოდესმე არა ჴოვნითა დედნისათა და ოდესმე დაღაჲთ ვიშოვნიდიცა, გარნა არა ეგრეთსა, რომელიცა ემა საყოფელად სინებოდა გონებასა ჩემსა, რამეთუ ზილენი არა სრულებითთა ნიშანთანი გარე იქვედნენ მნებებლობასა ჩემსა. ხოლო შედგომად მიზეზითა რომელითამე დავეყვეთ ესრეთსა ზვედრასა, რომელ ვიხილე ლექსიკონი მათისა უგანათლებულესობისა, ყოვლისა საქართველოსა მეფის სძლის წერეთლის ასულის ქეთაჯანისა. რომელიცა სინდა გონებასა ჩემსა და მასმოდაცა, აოასადა ყოფიდა საქართველოსა შინა უმჯობესისა და უსრულესისა ლექსიკონისა და მუნთ გარდმოვსწერე ლექსიკონი ესე ფრად სამართლისა მეცადინებოდა, რაოდენცა აქუნდა თავისუფლება ამის ჴამსა უცალოებისა და სხვა და სხვად მიზნითა მიზეზთა გამო უძღურებასა გონებასა ჩემისასა, რომელიცა ვითხოვე ყოველთა გულისკმიერ მკითხთაგან შრომისათვის სიყვარულითა და ლოცითა მოყენებასა, და ცთომათათვის სიყვარულითავე შენდობასა, რათა კეთილ კრებულნი საღმრთოთა სიყვარულითა მერინახებობასა მიემზებინეთ საზოგადოსა საღმრთოთასა ტრაპეზისასა, ხოლო მათისა უგანათლებულესობი[სა]დმი ჩემ მიერ ესრეთისა კანდირებისა მიზეზისათვის არა მიმნდობელი საკუთრად თავისა ჩემისა მოუწოლე შემწად ყოველთა განმარტებოებელსა ყოვლად წმიდასა სულსა ლთმთარებრივსა, რათა შანკეთილ წარმართებიადმი მოსყეს სისრულეჲ, ვითარცა მუჴნისა და სათნო არს მისისა სახიერებისადმი, რომელსა შეენის დიდება უჴნითი უჴნისაჲმ, ამინ“ (198r).

კირილე ალექსანდრიელი: საუნჯე—1812

175 ფ.; 34,5×21; ლურჯი ქალაღი; ტყავგადაკრული ნუჴასი ყდა; სრული; მხედრული (გადაწერილია ორი სხვადასხვა ხელით, ერთით—3r—120v; მეორით—121r—173r; 1812 წ. (173r); ადგილი—ვეჯინი (173r); დაუწერელია: დასაწყისში 2 ფ. და ბოლოში 2 ფ.—ლი.

„სანატრელისა უფლისა და წმიდისა კვირილოს ებისკოპოსისა ალექსანდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს საუნჯე. შემეწიე მე სულა ღვთისაო,—

არა მცირე არს ჩნდა ამას შინა, რათა თანამდებ ვჰყოთ გამოცდაჲ მიმოთ-
ხუად, რომელსაცა სათნო ჩნდა ჰყოფს სიტყუა ყვე შენი, & ტკივილთ-მოყუარეო
ძმეო ნემესინე...“ 4r—173r.

შენიშვნა: ა. წინ უპლდის „შეყუანილება, ანუ წინასიტყუაობა წიგნისა საუნჯისა,
ქმნილი ანტონის მიერ აონიეპოკოპოსისა, ყოვლისა ზემოჲსა საქართუშლოჲსა დაგი-
თიან ბაგრატონისა.

ყბა ცოფიერის აებებს სამოსტლს ძესა,
შაოვანდესა უხადოს მიჰვდის მხესა...“ (3r-v); ბ. ზემოთ მოყუანილ დასაწყისს,
რომელიც კირილეს წერილს წარზრადგენს ნემესინესადმი, უშუალოდ მოსდევს ში-
ნაარსი თხზულებისა (5r—8r); მხოლოდ ამის შემდეგ იწყება თვით თხზულება
(9r—173r); გ. სკოლიობებში მოცემულია ანტონ I-ის კომენტარები; დ. ზედა ყდის v-ზე
დაკრულია კეთილშობილთა სასწავლებლის) მოწაფეთა ნაკლული სია (ბოლო მოხეულია,
დასახელებულია 24 კაცო). სია დაწერილია რუსულად.

ანდერძი: „ალიწერა და სრულ იქმნა სეკდენბარის იდ, წელსა 1812“ (173r).

204

კრებული—1827

133 ფ.: 35×21; ქაღალდი; ლუდო; დაშლილი; მხედრული (სათაური სინგურით); 1827 წ-
(127r); გადამწერი—იოანე იაღლეზის ძე (127r); დაუწერულია: 128v, 130r—132v, 133v.

1. „წმიდისა მამისა ჩუენისა ვასილი კესარიელ კაბადუკიის მთავარ-
ეპისკოპოსისა, ექვსთა დღეთათჳს თქმული, თავი ა.—სიტყუა ესე: დააბა-
ბამად ჰქმნა ღმერთმან ცაჲ და ქყნა. რომელსა ენებოს დასაბამისათჳს სოფლი-
სა დაბადებისა მოთხრობად დასაბამად ხილულთა ამათ შემკობისა, ესეცითა-
რისა სიტყუაჲ ჰშუენის დაწყებად...“ 1r—63v.

2. „წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩნისა გრიგორი ნოსელ
ეპისკოპოსისა, ძმისა წმიდისა დიდისა ვასილისა, რომელი-იგი აკლდა აღწერა-
სა ექვსთა დღეთასა, რომელი იგი წინასწარ ჰსთქუა ნეტარმან დიდმან ვასილი
და ვენაჲთჳნ დაბადებისათჳს კაცისა დაუშთ[ა] მას, ესე სრულ ჰყო
წმიდამან გრიგორი. მალად და ლივ-შუენიერად. ძმასა ჩემსა და მონასა ლისასა
პეტრეს ეპისკოპოსსა გრიგორი ნოსელ ეპისკოპოსი, გ. მ.—უკეთუ მონაგებთა
და საკმართა პატივითა ჯერ-იყო პატივის ჰსცემაჲ სათნოებითა წარჩინებულთა,
ფითარცა იტყუეს სოლომონ, ვერცა იყუნეს ღირს სათნოებათა შენთა შეტყუე-
ბისა...“ 64r—106v.

3. „წმიდისა მამისა ჩნისა გრიგორი ნოსელ ეპისკოპოსისა პეტრეს მი-
მართ ძმისა თჳსისა, დასუხი ექვსთა დღეთათჳს.—რაჲსა იქმ, & კაცო ლისაჲ, და
მამრძანებ ჩნ შეკადრებელ უკადრებელისა...“ 107r—127r.

შენიშვნა ერთის: „საძიებელი წიგნისა ამის“ (რიგორც ექვსთა დღეთათჳს,
იხე კაცისა შესაკებისათჳს: 128r—130r).

მინაწეო მოიპოვება 134r-ზე.

ანდერძი: 1. „სრულ იქმნა ძალითა და შეწეებითა ყოველთა კეთილთა მასრული-
სა(ლ) ღისათა, წელსა 1827, ოკტომბერს 31 დღესა, კელითა ღუბერსკის სეკრატრისა ი. ანდ
იაღლეზის ძისათჳ. ხილო თქნ, კეთილ გულსიკვიერნო მკითხუშლონო, მიიღეთ

ჩემ გლახაკისამიერი ეს უმდაბლესი ვედრება და უკეთეს ცთომად და ნაკლულეუანებად რამე იხილოთ, ნუ მწყევთ, არამედ სიყუარულისათვის ქვა მიერ მოწაფეთა და დატევებულისა ლოცვთ ხსენება მაგეთ, თუმცა ვიგულსმოდგინე, გაჩანა გონება კაცობრივი უძღურ არს" (127r-v).

2. „სრულ იქმნა საძიებელი ექვსთა დღისა, რომელი არს კმნილი რეკტორისა და ვით ალექსიევისა. ვინათჟან პლ არა აქუნდა საძიებელი ამა წიგნსა ექვსთა დღეთსა, ანისთჳს იშრომა სახმარებისათჳს ადვლ პოვნისა“ (130r).

205

კრებული—1802

111 ფ.; 21,4×16,8; ლურჯი ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; 1840 წ. (111v); გადაწერილი—დიკასტერიის მწერალ-მწიგნობარი დიმიტრი (111v); დაუწერელია: 1v; 2r-v.

1. [ბაუმეისტერი,] «საითიკო ფილოსოფია»: „თავი პირველი. საქმეთათჳს კაცობრივთა და განწყულებებისა მათისა. §.5.—ოდეს ფილოსოფიასა შინა ითიკასა მჩუცნებელსა ვითართამე ნივთთა მწადნელ კოფად, და რომელთაგანმე განშორებად ჯერ-არს, რათა პირველ დადებულ ვაყთო საზოგადონი მოგონებანი საფუძელისა წილ...“ 5r—94r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „წინასიტყუაობა საითიკოჲსადში ფილოსოფიისა“ (3r—5r).

2. „ზედ-დადგინებანი პოლიტიკისანი, ესე იგი სამოქალაქოჲსანი... თავი პირველი. კეთილგონიერებისათჳს საზოგადოდ განჰსჯილისა და კანონთა კეთილგონიერებისათა...“ 95v—111v.

შენიშვნა: წინ უძღვის „წინასიტყუაობა“ (§§ 1—6; 94v—95r-v).

ხელნაწერის დასაწყისში მოიპოვება: „ლოცუაჲ გაკუთისა ყრმათათჳს სხალათა შინა“ (1r).

ანდერძი: „აღმწერელი წიგნისა ამის სიბრძნისა ტრფილნი დიკასტერიის მწერალ-მწიგნობარი დ ი მ ი ტ რ ი (ხვეულად). გამართულია წელსა ჩემ, თთუცს ჩაისსა C, ქკს უფ“ (111v).

206

ბაუმეისტერი: ფილოსოფია—1811

162 ფ.; 21,6×16,5; ცისფერი ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1811 წ. (161 v); მთარგმნელი—ანტონ I; გადაწერილი—მლუღელი დიმიტრი ოქრუაშვილი (161v); ადვრელი—მეჯურისხევი (161v); დაუწერელია: 1v, 2r-v, 4v, 162r-v.

„ფილოსოფია ახალ-პაქრობითი, მპყრობელი თჳს შორის განსაზღურებათა და დადებლებათა(!), განსაზღურება ლოღიკისა.—ცნობა ისტორიკებრი არს ცნობა ნივთთა მათ, რომელნიცა არიან და იქმნებიან, ანუ ნივთიერსა შინა-სოფელსა და ანუ არსებათა შინა უნივთოთა...“ 5r—144v.

შენიშვნა: წიგნი შედგება რვა ნაწილისაგან: 1. „განსაზღვრება ლოლიკისა“ (5r—48v); 2. „განსაზღვრება ონტოლოლიისა“ (48v—75r); 3. „განსაზღვრებანი კონზოლოლიისანი“ (75v—84v); 4. „განსაზღვრებანი პსიხოლოლიისანი“ (85r—116r); 5. „განსაზღვრებანი ბუნებითისა ღვთისმეტყველებისანი“ (116r—123r); 6. „განსაზღვრებანი ფილოსოფიისაგან საყოფაქცეოისა“ (123r—138v); 7. „განსაზღვრებანი საპოლიტიკონი“ (138v—142v); 8. „განსაზღვრებანი საფისიკონი“ (142v—144v).

წიგნ ერთვის: ა. თაქუტუტელი: „ფრიდერის ბრიტიანიოს ბაუმიტრიისა. გორლიციურის ღმრთობისა რეკტორისა, დასაბამი ფილოსოფიისა აზლისა სარგებლად ყრმათა სხოლის შინათა ქმნილი. წიგნი განსაზღვრება ფილოსოფიისა მპყრობელი თსს შორას საზღუართა—1263, ქართულსა კმასა ზედა გარდამოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიან ბაგრატიონისა, დროსა ყოვლად უბრწყინულესისა და უმპყრობელისა დიდისა ხელმწიფისა იმპერატრიცა ეკატერინა ალექსენდასა, თვთმპყრობელისა ყოვლისა როსიისასა, და მემკდრისა მისისა კეთილმორწმუნისა ხელმწიფისა ცესარევიჩისა და დიდისა მთავრისა პავლე პეტროვიჩისასა, წელსა დასაბამიდგან სოფლისა 7270, კორციელად შობითგან სიტყუსა ღისა 1762, ინდიკტიონსა 10, თთუსა მეთორმეტესა 30“ (3r-v).

ბ. „ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიან ბაგრატიონისა წინასიტყუა წიგნისა, განსაზღვრებისა ფილოსოფიისა, ხუთ მუხლინი დასდებულნი:

ფილოსოფოსმან ბაუმიტრი ფრიდერისა საზღუარ-დებულ ჰყუნა ხიფთინი საბრძოლო შინანი...“ (4r).

გ. „პინაქს-სიტყუაობაჲ აზლისა ფილოსოფიისა განსაზღვრებათა და დადებულებათა, ქმნილი ანბანთა ზედა“ (145r—161v)

ანდერძი: 1. „ერისთჳს ძის იოანესი არის, ლმერთმან აზმარნეს სიგრძესა შინა დღეთასა. ამინ“.

2. „აღწერა კელითა იკოთის ეკკლესიის მღუდლის დიმიტრი ოქროაშეილისათა, ჰეს აქეო ჩუი, ქეს. უფო.“

3. ზამართულ იქმნა მჯერისხევეს, წელსა 1811, ფებერვის 17“ (161v.).
მიწაწერი: 1r.

თეიმურაზ II: სარკე თქმულთა—1828.

135 ფ. (270 გვ.): 21,3×17,3; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები ს.ნაგური); 1828 წ. (264 გვ.); გადამწერი—იოანე იალღუხისძე (264 გვ.).

„ღლისა და ღამის გაბასება, თქმული მეფისა ირაკლის ძისა მეფისათეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცქებულ შემდგომად წელიწდისა თქმისა ამის წიგნისასა. აწ წიგნსა ამას ეწოდების სარკე თქმულთა:

ვით კელ-ვაჟო აღძრვად სიტყვათა, ვერ სიბრძნის ღირსმან სწავლობით, ვერცა ღრმად გამომეტყველმან, რიტორებრ ენა მრავლობით, ვებღად კრძალვით და რიდობით გამოთქმად არ თუ მძლავრობით. ვადიდებთ ერთ არსებითა ჩიენ ღმერთსა სამ ბრწყინვალეობით...“

1—264 გვ.

შენიშვნა: ა. ბევრგან დატოვებულია ცარიელი ადგილები ილუსტრაციათების, მითითებებით—აქა ესა და ეს სურათი დაბატეთო.

ბ. ხელნაწერს ბოლოში დართული აქვს: „საძიებელი წიგნისა ამის სარკე თქმულ-
თასა...“ (265—270 გვ.).

ანდერძი: „დიდება ღმერთისა, სრულმყოფელსა ყოვლისა კეთილისასა. სრულ იქმნა
ძალითა ღმერთისათა, კელითა ღმერთისისა სეკრატრისა იოანე იალღუზის ძისათა,
იგლისა %-სა დღესა, ჩუკ-სა წელსა“ (264 გვ.).

მხნაწერი დასაწყის საფარველ ფურცლის რ-ზე.

203

კრებულები—1855

253 ფ. (505 გვ.): 22×17; ქალაქი: მუყაოს ყდა; სრული/ მხედრული (სათაურებში სინ-
გურით): 1855 წ. (გვ. 477); გადაწერილი—კნინა კონია ერისთავი (გვ. 477); დაუწერელია გვ.
გვ. 478—405.

1. თვესა იანვარსა კა და აგვისტოსა ივ. ცხოვრება და მოქალაქობა(?)
აღსარებისა მართლისა სარწმუნოებისა, წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა
მაქსიმესი, გ. უ. —მრავლისა ქებისა და ფრიადისა შესხდისა ღირს არიან მოყვა-
რენი ღისანი და მოღვაწენი სათნოებისანი...“ 1—54 გვ.

2. „სიტყვის გება, რომელი იქმნა შორის წმინდისა მაქსიმესა და პიროს
კოსტანტინოპოლელ პატრიარქისა მწვალბეგისა.—ოდეს იგი პიროს კოსტან-
ტინოპოლელ პატრიარქი განიდევნა კოსტანტინოპოლით ბოროტთა საქმეთა მის-
თათვის და წარვიდა რომს, მუხ თეოდორე რომის პაპამან არა შეიწყნარა, და
მიერ წარვიდა აფრიკეთს...“ 54—71 გვ.

3. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა მაქსიმესი ნეტარისა თალასესა
მიმართ ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონაზონთასა სიტყუათათვის,
რომელთა განმარტება ეთხოვა მას ნეტარისა მაქსიმესაგან.—სანატრელსა მონა-
სა ღისა თალასეს, ღირსსა მღვდელსა და მწყემსსა პირმეტყველთა ცხოვარ-
თასა მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ...“ 72—372 გვ.

4. „წისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა მაქსიმე აღმსარებელისა სიტ-
ყვის გებისათვის ვნებათასა, მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ.—შემკობილსა
ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკსა სულიერისა მის ქვეყანისასა, მწყემსსა პირ-
მეტყველთა ცხოვართასა, მონასა ღისასა თალასეს მაქსიმე გლახაკი მონაზონი
უი[სა] მიერ გიკითხავ...“ 372—477 გვ.

ანდერძი: „სრულ იქმნა შეწვევითა ღისათა წიგნი ესე თებერვლის კ-სა, დღესა
კვირასა, წელსა ჩუგ-სა კნინა კონია ერისთავისაგან, რომელიც ვიყავ ამ წიგნის წე-
რამში ხნისა ორმოცდამეთხუთმეტეში და მყავდა სამნი ძენი და ექვსი ასული და ერ-
თიცა შეიღისვილი. მკითხველნი წერილისა ამის, რაიცა შეცდიომა ნაზოთ, მომიტყვეთ,
ცოცხალ ვიყო, ილოცეთ სულისა ჩემისათვის და თუ მკვდარი ვიყო, და (!) შენდობა უბრ-
ძანეთ სულსა ჩემსა“ (477 გვ.).

289

კრებული—XIX

90 ფ. (180 გვ.); 22×18; მოლურჯო ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; მხედრული (სათარებში ასომთავრულით); [XIX ს.] (ქვირინშანი 1805, 1808).

1. «სწავლა დატკობად სიცოცხლითა, პოემა უფლისა უცცისა ოთხთა წიგნთა შინა»: «წერილი პირველი: მოიხსენე, საყვარელო მოყვასო! სათნონი იგი მწუხარნი, რომელნიცა ჩუენ განვცარეთ ერთად ყოვლად მშვენიერსა შინა მტილსა ჩუენსა...» 8—78 გვ.

შენიშვნა: უცცის 4 წერილს წინ უძღვის [წინასიტყვაობა].—«უწინარეს ვიდრეღა უფალი უცცი იხილვიდა სოფელად პოემასა ამას...» (6—8 გვ).

2. «ბარონ დე კრონეკია»: «განმბოლოება, გალობა პირველი.—გამბოლოებულნიო ველნი, რომელთაცა შინა ბუნება ჰმთადებული ბნელსა საცვიფროებასა შინა ჰრუდუნებს...» 95—128 გვ.

შენიშვნა: ერთის—ა. [თავფურცელი]: «განმბოლოება, პოემა ოთხთა გალობათა შინა, ქმნილი უფლისა ბარონისა დე კრონეკისა» (79 გვ.); ბ. «შემოკლებული აღწერა ცხოვრებისა და თხზუთა უფლისა ბარონისა დე კრონეკისა.—თუმცა ცხოვრება უფლისა დე კრონეკისა აღისპო აღყვებულსა შინა სიჭაბუქესა. გარნა იგი იხრობს ესოდენ უგანსხვებულესსა ხარისხსა ჰსწავლულთა კაცთა შორის, მადიდებელთა ნემცეთა პოეზიისათა...» (81—94 გვ).

3. «სასტეფეველი ღმრთისა, თხზული უფლისა ღალღერისი.—ყოველნი ქმნილნი, დიდო ღმერთო, ერთხმობით გაქებენ შენ და დაუცხრომელად ჰქადაგებენ დიდებასა შენსა...» 129—143 გვ.

4. «ადღვომი მკუდართა, თხზული უფლისა კრამერისი.—მსსწრაფლსული ესე ჩემი, განჰხსნილი ნივთიერებისაგან, აღიორთქლებს ცხოვნებისადმი თვისისა შენდა, მი საღმრთოო ჩემო მესსია!» 144—158 გვ.

5. «ღმერთი ნიაქარსა შინა, თხზული უფლისა კლოპტოკისა.—არა მსურის მე, რათა ჰმთავიდვა სოფელთა უკენასა; არა მსურის ფრინვა კეთილ-შეზავებულთა მათ კერძოთა შინა, სადაცა პირველ-ქმნილნი შეილნი ნათლისანი ღრპითა კეთილ-მოწიწებითა ქვედაცემული უგალობენ...» 159—164 გვ.

6. «დიდებული გალობა, თხზული უფლისა ვილანდისა.—განიფრთხე შენ, სულო ჩემო! აღიორთქლენ სადიდებელად მამისა არსებათასა! ფეროვანი განთიადი გიწოდს შენ...» 165—174 გვ.

7. «გალრბა მშუენიერებასა ზედა გაზაფხულისასა, თხზული უფლისა ვილანდისი.—იყავნ დიდებულს, ყოვლად უზენაესო და გაქებდინ საუკუნესა მაგას ყოველი მგრძნობელი, ყოველი იძრვისი ცათა ქვეშეთი, ვინაჲთგან სახიერება მისი დაუსრულებელ არს, წყალობანი აღმოუგებელ...» 175—178 გვ.

8. «მდრტინეული კაცი, თხზუთაგან უფლისა კლეისტისა.—არის-ტოს, შემდგომად მიმოყოვებულისა მეგზაურებისა; ვერცა ერთგზის იხილვიდა მახესა; იგი იყო დასშულ ბნელითა ღრუბლითა...» 179—180 გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი; „ახალი ჰსწავლა დატკობად სიკოცხ-ლითა, პოემა ოთხთა წერილთა შინა, კმნილი უფლისა უცისა, თანაშეერთებითა უმჯობესთა თხზულებათა ბარონისა დე კრანეკისა, ლალფერისა, კრამერისა, კლოპშტოკისა, ვილანდისა და კლეისტისა, უდიდებულესთა ნემეცურთა მწერალთათა, თარგმნილი უცხოთა ენისაგან, მოსკვა 1799, საუნივერსიტეტოსა სტამბასა შინა რიდილერისა და კლაუდიისასა, მნებებელობითა მოსკოვის ცენზურთათა. შისს აღმატებულებას, უფალს, ტაინის სოვეტნიკს და ორდენთა წმიდისა ანნასსა პირველისა ხარისხისა და წმიდისა ვლადიმირისა მეორისა ხარისხისათა კავალერს, საიმპერატოროს მოსკოვის უნივერსიტეტის კურატორს მიხაილ მატუეს ძე ხერასკოვს (1-2 გვ.); ბ. [წერილი მთარგმნელისა, პეტრე პობედონოსცევისა, მიხაილ მათეს ძე ხეოასკოვისადმი] (3—4 გვ.); გ. [სარჩევი] „პყრობა, გინა ჰაზრი წიგნაკისა ამის“ (5 გვ.).

210

ჩარლავრიშანი—1831

81 ფ.; 21×17; ქალაღი; მკყაის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები სინჯურით) 831 წ. (80v).

«ჩარღავრიშანი»: „კარი პირველი. კოსტანტინუპოლის ხელმწიფის ამბავი, უშვილოებისათვის თუ როგორ შეწუხებული იყო.—იყო ხელმწიფე კოსტანტინუპოლისა ქვეყნისა, მორკმული და გამდიდრებული, ყოველს ქვეყანას სახელგანთქმული...“ 1r—80v.

შენიშვნა: ა. ზემო და ქვემო ყდაზე დასაცე ფ. ფ. ხე მრავლად და სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა ხელით შესრულებული მინაწერები, უმთავრესად ოთხტაეოვანი ლექსების სახათ.

ანღერი: „დასრულდა ჩარღავრიშანი ესე წელსა ჩყლა, ოკღომბრის ივ“ (80v).

211

კრეპული—1796

252 ფ.; 20,3×15; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები ასომთავრულით, სინჯურით, ზოგან ასომთავრული); 1796 წ. (250v); გაღამწერი—ბერი პორტირი (250v); კახმუღობიანი (1v.—ზე დახატულია ფერადებით სამღვდელთმთავრო მიტრა); დაუწერილია ფ. ფ. 105, 202v, 251—252.

1. „ლუთივ შუენიერნი თსრობანი სულისა ფრიად სარგებლნი, რომელსა ეწოდების გვრ გვნი, თავი ა. მღუღელ-მოქმე[დე]პისათს და საიდუმლოსა გამოცხადებისა. თსრობა ა. გამოცხადებისათს წმიდისა საიდუმლოსა და სიყუარულისა.—ღმერთი, რომელი სიყუარული არს, ნამღვლეე რომელი ეგოს სიყუარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰეიეს და იგი ღისა თანა...“ 2r—101v.

შენიშვნა: შედგება ხუთი თავისაგან: 1. სამღვდელთათსა; 2. სასწაულთათსა; 3. ამოწყალებისათსა; 4. სინანულისათსა; 5. ამოცალბებულთათსა.

ბოლოში ერთვის: ა. „ბეჰედი გვრგვისა.—ლუთივ სულიერსა ამას წერილსა ეწოდების

გ ჯ რ გ ჯ ნ ი, ამათ ესკვივართა მიხეზთათჳს, რამეთუ ვითარცა გ ჯ რ გ ჯ ნ ი პატროსანი შეჲ
 მკობილ არს მრავალფერთა პატროსანთა ნივთთა და თუალ-მარგარიტთა მიერ ვგრე-
 თვე ესე გ ჯ რ გ ჯ ნ ი სულისა შეწყობილ არს და შემკობილ მრავალთა საღმრთოთა კეთილ-
 თხრობათა მიერ. იგი გ ჯ რ გ ჯ ნ ი შუნიერ ჰყოფს თავსა ღირსთა მისთასა და ესე აბრ-
 წყინუნებს სულსა აღმასრულებელთა თჳსთასა, რომელსა ჰქონან თჳს შორის თავნი ზუთ-
 ნი, მსგავსად ზუთ-სავრამბოძლთა ჩინთა, რომელნი იპოვებიან თავსა შორის ჩუენსა.
 ხოლო სულიერთა თხრობათა რიცხჳ არს ასი, მეტრ იგავისა, რომელსა ედგა ასი ცხოვა-
 რი, და მოსურნეთა ნაყოფიერ გუყოფს ოცდაათეულად, სამოცეულად და ასეულად“.
 (102r).

ბ. „ზანდუკი“ (102v—104r).

2. „წმიდათა შორის მამისა ჩინისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინუპო-
 ლელ პატრიარხისა თხრობანი, ღუთიე შუტნიერნი სწავლანი, რომელსა ეწოდე-
 ბის ოქროს წყარო, სწავლა I. წმიდათ წერილთ კვლად მიღებისათჳს.—სა-
 ყუარელო, იკითხვდე რა საღმრთოთა სიტყუათა, პირველად ევედრე ღმერთსა,
 რათა განგებუნეს შენ თუალნი გულისანი...“ 106r—100r.

შენიშვნა: ნაწარმოები შედგება 33 თავისაგან; დართული აქვს: ა. „შესხმა და ვედ-
 რება წმიდისა მამისა ჩინისა იოანე ოქროპირისა.—ჟ ყოვლად საწადელო წმიდაო მამაო
 იოანე ოქროპირო, ოქრო სიტყუაო, ოქრო მდინარეო. ოქროს წყაროო...“ (200v); ბ. „ზან-
 დუკი წიგნისა ამის“ (201r-v); გ. „ბექედი ოქროს წყაროსი.—ღუთიე სულიერსა
 ამას წერილსა ეწოდების ოქროს წყაროჲ, მით რამეთუ ოქროსპირისაგან ოქროს წყა-
 როსა ჯერ არს წარმონაკადულეზად. არა მომრწყულად ყუავილ სუნნელსა, არამედ
 მაცხოვრებელად კაცთა სულეზსა. რომელსა ჰქონან თჳს შორის თავნი ოცდაათსამეტნი
 მსგავსად ივლთ მამაკაცისა ჰასკ სრულისა. ოცდაათსამეტ წლისა, ხოლო თათოუელსა
 თავსა შინა საიი სწავლაჲ, ვითარმედ ორისა და სამისა მოწამისათა დავმტკიცების ყოველი
 სიტყუა და სწავლისა ასეული რიცხჳ იგავისამეტრ, რომელსა ედგა ასი ცხოვარი. და აღ-
 მასრულებელთა ნაყოფი განმოიღიან ოცდაათეული, სამოცეული და ასეული საიდნებელად
 ძისა ღუთისა ცხოველისა, ამინ.“

სრულ იქმნა სულისა მომრწყული ოქროს წყაროჲ“ (201r—202r).

3. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა გ რ ი გ ო რ ი ღუთისმეტყუელისანი.—
 დასაბამად და აღსასრულად ყოველთა საქმეთა შენთა ღმერთი გაქუნდინ, რამე-
 თუ კეთილ არს ღისაგან დაწყებად და ღისა მიერ აღსრულებად ყოველთავე
 საქმეთა ჩინთა...“ 203r—218v.

4. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა დიდისა ვ ა ს ი ღ ს ნ ი: 1. ლოცუა უბნობა
 არს ღისა მიმართ. აწ უკუც გულისკმა ეპყოთ მშინო, თუ ვითარი საზომი უხმს
 გონებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ იქმნას მიუდრეკელად დგომად წინაშე
 თვისსა მეფუისა...“ 219r—232v.

5. „სწავლანი სულიერნი წმიდისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებე-
 ლისანი: 1. პირველი უენებელობა არს, რათა კაცი საქმეთაგან ცოდვსათა უცხო
 იქმნეს და სრულიად განეშოროს...“ 233r—249r.

შენიშვნა: ბოლოში დართულია გადაწერის (ბერი პორფირის) (!) ანდერძი: „ეპის-
 ტოლე ძმობელთა“

212

მეტაფიზიკა—1802

117 ფ.; 21,5×16,12; მოღუწურ ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული; 1802 წ. (117r); გადამწერი—დიკასტირიის მწერალ-მწიგნობარი დიმიტრი (117r).

ამეტაფიზიკა: „თავი პირუტლი. პირუტლთათჳს დასაბამთა კაცობრივისა ცნობისათა.—§ 9. ონტოლოგიასა თანა-აცს დადგინებად უპირუტლესნი დასაბამნი კაცობრივისა ცნობისანი (§ 6). ხოლო ყოვლისა კაცობრივისა ცნობისა ორნი ვიდრემე არიან დასაბამნი, პირველი ვიდრემე არს წინააღმდეგომ თქმისა, ხოლო მეორე კმამას მიზეზისა...“ 6v—117r.

შენიშვნა: ა. თხუხულება შედგება ოთხი ნაწილისაგან: 1. [შესავალი]; 2. „კოსმოლოგია საზოგადოდ“; 3. „ანემატოლოგია“ და 4. „ლისმეტყუელება ბუნებითი“; ბ. სკოლიოგებში შენიშვნებია, ხელმოწერით—ანტონი.

ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. „ხედდადგინებანი მეტაფიზიკიასანი, წინასიტყვაობა ბუნებისათჳს და თჳსებისა მეტაფიზიკასა.—§1. დაღაღუ გულის მსიტყუელობენ რომელნიმე...“ (4r—5r); ბ. „ხედდადგინებანი ონტოლოგიისანი, წინასიტყვაობა.—§ 7. ონტოლოგიასა თანა-აცს განყოფითადრე განმარტუად უპირუტლესნი და საზოგადონი, ზედმქიწვენილება...“ (5v—6r); გ. „პინაქსი მეტაფიზიკისა“ (3r-v); დ. „ლოცუად გაცუძითსა ყრმათათჳს სხოლათა შინა.—მოწოდებელი ბრწყინუალებათ, ნათლისაგან ზესთ ღმთაჯობითისა თუთებისა; მხოლოდა მანისაგან გამოსრულთ...“ (2r).

ანდერძი: „ალიწუთა კელითა დიკასტირიის მწერალ-მწიგნობრის ანდისხატის(!) დეკანოზის ძის დიმიტრისათა, წელსა ჩუბ, თთუშსა მარტსა ვ, ქკს უუ, დიმიტრი“ (ბეველად 117r).

213

კრებულ(ი)—1832

81 ფ.; 21×17; ქაღალდი; მოცილებული მუყაოს ყდა; ნაკლული (57 ფ-ის შემდეგ აკლია,—ამოსებულია ფ-ები); მხედრული (სხვადასხვა გადამწერის მიერ შესრულებული); 1832 წ. (37v); გადამწერი—მღვდელი პარმენ წინამძღვაროვი (67r, 47r-v).

1. „ოქროს ანაქსისა:“ თავი ა. მისთვისვე, ვდ იუდიანნი რასათვის იმყოფებიან ღთის რისხეასა ქვეშე.—მსურის უფალო ჩემო, რათა შენ მიერ უწყებულ ვიქმნა დამტკიცებითა სჯულისა წინასწარმეტყველთა და სხვათა წერილთაგან...“ 2v—37v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ალიშენა“ (წინასიტყვაობა; 3r-v); ბ. თავფურცელი: „ოქროს ანაქსის სამოელ რაბინ იუდიანისა. უწმინდესის სინოდის მმართველს წვერის(!) დიდს უფალს, მკალს ყოვლად სამღვდელის გაბრიელს, არხიეპისკოპოსს დიდის ნოვოლორთისა და სანკტ-პეტერბურღისას და წმინდის სამების აღმესანდრე ნევესკის მონასტრის არხიმანდრიტს, მის ყოვლად სამღვდლოებას. უმოწყალესს მწყემსთ მთავარს“ (1r). ანდერძი: „ეს წიგნი რუსულისაგან გარდმოღებულ იქმნა ქართულსა ენასა ზედა დიმიტრი გიორგის ძის ბავრატოვანისაგან, ჩღპ, წელსა“ (1v).

2. „ცხოვრება და წამებაჲ წმინდისა დიდისა მოწამის ვარვარასი, მეტაფრასისა და დამასკინისა და ათორმეტთა თთუფთაჲან შეკრებული.—მეფობასა მაქსიმიაინე ურწმუნოჲსა მეფისა რომისას იყო აღმოსავლეთსა კაცი ვინმე, აზნაური...“ 38r—47r.

შენიშვნა: ერთვის შაირით დაწერილი ანდერძი გადამწერისა, რომელიც სახელით კი არაა მოხსენებული, ახამედ წოდებით,—მღვდელი (47r-v).

3. „მიგებებასა უფლისასა.—სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ამინ; პატრიოსანო მსმენელნო, რასა მოგვითბოღს მახარებელი, ვითარ იტყვის სვიმეონ...“ 48r—51r.

შენიშვნა: ერთვის ანდერძი—მამანო და ძმანო, წამკითხველნო ამის ქადაგებინათო, უკეთუ ცთომილება რაიმე იხილოთ, ნუ მკიცხავთ, ვითარცა ძალ მედეა აღწერად და წარმოთქმად. ეგსაზედ კელ ვჰყავ შეთხუზად სიმვოლო საცა ამას სასწავლელა ყრმათა“ (51r).

4. „სიმვოლო. ლექსი ესე ზემოხსენებული, რომელა, სიმვოლო, არა არს ჩნისა ლექსი, არამედ ბერძული, და ესე ჰნიშნავს ჩნსა ვიდრემე კმასა ზედა აღსარებასა სარწმუნოებისასა, გინა მრწამსსა, ხოლო თქმა ესე აღსარება...“ 51r—57v.

წყდება: „...ესე არს კათოლიკე სარწმუნოება, რომელი, უკეთუ ვისმე მტკიცედ და უეჭო“...

5. «პარმენ მღვდელი. თვენა» [გალექსილი].—

...„ახლად აღესწერო წმიდანი, მოხსენებითა თვენია, თორმეტთა თვეთა შეკრებით, რომლისაც არი ღღენია...“ 58r—67r.

შენიშვნა: ბოლოს შაირითვეა მოთავსებული ავტორის ანდერძი.—

„ღვთის ძალითა რაც დავიწყე, აწ ვასრულებ თორმეტს თვე[ე]სა, ათას რვა[ა]ს ოცდა ათში, ლექსად ვიწყე ამავე წელსა, შევასრული ახლა კიდევ, დეკემბერში მერვეს დღესა, ნურვინა მწყევთ ღვთის გულისთვის, პარმენეაწერ ამას კელსა“...

(უკანასკნელი, მეოთხე სტროფის ბოლოს, ასეც იხსენიება:

„გაფუტებთ, ნუვინ გამკიცხავთ, თვითა ვსწერ პარმენ მღვდელია“.

(67r v).

6. «პარმენ მღვდელი (ლექსად): „ჩველ წერსა, დროსა ხალერისასა(!) მისგანც[ე] თქმული გული ღონდებად.—

გული ღონდება, ვიწყო გოდება, როს სიტხე მამცა, შევჰქმენ ბოდება...“ 67v—69r.

7. «პარმენ მღვდელი»: „ძანაკორული, მოთხოვობა მისგანვე ნათქვამი.— „პირველ დაიხსნა ღვთისა მცნებანი, იყო მადლისა შეპართებანი...“ 69r—70r.

8. «პარმენ მღვდელი»: „ამოცანად თქმული ამისგანვე.—

ვინც წაიკითხოთ, რა არის, გამოსაცნობლად ასია, ოცდაათ დღეში შობილი, ბერდება კიდევ ნასია...“ 70v.

9. «პარმენ მღვდელთა: „სხვა სახელი ფრქვეული, მისგანვე თქმული.—
ალექსანდრისა არ გარდახდე, მოერიდე სოფელი[ს] ბრუნვას,
ლოცვით იყავ მოთმინებით, მას იწვებდი თავსა ბურვას...“ 71r-v.
10. „ესი იარი ლექსი(ე.ი.სტროფი)ფრანგებზედ ხათქვაში ძველად ზაქარიი
ნამოდერალის ნათქვაში იყო და სხვანი მე შევესძინე პარმენმა.—
წიგნი დასდევს ქუფრი, ბინდი, მითხრეს აღიარე ინდი...“ (71v.)
11. „ახლ[ა] ამას იქით პარმენის ნათქვაში [ლექსი ფრანგებზე].—
არ ვარგიყო პაპის რჯული, ეშმაკურათ გამ[ა]რთული,
ვინც მიოგდო იმას ყური, კიდევ წაიწყმინდა სულია 71v—73r.
12. „ახლ[ა] პორფირ ბერთან მიწერილი, ისევ პარმენისაგან.—
თქვენი წიგნი მაივიდა, წავიკითხე რაცა ბრძანე,
არ დაეფარე მსწრაფლად იგი, ყოველივე გაუმქლანე“... 73r—74v.
13. «პარმენ მღვდელთა, „მასთანვე მიწერილი რუისის განგეობაზედა.—
გავიგონე თქვენი ღვაწლი, აღშენება მონასტრისა...“ (74v).
14. „მოგონებანი განზრახვითნი, ჯვარცმისათს უფლისა ჩუცნისა იესო
ქრისტესა, დღესა პარასკევსა; ა.—ვინ მოსცა გულსა ჩემსა ლმობიერებაჲ მეუ-
ფეო, და თუალთა ჩემთა წყაროჲ ცრემლთა უფალო, რათამცა მოვიკვნენ
ჯუარცმაჲ და ვნებანი შენნი, ტკბილნი!...“ 75r.
- წყდებთა: „...და მეცა ცრემლთა თუალთა ჩემთასა დაგასანმ ფერჰტა(!)
ზედა, აღმკოცელთა ბრალთა ჩემთასა“...
15. „კატისა და თავთა ომი ჟამსა სპარსეთის მეფისა ქარუმხანისასა,
თქმული შაირად ისაკციროისა მიერ, ოომელმან აღწერნა მოთხრობანი ამ-
ბავთა მისთანი ზაქარიათურთ.
- ყოველს მგრძნობელს ცხოველს ზჯა წინ წაპოღდა ნაზად კატა,
მას მიოუგამს თავი ლომსა, სინჯათის ბეწვი გარდამატა“... 75v—81v.
- ანდერძი: ა. „ჩუღე წელსა, იანგობს პირველსა, შევეკრევინე ეს წიგნი სამეფუთსა
ქალაქსა მოსკოვის მე, წინამძღვაროვმა მღვდელმა პარმენმა“ (წინა საფარველი
ფურცლის რ.).
- ბ. „ჩუღე წელსა, სრულ იქნა მარტის ით დღესა, დიდმარტის მეოთხესა ზა-
ბათსა“ (37v).

ფერლიშაონი ადამ: მოძღვრება ზნობითი ფილოსოფიისა—1817

V+125 ფ. (250 გვ.); 25X20: ქალღმერთი; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები
სინგურით: დასაწყისი ასოები ასომთავრულით); 1817 წ. (244 გვ.); გადაპყრობილი—იონან ბატონ-
ნიწვილი (244 გვ.); ადგილი—სანჯიქ-პეტერბურგი (244 გვ.); დაუწერელი: IVv—Vv: 245—250 გვ.

„სხუათა და სხუაგუართა ზედდადგენილებათა ზნობითისა დილასოფი-
სათა, განწულებთა 1. საზოგადო მცნობელობისათვის 1. ა.—უწყოდეთ ვითარ-
მედ ყოველსა მცნობელობასა აქუს უკუც საგნად ოვსად, ანუ საკუთარი მოქ-
მედებაჲ და ანუ უპირუტყვისი კანონი“... 1r—232 გვ.

შენიშვნა: ამ შეს ავალს გარდა თხზულება 7 ნაწილისაგან შედგება: 1. „ბუნე“ ბიოი ისტორია კაცთათჳ“, 2. „თეორიისათჳს...“ 3. „ცნობისათჳს ლთისა“; 4. „ხნობითნი უკუტ მსჯულებანი და უბირველესნი შეთანაწროებანი მათნი“; 5. „მოძღურება ხნობითისა ძილასოჲისა“; 6. „კახუისტიკა“; 7. „პოლეტიკა“.

წინ უძღვის: ა. თავთურცვლი: „მოძღურება ხნობითისა ძილასოჲისა, შეთხზული ადამ ქირეღუსონისაგან, დოზტურისა მსჯულთა-მდებელთასა და პრეფესორისა(!) ხნობითისა ძილასოჲისა სწავლისა, მდინბურღისა უნივერსიტეტისა სასწავლოთა, ანუ სასწავლებელთა მოწაფეთათჳს. ანლიურისა ენისაგან გარდნობებული რუსულსა ენასა ზედა ვასილი სოხოლოვიჩისაგან. სანკ-პეტერბურღსა შინა, დაბეჭდილი სტამბასა შინა შნოროინასასა, წელსა ქეს აქეო 1804-სა“ (IIr);

ბ. „მგათსამეტის სრულიად საქართუშლოს მეფის გიორგის ძის იოანეს მიერ დაეთიან ბაგრატიონისა რუსთა ენისაგან ნათარგმნი ქართულსა ენასა ზედა ხსარაგებლოდ ერთ-მემაბულეთა ჩნთათჳს. ვიშრომე, ვინადგან წიგნი ესე ხნობითისა ძილასოჲისა ყოველგან ეგროპიასა შინა არს მიღებულ და უმეტეს ასწაებენ ანდლისა სასწავლებელთა შინა, და ამისთჳს თარგმნეს ესე ხნობითი ძილასოჲია რუსულსა ენასა ზედ, რათა განეხილა მისისა დიდებულებასა, სრულიად რუსეთის კელმწიფეს ალექსანდრე პავლეს ძეს, და ამა წიგნიდგანაც მიეღო სასარგებლო სწავლანი, რომელიცა საკუთრად სახელსა ზედან ამა კელმწიფისასა თარგმნილ იქმნა წიგნი ესე. ვინადგან ასწაებეს ხნობ-სწავლულებასა, ეგრეთუტ ასწაებეს მსჯულღიებათაცა“ (IIIr);

გ. „მოწყინულადო თავადო, მოწყალეო კელმწიფევე, ერისთავთა იოანე ელისბარის ძევე.—მესნა სურვილი და გულს-მოღვინება ბრწყინულებისა თქვენისა ახნაურებითა კელმწიფისა მსწავლათა და ამან მიძულა ამა ნაშრომისა ჩემისა მორთბად თქვენდა, ვინადგან გისწავიესთ თქუტნ წერილნი ძილასოჲიურნი. და ვინადგან მეწინაძნი ძილასოჲისანი უმეტეს სხუათა ყოველთა ზედა ესეგუართა წერილთა უფროს ამოვნიებით მიიღებენ, მეცა ამისთჳს საკუთრად სახელსა ზედან თქუტნსა გარდმოვიღე, რათა გულს-მოღვინედ განიხილოთ და აღმოვიცოთ ამისგანცა სარგებლობიანი მსწავლანი და ამის ძლით მეც ვიყო თქუტნგან დაუფიცებელ. სხებბრ დაჳჳმთები ბრწყინვალებისა თქვენისა კემარტისა აატვისცემისა და სამსახურისა საქართველოს მეფის ძე იოანე. თოვესა იანუარსა 28, წელსა 1826, სანკ-პეტერბურღით“ (IVr).

ანდგომი: „წელსა 1817, განკორციელებიდაჲ ქესა, თთუშა სეკდემბერსა 17, სანკ-პეტერბურღსა შინა, ჩემ ციერ შრომილი, მეფის ძე იოანე“ (გვ. 244).

215

კრებულის—1852

153 ფ.; 21X16,8; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სხვადასხვა ხელით; სათაურები სინკურიო); 1852 წ. (114r); გადამწერი—არზიმანდრიტი სოფრონიოს ერისთვისშვილი (114r); ადგილი—მრავალმთის იოანე ნათლისმცემლის უდაბნო (114r); დაუწერელია: 1v, 2r-v, 3r-v, 4r-v, 5r, 61v, 62r-64v, 114v-116v, 151v, 152r-v, 153r-v.

1. „ცხოვრება და მოქალაქობა და ღვაწლი წისა და ღირსისა დედისა ჩვენისა ნინასი, რომელმან ჰქადაგა ქრისტე ღმერთი ჩუენი ქუტყანასა ჩრდილოხსასა და განაბათლა ნათესავი ქართულთა, მ. ე.—ინება რა მეუფემან მეუფეთამან, და უფალმან უფალთამან, და შემოქმედმან ყოველთა მთაერობათა და კელმწიფეთამან, იესო ძემან ღისამან, თანასწორმან მამისა და სულისა წისამან მოსულა ქუტყანად, ხსნად დაბადებულთა თჳსთა, მოავლინა მოციქულად და მხარებელად მოსვლისა თჳსა“... 6r-61r.

2. „მოდობის ტახტზედ აღსვლა თამარ მეფისა. ცხებულის მეფის გიორგის ასულისა, დავითიან პანკრატიონისა, რომელმან კრძლითა თვისთა დამორჩილა თავრიზი, მარანიდი, მიაწიქა ყაზმინადმდე და სისტიანისა ჯურჯანის წყალდამდე და დიდი იგი ქალაქი სორასანი წარმოსტყვევნა. — ჩრტვ წელსა განკორციელებითვან სიტყვისა ლისა, იხილა რა მეფემან გიორგი თავი თვისი მოუძღვრებულნი და არა ესეა შვილი წული თვნიერ თამარისა, განიზრახა, რათა სიცოცხლე-სავე თვისა ილიყანოს ასული თვისი თამარ სამეფოსა ტახტსა ზედა...“ 65r—114r.

შენიშვნა: თხზულებას ერთვის: „და მცა აქა დავკვი სიტყვისა წყობა, ვინათვან ვერ შეუძლო კეთილობისა მისისა აღწერა და მომავალთათჳს ყოველთაგან აწინა დელთა სხვათა ძღვევისა მიცემითა ყოველთადა, უმჯობესად შესატყვის შესაძლებელად, სახის მერტყველებასჳს უადრესისა სიტყვისასა პოვნით დაუტყვევთ, და ამისთჳს ჩვენ მიერ დუმოლით და პატრივტმით დავიდუმოთ“ (114r).

3. „მოკლე ზნობითი ჰსწავლა.—გახსოვდეს მარადის, ყრმობ, რომელ ღმერთი არა თუ მხოლოდ საქმესა კაცისასა, არამედ თვთ გონებასაცა და განზრახუასა მისსა ჰხედავს...“ 117r-ვ.

4. „შეპოკლებული სამღვდელო იატორია, ვაკუტა I. შექმნისათჳს სოფლისა.—ღმერთმან შექმნა ცა და ქუცყანა, ანუ მოკლედ ვსთქუათ, ყოველი სოფელი არარაასაგან, ერთითა ოდენ სიტყვთა თვისთა...“ 118r—125v.

წყდებ ა: „...რომელმანცა განუხათლა მათ გონება გულისხმის ყოფად სამღრთოთა წერილთა, და რომლის თანაცა ავრძნეს მათ სიყუარული დიდი“... (მეოცე გაკვეთილიდან).

5. „ლოცუანი სავედრებელნი და ყოველ დღე სათქმელნი.—სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ...“ 126r—127r.

6. „შემოკლებული კატეხისძოს: 1. კითხუა.—რაასათჳს გეწოდების შენ ქრისტეანე? მიგება,—ამისთჳს რომელ მწამს მე უფალი ჩუენი იესო ქრისტე და მიპყრიეს წმიდა სჯული მისი...“ 127v—132r.

7. „უწყება და სასწაული ზართლისა სარწმუნოებისა წმიდათა კრებათათჳს, რომელთა დაამტკიცეს მართალი სარწმუნობაჲ, რომელი-ესე ვერ-არს ყოველთა ქრისტეანეთათჳს, რათა კეთილად და გამოწულიღვით მეცნიერ იყუნენ.—იესო ქრისტე აღიდე სული წმიდისა მამისა გიორგისა, რომელმან თარგმნა წმიდა ესე წიგნი, საუკუნო იყავნ ხსენება მისი, ამინ. კით. კრებათა. მსოფლიოთა რაოდენთა აღიარებ. მიგე. შეიდა...“ 13 2r—135v.

8. „თქმული წისა მამისა ჩუენისა ევთიმი მთაწმინდელისა, რომელი იყო ნათესავი ქართუელთა, რომელმან-იგი მრავალნი წიგნნი საღმრთონი სთარგმნა ბერძელისაგან ენისა ქართუელთა ენასა ზედა, რამეთუ გამოიტყვოდა იგი მაღლითა სულისა წისათა, და ესე მცირედი კითხუა-მიგებაჲ მოსცა თეოდორე ხუცესსა საბაწმედელსა, რამეთუ იყო იგიცა მღვდელი კეთილი ქართუელივე.—

კით. გვედრები შენ, ღმერთშემოსილო მამაო, მაუწყე, თუ რომელნი წიგნნი არიან, რომელთა-იგი წმიდა კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს.

მიგე. წიგნნი, რომელთა კათოლიკე ეკლესია არა შეიწყნარებს, არიან ყოველნი, რომელნი მწუალებელთა მიერ აღიწერნეს“... 136r—139r.

შენიშვნა: ბოლოში ერთის ანდერძ-მინაწერი: „ეს კითხუა-მიგება წის მამის ევთიმი ქართულისაგან ნათქვამი, რუსეთში ენაბა იერომონახს ტარასი აღქსიევის ერთს ძველს კელნაწერს კვრთხევანში, რომელიც ყოფილიყო რუისის ღთაების ეკლესიისა, ავღლი შვილის მროველისაგან გადატანილი და მეფეს არჩილს გადაჰყოლოდა რუსეთს და იქიდაჲ გადმოწერა“ (139r).

9. „შემოკლებული მოთხრობა საქართველოს აღშენებისა.—შემდგომად კიდობნით ვაპოსვლისა წარმოვიდა თარგამოს ძე თარშისა, ძისწული იაფეთისა ნოეს შვილისა და დამკვდრა ორ [მ]თათა შუა, არარატისა და შანისისა, ხოლო ძე მისი ქართლოს დაჯდა თავსა ქართლისასა, სადა შეერთვს არავი მტკუარსა...“ 130r—140r.

10. „პატიოსნისა და დიდებულისა მთაწმინდისა ქართუელთა მონასტრისა და ყოვლად დიდებულისა სამღთოსისა პორტაიტისა ხატისათვის, რომელ არს თარგმანებით კარისა ღისმშობელი.—წელთა და დღეთა უკეთილმსახურებისა და უნეტარებისა მეფისა კოსტანტინესათა აღორძნდებოდა რა სარწმუნოებაჲ ჩუკნი და განმრავლდებოდა მადლითა უფლისა ჩუკნისა იესო ქრისტესითა, ბომონნი კერპათანი დახსნდებოდნენ, ყოველთა ქალაქთა და სოფლებთა შინა წმიდანი ეკლესიანი აღმართებოდნენ, ბანაკნი მონაზონთანი განმრავლდებოდნენ...“ 140v—141v.

11. [ავგაროზი].—„დიდი ღისა მართ, ვითარცა იგი მიიღეს სული წმიდა, მსწრაფლ იწყეს მათ მეტყუელება სხუა და სხუაჲ ენათა...“ 142r—144v.

შენიშვნა: თხზულება შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან:

ა. ნაშთი გვლესიურისა ისტორიისაგან ევსევი ეპისკოპოსისა, პალესტინის კესარიისა, ისტორია ედესიის მფლობელისათვის, წიგნი ა. თავი იგ.—ღუთაებრიობაჲ უფლისა და მაცხოვრისა ჩუკნისა იესო ქრისტესი. საკრუძელთ-მოქმედებითისა ძალისა მიერ მისისა ცხად ქმნილი ყოველთა ეთთა შორის, მიიზიდვიდა მისდა შორიელთა იუდიისა ადგილთაგან...“ (142r-v).

ბ. „პირი წერილისა, ავგაროს მთავრისაგან იეს[!] მიმართ მიწერილისა და წარვლინებულისა მისდა იერუსალიმად მალეგმრბოლისა ანანიას მიერ.—ავგაროს მთავარი, ედესიისა მფლობელი, იესოს კეთილსა მაცხოვარსა. გამოჩინებულსა კერძოსა შინა იერუსალიმისასა, მწვიდობას გაბარებ...“ (143r).

გ. „ეპისტოლე მიწერილი ქრისტე იესოს მიერ ავგაროსის მიმართ.—ნეტარ ხარ შენ ავგაროს და ქალაქი შენი, რომელსა რქვან ედესია. ნეტარ ხარ შენ, რამეთუ გრწმენა ჩემდა მომართ, რომელი არა გიხილავ...“ (143v—144v).

12. „ხატონება უფლისა ღისა და მაცხოვრისა ჩუკნისა იესო ქრისტესი, გამოწერილი ძუელთა რომაულთა კელითწერილ[თ]აგან დიდისა და პატივცემულისა სენატისადმი რომაელთასა, მმართველსა იუდიანთასა მსურს შვიდობა.—დროსა ჩუკნისა გამოსცხადდა და აწვევ არს ჩუკნ შორის კაცი განსხუავებული კეთილ-მოქმედებითა, და ეწოდების იესო ქრისტე...“ 145r—146r.

შენიშვნა: ა. წამძვარებული აქვს მოკლე განმარტება ძველის წარმოქმნის შესახებ;

ბ. ბოლოს ერთის ცნობა: „ზემოაღწერილობა უფლისა ჩუკნისა იესო ქრისტეს ხატონებისა ნანდვილ დაწერილ არს ძულსა ლათინურსა ენასა ზედა და მისგან რუსულსა ენასა ზედა გარდმოვიღ სოკოლოვიან“ (146r).

13. „პირი წიგნისა, წარვლინებულისა იერუსალიმით ტიბერიოს იმპერატორისა მიმართ ბუბლით ლენტელო მთავრისაგან ურიასტანისა იესო ქრისტესთჳს, წიგნი ესე დაიბარხჳს რომს, მონასტერსა უფალთა კესარიანელთასა, და ლათინურისა ენისაგან გადმოთარგმნილ არს.—

სათხოვ ყოვად ჳ კეისარო, ნატრისა შენისა მოგახსენებ, ვითარმედ არს ჩვენ შორის სამთავროსა ჩვენსა ადგილსა შინა კაცი ვინმე, რომელსა ჰრქვან იესო ქრისტე...“ 146r—147r.

14. „სახე უსჯულოსა მის სასჯელისა წინააღმდეგ ქრისტესა, რომელიცა ჰყუეს იერუსალიმს შინა მთავართა ურიათათა.—1. კაიფა მღუდელთ-მთავრისა განჩინება და წინასწარმეტყველება: არა იცით რასა ითხოვთ. უმჯობეს არს კაცისა ერთისა სიკუდილი, ვიდრე წარწყმელასა მრავალთასა...“ 147r-v.

15. „განჩინება ქრისტეს ზედა.—წელსა 1550, კოსტანტინუპოლის, იერემიას პატრიარხოზისი ჟამსა განცხადნა განჩინება ესე პონტოელისა პილატეს მიერ გამოცემული მარჯოვარსა ჩვენსა იესო ქრისტეს ზედა, რომელი ჰპოვეს ქალაქსა შინა აკილიასა, რომელიცა ერთსა კლდესა შინა მდებარე იყო...“ 148r—149r.

16. „თოტუსა მისსა ჳ დღესა, ჟამსა მესამესა დღისასა, ჯუარის გამოჩინებისათჳს ქალაქსა შინა იერუსალიმსა.—მეფესა ლისმოყვარესა და ლისმსახურსა კოსტანტინეს ჟღლეველსა კირილე იერუსალიმელი ეპისკოპოსი გიკითხავ, უფლისა მიერ გიბაროდენ. პირველად ამას იერუსალიმით შენ ლისმოყვარესა მეფესა მოგიძღუანებ წიგნთა თავსა შინა, შენდა ჯერ-არს შეწყნარებაჲ...“ 149r—151r.

შენიშვნა: ა. დართლი აქვს ცნობა: „1829-ს წელს, ფრანციცის ბ რ ო ს ე თ ი ს გ ა ნ ა ნ პარიკის ქალაქსა შინა კართულად დაბეჭდილს პატარას ქართლის ისტორიიადმ გამოეწერა მღუდელ მონოზონს ტარას ი ალექსიეეს. გამოეწერა პეტრებურსს და იქიდანმე მე გადმოვსწერე ზემოაღწერილი ჯუარის გამოჩინების ისტორია. ხოლო თარგმნილ არს 1820 წელ“ (151r).

ბ. ხელნაწერის აშიგბზე ადგილ-ადგილ ტექსტის სიტყვათა განმარტებებია დართული სინგურით.

ა. ანდერძი: „აღვსწერე წიგნი ესე მრავალმთის იოანე ნათლისმცემლის უდაბნოსა შინა არხიმანდრიტმან სოფრონიოს, არაგვის ერისთვის შეილჳნ, და მიუძღვენე მრავლად კირანახულ-დებულს ძმისწულსა ჩემსა, კი ახლ და სახელდებულს გიორგის, სასთოვრად ჩემდა, ჩჳს-ნა წელსა, ოკტომბრის 26-სა დღესა“ (114r).

მანაწერი: 1r, 5v, 119r.

216

შან ჟაკ რუსნი: ჰანზრნი სხუადასხუათა საგანთათვის—1828

46 ფ; 22×17,5; ქაღალდი: უყდო; მხედრული; 1828 წ. (44v, 45r); ადგილი—სოფ. ქაში (44v); დაწვეფულია: 1v, 46r-v.

„ჰანზრნი ჟან ჟაკ რუსოსანი სხუადასხუათა საგანთათჳს, წიგნი ა...“ 1 სინიდიისათჳს.—ყოველთაგან ლისმეტყუელთა, სინიდიისი ჩუენი არს უმჯობეს

და ჩუტნ მხოლოდ მაშინ, მივივლტით სიწვლილისადმი მეტაფისიკისა, ოდესცა მას შინა ვიკეულებთ; სინიდისი არს კმა სულისა..." 2r—44v.

შენიშვნა: თხზულება შედგება ოცდაექვსი პარაგრაფისაგან:

- ა. „სინიდისისათეს..." 2r—3r
- ბ. „პეტოილ-მოქმედებისათეს..." 3r—6v
- გ. „პატივისათეს..." 6v—7r
- დ. „გრძნობისათეს..." 7r—8r
- ე. „პირმოთხრობისათეს..." 8r—9r
- ვ. „თავის მკლელობისათეს..." 9r—11r
- ზ. „კრამლში გამოთხოველთათეს..." 11r—14r
- თ. „სიკუდილის: თეს..." 14r—15v
- თ. „თავის მოყუარებისა და თვთმოყუარებისათეს..." 15v—16v
- ი. „ლმობიერებისათეს..." 16v—19v
- ია. „მეგობრობისათეს..." 19v—22r
- იბ. „წარმგებლობისათეს..." 22r—24r
- იგ. „მემთვრალეობისათეს..." 24r—25r
- იდ. „ენობისათეს სოფლისა..." 25r—27r
- იე. „მდიდართათეს..." 26r—27r.
- ივ. „გლაზაქათეს..." 27r—29v
- იზ. „კაცისათეს..." 29v—31v
- იმ. „ალმატებულებისათეს კაცისა..." 31v—32r
- ით. „ნებისათეს კაცისა..." 32r—v
- კ. „შოლურებისათეს კაცისა..." 32v—33r
- კა. „დაბასა შინა ცხოვრებისათეს..." 33v—35r
- კბ. „თეატრთათეს..." 35v—36v
- კი. „სიწინდის მოყუარებისა, პატიოსნებისა და მორცხოებისათეს..." 36v—38v
- კდ. „ბოროტებისათეს..." 38v—39r
- კე. „ბედნიერებისათეს..." 39r—44r
- კვ. „სნეულებათათეს..." 44r—v

შენიშვნა: ბოლოს ერთის: „პინაქსი. ანუ სარჩევი, პირველისა წიგნისა ჯან ჯაკ რუსოს პაზრთან, ქმნილი იანვრის 14-სა დღესა, 1828 წელსა..." (45r-v).

ანდერძი: „შესრულდა გარდმოწერა წიგნისა ამის იანვრის 13-სა დღესა, ჩუკმ წელსა, დაწყებული ამავე იანვრისა ორის რიცხვიდამ, ხოლო შესწორებით პირველ სახესა თანა განმართულ იქნა ამავე იანვრის იღ-სა რიცხუსა. სოფელსა ქვეშს" (44v) შინაწერა მოიპოვება 1r-ზე.

217

სწელლი: ფილოსოფია—1847

I-II+214 ფ.; 21,8×17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული; მხედრული; [1847 წ. (1r)]; გადაწერა—[პაიბეძე (IIv)]; დაუწერელია: Iv, IIf, 100v, 107v, 108r, 135v, 212v; 213r-v; 214r-v.

ედასაბამობითი გამოცდილების ფილოსოფია:

1: „საემპირიკო პსიხოლოღია, ანუ დამცველობითი სულთ-მეტყულება, შემოსმულება. § ა.—დაკუანი საქმენენი ვიდრემე ჩუცნმიერნი ჩუცნსა ამას სულსა ზედა და ღონეთამიერნი მას ნაცხადებთა და სხუათაცა კაცთა ზედა

ჩუცნთა თანამოჟამეთა და უწინარესლა ჩუცნსა მმცხოვრთა(!), ჰშთაწრედუა(!) მათსა შინა სახესა, ჰაზრთა და ქეცეათასა...“ 3r—44v.

შენიშვნა: ა. აქვს თავფურცელი: „დასაბამობითისა გამოცდილებისა ძილოსო-
ფიისა ნაწილი პირველი, საემპირიკო პრინციპულია. ანუ დამკუპლობითი სულთ-მეტ-
ყუძლებუა. ნათხზი უფლისა ს ნ ე ლ ლ ე ს ი. ნემცეთა ენით, რომლითამე სხოლიოებით და
ზედა-დაპრთუაებითურთ უთარგზანებიეს საიმპერატორომსა ყაზანის უნივერსიტეტისა
ადუნეტისა ძილოსოფიისასა აღუქსანდრე ლობკინსა. ყაზანი, საუნივერსიტეტოსა
შინა სტამბასა, ჩყიგ-სა წელსა“ (2r).

ბ. თხზულება, გარდა დასახელებული ნაწილისა, შედგება ოთხი ნაწილისაგან.

2. „ლოლიკა, ანუ გონებად-მეტყუელება. შემოკმულება. § ა. — ლოლიკა
არს ვიდრემე სწავლაჲ ყოვლ-ზოგადთა და მიუცილოთარე კანონთა ჰაზროვნო-
ბისათა და ჯგერისაებრისა მათისა კუმევისა, კანონთა ამთ თანა გვიღირსყე
შეტყუებულ ყოვად...“ 45v—99v.

შენიშვნა: აქვს თავფურცელი: „დასაბამობითისა გამოცდილებისა ძილოსოფიისა
ნაწილი მეორე, ლოლიკა და მოკლედი მეტაფიზიკა, ნათხზი უფლ. ს ნ ე ლ ლ ე ს ი. ნემცეთა
ენით რომლითამე სხოლიოებით და ზედა-დაპრთუაებითურთ უთარგზანებიეს საიმპე-
რატორომსა ყაზანის უნივერსიტეტის ადუნეტისა(!) ძილოსოფიისასა აღუქსანდრე ლობ-
კინსა, ყაზანი, საუნივერსიტეტოსა შინა სტამბასა, ჩყიგ-სა წელსა“ (45r).

3. „ესტეტიკა“: „§ ა. ესტეტიკა, ანუ კრიტიკა გემოასა, მოიხუმის ვიდრემე
კერძოდ გამოძიებითა თვით ღონისა გემოასა და საგანთა მისთათა, უაღრესისა
(ყოვლად შეენიერისა) და მადლისა ბუნებასა შინა და გამოცდილებასა კერძოდ
განსაზღვრებითა ყოვლ ზოგადთა თვსებათა უაღრესთა ქმნილებათა გამოცდილე-
ბისათა და გამოყუენილთა მიერ მიოვან უმთავრესთა კანონთა გამოცდილებისა-
თა...“ 101r—134v.

შენიშვნა: აქვს თავფურცელი: „დასაბამობითისა გამოცდილებისა ძილოსოფიისა
ნაწილი მესამე. ესტეტიკა ანუ კრიტიკა გემოასა, ნათ[ხ]ი უ. ს ნ ე ლ ლ ე ს ი. ნემცეთა
ენით, რომლითამე სხოლიოებით და ზედა-დაპრთუაებითურთ უთარგზანებიეს საიმპე-
რატორომსა ყაზანის უნივერსიტეტის საექსტრაორდინარომს[ა] პროქესორს პოლიტიკე-
ბრივისა ეკონომიისა და სწავლათა ისტორიულთასა ჰეტრე კონდირეცსა. ყაზანი,
საუნივერსიტეტოსა შინა სტამბასა, ჩყიდ-სა წელსა“ (100r).

4. „ზნეობით მსწავლა, შესავალი.—§ ა. ზნეობით სწავლა, ანუ საყოფა-
ქეცეთო ფილოსოფია, არს მსწავლა მსჯულთათვის გულისხმის ყოფისათა, გან-
მსახურეთა...“ 136r—191v.

შენიშვნა: აქვს თავფურცელი: „პირველ დასაბამობითისა გამოცდილებისა ძილოსო-
ფიისა ნაწილი მეოთხე, ზნეობით მსწავლა და სამართალი ბუნებითი, ნათ[ხ]ი უ. ს ნ ე ლ ლ ე ს ი.
ნემცეთა ენით, რომლითამე სხოლიოებითურთ და ზედა - დაპრთუებით უთარ-
განებიეს საიმპერატორომსა ყაზანის უნივერსიტეტის ადუნეტის(!) პოლიტიკურის ეკონო-
მიისა და ისტორიულთა მსწავლათასა ჰეტრე კონდირეცსა. ყაზანი. საუნივერსიტე-
ტოსა შინა სტამბასა, ჩყიდ-სა წელსა“ (135r).

5. „საყოფაქეცეთო სარწმუნოებას მსწავლა. ა. ყოვლ-ზოგადნი ჰაჯილე-
ბანი(!). § ა. — მსწავლა ყოფისათვის ღისა და უკუდაფენისათვის სულისა არს
საგანი ზედმიწევნალებისა, კაცობის ფრიად სამძიმო, სარწმუნოებამან მისმან

განანტიციის განზრახვად ჩენი ყოფად უბრძნესად და უსრულესად და აღასუ-
ბუქის ძლევა მიწიერთა ზედა მიდრეკილებათა... 192r—203r.

შენიშვნა: ერთის თავფურცელზე „დასაბამითისა გამოცდილებისა ქილოსოფიისა
ნაწილი მეზუთე, საყოველთაო სარწმუნოებისა მსწავლა და მოხილვა ისტორიისა ქი-
ლოსოფიისა, ნათხსნი. ფ. ს ნ ე ლ ლ ს ი. ნემეც[ც]თა ენით უთარგმანებზეს ზედა-დაზარე-
ბითურთ რომელთაზე ზედადართუაჲა საინპერატოროსა ყახანის უნივერსიტეტისათა
საანჯნოსა ესტრა-ორდინარის პროფესორს პოლიტეკურისა ეკონომიისა და სწავლათა
ისტორიულთასა პეტრე კონდორცესა. ყახანი, საუნივერსიტეტოსა შინა სტამბა-
სა, ჩყიდ“ (192v).

ბოლოს ერთვის: ა. „სხოლიანი სახეობითოსა მიმართ სარწმუნოებისა მსწავლი-
სა...“ (203v—209v); ბ. „მოკლდი მოხილვა ისტორიისა ქილოსოფიისა...“ (209v—212r).

ხელნაწერს დასაწყისში (1v) დართული აქვს ა. ლექსი აქროსტიხით: „იოსებ გო-
ნიერ სულსა“ და ხელმოწერით „ქმნილი მ. ი. გ.“.

იმადინ ძრუმემ იმოქენა ოდენმე,

ოგურთ თესთარე. განსაქცეობა სიბრძნით...“

ბ. ხელნაწერის საფარველი ფურცლის v-ზე დაწებებულია ცალკე ფურცლად შემდეგი
ცნობა: „ეს წიგნი პაიჭაძემ გადასწერა ასო-ნაკლებათ და თუნუ გაქსწორებთ
მად“; გ. 1r-ზე კი იკითხება: „ეს წიგნი მივიღე ნაჩუკრობითა 17 ოკტომბერს, 1847-ს
წელსა, სოფ. ქვეშს გორით, იოსებ ქრისტეფორიის მამაცოვისაგან, და ამისი
რუსული დედანი მივიღე ნათხოვრობით მისვე მამაცოვისაგან ტფილისს, ჩყნ-სა წელსა,
შისის ოგ-სა დღესა“.

218

ვისრამიანი—XVIII

170 ფ.; 22×16; ჭალადი; ტყავგადაკრული ზის ყდა (მოცილებული); ხელნაწერის ფურც-
ლები დაშლილია (ფ. 163 ნახევარია); თავბოლო ნაკულზე მხედრული (ორი სხვადასხვა
ხელით, რვეულების ცალკეული სათაღავით; სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

[ვისრამიანი] ... და თავს ბრუ დაესხა. თავი ჩამოაგდო, და ზე ველარ
აიხედანა სირცხვილსაგან, და ყელს იგრებდა ვითა დაკოდილი გველი...
1r—170v.

წყდება: „მე კელმწიფობა შენითა მამებოდა: ძე. სიხარულიანი შენგან
ვთუაე, მე დიდებიანი თავი შენითა“...

მინაწერა I ყდის v-სა და II-ზე.

219

ბაუმეისტერი: ფილოსოფია ყოფაცემვათა მოძღვრებისა—XVIII-XIX

172 ფ.; 20,8×16; ტყავგადაკრული ზის ყდა (მოცილებული); დაშლილი; მხედრული;
[XVIII—XIX სს.]; დაუწერელია 1v.

«ფილოსოფია ყოველცევათა მოძღვრებისა»: „თავი პირუკლი. საქმეთათუს
კაცობრივთა და განწუხლებისა შათისა.—ოდეს ქილოსოფიისა შინა ითიკსა

მწუცნებელსა ვითართამე ნივთთა მწადნე ყოფად და რომელთაგანმე განშორებდ ჯერ-არს, რათა პირველ დადებულ ვყოთ საზოგადონი მოგონებანი...“ (5r—146r).

შენიშვნა: თხზულება შედგება ორი წიგნისაგან: ითიკისა (სამ ნაწილად, 2r—146r) და პოლიტიკისაგან (146—172r).

ერთის: ა. თავფურცელი: ძილოსობია ყოფაქცევთა მოძღურებისა, ხედ-დადგინებანი, რომელნი შეიცუენ ბუნებისთა სამართალსა, ითიკისა და პოლიტიკისა“ (1r); ბ. „წინასიტყუობა საითიკისადმი ძილოსობისა...“ (2r—5r).

ტექსტს ერთეს სწოლიერებში ანტონ 1-ის შენიშვნები.

მინაწერი მოიპოვება 1r-სა და 172v-ზე.

220

კლატონ არხიპისკოპოსი: მართლმადიდებლობითი მოძღვრება—1811

127 ფ.; 21,4×16,7; ჭალადი (ლურჯი); ტყავადაკრული ტვიფრული ყდა; სრული მხედრული (სათაურები და თავფურცელი ასომთავრულით); 1811 წ. (125v); გადამწერი—მღვდელი დიმიტრი ოპრუსევილი (125v); ადგილი—იკორთის მონასტერი (115v); დამკვეთი—[იოანე ელისბარის ძე ერისთავი] (125v); დაუწერელია: 1v, 2r-v, 3v, 4v, 6v, 7v, 13, 33v, 136r-v

მართლმადიდებლობითი მოძღვრება.

„ნაწილი პირუცლი. ბუნებითად ცნობისათჳს ღისა, რომელიცა გვძლჳს სარწმუნოებისადმი სახარებითისა. წ. 1.—ცნობა კაცობრივი დაიწყების ცნობისაგან თავისა თჳსისა: ძეგლნი საზოგადოდ ყოველნი უპირუცლეს აღსავალად სიბრძნისა შარაკებულ ამას, ვითარმედ იცან თავი თჳსი, მსპავასად ამისა დაწერა მოციქულმან 1. კორ. თავსა 11, და რიცხუსა 31, რამეთუ უკეთუმცა თავთა თჳსთა განვიკითხვიდეთ, არამცა განვიკითხენით...“ 16.—225v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „მართლმადიდებლობითი მოძღვრება, ანუ შემოკლებული საქრისტიანო ღისმეტყუელება, საკმარ ყოფისათჳს იმისის იმპოატორობის სიმაღლისა, ყოვლად უბრწყინუაღესისა კეთილ-მსახურისა ელმწიფისა ცე-სარევიჩისა და დიდისა კნაზისა პაკლე პეტროვიჩისასა, ქმნილი მისის იმპერატორობის სიმაღლის მოძღურისა იერომონახისა (რომელიც აწ არს სინოდის წევრად, არხიეპისკოპოსად მოსკოვისა და კალუგისა და წმინდის ტროიცის სერგიის ღაგრისა არხიმანტად) პლატონისაგან. ხოლო რუსულით ქართულსა ენასა ზედა გარდამოღებულ იქმნა არხიმანტიტის რეკტორის გაიონის მიერ, სამეფოსა კალუკსა ტფილისს, წელსა 1781“ (3r); ბ. მიმართვა, „უწმიდესსა და უნეტარესსა ყოვლისა ზემოასა საქართულთასა პატრიარხს და მუნებურთა ზნაისთა დიდასკალოსს, და სემინარიათა დირექტორს, და პრორეტორს, შეფის ძეს ანტონისს, ყოვლად მოწყალეს კელმწიფეს მანად-მთავარს: უწმიდესო მუფფეო! არღა საიკუტლ არს ჳეშმარტება სიტყუსა მის, რომელიცა უთქუამს რომელსამე ბრძენთაგანსა, ვითარმედ მეცნიერებასა აქუს თჳსება ესე-ვითარი, რამეთუ რაოდენცა ვინ განამრავლებს მისდამი წაიღოსა, ეგოდენ უმეტეს აღე-გზნების მისდამი ტრფობისა და სიყვარულისა, რომლისაცა ჳეშმარტ-ყოფასა განვიც-დით თთუ უწმიდესსა პირსა შინა თქუენსა, ვითარცა ყოვლად საგსესა მხესა-შორის, განტეტეებულსა ურიცხვთა შარავანდეათსა, ყოვლისადმი მალათა ცნობათსა და მუ-ნით უკუშფეერებულსა დისქოსა შინა გონებათასა ძკუფესთა ჰაზრთა მათთა.

ამან გულსმოდგინებითან ტრფობამან და ნიადაგმან მას შინა მოცალეობამან უწმიდეი ობისა თქუ[ენ]ისამან ჰყო მეცნიერებითი იგი ოქროს საუკუნოა მამულსა შინა თქუენსა და გულსმოდგინებითი წადილი ამისდამი აღადგინა მრავალთა შორის, განმრავლდეს სიბრძნენი, უხუბებენ სასიბრძნონი იგი წიგნნი თქუ[ენ] მიერ ღუწილინი, რომელნივე ქმნით, და რომელნიმე სხუათა ენათაგან გარდმოღებთ. სრულ იქმნენ საესე-ლით ყოველნი აღსავალინი მეცნიერებითისა სიმგრგულისანი ღრამმატიკიადგან ვიდრე ნამდვლ ქემარტისა ბუნებითთა და ხესთა ბუნებითთა ძილოსოფიადმდე.

ამას თანა არა მიმრიდელმან ღოსმეტყუესლებითისაცა ცნობისამან, ვითარცა უნამ-ღულესისა მაცხოვარებითისა ღონისამან, სრულ-ჰქმენით სიმგრგულედია ყოვლადობისა მისისა და მით გურგუნისან ჰყავით გნოსისი იგი მეცნიერებითი თქუ[ენ] მიერ დაფუძენ-ბული, სამწყსოსა და მამულსა შინა თქუენსა და აწ კდ განმარტებათა შინა მოციქუ-ლისა ეპისტოლეთასა მოცალე ხართ, რომლისაცა მოცალეობისაგან ვერარამენი გარე-განნი მდგომარეობანი დამაყენებელ გექმნებიან, რათამცა ნამდვლ საწესართოსა და ნამ-დვლ ძვრფასისა ამის საქმისაგან დაახრწივებს ვითარმე უწმიდესობაა თქუენი.

არა უცხო არს, უკეთუ ბრწყინი ბრძენთას აღრიცხვდენ თხუბათა და შინაურ-ობით იყუნენ მეცნიერ მათდა თქმულისა მისებრ, ვითარმედ ცხოვრებასა ამას შინა უძნელეს ყოვლისა არს ცნობა ბრძნისა კაცისა. და ჰსცნობენ იგინი ოდენ, რომელნიცა თუთ ბრძენ არიან. მაშა, აჰა დამყუდროებად ჯერ-არს ჩემ მიერ აღწერილთს თუთოე-ულისა საქმეთა თქუენტასა, რომელთაცა განსაკვრებელნი რამენი ღისა მიერ განგებით მოაქუნ თეს შორის, და მხოლოდ ოდენ ელისესებრთა ხუდრთა მომღები უწმიდესობი-საგან თქუენსა და ბრძანებითავე თუქნითა კელმოყოფელი და გარდამომღებელი წი-გნისა ამის ღისმეტყუელებისა რუსულით ქართულსა ენას ზედა მოვართმე უწმიდე-სობასა თქუენსა, რომელი თუმცა ქართულისა ენისა შუბიერებისაგან ფრად დაკლე-ბულ არს, გარნა ყოვლად შექნიერისა ჰაზრისა მისისათეს, და ამას თანა მამობრივითა-მოწყალებითა არა უგულღებელსმოყოფელი ენა-ბრგუნილებისა უკანასკნელისა მონისა და თქუენ მიერ ფრადი ღუწილისა მოწაფისა, არა უფრისი ირენთ დადებად წიგნთა სა-ცავსა მას თქუენსა ყოვლად მდიდარსა თქუ[ენ] მიერ. უწმიდესო მეუფეო, ყოვლად მოწ-ყალევე კელწიფევე, თქუენის უწმიდესობის უკანასკნელი მონა და მოწაფე—აობიმაღრი-ტი რეკტირი გა ი თ ს“ (4r—6r); გ. ავტორის, იერომონაზ პალატონის, მიმართვა მეფის წულის პაველ პეტრეს ძისადმი: „ყოვლად უმოწყალესო მიმკვდრევე, კლჰწიფევე, კეთილ-მისახურ და დიდო კნიაზო! კეთილმისახურებისათეს და სიბრძნისა სიტყუთა ღისათა დიდებული მეფე ისრაილისა, ღივ სულიერსა წიგნსა შინა თესსა დასდებს შემდგომსა კითხუასა...“ (8r—13r); დ. მიმართვა „მკითხულთადმი მშრომელისაგან. მაღალმან მაგა-ლითმან იმისის იმპერატორ[ე]ბის სიმაღლისამან, სათანადო არს, რათა ვანაღუძოს შუო-ბელნი აღზრდად შევთა თესთა...“ (14r-v); ე. მიმართვა მთარგმნელისა მკითხველ-თადმი: „პატრიოსანო მკითხულნო, ფრად განგრძელდებოდა სიტყუა, უკეთუმცა ცხად მექმნა ვითარება წიგნისა ამის ღისმეტყუელღებითისა...“ (15r).

ბოლოს ერთვის: ა. „საჯად მელქისედეკისთეს, იმისის იმპერატორობის სიმაღლისა-დმი მითთულე [იერომონაზ პალატონის მიერ] 1764 წელსა, თთუქსა ნოენბერსა.—უბრწ-ყინუალესო კელწიფევე. მეგვკდრევე არა ერთგვის გჰსკან მე ღირს-საქებელი თქუენის იმპერატორობის სიმაღლისა ამისდამი წადილი, რათა ჰსცნათ, თუ ვინ იყო მელქისე-დეკა...“ (117v—122v); ბ. „ჰაზრისა ამისთეს. იმისმა იმპერატორობის სიმაღლემ [პაველ კესარევიჩმა] ღირს ჰყო ავსტონი შემდგომითა წყრილობითთა სიტყუგებითა ამით.—ღირსო მააა, განსაჯა თქუევი მელქისედეკისათეს წარავითხე მე გმწუქრთუალესითა კმაყოფითა, შერბაცხუქელი მისი დამტკიცებითთა მცნობელობითა გულსმოდგინებად თქუენთა, ჩემდა ცხად ყოფისათეს ქრისტეანებრისა მოძღურისა...“ (123r—125v).

ანდერძი: 1. „ერისთეს ძის იოანესი არის, ღმერთმან აკამაროს კეთილღღებით“ (125v);

2. იკორთის მონასტრის მღვდელმა დიმიტრი ოქროაშვილმა ავღსწერე შაისის ბ, ქორონიკონს უფო, 1811 წელსა“ (125v).

მიანწერე მოიპოვეთა 1r-ზე.

221

ტიმოთე ბაბაშვილი: მიმოსვლა მთაწმიდასა და იერუსალიმს—XIX

69 ფ.; 19,8X16,4; თეთრი და მოლურჯო ქაღალდი; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; გადაწერილი—არაგვის ერისთვის შვილი არხიმანდრიტი სოქრონი (63v); დაუწერელია ფ. ფ. 2 და 64v—69v.

მთაწმიდისა და წმიდისა იერუსალიმისა მიმოსულა: „დასაწყისი პირველისა მგზავრობისა. მარადის სასურველ დასაწყისად დავიდევ თულთა გონებისა ჩემისათა უღირსად ცხოვრებულისა ამის თავისა ჩემისათჳს ლტოლვა...“ 4v—63v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. [ავტორის წინასიტყვაობა]: „მთაწმიდისა და წმიდისა იერუსალიმისა მიმოსულა ტიმოთეს მიერ ქართულთა მთავარეპისკოპოსისა.—სამარად საკონებელ ჩემდა იყუნეს, თუ ვითარ არა სახლულშო იყუნეს ჩემდა ზენაძსათჳს მორთუა სიტყუათა...“ (3r—4r); ბ. ლოცვები: „ივეუფეო ზეცათაო, ნუგეშინის მცემელო...“ და „მამაო ჩემო...“ (1r).

ხელნაწერის აწივებზე მოიპოვება ე. წ. „ძნელთან სიტყვათა“ განმარტებები.

222

ტიმოთე I: ლექსთა კრებული—XIX

38 ფ.; 19,2X16; მოლურჯო ქაღალდი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); XIX ს. (კვირიანიშანი 1822).

1. „ლექსი მუნასიბი და ტბილი, მსმენელთათჳს საამოვნო, ვარდ-ბულბულის გაბრკობა, ნათქვამი ღთივ გვრგვონისა ეკლემიფის თეიმურაზისა. სუფევითჳა ჰყოს უფალმან საუკუნითგან და უკუნისამდე, ამინ.—

ჰაერისა(!) შემოქმედო, შენგან არის ყოვლი ფერი...“ 1r—10v.

2. „შედარება გაზაფხულისა და შემოდგომისა, ერთმანერთის თავის ქებით ჯობნის ბაასი და ცილება, ლექსად თქმული ეკლემიფის მეფის თეიმურაზისაგან. სუფევით ჰყოს უფალმან კსენება და კურთხევა მისი, ამინ.— ღმერთო, რომელსა გაქებენ ზეცისა ძალთა კრებულნი...“ 10v—21r.

3. „შელაპარაკება და ბაასი, მათ მათი შესაფერი მიჯნურობა, და დარვანისაგან თავის დაწვის გაწირვა, ნათქვამი და გალექსილი ღთივ გვრგვონისა მეფის თეიმურაზისაგან.—

ღმერთო, რომ ყოვლთა ცხადთა და იღუმლად დაუფარაო...“ 21r—28r.

4. „ლექსნი მუნასიბნი და სათარგმანებლნი, ქება და მკობა ეკლემიფისა მეფის ალექსანდრესი და დედოფლისა ნესტან-დარეჯანისა, ნათქვამი ღთივ გვრგვონისა მეფისა, ეკლემიფისა თეიმურაზისაგან.—

რადგან აკვებრები ქებასა, ვკონივარ ამათ მისანი...“ 28r—31r.

5. „ვიწყუთ ლექსთა ღარიბთა და მუნასიბთა აღწერად, ნათქვამი ღთივ გვრგვონისა მეფისა თეიმურაზისა, კეთილ სასმენელი და ტბილ საამოვნო, მსმენელთათჳს საძებარ-სათარგმანებელი, სუფრისა და ლხინის შემამკობელი.—

კულაც მითქვამს სიტყვა უქმისა, პატიჟმან შემაშინაო,
ყოველნი განვლით სოფელსა, არვინ დარჩებთ შინაო...“ 31r—35v.

6. „აჟა კელმწიფეს, მეფეს თეიმურაზს გრემის სასახლეზედ ლექ-
სები ეთქო და ბაღის საბლებზედ დაეწერა.—

ღმერთი არს თავი ყოველთა, იგ ვაქით განვადიდოთო...“ 36r—38r.

შენიშვნა: გადამწერს ლექსები „გრემის სასახლეზე“ არ დაუშთავრებია, იგი დაუ-
სრულებია სხვას (დაწერილია სხვა ხელითა და სხვა მეღნით: 36v—38r).

223

პახტაბ VI: სამართლის წიგნი—1810

51 ფ. (102 გვ.); 21×16,5; მოლურჯო ჭალაღდი; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სა-
თაურები სინგურით); 1810 წ. (98 გვ.); დაუწერელია: დასაწყისში 2 ფ., 87—89 გვ. და
90—102 გვ.

«სამართალი მეფის ვახტანგისა: „თქმული და ნალუაწი და ნასიბრძინი მე-
ფის ვახტანგისა, დავითიან ბაგრატიანისა, ჟამსა უფლისწულობისა თვისისა.
შესავალი პირველი.—მყოფისა უმყოფოისა, არსისა და უარსისა და მაარსისა
მქები, არა თუ ღირსად, არამედ შეძლებისაგებ ჩემისა მქებელი და მმონებელი,
უღებად მქონე, მპოვნელ ვიქნენ, ვითარცა მეფენი ღლითი ღლე მრეველნი კელ-
თა მარგალიტთა შინა და ჰპოვებენ მძივთა რათმე და უხილველობისათჳს
აღიღებენ და შთასღებენ საუხუჯედ პატიოსნად შემკობით. უპატიოსნესად მარ-
გალიტთა ჰყოფენ...“ 1—68 გვ.

შენიშვნა: დართული აქვს: „პინაქი წიგნისა ამის“ (89—98 გვ.).

ანდერძი: „დიდება, პატივი და მადლობა დამბადებულსა და სრულმყოფელსა
ყოვლისა კეთილისასა, კებერულის წ, 1810“ (98 გვ.).

224

ანტონ I: შემოკლებული წიგნიკა თეორეტიკებრი—1802

91 ფ.; 21,5×16,5; მოლურჯო ჭალაღდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ზის ყდა; სრული;
მხედრული (სათაურები ასომთავრულით); 1802 წ. (90v); გადამწერი—დიკასტერიის მწერალ-
მწიგნობარი დიმიტრი (90v); დასაწყისში 2 ფ. და ბოლოში 1 ფ. დაუწერელია.

„შემოკლებული წიგნიკა თეორეტიკებრი. შესავალი ანუ წინასიტყუაო-
ბაჲ.—§ 1. ჭილოსოფია ბუნებითი, ანუ წიგნიკა, არს ცნობაჲ ბუნებითთა ზიეთ-
თა, ესე იგი ყოვლისა მის რაჲცაღა არსებისაგან და თჳსებისა სხეულთასა ყოვად
შესაძლებელ არს...“ 8r—9av.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. [ცხრილი] „ოთხნი ნიეთნი, ჭუყანა, ანუ მიწა, წყალი,
ჰაერი, ცეცხლი; ოთხნი დრონი...“ (3r); ბ. „ლოცუა გაკუძითსა ყრმათათჳს სხოლათა
შინა...“ (4r); გ. „ანტონის მიერ არხიპისკოპოსისა წინასიტყუაობა წიგნიკისა ამის წინა-
მდებარისა.—შემდობელ მკჳმენინ სურჯლნი წერილთ მოუარეთა და უფროსა სიბრძნის

მოყვარეთანი, რამეთუ წინასიტყუაობაა შესაბამი აქა დადებად ვითა დაყენებულმან გარემოებათაგან საკიროთა ვერ უძლე. ვინათგან ვსთქუ ზემორე, ვდ გარემოებათაგან საკიროთა ვითა დაყენებულმან წინასიტყუაობაა აქა დადებად ვერ უძლე. ამისთვის თანა-მაცს განცხადებდა, თუ რამენი იყუნეს საკირონი იგი დაყენებანი: მგზავრობა მამულისადმი, რომელსაცა მონარხის მიმართ დიდთარე თხოვითა მივემთხვე.

გარდამოვიღე წინაძებებარეა ესე ბუნებითი ძილოსოქიაა საკმარად სწავლის მოყვარეთა რუსთა სამოქალაქოთა ენისაგან ჩუნესა ზედა ენასა, ხოლო საკმარად ესთა: გუშინ, წელსა 1762, თთუცსა დეკემბერსა 26 შეკრებულ ვიყუენით სახლსა ვისმე ნათესავისა ჩუენისასა... გარდამოვიღე ქისიკაა ესე სხუათა და სხუათა ავქსონთა შემკრებულმან, მით რამეთუ ვოლკიოსისაგანა სისტემასა სოფლისასა მივირღე. ხოლო მეუფესამს... პატივი და დიდება... ამინ. (5r-v); დ. „პინაქსი ქისიკისა“ (6r-7r).

ანდერძი: „აღმწერელი წიგნისა ამის სიბრძნის ტრფიალი, დიკასტირიის მწერალ-მწიგნობარი დ ი მ ი ტ რ ი“ (ხეყულად).

სრულ იქმნა წელსა ჩჰბ, თთუცსა მაისსა ლ. ქკს უფ“ (90v).

225

ანტონ I: წყობილსიტყვაობა—1802

107 ფ.; 22×16; მოლურჯო ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული მხერული (სათურები და სტროფების დასაწყისი ასოები ასომთავრულით სინგურად); 1802 წ. (107r); გადამწერი—დიკასტირიის მწერალ-მწიგნობარი ალექსიმე დიმიტრი (107r); დაუწერებელია ფ. 9.

„წიგნი წყობილსიტყუაობა, ნაწილი პირველი. ღისმეტყუელებრ-სათეს, თავი ა. თეს სამობისა და ერთობისა.—

ერთი არს ზესთა დაუსაბამო კეთილ,

ზესთ-ნათლოვანი ერთობა სამპირობითა...“ (10r—107v).

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „წინასიტყუაობა წინამდებარისა წიგნისა ხუთტავო-ვანთა სტიბთა, ანუ შაირთა, ქმნილი გა ი ო ს ი ს მიერ არხიდაიკონისა.—

წინსიტყუაობით შეყუანილებათა რა,

ვაწინმდებარებთ ანტონი ყოველად ბრძნისათა...“ (2r—4v);

ბ. „პინაქსი წყობილსიტყუაობისა“ (5r—8v).

ერთვის: „ქმნილი მცირისა ტ რ ი ძ ი ლ ე ს ა გ ა ნ დიკან-მონაზონისა.—

ეს წყობილსიტყვა განკარგულ, ქმნილ, თხზულ, ლექსულ

არს ანტონისაგან ყოველად ბრძნის ბოთენ უბრძნისის...“ (106v—107v).

ანდერძი: „დიკასტირიის მწერალი მწიგნობარი ალექსიმე დიმიტრი (ხეყულად). გამართულია წელსა ჩჰბ, იულისის 6გ“ (107v).

226 (ა.ბ.გ.)

ბრისსონი: საფუძველნი ფიზიკისანი—1812

ა—279; ბ—258; გ—273 ფ. ფ.; 20,8×16,5; ქალაღი (ცისფერი); ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; მხერული (სათურები მრგოლვანი ხუტურით); 1812 წ. (III ტომი, 272v); დაუწერელია: 8v (ა); თანდართული აქვს სახელმძღვანელოს ნახატი-ნახაზები.

„დასაბამობითნი საფუძველნი გამოცდილებითისა ანუ მცნობელობითისა ფიზიკისანი.—1. ფისიკა არს უგრეველსი(?) ყოველთაგან სწავლათა, იგი მექონ არს საგნად ყოველთა სხეულთა ბუნებებისათა. და ამას განსაზღვრებასა შინა შესწორებად მისდა შესაძლო არს ბუნებითი ოდენ ისტორიად, მაგრა საგანი ამისი არა ესოდენ საზოგადო არს, ვინათგან იგი განსჯის ქუნიერათის სხეულთა...“ 9r (ა)—272v (გ).

შენიშვნა: წინ უძღვის ყოველ ტომს ერთიდაიგივე თავფურცელი, აღნიშნით ტომისა: ა—თავფურცელი: „დასაბამობითნი საფუძველნი მცნობელობითისა ფიზიკისანი,

ქმნილება უფლისა ბ რ ი ს ს ო ნ ი ს ა, პარიკულისა სწავლათა აკადემიის წევრისა, ძი-
სიკისა და ბუნებითისა ისტორიისა მოძღუერისა ყრამათა ქრანციის კოროლისათა, სა-
კოროლუსა პროფესორისა მცნობელობითისა ძიისიკისა საკოროლუს ნავარის კოლლე-
ლიასა შინა და საკოროლუს ცენზორისა. თარგმნილ არს პეტრეს მიერ ს ტ რ ა ხ ო ვ ი -
ს ა, მეექვსის კლასის მცნობელობითისა ძიისიკისა პროფესორისა და ორთავე ღიმნა-
ზიათა უნივერსიტეტსა თანა ინსპექტორისა, საზმარებელად მოსწავლეთა საიმპერატო-
როსა მოსკოვის უნივერსიტეტსა შინა. ტომი პირველი (მეორე, მესამე)"; ბ. „წინა უწ-
ყება მთარგმნელიასგან“ (რუსული ტექსტისა, რომლიდანაც ნათარგმნია. ქართული;
1r-v); გ. „აინაქსი ძიისიკისა“ (სამივე ტომისათვის).

ანდერძი: „თარგმანება მესამისა ამის ტომისა, დაწყებული მარტის 1-ს, სრულ
იქმნა ნოემბრის 7-ს დღესა, 1812-სა წელსა“ (272v., გ.).

227

მამსნიმე აღმსარებელი: ზმსხმა ლმთისმომბლისა მარიამისა—XIX

68 ფ.; 22×17,5; მოლურჯო ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; მხედრული (სათაური ასო-
მთავრულით); XIX ს. (ვერნიზანი 1მ13); დაუწერელია: დასაწყისში 1 ფ. და ბოლოში 2 ფ.

„ქება-დიდება, შესხმა და გალობა ყოვლად წისა უბრწუნელისა და უმეტეს
კურთხეულისა დედუფლისა ჩნისა ღისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მა-
რიამისა, უწყებაჲ უბიწოასა და სანატრელისა მოქალაქობისა მისისა შობითგან
მიცუალებადმდე, აღწერილი ნეტარისა მამისა ჩნისა მაქსიმეს მიერ, ჭილო-
სოფოს-აღმსარებელისა, გ. მ.—ისმინეთ ესე ყოველმან თესლებმან და ყურად
იღეთ ყოველთა დამკვდრებულთა ქვანისათა...“ 2r—86v.

228

ბარამ-გულანდამიანი—1816

24 ფ.; 21×16,5; მოლურჯო ქაღალდი; მუყაოს ყდა (ზედა ყდა დაკარგულია); დაშლი-
ლი; დაზიანებული; მხედრული (სათაური სინგურით); 1816 წ. (24r); გადამწერი—მღვდელი
დიმიტრი ოქროაშვილი (24r).

„ქარი პირუტლი. ბარამისა და გულანდამისა, სპარსულისაგან ქარ-
თულად გარდმოთარგმნილი ბრძანებითა ქართულთა მეფისა ვახტანგისა-
თა.—იყო ქვეყანასა ურუმთასა კელმწიფე ქიშეარ, ზნეუკლებელი, მორქმული და
სიმდიდრისაგან ამალეებული...“ 1r—24r.

შენიშვნა: 9v-ს კიდებუ სინგურით მიწერილია: „აქა აკლავ წიგნი ორი ბარამისგან
გულანდამთან მიწერილი, ვინცა ჰპოვოთ დედანი, შეასრულეთ“.

ანდერძი: „1816 წელსა, იანვრის 10, ოქროაშვილი მღვდელი დიმიტრი“
(24r).

229

მოკლე შემეცნება მათემატიკისათვის—XIX

30 ფ.; 22×17; მოლურჯო ქალაღი; უყდო; დაზიანებულ; (ფ.ფ. 21—30 მარჯვენა ჭედა ნაწილი მოხეული აქეს); მხედრული; [XIX ს].

„მოკლე შემეცნება მათემატიკისათს საზოგადოდ და ნაწილთა მისთა.—ყოველი იგი, რაჲსაცაღა ძალ-უძს ქვეშეგრდომად განზომისადმი, იხედწოდების სიდიდედ. სწავღა განზომისათს სიდიდეთასა სახელ-იდების მათემატიკად...“ 1r—29v.

230

კარაბადინი—1866

49 ფ.; 20,8×16; ქალაღი; მუყაოს ყდა; დაშლილი; მხედრული (38v—49v-ზე სხვა ხელით ნაწერი. ტექსტი, ჩაკინძულია უკულმა); 1865 წ. (1r); მთარგმნელი. (არაბულიდან)—კოლევჯის მდივანი ივანე ასათიანი (28v); ადგილი—აბაღიხე (28v); დაწერულია: 34r—38r.

«კარაბადინი»: „ნაწილი პირველი. თვალის სნეულებსათვის.—ვისაც თვალისა გუგაზე ქონდეს თეთრად გარდაკრული ღრუბელი, ზოიღეთ ერთი მარგალიტი, დანაყეთ და ატლას[ს]ში გასცეოთ, და თანასწორ ტრედისა ნაღვლითა შეზავეთ, და ნახევარი პურის კაკლის ოდენი მისქი დანაყილი შეურიეთ და სურმასავებ თვალში გამოიღიღაოს სამგზის...“ 5v—49v.

შენიშვნა: უძღვის: ა. „მის ბრწყინეღლებას კენინა კონიერისთვისს უმოწყაღესსა კელმწიფას, ს. ქვეშას, იანერისა 15-სა, 1865-სა წელსა უმდებღესად უძღვის ამ კარაბადინსა“ (1r); ბ. „წინასიტყვაობა.—კარაბადინი ესე გარდათარგმნულ არს არაბულისა ენიღდან ქართულსა ენასა ზედა, შინაგან და გარეგან მრავალგუართა სნეულებათათვის: 1. თვალის ტკივილისათვის, 2. თავის და შაკიკის ტკივილისათვის, 3. ყურის ტკივილისათვის...“ (2r—3v; ჩამოთღიღიღა 50 ავადმყოფობა შეიცავს, ამ კარაბადინში მოხსენებულ წამლობათა სარჩევს); გ. „დარიგება. ამა კარაბადინის ხმარება კანუნიერად ფრიად სიფრთხილით და გაცრძაღვითა...“ 4r—5r.

ერთის: ა. „განსრუღება და ან დასკღნა ამა კარაბადინისა აქიღდან იწყება: ესრედ რომელ ზემორე თქმული ყოველოვე სნეულებასა ესე აღნიშნული მაჯუნი იხმარეთ, უკეთუ ამ წამლებსა ნამდვიღად იპოვით. ზოლო ამა წამლებსა ნამდვილი პოვნა ამ სახით იქნება, ერთი რომ ესევეთარი წამლები იპოება ინდოეთისა მახლოებულ ქალაქებსა შინა, ესე იგი ჰალაბს, აიბეჭირს, შამა, იფოუსაღმს, თავრიზს და ისპაჰანს. თუმცა შე ამას წინათ კოსტანტინეპოღში მიესწერეთ და მუატაინენ ესევეთარი წამლები, გარნა რაოდენინე წამლები ჩემის ცნობისამებრ ნამდვილი არ იყო. და ეღლა ასეთ უწყოდეთ, რომელ წამლებსა შეცთომიღებისა გამო ბევრი უბედურება მოხთება, და მის გამო ჯერ-არს, რომ წამლებსა მყიდველი და ან გამომყიდველი კარგი მცნობი უნდა იყოს. და ესეცა უწყოდეთ, რომ ზოგიერთი ურწმუნო გამყიდველი არა ეძიებს ცოდვასა და მადლსა, ოღონდა თავისი ტიღი საქონელი გაასაღოს, იმას ეძებს“ (19r); ბ. „და ეღლა ვიყვით წამლებსა სახელებსა წოდება.—ესეცა ასეთ უწყოდეთ, რომ, რომელიცა

ქართულად არს წოდებული წამლებიან სახელი, იმას არაბულად, სპარსულად და იათრულად არა ვსწერ. ხოლო იმას ვსწერ, რომელიცა ქართულად არ ითარგმნების და იმასაც ორ რიგათ ვსწერ, ესე იგი არაბულად და ქართულად, რათამცა ადვილად გამოიწეროთ...“ (19v—20v).

15v-მდე თარგმნილია არაბული კარაბადინიდან სრულად, ხოლო 16r-დან გამოკრებიტ: „და ეხლა, თუმცა აქამომდე თანასწორ ვიწყე თარგმანი ამ კარაბადინისა, გარნა ეხლა აღრჩევითა და გამოკრებითა ვიწყებ. ერთი რომ უსაჭიროესი რომელიცა არს, მეორე რომ თუმცა ყოველი გუარი და ყოველი საგანი საჭირო არს, მაგრამ მათი წამლები ძნად საშოვარი არს და ეხლა, რომელიცა ადვილი საშეალობითა შესაძლებელი არს, იმას ვსწერ“ (15v).

25r—28v-ზე მოთავსებულია თხრობა იმის შესახებ, თუ როგორ დაეადდა რეგმატიზმებით მთარგმნელი ამ კარაბადინისა და როგორ განკურნა იგი „ლუკარმა“ აბრამოვიჩიმა იმ წაწლით, რომელიც ამ კარაბადინშია მოხსენებული.

ანდერძი: „ბრწყინვალეო კნინა! ვითხოვ თქუქნის ბრწყინვალეობისაგან უმორჩილესად მოტყუებასა ზემორე ქართულს ენაშიდ შეცთომებისას, რამეთუ თქუენცა უწყით ზემი ნათათრობა და ქართულსა და მართლისა ღრამატიკისა უმეცრობა. დავშთები თქუქნის ბრწყინვალეობის მორჩილი მოსამსახურე, კოლეჟსკი სეკრეტარი ივანე ასათიანი, მაჰმადის ამაო სჯულის შეურაცმყოფი და მაჰმადისაგან გაჯავრებული და სულთანის გულის დამწყვეტი იეზია ეფენდი (სქოლიოშია: 1. იეზია ეწოდება იოანეს არაბულის ვნით; 2. ეფენდი ნიშნავს პრეფსორობას ანუ მალისტრობას). 1867-სა წელსა, აგვისტოს 1-სა დღესა, კ. ახალციხე (28v).

231

გაუმეისტირი: შემოკლებული ლოლიკა—1837

50 ფ.; 21,3×18; მოლურჯო და ოეთრი ქალადი; უყდო; დაზიანებული; მხედრული (სათურები ასომთავრული ხუტურით); თავკახზულობიანი: 1r, 3v; 1837 წ. (31v).

„ნაწილი პირუცლი ლოლიკისა სათეორეტიკოდას ანუ სამთათს მოქმედებათა გონებისათა, თავი ა. მოგონებათათს, ანუ იდეათა.—§ 11. იდეა არს გამოხატუა ანუ წარმოდგინება ნივთისა რადასამე გონებასა შინა ზუენსა...“ 3v—49v.

წყდებ: „...რაჟამს იგი დასდებ საზღუარასა ამას მჭეერ-სიტყუაობისასა განმკაცრებად“...

შენიშვნა: თხზულება შედგება ორი ნაწილისაგან: 1. «სათეორეტიკო ლოლიკა» და 2. «კმარებითი ლოლიკა». მეორე ნაწილს უნდა აკლდეს 48-სა და 49 ფ. ფ. შორის წინ უძღვის: ა. „წინასიტყუაობა ფილოსოფიისა და ნაწილთა მისთა. § 1.—უშვობესისატკ; გულისხმის ყოფისა ფილოსოფიისა სათანადო არს პირუცლად განმარტებად იგი, თუ რაოდენ გუარობს ცნობა კაცობრივი...“ (1r—2v); ბ. „წინასიტყუაობა ლოლიკისათს და განყოფილებისა მისისა. § 9.—ლოლიკა არს შემძლებლობა პოენად ჰეშმარიტებისა ნივთთა, ანუ საქეთასა, განსჯად მათდა, აღმორჩინებად ანუ დამტკიცებად...“ (2v—3r).

ანდერძი: 1. ჩუღს-სა წელსა, იანერის ა-სა დღესა ვიწყე ლოლიკა ესე და ამე ვლის აგვისტოს კ-სა გაავათე (31v); 2. ჩუღს-სა წელსა, იანერის პირველს ვიწყე

კ ა ტ ი ლ ო რ ი ა; ამავე თვეში, ოცდა თერ[თ]მეტს რიცხვს იანვრისას გავათავე“ (31v);
3. „ჩელც-სა წელსა, აპრილის იმ-სა დღესა, ორშაბათს ვიწყე მ ე ტ ა ჭ ი ზ ი კ ა“ (31v).
მინაწერი: 31v, 32r-v, 50 r-v.

232

ოპროპირი წერიტეული: ქორწილი იმერეთის თავმადისა—1845

23 ფ.; 22X17,7; ქაღალდი; უყდო; მხედრული; 1845 წ. (1r, 23v).

„ქორწილი, გამოსვლა 1. ფიცრის ოთახი, დაკორტინალი განსაკუთრებუ-
ლის ჩუქურთმით, კედლებზედ ხშირის ლურსმით დაკრული თასებში... მ ა რ ი კ ი:
უი, საყვარელო, რა კაი ჰენ, რომ ახლა აქანა შემოხველ, თვარამ კილამ თავი
დავიხრჩე. გ ო გ ი ტ ი: რა ამბავია ბეჩა! შე უბედურო, რატომ შვები მავას?...
2r—22v:

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ქორწილი იმერეთის თავადისა, კამე-
დია, ქმნილი ახნაურის ოქროპირ წერეთლისაგან და წარმოდგენილი თავის საყუთარს
სოფელში 1-ს აპრილს 1845-სა წელსა“ (1r); ბ. „მოქმედნი პირნი: გოგიტი—მდიდარი
თავადი იმერეთისა; მარიკი—ცოლი გოგიტისა...“ (1v).

233

მარგანტელი: ველიაზარ—XIX

61 ფ.; 22X16,6; მთლურჯო ქაღალდი; უყდო; დაშლილი; ბოლონაკლული; მხედრული;
XIX ს. (კვირნიშანი 1820); დაუწერელია: 1v, 69v—61v.

ველიაზარა: „თავი ა. მოუძღვრებულნი განგრძელებულითა მძრუტლობი-
თა ჰროპის იმპერია (სახელმწიფო) დღეთა იუსტინიანე მოხუცებულისათა დაჟ-
ახლოვდა უკუც სრულსა შემუსრუასა; ყოველნი ნაწილნი მმართველობისანი იყუ-
ნენ უმწუკრულესსა შინა უკრძალუტლობასა, ჰსჯულნი დავიწყებულ იქმნენ...“
2r—60r.

წყ დ ე ბ ა: „...ეინადგან ჰტრძნობს იგი სისუსტესა თვისსა, დამოკიდებულგბა-
სა და საპიროგბასა თვისსა ამპარტავანებითა“...

შენიშვნა: წინ უძღვის თავფურცელი: „ველიაზარ, ქმნილი უფლისა მ ა რ მ ა ნ-
ტ ე ლ ი ს ა გ ა ნ, რომელიცა იყო წვერი ძრანტუხის აკადემიისა, თარგმნილი რუსულად
მისის იმპერატორების დიდებულებისა ეკატერინა მეორისა იმპერატრიცისი და თვით-
მპყრობელისა ყოვლისა რუსეთისა და სხუათა და სხუათა და სხუათა ვოლგასა ზედა,
ხოლო რუსულითა ქართულსა ზედა ვიწყე თარგმნად არხიმანდრიტმან გ ა ი ო ხ, წელსა
ქრისტესით 1787-სა, ოქტომბერს 24-ს, კრემენუკს“.

234

უბნობანი მართლმადიდებლობისათვის—1816

80 ფ.; 21,8×16,8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული (ხელნაწერი შეიცავს 9 დაშლილ რვეულს; 6 რვეული მთლიანდ აკლია); მხედრული; 1816 წ. (71r); ადგილი — [თბილისი]; დაუწერელია 71v—72v.

„უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისათვის ქრისტიანებრისა.—გ. მე ვეძიებ ქეშმარიტებასა, მე მსურის ყოფად ქეშმარიტსა შინა ქრისტიანებრსა ეკკლესიასა, მე მსურის მიმთხვევა ცხოვრებისადმი...“ 4r—71r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი.—„უბნობანი შორის გამომცდელისა და დარწმუნებულისა მართლმადიდებლობისადვის აღმოსავლეთის ბერძენთ რუსისის ეკკლესიისა, თანადართეთთა გამონაწერისათა საზოგადოებაჲან ეპისტოლისა ქოტი კონსტანტინოპოლის პატრიარხისა აღმოსავლეთის საპატრიარხოთადმი საუდართა. ნება დართუთა უწმინდესის მმართველისა სინოდისათა, 1815-ს წელსა“ (2r); ბ. „წინასწარ უწყება“ (3r-v).

ბოლოში ჩადებული ნაწყვეტი სწვა ხელნაწერიდან: 8 ფ. (22×18,3). რომელიც შეიცავს მსჯელობას საქრისტიანო მოძღვრებისათვის: „...წყმედისა, რომელსა შინაცა შთაფლულ იყო სოფელი“... (1r—8v).

წყდებ: „მტარვალნი არიან, ქრისტეხნეთა წინააღმდეგნი, მღვენელი სარწმუნოებისანი“...

ანდერძი: „ითარგმნა რუსულით საქართველო-იმერეთის უწმინდესის სინოდის კანტორასა შინა, აპრილის 2-ს დღესა, 1816 წელსა“ (71 r).

235

ცხოვრება სილივისტროსი—XIX

35 ფ.; 21,8×17; მოლურჯო ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლუფეანი (აკლია ერთი ფურცელი მე-8-სა და მე-9-ს შორის); მხედრული (სათაური ასომთავრული ხუცურით); XIX ს. (კვირნიშანი 1813); დაუწერელია 1r-v.

„თთუესა იანუარსა ბ. ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა სილივისტროს ჰრომთა პაპისანი, გ. მ.—ვესებობს პამფილეღმან საეკკლესიონი წიგნი აღსწერნა მრავალნი და ძუელთაგან თხრობათა შემოპკრიბნა კეთილად, ხოლო დაუტევა მეორეღმან თქმაჲ ამისი, რომელი იგი სხუათა შინა გამოთქმათა მისთა მოახსენა მან...“ 2r—35v.

236

ანტონ I: კათაღორიათა არისტოტელითად ვეყვანილება—XIX

17 ფ.; 22,2×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; ხელნაწერი დაუმთავრებელი (შეიცავს 4 პარაგრაფს); [XIX ს.]; დაუწერელია 15v—17v.

„ანტონის მიერ არზივისკოპოლისა დავითიანისა კატეღორიათა არისტოტელითად შეყუანილება: § 1. —საჭირო ვიდრემე არს სიბრძნის მოყუარე-“

ბისად მოწაფე ქმნილთა ცნობაჲ, რაოდენ გუარობს ზედმიწევნილებაჲ კაცობრივი, მით რომელ უკეთუ არ მეცნაჲ იქმნებინმცა; ამისდა მოწაფენი სიბრძნის მოყუარებისანი, არლასადამე შეესაძლო მათდა იქმნეს ზედმიწევნილ ყოფაჲ ჭილოსოფიისა...“ 1r—15r.

წყდება: „...მოიღებენ შესაფერთა წარმოყენებადთა სახეთასა და იქმს გულისხმიერი კაცსა...“ (ძე-ბ4 პარაგრაფიდან).

237

რიტორიკა—XIX

30 ფ.; 22×17,5; ქალღლი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

«რიტორიკა»: „თჳს კელოენებისა სარიტოროჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთათჳს რიტორებისა.— § 1. რიტორება არს კელოენება განკარგულ და საამოენოდ განცხადებად ჰაზრთა თჳსთა...“ 1r—30v.

შენიშვნა: ნაწარმოები შედგება 107 პარაგრაფისაგან.

238

გეოგრაფია—XIX

36 ფ.; 21,5×16,5; მოლურჯო ქალღლი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (კვირინი-შანი 1808).

...„შეყუანილება დეოტრაფიასა შინა.— დეოტრაფია არს აღწერა ქუცყანისა, რომელსაცა დანიშნავს თჳთ სახელი მისი ელინურსა ენასა ზედა. სწავლა ესე აღსწერს ქყანასა და წარმოგვდგენს სხუადასხუათა კერძოთა მისთა კარგითა მით, რომლითაცა იგინი მდებარებენ. განჰსაზღურებს სახესა ქყანათა და ზღუათასა...“ 1r—36v.

წყდება: „სხუანი კუნძულნი. უფროსი ერთი პოენილ არიან ეუკოს მიერ, ვითარ-იგი სანდვიჩისანი, ახალნი ლერბიდისანი, ახალი კალენდონია, ამბანაგობისანი, ოლეტეროა და სხნი. მცხოვრებნი არიან ველურნი მსავასად...“

239

ბრამატიკის სახელმძღვანელოები—XIX

66 ფ.; 21,6×16,6; მოლურჯო ქალღლი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [XIX ს.]; დაუწერელია 4v, 19v.

1. «იონანე ქართველოვი»: „...„ლექსნი იქმნებიან შედგმულ ანუ ერთისა მარცულისაგან, მაგალითებრ: ცა, ძე, ხე და სხუანი, ანუ ორთა მარცულთაგან, მაგალითებრ: მა-მა; მე-მე და სხუანი...“ 2r—52v.

წყდება: „თავი პლი, შეთხზესათჳს არსებითისა სახელისა არსებითისათანა სახელისა...“ (52v).

შენიშვნა: ა. წინ უძღვის ავტორის „წინათ უწყება მკითხუშლთადმი“ (1^რ-^ვ); ბ. დართული აქვს „განყოფა თავთა ხედა“ (ხანდუკი; 54^რ-54^რ).

2. [ფრაგმენტები სინტაქსიდან] [ა]...„ტე, სიბრძნე, სითერთე და სხუანი. § 5. ორნი არსებთინი სახელნი, ოდესცა აღნიშუნენ ერთსა პირსა, ანუ ერთსა ნივთსა, დაიდებთან ივინი ერთსა შინა ბრუნვასა...“ 1^რ-6^ვ.

წყდება: „...სხოლიო 1. ოდეს განუსაზღვრებელთა ზმნათა შეხუდენ ძიებად არსებთინი“...

[ბ] ...„სახელისა განსაზღვრებისათჳს, ანუ შესავსებელად მნიშვნელობისათისა. ზმნისა თანა კმარებულნი ზმნისზედანი აჩუგნებენ დროსა, ადგილსა, ვითარებასა და სხუათა ვარემოებათა...“ (§ 44-დან) 7^რ-10^ვ.

წყდება: „...რომელ კმსახურებენ ივინი შეესებისადმი, ანუ დამტკიცებისა და ანუ განცხადებისა უშთაერვისა წინადადებისასა, ვა ცხად არს ზემოთთა მაგალითთა შინა“... (§ 56-დან).

3. ჭაიოსა: ...„თანდებული არს ნაწილი სიტყვისა, რომელიცა დაიდების სხეათა თანა ნაწილთა სიტყვსათა...“ (1^რ-2^ვ).

წყდება: „სხოლიო. რომელნიმე თანდებულნი იხმარებიან ზმნისა ზედაცა, მაგალ., შორს ჰყავ საქმე ეგე; უწინარეს უწყოდით თქუენ; და სხუანი“...

240

ეპოპოს ცნობრება—XIX

22 ფ.; 22,5×18; კალაღი; უყდო; ბოლნაყლული; მხეჯრული; [XIX ს.].

„ცხოვრება მოღვროთი მახვილისა ეზოპესნი.—მოღვრომა იგი საქმეთა, რომელ არიან კაცთა შორის, ყოველნივე გამოესცადენ და სხვანიცა რამე მრავალნი და მიეცი მისთვის გაზრახვასა თჳსსა, და ვგონებ მე ამას, ვითარმედ ეზოპე არ იყო ბრძენი ბუნებით, არამედ განგებულებითა ღთისათა სიბრძნისათა, ვინადგან მიიწია სიბრძნითა საზომსა ძველთა მათ მოძღვეთასა...“ 1^რ-22^ვ.

წყდება: „...შეკრბეს ფილასოფონი იგი შესაკრებელსა მათსა ადგილსა და იწყეს ყვედრებად ქსანთესა მიმართ. და ეტყოდეს მოძღვარ[ნი]: ვგონებთ ჩვენ, ვითარმედ კჳლად გნებავს მოტყუება ჩვენი გუშინდლისა“...

241

იოანე ოქროპირი: მეორისა მოსვლისათვის—XIX-XX

5 ფ.; 23×17,4; კალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX-XX ს.].

„მოთხრობა წმიდისა იოანე ოქროპირისა, მეორისა მოსვლისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა.—შემღვომ ამაღლებისა უფლისა ჩვენისა იესო“.

ქრისტესა, ოდესცა მოწაფენი ხედვიდენ ზეცად, გამოუჩნდა მათ ანგელოსი უფლისა და რქუა: რასა სდვათ და ხედავთ ზეცად, ესე იესო, რომელი ამაღლდა თქუცვან ზეცად, ეგრეთვე მოვიდეს, ვითარცა იხილეთ აღმავალი ზეცად (საქმე, ა, ია). აჰა, მე მოგიტხრობთ თქუენ, საყვარელნო, თუ რაოდენა საშინელ და საცვიფრო იქმნების მეორედ მოსვლა მისი, რომელი ამხილებს ყოველსა სულსა..." 1r-5v.

242

კრებულის — 1861

ა

19 ფ.: ქალაღი; უყდო; ნაკლული; მხედრული (ქართული და რუსული); 1861 წ. (?; 1r).

1. «Баратынский»: «Мадона.—

Близ Пизы, в Итали[и], в поле пустом
Не зрелось жилья на пол мили кругом..." 1r-2 r.

2. [კრილოვი]: «Канниперштан (из повести: Две были и еще одна).—
Часто мы на свою негодуем судьбу, а если разсудить..."

2r-4 v.

3. [კრილოვი]: «Лжец.—

Из дальних странствий возвратясь
Какой то дворянин (а может быть и князь)...» 4v-6r.

4. [კრილოვი] «Фортуна и нищий.—

С истертою и ветхою сумой,
Бедняжка—нищенкый под окномъем таскался..." 6r-7r.

5. «უკეთეს არს დავვიანება, ვინემ არასოდეს. რომანი ორის ნაწილისა, ჩარლზა რიდა. პირველი ნაწილი.— მისტერ ჯაუს იყო კაცი უზომო მფლობელობის მოყვარული. მას სურდა ყოფილიყო ხაზიანი (ხაზინი?) საპყრუბილესი..." 7v-8v.

წყდება: «...მართალია უფალო რამდენჯერმე...» (დაუმთავრებელია).

6. სოფლის ექიმი, მოთხრობა დე-ლა-ჟენევესი. — ღმერთო ჩემო, ეს რა ამბავია? შეეყირეს ერთის ხმით რამდენმანმე გვამმა შეყრილთ სტოლოვოი ზალაში, ბიურსის შენობაში..." 8v-19v.

წყდება: «...თეთრი კისეია თანჯრებზედ, თეთრი კალენკორი კრესლებზედ, აი ეს სუყველა სამკაული მებილებისათვის, მაგრამ აქ იყო..."

ბ

დე-ლაჟენევი: სოფლის აქიმი—XIX

23 ფ. (46 გვ.); 22X17,5; ქალაღი; უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

«სოფლის აქიმი. მოთხრობა დე-ლა-ჟენევესი. — ღმერთო ჩემო! ეს რა ამბავია, შეეყირეს ერთის ხმით რამდენმანმე გვამმა შეყრილთ სტოლოვოი ზალაში, ბიურსის შენობაში. ეს სტუმრები იყენენ გრაფინა დე მონკარისა..." 1-46 გვ.

წყდება: „...ის ტიროდა გრძნობით სამწუხაროს დანაკარგზე და იმის ხმის ოხვრაზედ გამოიხატებოდა ენება გულისა. მე დავიჩოქე ევას ქვეშაგების ახლო, ოჰ!“...

243

ფილოსოფიური განსჯანი—XIX

64 ფ.; 21,5×18; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 3v.

[ფილოსოფიური განსჯანი]:—პირველ განსჯა არის მისთვის, რათამცა: ესცნათ და გულისხმა ვყოთ, რაა არს დასრულებადი და რომელ არს დაუსრულებელ.—რაოდენთამე ფილოსოფოსთ განიზრახეს განმმართვენიათ დიდი პრობლემა (ა) და ეცნათ თვისება არსისა და წარმოება ნიეთთა. მრავალთა მათგანთა სწადლათ პლად ეცნათ დაუსრულებელი, რათამცა საშუალობითა ამით გულისხმაჰყონ დასრულებადი, ხოლო ესევეითარი სვლა, ანუ სჯა მათი იყო პანტიესტიბრი...“ 1r—64v.

წყდება: „...თუ ბუნებისაგან არის დიდი ხარაკტერი, რომელსამე დროს მისცემს დიდს ხარაკტერს და ზოგჯერ კი არა, ეს არ იქნება. და ანუ თესლნი დიდთა ხარაკტერთანი თანასწორითა უხეებითა“...

შენიშვნა: 1v—3r გადაშლილია ჯვარედინი ხაზით.

244

განსჯანი უსაჩინოესთა საბანათათვის ქრისტიანებრივისა ცხოვრებისათა—XIX

44 ფ.; 22×17; მოლურჯო ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს. (კვირინიშანი 1822); დაუწერელია 40r—44v.

„შემოკლებულნი განსჯანი დღესა ზედ[ა] ქრისტეს შობისასა, საუბარი პირველი. საუკუნოასა შობისათვის.—აწ ყოველსა ქეშმარიტსა ქრისტეანობასა შინა იღღესასწაულების სამგვარი უკვე შობა, რომელსაცა შინა თვითოეულსა ქრისტეანესა მართებს, რათა აქენდეს ესოდენი დიდი სიხარული და შეება...“ 14v—39v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი „შემოკლებულნი განსჯანი უსაჩინოესთა საგანთათვის ქრისტეანებრივისა ცხოვრებისათა, თარგმნილი ნემცურით რუსულსა ზედა, გარდმოცემული მეორედ, განმართული და შესრულებული სანჯ-პეტერბურღს მედიცინის ტიპოღრაფიასა შინა 1820 წ.“ (1r); ბ. ცენზორის ნებართვა დაბეჭდვის შესახებ (1 v); გ. „ფრიად საჭირო თხრობა წამკითხველისათვის“ (2r—3r); დ. „წინასიტყვაობა გარდმოცემელისა“ (3r—13r); ე. „სარჩევი“ (13r—14r).

245

6. კარამზინი: ზოღება მებოზრის ღაკარბვის ბამო—XIX

9 ფ.; 22X18; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; კიდებ-დახანებული; თანაკლული; მხედ-რული; [XIX ს.]; დაუწერელია 7r—9v.

[6. კარამზინი, გოდება...]:

„ყოვლისა უღრესისა, მარტივი გული არა სრულიად წამხდარი აღზრდი-თა, გულწრფელობა, რომელიმე სიცხოველე და მხურვალემა კეთილშობილურის გრძნობისა, მე ვპოვე მას შინა ყოველი იგი, რაჲცა თუთ სიყრმიტგან იყო უსაამურეს მოჩვენებად გამოხატულებისათუს ჩემისა...“ 1r—6v.

246

სოფლისა აღსასრულისათვის—1835

21 ფ. (42 გვ.); 22X17,8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; 1835 წ. (40 გვ.); ადგილი—სოფ. ქვეში (40 გვ.); დაუწერელია გვ. 41 და 42.

„სოფლისა აღსასრულისათუს.—ვითარ არს აღსასრული ამის სოფლისა, ანუ რომელითა სახითა და გულისხმის ყოფითა ეუწყების მის ქამისა კაცთა, ვითარმედ ქეშმარიტად აღსასრული სოფლისა მოწვევულ არს...“ 1—40 გვ.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: „იამბიკო.—

წას მამასა ანდრიას, ღისა საღოს,
ვედრი მოქენე, მოწლედრე მიმითუღოს
ჩემ ცოდვიღისთუს, ოხანე აღამავღოს,
სუნად სუნელად ღისად აგუნდრუკაღოს,
მე უთნო, სათნოდ მის მეოხებით მცუღოს. ი. ე.“ (40 გვ.).

ანდრჰი: „ამას წიგნსა ეწოდების ბერძულად აპოკროფა, რომელ არს მოძ-ღუართა ზოლო კითხუა, და არა ყისა ერისა სააჯგნო ყოფად უცებთა და უმეცართა, არამედ მეციერთა, ვითარცა ჰსჯუღის კანონი. უწყის უღამან, თუ მიხედღს კაცი ბრძენი გუღისხმიერი, დედა არს ყისა მეციერობისა“ (40 გვ.).

„ესე გარდმოიწერა თანასწორ დედნისა ლექსითი-ლექსად, თვესა იგღისსა ობ-სა, ჩულე-სა წელსა, სოფელსა ქუნუს“ (40 გვ.).

247

ანტონი I: შირიღეგი—1756

2 ფ.; 21,2X17,2; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1756 წ. (2r).

1. ანტონი კათოღიკოსი პატიეოსანსა მღღღელსა უპირატესსა აღექ-სის უღღღსა მიერ ვახარებ.—

ოდეს იგი იოსიას ვისმე მიერ ახლისა || წმიდა წმი- || 4 მეფე 23,3
 დათა და სახლი უფლისა განწმინდებოდა, || საკურთხეველნი || 4 მეფე 23,15
 ბაალისნი დაემკობოდეს, || სერტყნი განისხირობებოდეს, || 4 მეფე 23,14
 და მალაღნი დაემკობოდეს. და ჩუგნ, || ქურუმად მათ || 4 მეფე 23,8
 მიერ შერაცხილნი, განვიდევნებოდით, და შენცა
 ჩუგნ თანა ზიარ-ვნებისა ჩუგნისა იქმნებოდი. გარ-
 ნა არა თუ ესენი ესრეთ, არამედ იტყოდა მათ შო-
 რის სული წმიდა. || შემომიკრიბენით მე წინასწარმეტ-
 ყუცლნი ბაალისნი, რომელნი ჰსჰამენ ტაბლისაგან იგზა-
 ბელისა, მით რამეთუ წინასწარმეტყუელთა მათ სისხლი-
 სათა; რომელთა || მალე არიან ფერკნი მათნი დათხე-
 ვად სისხლსა მართლისასა, განფინეს რა აქაბისებრნი
 იგი || ნაბოთეს ვენაკისა მიკლანი, || ნემანის მიმართ || 3 მეფე 18,40
 გეგზისებრნი ვეცხლისა საიდუმლოთა ზედა მოფარდუ-
 ლობანი. და || ვეცხლი იგი წარმწყმედი მეთორმეტისა || 3 მეფე 21,7
 მის წარწყმედულისა მოციქულისა, არარაჲ ჰქმნეს სხუაჲ, || 4 მეფე 5,23
 გარნა სირცხულისა საუკუნოჲსა დადებამა საქართუგლო-
 სა ზედა, განბნევაჲ ჩუგნ || შეკრებულთა, არათუ სახე-
 ლისათჳს ჩუგნისა, არცა მათისა, არამედ უფლისა,
 რამეთუ სახელითა თჳსითა მოსრულთა, ჩუგნ სახელითა
 უფლისათა მოსრულნი აღგუჭრნეს და განგუაბნივნეს. და
 შენიცა სისხლი იგი დათხეული მაშინ აღვდოდა წინაშე უფ-
 ლისა, || სისხლსა თანა აბელ მართლისასა და || ზაქა-
 რიასა, რომლისათჳს იყავნ ნება უფლისა უკუნითი უკუ-
 ნისამდე, ავინ. || მატ. 27,3

ხოლო შენ, საყუარელო მეგობარო, უწყოდენ საე-
 სებით, ვითარმედ მაშინდელსა მას შეკრებულებასა || საქმ. 7, 51
 ქედ-ფიცხელისა მაგის ერისასა, და გულ-მძიმეობასა მას,
 და უსწავლელებრსა შურსა, რაოდენნიცა კიცხევანი, და
 რაჲცა ჰქმნნეს ჩუგნ ზედა, თავსა ზედა ჩემსა მოუყუანი-
 ეს. მიერითგან უმჰსჯავროდ პატივოსნისა თავისა შენისა
 უპატივოებაჲ, უმკუთარეს განჰსკრის შინაგანთა ჩემოა,
 რამეთუ არა კიდევან მიზეზისა იყო დასჯილება ჩუგნი
 უკეთურებათათჳს ჩუგნთა, გარნა შენისა პატივოსნებისა
 კიცხევაჲ ავაზაკთაგან, და || შემრთავთა სახლისა მი-
 [მ]ართ, და აგარაკთა აგარაკისა მიმართ, რომელი გეწია
 მიზეზითა ჩუგნითა, მეკდიმების ღისაგან ჩემისა, და შენ-
 საცა განკრძალულსა ღის მოშიშებასა ვევედრები, რათა
 მოტევებამა ჰყო ჩემ ზედა ბრალისა მის, რომელი დავსდევ
 თავსა ჩემსა, უპატივოებაჲ შენი. || ისაია 5,8

ჰყავ უკუც საყუარული ძმაო, და მაუწყენ განცდი-
 ლისა და ვნებულისა ცხოვრებისა შენისა ამბავნი, და

დაამენ წუხუანი გულისა ჩეზისანი; გარნა ნუ ჰსწუნ ჩემ-
 თუს, ვითარცა წარმწყმიდეს მე გგონებელთა, ვითარმედ
 || მივიდოდო ვაქართა მადიამელთა, არამედ ლფროსლად,
 წამომგზავნეს მე ერისა მიმართ წმიდისა, რომელთასა ||
 გონებასა ზედა გამოწერ[ა]სა მცნებისასა, და დიდებასა
 მითღამი ახლისა აღთქმისასა, წინასწარმეტყულებს სა-
 კრუელი იერემია: მე არცა ერთისა ადგილისაგან მაქუნ-
 და გარე შეწერაჲ განთავსებით. რამეთუ წესი ესე ერის
 კაცთა არს, და არა ჩვენი, არამედ ყოველი ქყანა ჩუენი
 არს, რომელიცა || საესეებითურთ უფლისა არს. მერმეცა
 ჰგონესყე მრაველთა ნაგათ || დალილითა, და || ასკა-
 ლონელთა, და || აზოტელთა, და || გეთელთა, ვითარმედ
 ძალნი მღუდღელობისა ჩუენისანი, რათა იყუნესმცა ||
 კოწოლთა შინა თმათა ჩუენთასა. გარნა არა ეგრეთ,
 არამედ || სხუა დიდება არს მზისა, და სხუა დიდება
 არს მთოვარისა, და სხუა დიდება არს ვარსკვლავთა,
 რამეთუ || დათესუადნი იგი ხრწნილებით, და განხრწნი-
 დნი იგი სმარესა შინა, არა ძალნი მღუდღელობისანი
 არიან, მით რამეთუ მღუდღელობა ნაწილი არს პირუე-
 ლი, თვითოულსა ზედა კაცად-კაცადსა მოგენილთაგანი,
 სულისა წმიდისა ნიქთაგან, რომელიცა აქა განჰსწყმედენ,
 და მერმესა მას, ანუ სამზევსა, ანუ მთოვარებასა, და
 ანუ სავარსკვლავესა მიანიჭებენ. || ხოლო მეუფესა მას
 საუკუნეთასა, ხრწნელსა, უხილავსა, მხოლოსა ბრძენსა,
 ღმერთსა პატივი და დიდება უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.
 აგვისტოს 6, წგლსა 1756 (კათოლიკოსი) - 1r-2r.

2. ანტონი I: „ლუკას წმიდისა მამათ-მთავარს ყოველთა სომეხთასა,
 მოსაყდრესა წმიდათა მოციქულთა ბართლომეოს და ფადეოსისსა, ძმასა საყვა-
 რელსა და მეგობარს ყოვლად სარწმუნოსა. — თქუენის უწმიდესობის უდიდესის
 პატივისცემით, უმწუტრვალესის სიყვარულით ვიწყებ მხიარულითა სულითა
 და უგრცელესითა კეთილითა გულსმოდგინებითა სულისათა უწმიდესობისა თქუე-
 ნისადმი წგარად, და გამოუცხადებად თქვენდამი უზადლისა სიყვარულისა და
 ერთგულებისა ჩემისა, ვითარცა პირისპირ მზრახველი თქვენისადმი უწმიდესო-
 ბისა.

უწმინდესო მამაო, ესრეთ შედგომილ ვარ თქუენ სხვისადმი პავლესი, ვი-
 თარცა სხუა ვინმე ლუკა, რამეთუ სიტყვანი პირისაგან თქუენისა ოქრო მომ-
 დინარისა უდიდეს სასიამოვნოდ დადებულ არს გულსა ზედა ჩემსა ვითარცა
 ბექელი. თქუენის უწმინდესობის ებისტოლე მივიღე, საესე ჩემდა მოპართისა
 სიყვარულითა და ნუგეშის ცემითა, და მმადლობელმან ღისადმი დიდად განვი-
 ხარე, ამაღ რომელ კაცთა ბრძენთაგან ჰკენება უდიდეს ნუგეშინის ცემად შე-
 რაცხვად სათანადო არს, რომლისათჳს ვიტყვი შენდამი, ნუგეშინის ცემათა
 შენთა ახარეს სულსა ჩემსა.

|| შესაქ. 37,27

|| ეზრა, 8,10

|| ფსალ. 23,1:

|| მსაჯ. 25,7; || 14,19

|| მსაჯ. 15,9; || 16,13,

|| მსაჯ. 16, 14

|| 1 კორ. 15,41

|| კორ. 15,42.

|| 1 ტიმ. 1,17

ვინაჲცა ამიერიტგან უიკოდ თანა-მამს, რათა უსხეულოსა ზედა დისკოსა ოქროასასა დავსდვა სიზრქეა სიყვარულისა უზადოასა და მოგართვა გულსმოდ-გინითა სულითა, ვითარცა უწმინდესსა მამასა და ძმასა და მეგობარსა საყვარელსა. მიზეზი უწმინდესობისა თქვენის მიერ ჩემდამო წარმოგზავნილისა ებისტოლისა აქამომდე არ ნაცლკს(!) მორამგვისა ესე არს, რომელ ვერ ვპოვე ვინმე აქაითგან მომავალი თქვენისადმი უწმინდესობისა, რომლისათვის ვითხოვ მოტეგებასა, ხოლო საკათოლიკოსოსა საყდარსა ზედა აღსვლისა ჩემისა ნიქად რაოდენნიცა იგი საბოძვარნი მოგებოდნეს ჩემდა, მივიღენ ნაცვალი კელისაგან ღისა: სიგრძე დღეთა კეთილ შემთხვევისა და სიღრმე სიბერისა პატიოსანი. ვითხოვ თქუტენის უწმინდესობისაგან, რათა არ დამივსწყოთ და ჩემის ნუგეშინის საცემელად თქვენის ებისტოლით მომიკითხევდეთ, რაქეთუ დიდად სასიამოვნო არს ჩემდა წერილი თქვენი. და ესრეთ დავასრულებ სიტყვათა ჩემთა წასა შინა დასასრულსა ქრისტეს მიერ ძმობათისა სიყვარულისასა, და დეადგრები უმწვერვალესა შინა თქვენდამი ერთგულებასა — 2v.

248

შოთა რუსთაველი: მიფხის-ტყაოსანი—XIX

35 ფ.; 20,8×16; ქალღი (ცისფერი); უყდო; დაშლილი; ფურცლებამოკვენილი; ბოლონაკლული; მხედრული (ხოვან სტროფის დასაწყისი სინგურით); [XIX ს.]; დაუწერელია 3v.

«ვეფხის-ტყაოსანი»:

„რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა,

ზეგარდმო არსნი სულითა ჰყუნა ზეცით მონაბერითა,

ჩვენ კაცთა მოგუტა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფერითა,
და ძისგახ აოა ყოვლი კელმწიფე, სახითა მისმიერითა...“ 1r—35v.

წყდება: „ასმათ ღზინსა მიქადებდა, ჩავიარე შიგან ბალი,
მითხრა, აგრე წასვლისათვის ნუ გაჩნია გულსა დალი,
სიმძიმითა ვრდო დაკაშ, სიხარულის კარი ალი,
და სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თავსა ჰკრძალავს ლალი“...

შენიშვნა: ხელნაწერი ვახტანგისეულ რედაქციას ემხრობა. წყდება ტტბ (392) სტროფზე.

249

ნაკოლეონ ბონოპარტი: შესხმა—XIX

13 ფ.; 22×17,7; ქალღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ხელნაწერის ფურცლების კიდევბი გაცვეთილია და დალაქებულბი); მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 2r—4v, 11v, 12r—13v.

„შესხმა, თქმული ნაკოლეონისაგან, როდესაც გამოესალმა ღვარდი-ასა. — გენერალნო, ოფიცერნო, უნტერ-ოფიცერნო და სალდათნო ძველისა ჩემისა

ღვარდიისანო! მომდინარეობასა ოცისა წლისასა, მე ვიყავ კმაყოფილი თქუენგან, ყველთჳს გბოვებდით თქუენ გზასა ზედან დიდებისასა...“ 10r—11r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ოდეს ბონაპარტე წარსდგა წინაჲე მამულის საკურთხე-
ველისა, მინისტრმან, გარეჲე სახელმწიფოთა მოსაქმემან, წარადგინა იგი შემდგომითა
სიტყვითა.—მოქალაქენო დირეკტორნო! მაჲეს პატივი წარმოგიდგინო აღმასრულებელსა
დირეკტორიასა ბონაპარტე, რომტანა თქუენდა შერიგების პირობისა, რომელიცა დაა-
ბოლოვა იმპერატორთან...“ (6r—10v).

250

რიტორიკა—1850

27ფ.; 22X17; ქალაღი (ღურჯი); უყდო; დაშლიღი; დაზიანებული (ხელნაწერის ფურ-
ცღების, კიღეები დაცვეთიღა და დაღაქეებუღი); მხედრუღი (სხვადასხვა ხელით);
1850 წ. (27v).

«რიტორიკა»: „თჳს კეღოვნებისა სარიტოროღესა და წუღლებისა ნაწიღა
მისთა. თჳს რიტორებისა.—§ 1. რიტორება არს კეღოვნება განქარგუღდ და
საამოვნოდ განცხადებღდ ჰაზრთა თჳსთა...“ 1r—27v.

შენიშვნა: ნაწარმოები შედგება 100 პარაგრაფისაგან.

251

შემოკლებული თხრობა რომის ცხოვრებიღან—XIX

48 ფ.; 22X17,5; ქალაღი; უყდო; დაშლიღი; თავბოღო ნაკღღღი; მხედრუღი; [XIX ს.].

[შემოკლებული თხრობა რომის ცხოვრებიღან]: ...„ქევეყანასა შინა საბი-
ნისასა, არა უშორეს ქალაქისა კურისა, აღკებუღ არს საშუღლ მუხნარისა ტა-
ძარი ცერერისა...“ 1r—48r.

წყდება: „ღა ვეც (!) სახე უქენს წარდგების, მღღღღი მისღა“...

შენიშვნა: თხრობა ეგება ტუღის, ნუმასა და რომულს. თხრუღება ცღღე წიგ-
ნებისაგან შედგება; პირვეღის დასაწყისი დაქარგუღღა, იღე როგორც ბოღღ მუხუღისა.
სხვა წიგნებს სათაურღდ აქეთ: „პყრობა მეორისა (ან: მესამისა, მეოთხისა თუ მეხუღისა)
წიგნისა“.

კიღეებზე ადგიღ-ადგიღ შენიშვნებღა ტექსტის შესახებ.

252

კრებუღი—XIX

49 ფ.; 22X16,5; ქალაღი (ღურჯი); უყდო; დაზიანებული (ხელნაწერი ძღღღე დაფურ-
ცღლიღა); ნაკღღღი (აკღღა: 31 და 32 ფ. ფ. შორის); მხედრუღი; [XIX ს.]; დაუწერელია
1r-v, 6r-v, 11r-v, 31r-v, 48v, 49r-v.

1. „წინაგანმზღდებითი ცნობღ ჭიღოსოჭინისა საპრაქტიკოღესა...—1. ორნი

ძალნი უმთავრესნი მისაწომელად შესაბლომსა სრულებისა მოუნიჭებდეს შემოქმედსა კაცისადმი: გულისხმის ყოფად და ნება...“ 2r—5v.

2. „თუ მათემათიკისა საზოგადოდ.—ყოველი იგი, რაჟსაცაღა ძალ-უმს ქვეშე შევრდომად განზომისადმი, იწოდების სიდიდელ; ხოლო სწავლა განზომისათვის სიდიდეთასა სახელ იღების მათემათიკად...“ 7r—43v.

შენიშვნა: ამ ნაწილში მათემათიკის ორი დარგია წარმოდგენილი: არითმეტიკა (12r—30v) და გეომეტრია (32r—43v).

3. „დამეტრება. გამოჩენისათვის აფროდიტისა მხესა ზედა, შესწავებული სანკტ-პეტერბურგის საიმპერატოროსა შინა აკადემიასა სწავლათასა მისის 26 დღესა, 176: წელსა.—ესუ არა ხშირად დაკვეთებადი ხილუა მოითხოვს ორგუარსა განმარტებასა, პირველითა ჰხამს განშორებად კაცთაგან განუნათლებელთა სწავლითა ყოველნი უსაფუძველონი იჭუნუელმანი და შიშნი, რომელნიცა იქმნებიან ზოგჯერმე მიზეზ დარღვევისა საზოგადოებასა განსვენებისა...“ 44r—47v.

253

ქრეშული—1856-1884

22 ფ.; 21×17; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული (სხვადასხვა ხელი); 1856 წ. (1r), 1884 წ (10 v); დაუწერელია: 12r—16v; 17r—20v, 21v—22r.

1. „ჩყნვ-სა წელსა, დეკემბრის ც-სა. ქართული ლექსთ-თხულება პატეფ სადებულად ოცდაჩერთისა და ღირსად სახსოვრისა საქართველოს მეფას თამარის მშვენიერ-ხატოვნებისა განხილვასა ზედა წარწერილი, თოთხმეტის უმეტეაქლებოს ხმოვანის ასოებითა, რომელსაც უძღვნი კეთილ-მისაღებად ყოველთა მემამულეთა ერთა ივერიისათა. თავადი სვიმონ მაყაყვი.

საგრძობ არიან შენდა სახის საზომ დიდება,
ვინადგან მთიებთ მნათობიერთ ხარ მათი ტომი...“ 1r—3r.

2. «ფილადელფოს»: «ბეჟედი:

ოჰ, თუ ვითარ ტროლობით და აღტაცებით დიდით
შევიტკობ ბეჟედს შენა, ჩემდანი წარმ-გზავნილს...“ 4r.

3. «ფილადელფოს», «შენგან [ლექსი].—ნეტა სახელომან წყნარ ტკობილ ზეაებრ ქმნილმან...“ 4v.

4. «ფილადელფოს», [ლექსი]: «ახ უცნაური სით აღმოჩნდნენ ღმერთა დინანი...“ 4v.

5. [ფილადელფოს(?), ლექსი].—

„ვერცხლმან გაკვირვა მეთოლვარემ!
ქპროს ბუღდში მჯღობარემ...“ 5r.

6. «დემიტრი ყიფიანია»: «შედარება, ურითმო ლექსი.—
აღმოსავლეთით ზლუა მეწამული
და დასავლეთით ატლანტიკის ზლუა...“ 5v—6r.

7. [ლექსი].—«თუ ესრედ ტანჯულს ქალო
არ მეფონება...“ 6v—7r.

შენიშვნა: ბოლოშია ნაწყვეტი თამარიანიდან.—

„ძე აღამიხი, მგზავსად ამისი, ვისაც ეხილვოს, მამცნოს სად არი.—
აღმოსავლეთითა და დასავლეთით, სამხრით ჩრდილომდის ჰპოოს სადარი.
ზესკნელთ ქვესკნელით და გარესკნელით უკანასკნელით უფსკრულ სა-
დარი.“ 7r.

8. [ლექსი].— „მასხოვს ჟამი სანატრელი, როს აღმიჩნდა თვალთა წინა, ვით ოცნება საკვირველი, ვითა ღმერთა შევენებისა...“ 7v.
9. [ალ. ქავჭავაძე].— „როს გიყვარდი სურვით შეყვარებულსა...“ 7v. (იხ. ალ. ქავჭავაძე, 1940 წ. გამოც., გვ. 94).
10. [ლექსი].— „დაგბრუნავ, თავსა გვევლები, მე შენი ყურბან სადალა...“ 8r.
11. [ლექსი].— „რა რომ გიხილე ქალო შევენებით სრული...“ 8r.
12. [ალექსანდრე ქავჭავაძე].— „თავსა უფლად ნურვინ გონებთ...“ 8v—9r (იხ. ალ. ქავჭავაძე, 1940 წ. გამოც., გვ. 91).
13. [ლექსი].— „შავ გლახ გულო, ვისთვის იწვი მუდამით...“ 9r-v.
14. [ლექსი].— „რად ამ უბედურს მხვედრსა შევესწარ...“ 9v—10r.
15. [გრიგოლ ორბელიანი, თ. ალექსანდრე ვახტანგის ორბელიანს].— „აწ სად არიან იგინი, მას ჟამსა შინა ვინც იყენენ?...“ 10v. (იხ. გრ. ორბელიანი, ტფილისი, 1935 წ. გამოც., გვ. 9.).
16. [ორბელიანი გრიგოლ, სადღეგარძელოდან].—
 ა. „სოფელი იმით არა ღირს, ჯაცი ნატრობდეს ჟამს გრძელსა, თუ ფუჭი მისი სიცოცხლე არარას არგებს მამულსა“ 10v.
 ბ. „რა არის ჩვენი სიცოცხლე, თუ არა საქმე კეთილი...“ 10r (4 სტრ.).
 გ. „ღღენი იმისნი ეძგზავსენ ჩასვენებულსა [ბ]რწყინვით მზეს...“ 11r (4 სტრ.).
- დ. სხვა საქართველო სად არი, რომელი კუთხე ქვეყნისა, ერი გულადი, პურადი, მებრძოლე შავის ბედისა“.— 11r. (გრ. ორბელიანი, ტფილისი, 1935 წ. გამოც., გვ. გვ. 85—90).
17. [ლექსი].— „Когда горя преступным жаром ты о любви мне говоришь...“ 11r-v.
18. „ხოლო სამზღვარნი ჩვენდა საკუთრად სოფლის ქისტურის არიან შემდგომნი, რომელთაცა შინა დაპყვებიან ვითარცა ზემორე ჩვენებულნი ვარგისნი, აგრეთვე უვარგნი შიშველი ტყე და ყოველნივე სახმარებოანი სოფლისანი...“ 22v. წყდება: „...დასაველეთის მხრივ“...
- შენიშვნა: 10v-ს ძირა კიდებთ: „ისონ ერისთოვი, 1884 года“. შინაწერება პირველი გარეკანის r-v-სა და 21r-ზე.

კვინტოს კურციოსი: საქმეთათვის ალექსანდრე დიდისა—XVIII

I+684 ფ.; 19,8×16; ქალაღი; რყავადარული დაზიანებული (გატეხილი) ნის ყდა; მხედრული; [XVIII ს.]; დაუწერელია 680r—684v.

„შესრულება კვნთა კურცია. საქმეთათვის მოქმედებთა ალექსანდრესა დიდისა, წიგნი პირველი.— ფილაზე მაკიდონელი, რომელიცა იყო მეფე პირველი ყოველთა შორის ჩამომავალთა მისთა, მფლობელი ყოველთა ბერძენთა მაკედონისა სამეფოსათა და განვლო შორის დიდთა ფლობითა...“ 1r—657r.

შენიშვნა: თხზულება შედგება 10 წიგნისაგან. დართული აქვს: „ნუსხა განთიესება ანბანზედა“ (ანბანური საძიებელი; 658r—679r).

მიწაწერი: „ეს წიგნი მესხელაშვილმა როსტომმა მოსკოვიდამ მოიტანა ყოზლარს, წელს ჩღთ, აპრილის 6“ (1r).

255

ბაუმეისტერი: ლოლიკა—XVIII

166 ფ.: 16×10,5; მწვანე ტყავდაკრული მოცილებული ხის ყდა (ხედა ვატეხილია); დახიანებული (უკანასკნელი ფურცელი ამოვარდნილია); მხედრული (თავფურცელი და სათაურები ასომთავრული ხტვრით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 17v, 19v.

„ნაწილი პირუცლი ლოლიკისა, სათორეტიკო ანუ სამათის მოქმედებათა გონებისათა, თავი პ-ლი. მოგონებათათს ანუ იდეათათს. § 29.—პ-ლსა ვიდრემე მოქმედებასა კლისხმის ყოფისა ჩნისასა მარტივად მოგონებად ანუ იდეად წოდებულ ვცყოფთ...“ 37r—166v.

შენიშვნა: ადგილ-ადგილ მოიაზრება სქოლიოები წარწერით: „ანტონი“.

წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ჭრიდერიკოს ხრისტიანის ბაუმეისტრისა, გარლიცხურის ღიშნაზისა რეკტორისა, დასაბამი ძილოსობისა ახლისა სარგებელად ყრმათა სხოლის შინათა, ქმნილი და მრავალთა მიერ იგავთა და მაგალითთა ძმულთაგან მწერალთა ჰრომაელთასა მოღებულთა განმარტებულნი ქართულსა კმასა ხედა ვარდამოღობთ, შრონილი ანტონის მიერ არხიპისკოპოსისა, დავითან ბაგარტოვანისა, დროსა ყოვლად უზრწყინუესისა და უმპყრობელუსისა დიდისა კელმწიფისა იმპერატორიკა ეკატორინა აღექსივანასა(!) თუმპყრობელისა ყოვლისა როსისასა, და მეჰკდრისა შისისა კეთილ-მორწმუნისა კელმწიფისა ცუსარევიჩისა და დიდისა შავრისა პეულე პეტროვიჩისასა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7270, კორციელად შობითგან სიტყუსა ლისა 1762, ინდიკტონსა 16, თათუსა მეშვდუსა, რიცხუსა 30“ (1r-v).

ბ. „ანტონის მიერ არხიპისკოპოსისა წინასიტყუაობა ძილოსობისა ამის წინამდებარისა... ხოლუ აწ ვსსოქუა ძიხეხი თარგმანებისა ახლისა ამის ძილოსობისა.“

თუ სადამე კანდაერად არა შევრაცხედ, მეთაქვამცა აქა სიტყუად ყოვლად ბრძნისა პაველსი (პროპ. 9,3), რომელსაცა წამებენ ჩემთს ნიშანსა და ხარკტიკებრნი, ვითარმედ მოვიცლედ სხუთა ყოვლელთა კეთილთაგან, და არა მოვიცალედ საქართულოფსა მსახურებისაგან, ნუსუმე მრავალზნის კეთილსაგონებელ მიწაზის ვითარცა კაცსა, და არა კეთილ იყუს. მაგრა, რაცადა კეთილ ვგონე, არა მიერიდე შრომასა საზოგადოლსათს მამულისა: ჰუ ქმნად კელ ვცყე ღრამპარკად სინტაქსიამათურთ; მეორედ—დიადიკტიკად სომეურისაგან გარდამოღობით, დალათუ ვერლა სრულ ვცყე უბადრუტებათა ძლით ჩემთა; მესამედ—პორტიროსის ხუთთა კმათა და არისტოტელის ათთა კატილორითა შეჰქმნა, ვითარ იგი ვსაჯე, რომელიმე იწოლ და რომელიმე ვრცელად; მეოთხედ—ახალი ესე ძილოსობიად სრული; მეხუთედ—ძილოსობიად სახლურათა ამის ძილოსობიისავე ავქსონისა მიერ ქმნილი; მეექვსედ—ძისიკად თეორეტიკებრისსა და სხუსა აქსონისა ქმნილთაგან ვიწყე შეკრებად, დალათუ ჯერეთ აკლს თარგმანებად, მაგრა არა წარვიკუთთ სხუსა, რათა დავაკლდემცა სრულყოფისაგან მისისა; მეშვდედ—ისტორია აღექსანდრე დიდისა, ქმნილი კურციოსისგან გარდამოვსთარგანე; მერედ—სოლონიონი თუთ ვჰქმენ ადელ ცნობისათს ახლისა ამის ძილოსობისა და ხარკიკა. ხოლუ თუ სადამე თავისა ჩემისათს ესთა მზრუნულ ვიყაემცა, ვითა ქუსყანისათს და ერისა ჩემისა და მარად ესთა განზრახუად შექმნამცა ჩემთს უმჯობესისა, არამცა მომკუდარ იყო სახელი ჩემი ყოველთა შორის ნათესავთა. მაგრა მრწანს, ვითარმედ იგი არს ადღვომა

და ცხოვრება (იოანე 11,25) და იგი არს სიკვდილისა და ცხოვრებისა კელმწიფე (სიბრძნე 16, 13) და მის მიერვე აღუსდგები და მის მიერვე ცხოველ ვეკმნები, და მოვალნ კდ ძუალნი ჩემნი ძუალისა მიმართ თუთუელნი შენაწევრებისა მიმართ მისისა და ზედა დაექმნენ ძარლუნი და აღმოსცენდენ კორცინი, და აღმოვაჯენ მათ ზედა, და გარე მოურთბას მათ ზედა ტყავი ზედა კერძო, და შემოვიდეს სული და განესტრცხლდე (ცხუკილ 37,7-8), მით რამეთუ მან მასწავლა მე უსჯულოებათათჳს ჩემთა და მანვე მიკსნეს მე მოწყალეობისათჳს თჳსისა (ტობია 13,6). ჭილოსოქიასა ამას შინა რააცელა შეუძლებელ იყო მოსულად ჩნსა ზედა ენასა, სახელი ელინური დამიდუეს, მით რამეთუ ლათინურისაგან ითარგმანა ესე რუსულად და მერმელა ქართულად, და არცელა რუსულსა ზედა ენასა მოვიდოდინარ ლექსნი იგი.

არა ესოდენ ვმეცადინობდი შუქნიერ-სიჩყუაობად, რომლითა დამეგნელამცა ნათესავი წერლისა, მით რამეთუ აქსონსა ამის ჭილოსოქიასასა დავემორჩილე. მეტყულსა უღირსეჲ ჭილოსოქოსთა, რათა აქუნდენმცა სჯულად ჰდ, არა რამე დადებად, რომელნიცა ბნელ ჰყოფდენ სიტყუათა. არამედ უფროსლა სიტყუანი ბრწყინუალენი ჰგმარებდნ სათანადო არს, მით რამეთუ თანამდებობა ჭილოსოქოსებრი არს სხუანი არა რამენი წერად სიტყუანი თქნიერ იგინი, რომელნიცა კანონიანთა განსახლურებითა არიან განმარტებულ, და ანუ ვითარცა ბრწყინუალენითა რომლითამე არიან ელუარე ყოველი ვიდრემე სიმჭევრე, რომელსაცა შემოჰყავს სიბნელდე სიტყუასა შინა განდევნად, ვიდრემე სათანადო არს ჭილოსოქიისა გუარისაგან. ხოლო ვინათგან მჭევრ-მეთქუმობა არასადამე აყენებს მცხინუარებასა სიტყუასა. ამას უკუც არა ვსწადნოით ჩნ ქონებად ჭილოსოქიისა არ-მეცადინებობად ამისა, არამედ ვაზრახებთცა კმეად, და თუთ შეუდგებიტცა, რადენ შესაძლებელ არს (ლოლიკა, § 15. დადებულება ა და გ); ამისთჳს განვეყენე ესოდენ შუქნიერ - მეთქუმობისაგან, რომელიცა დააბნელებენ სიტყუათა და იცის ესე ჩეტულებამან ქართულთა ენისაგან, ვითარმედ შუქნიერ-მეთქუმობისა უზომება ძალსა წერილისასა აბნელებს. მადლი უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესნი მკითხულთა და მსწავლელთა ამის ჭილოსოქიისათა, ამინ“ (2r—17r);

გ. „პინაქსი ლოლიკისა...“ (18r—19r);

დ. [შესავალი]: 1. თავი პირუელი, წინასიტყუა ჭილოსოქიისათჳს და ნაწილთა მისთა, § 1. ვინათგან აჲ შრომა ჩქმნი არს ამას შინა, რათა ყოველნი ნაწილნი ჭილოსოქიისანი უმჯობეს და შესაბამ აღწერით განგკარგენითცა...“ §1—§15 (20r—30r); 2. „თავი მეორე კერძოთათჳს და განყოფილებისა ჭილოსოქიისა...“ §16—§18 (30v—32v); 3. „წინასიტყუაობა ლოლიკისათჳს და ანუ გულნიმეირისა ჭილოსოქიისა...“ § 19—§ 29 (33r—36v).

256

მიხიბარ სემსტინალი: რიტორიკა — 1782

180 ფ.; 15,5×10; ქალაქი; ტყავადაკრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათარებო და თავფერცელი ასომთავრული ზუკურით სრგურად); 1782 წ. (168r); გადამწერი — დიკონი გაიოსი (168r); ადგილი — ნათლისმცემლის მონასტერი მრავალნთას (168r); დაუწერელია: 7r, 168v, 371r—179 r.

„კელოვნებისათჳს რიტორებისა, ესე იგი მჭევრ - მეთქუმობისა, წიგნი ა. თჳს საზღურისა სამჭევრმეთქუმობასა და წუალებისა ნაწილთა მისთასა, თავი ა.—მჭევრ-მეთქუმობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს კელოვნება საკეთილ-მეთქუო. ითქმის კელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა კელოვნებათა...“ 8r—165 r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „მ ი ხ ი თ ა რ ყოვლად ბრძნისა მოძღურისა სომეხთისა ს ე ვ ა ს ტ რ ი ე ლ ი ს ა ქმნილი წიგნი რ ი ტ ო რ ი კ ა სარგებელად ყრმათა სხალის შინათა, ქართულსა კმასა ზედა გარდამოღებთი შრომითი ან ტ ო ნ ი ს მიერ არბივისკოპოსისა ყოვლასა საქართუძლოასა, დავითიან ბაგრატიუნისა, დროსა უკეთილმსახურესისა, კოვლად უბრწყინულდისისა და უმაღლდისისა მეფისა ი რ ა კ ლ ი ძ ე ო რ ი ს ა, მკვრობელისა ყოვლისა საქართუძლოასა, მამათ-მთავრობასა ანტონისისა, წელსა დასაბამითიან სოფლისა 7272, კორციელად შობივიან სიტყვისა ღთისა—1764, თვეგსა მეზუთესა“ (1r - v);

ბ. „წინასიტყუაობა. —გმისტოლე, მიწერილი ან ტ ო ნ ი ს მიერ არბივისკოპოსისა ყოვლისა საქართველოასა, დავითიან ბაგრატიუნისა, ი რ ა კ ლ ი ს მიზართ მეორისა, ძმისა თვისისა, მეფისა ყოვლისა საქართველოასა. ირაკლის დავითიან ბაგრატიუნისა, ყოვლად ბრწყინულესა მეფესა ყოვლისა საქართველოასა. მისს მეფობის სიმაღლეს, ჩემს ყოვლად სატრფოს ძმას! იცის საზოგადომან ჩუშულუბამან ვითარმედ ყოველნი უმჯობესისაღმი მიმართებენ თაეთა თვისთაჟვის, ვითარ-ივი ბრძანებს სჯულიცა ბუნებითი: ჰქმენ ივი, რაფეყასრულ გყოფს შენ და მდგმობასა შენსა (ბაუმეისტრ, საყოფაქვევო ფილოსოფია, § 36, დადებულუბა მ). ვინაჲცა სათანადო ვიდრეუმე არს მათა, რომელნიცა გულსიმის ყოფითა და ნებითა ნიკებულ არიან აღსრულებისათვის ბრძანებისა სჯულისა ბუნებითისა მიმართებაჲ თავისუფალთაღმი და აზნაურთა სწავლათა, რომელნიცა სრულ ყოფენ მათ და მდგმობათა მათთა...“

აწ სადამე შრომაჲ ჩვენი გარდამოღებასა ზედა სამქვერმეთქვისა კლოენგბისასა ამისთვის იყო უმაღლესითა ბრძანებითა შენისა მეფობის სიმაღლისათა, რათა ნათესავი ჩვენი არა დააკლდამცა ესეგუარისაგან საქორობისა, რომლითა ვიმბარკე ყოვლად გლახაკმან ამან რიტორიკაჲ ესე გარდამოღებად ჩნსა ზედა ენასა, ქმნილი მ ი ხ ი თ ა რ სომეხთა მოძღურისა ს ე ვ ა ს ტ რ ი ე ლ ი ს ა. და დამდებელმან ღრამბატკიასა თანა ჩემ მიერ ქმნილისა, და თეორეტიკებრისა და პრაქტიკებრისა ფილოსოფიისა, ქმნილისა დიდისა ბოძნისა და მოძღურისა ჩვენისა ძრიდგრიკოს ბავშვისტრისა, რეკტორისა გორლიუციურისა ღიმნაზიისა, თვითმუქმედმან სხოლიონიან ადვილ ზედმიწევნისათვის, და კდ ბუნებითისა ფილოსოფიისა (რომელა ფისიკსა), ქმნილი დიდებულისა ვოლტერისისა და სხუთა ავსონათა ჩინებულთა მოქმედმან მისთაჲ სხოლიონთამან, და კდ სახლურა ფილოსოფიისა ქმნილისა ზემოყსენებულისა ძრიდგრიკოსისა, რომელნიცა ღათინთა ენისაგან გარდამოღებით ვიმბარკე: და კდ ისტორიისა თანა აღექსანდრე დიდისა, ქმნილისა კენტოს კურციოსისა, რომელა ათი წიგნი, ზედ დართვითურთ იოანე ძარიზნლე იმისთი (I) და შექმენ და განუკარგენ მასცა სხოლიონი ძუშლისაგებრ ლეოლ-ქიისა. და ესენი შენისაღმი მეფობის სიმაღლისა ვიმოთმელე. ზოლო უწინარეს იმპერიად როსისისა წარსულისა ჩემისა გარდამოღებაჲ ვყავე ქ ი ლ ი პ ო ე ს თანა, ხუცისა სომეხთაგანისა, დიდიგტიკისა, და ათნი კატილორიანი არისტოტელბრნი სხვითა და სხვითა მაგალითებითა განვკარგენ. და კდ ბუნთი კმანი ნაჭრებითურთ და განწყოფით პორტირიოს ქინეკელისანი, რომელნიმე მცირეთა შინა შაქუსთა შევაწყვიდენ და რომელნიმე განვავრცენ. განალა ესე ყოველნი, ვითა შესაბაჲ მისართად მეფობისა შენისა და სარგებელად სამეფოასა შენისა, იქმნა ჩემ მიერ დროსა როსისასა შინა ყოვლისა ჩემისასა, ზემოყსენებულისა თანა ქ ი ლ ი პ ო ე ს ხუცისა სომეხთასა გარდამოღებად ექმნა რიტორიკაჲ ქართულად ყოვლად სამულდელოსა დ ო ს ი თ ე ო ს ს, ეპოსკოლისა ნეკრესელსა ჩემქებსა, რომელიცა დიდითარე ლეფითა გარდამოელოყე და ჩნ არათუ უკმარ ყოფად და წინააღმდგომად დოსითეოსის რიტორიკასა ვმუშროთ, რათა ჩვენითა ანით (რიტორიკათა) განვცუდეთმცა მისი, არამედ ამისთვის, ვითარმედ იგი გრძელ არს და მოძღურათათვის ნუშუმე ფრიად საკმარ, გარნა მოწაფეთათვის მოკლე —უმჯობეს, რომლისა მოწაჲე აოს პორტირიოსის ქმნილი იგი ხუცი ენა მოძღურებაჲ პერიპატოლუი. მიიღენ ესენი უპატრიონსესო წევრო შენისა და ჩემისა თანშობილებითისა ერთობისა, და მიეც ყრმათა შენთა შენითა სიბრძნისაღმი ტრფიალებითა შეკრებულთა, რომელნიცა შენთა მათ ოქროსფერთა ბეჭთ-საშუალთა და ფრთეთა სიმაღლედ სიბრძნისაღმი აღმუყახათა ქუტუმე შეგვიკრებთან. უბრძანე მოძღვართაჲ და სხოლართა,

რათა ლოცვასა ჰყოფდენ ჩემ გლახაკისათვის, მრწემისა და ყოვლად უშვსაბამოსა ძმი-
სა შენისა, მადლი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი შენ თანა, ამინ“ (1v—7r).

ბოლოში ერთვის: ა. „პინაქს-სიტყუაობა სარიტორიასა კელოვნებისა (ესე იგი
სამკვეთმეტქეოასა)“ (165v—168r);

ბ. „უწყება მიზეზსა ქართულთა მოქცევისასა, თუ რომელთა წიგნთა შინა მოიხ-
სენების.—სულიერსა მამასა ჩემსა და პატროსანსა ეკკლესიარხსა ჩნ ქართულთასა,
მღუდელსა უფლისასა, იოანეს კარიეკესა ყოვლად მცირე და უღირსი სახისა და სახე-
ლისა ეფრემ მონაზონი თაყუანისცემით მოგიკითხავ...“ (169r—176v).

ანდერძი: „აღიწერა მონასტერსა ნათლისმცემლისასა მრავალმთას კელითა ყოვ-
ლად უღირისა დიაკუნისა გაიოსისათა, წელსა ქრისტეს აქეთ ჩღაჲ, თთვესა იან-
ვარსა 8“ (168r).

მინაწერი მოიპოვება 180 v-ზე.

257

იოანე ოპროპირი: ოპროს წყარო—1796

155 ფ.; 16×10; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა;
სრული; ნუსხური (სათაღრები ასომთავრულით სინგურად); 1796 წ. (154r); დაუწერელია
154v და 155v.

„წმინდათა შორის მამისა ჩნისა იოვანე ოპროპირისა კოსტანტი-
ნოპოლელ პატრიარქისა თქმულთაგან ღთვ შუენიერნი სწავლანი, რომელსა
ეწოდების ოპროს[ქ] წყაროჲ,—სწავლა წმინდათა წერილთა ყოველთა მიღე-
ბასა.—საყვარელო, იკითხვიდე რა სამლოთოთა სიტყუათა, პირველად ევედრე
ღმერთსა, რათა განგიხენეს თუალნი გულისანი...“ 1r—152r.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: ა. „შესხმა და ვედრება წმიდისა მამისა ჩნისა იო-
ანე ოპროპირისა—გ. ყოვლად საწადელთ წმიდაო მამო, იოანე ოპროპირო, ოპრო სიტ-
ყუაო...“ 152r-v); ბ. „ხანდუკი წიგნისა ამის, რომელსა ეწოდების ოპრო წყაროჲ...“
(152r—153v); გ. „ბეჭედი ოპროს წყაროჲსა.—ღთიე წერილსა ამას ეწოდების ოპროს
წყაროჲ, მით რამეთუ ოპროს პირისგან, ოპროს წყაროჲსა ჯერ—არს...“ (ნახე ხელნა-
წერი 211, შენ. 2; 153v—154r).

ანდერძი: „სრულ იქმნა სულისა მომწვეელი ოპრო წყაროჲ 1796“ (154r).
მინაწერი მოიპოვება პირველი ყდის v-ზე.

258

ამბაში მაჰმადისი—1824

I—48 ფ.; 16×10,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; 1824 წ. (48r); გადამწერა—
მღვდელი დიმიტრი ოპროსეილი; ადგილი—სანკტ-პეტერბურღი (48r); დაუწერელია I r-v.

„ამბაეი მაჰმადისი, თარგმანთა შინა ფსალმუნთასა შემოხმული და
წიგნთაგან მაჰმადიანთასა გამოლეული და ნათესაობა მათი. გალობა, ფსალ-

მენი ასაფისი კბ.—ესე ფსალმუნი წინასწარმეტყუელმან აგარიანთა ნათესავე-სა და ისმიტელთათვის თქუა, რამეთუ წინასწარ ხედვიდა სულითა გაბრაველ-ბასა მათსა და განდენისა ყოველთა კიდეთა ზედა“... 1r—47v.

ანდერძი: აღვეწერე წიგნი ესე განმარტებაჲ მტსალმუნისა, რომელიცა გვაუწყებს წელიად სარწმუნოებათა მახედლიანთასა და სჯულსა მათსა ყოვლისა კეთილ-მსახურებისაგან განვრდომილსა ვარე, ქრისტესით წელსა 1822, ჩუკბ, ხოლო ქართლისა წელთ-მოქცევისა დასაბამიდგან მეთაოთხმეტისა ქორაინკონისასა 509, ფო, ს.—პეტრებუტოვს(!). ვითარცა ნათლისა და შარავანდედისა გაწორობა შეუძლებელ არს მზისაგან. ვგრეთვე არა ძალ-იღების ქემშარტისა ქრისტიაანთა სარწმუნოებისაგან განწორობა სამართლისა და კეთილ-მოქმედებისა. ხოლო სარწმუნოება და მსჯულთ, მოცემული მოჰმედის მიერ, ყოვლითურთ საცთურ წინააღმდეგომ არს ამისსა. მამქსადამე, ბნელ არს იგი და ყოვლითურთ საცთურ, არა ქემშარტება, არამედ სიკრუე და არაკეთილის-მოქმედება, არამედ ვოველი ბოროტის მოქმედება, რომელიცა მარადის შეუდგების მას და წარწყმედის დიდებისაგან ღისა ყოველთა შემდგომთა მისთა. მე ესე წიგნი გადმოვესწერე უმეტნაყლებოთ, მღვდელმა დიმიტრიმ ოქრიაშვილმა, სანკტ-პეტერბურს, ფებერალის კდ დღესა, წელსა ჩუკად“ (47r—48r).

259

ანტონ I: შვიშანილება კატელორიათა, სიმბტნი—1781

205 ფ.; 13,8×9,5; კალადლი; ტავგადაკრული ხის ყდა; მხედრული (დასწვსი და თავფურცელი ნუსხურით სინჯურად); 1781 წ. (204v); გადაწერი—დაკონი გაიოსი (204r); აღგილი—მზავლთა, ნათლისმცემლის მონასტერი (204v); დაუწერელი: 1r—2r, 167v, 205v.

„ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა კატელორიათა არისტოტელითთაღ შეყუ[ა]ნილებაჲ. § 1.—საქირო ვიდრემე არს სიბრძნის-მოყუარებისად მოწაფე-ქმნილთა ცნობაჲ. რაოდენ გუარობს ზედმიწეგნილებაჲ კაცობრივი, მით რომელ, უკეთუ არ მეცნავ იქმნებამცა ამისდა მოწაფენი სიბრძნის-მოყუარებისანი, არლა სადამე შესაძლო მათდა იქმნეს ზედმიწეგნილ ყოფად თილოსოფიისა...“ 6r—166v.

შენიშვნა: წინ ერთვის: ა. თავფურცელი: „სადიდებელად ცხოველყოფელი: ა. თან-არსისა და განუყოფელისა სამებისა ანტონისაგან არხიეპისკოპოსისა, ყოვლისა ზემოსა საქართველოსა, დავითიან ბაგრატიანისა, ქმნილი, ანუ თქმული, წიგნი კატელორიათა, სიმეტნეა, და მსჯილი მისგან კვასა ზედა აოსიტოტელისსა შედგომითავე მისითა, მაგრა სხუათაცა სხალასტიკოსთა და ახალთა ძილთოქოსთა განსახლურებულთაგან და გარდამოცემულთა მოღებული. ხოლო წინადადებულთ თქისსა სხოლისა მოწაფეთად, დროსა ყოვლად ბრწინუალისა უკეთილმსახურებისა და უმაღლესისა ირაკლიმეორისა. მეფისა ყოვლისა ზემოსა საქართველოსასა, ხოლო მამთ-მთავრობისა თქისასა, წელსა დასაბამითგან სოფლისა 7273, კორციელად შობითგან სიტყვისა ღისა 1767, თთუშსა მერუშსა, ოიბუშსა 9. დაიწერა ახალსა გნაფისსა შინა, სამეფოსა მისისა მეფობის უმაღლესობისასა“ (3r—v);

ბ. „წინასიტყუაობა წინამდებარქისა წიგნისა ხუთ ტაქოვანთა სტიხთა, ანუ დასდებულთა ზედა ცხრა რიგებთა ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა დავითიანისა.— 1. არ სილოლითმან კადრმან გუათანადა ჩნ ახლად კლ ყოფად ქუშტოქმლობანი ძველნი...“ (4r—5r).

ბოლოს ერთვის „ბინაქს-სიტყუაობაჲ ჩუნე მიერთა შეყუანილებათა კატელორიათა, სიმეტნეთა, და რომელთამე მსჯილთა ჩუშს მიერ ქართულსა აღძავიტსა ზედა...“ (168r—204v).

ანდერაი: „სრულ იქმნა მონასტერსა ნათლისმცემლისასა მრავალმთას, წელთა ქრისტეს აქეთ ჩაბა, კელითა ყოვლად უღირსისა დიაკონისა გ ა ი ო ს ი ს ა თ ა“ (204 v).
მინაწერი მოიპოვება 235 r-ზე.

260

წიგნი ლოცვათა—XVIII

112 ფ.; 15,6×10; ქალაღი; ტყავგადაკრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; მთარგმნელები—მოაღლარი ბეტრე ტფილისელი, იოანე ჯენბაკურიან ორბელიანი და მესხი დავით (1r); დაუწერელია: 85v და 112r-v.

1. „წიგნი ლოცვათა განკითხვათასა, კლიტენი, მკურვალედ ქმნილნი, რომელნი განახუმენ გულისა ქართა, დაკმულსა ცოდვათა მიერ, თარგმნილი ბეტრეს მიერ მოაღლურისა ტფილისელისა იტალურისა ენისაგან სომხურად და სომხურისა ენისაგან ვიდრე მესამედ განზრახვადმდე ქართულსა კვასა შინა მეშვდემ იოანე ჯენბაკურიან ორბელიანისაგან და მისსა ქუცმორე ვიდრე ბოლოდმდე მესხის დავითისაგან, კდ ქართულად.— გულისკმაჲ ყავ, ზ საყუარლო აღმოჩქითხულო, რამეთუ წიგნსა ამას ეწოდების კლიტენი და განსახმელნი ცოდვათა მიერ დაკმულთა გულთანი...“
1r—85r.

2. „სწავლანი ამის კეთილად საგონებელთა ლოცვათანი, თუ ვითარ ჯერ-არს.—სწინდისით ლოცვანი ესრეთ ჯერ-არს, რათა პირველად ვისწავთ გონებისა ლოცვსა კეთილად შეწირვა და გამოვაჩინოთ სხუადასხუათობა ლოცუათა...“
86r—99v.

3. „ლოცუა გონების განხილვისა ლათინელთა განკარგვათაგან, ახლად თარგმნილი სომხურის ენისაგან ქართულად მეშვდემ იოანე ორბელიანისა, ქრისტეს აქათ 1739.—შორის სულიერისა წურთილებისა, რომლითაცა კაცნი კეთილმსახურნი ილუწიანი წმიდად დაცვად თავისა თისსა რომნი ლისა, არა არს სხუა რომელიმე წურთილებაჲ უადვილესი...“
100r—103r.

შენიშვნა: უკანასკნელ თხზულებას ერთვის: „სიტყული მთარგმნელისა: იმეცნე, ზ აღმოჩქითხულო.—არა ეკალთაგან მოსთულიან ყურმენი, არცა კუროსათვათაგან ლეღვი. ბრძანება არს ქუმარტი ჩემებრსა ეკალთაგან შემოთბილსა ზედა, გარნა ნა-ღუაწი ესე ჩემი უტკბილეს ყურმენისა და უგემოვნეს ლეღვსა არს, დალაცათუ მე ვარ ეკალი და კუროსთავი ცთომათა შინა ჩემთა და არარაჲ ვეთილნი მოისთობიან ჩემგან: არამედ ესევა გუფუწყების, ვითარმედ რაჲცა თქუან მწიგნობართა ჰქმენითო და საქმეთა მათთა ნუ იქმო, თქნცა წარეთ ჰყავთ მეცნიერნი, რომელ ლეღვსა მას ყური მიუტყარიო. რამეთუ მე ქართულისა ენითა არა მეტილვა, და ახლად სომხურისა კვისაგან ქართულსა კუთ მოცეველ ესე, ფრიად სასარგებლო და სამარადისოდ შემწე ყოველთა მართლმად-ღებელთა და უმეტესად სკულისა კეთილ-მშახურთა და ყოველთა დიდთა და მცირეთა... არამედ უწყი ქუმარტიად, რამეთუ ამოებად ამოთა ყოველივე ამო არს, და ესე-ვითარი მკვდრ და წარუვალ. შენდობისა მოქმენე, ზემოცა სენენელი, მიწა მიწისაგანი მე შევიდე იოანე ჯენბაკურიანი ორბელიანი“ (103v—111v).

მინაწერი მოიპოვება 113r-v-ზე.

261

ბაბრიელ მცირე: მანანა—XVIII

120 ფ.; 14,5×10; ქალაღი: ტყავადაკრული მუყაოს ყდა (კიისაგან დახიანებული); ნხედრული (დასაწყისი ნუსხურით სინგურად); შემკული (მოცემულია ფერადებით შესრულებული მიტრა და ბარძიმი, ზენ წარწერით: „გინაზოდენ ტაკუკო ოქროსაო, საესეთ მანანათაო“ და თავსამაჟული—1r); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 119v, 120 r-v.

„ლუთიე დიდებულთა წმიდათათჳს შესხმანი, სულსა დამატკობელნი, რომელსა ეწოდების მანანა. შესხმა ა. ლთიე ბრწყინულისა და ყოვლად დიდებულისა დედოფლისა ჩნისა ღთისმშობელისა.—აღსდევ უფალო განსასუკნებელად შენდა, შენდა კიდობანი სიწმინდისა შენისა. ეჳა ღთისა სიტკბოებისა საუნჯეო, შემოსილო გარეთ და შინათ არა ოქროთა, არამედ სულთა წმიდითა, ლთიე ბრწყინვალეო დედოფალო მარიაიმ...“ 1r—117r.

შენიშვნა: ხელნაწერში მოცემულია შემდეგი შესხმანი:

ა. „შესხმა ღთისმშობელისა...“ (1r—40r);

ბ. „სიტყუა იესუ ტკბილისა...“ (40r—47v);

გ. „შესხმა ღიე მგენიერისა და ცხოველსმყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისა...“ (47v—54r).

დ. „შესხმა წმიდათა ღიე განათლებულთა ზეცის ძალთა, ყოვლად პატიოსანთა ანგელოსთა...“ (54r—59v);

ე. „შესხმა წმიდისა და ღიე დიდებულისა ნათლსმცემელისა იოანესი...“ (59v—67r);

ვ. „შესხმა მოციქულთა...“ (67v—75v);

ზ. „შესხმა მოწამეთა...“ (75v—83v);

ც. „შესხმა მღუდელთ-მთავართა...“ (84r—94v);

ძ. „შესხმა ღირსთა მამათა...“ (95r—104v);

წ. „შესხმა ილიასი...“ (104v—107v);

ი. „შესხმა მეფეთა...“ (107v—109v);

იბ. „შესხმა მათათა...“ (109v—112v);

იგ. „შესხმა ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა მარიაიმისა...“ (112v—117r).

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: „სარჩევი, რომელთ ენებოსთ ამით შესხმითა ღთისმშობელისა დიდება და ღიე ბრწყინვალეთა დღესასწაულთა გკლესიისა მიერ პატიეცემულთა შემკობაჲ, ესეგუართთა სარჩევითა კეთილ არს და შეენიერ...“ (117v—119v).

ანდერძი: „სრულ იქმნა სულისა დამატკობელი მანანა, დიდებად ღთის დედისა იყავნ, იყავნ“ (119r).

მიწაწერი მოიპოვება Ir-სა II r-ზე.

262

ბასიკარატოს: წამება მოწამისა გიორგისა—XVIII-XIX

53 ფ.; 11×9,5; ქალაღი: ტყავადაკრული ტვირთული ხის ყდა (ქვედა ყდა დახიანებულია,—მომწეარია) ნაკლული (46 და 47 ფ. შორის ამოჭრილია 5 ფ.-ელი); ნუსხური (სათაურები ასომთავრული ხუცურით სინგურად); [XVIII—XIX ს.]; დაუწერელია: 1v—14v, 15v, 46r—53r.

„თვესა აპრილსა კვ. წამება წმიდისა დიდებულისა მთავარ-მოწმისა გიორგისა.—რაჟამს იგი დაეყრა კერპთმსახურებასა საეშმაკოსა ყოველი სოფელი, იყო მათ ჟამთა ბერძენთა ზედა მეფე, რომელსა ერქუა დეოკლიტიანე, მკეცი, მძვნეარე და განპრყუნელი სამწყსოთა...“ 16r—45v.

ანდერძი (ავტორისა): „ბოლო მე პასიკრატოს, მონად წმიდისად გიორგისი, პირველითან შევდგე უფალსა ჩემსა, და აღვსწერე წამება მისი ჭეშმარიტად, და ნეტარ არს რომელსა რწმენს ქრისტე ღმერთი ჭეშმარიტი და მესწენი ჩემი, რომლისა არს დიდებად და სიმტკიცე თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აჲ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ“ (45 v).

მინაწერები მოიპოვება ზედა ყდის r-სა, და 53r-ზე.

263

კრებული—XVIII

171 ფ; 11X6; ქალაღდი; ტყავადაკრული ხის ტვიფრული ყდა; დაზიანებული (ყდა, დასაწყისი და ბოლო ფურცლები ნაკაშია კვისაგან); მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურით სინგურად); [XVIII ს.].

1. „სძლისპირნი საციისკრონი, რუა კმანი, [გალო]ბა ა. სძლისპირი.—სასწაულითა იქსნა ერი უფალმან და ზღუა მღელუარე სიტყვთ განაკმო პირველ, და დღეს უბრწინელად იშუა ქალწულისაგან...“ 1r—88r.

2. „სძლისპირნი სამწუხრონი, რუა კმანი, უფალო ღაღად - ვჰკაჟესსა ზედა, კმა ა.—შენ სიტყუა დაუსაბამო, ზეცისა მეუფე, თანასწორი მამისა, სიმდაბლითა გარდამოკედ და ქალწულისაგან ვითარცა ყრმა იშვე...“ 89r—104v.

3. „წმიდათა ორმოცთა. მესამესა კურიაკესა, ჯუარის თაყუანისცემასა ცისკრად, კატავასია.—წინათვე გამოსახა დიდმან ღისმზილუცლმან მოსე ჯუარი შენი, მაცხოვარ, რაჟამს განაპნა წყალნი...“ 105r—106r.

„რუა კმა ფერისცუალების მწუხრისა, ა. ღმერთო მოხედენ.—უპირატესი მხისა და მთიებისა ქრისტე მეუფე კორციელად გამოჩნდა და კაცთა შორის აღიზარდა წყალობით...“ 106v—108r.

5. „რუა კმა, ღისმშობლის მიცუალებას მწუხრისა,—საღთოთა წამისყოფითა, ყოვლით კერძო მოციქულნი, ღმერთ - შემოსილნი დბლნი, ღრუბლათა აღიტაცნეს...“ 108r—109v.

6. „რუა კმა ნათლისცემლის თავის კუტისა.—ა. რომელი კორციტად დღეს უღრითათა სახითა მშობელმან მკულელობისამან უსჯულოსა მის შეყოფისათვს ყოვლად ბილქი(!) ასული აღქურა მზაკეარებით...“ 109v—111v.

7. „წმიდასა და დიდსა პარასკევსა ცისკრად, რომელ არს შეხუცტილი ან ი.—საცნობელნი ჩნნი, & შორწმუნენო, ქრისტესა წარუდგინნეთ, და სულნი ჩნნი მისთვის დაესხნეთ, ვითარცა მეგობართა მისთა...“ 112r—127v.

8. „ხუთშაბათისა მესხეთესა, წმიდათა ორმოცთასა ცისკრად, კანონი დიდი, თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა ანდრეა კრიტელ იეროსალიმელისა, კმა ვ, გალობა ა. სძლისპირი.—შემწე და მკსნელ და მფარულ მესყავნ მე მაცხოვარებად ჩემდა...“ 128r—171r.

264

პორფირი: ვეყვანილება—XVIII-XIX

155 ფ.; 10,5X8; ქალაღი (სხვდასხვა); ქალაღის ყდა; მხედრული (სხვდასხვა ხელით; სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები ასომთავრული ხუტურით); თავბოლო კახმულობიანი (3r, 53v); [XIX ს. დასაწყისი]; დაუწერელია: 1r—3v.

„პორფირი (ასომთავრული ხუტურით გრეხილად), ნათესავეისათვს.—ხოლო ჰგავს უკულ, არცა ნათესავი და არცა სახე მარტივად არა ითქმიან, რამეთუ ნათესავად ითქმის, და ვიეთთა ქონებითა რაამე ერთისა რამესამე მიმართ და თვთოეულის მიმართ შეკრებაჲ...“ 5v—53v.

შენიშვნა: ა. უძღვის [შესავალი]: „ნამდვლ საჭირო არს ხურისაორე და არისტოტელისა მიერისა შინა კატილორითა მნებაჲ მასწავლელიბათა ცნობად...“ ბ. ცალკე თავებად არის გახნილული კიდევ: სახისათვს, განყოფილებებისათვს, თვისისათვს და შემთხუცეთისათვს.

265

ლოცვები—XVIII-XIX

105 ფ.; 8X6,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით, დასაწყისი ასოები ასომთავრული ხუტურით); [XVIII-XIX ს.]; დაუწერელია: 103v—105v.

1. [ლოცვა სამებისა და ღთისმშობლისადმი]: „სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, ამინ. დიდება შენდა ღმერთო ჩნო, დიდება შენდა. მუუფეო ზეცათაო...“ 1r—24v.

2. „ლოცვა ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა მიმართ, თქმული ღირსისა ფილოთეოს კონსტანტინეპოლელ არხიეპისკოპოსისა.—უბოწო, შეუგინებელო, უბრწუნელო, ყოვლად წმიდაო ღთისმშობელო, უქორწინებელო სძალო...“ 25r—43v.

3. „ლოცვა განთიად და მიმწუხრი სათქმელი წმიდისა იოანე დამასკელისა.—დიდება შენდა ღმერთო, დამბადებელო და აღმგებელო ყოველთაო, სულგრძელო და მრავალ მოწყალო...“ 43v—48r.

4. „გალობა სავდრებელი ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა მიმართ, რომელი ითქმის ყოვლისა ვნებისათვს სულიერისა და კორცელისა.—მოვედით, თაყვანის ვცეთ ღმერთსა ჩნსა, მოვედით, თაყვანის ვცეთ მუუფესა ჩუტნსა...“ 48v—84r.

5. „ლოცვა დაწოლისა, შემდგომად მწუხრისა.—კურთხეულ ხარ მეუფეო, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო, რომელმან განანათღე დღე ნათლითა მზისათა...“ 84v—103r.

266

იბაკონი და იკონი ღვთისმშობლისანი—XIX

57 ფ.; 10×8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ბოლონაკლული; დახიანებული (ფურცლები ამოცვენილია); მედრული (სათარუბი სინგურით); [XIX ს.].

„იბაკონი და იკონი წმიდისა ღმრთისმშობლისანი. კმა ც.—[ზეშთა] მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილნი განსაცდელთაგან, სანადღობელსა შეგსწირავეთ...“ 1r—47r.

შენიშვნა: ერთვის: „ლოცვა ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობლისა მიმართ, თქმული ღირსისა ფილოთეოს კონსტანტინოპოლელ არხიეპისკოპოსისა.—უბიწო, შეუგინებელო. უბრწუნელო, ყოვლად წმიდაო ღმრთისმშობელო, უქორწინებელო...“ (47v—57v).

წყდება: „სხვა ლოცვა ღმრთისმშობლისა“...

267

ლოცვანი—XVIII

78 ფ.; 7×4,5; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; ნუსხური (სათარუბი სინგურით); მინიატურები მოიპოვება: 22v, 24v. 31v, 33v, 38v, 37v, 41v, 46v, 55v, 56v; ნაწარმოებთა დასაწყისები შემკულია თავაჯამულობებით, ტექსტი ჩასმულია ვარაყიან ჩარჩოებში; [XVIII ს.]; დაუწერელია 1r—22r, 58r—63v, 66r—78v.

1. „ლოცვა შუალამისა გულითა მკურვალთა.—აწ აღმადგინე მე, უფალო ღმერთო ჩემო, თაყვანის ცემად შენდა ქამსა ამას და აღახუენ ბაგენი ჩემნი გალობად...“ 23r—24r.

2. „იბაკონი წისა ღმრთისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების ქართულად, ხოლო ბერძულად აკატისტნი ღო.—ზეშთა [მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილნი განსაცდელთაგან...“ 25r—31v.

3. „ლოცვა წისა მამისა ჩნისა დანიელისი ბრძოლისა სიძვისასა სავედრებელი.—შემწე იქმენ ჩემ ზედა მეუფეო ყოველთაო, ზეშთა სახიერო ქრისტე...“ 32r.

4. „ლოცვა სინანულისა, უკეთუ [ე]შმაკისაგან იძლიოს.—უფალო, თუ მიწებს და თუ არა, მაცხოვრე მესახელისა შენისათვის წმიდისა...“ 32v—33r.

5. „ლოცვა დღითი-დღე სათქმელი ყოვლად წმიდისა ღთისმშობლისა მიმართ, უკეთუ გსურის ხილვა მისი ჟამსა სულისა შენისა განყოფისასა.— შეიწყნარე აწ, დიდებულო დედოფალო ჩემო, სახიერო, გლახაკი ვედრებამ ჩემი უღირსისა პირისაგან შენდა შეწირული...“ 34r—36r.

6. „გალობანი ჯვარისანი.—ქრისტე ღმერთო ჩნო, რომელმან ნებსით თვისით ჯვარცმა დაითმინე...“ 36v.

7. „ლოცვა წისა სვიმეონისი გულის-სიტყუათათვის, როდეს მოვიკედეს.—ჟე უფალო იესუ ქრისტე, სიტყაო ღისა უკდვისაო...“ 37r-v.

8. „ლოცვა განთიად და მიმწუხრი სათქმელი, თქმული იოვანე დამასკელისა.—დიდება შენდა ღმერთო, დამაბედებელო და ამგებელო ყოველთა...“ 39r—40r.

9. „ლოცვა, ოდეს მტერსა ზედა საბრძოლველად მიხვდოდე, ესე თქვი.—უფალო, იესუ ქრისტე, რომელმან წინ და ყოვლად ქებულნი მოწამენი შენნი განწესენ მკედრად ყოველთა ზედა სოფელსა...“ 40v—41v.

10. „ლოცვა სავედრებელი ყოვლად წმიდისა ღთისმშობლისა, თქმული მარკოზ მონაზონისა.—მრავალნი და დიდებულნი ნიჭნი მომცნეს მე დამბედებელისა და ღისა ჩემისაგან...“ 42r—46r.

11. „პარაკლისი სავედრებელი ყოვლად წმიდისა ღთისმშობლისა.—ზნ: კურთხეულ არსი, მოვედით თაყვანის ვსცეთ და შეუფრდეთ; გ უფალო...“ 47r—55v.

12. „ლოცვა გზასა და წარმავალისა ზედა.—უფალო ღმერთო, რომელი თანამოგზაურ ექმენ მონასა შენსა იაკობს...“ 56r-v.

13. „ლოცვა, ის ვალმითი და ესე მგზავრობისა, თქმული იოანე კპროპირისა.—ჟე უფალო, იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩნო, მეუფეო სახიერო და კაცთ მოყვარეო, ნუ განგუცქრობები ჩნენ, ნუ განგუცქრობები, ნუ დამავადებ ჩნ და ნუცა დამიტეობ...“ 57r.

მიანაწი (მხედრულით): „ეს წიგნი მათს უმაღლესობის მეფის ირაკლეს ძამან, მეუღლემან ბიძას(!) ჩემის მეფის ძის ლევანისამან, ჟნ დრონი კას შეიღის ასულმან ნინამ მიბოძა მე, მულისწულსა თჳსა, იმერთა მეფის სოლომონის დას, ბატონისმეფის არჩილის ასულს მარცამს, დროსა უკეთილმსაჯურებისა და უმაღლესისა სრულიად საქართველოს მეფის ირაკლის მოწყალესა პაპისა ჩემასა უღირსად შეწყნარებელისა ჩემისა. ღმერთო, შეიწყალე სული მისი და ძენი და ასულნი მიანი, ამინ (64r—65v).“

268

ლოცვები—XVIII

69 ფ.; 5X3,5; ქაღალდი; ტყავდაკრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით) [XVIII ს.]; დაუწერელი: 1r—4v, 28r-v.

1. „იბაკონია: ზესთა მბრძოლო უფალო, ჯოჯოხეთისა დამორგუნველო, რამეთუ კსნილი საუკუნესა სიკუდილისაგან...“ 5r—27v.

2. „სავედრებელი ვალობა უფლისა ჩენისა იესო ქრისტესი. ვალობა ა, კმა ვ, სძლისიზი. ზღვა მეწამული.—იესო ტკბილო, ქრისტე იესო, სულგრძელო, სულისა ჩემისა წყლულმანი განკურნენ იესო და დაატკბე გული ჩემო...“ 29r—44v.

3. „პარაკლისი სავედრებელი წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა მიმართ.—ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩენითათა უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალენ...“ 45r—69r.

269

მიხითარ ხმასტიელი: რიტორიკა—XIX

22 ფ.; 17,5X11; ქაღალდი; უყდო; დაუსრულებელი; შედრული (სათურები ასომთავრული ხუცურით); [XIX ს.]; დაუწერელია: 19v—22v.

„კელოვნებისათჳს რიტორებისა, ესე იგი მჭევრ-მეტეჳლობისა, წიგნი ა. თჳს საზღურისა სამჭევრმეტეჳოვსა და წულღებისა ნაწილთა მისთასა, თავი ა.— მჭევრ-მეტეჳეობა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს კელოვნება საკეთილ-მეტეჳო, ითქმის კელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა კელოვნებათა...“ 6r—19r.

წყდება: „... თავი დ. პირველი უჳუც ადგილი, რომელ არს საზღვარი, არს სიტყუად მასაინოე ბუნებასა საქმისა განსაზღურებულისასა, ვითარ სიტყუად ესე: კაცი არს სიტყვიერი, ცხოველი არს საზღურაი“... (დაუმთავრებელი).

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. დაფურცელი: „მიხითარ ყოვლად ბრძნისა მოძღურისა სომეხთასა სე ვასტიელი ს კმნილი წიგნი რიტორიკა, სარგებელად ყრმათა სხოლის შინათა, ქართულსა ხმასა ზედა გარდამოღებით შრომილი ანტონის მიერ არხიკისკოპოსისა, ყოვლისა საქართულლოვსა, დავითიან ბაგრატოვანისა, დროსა უკეთილმსახურესისა, ყოვლად უბრწყინვალესისა და უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მეორისა, მკურობელისა ყოვლისა საქართულლოვსა, მამათ-მთავრობასა ანტონისსა, წულსა დასაბამიდაჲ სოფლისა 7272, ზორციელად შობითგან სიტყვისა დოისა—1764, თთჳსა მეხუთესა“ (1r-v);

ბ. წინასიტყუაობა,—ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არხიკისკოპოსისა ყოვლისა საქართულლოვსა, დავითიან ბაგრატოვანისა, ირაკლის მიმართ მეორისა...“ (ნახე ხელნაწერი 256, შენიშვნა ბ; 1r—5v).

270

მოთხრობა უგუნურებითის გამომეძიებლობისა—XIX

28 ფ.; 17,5X11; ქაღალდი; უყდო; შედრული; [XIX ს.].

„მოთხრობა უგუნურებითის გამომეძიებლობისა.—ორნი ყმაწვილნი აზნაურნი მდიდარნი და ჩინებულნი სცხოვრებდენ ერთად ქლორენციასა შინა. იმთ ფრკვათ, ერთს—ანზელმ და მეორეს—ლოტარი. ისინი წლითაც და ზნეობითაც ერთიმეორისა ისე მსგავსნი და შეთვისებულნი იყვნენ, როგორც ეშესაბამება და[ა]ხლოება ორთა მეგობართა. ანზელმ კი უმეტესად მოარშიყე იყო ლოტარიხედ, რომელიც ხშირად შესწირავდა დროს არშიყობას...“ 1r—25v.

შენიშვნა: დართული აქვს რუსული სიტყვებისა და გამოთქმების ქართული ახსნა: „პერიედიტე ტული—იქით ჩადადი; სჳდი პერიედი—აქეთ გადმოდი... место, сги—შუროსება, შჳრის ძიება, მაგიერი ბოროტის წილ...“ (26r—28r).

წყდება: „...დგრევია ზასოხლი—ხეები გამზნარა; ასუმილი—გაახმეს“...

271

კრებული—XIX

12 ფ.; 17×11; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; დაზიანებული; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 12r.

1. „მოკლე ჰაზრი ყოველთა სწავლათათჳს სახმარად ყრმათა საქართუცლომსათა, შესავალი (კითხვა-მიგება).—კი[თ.]. რაი თანა-აცს კაცსა ცნობად? მი[გ.]. სამი ნივთი: 1. თავი თჳსი, 2. ლმერთი, ვითარცა შემრქმელი თჳსი, და 3. ქმნილნი დაბადებულნი კაცისათჳს...“ 1r—6v.

2. „საზღუარი ღრამმატიკისა. —ღრამმატიკა არს შემძლებლობა მართლ-უბნობად და წესიერ წერად. ღრამმატიკის უმთავრესნი ნაწილნი არიან ოთხნი: 1. წიგნი, 2. მარცული, 3. ლექსი და 4. სიტყუა...“ 7r—11v.

წყდება: „...სიტყვის ნაწილნი, რომელნიცა ითხოვენ ძიებასა“... (თავრდან: „საზღუარი სჯნტაქსისა“).

272

შემოკლებული კატეხიზმო—XIX

15 ფ.; 7×11; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; ბოლონაკლული; მხედრული (სათურები ასომთავრული ზეცურით); XIX ს. (ქვირნიშანი: 1860)

„შემოკლებული კატეხიზმოს. —კატეხიზმოს არს შემოკლებული ჰსწავლა, ვითარ ჯერ-არს ცნობად ღისა და მოქცევად მებრ მისთა მცნებათა. ამისდა მომართ მოგყუანს ჩუცნ თვთ ბუნება და აღძრცვლება ღისა, და ესრეთ კატეხიზმოს განიყოფის ორთა ზედა ნაწილთა...“ 1r—15v.

წყდება: „...7. არამედ გჳკსენ ჩნ ბოროტისაგან, ვითხოვთ ამით“... (III თავიდან).

273

გრამატიკა—XIX

6 ფ.; 17,5×11; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 4v—5r.

„შესავალი ღრამმატიკისა. § 1.—ღრამმატიკა არს სწავლა მართლ-უბნობისა, წერისა, კითხვისა და გულისკმისყოფისა მათისა თჳსებისამებრ ხმარებისა ენათასა. სხოლიო: ლექსი ესე ღრამმა არს ელინებრი და დაჰნიშნავს წიგნსა, ანუ წერილსა, ანუ ასოსა, და ამისთჳს ღრამმატიკა არს სწავლა თჳსებათათჳს და ხმარებათა ასოთასა...“ 1r—4r.

წყდება: „...საქმე უმცირესი, ანუ ფრიად მცირე, ანუ ყოვლად უმცირესი, ფრიად უმცირესი და სხუანი“... (§ 23-დან).

274

ხსენება ღვთისთავის ალმაშენებლისა—XIX-XX

2 ფ.; 35×22,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX—XX ს.]

„თეგსა იანვარსა კვ. კსენება კეთილმსახურისა მეფისა დავით მესამისა ყოვლისა საქართველოჲსა და ზედწოდებულისა ალმაშენებლისა, გ. მ.—ხოლო იყო წა დავით ძირთაგან კეთილრტოვანისაგან დავითიანისა, აღმოცენებული ძველთაგან, მართლისა სარწმუნოებისა შობილი. და ოდეს მოიწია უსჯულო აგარიანი აღმოსავლეთით წარსატყვენელად ჩრდილოეთისა მხარეთა, მას ჟამსა წა ესე იყო უსრული ასაკითა და ივლტოდა მთად ოსეთისა... 1r—2r.

წყდება: „...სულარი ერთი და მას თანა მოგვთაგან შეწირული ოქრო, რომელი შობასა უფლისასა შესწირეს ქრისტესა“...“

275

ქილილა და დამანა—XIX

416 ფ.; 31,5×20,5; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს. დასაწყ.]

„ქილილა და დამანა: „ვიწყევით პირველი არაკი იგავთა თვალ-მარგალიტთა, მებაზრეთა და სიტყუა-კელოვანთა, გამომჩრცკელთა და უცხოთა არაკებთათვის პირის ამღებთა და საკვირველთა, შემჭევრებითა თქმულთა შემაწყობელთა, ამა ამბისა თავი ჰაი, ჰაი ასე მოურთავსთ ქებულისა და გამოჩენილისა კაბადონთა, დასაწყის ფურცელი უცხოთ რამ შეუწყვიათ, რომელსა პირველსა ჟამთა და დროთა ჩინეთისა ქვეყანასა ერთი მეფე ყოფილა, რომე მისი ბედ-სვიანობა და მისის სახელდიდების კმა ყოველგან განუფილ იყო...“ 10r—415v.

წყდება: „...რალასლა ვეძებ სახვეწრად კლდესა, ტყესა და მახესა, რაც ვერგოთ ჩემის ამ საქმით, აწლა თვითანცა ნახესა“...“

(1886 წლის გამოცემის მიხედვით ნ. გვ. 586, 17; აკლია მარტო უკანასკნელი სტროფი).

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ქარი პირველი ქილილა-დამანასი, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმნები მეფის ვახტანგისაგან:

მეც მიყვევ სპარსთა ზღაპარსა თარგმანებისა მძებართა.

არავინ მიშვებს გარეგანმთათა და გინა მე ბართა...“ (1r). ბ. „დასაწყისი პირველი წიგნისა ამის, შესავალად თქმული ბრძენისა [ანუ]რი სილიისა.—სრული სიბრძნე ამისად შემსავსებულად საფუძველად...“ (1v—3r); გ. [წინასიტყვაობა სპარსული ვერსიისათვის] (3r—6r); დ. „ანდურომი დიდს ჰირსა შინა მყოფის მეფის ვახტანგისა. ჟამსა მას პატიოსნისა და ამაღლებულისა, დიდათ შუნიერისა თვითმპყრობელისა და დიდ

გვირგვინოსანისა მეფეთ-მეფისა თამარისა ესე წიგნი ვთარგმნათ, რომელი ცხოვრებასა ქართლისასა წერილ არს, ამითიც საცნაურ არს...“ (6r—7v); ე. [წინასიტყვაობა „ქილილა-დამანას“ ქართული ვერსიისათვის]: „ეს წიგნი ჭირმანს, ისპანს, შეჭირვებაში მყოფსა და უსაქმო მზრუნვასა, გონების ურვის წამლად მოგებუშავა, მეფეს ყახტანგასა სპარსულისაგან ქართულად ვთარგმნინა...“ (7v—9v; ეს წინასიტყვაობა 1886 წლის გამოცემაში არ იბოვება); ვ. [სარჩევი...] (9v—10r).

შიგადაშიგ თავისუფალ ფურცლებზე ჩაწერილია ძველი და ახალი თაობის—„მამათა და შვილთა“—პაექრობა (43v—44r; 57r; 172v—173r; 184v; 416r).

ხელნაწერი დატოვებულია თავისუფალი ადგილები სურათების ჩასახატავად.

276

რუჰათის მემე ალექსი მიხვილის ძე: სამართლის წიგნი—XVIII

400 ფ.; 13×20; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა (ზედა ყდის ფიციარი დაკარგულია, დარჩენილია ტყავი); თუნაკლული (აკლია პირველი ოთხი ფურცელი); დაზიანებული (პირველი ათი ფურცელი ამოვარდნილია და ნაწილობრივ დაზრულია ქიისაგან); მუდრული (სათურებო სინგურით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 62v—64v, 68v, 397r—400v.

[სამართლის წიგნი]: „თავი ა. ამაში არის თ განჩინება მლთის მემობელთათვის და ეკლესიათა აღმაშფოთებელთათვის.—ა. თუ ვინმე სხვამ სჯულსამ, როშლისაც იყოს სჯულსამ(!), და ანუ რუსმან კაცმან დასდეს გმობა უფალსა ღმერთსა და მაცხოვარსა ჩვენსა იესოს ქრისტესსა ზედა და ანუ მშობელსა მისსა, ყოვლად წმინდასა დედოფალსა ჩვენსა მლთისმშობელსა და მარადის ქალწულსა მარიამს ზედა, ანუ პატოისანსა ჯვარსა ზედა, და ანუ წმინდათა მისთა ზედა, ამისთვის გამოიძიონ ყოვლის გამოძიებითა მაგრაღ...“ 69r—396v.

შენიშვნა: სამართლის წიგნი შედგება 25 თავისაგან.

წინ უძღვის: ა. «თავთა» და მის შემადგენელ «განაჩენთა» სარჩევი (1r—62r);

ბ. [წინასიტყვაობა სამართლის წიგნის შემდგენელთა]: „პატრონმან მეფემან და დიდმან მთავარმან ალექსიმ მიხვილის შვილმან, ყოვლის რუსეთის თვითმპყრობელმან, მეტყესა წელსა მასაკისა თვისისასა და მესამესა წელსა მლთივ დატულსა შეფობისა მისისასა ზრახვა ჰყო...“ (65r—68r).

277

ჭინელონი: ბარდასავალი თელემეკისა—XVIII

140 ფ.; 19,7×16; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); ტყავადაკრული ხის ყდა; ბოლონაკლული; დაზიანებული; მუდრული (სხვადასხვა ხელით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 1v, 2v, 6v, 120v—140v.

„გარდასავალი თელემეკისა ძისა ულისესი, წიგნი პირველი.—ულისესს წარსელის უკან კალიპსო ვერლარა ნუგეშ იცემს მწუხარებითა თავსა თვსსა, საწყალს ეძახის, რომელ უსიყუდილო არს, ქებასა მისსა ტკბილი კმოვანებანი სახიობისა არლარა არიან...“ 7r—120r.

წყდება: „...მოკლე სიტყვითა გამომიჩინა ცხადად, რომე მას მასთან მას(!) შეგობრობა აქენ შეურყეველი“... (მე-13 წიგნიდან).

შენიშვნა: თხზულება 13 წიგნისაგან შედგება.

წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „გარდასავალი თელემაკისა ძისა ულისესი, კმნული უფლისა ქენელონისა მიერ, ძრანტუხის კოროლის შვილთა მასწავლებლისა, რომელი იყო მერმე არხიეპისკოპოზი კამბრეისისა და მთავარი რომის იმპერიისა“ (1r); ბ. „არღუმენტი, ესე არს გამოცხადებანი წიგნთა, რომელ არიან პირველს ნაწილსა შორის. წიგნი პირველი.—მინერვა თანა ზღვეს თელემაკს სახითა მანტოროისათა...“ (3r—6r).

278

ბრიგოლი: ცხოვრება ბასილისი და თეოდორასი—1703

120 ფ.; 19,2×15; ქალაქი; ტყავადაკრული მუყაოს მოცილებული ყდა; თავნაკლული (აკლია პირველი ოთხი ფურცელი); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1703 წ. (119v); ტექსტში მრავლად არის გაშვებული ადგილი ილუსტრაციებისათვის; გადამწერი —გალობელი პეტრე (119v); ადგილი—მოსკოვი (119v).

[გრიგოლი: ცხოვრება ღირსისა მამისა ჩუენისა ბასილისი და მკეელისა მისისა თეოდორასი].—...სისა მიერ. ხოლო მათ შეიპყრეს იგი და შეუკრნეს კელნი მისნი და ეგრეთ მიიყვანეს წინაშე მფეისა და თვითოეულად ყოველივე აუწყეს მისთვის მფეისა და ჰრქვეს...“ 1r—119v.

ანდერძი: „ხოლო აღწერა საღთო ესე წიგნი მოხილვისა სამეფოსა ამას ქალაქსა შინა მოსკოს, კელითა მგალობლის პეტრესითა, დასაბამითგან ვიდრე აქამომდე წელთა გარდასრულთა შვიდი ათას ორას და ათერთმეტსა, ხოლო კრისტეს აქათ—ათას შვიდას სამსა. გვედრები ყოველთა, შენდობას ჰყოფდეთ ჩემ უღირსისათვის, ოდესკინმე მიემთხვეოდეთ, რამეთუ ფრიადნი კირნი მინახვან ამის გამართვაზედა“ (119v).

მინაწერი მოიპოვება 120r-ზე.

279

კრებული—XIX

141 ფ.; 21×17,2; ქალაქი (ცისფერი); ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; თავბოლო ნაკლული; დაზიანებული (1 და 2-ფ.-დან უმნიშვნელო ნაწილიდაა დარჩენილი, ხოლო მე-3 ფ.-ისა კი—ნახევარი); მხედრული; XIX ს. (კვირინიშანი: 1817).

1. [საბა-სულხან ორბელიანი, სიბრძნე სიცრუისა]: „...ჩვენი გზირი დაურჩევითო. გამოუსივეს კაცი სოფელსა მას, ათასი მარჩილი წაართვეს, დაუწყეს გინება გზირსა,—ცოცხალმან მოგვთხარა და მკედარმან აღგვთხარა. თქვა რუქამ არაკი...“ 3r—83r.

2. [თიძსარიანი]: „კარი მეორე, დასაწყისი. ინდოთ კელმწიფისა ანბავი, მფეის, პატრონის დიდის თეიმურაზისაგან სპარსთა წმინდათასა ქარ-

თულად გამოთქმული.—იყო კელმწიფე ერთი ინდოეთისა, ნათესავად წიგნთა(!) ძველთა გვართა კელმწიფეთა შვილი, და ერქვა სახელად თაყყარჩხან...“ 83v—140r (შდრ. 1939 წლის გამოც., გვ. 196,1)

წყდებდა: „...ერთმანეთს შევარიგოთ და მართალი გამოვიყვანოთ. პებერ-მან ასე უთხრა: შენ მიდი...“

მიწერილი მოიპოვება 140v-სა და 141r-v-ზე.

280

მანბანბ VI: სამართლის წიგნი—XIX

70 ფ.; 21,3×17; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაუ-რები სინგურით); XIX ს. (კვირინშანი: 1815); გაღმწერი—სფირიდონ იაშვილი (ხეჯლაღ-ან); დაღწერელია: 1v—2v, 3v, 67r—70v.

„თქმული და ნაღვაწი და ნასიბრძნი ნეტარად სახსენებელის მეფის ვახ-ტანგისა ჟამსა უფლისწულობისა მისისასა, რომლისა საუკუნო იყავნ კსენება მისი. შესავალი პირველი.—მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარ-სისა მჭები, არა თუ ღირსად, არამედ შეძღებისაებრ ჩემისა მჭებელი და მძო-ნებელი...“ 4r—61v.

შენიშნა: ბოლოში დართულია: „ხანდუკი წიგნისა ამის...“ (62r—66v).

ანდერძი: „ღღმწერი წიგნისა ამის სფირიდონ იაშვილი“ (66v).

მიწერილი მოიპოვება 3r-ზე.

281

სირინოზიანი—1837

169 ფ.; 32×19; ქალაღი; მუყაოს მოცილებული ყდა; დაღლილი (პირტყმოა ჩაკინძული. 27—37 ფ. ფ.); ნაკლული; მხედრული (სათაუოი სინგურით); თავბოლო კახმულობანი (1r, 38v, 41v, 43r, 44v, 47rv, 48r, 54r, 56v, 102r, 104v); შიგაღაშიგ ჩართულია ფერადებით მღარად შესრულებული ილუსტრაციები (1r, 69r, 71r, 105v, 106v); 1837 წ. (70v, 168v); გა-ღმწერი—პავლე ოსეფიჩი (70v); ადგილი—სოფ ახმეტა (168v); დაღწერელია: 169v.

„კარო პირველი. მაშრიყის კელმწიფის არღაფის და ძისა მისისა სირი-ნოზისა ამბავი, შესაკევეად სასწენი.—იყო კელმწიფე ქუტყანასა ვაშრიყისასა, რომელსა ეწოდებოდა სახელად არღაფ. ესე იყო დიდი და მალალი კელმწი-ფე...“ 1r—168v.

ანდერძი: 1. „სრულ იქმნა პირველი კარი 1837 წელსა, თებერღლის 24-სა, კელ-თა ჩემითა, დაღწერა პავლე ოსეფიჩისა მიერ“ (70v); 2. „ღასრულდა კარი მეორე სირი-ნოზისა და მარისისა. ამისა მსმენელნო და წამკითხველნო, თქვენჯა დაღსრულებელ იყვენით ქვეყანასა ზეღ ბენდიერებით. სრულ გჰყავი თელღის უღბდის სოფელს ახმეტა-სა შინა ყოფასა ჩემსა, მარტის 19 დღესა, განზორციელებითღან სიტყსა ღთისა 1837-სა წელსა, ხიღო კართულსა კორონიკო[ნ]სა... წელსა“ (168v).

კრებული—1800

327 ფ.; 16,3×10,5; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); ტყავგადაკრული ტვიჭრული ხის ყდა; დაზიანებული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1800 წ. (56r); გაღმწერი—ხუცესი სუმუნ (56r, 106v, 161v, 181r, 226r, 250r, 272r); დაწერელია: 107r-v, 181v, 272v, 284v.

1. „თა აგვისტოსა ვ. წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩნისა ევოემ ასურისა სიტყუად ფერისცვალებისათვს უფლისა ღმ და მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქრისტესი, მ. გ.— აგარაკისაგან მკა სიხარულია, ხოლო ვენახისაგან ნაყოფნი სანოვაგეთანი, და წერილთაგან სწავლანი [ცხ]ოველსყოფელნი...“ 1r—9v.

2. „თა აგვისტოსა იე. მიცვალებად ყოვლად წმიდისა უბრწუნელისა და უმეტეს კურთხეულისა დედოფლისა ჩნისა ღმმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა ქუცყნით ზეცად ამოღებისათვს, თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა ბასილი კესარიელ მთავარეპისკოპოსისა. ქუცყნით ზეცად აღსლვსა და მისთვისცა, რათა საიდუმლო აღესრულა საკვრველი ცასა და ქუცყანისა წმიდისა მიერ დედისა ღმ, გ. მ.—სამებაწან წმიდამან, ცხოველმან, დიდებულმან, დამბადებულმან ყოველთა დაბადებულთამან, რომელ არს მამა, ძე და სული წმიდად, ერთი უფალი და ერთი ღმერთი, ამან სახიერმან ღირს მყო მე ძიებად საშინელსა საიდუმლოსა ...“ 10r—56r.

3. „თა მარტსა თ. წამებად წმიდათა ორმეოცთა სევასტიას წამებულთა, რომელთა სახელები ესე არს, გ. მ.—დომენტიანოს, კვირილე. ვალენტი, ევტუქი, ევლიკოს... ჟამთა მათ ნოკეკის(!) მეფისათა იყო დევნულება დიდი ქრისტიანეთა...“ 56r—68v.

4. „მეხუთესა კუთშაბათსა. ცხოვრებად წმიდისა და ნეტარისა მარიამ მეგვკტელიისა, რომელი იყოფოდა უდაბხოთა მათ იორდანისათა, მ. გ.—საიდუმლოთა მეფისათა დამარხვა კეთილ არს, ხოლო საქმეთა ღათა ქადაგებად სარგებელ არს და დიდებულ...“ 69r—106v.

5. „ღიდსა პარასკევსა. საკითხავი ჯუარცმისათვს დმ დფლვსა უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესი, თქმული ნეტარისა მამისა ჩნისა გიორგი ნიკომიდელი მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.— მალალსა და აღმარებულსა სახილავსა აღიწია ქადაგებად იგი სახარებისა და ვითარცა კმამ მალლითა ნესტვსა ღალადებითა სასმენელად თვისსა ტკბილისა სწავლისა ყოველთავე მიუწოდს...“ 108r—140v.

6. „ღიდსა პარასკევსა, შუადღე. საკითხავი ვნებისათვს და სიკდილისა, მოსაკსენებელი მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქრისტესი, თქმული ანანი ებრაელისა, მ. გ.—რამეთუ ვცან უფლისაგ ჩნისა იესუ ქრისტესი წიგნთაგან სალოთთა და სარწმუნოებით გულსმოდგინედ ვისწრაფე და აღვსწერენ მოსაკსენებელნი...“ 141r—155r.

7. „განჩინებად პილატესი სიკდილისათვს ივსა.—ნათესავთა შენთა თქუცს შენი მეფობად, ამისთვ სცა განაჩინა შენი სიკდილი და მაშინღა ცემა. შოლტითა მისი სჯულისათვს უძლეველთა მეფეთა...“ 155r—161v.

8. „წმიდათა შორის მამისა ჩინისა ეპიფანე კვპრიელ მთავარეპისკოპოსისა სღა კორცთა უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესათა დაფლესათეს და იოსებ და ნიკოდიმოსისათეს და ჯოჯოხეთად შთასლესათეს უფლისაჲ ყოვლად განმაცხოველებელისა ვნებისა მისისა, რომელი-ესე იკითხების დიდსა შაბათსა, მ. გ.—რაჲ არს ესე დღეს დუმილი ქუცყანასა ზედა, დუმილი მრავალი ქუცყანასა ზედა, და მყუდროებაჲ მრავალი, დუმილი მრავალი, რამეთუ მეფუცესა სძინავს...“ 162r—181r.

9. „თ[უცსა] დეკემბ[ე]რისა ვ. ცხოვრებაჲ და მოქალაქობა წმიდისა და საკვრველთ-მოქმედისა მამისა ჩნისა ნიკოლოზ მთავარეპისკოპოსისა მირიან ქალაქისა, რომელ არს ქუცყანასა ლუკისსა, მ. გ.—ცხოვრებანი და მოქალაქობანი ღთ-შემოსილთა და წმიდათა მამათანი მსგავს არიან მაგალითსა მხატვართასა, რამეთუ ვითარცა ივინე განიცდიან პირველ გამოსახულსა მას სახესა, და კელოვნებით მიამსგავსებენ გამოწერილსა მას...“ 182r—226r.

10. „უწყებაჲ პირველთა, გამოწულილთ შეკრებილი ნეტარისა იოანეს-გან ზუცისა და მონაზონისა დამასკელისა, საკითხავი შობისათეს უფლისა ჩნისა იესუს ქრისტესისა, მ. გ.—რაჲამს ზაფხული მოიწიოს, ყოვლისა სოფლისა ნიეთნი კულად განახლებად მოიქცევან და კაცნი წესიერებითა აგებულებისათა შეზავებულნი სიმრთელესა გუ[ამ]ისასა შეიწყნარებენ...“ 226v—250r.

11. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა გრიგოლი დისმეტყველისა, კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, ნათლისღებისათეს უფლისაჲ ჩნისა იესუ ქრისტესისა, მ. გ.—კდ იესუ მაცხოვარი ჩემი და კდ საიდუმლო, არა საცთურებანი, არცა უმკობელი, არცა საწარმართოსა მის ცთომილებისა და მთვრალობისა...“ 250v—272r.

12. „თა ნოქ[ემ]ბერსა ე. წმიდათა შორის მამისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ მამათმთავრისა, თქმული სერაფიმათეს, გ. მ.—ძლით-და სადმე განვლეთ ოზისთესი (!) უფსკრული, ხოლო ძლით განვლეთ არა გზისა სივრცისათეს, არამედ სწავლის მაცხოვარებისა თქნ თქნთა ნავით მავალთასა...“ 273r—284r.

13. „მოთხრობაჲ მეორედ დატყვევებისათეს დიდებულისა და სამეფუცოსა ქალაქისა, რომელ არს კოსტანტინეპოლელ და ახალ პრამად წოდებული, რომელმან ტყუც კო მაჰმად მეორემან სულთანმან თურქისამან მერყესა წელსა ქრისტეს აქეთ ჩუნგ, თარგმნილი რუსულისაჲან ქართულად გრიგოლ წინამძღუროს-სამ(!) მოსკოვს, ჩადიე.—მაჰმად სულთანი თურქისა ისევ სახელი მეორე მომკვდრისა მამისა თვისსა ამუსატისა, არის მხრიდგან ბეთანიისა, ქალაქითან ბურსიისა...“ 285r—322r.

14. „თა მამისა კბ. სიტყუაჲ წმიდისა და დიდისა ათანასი მთავარეპისკოპოსისა ალექსანდრიელისა მელქისედეკისათეს.—მეფესა მელქილს, ვითარცა თქმულ არს, უკდოდა ორნი ძენი, სახელი პირმშოსა ძისა მელქილს, სახელითვე მამისა თვისსა, ხოლო უმრწემესა ძესა მელქისედეკ...“ 322v—327r.

ანდერძი: „წელსა ქრისტეს აქეთ ჩუ, მ[ა]ის კბ, დმრთოო შეიწყალე ამისი მწვრალი, ცოდვილი ხუცესი ნ (=სემეონ) მფულლით, ძით და ასულით, ამინ, ამინ“ (56r)

283

ღაზითენი—XVII

117 ფ.; 9,5X6,5; ტყავგადაკრული ხის ყდა; ნაკლული (აკლია ფსალმ. 2-ს ან მუხლიდან ე-ს ე მუხლამდის); ნუსხური (სათაურები სინგურით; 4r—5r-სხვა ხელით არის შემდეგში ჩამატებული); [XVII ს.]; დაუწერელია: 3v, 5v—6v.

„და ვით წწრმეტყველისა და მეფისა გალობა, კანონი ა. ფსალმუნნი დავითისი, ზედწარწერილი ებრაელთა შორის, ა.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღმრთოთასა, და გზასა ცოდვითასა არა დადგა და საჯდომელსა უსჯულოთასა არა დაჯდა...“ 4r—114v.

შენიშვნა: ხელნაწერის თავსა და ბოლოს მოპოვება ლოცვა ღვთისმშობლისადმი (1r-2v; 115r-116v.).

მინაწერები: 3r, 19r, 36r, 59r, 69r, 74r, 80r, 106r, 117r.

284

იბაკონი ღვთისმშობლისანი—1609.

138 ფ.; 9X6,5; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); თითოეული გვერდი შემოხაზულია მოთქროვილი ჩარჩოთი; 1609 წ. (137v); გადამწერი—ქუთათაყვის წინამძღვარი ავალიშვილი იოანე (137v—138r); ადგილი—[ქუთათაყვი].

1. „იბაკონი ყოვლად წმიდისანი, დაუჯდომელნი.—ზეშთა მბრძოლისა ჩნისათვის და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ კსინილი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღვსწერთ ღვთისმშობელო ქალწულო შენდა მამართ...“ 2r—47v.

2. „ლოცვა ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა მამართ. უკეთუ გსურის ხილვა მისი ჟამსა სულისა შენისა განყოფისასა.—შეიწყნარე აწ დიდებულო დედოფალო ჩხო, სახიერო, გლახაკი ვედრება ჩემი...“ 48r—61v.

3. [გალობანი ღვთისმშობლისანი]: „მიწყალე მე და გალობაჲ. გალობაჲ: ზღვა უალი. წიგნად სიტყვისა ღმ...“ 62r—91r.

4. „ლოცვაჲ დღითი-ღღე სათქმელი ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა მამართ, თქმული მარკოზ მონაზონისა.—მრავალნი და დიდებულნი ნიქნი მომეცნეს მე დამბადებელისაგან და ღისა ჩნისაგან...“ 91r—107v.

5. „ლოცვა წმიდისა იოანე ოქროპირისა. უკეთუ ვინმე ღვთისმშობლისათა გულითა წარიკითხვდეს უცქველად. ცოდვანი მისნი აღეკაცნეს ღვთისმშობლისათა წმიდისა იოანე ოქროპირისითა.—გმადლობთ შენ უფალო ცხოვრებისა ჩნის, იესუ ქრისტე, ძეო მხოლოდ შობილო...“ 108r—128r.

6. „ლოცვა ძილად მისულისა თქუ.—წმიდაო ანგელოზო უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესო, მცველო და მფარველო მადიდებელისა სულისა და კორცთაო, როდენი რაჲ გმგამწერე(?), ანუ შეგაწუხე, დღენინდელსა (!) ამას დღესა, სიტყვით ანუ საქმით, ანუ გონებით, შემინდევ...“ 128v—137r.

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, ადიდე ორთავე შინა ცხოვრებათა და ამეგობელე დედოფალთ დედოფალი პატრონი ქეთაონ, რომლისა ბრძანებითა აღიწერა წმიდა ესე წიგნი დღით-დღე სალიცველი, ქორონიკონსა სუჲ. მრავალმცა არიან წელნი ცხოვრებისა მისისანი, ამინ. კელითა ფრიად ცოდვილისა ქუათავევის წინამძღვრისა ავალის-შვილისა იოანე სითა“ (137r—138r).

მინაწერი მოიპოვება 1r-v, 2r-სა და 138r-v-ზე.

285

კრებულნი — 1852

403 ფ.; (806 გვ.); 32,6×20; ქალაღი; ტყავდააკრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით, სათაურები სინგურით); თავბოლო კაზმულობიანი (გვ. გვ. 1635, 654, 671, 694, 713, 733, 746); გადაწერი—ელისაბედ იოანე ჯანდიერის ასული რუსიევისა (796 გვ.); დაუწვავლია: გვ. გვ. 562, 732, 799 — 806.

1. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა თქმული იგავისა მისთვის მეზეერისა და ფარისევლისა, მ. გ.—საყუარელნო, ორნი კაცნი აღვიდეს ტაძრად ლოცუად, ერთი ფარისეველი და ერთი მეზუცრე...“ 1—7 გვ.

2. „წმიდათა შორის მამისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა უძღებისათვის შვილისა, მ. გ.—მარადის თანამდებ ვართ ქადაგებდ კაცთმოყუარებასა ღისსა, რამეთუ მის მიერ ცხოველ ვართ, ხოლო უფროსლა აწინდელსა ამას ქამსა...“ 7—18 გვ.

3. „თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ანასტასი სინგელისაა ქრისტეს მიერ შესტუნებულთა და სარწმუნოებით დაძინებულთათვის, მ. გ.—რაა არს ესე დღეს, ზ საყუარელნო, ვითარ მოსწრაფებით და ღირსებით შემოკრებულ ვართ...“ 19—27 გვ.

4. „წმიდისა და ღვთიე განბრძნობილისა მამისა ჩვენისა იოანე დამასკელისა სიტყუა ქრისტეს მიმართ შესვენებულთათვის და რათა სამარადისოდ აღვასრულებდეთ კსენებასა მათსა, მ. გ.—საზრდელთა გემოვანთა წინადაგებანი მრავალგზის არა ხოლო მშვიერთა ქამად თვსსა მიიზიდვენ, არამედ ოდენსე თვთ ჯანმადლართაცა აღსძრვენ...“ 27—44 გვ.

5. „კერიაკესა ხორცთა აღებისასა. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ეფრემ ასურისა, მეორედ მოსლვისათვის უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, მ. გ.—საყუარელნო, ნურარას პატივსცემვით უფროს შეუორკულეგელისა სიყვარულისა, რამეთუ ფრიად ვსცთებით დღით-დღე...“ 44—57 გვ.

6. „წმიდათავანისა მამისა ჩვენისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიისა კაბადუკიისა მარხვისათვის, სიტყუა ა, მ. გ.—დაჰნესტუცთ, იტყვს, აკალ თუცსა შინა ნესტუსა კეთილ შესწავებულსა, დღესა დღესასწაულისა თქუენისასა, ესე ბაიაობად არს საწინასწარმეტყულო...“ 58—66 გვ.

7. „წმიდათავანისა მამისა ჩვენისა ვასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიისა კაბადუკიისა მარხვისათვის, ვიდრე სიტყუა მეორე, მ. გ.—ნუგეშინის

სცემდით, იტყვს, მღუღენლი ერსა. იტყოდით ყურთა მიმართ იერუსალიმისათა, კმაა არს ბუნებაჲ სიტყვსაჲ...“ 68—76 გვ.

8. „თქმული ანასტასი მონაზონისა სინელისა შემოსვლისათჳს მარხეთასა და მეექუსისათჳს ფსალმუნისა, მ. გ.—შემსგავსებული მარხეთა დაწყებისა და ჯეროვნისა სინანულისა მიზეზი მრულებიეს ეკლესიასა მეექუსე ფსალმუნი...“ 76—106 გვ.

9. „წამება წმიდისა მოწამისა თეოდორესი, მ. გ.—ტკბილ არს და საწადელ კსეებაჲ მოწამეთა და სავსე საღვთოთა მადლითა, ამისთვისცა, რომელნი სურვიელად ცნებასა მათსა აღასრულებენ...“ 107—119 გვ.

10. „წმიდისა მამისა ჩვენისა ნექტარი კოსტანტინეპოლით მამათმთავრისა საკითხავი, რომელი-ესე აღწერა სასწაულისა მისთვის წმიდისა თეოდორესსა მიერ აღსრულებულისა, რომელი-იგი აღასრულა ყოვლად ქებულმან და უძლეველმან მოწამემან ჟამთა ივლიანე განდგომილისათა, რომელი-ესე იკითხების პირველსა შვაბთსა წმიდათა მარხეთასა, მ. გ.—ბრწყინვალე არს და შუცნიერ დღეს მგალობელთ-მთავრისა დავითის თანა გალობად ჩვენდა და თქმად...“ 119—133 გვ.

11. „პირველსა კვირიკესა წმიდათა მარხეთასა. თხრობად სასწაულსა მას, რომელი აღსრულა აბიგრიტიას ხატისა მიერ უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესსა და სიტყუა სწავლისა მარხვასათჳს და მოწყალებისა, მ. გ.—ბივრიტად არს ქალაქი რომელიმე, მყოფი საზღვართა ტუროსისა და სიდონისათა და იმწყსების და განეგების სახელგანთქმულისაგან და დიდისა ქალაქისა ანტიოქიისა...“ 133—148 გვ.

12. „თხრობად დიდებულისა სასწაულისა, რომელი იქმნა წმიდასა მას ზედა ჯორჯულსა დიდისა ეკლესიისასა სოფია წმიდას საუფლოსაგან და პატრიოსნისა კატისა უფლისა და ღისა და მაცკოვრისა ჩუტნისა იესო ქესსა, და მუნ მისრულისა მისთვის პატრიკისა და ქრისტეს მოყუარისა მწიგნობრისა მისისა, მ. გ.—არარად ესრეთ არს მაკარებელ სულთა ღის მოყუარეთა, ვითარ საქმეთა ღისა მიერ საკვრეველებით აღსრულებულთა და სიტყვისა მიერ მოქცევისა ჟამთასა...“ 148—155 გვ.

13. „თხრობად სუოთა სარგებელ[ი] სასწაულისა მისთვის, რომელი იქმნა კალკულრატისა პატრიოსნისაგან და წმიდისა კატისა ქრისტესისა, რომლისა მიზეზისათჳს ეწოდა მას თავსმდებ, და თეოდორესთვის მენავისა და აბრაჰამ ჰუარიისა, მ. გ.—სამეფუფოსათა სასწაულთა სახსენებელი წარმოგვდგა დღეს და უხმს მას გულსმოდგინებით მსმენელთაგან...“ 155—171 გვ.

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩუტნისა და ნეტარებით მოხსენებულისა იოანე მონაზონისა და ხუციისა დამასკელისა, სიტყუად კატათთვის, თავი მეორე, მ. გ.—მეტ მე შენდობად მეძიებელსა შენდობისასა, მეუფენო ჩემნო, და მითუალეთ გულსავსებისა სიტყუად ჩემ მიერ, რომელი-ესე ვარ უნდო და უხმარ მონა ღისა ეკლესიისაჲ...“ 171—184 გვ.

15. „თხრობა, მოღებული წმიდათა და სამსაკურებელთა კატათთვის და თუ ვითარ, ანუ რომლისა მიზეზისათჳს განეწესა დღესასწაული მართლმადიდებლობისაჲ, რომელი მიიღო წლითი-წლად აღსრულებულად წმიდამან და დიდმან

ლისა კათოლიკე ეკლესიამან. პირველსა კვრიაკესა წმიდათა მარხუათასა, მ. გ.—მეფესა თეოფილეს მის ჟამისა რად იგი თვთმპყრობელობისა ბერძენთამსა დაეპყრა მთავრობად მიხუცებითა ლისადთა უჯეროსა მის და ბოროტისა ლისა დაძლევისა სკორის მოსაველისა...“ 184—197 გვ.

16. „წამება წმიდათა ორმოცთაჲ, სევასტიას წამებულთაჲ, სახელები მათი ესე არს: დომენტინე, ვალენტი, ვესუქი, ელანოს, სამარაგდე... თეოფილე, გ. მ.—ჟამთა მათ ლიკინოზის მეფობისადთა იყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა...“ 197—205 გვ.

17. „წმიდისა მამისა ჩუტნისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარიაკაბადუკიელი სისა შესხმა წმიდათა ორმოცთა მოწამეთაჲ, მ. გ.—მარტულთა კსენებითა ოდენმცა იქმნა განძლომაჲ მოყუარისა მათისაჲ, რამეთუ საკუთართა ძათდა საყუარელთა მონათა მიმართ მეფუისათა პატივი სხუთა მათდა უდარესთა მონათაჲ...“ 205—214 გვ.

18. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისაჲ ქება ეკლესიად მიმავალთაჲ და კეთილწესიერებისათჳს დიდების მეტყუცლებადთა შინა და სიტყუსა მისთჳს, ვითარმედ: ვიხილე უფალი მედომარედ საყდარსა ზედა მალალსა და აღმატებულსა, მ. გ.—მრავლისა მოსწრაფებისა მჩუცნებელად გკედავ საქმედ მო უანებისათჳს ჩვენ მიერ პირველთა თქმულთაჲსა, ამისთჳსცა უცონელად ვსთესავთ თესლთა მოძღუოებისადთა...“ 215—226 გვ.

19. „თბრობად მარგებელი, ძუელთა თბრობათაგან შეკრებულ[ი], მაუწყებელად საკსენებელსა საკვრელებით ქმნილია სასწაულისასა, რაჟამს სპარსნი და ბარბაროსნი დედოფალსა ამას ქალაქსა ბრძოლად მოადგეს და წარსწყმდესცა სამღვთოთა ბჭობითა განშჯითა, ხოლო ქალაქი ესე უწინებლად დაცული მეოხებითა ლისმშობელისადთა მიერთვან წლითი-წლადსა ვალობს სამადლობელსა დაუჯდომელ სახელ მნებელი დაჲაჲსმის, მ. გ.—წელთა ერაკლის ბერძენთა მეფობისადთა ხუასრო სპარსთა სანთავროს მქონებელმან წარმოავლინა სარვაზრონ მედართ მძღვანველი თჳსი ძალითა მძიმითა...“ 226—235 გვ.

20. „ნეტარისა ვესუქი ხუციისა იერუსალიმლისაჲ შესხმაჲ კარებისათჳს ყოვლად წმიდასა ლისმშობელისა, მ. გ.—ყოველი ვინ კეთილგონერი ენად სამართლად მოიკითხავს ქალწულსა ლისმშობელსა და გეროვნად ძალისაებრ მიემგავსების მთავარანგელოზსა გაბრიელს...“ 235—239 გვ.

21. „იოანე მთავარეპისკოპოსისა თესალონიკელისაჲ სიტყუა განკაცებისათჳს უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტისისა და ბარებისათჳს ყოვლად წმიდისა ლისმშობელისა, გ. მ.—ღამე წარხდა, ხოლო დღე მოგუჯახლა, ხმობს მოციქული. უჩინო იქმნა ღამე ცოდვისაჲ და მოიწია დღე განკაცებისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტისი...“ 239—242 გვ.

22. „მარტკე. წმიდათა შორის მამისა ჩუტნისა სოფრონი იერუსალიმელ პატრიარხისა სიტყუაჲ კარებისათჳს ყოვლად წმიდისა უბრწუნელისა დედოფლისა ჩვენისა ლისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, გ. მ.—ხარებაჲ არს, ძმანო, კარებაჲ და კუალად ვთქუა კარებაჲ. არა ხოლორომელ ყოველთა კარებაჲთა უმაღლეს არს...“ 242—271 გვ.

23. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა სიტყვაჲ კარებისათჳს ყოვლად წმიდისა დედოფლისა ჩვენისა ლისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, მ. გ.—კულად სიხარულისა კარებაჲ, კულად განთავისუფლებისა უწყებაჲ, კულად აღმოწოდებაჲ, კულად აღმოსლვაჲ...“ 271—274 გვ.

24. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ანდრია ეპისკოპოზისა სიტყუა ლაზარესთჳს, ოთხ დღე მომკურისა, რომელი აღადგინა უფალმან, მ. გ.—ლაზარე შემოკრიბაჲ აწინდელი ესე შესაკრებელი და ეგულვების სერობისა ყოფად და ტაბლამსა განამზადებს ღირსებით ტრფილთათჳს სათნოებისაჲთა და წადიერთა ჯეროვნისა რაჲსმე კილვისაჲთა...“ 274—291 გვ.

25. „წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოზისა საკითხავი, თქმული ბზობისათჳს, მ. გ.—საკვრველთაგან საკვრველებად (!) და სასწაულთაგან სასწაულთა მიმართ უფლისათა ვიდოდით მშანო და მიევიწინეთ, რაოდენ შესაძლებელ არს, ძალითი-ძალად...“ 291—299 გვ.

26. „იოანე მდაბლისა მონაზონისა და კუცისა დამასკელისა სიტყუად ლელვსათჳს განკობილისა და იგავისა მისთჳს ვენახისა. აღტჳმა დიდსა ორშაბათსა, მ. გ.—აღმძრავს მე სიტყუად ერთარსი სიტყუად ლისა მამისა, რომელი-იგი მამულთა წიაღთა არაოდეს განეშორა და საშოსა ქალწულისაჲსა გარეშეუწერელად მუცლად ღებულ იქმნა, რომელი-იგი ჩემთჳს ჩემ საცე იქმნა...“ 299—306 გვ.

27. „წმიდათა შორის ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა დიდისა ხუთშაბათისა, განცემისათჳს იუდასაგან და მიცემისათჳს წმიდათა საიდუმლოთა და რათა არა ვიკსენებდეთ ძვირსა, მ. გ.—მცირედ საჭირო არს დღეს თქუენისა მიმართ სიყვარულისა თქმად, ხოლო მცირედ საჭიროება ვთქუ...“ 307—327 გვ.

28. „წმიდათა შორის იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოზისა საკითხავი დიდისა ხუთშაბათისა, განცემისათჳს უფლისა ჩვენისა იესუ ქრისტესი.—გქმუნვარედ ვხედავ დღეს ეკლესიასა სახითა და ფრიალცა შეწუხებულად...“ 327—332 გვ.

29. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა ანდრია იერუსალიმელისა, კრიტელ მთავარეპისკოპოზისა, სიტყუა ბზობისათჳს და იერუსალიმად შესლვისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, მ. გ.—გუშინ მეუფისა თანა ლაზარე მისტუმრნა ჩუენ და სერობად წინა დაგვგო მის ზედა ქმნილი იგი საკვირველება...“ 332—367 გვ.

30. „დიდსა პარასკევსა. საკითხავი ჯუარცმისათჳს და დაფლვისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესისა, თქმული ნეტარისა მამისა ჩვენისა გიორგი ნიკოშიდელ მთავარეპისკოპოზისა, მ. გ.—მაღალსა და აღმატებულსა სახილველსა ღიწია ქადაგება იგი სახარებისაჲ და ვითარცა კჳმა-მაღლითა ნესტუსა დღად-ღებითა...“ 367—396 გვ.

31. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოზისაჲ სიტყუა ვენებისათჳს მაცხოვრისა ჩვენისა

იესუ ქრისტესისა, ძისა ღისა, და ვითარმედ ღღესა რომელსა განაგლინა ადამ სამოთხით, მასვე ღღესა შევიდა ავაზავი სამოთხედ, მ. გ.—გუშინ აღთქმულსა მას ვალსა ღღეს მნებაეს აღსრულებად, საყვარელნო, და ვეძიებ, თუ სადა დაეჭბუქნეთ მაშინ სიტყვა, რამეთუ ესე იყო, გახსოვს განაღა, ვითარმედ: განიზრახეს ჰურიათა უფლისათვს, რათა წარწყმიდონ...“ 396—406 ვვ.

32. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ეპიფანე კვპრელ მთავარებისკოპოსისა სამღვთოთა კორცთა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთა დაფლვისათვს და იოსებ და ნიკოდიმოსისთვს და ჯოჯოკეთს შთასღვისათვს უფლისა შემდგომად განმაცკოველებელისა ენებისა მისისა, რომელი-ესე იკითხვის დიდსა შაბათსა, მ. გ.—რა არს ესე ღღეს ღუმილი მრავალი ქვეყანასა ზედა, ღუმილი მრავალი ქვეყანასა ზედა და მყუღროებად მრავალი...“ 406—431 ვვ.

33. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა [გრიგოლი] ნოსელისა მკუღრეთით აღღვომისათვის უფლისა ჩუენისა ივ ქესისა, მ. გ.—რაოდენიცა მამათმთავართა კურთხევად სულსა სულისა მიერ დამტკიცებულ არს, რაოდენიცა სულიერისა შუჯლისდებისა კეთილი აღთქუმისა მიერ...“ 430—454 ვვ.

34. „აღვსებთვან, შემდგომად ამბორის ყოფისა, ესე საკითხავი ერსა ზედა იკითხების, თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა, მ. გ.—რომელნი კართ ქრისტეს მოყუარენი და მორწმუნენი, მიიღეთ კეთილისა ამის ღღისა კრებად...“ 454—455 ვვ.

35. „თუესა აპრილსა კვ. წამება წმიდისა და დიდებულისა მთავარმოწამისა გიორგისა, მ. გ.—მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქრისტეს პირველ საუკუნეთა მგუფებისა არა არს დასაბამი ღღეთა, არცა დასასრული ცხოვრებისა...“ 455—471 ვვ.

ანდროსი ავტორისა: „ბოლო მე პარეკრატოს (!) მონად წმიდისა გიორგისი, პირველითვანვე შეუღღე უფალსა ჩემსა და აღვსწერე წამება მისი კეშმარტიად. და ნეტარ არს რომელსა პრწყმენს ქრისტე ღმერთი და მკსნელი ჩინი, რომლისა არს დიდება და სიმტკიცე თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ“ (471 ვვ.).

36. „უწყება საკვრეველებათათვს წმიდისა და დიდებულისა ქრისტეს მოწამისა გიორგისა, მ. გ.—რომელნი ჩიქთა ღისათა მიმთხუცვად სურვიელ ხართ საკსენებელსა და კრებასა წმიდათასა შეუოგულებელითა სარწმუნოებითა, მხურვალითა სიყვარულითა ღღესასწაულობად ნუ უღებ ვიქმნებით...“ 471—496 ვვ.

37. „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა სიტყუა ამალღებისათვს იესო ქრისტესასა(!), მ. გ.—ბრწყინვალე არს ყოველი ღღესასწაული უფლისა განგებულებისა და განმამბრწყინებელ გულებსა მორწმუნეთასა...“ 497—501 ვვ.

38. „მისვე წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა იოანე ოქროპირისა კოსტანტინეპოლელ მთავარებისკოპოსისა სიტყუად ამალღებისათვს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა, მ. გ.—სამნი განსაკვრეველნი საქმენი და არა საცნაურნი კაცობრივისა ბუნებისავან თანა შემოათხზნა ბუნებასა ჩნსა საცხოვრებელად...“ 502—504 ვვ.

39. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა გრიგორი დისმეტყუელისა მეერგასიქათვს და სულისა წმიდისა, გ. მ.—დღეს დღესასწაულისათვს მკირედ ვჭილოსოფოსობდეთ, რათა სულწერად ვაღვსასწაულობდეთ, რამეთუ სხვათა სხუა კრებამ, ხოლო სიტყვის მსაკურისა სიტყუად და სიტყუად შესატყვისი ჟამისა...“ 504—515 გვ.

40. „თუცა იენისსა კდ. თქმული წმიდისა მამისა იოანე ოქროპირისა დაღუმებისათვს ზაქარიასა და შობისათვს წინამორბედისა, სიტყუა შესხმითი, გ. მ.—მოსე დიდმან მსაკურმან ლისამან, წინასწარმეტყველთა თავმან, ზღვს მოგ-ზაურმან, რანდმან ჰაერისამან, ტაბლა მყოფელმან მანანასამან, ჰსჯულისმდებელმან ლისამან, რომელმან მიიხუნა ფიცარნი დიდებულნი...“ 515—521 გვ.

41. „თუცა იუნისსა კთ. წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა იოანე ოქროპირისა, კოსტანტინეპოლელ არხიეპისკოპოსისა, შესკმა წმიდათა მოციქულთა პეტრესი და პავლესი, გ. მ.—ცისა და ქუცყანისა ურთიერთარს შესწორებისათვს კდომასა ვჰხედავ დღეს, მოწვენილსა ამას დღესასწაულსა, ჰკსენებასა წმიდათა მოციქულთასა...“ 521—528 გვ.

42. „თუცა აგვსტოსა ვ. ღირსისა მამისა ჩვენისა ეფრემ ასურისა სიტყუა ფერისტუალებისათვს უფლისა ღისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, გ. მ.—აგარაკისაგან მკად სიკარულისა, ხოლო ვენახისაგან ნაყოფნი სანო-ვაგეთანი, და წერილთაგან სწავლანი ცხოველს მყოფელნი. აგარაკსა ერთი ჟამი აქუს მკისა და ვგოეთვე ვენაკსა კრეფისა...“ 528—536 გვ.

43. „თთუცა აგვსტოსა იე. საკითხავეი ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა მიტუალებისათვს, თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა ვასილი ქესარიელისა, რაჟამს აღვიდა ქვეყნით ზეცად, მ. გ.—რაჟამს სულისაგან წმიდისა ღისმშობელსა მარიამს გულისკმა ეყო ჟამი განსვლისა მისისა ამიერ სოფლით, მაშინ ხიარულ იქმნა...“ 536—572 გვ.

44. „თთუცა იანუარსა გ. ცხოვრება და მოქალაქობა და სასწაულნი წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა სილიბისტროს ჰრომთა პაპისა, მ. გ.—ეესე-ბიოს პამფილიელმან საეკლესიონი წიგნი აღწერნა მრავალნი და ძველთაგან თხრობათა შემოკრიბნა კეთილად...“ 573—634 გვ.

45. „თთუცა ნოემბერსა კე. წამება წმიდისა ეკატერინასი, რომელი იყო ასული კოსტა მეფისა, გ. მ.—წელსა ოცდამეათორმეტესა მეფობასა ულთო-სა და უსჯულოდსა მეფისა მაქსენტიანესა შური დიდი იყო კერპთმსახურებისა, რომლისათვსცა დაჯდა მეფე საყდართა ზედა ქალაქსა შინა აღექანდრისა...“ 635—653 გვ.

46. „თთუცა დეკენბერსა დ. წამება წმიდისა ბარბარასი, გ. მ.—იყო მათ ჟამთა მეფე, რომელსა სახელი ერქუა მაქსიმიანოს, და კელმწიფე ჰყო აღმოსავლით კერძო კაცი, რომელსა სახელი ერქუა მარკიანე...“ 654—670 გვ.

47. „თთუცა ივლისსა კე. წამება წმიდისა და სამგზის სანატრელისა ჭებრონიასი.—იყო დღეთა დეოკლიტიანე მეფისათა ანთიმოს მთავარი და იყო იგი უძლურ კორცითა და იდგა იგი ცხედარსა ზედა...“ 671—694 გვ.

48. „თთუცა ივლისსა კდ. წამება წმიდისა ქრისტინასი.—იყო ვინმე ქალი ერთი ნეტარი წმიდა ქალაქსა შინა ტვროდსა სასოებითა ღისათა ქალ-წული, სახელით ქრისტინა...“ 694—712 გვ.

49. „თთუცსა ივლისსა იჲ. წამება წმიდისა ქალწულ-მოწამისა მარინა-სი.—შემდგომად ამაღლებისა უფლისა ჩნისა იესო ქრისტესა დიდებით ზეცად და მამისა თანა ჯდომისა წმიდათა და სანატრელთა მოციქულთა აღასრულეს...“ 713—731 გვ.

50. „თთუცსა ჭებერულსა იე. ცხოვრება და სიმკნე წმიდისა დიდისა ეფფროსინასი და მოქალაქობა მამისა მისისა პაფნოტისი.—იყო ვინმე ალექსანდრიას კაცი აზნაური და სახელი მისი პაფნოტიოს. ესე იყო მოსწრაფე მცნებათა ღისათა. ამან მოიყვანა დედაკაცი ცოლად თჳსად შემკული და ყოფლითა ღირსი...“ 733—745 გვ.

51. „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა მარიაშ მეგვპტელისა, აღწერილი სოფრონის მიერ იერუსალიმელ მთავარეპისკოპოსისა, გ. მ.—საიდუმლოთა მეფისათა დღეგრევაჲ კეთილ არს, ხოლო საქმეთა ღისათა ქადაგება—დიდებულ, რამეთუ ესრეთ ჰრქუა ანგელოსმან...“ 745—784 გვ.

52. „თქმული ჟამსა სიკუდილისასა ვოლტერგსაგან ფრანციულსა ენასა ზედა, ხოლო ქართულად გადმოთარგმნილი ალექსანდრე კავკავაძისა მიერ.—ჰე მალალო, ვის ვერ ვინმე მიგწოთმიეს ჯერეთ ცნობად...“ 785 გვ.

ანდერძი: „ახლიადრე გარდმოღებული როსიის ხმით ქართულსა ენასა ზედა სა-მენგრელისა მემკვდრის დავითის მიერ, წელთა ჩუღდ-ს, ივნისის თო, ტფილისს. ბოლო გაიამბიკოებულ ჰყო პეტრე ყარბმან, ლაჩაძემან“ (785 გვ.)

„წინასიტყვაობა გამსტიხებელისა. იამბიკო.

ჴ სარწმუნოვ, ერთსა შინა მღუთაებას,

ერთ დასაბამის, დაუსაბამობას...“ 785—789 გვ.

53. „ოდა ბოლა, რომელ არს მღეთისადმი ვალობითი ქება ქებათა, თქმული რუსეთის მწერლის ვაბრაილ დერეჯავინისა მიერ, ხოლო ქართულად სიტყვითი-სიტყვად გარდმოღებულ არს თავადის დიმიტრი გაბრილის ძის მაღალოვისა მიერ, იანვრის ი დღესა, ჩუღა წელსა, სოფელს მატანს, თელავის უეზდში.—ღმერთო, ჴ შენ სივრცითა დაუსრულებდლო...“ 789—792 გვ.

54. „სემინარიის მოწაფეთა მიერ შესხმა, თქმული საქართველოს ექსარხოსის თეოფილაქტესადმი პასეჴში.—მაღალ ყოვლად უსამღვდლოესო ექსარხოსო! უკეთუ შეიღნი ძველისა ისრაილისანი დღესასწაულობდენ პასეჴსა, ანუ განელასა ეგიპტით ქვეყანასა შინა აღთქმისასა, და გრძნობითა გარეშემოუწერელისა სიხარულისათა განცკრომით ღალადებდენ უფლისადმი...“ 792—793 გვ.

55. „ჟამსა კურთხევისასა ტახტსა ზედან მეფობისასა როსიის იმპერატორის და პოლვის მეფის ნიკოლაოზ პირველისა, სრულიად როსიის კელწიფისა მიერ თქმული მოსკოვის სობოროსა შინა, და აჴ ქართულად გარდმოღებული.—ღმერთო, ყოვლად ძლიერო, მამო მამათა ჩემთაო, მეუფეო მეუფეთაო, შემოჴმელო სოფლისა ამის სამღვრთოჲთა სიტყვითა შენითა...“ 793—794 გვ.

ანდერძი: „რუსულიდამ ქართულს ენაზედ გადმოღებული თავადის დიმიტრი გაბრილის ძის მაღალოვისა მიერ, რომელიცა წერილ იყო „ვესტნიკ ევროპასა, შინა, და თარგმნილ არს მარტი“ იბ დღესა, ჩუღბ წელსა“ (794 გვ.)

56. „მეგობარი სიკაბუკისა, პირი გაზაფხულისა.—განიღვიძე ყოვლად კურთხეულო შემოქმედო ბუნებისაო, და აღიდებდენ მამასა ქვეყანად შობილ-თასა ყოველნი ქმნულნი სულმცენარენი ცათა ქვეშე...“ 794—795 გვ.

შენიშვნა: ერთვის: „ხანდუკი“ (797—798 გვ.).

ანდერძი გადამწერისა: „აღიწერა წიგნი ესე მეტაფრასი, რომელ არს უდიდეს-თა დღესასწაულთა დიდთა და მცირეთა ჰრჩევით გამოჩრეულთა საწადი და სასურველი, უნდოსა და ყოველთა მდებრთა შორის უნარჩევისა კენინა რუსი ევისა და თავადის იოანე ჯადიერთვის(!) ასულის ელისა ბედისა გან. ყოველნი აღმომკითხველნი, ლოცვთ მომიხეხებდით ძითა და ასულბითურთ და ცთამისათეს ნუ მწყევთ. სრულ იქმნა წელსა ჩუნბ, სექტემბრის [გ] დღესა“ (796 გვ.).

286

კრიბული—1853

424 გვ. (212 ფ.); 34X21; ქალაღი; ტყავადარული ტვიფრული მუყაოს ყდა; სრულ-ლი; მხედრული (სათურები სინგურით); თავკაბულობა (93 გვ.); 1853 წ. (421 გვ.); გადამ-წერი—ჯანდიერი-რუსიშვილი ელისაბედ იოანეს ასული (421 გვ.); დაუწერელი: Ir, 92 გვ.-და 424 გვ.

1. „მოქცევა მირიან მეფისა და მის თანა ყოვლისა ქართლისა წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩვენისა ნინა მოციქულისა მიერ.—პირველად ვახსენოთ ცხოვრება წმიდისა და ნეტარისა დედისა ჩვენისა და ყოვლისა ქართლისა გან-მანათლებელისა ნინა მოციქულისა...“ 1—44 გვ.

2. „თუესა აგვისტოსა გ. წამება და ღვაწლი წმიდისა დიდისა მოწამისა რაჟღენისა, რომელი იწამა ჯამთა დიდისა მეფისა ვახტანგ გორგასლისათა(!) სპარსთა მიერ ქართლს შინა, სოფელს წრომს.—მოწამეთა კსენებითა ვითარმცა იქმნა განძლობა ღისმოყუარეთაგან და მარტულთმოყუარეთა, რამეთუ მოწამენცა განუძღომელითა სიყუარულითა მეუფისა მათისათა მრტყინარე იყუნეს უმძაფ-რეს ცეცხლისა...“ 45—60 გვ.

3. „თუესა სეკნდებერსა კ. სიმკენ და მოთმინება და შემდგომად წამება წმიდისა მოწამისა ევსტათისი, გკხ მამაო.—მესამესა წელსა მარკიანე მე-ფისასა იყო სპასპეტი ერთი, მკენ ფრიად, რომელი მძლე იყო მარადის ყოველ-თა მბრძოლთა...“ 60—72 გვ.

4. „ცხოვრება წმიდისა ნეტარისა მამისა იოანესი, რომელი გლახაკ იქმნა ქრისტესთვის მონასტერსა მას დაუძინებელთასა, გკხ მამაო,—იყო ქალაქ-სა შინა კოსტანტინეპოლისასა კაცი ვინმე კურთხეული ღისა მიერ, შემკული სიტყვთ და საქმით...“ 73—85 გვ.

5. „ცხოვრება და მოქალაქობა ევფემიანესი და ძისა მისისა ალექსი კაცისა ღისა.—იყო ვინმე ჰრომს ქალაქსა შინა კაცი მორწმუნე, და მართალი და მდიდარი ფრიად, და სახელი მისი ევფემიანე...“ 86—91 გვ.

6. „თუესა იანვარსა ეფ. თაყუანისცემა პატროსანთა ჯაჭუთა წმიდისა პეტრე მოციქულისათა და უწყება, თუ ვითარ შოიწივენეს ჰრომით კოსტანტი-

ნეპოლედ და მუნ ქმნილისა მისთვის საკრეველებისა, გკხნ მამაო.—ქამთა პირ-ველთა იპოვა ძუკლი წიგნი კლემენტოსის თანა, ფრად მოკუცებულისა კაცი-სა ძილოსოიქოსისა, რომელი იყო პატივითა ახკრიტი...“ 93—100 გვ.

7. „თუცსა იანვარსა კვ. ცხოვრება ქსენეფორესი და შვილთა მისთა — არკადი და იოანესი და მეუღლისა მისისა, გ. მ. — კაცი ვინმე იყო მთავარი და წარჩინებული, დიდებული, ქალაქსა კოსტანტინეპოლისასა; და კაცი ესე იყო სეფეწული, და საკელი ერჭუა ქსენეფორე...“ 100—114 გვ.

8. „თუცსა ა ფემერვალსა ი. წამება წმიდისა მღუღელმონაშისა ხარალაძესი, რომელი ითარგმანების სიხარული ბოწყინვალე.—მეუფებასა უფლისა ჩუტნისა იესუ ქრისტესსა ყოფელი საცთური ეშმაკთა დაკნდა. იყო ვინმე მას ეამსა შინა მღუღელი, საკელით ხარალაძოს...“ 114—127 გვ.

9. „ცხოვრებისაგან წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩუტნისა და ნიშებ-შემოსილისა პალადისა, გ. მ. — კაცი ვინმე იყო დიდუპარი ქალაქსა შინა ანტიოქიას ასურეთისასა. ამან მსგავსად ჩვეულებისა თვისისა შეშადა სავაპრო თჯი და აღავსო მით ნავი თსი, რომელი იყო დიდ ფრად, და წარემართა იგი ქალაქად დიდად პრომედ...“ 127—146 გვ.

10. „თუცსა აგვისტოსა ჯ. დაძინება შვილთა ყრბათა ეფესოს დეკოზ უსჯულოსა მეფისა ზე, გ. მ. — მათ დღეთა შინა მეფე იქმნა უღმერთო დეკოზ სამე-უფოსა ზედა პრომთა და ბერძენთასა...“ 147—161 გვ.

11. „თუცსა აგვისტოსა კვ. წამება მოწამეთა ანდრიანესი და ნატალიასი მეუღლისა მისის, გ. მ. — მეფობასა უღმერთოჯსა და უსჯულოჯსა მაქსიმიანესსა, ქალაქსა შინა ნიკომიდიას, დაიდუა ბრძანება მის მიერ, რათა სადაცა იყოს ნათესავი ქრისტიანეთა და არა თაყუანისცენ კერბთა, ძვრ-ძვრითა სატანჯველითა აღესრულენ...“ 161—175 გვ.

12. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა და ნეტარისა შიოსისი, რომელი იყო ანტიოქიად შუამდინარისად ასურეთისად, ბოლო მოიწია ქვეყანად ქართლისა და დაემკვდრა სარკინისა მღვიმეს, რომელი-ესე აღსწერა ღირსმან მარტური, რომელსა პდ ეწოდა იოანე. რომელი იყო მოქაფეთაგანი წმიდისა იოანესთა, კოსტანტინეპოლით, გკხნ მამაო.—ქსენეზითა წმიდათა თანა ოდეს-მცა სადა იქმნა განვრომა ცნობის მქონებელთაგან, არა თუ ვინმე სრულიად ზარტყვენო იყოს გონებითა ეშმაკისა მიერ, რომელთანი და თვალნი სული-სანი აქვადეს ყოვლად უშკედველო, რამეთუ წერილ არს, კსენება მართლისა ქებით აღესრულების...“ 176—220 გვ.

13. „თხოობა სასწაულთათვის წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა შიოსთა, რომელი-ესე სხუათა მიერ აღწერილი ადგილ-ადგილ ერთად შემოპკრიბა ბასილი კათოლიკოსმან, ძემან ღიდისა პატრიკისა ვარესმან, გ. მ. — მეუფემან მან დიდებისმან იესუ ქრისტემან, ქეშმარიტმან ღმერთმან, ინება კსნა კაცთა ნათესავისა წმიდათა და საცხოვრებელითა ვნებითა და სი-კუდილითა თვისითა...“ 220—237 გვ.

14. „თუცსა სეკნდებერსა (!) იზ. წამება წმიდათა დედათა სოფიასი და სამთა ასულთა მისთა: პისტოსი, ელპიდისი და ალაპისი, გ. მ. — შემდგომ დედათა განაწინისა ქადაგებისა მას ცხოვრებისასა და ყოველთავე აღ-ვსებისა მეცნიერებითა უფლისათა, ვითარცა ნაწილმან რაჟმანმე უღვთოებისმან, ვგრეთ დაიპყრა მეფობა რომთა ანდრიანე...“ 237—249 გვ.

15. „საკითხავი სარტკლის დაღებისაიჯს უფროსად კურთხეულისა დიდებულისა და ყოვლად ქებულსა ღიმშობელისა, დედოფლისა ჩუცნისა და მარადის ქალწულისა მარიაშისა, რომელი იკითხების ივლისის ბ, გ. მ.—ჟამთა მათ ლეონ დიდისა მეფისა შის მორკუმებისა ბერძენთასა, რომელი-იგი შემდგომად მარკიანესა მეფობდა, იყუნეს ორნი ერისთავი...“ 249—256 გვ.

16. „თუცსა დევნებრსა კზ. წამება წმიდისა მოციქულისა პირველ-მოწამისა და არხიდაკონისა სტეფანესი, რომელი-იგი აღსწერა ლუკა მახარებელმან საქმესა შინა მოციქულთასა, მ. გ.—და იყო მათ დღეთა შინა განმრავლებასა მოწაფეთასა, იყო დრტკნვა წარმართთა ებრაელთა მიმართ მორწმუნეთა...“ 257—260 გვ.

17. „მეორე საკითხავი. წამება წმიდისა სტეფანესივე პირველ-დიაკონისა, მ. გ.—სახსენებელი კეთილი ჩვეხ წინა გკძს, საყუარულნო, ვაიძულე დაწერად ქრისტეს ეკლესიათათვს წმიდისა პირველ-მოწამისა სტეფანესსა ჩვენდამო ქმნულსა მოქალაქობასა და სოფლისათვს მეოკება...“ 260—266 გვ.

18. „საკითხავი წმიდისა სტეფანესი თვს და გლაკაკისა ლუკიანეს-თვს და პოენისათვის წმიდათა ნაწილთა პირველ-მოწამისა და პირველ-დიაკონისა სტეფანესი, გ. მ.—სტეფანე სავე იყო მადლითა და სარწმუნოებითა, იქმოდა ნიშება და სასწაულებსა დიდ-დიდსა...“ 266—274 გვ.

19. „წარხმა ნაწილთა წმინდისა სტეფანესი და კოსტანტინეპოლის; მ. გ.—შემდგომად რვისა წლისა ცოლმან-ალექსანდრესჰან მოიგონა წარხმა ნაწილთა ქრმისა(!) თვისისათა კოსტანტინეპოლის, თვსა დაბასა...“ 274—286 გვ.

20. „თუცსა ნოემბერსა იბ. წმიდისა მღუდელ მოწამისა აბიბოს ნეკრესელ ეპისკოპოსისა, რომელი იწამა ცეცკის მსაკურთა მიერ ქართლს, თქმული არსენი დიდისა კათოლიკოზისა.—ხოლო ჯერ-არს, რათა მცირედ შუა შემოვილოთ კსენება წმიდისა და უბიწოსა მღუდელთ-მოძღურისა და მოწამისა...“ 286—291 გვ.

21. „თუცსა სეკნდებერსა (!) იგ. წამება ყოვლად დიდებულისა მოწამისა დედოფლისა ქეთავანისა, რომელი იწამა სპარსთა მეფისა შაპბაზ(!) უსჯულოსა მიერ ქალაქსა შირაზისასა.—საქმისა რაჟსამე კეთილისა დამწყებელსა გონება კეთილი უკვს და ფრიადითა სიბრძნითა აღსავეს...“ 292—314 გვ.

22. „შესხმა წმიდათა მოწამეთა ბიძინასი, შალვასი და ელისბარისი და უწყება წამებისა, მათისა.—მოწამეთა სიბრძნემან გარე მომიცულს ჩვენ მრავლითა რათვე ბრწყინვალეებითა და გარდამატებულითა ჰაეროვნებითა და ჰნებაჟს ჰენნიერი რაჟმე შესხმა დიდებულთა ლუწულთა...“ 314—328 გვ.

23. „თოცსა ოქტობერსა(!) ლა. წამება და ლუწული წმიდათა დიდებულთა მოწამეთა დავით და კოსტანტინესი, რომელი იწამნეს ქვეყანასა ჩრდილოეთისასა, სანახებსა არგვეთისასა, საბრძანებელსა ქართველთასა, შემდგომად დიდისა და მადლისა მეფისა ვახტანგ გორგასლისა მიცვალებისასა, რომელმან მეფობა ყოვლისა ქუცყანისა განაგო.—მეფობასა ბერძენთა ზედა ლის მსაკურთისა ირაკლისას, ოდეს იგი განაგებდა საბრძანებელსა თვსა კუკრთხითა

მეფობისა თვისისათა, განილაშქრა სპარსთა მეფემან ხუასრო ქალაქსა ზედა ღივ დაცეფულსა წმიდასა იერუსალიმსა...“ 328—339 გვ.

24. „შესხმა და სასწაულნი წმიდისა და საკვრველთ-მოქმედისა ნიკოლოზ მთავარეპისკოპოსისა მირონ ქალაქისა, თქპული წმიდისა მამისა ჩვენი-სა ანდრია კრიტელ არხიეპისკოპოსისა.—კაცი ღისაო, სარწმუნო და მნეო ქრისტეს სიიღწელოთაო, საუფჯეო მადლთა მათ სულისა წმიდისათაო, შეიწირე სიტყუა ესე ჩვენი, ვითარცა ძღვენი უხდოა...“ 339—348 გვ.

25. „ცხოვრება ქალწულისა კანონიკისი, რომელი იყო ასული მთავრისა კოსტანტინუპოლისისა და იქმნა განშორებულ.— იყო ვინმე მამათავანი, რომელსა ერქუა სილოვანე, და სჯდა იგი ქუაბსა შინა მონასტერსა ფარანს...“ 349—352 გვ.

26. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა ნისიმესი, რომელი იყო ასული მეფისა მეგვტეტელთასა, და იქმნა იგი განშორებულ.— იყო ქალი ვინმე ქალწული სახელით ნისიმე, და ცუო კელსა ქელსე მისსა ათორმეტი ქალაქი ყოვლითურთ დაბით და სანაფებით...“ 353—357 გვ.

27. „თხრობა სულიერი ფრიად სარგებელი სულთა ღის მოკვარეთა.— იყო ვინმე ბერი წმიდა და ღმერთ-შემოსილი, დიდად სახელოვანი მოღვაწებითა და ფრიად პატიეცემულ ყოველთა ნიერ, სახელით დანიილ...“ 358—390 გვ.

28. „ცხოვრება და მოქალაქობა წმიდისა მამისა ჩვენი-სა მარკოზ განშორებულისა, რომელსა გვითხრობდა წმიდა მამა ჩვენი სერაპიონ, გ. მ.— ესე წმიდა სერაპიონ იყო კაცი ღისა და ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა მისისათა უდაბნოთა მათა და ქუაბთა და კურელთა ქვეანისათა...“ 390—399 გვ.

29. „ცხოვრება წმიდისა მამისა ჩვენი-სა ონოფრი განშორებულისა და სხვათა მეუდაბნოვეთა, რომელნი იხილნა მამამა პაფნოტი, გ. მ.— ცხოვრება სამღვთო და სანატრელი და საქმენი სარგებელნი სულისანი ისმინეთ, საყუარელნი ძმანო...“ 399—410 გვ.

30. „თხრობა ღმობიერი ეპისკოპოსისათჳს განშორებულისა.— მოგვთხრობდა ეპისკოპოსი სუხენისა ქალაქისა ესრეთ. ოდეს ვაყავ უდაბნოსა შინა მონაზონ, დღესა ერთსა ვინებე უმინაგანესთა უდაბნოსა წარსულად, უკეთუშკა ვპოვო მუნ მსაკური ქრისტეს მეუფისა და ვიკურობო მის მიერ...“ 410—412 გვ.

31. [ცხოვრება წმიდისა თეოდორესი]: „სირობისა ქვეყანასა, რომელსა სახელ სდებენ ბულღარად, ამას სარას ქალაქსა შინა იყო კაცი ერთი, რომელსა ეწოდებდა(!) თეოდორე...“ 413—420 გვ.

შენიშვნა: ერთისი: „ზანდუკი“ (422—423 გვ.).

ანდერძი: „ექმნები მოსავთა შენთა მსწრაფლ შემწე ჯანსაცდელშიო. ლავინი მადლთა შენთანი აღსავსედ სდის მღვიმეშიო, იგი მე მასვი უკვებით აფსამეტ მამაო შიო, სული ჩემი აღმოშობე სინანულის ემბაზშიო. ამა წიგნისა მწერალი არ შთავხდე სატანჯველშიო, ბანოვანი ვარ უტები, მყოფი ცოდვისა ტევოშიო, ვეას ვალ ქვეშ დაშთომილი სიკუდილის საწვრტელშიო დღეთა თანანადებით დასჯილი საღმობაშიო.

წმინდის შიოს ცხოვრების დასასრულში უნდა დამეწერა, მაგრამ დაიწყოებითა მომივიდა.

აღწერა ესე წმიდათ მამათ-ცხოვრება წელსა ჩუნგ. თვესა აგვისტოსა ცხრასა, კელითა თავადის ჯანდიეროვის იოანეს ასულის, კნენა რაშაზ რ უ ს ი ე ე ს ე ლ ი ს ა ბ ე - დ ი ს ა თ ა. ყოველნი ამოშკითხულნი, თუ ცთომა იხილოთ, ნუ მწყევთ, არამედ ლოც- ვით მომიხსენებდეთ ძით ჩემით იოანეთურთ“ (421 გვ.).

მინაწერი მოიპოვება I v-ზე

287

კრებული—1817

83 ფ. (176 გვ.); 33,5×21; ქაღალდი (ლურჯი): ტყავადაკრული რეიფრული მუყაოს- ვდა, მოცილებული; დაწლილი; დახიანებული (ფურცლების კიდეები შემოცვეთილია, ხოლო ფ. ფ. 18 და 19 შუაში ამოწვარია): მხედრული (სათურები სინგურით, დასაწყისი— მიმართვა. მკითხველთადმი—ასომთაერული ხუცურით, ხეულად); 1817 წ. (168 გვ.); გადამწერო—ანდ- რია, გვ. გვ. 168, 175).

1. „ისტორია ანგლიელისა მილორდის გიორგისა, თავი ა.—წარსრულსა დროსა ევროპიელნი, არა სრულიად ქრისტიანობისა მიმღებელნი, ჰსცხოვრებ- დენ კერპთმსახურებასა შინა...“ 1—8ბ გვ.

შენიშვნა: წინ უძღვის წინასიტყვაობა მილორდიანისათვის მათე კამაროვისა: „კეთილ გონიერო მკითხველნი! რწმუნებულ ვარ მე, რომელ ათას შუდას ცხრას წელი- წადს დაბეჭდილი ჩემი წიგნი, რომელშიაც აღუქმურე ჰამბაგნი კეთილთა და ბორბთა საქმეთა ვანკა-კანისი, მაშინ მრავალთა მკითხველთა კეთილად მიიღეს იგი და ამის მადლობისათჳს განვიხრახე. რათა შემსახურნა წიგნითაცა ამით...“ (1 გვ.).

2. „წიგნი სიბრძნე სიცრუისა, თქმული საბა ორბელიანისა, ჟამსა სიკაბუკისა მისისასა.—იყო კელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არავისგან მოიგონებოდენ, რომლისა სიკეთისა და სიქულისაგან ეგოდენი მოწყალება- ნი შეიკრიბნა გულსა თჳსსა, რომელ კაცისაგან არა აღირიცხოდა...“ 87—168 გვ.

3. [გაბაშვილი ზაქარია, თავისა და კატის ომი]:

„კატას დასდვა ცხელი საჯი, მაჰმადს გიგავს ბეწვის ბლავი.

და გულ კოფაქით მიევერბავი, პირში რალათ დაიბლარჯი...“ 169 გვ.—

175 გვ.

ანდერძა: „დასრულდა ესეცა წიგნი. უკეთუ მხილულთა ცთომა რამე იხი- ლოთ, ნუ მწყევთ, რამეთუ არა მცირედი შრომა მიხილავს. სრულ იქმნა ქრისტესით 1817-სა, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა ფვ, თთუცსა იენისსა 22-ს დღესა. თუ რამ- მრუდია, დედნის ბრალია. ანდრია“ (ზევულად; 168 გვ.).

მინაწერი მოიპოვება 175 v-ზე.

288

„გომთა რუსთაველი: ვეფხისტყაოსანი—1829

106 ფ.; 31,6×20,4; ქალაღი; მუყაოს გაყვეთილი ყდა (ყდა და წინა ფურცლები ქიისაგან არის დაზიანებული); სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით); მრავალგან მოიპოვება თავბოლოვანბულოვანი; 1829 წ. (104 r-v); გადამწერა—დიაროქი ზაქარია გაგუნოვი (104r-v).

„ამ ამბისა დასაწყისი ბირველი, ამოდ სასმენელად შეენიერი ჰსწავლი-სათეს მოზირეთასა, ტარიელის და ნესჯარ-დარეჯანისა, ვეფხისტყაოსნობით.—რომელმან შექმნა სამყარო, ძალითა მით ძლიერითა...“ (ვახტანგისეული ვეფხისტყაოსნის რედაქციისა არის) 3r—104r.

შენიშვნა: თავსა და ბოლომ აქეს საფარველი ფურცლები (1-2; 105-106) ტექსტით, რალად პოეტური ნაწარმოებდინ.

ერთვის:

ა. ელისაბედ რუსიევი, ლექსი შეილებისადმი.—

„ქეთავანს მარამითურთ ეტოფილება დარია...“ (104); ბ. თ. სვიმონ მაყაევი, ოთბტაგოვანი ლექსი.—„ესრეთ შეენის შეილთა მახნელსა, ძეს ვეფხისტყაოსნის...“ (104v).

ანდერძი: 1 „განსრულდა, დიდება ღმერთსა, ამბავი ესე საშთა მეფეთა, რომელ არს ვეფხისტყაოსანი, კლითა დიაროქი ზაქარია გაგუნოვისათა, ჩყოს-ს წელსა ფელისის ოს- (104r).

2. „ყოველნო მკითხველნო, ამა ვეფხისტყაოსნისანო, თუმცა შეტომმა რამეე იხილთ, ზოგი დედნის ბრალი არს და ზოგი ჩემი, ამ მწერლისა, ამისთვის რუმელ ჩქარა ვსწერდი. არც მელანა ვარგოდა და შავთაც მინდოდა. შეტომისათეს ნუ გწყევთ, არამედ ლოცვთ მომისხეებდეთ, რათა თქვენცა მოგეტყვენს შეტომანი თესნი. ჩყოს-ს წელსა, იელისის ოსა, დიაროქი ზაქარია გაგუნოვი“ (104v).

289

ბესარიონ გაბაშვილი: ვჴული და ბრჭობა
სძალ-დედამთილისა—XIX

11 ფ.; 21,3×19; ქალაღი; უყდო; სრული; მხედრული (სათაურები და სტროფთა დასაწყისი ასოები სინგურით); [XIX ს.].

„ვჴული და ბრჭობა სძალ-დედამთილისა.—

ამბეგსა ქველსა მოგიბზრობ. გულისა ამოდ მლხენელსა,

გახარებთა შეგაქევეთ, ამა ამბისა მსმენელსა...“ 1r—11r.

290

კრებული—XIX

404 ფ.; 34,5×21; ტყავაკაჯრული ტვიფრული ხის ყდა; ბოლონაკლული; მხედრული ძხვადახევა ხელით); [XIX ს.].

1. „ამბავი ყარაშანისა, სპარსულისაგან ქართულსა ენაზე გადმოთარგმნული სალთ ხუტყის და სარდლის დავით ორბელიანისაგან, რიტორთა

ენითა შეწყობილი ყოვლითურთ.—პირველ ჟამად სპარსეთშიგან იყო ხელმწიფე დიდი, რომელსა ეწოდებოდა თანხმურად. ეს იყო მაღალი და აღმატებულად ყოველსა ზედა სპარსეთისა...“ 1r—340r.

2. „აქა ერთი პირველი დასაწყისი ძლიერის ინდოეთის მეფის ფრიდონისა და ძისა მისისა მშენიერისა გულასპისა, რომელიც შეუდგებთან შემდგომნი სიტყვანი(!).—დიდისა სამეფოისა შინა ინდოეთისა იყო ხელმწიფე ერთი, დიდისა სამეფოისა შინა ინდოეთისა მორკმა-დიდებისა მქონებელი, სიბრძნე-მეცნიერებითა...“ 341r—403v.

წყდებოდა: „...ესრეთ სიყვარულისა ბადესა შინა მისევე ყოველი იხილესა საქირო იყო მისთვის, რომ...“

291

ბასილ დიდი: მიცვალება ღვთისმშობლისა—1813

38 ფ.: 20,8×16,2; ქალაქი (ცისფერი): მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული; 1813 წ. (37r); გადაწერილი—დიაკონი იოსებ (37r-v); ადგილი—წმიდა ნინოს ეკლესია (37v); დაუწერებელია 38 r.

„თათუცა აგვისტოსა იე. მიცვალება ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა და მარადის ქალწულისა მარიაშისა, თქმული წმიდისა წამისა ჩუგნისა დიდისა ვასილისა.—რაჯამს იგი სულისაგან წმიდისა ღვთისმშობელსა მარიაშს ჟამი განსულისა თჳსისა აპიერ სოფლით გულისკმა ეყო განსულად, ესეინ მხიარულ იქმნა სიბრძნითა სამღროთათა“... 1r—37r.

ანდერძი: 1. უფალთ იესუ ქრისტე. ღმერთო ჩხო, წმიდათა შერთა შორის საკრველო, მეოხებითა ყოვლად წმიდისა. დედისა შორისათა (!) შეიწყალე აღმწერელი ამისა, ყოვლად უღირსი დიაკონი იოსებ. 1813“ (37r).

2. აღიწერა პატრიარხი ეფ. წიგნი წმიდისა ნ ნას ეკლესიასა შინა, კელითა ჳლახაის დიაკონის იოსებისათა. მხილველთაგან შენდობას ვითხოვ“ (37v).

მინაწერი მოიპოვება პირველი ყდის v-სა და 38v-ზე.

292

სულხან-საბბა ორბელიანი: სიბრძნე სიცრუისა—XIX

100 ფ.: 21,3×17,5; ქალაქი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული. (ფ.ფ. ახლად არის ჩაკინძული ტექსტის აღდგენის მიზნით, ფ.ფ. წ-ნ რესტავრირებულია, ხოლო ფ.ფ. 51 და 52 მოკრილია); ბოლინაყული: მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. [კვირნიშანი: 1833] დაუწერელია: 1r—38¹ 160r-v.

„წიგნი სიბრძნე სიცრუისა.—იყუ: ხეწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არავისგან მოიგონებინა, რომლისა სიკეთისა და სიჭყლისაგან ეგოდენი მო-

წყალებანი შეკრიბნა გულსა მისსა, რომე ზღვისა ათასს ზრავთ არ აღირაცხო-
და...“ 4r-99 v.

წყდება: „...იხვი გაფრინდა, სადაც დიდი წყალი იყო, იქ მივიდა.
მყვარმან სამკვიდრო...“ (შდრ. გ. ლეონიძისა და ს. იორდანიშვილის 1938 წლ.
ამოც., გვ. 167,25).

253

სამზარეულო წიგნი—XIX

57 ფ.; 21X17; ქალაღი; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული; [XIX ს.]; დაწერე-
ლია 54 v.

წიგნი შესამზადებელი სანოვაგეთა მხედრულთაგან. ა. სუბი ანუ
წენიანი, სხვადასხვანი.—ახალი ვარიისა, ახლის ბადრის გულით (ანუ გორო-
ხითა). სატატურიითა და ახლის სტაფილოთი, ახლის ნიხურის ძირითა, დანდუ-
რითა და მწვანილითა, ერთად შეზავებულითა, ესეებდ მოიხარშება ამა მასალი-
თა სუბად... 1r-54r.

შენიშვნა: დართული აქვს: ა. „ხანდუკი“ 55r-v; შ. სხვა ხელით მიწერილია (და-
მატებით) სხვადასხვა მურობის შემადგებისა და წნილის შენახვის წესები (56v-57r).

294

ხრონოლოგია—XVIII

283 ფ.; 31,5X21.6; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა (პირველი ყაის დივარი მოცი-
ლებულია); თავნაკლული (აკლია ა რეული); მხედრული. (სათაურები სინგურით): [XVIII ს.];
მთარგმნელები—ბაგრატიოს ძღვედღმონაზონი და არჩილ მეფე (128r); დაწერულია 274r.

ხრონოლოგია: „... ლეთაებისა შენისა სამ-ბრწყინვალე ა. პდ შექმენ
კაცი და ხატებისა შენისა მსგავსად გამოხატე იგი და მიეცე მას გოხება,
სიტყვა და სული, ვითარცა კაცთ-მოყუარემან...“ 1r-174 r.

შენიშვნა: ერთის: „რომისა განდგომისათვის, ვითარ განდგეს ნართლმადიდებ-
ლომისაგან სარწმუნოებისა და წმინდისაგან ეკლესიისა.—ვინათგან უკვე დასაბამითგან
არა დასცხოვდის. მრავალთავე იგი ვეშაბი და ვეელი ავისისა მის ბუნებითისა განთხზუ-
ლისა გესლისა წარმოთხედავ. ვითარცა იგდ. მამსა ჳნსა პდ-შექმნულსა ზედა მოილო
მზაულირმან მან...“ 275r-283v.

ანდუკია: „ამა ხელთათ ვესე წიგნი ხონოლოგია აღიწერა: ბრძანებითა
მეფისა არჩილისათა, ქალაქსა შინა სამეფოსსა შოსკოვს, სოლაღაშვილმან
ბაგრატიოს მთაწმიდელმან ბერძნულისა ენისაგან ენასა ზედა ჩნ ქართველთა
და, ოდეს ბრძოლასა შინა რუსეთის კულმწიქისა და მეფეთს კორელისასა(ი) დაირჩინეს
მელი შვილი აღექსანდრე, ესე ბაგრატიოს ძღვედღმონაზონი წარუგზავნა სტოკოლონს

მეგლს თსსა ალექსანდრეს, ქორონიკონსა დასაბამითგან კსიდ. და ვიდრე ამას ქორონიკონამდე, რომელ მეფის შვილი ალექსანდრე არის მუნ, გარდასრულ იყო ექვსი წელი, და ვინათგან იგი ბაკრატიოზ წარუგზავნა, არღარა უდებ იქმნა მეფე ესე არ ჩილ და ამას ქვემოთისა თვით იწყო გატრდმოთარგმნად და აღწერად რუსთა ენისაგან ჩნთა ენასა ზედა. მრავალ არიან წელნი ცხოვრებისა მისისანი, ამინ" (128r).

295

მისრამიანი—XIX

89 ფ.; 33×21; ქალაღი (ვისეფრი); დაზიანებული ოჯავის მოცილებული ყდა; ფ. ფ. 1 და 2 ამოვარდნილია; ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგური); XIX ს. (კვირინიშანი: 1805).

„ქარი პირუტლი. დასწყისი ვისისა და რამინისა.—იყო დიდი და მალალი სულტანი ტულულებეგ ქვანასა ხუარასნისასა და აღრაბაგანისასა, ლაშქარ-მრავალი, მორკმული და აღსრულებული ყოველსა სპარსეთსა ზედა...“ 1r—89v.

მინაწერი მოიპოვება 89v-ზე.

296

სოლალაშვილი გმრონტი: ნაცვალსიტყვაობა (სიმეძნე)—1801

99 ფ.; 20×17; ქალაღი (ლურჯი); ქსოვილგადაკრული ხის ყდა (ზედა გატეხილია) მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუტურით); თავბოლო კაზმულობიანი (3r, 5r, 8r, 9r, 43v, 59r, 61r); 1801 წ. (7r, 94r); გადამწერი—ბერი ნიკოლოზი (94v); დაუწერელია: 1r—2v, 3v, 4v, 51v, 58v, 95r—99v.

„წარმოთქმა. მართლისა სარწმუნოებისა, ესე იგი ღისმეტყველებისათა და განგებულებითთა, ხოლო პირველად არსებისა და ბუნებისათჳს პირისა და გემისათჳს, კითხუა-მიგებით განკარგულნი, რომელსა ეხედწოდების ნაცვალსიტყვაობა, ნაკვეთი პლი. კითხვა.—რომელი გვისწავიეს წმიდათა მოციქულთაგან ერთი ღმერთი სამგვამოვნად და ერთარსებად, ვითარ არს ესე, მაუწყე, თუ რად არს არსება და ბუნება, ანუ პირი და გემი?...“ 9r—93v.

შენიშვნა: წინ უძღვის ავტორის (გერონტის) წინასიტყვაობა: „ყოვლად უსამღუდელოესს, წმიდას მეუფეს აზნოვანდრიტელ (I) ნინოწმიდელ მიტროპოლიტს, სულითსა მწყემსსა, ჩემს მოწყალეს ხელმწიფეს და ჩემსა სულითსა მამასა არხივანდრიტელ ფოთუმის. წინასიტყვაობა წიგნისა ამის, რომელსა ეხედწოდების ნაცვალსიტყვაობა.—ვინათგან მრავალნი არიან ქვეყანასა ჩნსა ჩემებრ უვიცნი მღუფდენი სოფელსა შინა მყოფნი. რომელთაცა არა უწყიან საღთონი საიდუმლონი და საღთონი წიგნი, ხოლო უკეთჳ ვეითამე უწყიან წერილნი, არა უწურთიყსთ და არცა მოკალე არიან მათჳს, რათამცა საღთოთა წერილთა მიერ განინათლებდენ გონებასა, და ამას თანა არცა მოუსმენიყსთ აზნაურებრნი ცნობანი, რომელ არს ძილოსოქია, და არცაღალღისმეტყველებითნი და ანუ საღთოისა განგებულებითნი, ხოლო მიზნეი უმეტრებისა

ამის ესე არს, პლდ-~~ქანონობა~~ და წეს-უდებელთა ქანისა ჩვენისა და მეორედ—მო-
ხრება მრავალგზის და წარტყვენი ქანისა ამის და სამეფოასა ქალაქისა ჩვენისა სპარს-
თაგან და ლესთა, და დარდვევა წმიდათა ეკლესიათა და დაწუა, არა ერთგზის გინა
ორგზის, არამედ უმრავალჯერეს. ვითარცა გვასმის და უწყებულ ვართ ქართლისა
აღმწერელთა მებატონეთაგან, ხოლო რომელიმე თვალთადაცა ჩნათა გვიხლანდნ მრავალ-
გზის და აათ ძლით უმცერებასა შინა გვიცთ და მთომილნი არა მცირედთა ესათა,
არამედ ფოთად მიმეფარებულთადაცა.

ამისთჳ ვიძლევე ძმათა ჩემთა სიყვარულისაგან მე, ფრიად ცოდვილი და უმეცა-
რი და არა ბრძენი, არამედ გლახაკი გონებითა, და ესე არს ჰმად მიხეზი ჩემი, რათა
დაძლიებარ ჩემისა საგრებელ ვეჭვნა მშობელთა ჩთა ქვანასა და მას შინა მყოფთა წმი-
დის ეკლესიისა შეიღთა და ძმათა ჩემთა, მღუდელთა ჩემებრ უფიცთა.

ხოლო არა კადნიერ ვიქმნები მათდა მიმართ, რომელიცა მღუდელ-მთავარნი მო-
საყდროებენ ნაცულად წმიდათა მოკრეულთა, არცა მათდა. რომელიცა მეცნიერი და
პატიოსანი მღუდელი მოკლაკობენ სიბრძნის მოყვარებითა, არამედ მათდამი არს
მოსხენება ჩემ გლახაკისა ამის, რომელთაცა არა უწყურითვის ძველნი საღთონი წერი-
ლნი და არცა ახლისა ამის აღთქმისანი და არცა საღთთა მოძღვართა წმიდათა მამა-
თანი, რომელ არიან გრიგორი ლისმეტყველისა. ანუ იოანე დამასკელიაი. გინა თუ
ესევითართა სხვათა წმიდათა მამათანი, და რომელთამე არცადა ოუ სმენიესთ, არამედ
მხოლოდ მყოფითა ზრუნვათა არიან შექცულ. მათდა სარგებელად კელ-გყავი ამას
აღწერად უნდონი ესე სიტყვანი უნდომან ამან მარტივითა ლექსთა წყობილებითა,
მცირედ შემოკლებით. ლისმეტყველებითთა და განგებულებითთაჲ, ჰდ და მერმე ვემ-
დგომედ მათსა შეიღთა მათთჳს სადღუმლოთა, რომელთაცა ხუდა და მტკიცებულ არს
წმინდა ეკლესია აღმოსავლეთისა. ხოლო ამით არა თავისა ჩისა მიწობილი, არამედ
საქობითა ყოვლად წმიდისა სულისათა და წმიდათა ლოცვათა თქვენითა და არა თუ
ჩემთა სიტყვათა აღსწერ, არამედ საღთთა და წმიდათა წერილთაგან ძუცლისა და
ახლისა აღთქმისათა და წმიდათა მამათსა. ხოლო ვინაიდან ჩემებრთა ლიტონთა კა-
ცთა მიმართ არს სრბა ესე სიტყვისა ჩემისა, ახისთჳს აღსწერ მარტივითა და ლიტო-
ნითა სიტყვითა. და ამისთჳს ლექსთა წყობილებითა უნდოგზისათჳს ნუ შევრაცხ-ჭყოთ
მცირედსა ამას გულსმოდგინებითსა შრომასა ჩემსა, არამედ [ა]ხრისამებრ მიხედეთ მცო-
რედსა ამას ლუწასა და მოხარებით სიყვარულსა ძმათათჳს ჩემთა და ტკივილთ-მოყვა-
რებასა, ხოლო მე ვკანონებ, ვითარმედ არა უმარ იყოს ლუწილი ესე ჩემი. ხოლო ესე
ვეწყვი, რამეთუ ჩემებრ უტივისა და უღირსისა მიერ არა ჯერ-არს ესეველთა კე-
ფად და შევადრებაუ. არამედ ღირსთა და მეცნიერთა. არამედ ვინათგან მცირედი რა-
მე ტალანტი მრწამსიგებთა დატყენისამებრ ჩემისა და უძღუარებისა მეუფისაგან ჩემისა,
ამისთჳს ვშვრები, რა არა მოიწიოს სასჯელი მონისა მის მსგავსად და დაუყოფნათს
ამის ტალანტისა მიწასა მინა უდებობისასა. ხოლო ამ კადნიერებისათჳსცა ვითხოვ
შენდობასა თქნ წმიდათა მღუდელ-მთავართა მიერ. პატიოსანთა არბიანდრიტთა და ყო-
ველთა პატიოსანთა მღუდელთაგან, რათა არა თავხედად მრაცხოთ; ვითარ ვარცა ესე-
ვითარისა დიდისა კადნიერებისათჳს. და ვითხოვცა მოტევებასა, და უყეთუ არა სთნავს
სიძვირესა თქვენსა ჩემ მიერ ესევითარისა საქმისა კელ-ხებად, რომელთაცა მიხილთ
სადღუმლოდ, მამხილეთ. და რომელიცა შორს ბანადგობდეთ, წერილით მამხილეთ და
ესრეთ მთვიოვალე მხილებითსა ბრძანებასა თქვენსა, ვითარცა მუ და შრეუმი მონა, და
ვითარცა ბრძანებასა დისსა ესრეთ მივიღებ მადლობით მოწყალებითსა სწავლასა თქვენ-
სა. უწყის გულთ-მეცნიერმან, რომელი ყოველთა ზედა არს და ყოველსა შორის და ყო-
ველსავე აღავსებს და თჳთ გიეს მოუწყებელად და გარეწოწერელად, და ამასცა კრძა-
ლით მოახსენებ უფალთა ჩემთა, რანეთუ მადლიათა თქვენითა მცირედი რაიმე მხმენიეს
მოდღვართაგან, რომელიმე ცხოველთაგან და რაოდენიმე მყუდართაგან, არამედ ფრიად
ცოდვილ და უღირს ვარ, გრანა უმცერებასაცა წარავწერ თავსა ჩემსა, ხოლო თქვენიცა
იტკივთ სულისათჳს ჩემისა და სიტყობით მამხილეთ და განამოწრეთ თავვედობისა
ამისგან ჩემისა და კადნიერებისა, არამედ ნუცა რისხეთა მსწავლით მოქენისა თქვენ

მიერისა სწავლისასა და ვევედრები სიწმიდისა თქვენსა, ~~სა~~თუ შეიწინაროთ შრომილი ესე ჩემი, რაოდენიცა ცთომილება იხილოთ, რათა თქვენ განამართლოთ და სრულ ყოთ ნაკულუდენებათ, და არა მიმცეთ წყევასა ქვეშე უბადრუკი ესე მონა თქვენი, არამედ ლოცვასა და კურთხევასა ღირს მყოთ, რათა თქვენცა გეხმასთ კმა იგი კურთხევისა ქრისტეს ღისა ჩნისა მებრ, მიმწოდებელი ნების-მყოფელთა თქმთა, ოდეს მოვიდეს დიდებით მეორედ განსჯად ცხოველთა და მკუდართა სიმართლით, რომელი-იგი არს კუთხვეულ უკუნითი უკუნისამდე, ამინ.

მრავალმთისა ნათლისმცემლის მონასტერსა შინა უღაბნოსა ჯარგუსისასა წელთა ქრისტესითგან 1801, ჩჰა, თვესა დეკემბერსა ათერთმელსა. თქვენი უქუქნავი მონა, ოდესმე მისის სიძაღლისა უფის იოაკლის კარის არხიმანდრიტ ყოფილი, ყოვლად უზმარი და უღირსი გეროტი“ (4r-7r).

ბ. «სოლღაშვილი გეროტი»: «იამბიკონი ათორმეტ-მარცხელი, ხუთ-სტინი.— ხესთა არსთამან მდაბ(?) მამყოფ ზენათ ძალთა, რომელთა კმა მიზეხი მის შესებ(1)...“ (7r-8r).

ანდერძი: 1. ხოლო ესე კანონი იოანე მმარბუტლისა მიერ შემოკლებით მისგანვე განწესებულნი აღესწეუნნ სარგებლად ძაბთა ჩემთა სულიერთა, რომელნიცა დაბათა შინა მოქმენი მღუდელნი არიან ესევითართა წიგნთანი დჰ არა თუ ძათთჳს, რომელნი ანუ ქალაქთა შინა არიან და ანუ გამოცდილნი მცენიერნი და წერილთა მამათასა ზედ-მიწვენილნი ბაძანდებიან, არამედ ჩემებრ მოქენეთათვის სწავლისათა.

მისის უმაღლესობის უფის მეორისა იოაკუს კარის არხიმანდრიტ ყოფილი სოლღაშვილი სქესობით, ყოვლად უღირსი გეროტი, მხილველთაგან შენდობისა მთხოველი, წელთა 1801 ქრისტესით. დეკემბერსა კ“ (94r).

2. «იკადრე ჩაბა ამის საღთოასა და სასარგებლოისა წერილისა, რომელ არს სიმეტნე და აღვსარულეცა ძალითა ღისათა მე ყოვლად უღირსმან ბერმან ნიკოლოზმან. მთხოველ-აპისა, რათა ხილვითა ყმითა თქვენ კუთხვევა მომიქონით და არ ბრალთათვის შეტოთმილდებხათა წყევას მიერ დაშაჯუთ“ (94v).
მიწაწერ მიახვება 3r-ზე.

297

ვრინველებისა და ცხენისა კარაბადინი—XVII

79 ფ.; 20x15; ქალაქი; მუყაოს ყა; თაებოლო ნაკლული; დაზიანებული (74, 75, და 76 ფ.ფ.-ის ქვემო ნაწილთ ჩამოჭრილია, ფ. 78 კი ამოხველია); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

[კარაბადინი მდრინველთა და ცხენთა]: ...[და]სილიგინე, მოარჩენს. ცხენი რომ იშაშროდეს, სისხლი გამოუდგე და მარლი დააყარე და ტანზე წასცევე და მოარჩენს...“ 1r-7v.

წყდება: „... მიქელ გაბრეღ მთავარ-ანგელოზი(!) კითხა.— შენ რა ხარო, მწარეო“...

298

განზრახვანი—XVIII-XIX

102ფ.; 16,5x10; ქალაქი (ლურჯი); ტყავადფარული მუყაოს ყა; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII-XIX ს.]; შადაშვრთი-საპირიკონ (25r); დაუზრულია. 25v-102v.

[განზრახვანი]: «გლოვა არს მქმუნვარება სულისა საღმობაა შინა გული-სა მოქუნებისასა, მარადის საწუჭრიელთა ზედა და დგომი რ მეციებელი. გან-

ზრახვა ა.—ნუ თავმოყვარებით და კორცის ნებებით გასინჯავ და სჩრეყ თავ-
სა შენსა სულა ჩემო...“ 1r—25v.

შენიშვნა: გლოვის განზრახვებს მოსდევს: ა. „განზრახუა სიკუდილისა...“ (7r—11r);
ბ. „ჯუარცმისათვის უფლისა იესოსა...“ (11r—15v); გ. „განზრახუა სასუფეველისათს...“
(15v—19r); დ. „ჯოჯოხეთი არს შინაან გულსა ქეძეანისასა. საზლი სიმჭარბისა, სამკვი-
დრებელად ეშმაკთა და კაცთა, ნებსით ეშაქ ქმნილთა. განზრახუა ა...“ (19r—23r); ე. „მე-
ორედ მოსულისათვის უფლისა...“ (23r—26v).

მისაწერი მოთხოვნა 27r-ზე.

299

შაჰ-ნამე—XIX

329ფ; 33X21.5; ქალაღი (ცისფერი); კოლენკორგადაკრული მღვანს ყდა (მოცილებუ
ლი); დაზიანებული (ფრიაღ დაშლილი); ნაკლები (თავსა, ბლოში და შიგანაში); მხედრული
(სათაურები და სტოოფების დასაწყისი სიტყვება სინგურით); XIX ს. (ქეირინიანი: 1309); დაუ-
წერელი: 1v, 260r, 321v—322r.

...აქა გათავდა ზაა[ქ]ის ა მზავი, და ფრიდონ გახელმწიფდა.—

ნარინანს ეხსა ამბავი, ფრიდონ მოსულა მთიდაღმე,

იკოთხავს ვისი გეარია, ანუ მოსულა სიდაღმე,

კადრეს: აფთიონის ძეა, საფარეული აქეს ღთიდაღმე,

და თქვენცა გმართებთ ნახვა მისი, კაცი გაგზავნეთ გზიდაღმე...“ 1r—329v.

(მღრ. 1916 წ. გამოცემას, „შაჰ-ნამე ანუ მეფეთა წიგნი, ქართული ვერსიები“-
სტროფი 104).

წყდებ: „...თავსა გვირგვინი დახუა, საქონელი, განძი მისცა,

ხემწიფემ შვილსა სპანდიატს ხეარასანი საყმოდ მისცა,

გაისტუმრა, დაამზადა, ლაშქარი და ბარჯი მისცა,

გგრე უთხრა, ერთჲ საქმესა დაგავიდრებ, ქენ იგიცა“... (მღრ.

1934 წ. გამოცემას: „შაჰ-ნამე, ქართული ვერსიები, ტომი II, სტროფი
529).

300

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსიკონი—1760

261 ფ: 32X21; ქალაღი: ტყავადაკრული ბის გატეხილ ყდა; მხედრული (სათაურე-
ბი სინგურით): 1760 წ. (259v); გაღამწერი—ბახიზაშვილი გვრიდიშვილები (259r-v).

„ა. სიტყუის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი: ა-ნი არს პირ-
ეული ასო და კომანი და ართონი, მრავალრივად თავად და ბოლოდ მოივალს
ნრავალთა სიტყუათა ზედა, ვითარცა თავს დაგწერია...“ 5r—255r.

შენიშვნა: წინ ღძღვის: ა. „ანბანი პირველი სასწავლო ყრმათათჳს...“ (1r); ბ. ანბანთა რიცხუთა სწავლა, თუ რომელნი რაოდენთა რიცხუთა იტყვიან...“ (1v); გ. „ნულა, ქართულის რიცხვის სწავლა...“ (1v—2v); დ. „საქვეუნი ხუთთა კმონათა ასოთანი და სწავლა სხუთა ასოთა და თავბოლოთანი...“ (2v—3r); ე. „ანდერძ-ნამაგი ამის მუშავისა, ფრიად დამაშურალისა მოსწავლეთათჳს, გარნა მრავალნი მოსწავლენი მგმობარ და მკიცხარ ეჭმნებიან[ნ] შრომისათჳს და არა სარეწავად მისცემენ ლოცვასა...“ (3r—v); ვ. [ნიშნები კითხვისათვის] (4r); ზ. [პირობითი ნიშნები] (4v).

ბოლოში ერთვის: ა. [Curriculum vitae] (255v); ბ. მიცქულთა სახელები (256r—v); გ. „მეფის ვახტანგის თქმული:

რადგან დაშურა ასრე საბა, ქება მმართვეს აწყა მეცა...“ (257r);

დ. „მისცე ეფვისა:

სიყრმიტგან იყო მუდამად სიბრძნის სწავლისა მსახველი...“ (257r);

ე. „საბას ნათქვამი:

ამ ლექსიკონის რიგები, თუ ბრძენმან დამიწუნოთა... (257r);

ვ. „მოკვლენი, რომელნი არიან ქართულნი და რომელნიმე არაღარა უწოდენ და დავიწყებოეს და თურქთა ენათაგან მოუღიეს მისდა ნაცულად...“ (257v—258r);

ზ. „საქართა სახელები...“ (258r); თ. „განჯაფის სახელები...“ (258r); თ. ქორთნიკონები (258v).

ანდერძი: „მამანან ქახუმ აღზარდა, სულით არს განათლულია, ოსნი მიწოდდენ ბახთასა, ბ ა გ რ ა ტ ვ არ ძონათლულია, ბ ა ნ ი ზ ა შ ე ი ლ ი გ ვ რ ი ვ ი ძ ე, სოფლით ვარ ქტრათულია, წიგნი და კითხვა მასწავა, წერა თან შენართულია. ლ ე კ ს ი კ ო ნ ს კ ე ლ - ვ ე ვ ა აღწერად, ენით არს ეს ქართულია, ამას ვშვრებოდი; ვიღწიდი. მდიოდა თვალთა ლულია. არა სრულ ვყავ ესე, დავიდე თავითა სართულია, ნუ მწყვეთ მკითხველნო ამისნო, თუც ნახოთ უმართულია. საბასი ენაზე ნალევაწი, ნამკვეთრი შემოკრებული. სიტყუათა შადა აესხა, ერთადცა არსად კლებული, მზე, მთვარე, ვარსკვლავ, ცთომილნი, ცის სფერო ვით არს გებული, და ყულა უკლებლად სწერია, ვინ იწერთის იქნას კებული“ (259r).

გ. „ლექსიკონისა ამის პირველად გადმოწერალი ოსის შვილი გ ვ რ ი ვ ი ძ ე, ბახთა ყოფილი, ბ ა გ რ ა ტ, გვედრები მკურვალთა გულითა უფალნო: უკეთუ შეცთომილი რამე იხილოთ, ნუ მწყვეთ. და უკეთუ თქვენდა არად დასაკლის იყოს, შენდობის წყალობას ვითხოვ, ხოლო აღიწერა წელსა ჩლა, მაისის გ“ (259v).

მინაწერები მოიპოვება I ყდის v-სა და 260r-261v-ზე.

ვახუშტი ბატონიშვილი: საქართველოს ცხოვრება—XIX

263 ფ.; 33,5×21; ქაღალდი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ფურცლები ზოგან ბოლოებ შემოცვეთილია); ბოლონაკულა; მხედრული (ათაური და სახედაო ასოები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1814); დაუწერელია: 1r—3v, 5r—v, 98v, 227r—238v, 252r—263v

[ვახუშტი ბატონიშვილი]: „ტომობა[ი] და შთამომ[ავ]ელობა ქართულთა.— მოეს ძისა იაფეთის თესლისაგან, ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთამდე, და.

განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა. აწ (ზნეთათჳს) ვიწყოთ, ძველიდამ ახლამდე საქართუელოასათა ზნეთა და ჩუეულებათა და წესთა მათთა პირველ განყოფილებისა და შემდგომად განყოფილებისა, რამეთუ წესი მთავრობათა საქართუელოასათა არიან დასაწყისითგანვე ვითარცა ვიუწყებთ...“ 4r—252v.

წყდება: „...ბაგრატ მიუწოდა იმე[რეთს]...მსწრაფლად, და გურიელიცა მით თანა, არამედ დადიანმან ლეონ არღარა ი“... (თავიდახ: „მეფობა იმე-რეთის მეფეთა“).

302

შოთა რუსთაველი: ვეფხისტყაოსანი—1803

121 ფ.; 35×21; ქაღალდი; უფლო; დაზიანებული (ხელნაწერის წინა 8 ფ.; 112. 113, 120 და 121 ფ.ფ. მუტად დაზეულია და ჰიისგან შეგებული; 39v—უკუღმა დაწერილი და თანაც ჯვარედინი ხაზებით წაშლილია); დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათაურები და სტროფების დასაწყისი სინგურით); 1803 წ. (113r); დამკვეთი—გიორგი ვგნატეს ძე თუმანოვი (112v); დაუწერელია: 82v, 83r.

„შესავალი პირუტყვი ვეფხვის-ტყაოსანისა, ამა ჰამბისა დასაწყისი პირუტყვი, ჰამო და სასმენელად შუენიერი ჰსწაულისათვის მოზირეთასა, ტარი-ელისა და ნესტან-დარეჯანისა, რომელსა ვეფხვის-ტყაოსნობით უზმობენ.—ა.

რომელმან შეჰქმნა სამყარო, ძალითა მით ძლიერითა]...“ 1r—112v.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის: ა. „განმარტება ლექსთა ამით, რომელნიცა უზმარ-ნია ბრძენსა მას რუსთველსა თვისსა ამას შრომილსა ვეფხვის-ტყაოსანსა შინა, რომელნიცა ვითთაგანმე შომედ საცნ[ობელ] და მისახდომ იქმნებთან. ამისთვის აქა, ანბან[ს] ხედა ასმულნი არიან ლექსნი იგი მის განმარტებითა თვისითა მხილველთა-გან ადვილ მისა[ხილ]ქმელად, ხოლო მრავალთა უწყიან და არად საქმარ არს მათთვის განმარტება ლექსთა, და ესე შრომა დაშთების მათთვის, რომელთაცა [საქმარ ექმნების. ესრედ ეწერა უძველეს[სა] და ძნელად აღმოსაცნობელსა დედანსა შინა“ (113r):

ბ. „ლექსიკონი ამა წიგნსა შინა წერილთა ძნელთა ლექსთა...“ („ჩ-ით მთავრდებ-ბა; 114r—120v);

გ. „საძიებელი წიგნისა ამის ვეფხვის-ტყაოსანისა (სარჩევი)...“ (121r-v).

ანდერძი: „სრულ იქმნა. დიდება ღმერთსა, ყოველთა კეთილთა მიხეხსა დამბად-სა! თუმცა იყუნეს წიგნი ვეფხვის-ტყაოსნობით კმობილნი, საქართუელთსა შინა დაბეჭ-დილნი და კელწერილნიცა, გარნა ფრიად განრუენილნი და არად საკმარნი, ამისთვის ნის-ცემოდა გულსმოდგინება თავადს სტატსკი სოვეტნუს და კავალერს თუ შანოვს გი-ორგი ვგნატის ძეს, და მოეკოვა უძულესა ნაწერი ვეფხვის-ტყაოსანი კერძითა არტა-ნუჯისითა, და ესე მე მუნიტგან გარდმოსწერე მრავლითა შრომითა და ღუაწლისა დადებითა“ (112v).

მინაწერი მოიპოვება 1r-ზე.

303

თხზენი—1789

34 ფ.; 34,5X21; ქალაქი; ქალაქის ყდა; დაშლილი; მხედრული (სათაურები ასომთავრულად სინგურით); 1789 წ. (34r); გადაწერი—მიხაილი (34r); ადგილი—მცხეთა (34r); დაუწერელია: 1r-v, 26v, 34v.

[თთუნე, 2 სექტემბრიდან 22 სექტემბრამდე]: „თთუნეს სეკდემბერსა, რიცხუსა ბ. წმიდისა მოწამისა მამანტისა და ღირსისა მამისა ჩინსა იოანე მმარხუცლისა, სამეფოსა ქალაქისა პატრიარხისა, მწუხრად ჩუცულემბისაებრ კანონი უფალო ღალადე-ყავესსა ზედა დასდებელი, კმა ც. მ. სასწაული.—სისხლთა შენთა წუცოთთა მამანტი, ქრისტე ცხოველისა შეიწირე, რომელმანცა დაჰსთხიო სისხლი შენთს...“ 2r—26r.

შენიშვნა: სექტემბრის 22-ს გამოყოფილად მოსდევს: „ღისმშობლისა აღდგომისა რუა კანთა ა. ღისმშობლისა.—ყოველისა სოფლისა დიდებასა კაცთაგან გამოსრულსა და მეუფისა მშობელსა. ზეცისა ბჭესა უფალობდეთ. ჰარიამს ქალწულსა, უკოროთა საქებელსა და მორწმუნეთა სამკაულსა...“ (27r—34r).

ანდერძე: სრულ იქმნა მცხეთას, 1789, 1-11. იყავნ სადიდებულად შენდა სიტყუაო ღისაო და უთესლოდ მშობელისა შენისა, მიხაილი“ (ხეველად; 34r).

304

კარაბაღინი—1799

125 ფ.; 16,5X11; ტყავგადაკრული მუყაოს მოცილებული ყდა; მხედრული; 1799 წ. (100r).

[კარაბაღინი]: „ა. ვისაც კორძი გამოუჩნდეს, კურჩის სისხლი მოგაღე, სცხე, კორძი დაღნება (სულ სლ —230 მუხლი)...“ 3r—100r.

შენიშვნა: ერთვის: ა. „სისხლის გამოშვების“ დღეების ნუსხა (100v—101r); ბ. ხანტუკი წიგნისა ამის...“ (102r—106r); გ. [სხედასხვა სწეულეებისა და სატიკერის წამლობა] (109r—121r; სულ. ლხ —37 მუხლია); დ. [უკანასკნელის ხანდუკი] (107v—108v).

ანდერძე: „ძალითა ღითითა განსრულდა. ზოგი ვერა გავიგე რა და მგურგავალი ნიშანი დაუსვი, ქეს უბჭ“ (100r).

მიწაწერა: 1r—2r, 101v—102r, 106v, 108v, 121r—125r (მეურნალობასვე ეხება).

305

ფსალმუნი—XVIII

164 ფ.; 11,5X9; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა, ტყავის შესაკრავებით; ბოლო—ნაკულელი; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

„ფსალმუნი დავეითისი ბლი, აღა.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა ზრახვასა უღთოთასა და გზასა ცოდვილთასა არა დადგა...“ 1r—163v.

წყდება: „...აქბდით უფალსა ქენით ვეშანი და ყოველნი უფსკრულნი“... (148 ფს., მუხლი 7).

306

ა

ღმთისმშობლის მიცვალება—XVIII

8 ფ.: 23X18,3; ქალაქი: უფლო; ნაწყვეტი (თავბოლო ნაყულო; ხელნაწერი შეიცავს მხოლოდ 2 რვეულს); ნუსხური; [XVIII ს.].

[მიცვალემა ღმრთისმშობელისა]: „...უფლისა და ღმ ჩნისასა. პეტრე თქუა: მე რომს ვიყავ ციხურთა ოდენ ჟამსა, მესმა კმაჲ სულისაგან წმიდისა და მტკუა მე: ჟამი მოახლებულ არს ღედოფლოსა შენისა ქრისტეს ღედოსა მიცვალებისა...“ 1r--8v.

წყდება: „...წარჩიანეს და დასბდეს სერობად. მაშინ მარიამ თქუა: მოწაფენო უფლისანო, რომელი მცნება“...

ბ

ღმთისმშობლის მიცვალება—1786

14 ფ.: 23X17,5; ქალაქი: უფლო; თავნაყულო; მხედრული; 1786 წ. (14v); გადამწერი—დიკონი დიმიტრი (14v); ადგილი—პოავალმთის მონასტერი ნათლისმცემლისა (გაგავისა—14v).

[მიცვალემა ღმრთისმშობელისა]: „...მცნება მოძღუარმან თქუენმან გამცნო სჯული და წესი განბანასა მას ფერხთასა და თქუა, ამას ყოფდიხო. მისი აღსრულება ჯერ-იჩინა. აწ ჩუენცა გვმს განბანა ფერხო. პეტრე თქუა: ვითარცა წამისყოფით მორჩილნი ვართ ძისა შენისანი...“ 1r--14r.

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ქესითა და ლოცვთა საყუარულისა ძმისა იოანესითა მონასტერსა პოავალმთის ნათლისმცემელისასა. თუმსა აგვსტოსა ჩგ. წუღსა ქრისტეს აქეთ ჩღმგ. აწ გავედრები, ოდეს წარიკითხვდე ცხოვრებასა ამას მრავალ სასურუბლსა, მგვა ნუ ხეძბულ მყოფ მოხენებისაგან შეწისა, სუღით გლაბჯეს, უღირს დიკონს. დ ი მ ი ტ რ ი ს“ (14v).

307

პრაბული—1751

I-III+77 ფ.: 20X14; ქალაქი: ტყავადაკრული მუყაოს დაზიანებული ყდა; თავნაყულო; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1751 წ. (77r); გადამწერი—ჯგვის საყდრის დეკანოზი იოანე (77r); ადგილი—თბილისი (77r); დაწერულია: 1r—IIIv, 65v, 77v.

1. [ეპისტოლე ქრისტეს ბუნებათა განუყოფელობის შესახებ]: „...ღვთაებისა, ენებულად თქმად არასადა, არცა ახლისა შობისა მიღებელად...“ 1r—3v.

2. „ეპისტოლე წმიდისა კვირილე ალექსანდრიელ მთავარ-ეპისკოპოსისა და კერძოთაგან ეგვიპტისათა შეკრებულთა ეპისკოპოსთა ნისტორის მიმართ.—ლის-მოშიშსა და ლის-მოყუარესა და თანამდელსა ნისტორს კვირილე და ალექსანდრიას შეკრებულნი კრებაჲ კერძოთაგან ეგვიპტისათა უფლისა მიერ გახარებთ...“ 4r—11v.

3. „ეპისტოლე წმიდისა კელესტინე ჰრომთა პაპისა ნისტორის მიმართ.—საყუარელსა ძმასა ნისტორს კელესტინე უფლისა მიერ გიკითხავ! დღეთა რაოდენთამე ცხოვრებისა ჩნისათა...“ 11v—18v.

4. „სღა წიგნი მეფეთა, რომელი წარცვა ალექსანდრიას კვირილეს მიმართ მთავარ-ეპისკოპოსისა და ქუნითი ჭუნად კათალიკობთა მიმართ და ეპისკოპოსთა.—თვთმპყრობელნი კვისარნი თევდოსი და უალენტინიანე მძლენი, უძლევდენი, დიდებულნი, მარადის სადიდებულნი...“ (ორი ეპისტოლეა) 18v—22v.

5. „წმიდისა მსოფლიოსა ეფესოსასა კრებისაგან ნისტორის განკუთვითსათეს. წიგნი, მიწერილი ლის-მსახურთა მეფეთა მიმართ თევდოსისა და უალენტინიანესსა.—კეთილად მსახურთა და ლის-მოყუარეთა თვთმპყრობელთა, ბრწყინვალეთა მეფეთა თევდოსის და უალენტინიანეს...“ 22v—25v.

6. „თქმული წმიდისა კვირილე ალექსანდრიელისა ნისტორის მიმართ, ოდეს იგი შაამოვიდეს შვინი ეპისკოპოსნი ეკლესიასა წმიდისა მარიაშისსა.—ბრწყინვალედ ვხედავ მწყობრსა ყოველთა წმიდათასა, გულსმოდგინედ შემოკრებულთა...“ 25v—28v.

7. „თქმული წმიდისა კვირილე ალექსანდრიელ მთავარ-ეპისკოპოსისაჲ იოანეს მიმართ ანტიოქელ მთავარ-ეპისკოპოსისაჲ.—რომელი-იგი მომადლებსათეს ნისტორისა არა მოვიდა კრებასა ეფესოსასასა, ვიდრე განკუთვთამდე ნისტორისა მამათა მიერ...“ 28v—30v.

8. „თქმული წმიდისა პროკლე ეპისკოპოსისაჲ, რომელი-ესე თქუა დიდსა ეკლესიასა შინა კონსტანტინეპოლისასა სასმენელად ნისტორ მწვალებელისა, ჯდა რაჲ იგი მუნ. შობისათეს უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესა.—ქალწულთა კრებაჲ დღეს, ძმანო, ენასა ჩემსა შესხმად მოუწეს...“ 31r—35v.

9. „თქმული წმიდისა და ლთ-შემოსილისა მამისა ჩნისა თეოდოტი ანკვირელ ეპისკოპოსისა შობისათეს მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქრისტესა, რომელი-ესე წარიკითხა კრებასა ზედა ეფესოსასასა, წინაშე წმიდისა კვირილე ალექსანდრიელ მთავარ-ეპისკოპოსისასა.—ბრწყინვალე არს კრებაჲ ესე დღენდელისა ამის დღესასწაულისაჲ და ზოგადსა ცხოვრებასა კაცთა ნათესავისასა შოასწავენბს...“ 35v—44r.

10. „თქმული მისივე, წმიდისა მამისა ჩუენისა თეოდოტი ანკვირელ ეპისკოპოსისა, რომელი-ესე თქუა დღესასწაულსა მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქრისტეს შობისასა და წარიკითხა ესეცა კრებასა ზედა ეფესოსასასა წინაშე წმიდისა კვირილესსა.—ბრწყინვალე არს ჩნდა და დიდებულ კრებაჲ ესე დღენდელისა ამის დღესასწაულისა, ბრწყინვალე ამისთეს, რამეთუ ზოგადი ცხოვრებაჲ მოატყუა კაცთა...“ 44v—55v.

11. „აღსარებაჲ და უწყებაჲ და სასწაული მართლისა სარწმუნოებისა და წმიდათა კრებათათეს, რომელთა დაამტკიცეს მართალი სარწმუნოება, რომელი

ესე ჯერ არს ყოველთა ქრისტიანეთათჳს, რათა კეთილად და გამოწულილვით მეცნიერ იყუნენ.—მრწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი, შემოქმედი ცათა და ქენისა, ხილულთა და ყოველთა არა ხილულთა...“ 56r.

12. „წმიდისა ფოტი პატრიარქისა აღწერილი.—ესრეთ მრწამს და აღვარებ კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიისა შინა დაფუძნებული (!) და ქადაგებული (!) სარწმუნოებად(!)...“ 56r—61v.

13. „ესე უკუც კრებანი იქმნნეს უწინარეს ნიკიისა კრებისა.—პლი ანტიოქიას, ჟამთა ავრილიანე ჰრომთა მეფისათა, რამეთუ პაულე სამუსატელი ეპისკოპოსი ანტიოქიისა წინამძღუარ იქმნა ბოროტისა წყაღებისა...“ 61v—65r.

14. „საკითხავი, თქმული წმიდისა და ღმერთ-შემოსილისა ეასილი კესარია-კაბადღუციელ მთავარეპისკოპოსისაჲ, ნათლისღებისათჳს მათა მიმართ, რომელნი გვანად ნათელს იღებდეს.—ბრძენი სოლომონ, რაჟამს იგი სოფლისა ამის საქმეთა ჟამისა განყოფილებასა იქჳოდა...“ 66r—77r.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე სულთა განმანათლებელი ქალაქსა ტფილისს, ბრძანებითა საქართველოს პატრიარქის, მეფის ძის ანტონი ნეტარისათა, კელითა ზემულუაწის ჳის საყდრის დეკანოზის იოანესითა, იანვარს ბ, ქრისტეს აქათ ჩღნა“ (77r).

308

თხმეთა მეტყველებაანი—XVIII

205 ფ.; 16,5X9,8; ქალღაღდი; ტყავგადაკრული ხის ყდა (ჭიისაგან დახიანებული); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; დაუწერელია: 1r, 200v—205v.

„თვეთა მეტყველებანი ძალითა ღმერთა წლითი-წლად. თვესა სეკდენბერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქუს ჟამი იბ და ღამეთა ჟამი იბ.—ა. დაწყებად ინდიკტიონისა, ესე იგი არს ახლისა წელიწდისა. ინდიკტიონი, რომელ არს უწყებელი, თქმულ არს ლათინურად ჰრომთა კეისრისაგან ესევეთარისა მიზეზისათჳს მოპოენებული, რამეთუ ოდეს ყოველსა სოფელსა ჰულობდა თჳსა სეკდემბრისა პლი დღე, დასაბამად ინდიკტიონისა განაწესა...“ 1r—200r.

309

თხმეთა მეტყველებაანი—XVIII

78 ფ.; 15,6X10; ქალღაღდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს დახიანებული ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—ხებედ (59v); დაუწერელია: 1v, 2v, 3v—6v, 60r—62v, 72r—74v, 75v—78v.

„თვეთა მეტყუელგებანი ძალითა ღისთა წლითი-წლად. თვესა სეკენდ-ბერსა აქს დღე ლ, დღეთა აქს ჟამი იზ და ლამეთა ჟამი იზ.—ა. დაწყება პლისა ინდიკტიონისა, ესე იგი არს ახლისა წელიწდისა, და კსენებად ღირსისა მამისა ჩნისა სემეონ მესუტისა...“ 7r—59v.

შენიშვნა: ერთვის: ა. „სიმეფლო წმიდათა შორის მამისა ჩნისა ა თანასი აღე-ქსანდრიელ პატრიარქისა.—რომელსა უნდეს ცხრბდ, პლ ყოველთსა თანა-აც მას პერო-ბად კათოლიკისა სარწმუნოებისა, რომელი უკეთესა ვინმე არა დანიარხოს შეუმრღე-ცვლად და უბიწოდ თვნიერ ყოვლისავე რაჲსამე მიზეზის, საუკუნოდ წარწყმდების იგი.“ (63r—66r); ბ. „ანასტასი სანატრელისა პატრიარქისა დიდისა ანტიოქიისა და კკრილ ელექსანდრიელისა განწესებად სარწმუნოებისა და კითხვა-მიგებად ღისმეტყობისათს.—კითხვა: რომლისა სარწმუნოებისა ხარ? მიგება: ქრისტიანე ვარ...“ (66r—68v); გ. „წმიდისა მამისა მეს სემელთაგან სარწმუნოებისათსა შემო-კლებულად, კითხვა-მიგებად თვეთულისა ჩნისა.—კითხვა: რაოდენსა ბუნებასა აღიარებ...“ (68v—71v); დ. [წრე, თვეებად დანაწევრებული] (75r).

ანდერძი: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამის მწერალი ზებედე“ (59v).

მინაწერი მოიპოვება 1r-ზე.

310

ქრებული—1763

85თ.: 16×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ტეფრული დაზიანებული ხის ყდა; თანაჯ-ლული; ნუსხური (სათურები სხვურით); 1763 წ. (42r, 45r, 83v); ვადაწყვიტი —ნიკოლოზ (83v); ადგილი—მოსკოვი (83v); დაუწერელია: 1r-v, 42v, 84r—85v.

1. «წესი» [სხეულისა და მომაკვდავისათვის]: ...„ლოცვა სავედრებელი უკნსენელი სულთა და კორცთა გაყრისა ღღისა უფლისა ჩნისა იესუ ქს მიერ. ხოლო ოდეს განვიდეს მართლმადიდებელისა მღღღისა ანუ ერისკაცის სული გვამისაგან თისისა, ესრეთ ყავით, ვითარცა ქვემო წერილ არს...“ 1r—42r.

2. [შჯღთა საეკლესიოთა კრებათათს].—„კრება კელმწიფებასა, პაპობასა(!), პატრიარქობასა(!), რომელს ქალაქებში იყო, და ან რომელი მწვალებელი იყვნენ, და ანუ რამდენნი წმიდანი მამანი შეიყარნენ ...“ 43r—45r.

3. „წესი და გამორჩევა და კელთდასხმა მღღღლო-მთავრისა.—ოდეს ჟამსა დაემთხვისო გამორჩევა მღღღლო-მთავრისა...“ 46r—82v.

შენიშვნა: „ესე წესი გამორჩევაზედ და კელთდასხმაზედ ეპისკოპოსისა, გიჩა არ-ქეპისკოპოსისა, გამღღღელი დამოწმობილ ძველთაგან ბერძნისა და რუსთაგან გან-წესების წიგნთაგან, რამეთუ იყო წინათე პთა დიდთა კელმწიფეთა. მეფეთა და დიდთა მთავართა და თავადთა. და წინათე ყოვლად სამღღღლო მიტროპოლიტთა და ეპისკო-პოთა სრულიად ოუსეთისათა, ბრძანებითა ყოვლად უბრწყინვალესისა დიდისა კელმწი-ფისა იმპერატრიცა კვატერინასა თვითმპყრობელისა სრულიად რუსისისა, ხოლო კურთხევითა წმიდის მმართველის სრულიად რუსისისა სინოდთათა დაიბეჭდა თვით პეტ-რებულის სტანბაში 1735 წელსა, თვესა ოკტომბერსა, და მოსკოვს მასევე წელსა. თვესა დეკემბერსა, დიდება ღმერთსა სრულმყოფელსა“ (82v—83v).

ანდერძი: 1. „განსრულდა წესი ესე ქრისტეს აქთ ჩღგ“ (42r).

2. „რუსეთს ვიყავ, რაჲცა ვნაზე, გადმოგზაბე, ჩღგ“ (45r).

3. „ეს ეპისკოპოსის კურთხევა რუსულიდამ მე, მალაღაძე ნიკოლოზ, გადმოცე-

წერე: ავი კელია, ხუცური წერა არ ვიცოდი, ნუ საცინელ მყოფთ უფალნო ჩემნო, არამედ შენდობა ყავით“ (83v).

4. „აღიწერა ესე სამეფოს ქალაქსა მოსკოვს, წელსა ქრისტეს აქათ ჩღჲგ. ვამოხადევი და კეთილ სავმარი არს საქართველოს ყოვლად სამღვდლოთაჲს“ (83v).

311

მილტიანეს ამბავი—XIX

27ფ.; 35,5X22; ქალაღი; უყდო; დაშლილი (მე-2 ფურცლის შუა ნაწილი გამოგლეჯილია); ბოლონაკლული; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი .1830).

„აქ ანბავი დასაწყისი ფარავნდევის ხემწიფის შვილისა მილტიანე ძლიერისა და არდუხტან კილუანის ხემწიფის შვილის ზებედ მეცნიერისა.—ფარვანდევნი ხემწიფე იყო ას ოთხმოცი წლისა და არდუხტანის კილუანის ხემწიფე ას სამოცდა თვრამეტის წლისა. ამავე წელსა დაუტევეს თავთავისი სახემწიფო ფარავანდევმა და არდუხტან კილუანელმა და მი[ი]ლეს თავთავისი სახემწიფო ქვეყნები, მილტიანემა და ზებედ მეცნიერმა თავთავის მხარეზე...“ 1r.—27v.

წყდება „...შარავანდევნი მილტიანე მხენ ძლიერს იახლა და მოახსენა: დიდებულო“...

312

ბრიგოლ ორბელიანი: საღმებრძოლო—XIX

8 ფ.; (16 გვ.); 35,5X21; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია 15r.

„სადღეგრძელო, შეთანხული თავადი ბრიგოლ ზურაბის ძის ჯ. ორბელიანისაგან. საღმებრძოლო ანუ ომისა შემდეგ ღამე—ლხინი, ერყენის სიახლოვეს. საღმებრძელო.—

შესწყდა ბინდისას ომი საზარი,
დადუმდა არე, საღ ჰქუხდა ბრძოლა,
გამარჯვებითა მოილხენს ჯარი,
ურდო ცეცხლებით განათლებულა!..“ 1 გვ.—14 გვ.

შენიშვნა: ერთვის ავტორის შენიშვნები სქოლიოებში.
მანაწერი: თავფურცლის r-სა და მე-16 გვ.-ზე.

313

ხელაშვილი იონა: ბოღმბანი—1831

190 ფ.; 14,5X9,7; ქალაღი; ტყავგადაჭრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; ბოლონაკლული; 1831 წ. (27v); დაუწერელია 37—9r.

«იონას გოდებანი». „გოდება ტფილისსა ზედა, შემუსრვილისა სუ-
ლითა და გულითა, თუალთაგან ცრემლებთა დინებითა ღამეთა შინა, რომელ-
სამეზის შობილსა ჩემსა ერსა ზედა: ღმერთმან ყოველთა სულთა და ყოველთა
კორციელთამან მანგალი მფრინელუ განმარტა მეყესეულითა სიკვდილითა მო-
მკად მშობელთა და შობილთა საფლავებისა მიწად, მამანი და დედანი, ძმანი და
დანი, ძენი და ასულნი.—ღმერთო, მადლით მამაო ცისა და ქუეყანისაო, შემწყა-
ლებელმან შემიწყნარე და მომცენ ცრემლნი და შეისმინე ტირილი ჩემი და შე-
მიწყალე მე ერთიუთრთ მონანულით...“ 28r—56r.

შენიშვნა: ამ გოდებას ერთვის გამოყოფით მესამე და მეოთხე გოდება (57r—
133v) და შემდეგ:

ა. „გოდება იუტრიისა ორთა მეფეთა, ესე იგი მეორე მეფე ირაკლისა და ძისა
მისისა მეცამეტე მეფე გიორგისა ამათ ორთა მეფეებთა ძეებთა, და ჰასალთა, და ძის-
ძეთა, და ასულებთა აქა-რე.—პეტრე დიდისა ქალაქსა შინა მოსრულთა ზედა ცრემლთა
დათხვევა, რომელთა ზედა მოიწია მომსერელი ესე სენი, ჯერეთუა საფლავისაგან უცნა-
ური და ყოველთა მეურნალთაგან მიუწითომელი, რომელსა ედღანურ სახელ დევეს ხო-
ლერად...“ (137r—190v).

წყ დ ე ბ ა: „...რომელი მოფხერის ცოდუთა და დაგაგებს ძეებ და ასულებად
მოშიშთა და ახილვე...“

ბ. [მიმართვა არხიმანდრიტ ნიკოლოზისადმი]: „(წიგნსა ამას ეწოდების სოლონი-
საგან ტირილი).მალაღ-ღირსო არხიმანდრიტო, მამაო წმიდაო ნიკოლოზო წმიდათა ეკლესია
გვიამბობრები ზე გონებისა სასოებითა, ქრისტეს მიერ ზეგარდამო ძმაო მეორისა ადამი-
საგან ... (ვტოვებთ 15 გე.)“

მამაო, მამაო წმიდაო, უფროწყალესო აჰა ესერა გოდებანი ჩემნი საღთო არმა-
ლანდ მოგიძღუენ, რათათუა სიყუარულითა თქუენითა ეამებრნი ესე შეიღინი გო-
დებანი ჩემნი წმიდა ლეკუამან თქუენმან საუკუნო მხიარულებად შეიბრატოსა,
ვითარცა მაცხოვარმან ბრძანა: რომელნიცა სტიროდნენ, იცინოდნო, რომელ არს მხო-
ბრულება საუკუნო ღთისა მიერ ქრისტეს შორის. 1. ესერა ჰვეჯე გოდება ტფილის-
სა ზედა დღეთა მათ შინა, ოდესცა ზეგარდამო დასნეულდა სასტიკისა სასიკდინე-
სა სენითა, რომელიცა ზეგარდამოვე განიკურნა. გოდება მეორე და მერითო სამეფოთა
ჩუქნთა სქესთა ზედა, რომელთაგანნი განიბნივნენ და რომელნიმე მოსწყდნენ და ნაშ-
თნი იგი დაცულ იქმნენ სახელითა ღთისა იაკობისათა. მესამე გოდება დამერ-
თო სისხლებთა ურთიერთისა დაქცევისათეს განშიშვლებულებისა საკურეველებისათა
რომელი მოწყალეებითა ღთისათა დასწყდა ღურანი სისხლებთანი. მეოთხე გოდება
დამერთო შავთა საქმეთა მუშაკთა ფიცხელისა ამბოხებით აღბორებებისათეს, რომელ-
ნიცა უფლისა ცნებულმან, ნიკოლოზ პირველმან, ზეგარდამო შეწყალებულმან, დაამ-
შიდა სიყვარულითა ღთისა, და ქუეშემბრლომთასა, ერთ კერძო ლოცვიერისა ცრემ-
ლებითა და მეორე მკრივე მკნობითარე ფრიადისა უშიშროებისათა. მეხუთე გოდება
ზედავე დამერთო ფიცხელისა ხორშაკისა განგრეფებისა თვნიერ წვიმითა აღამიანთა
დღე და ღამე, რომელთა შინა ცაა იცუალა რკინად და ქუეყანა რგალად, მერმე მოგვ-
ცა სახიერმან მამამან წვიმანი ნაყოფით გამოძლებულნი. მეექვსე გოდება მთიწია
ჩემ ზედა ზღვისა ამის ბალთისა აღმოსთქვისათეს, რომელი აღმოსლტა ვიდრე ადამიან-
თა მკობრამდე და შეგვძარწუნა ვითარცა პირველ, რომელი გარდამოსქდა აღამიანთა
ქუეშეაბდმდე და მოაშთო მრავალნი სახლებთა ქუეშე ძვიდებთა მცხოვრებნი, რო-
მელ-იგი ღელვანი ამ-დღდა დღისი შუადღე და აღკრებენ ურნი ზემო სახლებთა სარ-
თულებთა შინა, ხოლო ესე მეორედ იწყო პირუტლისა შემდგომ მეშვიდესა წელსა გარანა
შუალამესა შინა, მაიჭულბრუნისა დასავლით ჩრდილოეთისა ქარისაგან, რომლისაგან
ჯეისნა ღთ მამამან და დასნეულებულნი ქალაქი სტე, წმიდა, თვე მოციქულისა პეტრეს
სახელსა ზედა დაშენებულნი პირუტლისა იმპერატორისა პეტრესაგან, განგვარინა მაცქ

ხონან ჩუენმან მომლოდენლი შეწყალებისა სინაჟლისათჳს, რათა შევიწინათ უსჯულოე-
ბანი უნებლიეთნი და ბოროტნი ცოდუანი ნებსითნი. ხოლო მე შევიდედ შეგუაშოთა წვიმა-
მან დამაბერწებელმან ნაყოფთა ქუცყანისამან, მომიცვა გოდებად, რომელ ყოველივე
ზემო გოდებანი ერთბამად იგოდეს კაცად-კაცადთა, ვიდრე რისხუათა ღთისათა წყალო-
ბითა და მოყუასთა შეყუარებითა და გლახათა მოწყალებითა, რომელთაგანმან დაეწი-
რე გოდება ჩემი, რათამცა იუტრისა ნათესავისა შობადთა გულისხმა ჰყონ ნაშეო
ფერად-ფერადნი რისხუანი ღთისა და ეკრძალნენ, რათამცა არა განარისხონ სახიერი
ღმერთი ყოველთა სულთა და კორციელთა, და სიწმიდითა, სიმართლითა, და ჭეშმარი-
ტებით, და ღირსებით, და უბრალოებით მოქალაქებით მცხოვრებნი. უფლისა ღთისა
სათნონი ეგენ მშვიდობასა შინა ქრისტე უფლისასა და სიმართლესა და იაფობასა პუ-
რითა და ღვინითა და ზეთითა, და იყოს მკედრობათა მახილნი დადებულ ქარქაშთა
შინა. რამეთუ ემა არს ბრძოლა ჩუენი უკოტოთა მთავართა მიმართ ამის სოფლისა-
თა, რომელ არიან ეშმაკნი, რომელთა არა სინავეთ დასაბამითგან, დიდ ფრიად მტე-
რად ჩუენად აღდგესულთა, რომელთა სურთ ორგანვე ცხოვრებისაგან განეყუთა ჩუენი
ამიერ და მიერ სუფუვისაგანცა.

ესერა ოცდაერთი წელი არს მონოზონ-სუტობა ჩემი, რომელსა ჯერეთცა არა
განმისუენია არათუ თავისა ჩემისა საკუთართა განსაცდელბთაგან, არამედ თვთ სახო-
გადო ერისა და მამულისა განსაცდელნი; მსგავსად მწარეთა ზღუთა და მო-
რევთა დანთქმანი ზე აღლევებითარე და მოქცევთა თვსთაგან გულქადიან დანთქმთა,
რომელთა განსაცდელბთაგან განრინებისათჳს ვიჭირეთ ლოცვითა და მუკლებთა დრე-
კითა, რათა სახიერმან გვისხნას სოფლისა ზღუთაგან, რომლისა მორევთა აღძვრენ-
ეშმაკნი, რომელ მცირე სოფელი არს კაცი ყოველი, ხოლო ზღუანი არიან ცოდუანი,
და მორეენი არიან: ამპარტავენება, ურჩება, დიდების მოყუარება, სიმდიდრენი ამოწნი,
სკორედ ცუალებადნი ნაყოფენებანი, არაწმიდებანი, მედგრობანი, შურნი და მტერთა-
ნი, აღლესულნი დემონთაგან, ანგარება მოყუასთა საცხოვრებლბთა მიმტაცებლბთა
და თვთ თავისა თვისა მოკლადცა ვიეთხარემ, რომლისაგან ყოველნი პირუტყლნი ივ-
ლტიან და, უკეთუ მართალნი მნაიდ განერებიან, ცოდვილნი არაღ შეიდთა მომკვიდ-
ნებლბთა ცოდუთაგან და რუთა ბოროტთა გულის სიტყუათაგან.

აჲა სიტყვთ უფალო, უფალო, მეტყუელნი და საქმეებთა თვსთაგან მცირედ მორ-
წმუნენი მსასობებლბთა თვსთა ფერკებთა ზედა, რომლებითაცა იწყებენ ღტოლვასა ზე-
კითგან გარდამოსრულთა. სეენებთაგან დამტეებლნი სნეულთი(!) და ქალაქებისა, და-
ბებისა, სოფლებისა და სანაკებისა თვისისა. იგინი უუფეტეს მიიღებენ ტანჯუთა და
განმწარებთა. ზეგარდამო განსახლერებულნი არა არიან თათთ თვსით ცოცხალ, რო-
მელ თმა თავისა თვისა თვინერ ღთისა არა დაეარდების. ამისთჳს დიდ სარწმუნოე-
ბით დიადისა სასობებითა და აღტყინებულისა სიყუარულითა მინდობა ღთისადმი უუმ-
ჯობეს არს ვიდრელა ღტოლა მოშიშისაგან, რომელ მოშიში არა სრულ არს, რომელი
ძრწოდეს ჯაბან დედლურად მსასობელი თვსთა ფერკებთა და ადგილისა მის. სადაცა
დასდებების. უსევიტარნი არა არიან მსრულე წინაშე ღთისა სნეულბთაგან ღტოლვილნი,
ვითარაღ მიუღებენ მაცხოვარსა პასუხთა—სნეული ვწახეო და ვსახურე.

აჲა, ესევიტარნი კაცნი განსაცდელთა შინა არა დაადგობიან მსახურებად ღთისა
და მამულისა, რომელიცა ნადირთა საზედ ფრთხებოდეს, რომელთაგანნი არათუ მკე-
თაებრ დაფრთხობიან თვისთა განერებიან, არამედ განერებიან მხოლოდ სინაჟლები-
სა აღსრულებისათჳს, გინა დიდ ფრიად განმწარებისათჳს დაიციებიან ჯერეთ, რათამცა
იტანჯნენ კაცობრივ ცოდუთა თვსთა მორევთა შინა და მიეგოსთ კაცად-კაცადთა
საქმეთა თვსთაებრ.

აჲა, პირისპირ მათსა გლახათაგანნი და დადგრომილნი თვსთა სახლბთა შინა,
მსლველნი ეკალესიასა შინა ამიერუჯ ცხონებულ არიან დიდ სარწმუნოებითა, სასოე-
ბითა და სიყუარულითა ღთისათა დადგრომილნი სნეულბთანითა ქალაქთა, დაბთა,
სოფლებთა და სანაკებთა შინა, ზე სასობებითა შემგებულნი ღთისა დაიციებიან(!) სა-
სუფეველისა ძეგად და, უკეთუ აღესრულნენ, მიეტების(!) ცოდუანი.

აა, მაღალ ღირსო მამაო ნიკოლოზ, ზემო შვიდ კავშირებათა ძლით შემოგძღვენ წიგნი ესე იონას გოდებად სახელდებულთ, მიიღეთ მამაო წმიდაო და განამრავლეთ, რომელი კინიდადა ვითარცა მაღალ ღრმა ღმრთმეტყულებთ არს, ვგრეთუც ლოცუა და ლაღადება, რომელსა ლაღადებითი გოდებაცა ეწოდების, და შინაგან სულთქმითი ვედრება და აღსარება ყოვლად წმიდისა საბებისა, მხოლოსა არსება ბუნებითა, რომელ წიგნსა ამას, იონა გოდებისასა უპყრის დიდ ფრთადნი სინანულნიცა, შინაგან სწიღისითა განქიქებითი თავსდება ბრალთა წინაშე ღმრთისა, რომელ მიერთამდე ცოდვილ ვართ მიხეზითა დემონისაგან (და ადამისაგან; და თავით თვისით, გარნა მეორედ შობითა მონანულნი გავსწმდებით და ვასცხონდებით მეორისა ადამისა მიერ).

თქუენის მაღალ ღირსების მლოცუელი მონაზონ-ხუცესი ურეციტრისი მრწემიძმა თქუენი იონა შეგვედრებ წიგნსა ამას საღთო კავშირ სიყუარულად, წელსა 1831-ოკტომბერს 26* (10r—27v).

წინ უძღვის: ა. [იონას თხზულებათა სიის ნაწილი]; ბ. „თქმული მეფის ძის იონანესაგან წინასიტყუობა.—

ივერისი ნორჩსა, ვახსა კეთილსა,

ოქრო-ნილოსა ტკბილად მომდინარესა...“ (აკროსტიხი იძლევა: „იონას“, 1r);

გ. „სიმდაბლით გიძღვნი ამა ჩემსა ნაშრომსა,

ვინათგან მაქუს მე სურვილი მსახურებად...“ (აკროსტიხი იძლევა: „სვიმონ“ 1r)—

დ. „მისს მაღალ ღირსებას, მღუდელ-მონაზონს მამა იონას.—

მაღლისა ძეო, სიბრძნისა მზეო, ენებათა მძლეო, ეშმაკთა მოგუნველო“ (ხელმოწერილია: „სოლომონ რაზმაძე“, ჩელსა წელსა. 1830; 1r-v);

ე. „იამბიკონი, ლოცვამან ანნა.—

იკუნ ხსენება დღეს წინასწარმეტყველის

ოხად მეორის თვისისა მოსახელის...“ (ხელმოწერილია: „მეფის ირაკლის ძე,

მირიან“, წელსა ჩყიჲ, სქექდემბრის კბ; 1v; ზ. „თქმული მეფის ძის იონანესაგან.—

დღეს აღმოცენდა ძირთაგან კელანთა

მთიები დიდი, ბერი მამა იონა...“ (2r-v); ე. „თქმული პეტრე ლარაძესაგან.—

აღსრული მაღალს კათედრასა სამღუდელოსა

დღეს იხვენიბი ბავლეგებო ტეტეკობით...“ (2v—3r); თ. „თქმული მეფის ძის

თეიმურაზისაგან.—

„ინეტარების, განბრძნობილი ვენებით

ორიონ სიბრძნის დღისა წინამსრბოლისა...“ (9v).

314

მთხმთაზი—XVII

347 ფ.: 5,3×4,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ზოგან ფურცლებით ამოკვენილია; ნუსხური (სათაურები სინგური); [XVIII ს.]; გადამწერი—დავით მღვდელი (299v); დაუწერელია: 84r, 85v, 86r—87v, 139r—142v, 229r—231v.

„სახარება მათესი, თავი პირველი, ა.—წიგნი შობისა იესუ ქრისტიანისი, ძისა აბრაჰამისი...“ 1r—300r.

შენიშვნა: ერთგვარად: ა. „საძიებელი წმიდისა სახარებისა...“ (302r—323v);

ბ. „თვეთა მეტყულებანი, ძალითა ღმრთისათა.—თვესა სეკდებერსა დაწყება ინდიკტიონისა...“ (323v—343v); გ. „სახარებანი წმიდათა მამათა ჩვენთა ქართველთა მნათობთა

ათორმეტთა, ასურეთით ღმრთი მოვლინებულთანი...“ (344r—347v).

ანდერძი: „ღმერთო, ადიდე მეფე მორწმუნე და ქ[უ]ცმე ჰყავ მისსა ყოველნი მტერნი და მბრძოლნი მისნი, რამეთუ სრულ იქმნა წმიდაჲ ესე ოთხთავი კელითა ჩემ ცოდვილის მდღლის დავით იქმ (?) დეკანოზის ტფილის ქალაქის კელმწიფის დეკანოზის ძისათა. დედ-მამათა, და-მმათა და ჩემთათჳს შენდობაჲ ბრძანოთ, ღმერთმან თქნ მოგაგოს სიტყვსაებრ და პატრონს დღეთ სიგარძ, წელთა სიმრავლე“ (299v-300r).

მიწაწერი მოიპოვება 300v—301v-ზე.

315

მოხსენებანი—XVII

289 ფ.; 23×17; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული დაზიანებული ხის ყდა; თავნაკლული; დაზიანებული (ფურცლები ამოცვენილია); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVII ს.]; გადამწერი—იოანე (105v, 217r) და ლომია (180v, 217r, 242r).

„შათეს სახარებაჲ: ...[დაუკ]ვრდებოდაჲ ერსა მას და იტყოდეს, ვითარმედ არასადა იცლსა შორის ესრეთ გამოჩნდა...“ (მათე. 9,33) 1r—199v.

შენიშვნა: ერთევის —ა. ანდერძი მთარგმნელისა: „ესე საცნაურ იყავნ ყოველთა, რამეთუ ესე წმიდაჲ ოთხთავი ახლად გვთარგმნია ფრიადითა იძულებითა მძათაჲ ვითემე სულიერითა(1) და ბერძულთაჲ სახარებდაჲდა შეგვწყამებია ფრიადითა გამოწულილვითა. და ვინცა ვინ დასწერდეთ. ვითა აქა ჰპოოთ, ეგრე დაწერეთ, თუ ამისგან ჯერ-გინდეს დაწერა, ლთისათს სიტყუთა [ნუ] სცვალებთ. ვითარცა აქა სწერია, ეგრე დაწერეთ, და, თუ არა რაჲმე გაშენდეს, ჩნნი ყოველნი სახარებანი პლითგან წად თარგმნილნი არიან და კეთილად—ხანმეტნიცა და საბა-წმიდურნიცა,— მუნით დაწერეთ. და ლთისათს ერთმანეთსა ნუ გარევეთ, და გლახაჲსაჲ გ ო თ რ გ ი ს თ უ ს, რომელმან ესე დიდითა ღვაწლითა ეთარგმნე, ლოცვაჲ ყავთ, შეუნდენეს ღმერთმან“ (199v—200r).

ბ. „ხანდუკი სახარებისა საწელიწდო. წმიდასა კვრავცსა აღესებისასა სახარებაჲ სამხრად იოანესი: პლითგან იყო სიტყუა...“ (200r—217r); გ. [სადღესასწაულო საუფლო დღეებისა]: „თა დეკნბრსაჲ კდ. წინადღე ქრისტეს შობისა. ხოლო უკთუ წინაჲ დღე ქრისტეს შობისა მარხვისა დღე იყოს, ესრეთ იქმნას წესი ჟამთა ლოცვისა...“ (216r—269v).

ანდერძი: 1. „უფალო ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამისი მწერალი იოანე, ამინ“ (105v);

2. „ღმერთო შეიწყალე სული ლომიას, ამინ, უფალო“ (180v);

3. „ამისსა უცებად მხზრეველსა ლომიას, დედათა-მამათა მისთა შეუნდენეს ღმერთმან, ამინ. ამის დამწერლის ძმასა იოანეს და ამირანს შეუნდენეს ღმერთმან, ამინ“ (217r);

4. „ღმერთო, შეიწყალე სული ლომიასი, ამინ“ (212r);

5. „ესე პარასკევისა ათორმეტი სხვს დედისაგან დავსწერე, თუ რამე აკლდეს, ნუ დაჰწყვეთ, თქნის ლთის მადლსა ბაჰონებო(?)“ (264v).

მიწაწერები: 40v, 42r, 83v, 217v.

316

მაჰსიმი აღმსარებელი: თხზულებანი—1820

224 ფ.; 34×21; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული; მხედრული

(სათაურები ასომთავრული ხუცურით. სინგურად); 1820 წ. (220r); გადამწერი—ნიკო-
ლაოს (217v); დაუწერელია: 1v, 37v, 197v, 198r, 220r—224r.

1. „თთუესა იანუარსა კა და ავგუსტის ივ. ცხოურება და მოქალაქობა
აღმსარებელისა მართლისა სარწმუნოებისა წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენი-
სა მაქსიმესი, მ. გ.—მრავლისა ქებისა და ფრიადისა შესხმისა ღირს არიან
მოყუარენი ღისანი და მოლუაწენი სათნოებისანი და თანამდებ არს ყოველი ქე-
ბითა...“ 2r—28r.

2. „სიტყვსება, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მაქსიმესსა და პიროს
კონსტანტინუპოლელ პატრიარხისა მწულებელისა აფრიკეთს.—ოდეს-იგი პიროს
კონსტანტინუპოლელ პატრიარხი განიდევნა კონსტანტინუპოლით ბოროტთა საქ-
მეთა მისთათვს და წარვდა ჰრომს...“ 29r—37r.

3. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი ნეტარისა თალა-
სეს მიმართ ხუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონასტერთასა, სიტყუათათვს,
რომელთა განმარტებად ეთხოა მას ნეტარისა მაქსიმესგან.—სანატრელსა მონასა
ღისასა თალასეს. ღირსსა მღუდელსა და მწყემსსა პირმეტყუელთა ცხოუართასა
მაქსიმე გლახაკი მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ...“ 38r—160v.

4. „წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებელისა,
სიტყუსებისათვს ვნებათასა, მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ.—შემკობილსა
ყოვლითა სათნოებითა და მუშაკსა სულიერისა მის ქუცუნისასა და მწყემსსა
პირმეტყუელთა ცხოუართასა. მონასა ღუთისასა თალასეს მაქსიმე გლახაკი
მონაზონი უფლისა მიერ გიკითხავ...“ 161r—217v.

შენიშვნა: ერთის „ზანდუი ამის წიგნისა...“ (218r—220r).

ანდერძი: „გვედრები. ყოველნი წარმოკთხულნი, ღირსპყუფისათვს წყევისა, ნუ
მწყევთ, რომელმან სიჩარით დაგჩაბე, რანეთუ მიხეზმან ესთა მათანადა მე ნიკო-
ლაოს“ (217v).

მინაწერი მოიპოვება 1r-ზე

317

რუსულ-ქართული ლექსიკონი—XIX

127 ფ.; 33×20; ქალაღი (სხედასხვა ფერისა); უყდო; დახიანებული (ამოცვენილია
პირველი 4 ფ.); მხედრული (სხედასხვა ხელით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1818).

„А. а—аююзв—ხოლო, არამედ, და.

Аше—მეყსეულად.

анаштв—განთავისუფლების წიგნი...“ 1r—127r.

შენიშვნა: დართული აქვს: „სარჩევი ლექსიკონისა ამის გვერდისა...“ (127v).

მინაწერი ზედა გარეკანის r-სა და 127r-ზე.

ლოცვანი—XIX

56 ფ.; 10×7; ქალაღი (ცისფერი); ტყავადაკრული ტვიფრული დაზიანებული ხის ყდა; ბოლონაკლული; ნუსხური (სათურები სინგურით); თავბოლო კახმულობიანი (1r, 22v, 30r, 54r, 55r).

1. „ოდეს აღსდგე ძილისაგან, ბრძანე ესრეთ.—ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩნ(!),ან, წმიდაო ღმერთო, მამაო ჩ. და ზედა.—აღდგომილი ძილისაგან შეგივრდები შენ სახიერ, და ანგელოსთა გალობასა გილაღადებ შენ ძლიერო...“ 1r—2r.

2. „იბაკონი და იკონი წმიდისა ღვთისმშობლისანი.—ხესთა მბრძოლის ჩისათვს და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა შეესწირავთ...“ 2v—22v.

3. „ლოცვა დღითი-დღე სათქმელი წმიდისა ღვთისმშობლისა მიმართ; უკეთუ ვისმე ენებოს ლოცვა მისი, ეამსა სულისა შისა(?) განყოფისასა.—შეიწყნარე აწ დიდებულა დედოფალა ჩემო, სახიერო, გლახაკი ვედრება ჩემი, უღირსისა პირისაგან შენდა შეწირული...“ 23v—29v.

4. „პარაკლისი, ახლად თარგმნილი ბერძულისაგან, სავედრებელი ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა მიმართ.—მღნ. კურთხეულ-ხარსი, მეფეფო ზეცათაო, წმიდაო ღმერთო, მამაო ჩხო...“ 30v—53v.

5. „ოდეს აღსდგე ძილისაგან, ბრძანე ესრეთ: ლოცვითა წმიდათა მამათა, ამინ. დიდება შენდა, წმიდაო ღმერთო, მამაო ჩვენო და ზედა მუხლები ესე.—აღდგომილნი ძილისაგან შეგივრდებით...“ 54r—v.

6. „იბაკონი წმიდისა ღვთისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების, კმა დ, გი.—ხესთა მბრძოლისა ჩისათს და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღესწერთ...“ 55r—56v.

წყდება: „...გიხაროდენ მესაიდუმლო“...

მცირე ლოცვანი—XVIII

100 ფ.; 10×7; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის დაზიანებული ყდა; ფრიად დაზიანებული (ტექსტი ჩასმულია ვარაყიან ჩარჩოვში, უმეტესი ნაწილი ტექსტისა ამოვარდნილია შემოხაზული ჩარჩოებიდან); ნაკლული; ნუსხური (სათურები ხვეულად სინგურით); თავბოლო კახმულობიანი და მინიატურებიანი (1v, 2r, 53v, 54r, 70v, 71r); ვადაწერი—სოლომონ სიოკლი (100r); ადგილი—[ტფილისი].

1. „იბაკონი წმიდისა ღვთისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ხესთა მბრძოლისა ჩემისათვს და მოღვაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ ხსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღესწერთ...“ 2r—53r.

2. „პარაკლისი, ახლად თარგმნილი, სავედრებელი ყოვლად წმიდისა.—მარადით ააყუნისკეთ; უფალო, შეისმინე ლოცვისა ჩუცნისა...“ 54r—70r.

3. „პარაკლისი სავედრებელი იოანე ნათლისმცემელისა.—მღ. კურთხეულ-არსი...“ 71r—85v.

წყდება „...და ნათლისა უკვდავისა სანთე“...

4. „გალობანი ყოველთა წმიდათა, რომელნი... რიცხუსა ყოველთა წმიდათასა წესისაებრ ტუბიკონისა. თუესა სეკდებერსა აქს დღე ლ, დღეთა აქს ჟამი იბ და ლამეთა აქს იბ ჟამი. კჳაჲ ბ, გი. უკალობდით...“ 86r—99r.

ანდერძი: „აღიწერა მციფე ვესე ლოცვანი პარაკლისით, და უჯდომათ(?) დირსი სენით(?) თავისის შემსჯავსებულობით, წერილი კელითა ჩემ ცოდვილისა სიონელის სოლომონისითა. გვედრებრი ყოველთა მხილველთა, კენებანს ჰყოფდეთ“ (100r).

მინაწერები მოიპოვება 1r-v-სა და 100v-ზე.

320

ლოცვანი—XVIII

116 ფ.; 8X5,5; ტყავადაკრული ტვიფრული ზის ყდა (შიგნიდან ქსოვილგადაკრული); ზოგი ფურცელი ამოვარდნილი; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; ვადაწერი—ნიკოლოზი (113v); დაწერელია: 35v, 37v, 57v, 114r-v, 116v.

1. „იბაკონი წმიდისა ღისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათჳს და მოღუაწისა უძღვეელისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილინი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღვსწერთ...“ 1r—34r.

2. „პარაკლისი წმიდისა ღისმშობლისანი ბერძელი, ქართულად ნათარგმანი(!).—მღ.: კურთხეულ-არსი...“ 36r—57r.

3. „პარაკლისი სავედრებელი წმიდისა იოანე ნათლისმცემელისა. — მღ.: კურთხეულ-არსი, მღით თჳნის გსკეთ...“ 58r—76v.

4. ზენდადებნია: „ზენდადები კც. შობად ქრისტესი. ბ. აღებისანი დღენი გ. მარხვანი იწყებიან ფებერვალსა ია...“ 77r—96v.

5. „გალობანი ყოველთა წმიდათანი: „თუესა სეკდებერსა აქუს დღე ლ, დღეთა აქს ჟამი იბ და ლამეთა ჟამი იბ. უკალობ. ბ, გი; ზლუჲა მეწამული...“ 98r—113r.

6. „ლოცვა გზავრობისათვის.—უტალო იესუ ქრისტე, რომელი აღსდგმკურთხეთი და აღმადგინე დაცემულებისაგან...“ 115r-v.

7. „ლოცვაჲ მტერთა მიმართ შებმისაჲ: უუალო იესუ ქრისტე, ღმერთო, ჩნთს კაცობრივ ვნებულო...“ 115v—116r.

ანდერძი: „ყოვლად წმიდაო დედოფალო. მოსლვასა ძისა შენისასა დიდებით მეფე მეყვე ცოდვილს დიაკვანს [ნიკოლოზს]“ (113v).

321

აგბაროზი—XIX

1 ფ. (20 წრე); 31X22; კალაღი; უყდო; დაზიანებული (ნაკვეთში დახეული); სრული-ბეჭდრული (სათაური სინგურით); შემჯული (I წრეში მოთავსებულია იესუ ქრისტეს გამონათქვამი; ხოლო წრეებს შორის ჩახატულია ყვავილები).

„ეპისტოლე, მიწერილი იესო ქრისტეს მიერ ავგაროსის მიმართ.—
ნეტარ ხარ შენ ავგაროს და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვან ედესია...“

322

სპბაროზი—1815

II+11 ფ.; 6X4,5; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაის ყდა; სრული; მხედრული: 1815 წ.,
(7v).

„ეპისტოლე, მიწერილი იესუ ქრისტეს მიერ ავგაროსის მიმართ.—ნე-
ტარ ხარ შენ ავგაროს და ქალაქი შენი, რომელსა ჰრქვან ედესია...“ 1r—7v.

323

ქება და წამება მარინასი—XVIII-XIX

69 ფ.; 5X4; ქალაღი; ფადო; დაწლილი; ბოლონაკლული; მხედრული (სათაური სინ-
გურით); თავახმულობიანი (1r); [XVIII—XIX].

„ქება და წამება წმიდის მოწამის ქალწულ მარინასი, თეგსა ივლისსა იზ.—
დასაწყისი პირველი ღირსის მარინას ქებისა,
ვით შევნიერი ბრწყინვალე იყო უფლისა ნებისა,
ქალწული, წმინდა მლოცავი იყო ქრისტეს წამებისა,
არ ინახვს უტურფესი მკვდესი მისის შენებისა...“ 10r—69v.

წყდება: „... რქუა ქალწულმან, ძეო მალხოზ, აღასრულე ბრძანებული,
აწ მომკუცეთე თავი ჩემი, იქმნას მათი წადებული.
მალხოზ“ ...

შენიშვნა: წინ უძღვის—„სახარება მარინა ქალწულ მოწამისა, ლუკასაგან წისა
სახარებისა საკითხავი.—მას ქამსა შინა ევედრებოდა ვინმე იესოს ფარისევლთაგანი,
რათა გამოს ბური მის თანა...“ (1r—10r).

324

ოთხთავი—XVII-XVIII

381 ფ.; 6,4X4,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ყდას შიგნიდან ხო-
ლიანი ქსოვილი აქვს გამოკრული); მეტად დაზიანებული (მოვარაყებულ ჩარჩოებში ჩასმულ
ტექსტს კიდებები ვარაყის წამლისაგან ამომწვარი აქვს და მის გამო ტექსტი ჩარჩოებს არის
მოცილებული); ნუსხური (სათაურები სინგურით); თავახმულობიანი (1r, 2r, 93r, 147r, 300r);
ტექსტი მოვარაყებულ ჩარჩოებშია ჩასმული; [XVII—XVIII ს.]; გადამწერი—იოანე (362r); და-
უწერელია 1r-v.

„სახარებაჲ მათესი. წიგნი შობისა იესუ ქრისტესი, ძისა დავითისი,“

ძისა აბრამისი, აბრამ შვა ისაკ, ისაკ შვა იაკობ, იაკობ შვა იუდა და ძმანი მისნი...“ 2r--362r.

შენიშვნა: ერთის „საძიებელი სახარებისა“ (362v--381v).

ანდერძი: „ქრისტე, შეიწყალე ცოდვილი იოანე“ (362r).

325

ოთხთავი—XII

238 ფ.; 20,5×18,5; ეტრათი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ფურცლები დახეული და შემოცვეტილი); თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); თავკაზმულობიანი (52r, 94r, 163r); [XII]; დამკვეთი—ანტონ ქუთათელი (91r, 162v, 236r); გადამწერი—კლემენტოსი (91r, 162v).

[ოთხთავი].—...და მამამან შენმან, რომელი ხედაეს დაჟარულთა, მოგავოს [შენ] ცხადად“ (მათე, 6,18) 1r—218r.

შენიშვნა: ერთის ა. [ხანდუკი სახარებისა საწელიწდო]: „წმიდასა დიდებულსა კეკსა აღსებისასა სამზრად სახარებაჲ იოანესი.—თავი ა. პლითგან იყო სიტყუა...“ (219r--236r); ბ. [ხელნაწერს ერთის სხვა ხელნაწერის იოანეს სახარებიდან ორი ფურცელი ეტრათი] (237-8).

ანდერძი: 1. „უფალო ღმერთო, დაიციე ყოველთა ვნებათაგან პატრონი კლემენტოსისი—ანტონი ქუთათელი“ (91r).

2. „ადიდე ქრისტე ღმერთო, წმიდა მფე და პატრონი ჩემი მთავარებისკაპოსი ანტონი ქი (=ქუთათელი), რომლისა ბრძანებითა იწერების წმიდად ესე ოთხთავი, კელითა ფრიად ცოდვილისა კლემენტოსისითა“ (162v).

3. „ქრისტე, მფლობელო ყოველთა სუფევათა, ადიდე აჟა და უმეტეს საუქუნესა ანტონი ქ. მ.: რომლისა ბრძანებითა სრულ იქმნა ოთხთავი საოხად და სალოცველად სულისა მათისა და მშობ[ელთა] მისთავს, ადიდენ ღმერთმან და შეაწინეს სულსა მათსა საუქუნო [...], ამინ“ (236r).

მინაწერები: 4v, 9r, 49v, 50v, 51r-v, 90r, 93r-v, 97v, 98r, 111v, 112r, 113v, 131v, 132r, 162r, 230r, 234v, 235v.

326

ძლისპირნი ღვთისგზობლისანი—XVIII

195 ფ.; 9,8×7,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაზიანებული (უკანასკნელი რვეული ყდას მოცილებულია, ხოლო ფ. 189-ის ხედა ნაწილი მოხელია); ნაკლული; (რვეული კა დაკარგულია); ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

„ძლისპირნი ღვთისგზობლისანი: უგლბს, კმაჲ ა. სასწაულითა იქსნა ქრმ უფალმან და ზღად მღელვარე სიტყვით განაკვო პირველ და დღეს-უხრწნელად იშვა ქალწულისაგან...“ 1r—195v.

წყდება: „...უხრწნელთა გახრწნილთა კელითა და იტყოდ“...

327

მიცვალეა ლთისმშობლისა—XVII

64 ფ.; 9,5×10; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაზიანებული (ფ. 35 ამოხეული); ბოლონაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); თავკახმულობიანი (1r); [XVII ს.].

„თა აგესტოსსა ზე. მიცვალეაჲ ყოვლად წმიდისა ლთისმშობლისა, გ. მ.—სმებდჳნ წმიდაჲან ცხოველჲან და დიდებულჲან დაუსაბამომნ დამბდებელჲნ ყოველთა დაბდებლთაჲნ, რომელ არს მამა, ძე და სული წმიდაჲ. ერთი უფალი იესუ ქრისტე, ამინ...“ 1r—64v.

წყდებ ა: „...ვითარცა კორცით ცხოველ იყო ვესამნიას(!). ხოლო მოცი“...

328

კრებული—XVII-XVIII

185 ფ.; 12,6×9; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (მიგნიდან აბრეშუმის ქსოვილით გამოკრული); დაზიანებული (პირველი ფურცელი ამოვარდნილია, ხოლო 129 და 150 ამოჭრილია); თავნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); კახმულობიანი (89r); [XVII—XVIII ს. ს.]; გადაწერი—მთავარ-დიაკვანი რომანოზ (85r... 185v); დაუწერილია: 89v, 128v, 132v—134r, 135—149 ყველა v, და 186r.

1. [ძლისპირნი ლისმშობლისანი]: „...ბდეთ უფალსა, რომელჲან მწარისაგან ფარაოს მონობისა იხსნა ი[სრა]ელი, და სიღრმესა ზღვისასა დაუღტოლველად...“ 1r—128r.

2. [ლოცვა: დიდება მალათა შინა, სომხურად—ქართული ასოებით]. „ფარქი ზარძუმს, ასტოძე ივე იერჯირ ხალაუთიჲნ...“ 130v—132r.

3. „შენი სასიკუდინე ცოდვანი“.—„ახლად თარგმნილი ბერძულისაგან ქართულად. რომელი გამოაცხადებს საქმესა შეიღთა სასიკუდინეთა ცოდვათასა, ვითარცა ხედავთ ხესა, რომლისა ძარსა აღმოეცენებიან და მოსდევნ სხნი ათნი ცოდვანი, ვითარცა ხედავთ მალა წერილსა მას კეთილსა საქმესა, ვითარცა ყვაილისა სულნელსა და უმაღლესად გვრგვინსანსა გარდართხმულსა აკაკელმწიფოსა, რომელი მას ზედა წერილ არს, იგი განაქარვებს ათთა ამათ სასიკუდინეთა ცოდვათა, სძლევს და განაქარვებს ძალითა ღმთა“ 134v—148r.

შენიშვნა: მოცემულია თითოეული ცოდვისათვის ილუსტრაცია: ხე ათი ცოდვის განსტოებით (135r, 137r, 139r, 141r, 143r, 145r, 147r).

4. „სოფლიონი კრებანი, რაოდენი და რომელთა კელმწიფეთა ეამსა და რომელთა პაპათა და პატრიარქთა და რომლისა განდგომილისათს იქმნა. სცანით და ისწავეთ, ანუ სადა იქმნა (მოსდევს ცხრილი)—149r.

5. „სწავლა კრძალულებით ზიარებისათვის წმიდათა საიდუმლოთა, მოწყალებისათვის და სივლტოლისათვის. — აწ უკუც ჩნცა ვბაძვიდეთ მოგუთა მით...“ 151r—160v.

6. „კესა კორცთა აღებისასა. საკითხავი, თქმული წმიდისა და ნეტარისა მაჰისა ჩუენისა ეფრემ ასურისა, მეორედ მოსლვისათვის უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესთვის, მ. გ.—საყვარელნო, ნურარას პატივეცემთ უფროს შეუორ-გულმბელისა სიყვარულისა, რამეთუ ფრიად ვცთებით დღითი-დღე...“ 160v—185v.

ანდერძი: „ქრისტე იესუ, შეიწყალე ცოდვილი მონაზონი რა მანოზ, გიორგის ერისთვის ძე. ავწერე წმიდად ესე და სულისა ფრთოვან მყოფელი ძლისპირი ქრისტეს ზობის მარხვაში, და სრულ იქმნა იმ. შენდობა ყავთ ცოდვათა ჩემთათს, წმიდანო მაშანო და მშანო, მთავარდიკნობაში აღესწერე, წელი კე. ჰი მე, თანამდებო სიკუდილო“ (85r).

მინაწერები: 41v—42r, 186v.

329

სვიმონ უპრასადანის ძე მახაბელი: გულასპიანი — 1856

210 ფ.; 34,8X21; ქალაღი, ტყავადაკრული ტერფრული მუჯავს მოცილებული ყდა; დაშლილ-დაფურცლებილი; სრული; მხედრული (დასაწყისი ასოები მხატვრულად არის გაჯორბული. სინგურით); 1856 წ. (203r); გადამწერი—მღვდელი ონისიმე ზუციევი (203r); დაუწერელია: 1v—23v, 204v—208v, 209v—210v (შიგა და შიგ ილუსტრაციებისათვის დატოვებულია თავისუფალი გვერდები).

„აქა კარი პირველი. დასაწყისი იმბავთა ძლიერის ინდოეთის მეფის ვარდონისა და ძისა მისისა მშვენიერის გულასპიანისა, რომელსაცა, შეუდგებთან შემდგომნი სიტყვაობანი.—დიდსა სამეფოსა შინა ინდოეთისასა იყო კელმწიფე ერთი, ფრიად დიდისა მორკუმა-დიდებისა მქონებელი, სიბრძნე შეცნიერებითა სრული, მხნე, ახოვანი, ძლიერი, ხაზინა ჯარ-მრავალი...“ 27r—202v.

შენიშვნა: წინ ერთევის: ა. „მკითხველთადმი.—სურვილმან ისტორიულთა წყვილით კონებისა და კითხვასამან ჟამსა საქართუელოსა შინა შემთხვეულისა სწეულების ხოლერისასა, ესე იგი ჩელსა წელსა, მყოფმან განშორებებით სახლისაგან და სამყოფისა ჩემისა. ამის მიზეზისა გამო განსატარებულად დროსა და განსადევენელად მოწვენილთა ესევეთარისა შემთხვევისა გამო მწუხარებთა და ფიქრთა მსმენელმან მუნ მყოფთა ურიათაგან. ამას წიგნსა შინა მოხსენებულის გულასპიანდოეთის კელმწიფის შვილის ანბის სმენისკმან, არღარა ვრიდეთ თავი ჩემი სიტყვათა გაუწყობლობასა და ვბრულთა წიგნთაგან მათ ურიათა მიერ თქმულთაებრ აღეწერე და შევამზადე ქართულსა ენასა ზედან ესე პაპაენი(1), რომელსა ყოველნი მკითხველნი და მოსურენნი ზღაპარ-სიტყვაობათა სმენისანი მიიღებენ მკირესამე შეგებასა. ბრძენთა და განათლებულთა კაცთა ისტორიანი და მალალ ხარისხივანნი წერილნი დაშთებთან კელთა დიდთა გავმთათა, ხოლო ესე იქმნების თვთ მდაბიოთათვსცა ადვილ სასმენელ და წარსაკითხვ და ჩემთვის ესეცა კმა იქმნების. და ამისთვის გთხოვთ, კეთილ გონიერნო მკითხველნო, ესრეთისა თხზულებისათვის ნუ მწყევთ, რადგან არაოდეს არა შეენის კაცსა გონიერსა, ამისთვის რომელ გონება ვრცელი თვთ შრომითა თვისითა გამოიღებს უმჯობესსა ნაყოფსა კეთილსა და ამის მიერ ცხად საცანურ იქმნების უმეტეს კება მისი. ხოლო უფიცთაგან არარად არს,

ღირსად პატივსა შინა მისაღებულ, არცა ქება და არცა გიება. უმორჩილესი მოსამსა ზურე თავადი ფარსადანის ძე სვიმონ მანაბელიძე. ჩულსა წელსა, აგვისტოს-იესა დღესა, სოფელსა საბაწმიდასა“ (26r.); ბ. აეტოვის წინასიტყვაობა ლექსად:

დიდება შენდა არსებაე, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო,
ჩვენ ცოდვილთაგან უცნობო, სიტყვითა მიუთხრობელო...“ (24r-25v).

ბოლოს ერთვის: ა. რამდენიმე ლექსი წამკითხველთაგან:

„სვიმონ ფარსადანის ძესა, პოეზიურათ მეტყველსა,
შაირ-ლექსითა საესესა, მკვერ-მეთქვეობის მქონელსა,
აქუს ვალი გაქვს შესაბამ, წიგნისა ამის მცნობელსა...“ (203v—204r).

ბ. „თავადის სვიმონ მანაბლისაგან მოკითხვის ნაკვალად მიწერილი, როდესაც ოსები ჩამოართვეს მის ბრწინველებას გრიგოლ დიმიტრის ძეს ორბელიანს.—

მოხუცებული თავს გიკრავ, თმა თეთრი დაობებული,
ენებით გარემოცული და ჯავრით გაოგნებული,
თქუენ ღმერთმა ბედნიერად ჰგყოთ, აზვისგან იქმნეთ ენებული,
მე ესელა მაქვს იმედად, ვიქმნები თქვენთან ხლებული.

თქუენს ოჯახში ვარ აღზრდილი. მინახავს კეთილდღეობა,
აწ უსასო კმნილს აღარ მსურს ლსინი და არცა ღრეობა,
დამვიწყებია ყოველი ძველთა ივერთა ზნეობა,
ვინცა ამ ჯავრებს გაუძღვბს, მას ეთქმის ფრიად მხსეობა.

ღრმად მოხუცებულს მომაკლდა სრულად ღონე და ძალები,
ყმასა და მამულს მართმევენ, თავზედ მატყდება ვალები,
პურს ეკამდე, ფიჭვი წამილბს, ცრეულით მეგსება თვალბი,
ვიცი, თქვენ ძალ გიძს, მეწიე, ბიჭო. შენ გენაცულები.

1858-სა წელსა, ივნისის 10-სა დღესა, თბილისს* (204r).

ანდერძი: 1. სვიმონ ფარსადანის ძემან მათვა გამოცდით მწერალი,
მიბოძა შავად რვეულნი, ჯერეთ არ გადუწერალი,
პირველად ვიწყე წერამ. თავმეწყენით ვარ მტირალი,
არღარა ვრიდებ მდაბალმან, არც ერთი ჯარდუწერალი.
გული ორგვარად ტრიალებს, გულრუყად გადმომწერალი,
მარამ სირცხვილმან ამხნევა, ლაღწმისა კალმის მგერალი,
ათას რვაასს ორმოცს თექვსმეტს, ოცდა სამი ფებრვალი,
შესრულდა ქება წიგნისა, არღარა მკირის მეგრვალი.

2. ლხერითა მივეც სისრულე, სნეულზედ მრჩება თვალბი,
ნაკმარი არს შებრალება, მეგზების ცეცხლის ალები,
იწორთვიდენ ზოგნი კითხვასა, მარამ ვერ მისცეს სრულბი,
საამოდ მსენობენ ამბავსა, ვინცა დაუღვის გულბი.
იქნება იბეჭდებოდეს, აწ შევიკრიბთო ფულბი,
მაქებელი მნატრელობენ, კითხვისთვის მისდით სულბი,
იგებ კელთ ვიცდით ჩვენ ესე, სავაპროდ ვხოგთ ფულბი,
ს უციევე ითხოვს შენდობას, ვინცა ჰბოგთ ნაკლულბი.

3. ჯვრის ფრატებზეა წარწერილი:
ჯვარცმული ქრისტე მსწყალობდეს ამ წიგნის შემსწავებელსა,
პატივისცემით ისტუმრებს მწერალს თნისიმ მღულდელსა“ (23r).

მისწერი მოიპოვება 1r-ზე.

330

გაბაშვილი ტიკოთა: წმინდა ალგილზის მოხილვა—XIX

65 ფ.; 35×21.5; ქალაქი; უყდო; დაშლილი; სრული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით) XIX ს. (კვირნიშანი: 1842); გადამწერი—იოსებ ფოცხვეროვი (60v); დაუწერელია: 17v. 61r—62v

„ მთაწმინდის და წმინდისა იერუსალიმისა მოხილვა ტიკოთე მთავარ-ეპისკოპოსისაგან.—ა. სამარად საგონებელ ჩემდა იყენეს, თუ ვითარ არა სა-ზღვეო იყოს ზენაისათვისა მორთუა სიტყვათა...“ 1r—60v.

წინაშენა: დართული აქვს სარჩევი (63r—65r).

ანდერძი: „დიდება ყოვლის სრულს მეუფესა ღმერთსა, იოსებ ფოცხვერო-ვისა მიერ არს აღწერილ ესე ტიკოთესაგან წმიდა ადგილებისა მოხილვა“ (60v)-მინაწერი მოიპოვება 60 v-ზე.

331

შარამანიანი—XIX

642 ფ.; 35×21.5; ქალაქი; ტყავადაკრული ხის მოცილებული ყდა; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; დაუწერელია: 525v—26r. 542v, 641v.

„კარი პირველი, ანბავი სპარსთა კელმწიფისა შვილისა ყარაშან ფა-ლაუნისა, თურქთა ენისაგან ქართულსა ზედან თარგმნილი საქართველოს სარ-დლის დავითისაგან, თუმცა არა რიტორთა ენასა შეწყობილი არს, მაგრამ ამისთვის დაუშეერ ამასა ზედან, რომ ყრმათათვის საკითხავად საამური და სწავლა არის, და მეორედ ეს, რომე ვინაითგან საქართველოში წიგნი ყარამანიისა ქარ-თველსა ენასა ზედან დღესა აქამდე არსად იპოვებოდა, ამას იქით იპოვებო-ღეს. შე ესე შევიძელ და გავაკეთე, აწუ ამას იქით, ვისაც უკეთ გაკეთება გე-ნებვისთ და შეიძლოთ, თქვენ გამართედ(!), ამაღ რომე მეორედ აღმოწერილი უკეთესი იქნება.“

პირველ ვამად სპარსეთსა შინა იყო კელმწიფე დიდი, რომელსა სახელად თახმურად ეწოდა.—ესე იყო მორკმული, ამაღლებული და ყოველსა ზედან სა-ხელგანთქმული...“ 1r—642r.

წყუღება: „...ჰკითხეს: ჰე მნაობო, ვინა ხართ და ანუ სად მიბრძან-დებითო?... (მღრ. 1879 წ. გამოც.: ყარაშანიანი, ტომი II, კარი X, გვ. 933,30).“

332

მილორლიანი—1820

92 ფ.; 82.5×21; ქალაქი (ცისფერი); ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაური ასომთავრული ხატურით); 1820 წ., (92v); გადამწერი — გრიგოლ ორბელიანი (92v);

„ისტორია ანგლიელისა, გიორგი მილორდისა, თავი ა. — წარსრულსა დროსა ევროპელნი, არა სრულიად ქრისტიანობისა მიმდებლნი, ჰსცხოვრებდენ კერპთმსახურებასა შინა, მიიღებდენ კელოვნებისა სწავლასა და სამოქალაქოსა ყოფაქცევასა...“ 1r—92v.

ანდერძი: „სრულ იქმნა ისტორია მილორდ გიორგისა. გრიგოლ ორბელიანისაგან დაწერილ არს ესე მილორდიანი, ვინ წაიკითხოს, მამიგონოს. დასრულდა ესე მილორდიანი 1820, ავისის 5* (92v).“

მინაწერი მოიპოვება ბოლო საცავ ფურცლის r-ზე.

333

ანსილიონი: ესტეტიკებრივი განსჯანი—1817

171 ფ.; 32,5×20; ქალაქი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული; 1817 წ. (169r); გადამწერი—ჩიქოვანი მარიამ (169r); ადგილი—სანჯატეტერბურგი (169r); დაუწერელია: 1r—2v, 169v—171v.

ესტეტიკებრივი განსჯანი: „განსჯად ა. ცნობისათვის და გულისხმის ყოფისა დაუსრულებისა.—რიცხვითაგან მათ ფილოსოფოსთასა, რომელთაცა განიზრახეს განმარტებამ დიდისა პრობლემებისა (ა) თვისებათათვის არსთასა და წარმოებულებათათვის ნივთთასა მრავალთა მათგანთა მიაქციეს გონებისა თვისისა განმნიღველობანი დაუსრულებელისა მიმართ...“ 4r—168r.

შენიშვნა: უძღვის: ა. თავფურცელი: „ესტეტიკებრივი განსჯანი, ესე იგი მეტაფიზიკებრივი გვარნი უმაღლესისა რიტორიკისი (!) და ანუ სწავლა თეორიისა და კანონთა უბირატესისა ხელოვნებისა ბუნებათსა მსგავსადვე კრიტიკისა (განკიცხვა) და ნაკლულეგანებისა აღნაქესთა შინა კმნილი უფლისა ანსილიონის მიერ, რომელიცა იყო ესე პრუსიის მეფის აკადემიისი (!) ჩლენი და გამოხენილი მეცნიერებითა გეროპასა შინა. ხოლო ესე სთაგმნა ფრანციუელით რუსულად სწავლისათჳს სემინარიასა შინა უფალმან რეზანის არხიეპისკოპოსმან თეოფილაქტე და მე, მეფის ძემ დავით, რუსულიდამ ქართულათ“ (3r); ბ. „ზანდუი...“ (3r-v).

ანდერძი: „ესე ესტეტიკებრივი განსჯანი სთაგმნა ოუსულით ქართულად საქართულოს მეფის გიორგის მეცამეტის პირმშომან ჭეშან ღენერალ ლეიტენანტმან, სენატორმან, წმინდის ალექსანდრეს ნევეკისა და წმინდის ანასი პირველისა ბარისისა კავალერმან დავით. ხოლო მე გარდაეწესებ თავადის ჩიქოვანის პეტრეს ასულმან მარიამ, სანჯატეტერბურლს, წელსა 1817-სა, ოგუსტოს 4-სა“ (169r).

334

ლოცვანი—1756

166 ფ.; 20,5×18 (თავდაპირველად ხელნაწერი მცირე ზომისა ყოფილა [18,5×10], ხოლო ახლად დაკანზის დროს, ფართე ფურცლებზე დაუყრავთ და გაუდიდებიათ); ტყავადაკრული მუყაოს ტვირთული ყდა; სრული; ნუსხური (სათარებები სინგურები, პირველი სათური

გრებილად); თავბოლო კაზმულობიანი (39r 129v 159r); 1756 წ. (149r); გადამწერი—სიონის დეკანოზი ნიკოლოზ (149r); ადგილი—[თბილისი].

1. „ლოცვანი შუამისანი, თქმული იოსებ გამომეტყუელისა მიერ.—ლოცვითა წმიდათა ღმერთისა მამათა ჩნათა, უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო...“ 2r—32v.

2. „იბაკონი უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესი, თქმული წმიდისა თეოქითისტე სტოდელის მონასტრისა, იბაკო ა.—ზეშთა მბრძოლო უფალო, ჯოჯოხეთისა დამტრგუნველო...“ 33r—33r.

3. „იბაკონი წმიდისა ღმერთისა, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების, კმა დ. გი.—ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილი ვანსაცდელთაგან, სამადლობელსა აღვსწერთ ღმერთობელო ქალწულო...“ 29r—50r.

4. „ლოცვა გმადლობისი: „ლოცვა, თქმული წისა მაკარიისი.—გმადლობ შენ უფალო, ღმერთო ჩემო...“ 50r—65r.

5. „ლოცვანი ყოველთა მკვლელობისა დღეთანთ, რომელიცა ვინ ჰყოფდეს აღსარებასა თვსთა ცოდვათსა, კკესა თქმული. თეოფანეს მიერ თქმული.—აღვიარებ შენ მამო უფალო ცათა და ქენისაო...“ 65v—112v.

6. „ლოცვა დაწოლისა: „ესე ლოცვა ყოველთა დღეთა უნდა შემდგომად მწუხრის გამოლოცვისა.—კურთხეულ ხარ მეუფეო ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო...“ 112v—115v.

7. „ლოცვანი ღმერთისანი ათორმეტთა ქამთანი, ლოცვა პლისა ქამისა.—რომელნი ესე ქამსა დღისასა ხედეთა დაბადებულთა შინა დიდმოქმედებისა შენისათა შეუტულ ვიქმნენით...“ 115v—120r.

8. „ლოცვანი დღისანი ათორმეტნი, ლოცვა პლისა ქამისა.—გმადლობ, შენ, უფალო ღმერთო ჩემო...“ 120r—125v.

9. „ლოცვა, უკთუ მღდელსა დაცემა შეემთხვოს ძილსა შინა.—შემდგომად დაცემისა მეყუსეგულად აღდგეს და თქმს კურთხეულ-არსი...“ 125v—129v.

10. „წესი და განგება წმიდისა ზიარების ლოცვისა. ოდეს გენებოს შეწირვა უსისხლოსა მსხუცრპლისა, წინაღვე მცირე სერობისა ილოცე ესრეთ.—კურთხეულ-არსი, მეუფეო ზეცათაო...“ 129v—149r.

11. [თეეთა მეტყუელება]: „გალობა ყოველთა წმიდათა, რომელნი მოატყვან რიცხვსა ყოველთა წმიდათასა, წესისაებრ ტვბიკონისა. თვესა სეკდემბერსა აქუს დღეო, დღეთა აქუს ქამი იბ, და ღამეთა ქამი იბ, კმა ბ, გი. ზღმ მეწიპული უგლბსა.—ქამთა და წელთა კელმწიფებითა ღმერთობით მოქმედო უფალო, სამგმენებით დიდებულო, ხოლო ერთარსად თყნისცემლო...“ 150r—157v.

12. [ძველი და ახალი აღთქმის წიგნების ნუსხა] 158r.

13. „პარაკლისი, ახლად თარგმნილი, სავედრებელი ყოვლად წმიდისა ღმერთობისა მიმართ. მოვედით თყნისცეთ, გ.—უფალო, შეისმინე ლოცვისა ჩემისა, უჭრად იღე ვედრება ჩემი...“ 159r—166r.

ამდგომად: 1. აღწერილი სრულიად ლოცვანი ესე, ფრიად ცოდვილმან, სიონის დეკანოზან ნიკოლოზ, წელთა ჩღვ" (149r);

2. „ყოვლად წმიდაო ქალწულო ღისშობელი, შეიწყალე მწერალი წიგნისა ამის ცოდვილი დეკანოზი სიონისა ნიკოლოზ“ (157v).
მინაწერი მოიპოვება 162r-ზე.

335

კრებული—XVIII

67 ფ.; 21,5×17; ქალაღი; ტყავადაკრული მეყაოს ტვიფრული ყდა; დაზიანებული (ფ.ფ. 33 და წმ ამოცეენილია); მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბოლო კაზმულოზიანი (5r. 7r. 30r); XVIII ს. (კვირნიშანი: 1796); დაუწერელია: 1r—2v, 4r-v, 28v, 29v, 66r—67v.

1. „უსული სიტყვა. სისხლისა დასანთხეველი, სამსაჯულე მყოფი ებრაელთ, იესო ქრისტეს ზედა მაცხოვარსა სოფლისა ზედა.—ა. ნიკოდიმემ თქვა: რჯული გვაძლენს მაგას, რომ დაუნაშავეებლათ მოვკლათ...“ 5r—6r.

2. „საკითხავი, თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა გრიგოლი ნოსელია, წმიდისა სამებისათვის, რომელსა შინა მოისხენებს აბრაჰამს.—ვითარცა იგი. შეემთხუცვის ხილვის მოყვარეთა, რაჟამს იგი მრავალფერთა ყვავილთა მიერ აღსავსეთა ველთა მიემთხვიენენ...“ 7r—16v.

3. „სწავლა დ, ვითარმედ უკმს ქრისტეანესა საქმეთაცა კეთილთა მიგება, თქმული იოანე ოქროპირისა.—ხელდავთა. რაოდენთა კეთილთა ღირს მყუნა, რაოდენნი ნიჭნი მოგვანიჭნა სახიერმან მან მეუფემან...“ 17r—24r.

4. [იოანე ოქროპირი]: „თავი ე, სიტყვა ესე—შესმა, ვითარმედ მრავალნი თქვენ შორის იტყვიან, თუ ვითარ იქმნების ესე...“ 24r—25r.

5. „სწავლა გ, სიმდაბლისათვის, თქმული იოანე ოქროპირისა.—[წუმცა ვინ უკვე იქადის, ანუ ზეაობს, დიდებულთა შეილობისათვის...“ 25r—28r.

6. [შვიდი მითები]: „მთვარე, ერმა, მზე, არუა, დია, კრონოსი, აფროდიტი.

ქვეყანა უკირავს კრონოსს, მთვარესა;

და აფროდიტს უკირავს წყალი;

დიასა და ერმიასა უკირავს ჰაერი,

მზეს უკირავს ცეცხლი და აარუას(!)“ 29r (დართულიაქეს სათანადო

ნიშნებში).

7. „მოკლედ სიტყვისგება სოგრატიისი, სწავლა პირველი; თარგმნილი, და სხვათაცა ფილასოფოსთა რუსულისაგან ქართლის ენასა ზედა.—კეთილის კაცის წესი ეს არ არის, კაცს პირში აქებდეს და უკან კი ზრახვიდეს...“ 30r—35r.

8. „იგავნი კეთილგანერისა არისტოტელისანი.—შენს თავს ნურც იქებ და ნურც იძაგებ, თუ თავს იქებ, არაფერი იქნები, და თუ იძაგებ, ქვეყანას ფარისეველად აღუნრდები...“ 35v—43r.

9. „მისნივე [არისტოტელისა] მცნებიერნი სიტყვანი.—მეგობარი ყოველთვის უნდა გყვანდეს, შენის თავის მოსახმარებლად, შენს თავზე კარგ მო-

სამართლე ვერ იქნები, თუმცა სხვათა კაის სამართალსაც უზემდე...“ 43r—46r.

10. „მისნივე [ა რ ი ს ტ ო ტ ე ლ ი ს ა] ბრძენნი სიტყვანი.—ბრძენს კაცსა და პატროსანსა, პატრეს ნუ დააკლებ, ნამეტნავი გაბედუა კაცს მრავალჯერ გააჯავრებს...“ 46r—48r.

11. „სწავლანი ბრძნისა ან [ა] კ ს ა ლ ო რ ი ს ნ ი.—ღმერთი აქე, მშობელთა პატრე-ეც, მეგობართ მოეკმარე და შური ნურავისი გაქვს...“ 48r—56r.

12. „მოკლედ გამოსახსნელი ამბავი, წიგნი მეორე, ჰრომის კეისრებისა, სხვათა მეფეთა, მთავართა და მკედართა მთავრობისა.—ივლიანე კეისარი ერთხელ ნაეში იჯდა და დიდი ღელვა აღუდგა...“ 56v—65v.

მინაწერები მოიპოვება: 3r-v, 4v-სა და 6v-ზე.

336

სიმფონია—XVIII

160 ფ.; 18×11; ქაღალდი; უყდო; დაზიანებული; თავბოლონაკულუი; მხედრული (•ემების სათაურები სინჯურით); [XVIII ს.].

[სიმფონია]: ...„ებისათა დაითვრიან, [...]ოთანი ბნელ არიან და [...]უწყიან, სადა წარხეთქონ ფერკი, იგავი, თავი 10.—რამეთუ ვერ სარგებელ ეყუნენ საუნჯეთაგან უშჯულოთა...“ 1r—160v.

წყდება: „...ვის ურვანი და ყველრება, ვის შემუსურა ამო, ვის“...

შენიშვნა: თხზულება შეიცავს შემდეგ თემებს:

[ა. უღთოთათვის..] 1r—3r.

ბ. „შესაწირავთათვის, 4. ...“ 3r—5v.

გ. „მღვთაძრებისა და ლოცვისათვის, 5 ...“ 5v—8r.

დ. „ეპისკოპოზთათვის, 6. ...“ 8r—9r.

ე. „მღვდელთათვის, 7. ...“ 9r—10r.

ვ. „დიაკონთათვის, 8. ...“ 10r.

ზ. „სამღვდლოთათს, 9. ...“ 10v—21v.

ც. „კერპთათვის(1), 18. ...“ 21v—22r.

თ. „სიყვარულისათვის, იგავი, 11. ...“ 22r—24v.

ი. „სარწმუნოებისათვის, იგავი 12. ...“ 24v—27v.

ია. „აღსარებისათვის, იგავი 13. ...“ 27v—29v.

იბ. „ცოდვისათვის, იგავი 14. ...“ 29v—32v.

იგ. „სინანულისათვის, 15 ბგავი. ...“ 32v—34v.

იდ. „მოწმინებისათვის, სიბრძნე 16. ...“ 34v—35r.

იე. „ეფთილთათვის, 17. ...“ 35r—37v.

ივ. „მართლისა თვისისათვის, იგავი 18. ...“ 37v—42v.

იზ. „მოწყალებისათვის, 19. ...“ 42v—47r.

იძ. „განსაცდელისათვის 20. ...“ 47r—49r.

ით. „მწვიდობისათვის, 21. ...“ 49r-v.

იკ. „მეგობართა და მოყვასთათვის, 22. ...“ 49v—54v.

იქ. „სიქადულისათვის, 23. ...“ 54v—55v.

იკ. „სტუმართათვის, 24. ...“ 55v.

იკ. „ღიცისათვის და წვევისათვის, 25. ...“ 55v—56v.

- კდ. „ცოლ-ქმართვის, 26. ...“ 56v—61r.
 კე. „შვილთაგან მამა-დედათ პატივისა, 27. ...“ 61r—64r.
 კვ. „გამათაგან შვილთა მიმართ, 28. ...“ 64r—67v.
 კზ. „მეფეთა და მთავართათვის, 29. ...“ 67v—74v.
 კტ. „მსაჯულთა და უსამართლოთა, 30. ...“ 74v—77v.
 კთ. „მონათათვის, 31. ...“ 77v—81v.
 ლ. „მოხუცებულთათვის, 32. ...“ 81v—88r.
 ლა. „დედათათვის, 33. ...“ 88r—96r.
 ლბ. „ქვრივთა და ობოლთათვის, 34. ...“ 86r—87v.
 ლგ. „ჭაბუკთათვის, 35. ...“ 87v—88r.
 ლდ. „ქალწულთა და ბერწათათვის, 36. ...“ 88r—89r.
 ლე. „სიბრძნისათვის, 37. ...“ 89v—96r.
 ლვ. „ამპარტყანათათვის, 38. ...“ 96r—98r.
 ლზ. „სიმდაბლისათვის, 39. ...“ 98r—99r.
 ლტ. „სწავლისათვის და უსწავლეულთათვის, 40. ...“ 99r—108v.
 ლთ. „ცილის წამებისა და განკითხვისათვის, 41. ...“ 108v—110r.
 მ. „ბოროტათათვის, 42. ...“ 110r—114v.
 მა. „ზრახვისა, ზრუნვისა და გულსთქმისათვის, 43. ...“ 114v—121r.
 მბ. „მტერთათვის, 44. ...“ 121r—123r.
 მგ. „შურისათვის, 45. ...“ 123r—125r.
 მდ. „სიჭისათვის, მეძვეთა და შემრუშეთათვის, 46. ...“ 125r—131v.
 მე. „ტყულისათვის, 47. ...“ 131v—133v.
 მე. „მუშავთა და კვლევისათვის, 48. ...“ 133v—140r.
 მზ. „მცონარებისათვის, 49. ...“ 140r—143r.
 მტ. „სიტყვისათვის და ენისა, 50. ...“ 143r—153r.
 მთ. „ვულისწყრომისათვის, 51. ...“ 153r—156v.
 ნ. „სააჭოღმისათვის(1), 52. ...“ 156v—160r.
 ნა. „ღვინისათვის, 53. ...“ 160r-v.

337

მეტაფიზიკა—1779

138 ფ.; 19×13,6; ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურით; 137v-ზე დასტულია ბეჭედი წარწერით: არხიმანდ-რიტი გამაღვილი); 1779 წ. (133წ); დაუწერელია: 1r—2v, 4v, 5v, 6v, 138v.

«მეტაფიზიკა»: „თავი პირუცლი, პირუცლთათჳს დასაბამთა კაცობრი-ვისა ცნობისათა, §9. ონტოლოგიასა თანა-აძს დადგინებად უპირველესნი დასა-ბამნი კაცობრივისა ცნობისანი ...“ 10r—137v.

შენიშვნა: წინ უ ძ ღ ე ს : ა. „ჰინაჰი მეტაფიზიკისა...“ (3r—4r);

ბ. [თხულებს სათაური]: „მ ე ტ ა ფ ი ს ი კ ა, შრომილი ანტონის მიერ პატრიარ-ხისა ყოელისა საქართუშლოჲსა, მეფის მისა“ (6r).

გ. „ხედდადგინებანი მეტაფიზიკასანი, წინასიტყვაობა...“ § 1... (7r—8v).

დ. „ხედდადგინებანი ონტოლოგიისანი, წინასიტყვაობა, §7. ...“ (9r-v).

ანდერძი: „სრულ იქმნა დეკემბრის 11, წელსა 1779, დღესა ოთხსა რიცხუსა“ (138r).

338

არჩილიანი—XVIII

105 ფ.; 20,3×15,7; ქალაღდი: უყდო; დამილიდი; თაებოლო ნაკლული; მხედრული; [XVIII ს].

...„დასაწყისი ამა ა[მ]ბისა, რომელ არს ბაასი მეფის თეიმურაზისა და რუსთველისა, გითხველთა და მსმენელთათვის ამოდ და შევნიერად გასაგონი. კურთხევით ყოს უფალმან ორნივე.—

ღმერთო, სამებით ქებულო, სამდიდებულო ცხოველო, სიბრძნეო, ძალო მაღალო, სხვად ლხინო, კეთილ ყოველო, აჰა, მოგენდე შენს ძალსა, ესე ცოდვილი მოველო, გამიადვილე ძნელები, ჯვარო და სვეტო ცხოველო.

პასუხი მეფისა.

ასრე არ გარდაგვიწყდება, რაზომ გაგრძელდეს ბაასი...“ (ზღრ, 1937 წ. გამოც., არჩილიანი, ტ. II, გვ. 10, სტროფი 76) 15r—105v.

წყდება:

„...რაცა მწადა ღონის ძებნა, იგ ვერც ერთი ვერ მოვმართე, და ცუდ მაშერალმან, დაღალულმან ისე იმერეთს მოვმართე“ (გვ. 122, სტროფი 1064).

შენიშვნა: ერთვის: ა. გაბაასების პირველი ასჩვიდმეტი სტროფი ცალკე რეგულად (1r—12v);

ბ. [ნავესები და თქმულებები] (ნაწყვეტი ანოთეფგმებისა; 13r-v);

გ. [ნაწყვეტი დავითიანიდან]:

„...ღარბს აჰმევედ მშიერსა, მწყურვალს ასმევედო...“ (14r-v);

წყდება:

„...რაც რომ დავით შენ გასწავლა, ზედ მახედ აბიჯეო...“ (ზღრ. 1894 წ. გამოც., დავითიანი, გვ. 115,29—117,13).

მინაწერი მოიპოვება 1r-ზე.

339

მასტანგ VI: სამართლის წიგნი—1802

83 ფ.; 23×15,6; ქალაღდი: ტყავბადკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1802 წ. (82v); გადამწერი—მიქელამე გრიგოლი (82v).

[ვახტანგ VI, სამართლის წიგნი]: „[მყოფისა] უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მ[არსისა] მქები, არა-თუ ღირსად და შეძლე[ბისა] ჩემისაებრ მქებელი და მშონებელი, [...], მოგენელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი.—დლითი დღე მრეველნი კლთა მარგალიტთა შინა და ჰპოებენ მძივთა რათამე და უკილველობისა-თვენ [ალილებენ] და შთასდებენ საუნჯედ...“ 1r—74r.

შენიშვნა: ერთი „საძიებელი წიგნისა ამის სასამართლოსა...“ (74v—82r).

ანდერძი: „ღმერთო, აცხოვნე დამწერი. განსრულდა და დიწერა წიგნი ესე სასამართლო ძალითა და შეწვევითა ღმრთისათა კვლითა უღირსის მიქელაძე გრიგოლისათა, ქრისტეს აქეთ ჩუბ, თვესა აგვისტოს 23. დღესა სამშაბათსა. გვედრები მზიდველთა, შეცთობა თუ რამე იხილოთ, ნუ მსწყვეთ, არამედ შემინდევით, რამეთუ უკვირესი კალამი სწერდა და უკაბუკეს ვიყავ უმღეროს ყოველთასა“ (82v).
მიხაწერი მოიპოვება ზედა ყდის v-სა და 83r-v-ზე.

340

ზატიკი—XVII

124 ფ.; 18,7×14; ქალაქი: ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ცალი ყდა; დახიანებული (ზოგიერთი ფურცლები ამოცვენილია და ზოგიც ამოვლეჯილი); თავბოლო ნაკლები; ნუსხური სათაურები ი სინგურიით); [XVII ს.]; გადაწერი—ანანია (99r).

[ზატიკი]: „...შიში დაჰქსნა ჯითა. მკედარნი, რომელნი საფლავსა შენსა სცვიდეს, მაცხოვარ, ელფარებითა ანგელოზისათა მკედარ იქმნეს. რომელი დედათა ახარებდა აღდგომასა და გოდებს(?) შენ დაქსნელსა ხრწნილებსა...“ 1r—120r.

წყდება: „...ჯრცმითა და ენებითა, და წყუდიადი ეშმაკთა უჩინო ყო. კმაჲ ბ, გი. პარასკევსა სხუანი გალობანი წმიდისა ღისმშობელისნი. რომელმან ზოლასა მეწა...“

ანდერძი: „ამისსა მწერალსა ანანიას შეუწდევს ღმერთმან და ვინცაჲ ბრძანოთა, თქნცა შეგინდვენს ღმერთმან, ამინ“ (99r).

341

კრებული—XI

434 ფ.; (868 გვ.); 33,8×20,5; ქალაქი: ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა (ორსავე ყდაზე ამოტვიფრულია ასომთავრული ხუტურით: ჩაჩკას ძე ნიკოლოზ); დახიანებული (რეს-ტავრირებულია ნაწილობრივ); თავბოლო ნაკლები; ნუსხური (სათაურები სინგურიით); [XI ს.]; გადაწერი—იოვანე უცბად მხრეკალი (გვ. გვ. 197, 880); დაუწერელია გვ. გვ. 588, 846.

1. „თა დეკემბერსა ი. წამებამ წმიდისა [მენაქსი] და ერომოგინესი და ბარაფოქსი, ენ. — [ქრისტეს მადლთა მოიყენასა და ეკლესიათა აღორძინებასა სიკუდილი განქარდა და აღგომამ გამოჩნდა...“ 1—28 გვ.

შენიშვნა: წინა საკითხავიდან მხოლოდ შემდეგია შემოვარჩენილი: „...ყვანისკემაჲ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ან. წმინდაო გიორგი მთავარ-მოწამეო, მეოც ექმენ მამად-მთავარსა ატეფანეს წინაშე ქრისტესა და ყლთა კრებულთა მათთა. ან“ (1 გვ.).

2. „ცხურებამ წმიდისა მამისა ჩნისა ონოფორი განშორებულისა და სხუათა მეუღანოეთა, რომელნი იხილნა წმიდამან მამამან ჩნმან პატე- [ოტი]. — ცხორებამ საღთთა და სა(ნატრელი)...“ 28—49 გვ.

3. „თა ოკლონბერსა კვ. წამებად წმიდისა და ღუაწლით შემოსილისა უძლეველისა მოწამისა დემეტრესი, კნ.—მას ჟამსა შინა უშჯულომან მეფემან მაქსიმიანე დამორჩილნა გუთნი და სარმატნი და მოვიდა [თ]ესალონიკედ, ქალაქსა, და მუნ იყოფოდა...“ 49—59 გვ.

4. „სასწაულ [ნი] წმიდისა და ღუაწლით შემოსილისა დიმიტრისნი, აღწერილნი ნეტარისა იოვანეს მიერ, თესალონიკელთა მთავარეპისკოპოსისა.—ყოლისა საქმისა და სიტყვსა მოგონებისა წინამძღუარ იყავნ ღმერთი მეუფე კაცთა და გონებათა მათთა და მათგან გამომავალთა მათ ზრახვათა...“ 59—103 გვ.

5. „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩნისა გრიგოლის ღთისმეტყუელისა შესხმად წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მოწამისა დიმიტრესი, რომელი თქუა შემ[დ]გომად დღესასწაულისა მისისა დღითა ერთითა გარეთ შემოსრულმან კოსტანტინეუფლედ, კნ.—ქინილადა დიმიტრის დღესასწაული დაგურჩა, რამეთუ დაჰირეგებად ესე და თქნ თავს იღვეით, რომელნი ევე ქემარიტად პატრე-სვეთ წისა(!) მას და წლითი-წლად დიდითა სიხარულითა და გლობითა აღვასრულებთ კრებასა მისსა დიმიტრისისსა...“ 103—118 გვ.

6. „წამებად წმიდი[სა] მოწამისა სოზონისი, კნ.—მაქსიმიანეს მთავრობასა კილიკიას და ცხონდებოდა იგი კერპთმსახურებასა შინა, ზოლო დგა მას ქალაქსა შინა კერპი უჭროდსად, და ყოველთა თანა კერპთა ესვიდა, ვითარცა ღთსა თაყუანის სცემდა და უზორვიდა...“ 118—124 გვ.

7. „თა ფებერვალსა ი. წამებად წმიდისა და ყოვლად-ქებულისა მღღელთ მოწამისა ხარალამპესი, რომელი ითარგმანების სიხარულით ბრწყინვალე, კნ.—მეუფებასა უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესა ყოველი საცთური ეშმაკთა დაჰკსნდა და განქარდა...“ 124—146 გვ.

8. „წამებად წმიდისა ბარბარადსი, კნ.—იყო მათ ჟამთა მეფე, რომელსა სახელი ერქუა მაქსიმიანოზ, და კელმ[წ]იფე იყო კაცი, რომელსა სენელი(!) ერქუა მარკიანე...“ 147—167 გვ.

9. „წამებად წმიდისა თეკლადსი, კნ.—მირაბ-ვიდოდა პავლე იკონია ქალაქსა შემ[დ]გომად დევნულებისა მისისა, თანამოგზაურად შეუდგეს დემა და ერმოგინე, პილენძის მოქმედნი და მკედელნი, რომელნი სავე იყვნეს სიღრმითა მანკიერებისათა, მდიდრად იტყოდეს და შეჰსცხრებოდეს პავლეს ვითარცა საყუარელსა თვისსა...“ 167—197 გვ.

10. „აღწერილი ღირსისა ქურისი პუმეთელის მღღელი-სა და სავრველებათათჳს, რომელ ქმნა ქრისტეს მოწამემან და მკენმან წმიდამან თევდორე შემ[დ]გომად აღსრულებისა: სასწაულნი იბ, თავი ა, კნ.—უბრწყინვალესი შორის მარტულთა ქებული ესე, რომელ ამათ ჟამთა იქმნა, მამანო საყუარელნო და ძმანო ჩემნო სასურველნო, ზიარ ვიყვენით ჩნ ყოველნი მისა მიმართ...“ 198—212 გვ.

11. „წამებად წმიდისა ფილიპე მოციქულისა [იუფრიმე] ქალაქსა.—ვითარცა შევიდეს წმიდანი მოციქულნი ფილიპე და ბართლომე და მარიამ იუფრიმე ქალაქსა და იტყოდეს სიტყუასა მას უფლისასა, ვითარცა ესმა ნიკაიურას

ცოლსა მას მსაჯულისასა, გამოვიდა ფარულად ქმრისაგან თვისისა და მოუკდა ნეტართა] მათ მოციქულთა და შეემთხვა მათ...“ 213—240 გვ.

12. „წამებად წმიდისა თომა მოციქულისაჲ ჰინდოეთს.— შევიდა ნეტარი იგი თომა მოციქული სახლსა ვეჯანისსა, ძისა მის მეფისა ჰინდოელთაჲსა, რამე და დიდითა ნათლითა განათლდა ყოველივე, რაცა იყო სახლსა მას შინა...“ 240—260 გვ.

13. „მიმოდას ღვაჲ მოციქულთაჲ.— მათ ეამთა შინა ოდენ იყვნეს მოციქულნი ყოველნი ერთად, შეკრბეს და განიყოფდეს თითოეულად თავისა თვისისა სოფლებსა ყოველსა და წილ იგდებდეს...“ 260—305 გვ.

14. „წამებად წმიდათა მოწამეთაჲ ანდრეაჲსი და ცოლისა მისისა ანატოლესი და მათ თანა მოწამეთაჲ, რომელნი ნიკომედია ქალაქსა იწამნეს.— და იყო მოსლვასა მას მაქსიმოს მთავრისასა ნიკომედია ქალაქად, მოწყუდნა ყოველნი, რომელნი აღვილდ აღვილდ მორწმუნენი იყვნეს ქრისტეს მიმართ და მიიძართა ზაგინსა მას კერპთასა...“ 305—343 გვ.

15. „მარტულობად წმიდისა ბიკტორისი, თა ნომებერსა ია.— მას დღესა შინა იღვენებოდეს ქრისტიანენი. მოვინმე-ჭგუარეს, რომელსა სახელი ერქუა ბიკტორ სტრათიოტი, კილიციელ იყო, რომელ არს სებასტიადთ კერპო...“ 343—356 გვ.

16. „მარტულობად წმიდისა ქრისტეფოროესი ბევრითა და ორასითა და სამითა.— წელსა მეოთხესა დეკიოზის მეფობასა იყო იგი უცნებათა განმამრავლებელ და გულსმოდგინე მსახურებასა ზედა კერპთასა, იგი ჰმსძლავრობდა მოსავეთა მათ ზედა ქრისტესთა...“ 356—392 გვ.

17. „წამებად წმიდისა მამაჲსი.— და იყო ვითარცა მიიწია და მივიდა წმიდაჲ იგი მამა ბრძანებითა ღთისაჲთა მთასა მას სილოსსა, აღიბილნა ზეკად და თქუა...“ 392—416 გვ.

18. „თა უკდენბერსა იზ. წმიდათა კოზმაჲსი და დამიანესი და წმიდისა შუშანიკისი, საქმენი და კურნებანი მათნი ყოველთანი.— უფლისა ჩნისა იესუ ქს მეფუებასა ყოველნი ცთომანი და ეშმაკთა მსახურებანი დაჰკნდეს. იყო ვინმე მათ ეამთა დეკაკატი ღთის მსაფური და მოშიში ღმ, რომელსა სახელი ერქუა თეოდოტე ...“ 416—427 გვ.

19. „მარტულობად წმიდათა მოწამეთა კოზმაჲსი და დამიანესი.— მეუფობასა დეოკლეტიანესსა და მაქსიმესსა, კარნობასა ლუსიაჲსსა ეგეას ქალაქსა კლიკიაჲსასა, თთუესა ნომებერსა ათხუთმეტსა მის თვისასა გარდამოჯდა კარანი იგი ტაძარსა მას აღრიანესსა ...“ 427—432 გვ.

20. „წამებად წმიდისა ლონგინესი.— და იყო დღეთა მათ უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესი ნეტარი ლონგინოს განწესებულ ასისთავად, რომელი იგი მახლობელად თანა ღვა ეამსა მას ჯრიცმისსა...“ 432—446 გვ.

21. „ღუაწლი წმიდისა ტიმოთესი და მავრადსი ცოლისა მისისაჲ, კნ.— და იყო ეამთა მათ ღვენისაჲთა, ეძიებდეს ყოველთავე ქრისტიანეთა, და მოჰგუარეს არიანეს მსაჯულსა კაცი, სახელი ერქუა მას ტიმოთე ...“ 446—468 გვ.

22. „წამებად ეგვოლოსი და მალკამოსი.— [იყო დეოკლეტიანეს

მეფობასა დღენად აღდა. ქვანეთა ეკლისიასა ზედა, და მიავლინა ქალაქად-ქალაქად ბრძანებაჲ ...“ 468—480 გვ.

23. „წამებაჲ კეთილად მძლეთად და სანატრელთა წმიდათა მუწამეთად გურია, სამუნა, აბიბუს, რომელნი იწამნეს ქალაქსა ედესიას ურპასი(!).—წელსა მეთარამეტსა(!) მეფუბასა დიოკლიტენესა და მაქსიმიანესა ურჩოლოთა მათ მთავართა იყო ეამთა მათ განმგებელ საყდარისაჲ ქალაქისაჲ ზედა ედესას წმიდაჲ კონონ მთავარებისკოპოსი...“ 481—524 გვ.

24. „თა დეკემბერსა კვ-სა, წამებაჲ წმიდაჲსა სტეფანესი პირველ-დიკონისაჲ და პირველ მოწამისაჲ.—[დ]ღეთა მათ პილატეისთა(!) მეოთხისა კელმწიფისათა მღდელთ-მოძღურობასა ანაისსა და კაიაცუქსა, წელსა მეთარამეტსა მასეჲ ეამსა განკაცებასა უფლისა ჩნისა იესუ ქრისტესსა მსწრაფლ გამოიღება იესუ საღოკეველთა და ფარისევლთა...“ 525—542 გვ.

25. „საკითხავი დ, ქებჲა წმიდისა სტეფანესი პირველ-მოწამისაჲ და არქედიაკონისაჲ, შეწყლუ მუსკ.—საყუარელნო, დღეს მადლოთა მათგან და ნიტთა სულისა წმიდისა მიერ განფენილთა ახალ[...]. ილე ყუაველი ახლისა მის სამუთხისა, მიუპყრა სიმქსა თუისსა ზეცისა უკდაესა მეუფესა...“ 542—551 გვ.

26. „ცხოვრებაჲ წმიდისა თეოდორესი.—მათ ეამთა ოდენ მოიწია წმიდაჲ მოციქული ანდინა(!) ამასიად და წმიდასა ფელიძოსოს დაასხნა კელნი და აკურთხა იგი ებისკოპოსად, დაუტევა მან ნაცვალად თუისა და თუით შთავიდა სიოხედ ...“ 551—554 გვ.

27. „წამებაჲ წმიდისა თეოდორესი ევქსაიტელისაჲ ყოველი(!) ახლად სტრატოტისაჲ. წმიდაო თევდორე შემიწ.— მაქსიმიანოს და მაქსიმე მეფეთა წარავლინეს ყოველსა ქენასა საბრძანებელსა მათსა, რომელნი მსახორებენ ჭეშმარიტსა ღთსა(!) მიჰქციენენ კერპთა მათ მიმართ მსახორებად ...“ 554—559 გვ.
წყდებ: „...ხოლო კარანსა მას ფრიად დაუ...“

28. „პოვნებაჲ წმიდათა ანანიასი, აზარიასი, მისაელისი.—წელთა მათ ოდენ ვარამის სპარსთა მეფისთა გამოჩრდეს(!) ძუალნი ნებითა ღმთა ქველის მოქმედისა და მაცხოვრისა ჩნისა იესუ ქსითა და გამოჩრდეს ესრეთ კაცნი. ერთი ჰურიაჲ ჯდა ტაძართა მათ შინა ნაბოქლონოსორისთა ბაბილონს...“ 561—571 გვ.

29. წამებაჲ წმიდათა ყრმათაჲ შუდთაჲ, რომელნი იწამნეს დეკიოზ მეფისაგან ქალაქსა შინა ეფესოს, რომელთაჲ სახელები მათი ესე არს: მაქსიმიანე, იამბრიქი, მარტინე, დეონიკე, ექსაკოს, აღიანე, ანტონინე.—ესენი არიან რომელნი იწამნეს ეფესოს შინა დიდსა ქალაქსა, რამეთუ მეფე იქმნა დეკიოზ...“ 571—604 გვ.

30. „წამებაჲ წმიდისა კონონისი.—კელმწიფობასა და მეფობასა აგრენიანესა ბოროტისასა წარმოივლინა დომინტიანოს კომსი ახილვად ყოვლისა საბრძანებელისა მისისა იძულებად თაყუანისცემად და გებად საძაგელთა და შეგიინებულთა ერპთა...“ 604—610 გვ.

31. „თქუმული ნეტარისა [...ტატი] მონაზონისაჲ, რომელი დამკვდრებულ იყო ლავრასა წმიდისა საბაჲსა, რომელი თქუა წარტყუტნისათჳს ქრისტეს ჯუარისა, რომელი-იგი არს ძელი ცხოვრებისა ჩნისაჲ, და წმიდათა ეკლესიათა დაწუფისა და დარღუევისათჳს და ტყუეობისათჳს ნეტარისა

ზაქარია პატრიარქისა და მოსრვისათვის მღვდელთა და დიაკონთა, მონაზონთა და ქრისტეს მორწმუნისა ერისა და ყოელისა მისთვის, რაჲ-იგი მოიწია ზედა წმიდასა ქალაქსა იერუსალემსა და მკვდრთა მისთა ბაბილონელთა მიერ სპარქსითა და ქალღველთა ბრძანებითა ზუასრო შეფისა მათისადათა. — § ქრისტეს მოყუარენო ძმანო, მომიპყრენათ სასმენელნი თქნი, რამეთუ მეგულუმის მე უწყებად თქნდა საქმე საშინელი და მნებაეს, რადთა ვემსგავსო მე მათე მახარებელსა და ქადაგსა და მაუწყებელსა სიტყუათა ქეს ღთისა ჩნისთა...“ 611—719 გვ.

32. „წამებაჲ წმიდისა არეთაჲსი და კრებულისა მისისაჲ ნეგრა ქალაქსა იმერტელთასა. — წელსა მეხუთესა ისტუნიანეს ქრისტეს მოყუარისა პრომთა სოფელსა, ინდიკიონსა მეორესა, და ანტიოქიას ასურეთისასა რვაას ოცდა მეთხუთმეტესა, თუესა ვიპერბერეტოსსა, რომელ არს ოკდონბერი, ეპისკოპოქსობასა იცჳს იოვანესა, კოსტანტინეპოვლეს ტიმოთესა, ანტიოქიას ეფერასისსა, მაშინ ეთიოპელთა სოფელსა მეფობდა ელისბა...“ 719—766 გვ.

33. „წამებაჲ წმიდისა კალისტრატესი და მის თანა სხუათაჲ ორმოცდა ცხრათაჲ. — დღეთა მათ აღეჭანდრე მსაჯულისათა და დიოკლიტიანესთა მრაველი სიმორგილე იყო წარმართთაჲ, არა ხოლო მათ არა იცოდეს ღმერთი და სულთა მათთა ჯოჯოხეთს შთაიღლინებდეს, არამედ ყოველთა კაცთა აიძულებდეს შეგინებულსა მას მსახურებასა მათსა...“ 766—802 გვ.

34. „წამებაჲ წმიდისა ვაროზისი, კბ. კნ. — იყო დღეთა მაქსიმიანესთა, სიძისა მის დიოკლიტიანესთა(!), მეხუთესა, ჩნსა მას დევნასა მიეცა ბრძანებაჲ მაქსიმიანესი ყოველსა ქუეყანასა ეკვატისასა, ყოველთა მათ დედა ქალაქთა ზედა კარანთა, რადთა რომელთა ჰმსახურონ ღთთა უბიწოდ განუტევენი...“ 802—824 გვ.

35. „მარტვლობაჲ წმიდისა იელიანესი, კნ. — თქუა ბარკიანე მსაჯულმან, მოუწოდეთ იელიანეს, რომლისაჲ მესმის, ვითარმედ იგი არა ერჩის ბრძანებასა ჩნსა და შერთულ არს იგი გალილეელთა თანა...“ 824—831 გვ.

36. „მარტვლობაჲ და მოთმინებაჲ წმიდისა ეესტათი მცხეთელისაჲ. კნ. — წელსა მეთესა ზუასრო მეფისასა და არეანდ გუშნასპისასა მარზაპნობასა ქართლისასა, მოვიდა კაცი ერთი სპარსეთით სოფლისა არშაკეთისაჲ...“ 831—866 გვ.

37. „წამებაჲ წმიდისა ლონგინესი, იბ, კნ. — და იყო დღეთა უფლისა ჩნისა იესუ ქსთა ნეტარი ლონგინე განწესებული ასისთავად, რომელი იგი მახლობელად თანა დგა ეაჳსა მას ჯუარკუმისასა, რომელმანცა იგი უგუმირა გუერდსა უფლისსა...“ 866 გვ.

წყდებ: „... და ყოვლადმე თავი თვისი შეწირა...“ (მღრ. კ. კეკელიძე, ძე, კიმენი. გვ. 186, 20)

შენიშვნა: ა. წამების ეს წიგნი მეორედ მოქცეულია კრებულში. მღრ. გვ. გვ. 432—446.

ბ. ბოლოში ერთვის ხანდუკი, მერმინდელი ხელით შესრულებული (867—868 გვ.).

ანდერძი: „ქრისტე ღმერთო, ადიდე მამად მთავარი სტეფანე შენიგერთა დიდებითა, სულთიერთა და კორციელითა, ორთავე სუფევათა შინა, და წმიდათა

მღვდელთ-მოდღართა თანა და წმიდათა მოწამეთა თანა დაუსაყდრე სასუფეველსა შენ-
სა, ან. სტეფანეთურთ და ყოველით კრებულით მათით, ან.

ლოცვა ყავთ იოვანესთჳს უცბად მჩხრეკალისათჳს და დაკლე-
ბული ყოველი შემინდეთ" (197 გვ; შდრ. აგრეთვე გვ. გვ. 1, 118, 146).

ქრისტე, შეიწყალე ვი, ან* (275 გვ.)

მიწაწერება: გვ. გვ. 85, 145, 256, 283, 305, 427, 463, 533, 546, 560, 580, 701,
890.

342

ქაშვულანი—1661

652 ფ.; 27.3X18; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; ბოლონაკლული;
ნუსხური (სხვადასხვა ხელით); მოკახმულ-მოხატული (თავკახმულობა: 410r; ილუსტრაციები:
113v, 120v, 128v, 148r, 155v, 320v, 337r, 354v, 359r, 360v, 369v, 376r, 391r, 390r, 409r,
429r, 429r, 434r, 497r, 506r, 545v, 548r, 583r, 611v, ტექსტი ყველგან მოვარაყებულ ჩარბო-
შია ჩასმული); 1661 წ. (232v); გადაწერნი—შით მღვდელი (111r). ათანასე (319v) და იესე
(4510v). დაუწერელია: 111v, 113v, 120r, 128r, 143v, 155r, 171v, 320r, 337v, 354r, 359v, 360r,
369v, 376v, 391v, 423v, 429v, 497v, 545r, 548v, 583v, 610v, 611r.

1. „ფსალმუნი დავითისი.—ნეტარ არს კაცი, რომელი არა მივიდა
ზრახვისა უღმრთისა და გზასა ცოდვილთასა არა დადგა, და საჯდომელსა უს-
ჯულოთასა არა დაჯდა...“ 1r—23v.

2. [ქაშნი]: „აღსდგე რად ძილისაგან ესე ლოცვანი წართქუენ შუალამი-
სა უწინარეს.—აღდგომილნი ძილისაგან შეგივრდებით შენ სახიერო და ანგე-
ლოზთა გალობასა გილაღდებთ შენ ძლიერ...“ 24r—231v.

შენიშვნა: ქაშნი შეიცავს: ა. „ქაშნი შუალამისანი ბერძენისი...“ 24r—31v.

ბ. „ქაშნი შუალამისანი შაბათსა...“ 31v—36v;

გ. „ქაშნი შუალამისანი შაბათსა...“ 36v—40v;

დ. „ქაშნი პლი ცისკოსა...“ 40v—58r;

ე. „ქაშნი საძემისა...“ 58r—67v;

ვ. „ქაშნი მწუხრისა...“ 68v—70r;

ზ. „იდი სერობისა...“ 70r—74v;

თ. „მცირე სერობისა...“ 71v—76v;

თ. [მსგეუსი სახარება სამოციქულო]; „სახარება მათესი.—ჰქუა უფალმან თსთა
მოწყაეთა...“ 77r—78v;

ი. „ლოცვანი დღისანი იბ, ლოცვა პლის ქამისა...“ 79r—88v;

ია. „იბაკონი წმიდისა ღისმობლისანი, რომელი არს დაუჯდომელი, ხოლო
ბერძენად აკათისტოს ეწოდების...“ 89r—94r.

იბ. „ლოცვა ზიარებისა, თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა დიდისა ბასილისა
—გამაღლებ შენ უფალო ღმერთო ყოვლისა მკერობელო...“ 94v—96v;

იგ. „ლოცვა ყოველთა შვედულთა, თქმული წა ეფრემისი კკა.—აღვიარებ
შენ უფალო, ღმერთო ცათა და ქმნისათაო, ყოველთა ცოდვათა ჩემთა...“ 97r—98v;

იდ. „დღეს ორშაბათსა ლოცვა წმიდისა ეფრემისა ლმობიერ მყოფელი
ჯონებისა და სულისა.—სულო უბადრუკო, ვიდრემდის უზრუნველ ხარ...“ 99r—104r;

იე. „პარასკევსა. ვედობა ცხოველსყოფლისა ჯისა, თქმული მისევი იოანე

დ ა მ ა ს კ ე ლ ი ს ა, გ. მ.—ხოლო ჩნდა ნუ იყოფინ სიქადულ გარანა ჯითა მით უფლისა ჩნისა...“ 104v—107r;

ივ. „ლოცვაჲ წმიდისა ბ ა ს ი ლ ი ს ა, პარასკევსა, ღთისმშობლისა მიმართ სავე-
დრებელი.—ვინათან შესავედრებულად და შუამდგომლად განგაჲყუნა შენგან შობილისა
მიმართ ღისმშობელი ქალწულო ნათესავემან კაცთამან...“ 107v—108r;

იზ. „ლოცვაჲ შაბათსა სათქმელი წმიდისა იო ა ნ ე დ ა მ ა ს კ ე ლ ი ს ა, სინა-
ნულისათს.—შემიწყალე მე უფალო ღმერთო ცათაჲ და ქცნისაო და ყველთა მათ შინა-
ქნულთაო...“ 108r—111r;

იძ. „კეთა და სწუაჲთა დღესასწაულთა. ოდეს ცისკრად სახარებაჲ წარკითხონ. —
შემდგომად მიწყალისა წართემიან ესენი: აცხიფენ ღმერთო ერი შენი...“ 112r-v.

ით. „ოხითა იბაკონი საწელიწადონია. „თა სვედნებურსა აქუს დღე ლ, დღეთა
აქუს ჟამი იბ და ლაშეთა ჟამი იბ. თვესა სვედნებურსა დ. წყებამ ინდიკტიონისაჲ, ესე
იგი არს ახლისა წელიწადისა, და კვენებაჲ ღირსისა-შამისა ჩნისა სკვიონ არქიმანდრიტი-
საჲ...“ 114r—171r.

შენიშვნა: ბოლოს იკითხება: „აქა დასრულდა ოხითა იბაკონი წლისნი,
თავთაგან იწყე“.

ქ. „შობის ათორმეტი: „თა დეკნებურსა კ, წინადღე ქრისტეს შობისა.—ხოლო
ესრეთ იქმნას წესი ჟამთა ლოცვისა...“ 172r—179v;

კა. „ათორმეტი განცხადებისა: „განგებაჲ რომელი აღსრულების წმიდა განცხა-
დებამსა ჟამთა ლოცვისთს ესრეთ სახედ: უკეთუ დახუდეს წინადღე მარხვისა.—შემდგო-
მად ღისკრის ლოცვისა დაასრულოს მეორისა ჟამისა...“ 180r—187v;

კბ. „ათორმეტი დიდისა პარასკევისა: „წესი და განგებაჲ რომელი აღსრულე-
ბის წმიდა და დიდსაჲ პარასკევსა.—ჟამთა ლოცვისთს და ათორმეტთა თქმისა და სა-
კითხავთა სახარებათათს...“ 188r—201v;

კვ. „ზატიკთა ოხითა იბაკონი: „იწყებთან ოხითა იბაკონი მარხვათა და ზატიკ-
თან იმეზურისა და ფარსეველისნი კკსა.—ოხითაჲ აღდგომისა კმისა, რომელიცა ზე-
დებოდეს იბაკოჲ, არა დააკლ: ღმერთო ყისა მპყრობელი...“ 202r—224r;

კდ. „ჟმა სახარებისა: „აქა იწყებთან კმა სხრბანი ყოველთა წმიდათა კვსა.—
კვრიაკვსა კმა ე, ცისკრად სახარებაჲ ა, პავლე ბ, სახარებაჲ მათესი ა...“ 224v—225r;

კე. „ათორმეტი სახარება: „სახარებანი საცისკრონი ათორმეტთაგანი მათესი.
—მას ჟამსა შინა ხოლო ათორმეტნი იგი მოწაფენი წარჲიდეს გალილესა...“ 225v—228v;

კვ. „გამოავლინენი ია სახარებათანი და ღთისმშობლისანი, კმა ა, გი.—მოწაფე-
თა თანა მიიწიენეთ მთასა მას გალილიასსა...“ 228v—231v.

3. „პარაკლიტონი: „დასდებელნი აღდგომისანი უფალო ღალადყავსა ზედა,
მწუხრი, კმა ა.—სამწუხრონი ლოცვანი ჩნნი შეიწირენ წმიდაო უფალო და
მოგუმადღე ჩნ მოტევებჲ ცოდეთა...“ 233r—442v;

შენიშვნე: პარაკლიტონი კიდვე შედის:

ა. „საგალობელი საუფლოთა დღესასწაულთა და საჩინოთა წმიდათა, რომელთა-
თსცა გინდეს. სვედნებურსა ა. გვრგვინი წელიწადისა და კვენებაჲ წმიდისა სკვიონ ალაბე-
ლისა, კმა ა. შნ სიტყუაჲ—თავადისა ქრისტეს ღისა მოძღვრებისა მიერ ლოცვა გვსწა-
ვიეს ჩნ...“ 321r—408v;

ბ. „გალობანი წინადაუტუთისანი. „თვესა იანვარსა ა, წინადაკეთა უფლისა
ჩნისა იკს ქრისტესი და წმიდისა ბასილისა. უფალო ღალადყავსა ბ.—რუს გარდამოკედ
ზატი კაცობრივი...“ 410r—417v;

გ. „გალობანი წმიდათანი დაქა ლწულთანი“ „ესე დასდებელნი და გალობანი, რომ-
ლისაცა მოციქულისათს გინდეს, მითესცა ითქმინ სიტყუსა ქვევითა, გარანა სადაცა
ჩიტის თვალ ჯდეს, სახელსა მას ადგილსა იტყოდ; უფალო ღალადყავსა დ, მკნი.—

ვითარცა თვალით მხილველსა და მსახურსა სიტყვასა და მოციქულსა და ქდგსა მად-
ლისასა...“ 418r—436v;

დ. „თა მარტსა კე, ხარებაჲ წმიდისა ღისმშობლისაჲ უფალო ლადაყვასა, კმა
ა.—ება დიდებული საკრველი რამეთუ მალღისაჲ საყდართაგან გაბრიელ უკოროტ გარ-
დამოკდა...“ 436v—442v.

4. „იწყებინ მარხვანი კეცა მეზუტრისა და თარსიველისაჲ. ნუმ-
ცა ვილოცავთ თარსიველებრ ჳ ძმანო...“ 442v—619v.

5. აიაზმა: „გლბჲ წულის კურთხევისა ყოველთათს თავთა და დღე-
სასწაულთა, რომელ არს აიაზმა.—შემდგომად ცისკრის ლოცვისა შეიმოსოს
მღდელი და დიაკონი და მოიღოს ემბაზი...“ 620r—622r.

6. «ზატკია: „ზღსა კეცა ხოლო ქს აღდგომისა ზედა იქმნების ამბორის
ყოფა. ხოლო მიიღებს მღდელი წმიდა სახარებზსა და დადგების წინაშე წმი-
დათა კართა, და ამბორს უყოფს წინამძღორი წმიდა სახარებაჲსა, და მღდელსა
ეგრეთვე ყოველნი ძმანი წესისაებრ მათისა.—ხოლო შემდგომად დასრულებისა
ამბორის ყოფისა წარიკითხავს საკითხავსა ოქროპირისასა...“ 623r—624r.

7. „განმარტებაჲ საიდუმლოთა კათოლიკე ეკლესიისა და სახისმეტყუე-
ლებდა წესთა მისთა, განწესებული წმიდისა ბასილისი და წმიდისა მაქსი-
მესი და სხდათა მამათა.—ეკლესია არს ტაძარი ღთისა, სახლი ლოცვისა,
შესაკრებელი ერისა, გუამი ქრისტესი...“ 625r—647v.

8. „ქორონიკონი სრული ფლბსა წლისაჲ.—ა. ფბ კვ. აპ იგ. დღ
ჳ. აპ ე. ლ...“ 648r—652v.

წყდება: „... ვ. ფბ იღ. მტ ლ. დღ დ. აპ. გ. იღ“

შენიშვნა: ხელნაწერს ერთვის კრებულში მოთავსებულ მასალათა ცხრილი:

- „დავით სრულიად—ა.
- ქამნი შუალამისნი—ბ.
- ქამნი შუალამისნი ლტბ—გ.
- ქამნი შუალამისა შაბათს—დ.
- ქამნი ცისკრისა—ე.
- ქამნი სამუამისა—ვ.
- ქამნი მწუხრისანი—ზ.
- ქამნი ხადილიანი—ტ.
- მცირე სერობისა—თ.
- მსგეფის სახარებდაჲ სამოციქულო—ი.
- ლოცვა დაუჯდომელი—ი.
- ლოცვა ზიარებისა—იზ.
- ლოცვა დღისნი იზ ქამისა—იგ.
- ლოცვანი ვფრემისნი ორშაბათსა—იღ.
- კვრიაკეს მოკსენებაჲ წმიდათა—იფ.
- ოზითა იბაკონი საწელიწადონი—ივ.
- შობის ათორმეტეტი—იზ.
- ათორმეტეტი განცხადებისა—იფ.
- ათორმეტეტი დიდისა პარასკევისა—იფ.
- ზატკიათა ოზითა იბაკონი—კ.
- კმა სახარებაჲ—კა.
- ათორმეტეტი სახარებაჲ—კბ.
- გამოავლინე სახარებისა—კგ.

პარაკლიტონი—კდ.

საგალობელი საუფლოთა დღეთა—კდ.

გალობანი წინადაცუტისანი—კვ.

გალობანი წმიდათანი და ქალწულთანი—კზ.

გალობანი ხარებისანი—კც.

იწყებანი მარხვანი მეხუტრისა—კთ.

აიახმა

ხატიცი

სიტყუა—მიგებაჲ (232r).

მინაწერები: 88v. 401v, 357r.

ანდერძი: 1. „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ამის-მწერალი მღვდელი შიო. ვინცა შენდობა ბრძანით, თქნცა შევინდნეს ღმერთმან.

სიმღირფე. გლახაკთა და მოღვაწე და მზრდელი უღონოთა და შესავედრებელი და მესნელი ოპოლთა შენ ხარ დედაო ღისაო. შენ გვედრებით ქირვეულნი ესე, წმიდაო წმიდათაო, გვკსნი და განგვკარინენ ყოველთაგან ჰირთა და ურავთა და აღგზავარ კელი წყალობისა, რამეთუ შენ ხარ სასოა ყოველთა ქრისტიანეთა, ქირვეულთა შენ ხარ სიხარული და ყოველთა მიმძლავრებულთა ზედამდგომელი, გლახაკთა ცხირებთა. უცხოთა შემპყვნარებელი და დღევა-გუცმულთა ნათესაყუდელი. სნეულთა ღინებთა, და დაწუნებულთა შემწე და ნათელი ბრძანთა, დღლია.

დედაო ღისა მალღისაო შეიწყალე ზალ* (111r);

2. „ღმერთო შეიწყალე ციცი სვილი ზალ, განიცადე საცხენებლად საუკუნო...“ (171r);

3. „ღმერთო და სტო ცხოველო, მშვიდობასა და დღეგრძელობასა, კარგათ ყოფას შინა აკმარეთ წმიდანი ესე წიგნი (!), ცოდვანი მათნი შეუნდენ ღმერთო ზალს ციცი სვილს, ამინ“ (224r);

4. „წმიდანი ოპნი, რომელი ამა წმიდათა ეამგულანთა მიემთხვეთ, მოიყსენებდით ზუადრუჟსა. არაწმიდა მწიკულეებანა მე, მსიძება, უძღებანა, მემარუშებანა, მზრახველბა მემარუცლევანა მისმენლბა: მე მხოლო მტერი სულისა ჩემისა საძაველი და შეზალული, მე უპირველესი ყოველთა ცოდვილთაგანი და აეთა მიმძაველი და კარგეთა მოთელე; მე სასოწარკვეთილბა და არა კეთილად მოღვაწეა და ცოდვილთა უნარჩევსბა და უნანელბა. ფრიად ცოდვილბა ფანასკერტელბა ციცი სვილმა საღარის პალატო უხუცის პაპუნას ძემან ზაალ და თანამეცხედრებან ჩნმან ასულმან ამირეჯიძისმან ბატონმან მარიამ ვიგულეთ და გიგულსოღირეთ ჯა აღვაწირინეთ წმიდა და სულთა განმანათლებელი, უნაკლული და ყოველი-თურთ აღსრულებული ჯახულითა და დაბატკთა ესე ეამგულანი სულისა ჩნისა საოხად და ძეთა ჩნა სადღეგრძელოდ და სასურველისა ჩნისა მშობლისა სასულღორდ და მოსაკენებლად ქართველთ მეფის დის დედისი მემდის საოხად შემოგწირეთ მცირე ესე შესაწირავი, შენ, საშინელსა დეთა უმაღლესსა ვედრებისა ღისმობელსა. ვინცა და რამნცა კაცმან ესე გამოგწიროს, ანუ დიდთა, ანუ მცირეთა, გინა მეფეთა, გინა ეფისკოპოსთა, ანუ ადამის ნათესავთა, ანუ ტყულობისგან დაქსნილი არ მოგაროთუას, ჩნთა ცოდვათათმცა განიკითხეს მას მეორედ მოსლვასა, და ნუ რათამცა ნუ იქნებნის კნა სულისა მისისა დღესა მას დიდსა განიკითხვასა. ხოლო დამამტკიცებელი ამისნი ღმერთმან აკურთსნეს დაიწერა წიგნი ესე ქქსა. ტმთ“ (232v);

5. „უფალო ღმერთო, აღიდენ პატრონი ზალ ციცი სვილი“ (255v);

6. „სრულ იქმან რვა კმა ესე, კვრახლი და ერთი მრთელი მკდული, ყოველითურთ უკლები, ბრძანებითა ციცი სვილის ზაალისითა, აკაროს ღმერთმან სიკრძეასა შინა დღეთასა, კელითა ჩემ ცოდვილისა ათანასესითა, ახლად მოსწავლე ვიყავ და, თუ რამე დამეზავებინოს, ნუ მწყვეთ, უფალნო ჩემო გვედრებო“ (319v);

7. „უფალო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი იესე ამ შაბათ-კვირის მწერალი, ამინ. რაც ოდენ ძალ-მედვა, სიკეთესა და სიმართლესა და რიგს ვეცადე, უწყის ღმერთმან. უცებად წერისათვის ნუ მწყვეთ, ღისათს გვედრებო, უფალნო ჩემო“ (510v).

343

სამეცნიერო წიგნები—XIX

336 ფ.; 34×22; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული; ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (კვირნიანი: 1817); დაუწერელია: 6r-v, 18v, 234rv, 243v—244v.

1. [საქეიმო წიგნი]... „იგი ზეგარდამოსა ძლიერებისაგან მოცემული იყო-ფლებს ყოველგან, ხოლო უმეტესად სისხლისა თანა...“ (თავიდან, რომელიც წინ წმკღვის შემდეგ: „თავი მერვე. მთოვარისა სიკეთე და სიმარცხე დაბადებულთა ზედან“) 7r—220v.

წყდება: „... თაფლში აადულღეთ წყნარად, ვიდრემდისინ მოიხაშოს(!) და გაწითლდეს, ამოყარეთ (თავიდან: „კარი მურაბებისა [თუ როგორ უნდა] გააკეთონ“).

შენიშვნა: წინ უძღვის სარჩევი (1r—5v). ბოლოს ერთვის: ა. ნუსხა უტხო ტერ მი ნებ ის ა, ქართული შესატყვისებით (221r—225r.).

ბ. ორი ფურცელი სხვა ნუსხიდან, რომლის შესაბამისი ტექსტი საქეიმო წიგნი მოიპოვება (ფ. ფ. 226 და 227); გ. რომელიღაც ნაკლულეგანი ნუსხის შესავებად გამოწერილი ადგილები სხვა ნუსხიდან: „ახალი დაწერილი, რაც აკლია ძველ დაწერილში, ტასიას კარაბადინიდან გამორჩეული. თავი კარაბადინისა.—ამ წიგნის სახელი მუნთხაფიშაფა ჰქვიან, ვითა სრული საქეიმო წიგნებიდან გამორჩეული და გამოკრებული არის ესე...“ (228r—233v).

2. «კარაბადინი» ... „იმით ასუნებიონ, იმის სუნებაც მწვედ კარგი არის, ავადმყოფსა შესუსტებულსა კაცსა მწვედ ძალას მისცემს, მოაცოცხლებს... (კარი მესამის—„ტვირისა და ადამიანის შექმნისა და საკვირველობის“—წინა კარიდან). 245r—310v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: სარჩევი (256r—243r).

344

ბამოკრებილი მცირე კარაბადინი—XIX

7 ფ.; 21,5×17,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

«კარაბადინი»: „თუ კაცსა კია მუცელში ესხას, ნაქნარის ძირი გარეცხე, დანაყე, რძით დაქალბე ერთს ღანეს, ცისკრათ უზნოს ასმევედ...“ 1v—7r.

345

სპომთეგებატა—1762

91 ფ.; 28,5×18; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); ტყავგადაკრული მუყაოს დაზიანებული ჯდა; მხედრული (სათურები სინგურით); 1762 წ. (85v); ადგილი—პეტერბურგი (85v).

„სიტყვანი და სწავლანი სამეცნიერონი, ფრიად მარგებელნი სულ სხეულობით ორკრძოვე, ძველისა და ახლისა წმინდათა წერილთაგან რჩევით გამო-

კრებულნი, კლემაკისიან(ი), დიდისა ბასილისა, და გრიგოლი ღისმეტყუელისა, და იოანე ოქროპირისა, და მამისა ეფრემისა, და მაქსიმესი, და ცხოვრებისაგან მამათასა; და სხვათა წმინდათა მღვდელთ-მოძღვართა მამათა, მოციქულ-წინასწარმეტყუელთა, სოლომონ, ზირაქისა და გარეშე წიგნთა: პლატონ, სოკრატი და მენიანდროს, და სხვათა ფილოსოფოსთა მიერ თქმულნი. კლემაკისიან.— ყოველთა, რომელთა ენებოს და ეძიებდენ ღმერთსა, ეპოების მათ, რამეთუ იგი არს ყოველთა ღმერთი, და ყოველთა ცხოვრება ურწმუნოთა და მორწმუნეთა...“ 1r—40v.

შენიშვნა: ამ თხზულების ბოლოს გადამწერის ხელით სწვრია: „აღწერა წიგნი ესე სამუნიერო ბრძანებითა ბაქარ საქართველოს მეფისა ვახტანგის ძისათა, მიანიჭოს უფალმან ცხოვრება საუკუნო“ (40v).

2. „მოკლე სიტყვის-გებასი სოგრატიის, სწავლა პირველი. კეთილის კაცის წესი არ არის, კაცს პირში აქებდეს და უკან კი უძახებდეს.—ერთმან ვინმე მიღმან დიოლენს კბილებში შემოპკრა, და ამისთვის დიოლენ ჩივილს აპირობდა...“ 41r—68r.

3. „მოკლედ გამოსახნელი ამბავი, წიგნი მეორე რომის კეისრებისა, სხვათა მეფეთა, მთავართა და მკედართა მთავრობისა.—ივლიანე კეისარი ერთხელ ნავში იჯდა და დიდი ღელვა აღუდგა...“ 68r—77r.

4. „წიგნი მესამე, რომელთა შინა არიან ამბავნი ლაკედემონ[ე]ლთანი.—ლაკედემონელნი, [ცინემდის ბერძენთ ქვეყანა იდგა], ყოველთა რიტორებითა აღმეტებოდენ, და მსხვე სწავლობდენ, რათამცა მოკლე სიტყვითა მრავალნი საქმენი შემოეხლულათ...“ 77r—85r.

ანდრძი: „დაიწერა წიგნი ესე სამეუფოს ქალაქსა პეტრებუხ(ი) კელითა და ვით თუ შმაღა შვილის დიაკონისათა, ჟამსა მას, როდეს მეფე საქართველოსა კეთილ-კსენებული თეიმურაზ რუსეთს ელისაბედის რუს ხემწიფის მიმართ მიბძანდა. მაშინ ზაღალაქის მელი მიერთათ ახლდა და ეს წიგნი, ბაქარის ნათარგმნი რუსულიად ქართულად, ნახა და შითბრა მეითარზა და აღმაწერინა აპოეთეგმატა ესე თავისთვის, მრავალ ჟამიერ ყოს უფალმან. დაიწერა ფებერელის დ. ქს ქრისტეს აქათ ჩღბ.“

მიიცვალა დიდი ხემწიფე იმპერატრიცა ელისაბედ პეტრეს ასული თვესა დეკემბერსა კე, რომელ არს შობა-დღე, საათსა მესამესა დღისასა, დღესა სამაფათსა, ქს ქრისტეს აქათ ჩღბ.“

მიიცვალა მეფე საქართველოსა თეიმურაზ თვესა იანვარსა რვასა, დღესა სამაფათსა, კემწიფის მიცვლის მეთხუთმეტეს დღესა, საათსა მეორესა ლაქისასა, ქს ქრისტეს აქათ ჩღბ“ (85v).

ბინაწერა: 1-ყდის v, II-რ, 85r, 91v.

346

კრებულნი—1824

84 ფ.; 21,6×17; ქალაღი (ციხფერი); მუყაოს დაზიანებული ყდა; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუტურით); 1824 წ. (84r); გადამწერი—მღვდელი დიმიტრი ოქროთაძე (84r); დაუწერელია: 1v, 2v, 3v, 37r, 78v—81v.

1. «შეპოკლებული საღმრთო ისტორია ეკლესიისა: „1. ღმერთმან შექმნა

ცაღ და ქანამ ესრეთ ყოვლად შემკულ და დიდად შეუცნიერ, ვითარცა ჩნ მათ აწ ვახედეთ...“ 4r—36v.

შენიშვნა: წინ უძღვის თავფურცელი: „შემოკლებული საღმრთო ისტორია უკლე-სიისა ბუღლისა და ახლისა აღთქმისა, გამოცემული საეროთა სასწავლებელთათვის რომისი იმპერიისათა. განილულ არს უწმიდესისა სინოდისაგან, დაბეჭდილი მეათედ სანქტკეტერბურსა შინა სნიმპერატორისა აკადემიისა ჰსწავლათა ზედა 1812 წელსა“ (3r).

2. «როსსიული ანბანი»: „როსსიულსა ანბანსა ჰქონან ოცდაათხუთმეტნი ასონი, რომელთაცა გამოხატულებანი არიან შემდგომნი. — უმათერესნი ჰსწორენი ასონი არიან ესენი: A, E, B...“ 39r—78r.

შენიშვნა: უძღვის თავფურცელი: „საზრდელი ყრუმბრივთა გონებათათვის, ანუ ახალი როსსიული ანბანი განჰსასწავლებელად კითხვსა და მართლწერისა ყრმათა ორისავე სქესისაგანსა, განკარგული უსუბუქესითა ღონისძიებითა ჰსწავლისათა მეგრთებრთუდთ კანონთ ქრისტიანებრისა სარწმუნოებისა, სამღუდელთასა, სამოქალაქო-მსა და ბუნებითისა ისტორიისა, ღრამმარტიკისა, არითმეტიკისა; სამაგალითოთა წერილთა, ყრმათათვის საჭიროთა ცნობათა, კანონთა მართლ-წერისათა, ზნეობით ჰსწავლითა მომთბრობელობათა, არაკთა და ზღაპართა მონაწერთა თან დანახატთა, გამოცემული აღეჰსანდრე შირიაევისა მიერ, მოსკოვით. უნივერსიტეტის სტამბასა შინა, 1810 წელსა“ (36r).

ერთვის: ა. „ქართულსა პოეზიისათვის, თავი პირუხლი. — კითხუ: § 1. რაა არს პოეზია? მიგება: პოეზია არს კელოვნება მოგონებად და აღწერად, დადებულთ ზომისაგებ მარცულათასა, ყოველთა მათ ნივთათთვის, რომელთაცა ძალ უმსთ მიზიდუა გამოხატვისა...“ (82r—84r); ბ. [გამოცანები ლექსად] (84v).

ანდერძი: „1824 წელსა, სექტემბრის 19 დღესა, სრულ იქმნა გარდმოწერილი დიმიტრი მღვდლის მიერ ოქროაძისა“ (84r).

მინაწერები მოიპოვება 1r-ზე, 2r-სა და 84r-ზე.

347.

სასწავლო ყრმათათვის—1820

54 ფ.; 20,5×12; ქალაღი (ცისფერი); მუყაოს ყდა, ნაწილობრივ მოცილებული; დაშლილი; მხედრული (სათაურები და დასაწყისი ასოები სინგურით); 1820 წ. (52v); გადამწერი—მღვდელი დიმიტრი ოქროაძელი (52v); ადგილი—გორი (52v); დაუწერელია: 1r-v, 2r, 6r, 10r, 34v, 38v, 53v, 54r.

„დასაწყისი ყრმათა სასწავლებლისა, რომელსა ენებოს ჰსწავლაჲ წერილისა. — სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმიდისათა, აჰინ. ღმერთო შეწვენასა ჩემსა მოხედენ, და გულისკმა მიყავ მე, რათა ვისწავლო სასწავლებელი ესე: ა, ბ, გ, დ...“ 7r—52v.

შენიშვნა: წინ უძღვის. ა. „პლი თქმული ყრმათათვის“ (შესავალი 3r—6r); ბ. თავფურცელი: „სადიდებელად წმიდისა სამებისა, ქამსა დიდად ახალგებულისა სრულიად რუსეთისა და თვთმპრობელისა, კეთილ მორწმუნისა იმპერატრიცა ანნა იოანესისა, ბრძანებითა მეფის ბაქარის ვახტანგის ძისათა, ზენდობითა და კურთხევითა წათა მმართველთა სინოდთა, საფასეთა და წარსაგებელთა არხიეპისკოპოსის იო-“

სებოსათა გაკეთდა საბეკდავი ესე და დაიბეჭდა წიგნი ესე პლი სასწავლო ყრმათა რომელსა შინა არს ანბანი და დაწესებაჲ ასოთა, ეგრეთჲს მოკლედ თარგმანი ჰსჯულისა. ათთა მცნებათა, ვედრება უფლისა, აღსარება სარწმუნოებისა და ცხრანი ნეტარებანი. დიდსა სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს, დასაბამიდგან ვიდრე აქამომდე. კსშ, ქრისტეს აქეთ ჩლოთ, ქს უკვ, თვისა ოკდომბერსა იჴ“ (2r).

ანდერძი: „სრულ იქმნა თარგმანი ცხრათა ნეტარებათა, მაისის 10 დღესა, 1820 წელსა. აღიწერა კელითა მღუღღის დიმიტრი ოქროაშვილისათა გორის ქალაქსა შინა.“

პირველი ესე სასწავლო ყრმათათჲს რუსულისაგან ქართულად გარდმოთარგმნა ბატონისშვილის დარეჯანას მოლარეთ-ხუცის ჩხვიძე გაბრიელისაგან და ქართულს ენაზედ გასწორდა არხიმანდრიტის გერმანესაგან და დაიბეჭდა სამეფოსა ქალაქსა მოსკოვს, მის დიდებულის ბატონისშვილის დარეჯანას სასახლეში, მის და მის პალატის ყრმათა შეწყენითა და კელის მომართებითა.

სტამბისა ამის და ბეჭდის ხელამდგომელი, მდებალი მონა და მოსამსახურე თქვენი მღუღღ-მონაზონი ქრისტეფორე ყოველთა გვედრები, კეთილად მკითხუელნი და მხარეკელო, თუ რამდენ ჩემგან შეცთობა ჰპოვოთ ამ წიგნი, შეცოდებისათჲს შენდობას ვითხოვ. რამცა ძალ-მედუა სიმართლეს ვსცდილობდი და თუ ვინმე რასავე ირგებდეთ ამით. შრომის სასყიდლად თქნ მიერ ლოცვით მოკსენებას ვითხოვ. მღუღღის დიმიტრი ოქროაშვილისა არის“ (52v-53r).

348

თ3060-1761

564 დ. 29X18: ქალადლი: ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; მებდრული (სათურები სინჯუროთ); [1761 წ.] (564v); ვადამწერი—ტრიტილე დიკონ-მონაზონი (565v); დაუწერელია: 4v, 147v, 185v, 227v, 467v, 555v.

„ოთუცა სეკლეპერსა ბ. წმიდისა მოწამისა მამანტისა და ღირსისა მამისა ჩნისა იოახნე მმარხუელისა სამეფოსა ქალაქისა პატრიარხისა მწუხრად ჩუტელებისაებრ კანონი. უფალო ღალადეჰყავსა ზედა დასდებელი, კმა ც, გ სასწაული.—სისხლთა შენთა წოცითთა მამანტი ქა ცხოველისა შეიწირე, რომელმანცა დასთხია სისხლი შენთს...“ 5r—555v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ყოველთა ეკლესიათა ზემოასა და ქემოასა საქართულოსათა და სამეგრელსათა უფლისა მიერ გიხაროდენ.—კმა იყო ჩნ ყოველთა და წმიდათა მამთა მიერ თარგმანთა ჩნთა გარდამოღებული ჩნსა ზედა ენასა, წერილნი ავოლოტიინი...“ (1r—4r; შდრ. კ. კეკელიძე. ანტონ კათალიკოსის სალიტურლიკო მოღვაწეობიდან, 1914 წ. გვ. 1—14). ბოლოში ერთვის: „ლოთისმშობლისანი აღდგომისა რუა კმათა ზედა, კმა, ღისმშობლისა...“ (556r—564r).

ანდერძი: „იწიწე სეკლემბერს 3 [1761]. ქალაქსა ვლადიმირს, სრულ იქმნა აგვისტოს 25. აღსწერე წმიდა ესე თთუენი ბრძანებითა ანტონო პატრიარხისა, ყოველისა საქართულოსა მეფის ძისათა, ყოვლად უღირსმან მონამან მისმან ცოდვილმან ტრიტილე დიკონ-მონაზონმან. გვედრები, წინდანი მხილველნი ამისნი და აღმომკითხველნი. რათა ვედრება ჰყოთ ღისა მიჰართ საცხოვრებელად უწმიდესობისა მისისათს, და მეცა გვედრები, რათა შენდობა ჰბრძანოთ ჩემ ცოდვილისათვის მონისა მისისა და ღმერთმან ყოვლისა მეციერმან აღგაორძინესთ თქვენცა და შეგინდნესთ მეობებითა კუროხეულისა დედისა მისისა მარიამ ქალწულისათა“ (564v).

349

ალექსანდრე I-ის დაბვირბმინების ცერემონია—XIX

13 ფ.; 35×21,8; ქალაღი; უყღო; მხედრული; [XIX ს.].

„ცერემონია შესვლისათვის პირველ სასაყდროს ქალაქსა მოსკოვს და საღმრთოს დაგუჯრგვინებისა(!) მისის იმპერატორებითის დიდებულებისა კელმწიფე იმპერატორის ალექსანდრე ნიკოლოზის ძისა: ა.—შემოსვლა დღესასწაულობითი, დანიშნული მისის იმპერატორებითის დიდებულებისა მიერ დღე, დღესასწაულობისათვის შესასვლელად პეტრეს სასახლით მოსკოვს...“ 1r—13r.

350.

ბაბრატონი დიმიტრი: დიმიტრიანი—XIX

34 ფ.; 25,4×20,5; ქალაღი; უყღო; დაშლილი; მხედრული; XIX ს. (კვირინშანი: 1826)*

ბაბრატონი დიმიტრი — დიმიტრიანი:

1. „ელისაბედიანი. შეთხუთ ვარდნი იანი, მაისიგან ნათქუამი, აღარ დასაგვანი.—

ღმერთმან ინება აღორძინება.

ამით მოგუცვა კაცთა ლხინება...“ 1r—11r.

2. „ჩემის მეორეს ქალის შობაზედ თვალაღობა ეკითხა კნინა მახიას და იმას მიესწერე პეტერბურს.—რასა ქებასა შევასხმიდე ჩემსა სატრფო პატაატო ტასიასა...“ (აღწერა პროზად ტასიას სილამაზისა) 11r—12r.

3. „ვით აღვიწერო არ ძალ-მის მე ჩემი ანასტასია...“ 12r.

4. „აღბომზედ სახსოვრად შინაწერი ანასტასიას.—

ვაკუთხოს შვილო მალაღმან, დღეთ სიგრძით მრავალ წელობით, ჭკუით, ცოდნით და ზრდილობით იყომცა საშურველობით...“ 12r-v.

5. „ანბანთ ქება.—

ახლად აღვამკობ აღვასა, ანაგებ ანაზეტულსა...“ 12v—13v.

6. „წალკოტს მეწადა მოვლა მორება...“ 13v.

7. [ელისაბედს და ტასიას]:

„ელისაბედი ჩემი სეე-ბედი, ვაშად საწადი სანეტარები...“ 13v—14r.

8. „მდურვა სოფლისა ძაგნაკორულად, ქართლით წამოსვლას.—

აწ გზასა მივალ საქიროს, არ დია საადვილოსა...“ 14r—16r.

9. „აქა-იქ თქმული.—

ტრფიალთა გაწვევ, გაუწყებ, ვინ მიზღვიეთ მიჯნურობასა...“ 16r—17v.

10. „სევედის ბაღს შევედის კმა.—

ჩემს ქალს მიემართავ გულავედიანი...“ 17v—19r.

11. „თქმული კნიაზ პეტრე ბაბრატოვანზედ.—

მეც აღმძრეს ჩემთა სამკობლად ჩრდილოელთ მოზაირეთა...“ 19v-

12. „ბაგრატი ბატონისშვილის ქალის დაბადებაზედ თქმული. — ჩრდილოს აღმოხდა ივერით ქალი მართ ვითა მთიები... 19v—20r.
13. „ფარნავაზ ბატონისშვილის ქალზედ თქმული. — რა ვჰკადრო ქება შევინებთ, ქვეყანად უსაჩინოსა...“ 20r.
14. „შესაქმეთა, გალექსული დ ი მ ი ტ რ ი ბ ა გ რ ა ტ ი ო ნ ი ს მიერ მოკლულ — ღმერთიან ჰქმნა ცა და ქვეყანა, უძლიერესიან ძალითა...“ 20v—24r.
15. „გოდება ადამისი ძაგნაკორულად, დ ი მ ი ტ რ ი ს მიერ. — ძველი დღეთ მყოფი განცხადდა, ვიხილეთ დიდებულება...“ 24v—34r.
16. „თქმული კელმწიფე იმპერატორის ალექსანდრეს მობრძანებაზედ. — ცამ ოქროს ბრქალით განგვილო ორიონისა კარები...“ 34v.
- შენიშვნა: წინ უძღვის ავტორის ოთხტაეობანი ლექსი:
 „მეცა ყე ზემსა ნაშრომსა უწოდებ დ ი მ ი ტ რ ი ა ნ ს ა,
 ჰამბავსა, ლექსსა, შაირსა, ბევრგუარსა კილო კმინასა,
 საღმრთო საეროს ყრილობით, ვით ვარდსა შეთხზუთ იანსა,
 ამავს მეტყუშლებითა სულისა დასახიანსა“ (1v).

351

ბრამატიკა—XIX

4. ფ; 22×18; ქალაღი; უყდო; ნაკლული; [XIX ს.]; დაუწერელია 3r—4v.

„შესავალი ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ი ს ა. § 1. ღ რ ა მ მ ა ტ ი კ ა არს ჰსწავლა განმაცხადებელი კანონისა ქართულის ენისა, რომლისაცა სათანადო არს დამარბუა, ვითარცა უბნობათა, ეგრეთუც წერილთაცა შინა...“ 1r—2v.

წყ დ ე ბ ა: „...§ 19. პირველთა სამთა სიტყუჳს ნაწილთა შინა ჰქონან სიტყუათა სხუადასხუანი ცუალებანი, ხოლო ხუთნა არიან უცუალებელნი თვისთა მდგომარეობათა შინა“...

352

სამკურნალო ცხენთა—XIX

9 ფ; 21,8×17,6; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX]; დაუწერელია 3v—4r.

„ს ა მ კ უ რ ნ ა ლ ო ც ხ ე ნ თ ა. § 1, ა. გაციებისათჳს, ანუ სურდოსათვის ცხენისა. — გაციებულს ცხენს ამითი შეეცუობა, ცხენი ზევრი ნარბენი და ნაოჭლი კარში რომ დარჩება და ცივი ქარი დაჰკრამს, მით გაცივდება...“ 1r—9v.

353

ველისარიონი—XIX

22 ფ.; 22×17,6; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.].

„ტრადეღია ვეღისარიონისა თეატრისათჳს, ექჳსთა მოქმედებათ შინა.—თეატრსა უნდა იყოს გაკეთებული შთა, მასზედ იდგნენ ლელიმერ ცოლით, რომელსაც კელში უჭირავს სამის წლის ვაჟი ყალუბ, და მხედარნი, და უყურებდნენ ძირს, რომლისაცა ქვეშე იდგება ველისარიონის მხედრობა და თჳთ ველისარიონ...“ 1r—22r.

354

ქანბული—1802

60 ფ.; 21,8×17; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; დაშლილი; თანაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1802 წ. (60v); გაღამწერი—გაბრიელ მღვდელი (32v, 60v).

1. [მიცვალეღა ღეთისმშობელისა] ... „ღნი მოიძინა, შეცთომიღნი მოაქცინა, სნეულნი განკურნა, მონაწულნი შეიწყარნა, მკუღარნი აღადგინნა და გლახათა ნუგეშინისცა, და უკანასკნელ მოჰქუცდ ჯვარსა სეღა ურიათა მიერ, საფლავსა დაიდევ ვითარცა მკუღარი...“ 1r—32v.

2. „საკითხავი პარასკევისა ვნებისათვის, მოსახსენებელი ნაცხოვრისა ჩნისა იესო ქრისტესი, თქმული ანანია ეზრავლისა, დასისავანისა ჯუარცმისა.— ვჰსცან უფლისა ჩნისა იესო ქრისტესი წიგნთაგან საღმრთოთა და სარწმუნოებით გულსმოდგინედ ვისწრათუნ და აღესწერენ მასახსენებელნი, რად თქულეს ჰურიათა ღისათვის პონტოელისა პილატეს მსაჯულისა ზე, რომელი-ესე აღსწერა-ნი ცოდნოს წიგნითა ეზრავლითა. ხოლო მე გარდმოვსწერე წიგნითა ბერძულითა საცნობელად ყოველთათჳს...“ 33r—46r.

3. „ღიდესა პარასკევსა, საკითხავი ჯვარცმისათვის და დაფლვისა ჩნისა იესო ქრისტესსა, თქმული ნეტარისა მამისა ჩუღნისა გიორგი ნიკომიდელ მთავარეპისკოპოსისა, მ. გ.—მაღალსა და აღმატებულსა სახილველსა აღიწია ქაღაგებად იგი საზარებისა, და ვითარცა იმანაღალთა ნესტესსა ღაღადღებითა სასმენელად თჳსისა ოკნილისა სწავლისა, ყოველთავე მოუწოდს დაბადებულთა...“ 46r—60v.

ანღრძი: 1. „აღესრულა აგვისტოს იბ, წელსა ჩჳბ. კულითა გაბრიელ მღვდლისათა, მხილველთა ნუ მწყევთ“ (60v).

2. „ღმერთო, მშვიდობაში ახმარე პატრონსა ამისსა თინათინს. ბატონო, რაცე შენი საკადრისი არ იყოს, ნუ გამოწყრებით, უღირსი მღვდელი. გაბრიელი“ (32v).

355

სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები—XIX

8 ფ.; 22,5×17,5; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურიო); XIX ს. (კვირნიშანი: 1826).

1. „ი. პეტრე ან იხ'ი, ასტრონომოსი, მატემატიკოსი და მეხანიკოსი იშვა ჩღკვ, გარდაიკულა ჩღკვ.—ანიბ თვსსა სიყრმესა შინა მწყსიდა პირუტყფთა და ჰმოკმედებდა კე წლამდე მიწის მოკმედებასა...“ 1r—2v.

2. „ია. აღექსანდრე ტასსონიოს, იშვა ჩღკვ, გარდაიკულა ჩქლე. ტასსონიოს ჯერეთ აკვანსავე თვსსა შინა მოაკლდა მამასა და დედასა, მას არა ჰყუანდენ ნათესავნი, რომელთამცა მიეღოთ თავსა თვსსა ზედა ზრუნვა მისისათვს სიყრძისა...“ 3r—4r.

3. „იბ. ლუკიანე, საბერძნეთის მწერალი.—მამასა ლუკიანესასა რა არა აქუნდა დიდი შეძლება, მიაღდა აღზრდა შვლისა თვსისა ბიძასა, რომელიც იყო გამოცდილი სკულპტური...“ 4v—5v.

4. „იგ. იოანე-ვასილი პასკალ ჭენელიოსი, წვერი აკადემიის სწავლათასა პარიჟსა შინა, იშვა ჩქჟე, გარდაიკულა ჩღკვ.—მასწავლებელი ჭენელიოსისა იყო მისი მამა, რომელიცა ჰგონებდა, რომელ არა რომელიმე შკოლა არა იკმენების უმჯობეს მამის საკლისა მისისათვს ძისა...“ 6r—7r.

5. „იდ. ლულო დროცი იშვა ჩღკვ, გარდაიკულა ჩქმე.—დროცი იყო არა თუ ოდენ აღმატებული მსწავლული, არამედ უდიდესიცა ლენიოსი (ნიქიერი), ვითარ თვსისა, ეგრეთვე მრავალთაცა სხუათა ასწლოვანებთა...“ 7v—8v.

წყდებთ: „...გარნა არა ჰსწადდა რა წარმოდინებაებითა, შექნა თავის თვსისა საძლეველად, იტყოდა რომელ...“

356

სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები—XIX

4 ფ.; 22×17,5; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; ნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურიო); თავკაზმულობიანი (1r, 4r); [XIX ს.].

1. „იე. იაკობ იოსებ დუღეტი იშვა ჩქმთ წელსა, გარდაიკულა ჩღკვ. პდ.—დუღეტი აღმოაჩინებდა თვთ სიყრმესავე შინა ეგოდენ დიდსა სიმკეთერესა გულსხმისყოფისასა, ნიქთა და სიკვირცხლესა, რომელ მრავალსა ზესთა ჩვეულებითსა რასავე აღსთქმიდა...“ 1r-v.

2. „ივ. ვილელმ ცეცილიოს იშვა ჩჟკა, გარდაიკულა ჩფფც. იზ.—ცეცილიოს მეათობნეტესა წელსა თვსისა ჰასაკისასა წარვიდა კამბრიჯის, სადაცა იყო იანნოვის კოლეჯიასა შინა, ეგოდენ გულსმოდინე, რომელ აღღევდა ოტკის ფულსა მეკარეს, ოათამცა ყოველს დღეს მას განეღვიძებინა იგი დს საათსა ზედა...“ 2r—3v.

3. „იზ. კარლოს როლენ, რეკტორი პარიჟის უნივერსიტეტისა, იშვა ჩქაა, გარდაიცვალა ჩღმა. ო.—როლენ იყო შეილი მეჩახმახისა, მამამან მისმან დანიშნა თვისსა კელოსნობასა შინა...“ 4r-v.

წყდება: „...მეცადინობდა განდიუებასა ბაძვისასა სიყრმისა წლოვანებათა შინა, ოდეს“...

შენიშვნა: ნაწილია ხელნაწერ № 355-ისა:

357

კრებული—XIX

32 ფ.; 21,5×16,5; ქაღალდი; უყდო, დაშლილი; მხედრული (ქრთი: ნაწილი რუსული ტექსტია); [XIX ს.].

1. [წმინდა ნინოს ქება, ლექსად]:

„როს მოგუაქცია ქართუცლნი წმინდამან ნინო დედამან, მსწრაფლ მოიწია ლის რისხვა, ზადენ და არმაზედამან...“ 1r-v.

2. „ცხოვრება და მოქალაქობა ლირსისა და მოციქულთ ჰსწორისა ნეტარისა ნინოსი, გ. მ.—მათ ეამთა, ოდეს იწამა წმინდა და ყოვლად ქებული და დიდებული ოთავარ-მოწამე გიორგი კაბადუქიელი, მასვე ეამსა შინა და მასვე ქალაქსა შინა კაცი ვინმე იყო თანაზიარი და მეგობარი წმინდისა მოწამისა. ესე კაცი იყო კეთილმორწმუნეთ შეილი, მდიდართა და წარჩინებულთა, და იყო იგო ძლიერი და წარჩინებულნი და გათქმული ბრძოლათა შინა და წყობათა შინა, რომლისა სახელი ზაბულონ...“ 1v—21r.

3. „Выписка из Истории Грузинской Епархии(!), в 1826 году изданной, о просвещении Грузии светом Евангельской проповеди.—Грузия в глубокой древности была известна под именем Албании и Колхиды. Обе сии земли за несколько веков до рождения Христова заняты были одним многочисленным народом...“ 21r—32v.

358

სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები.—XIX

17 ფ.; 22,5×17,4; ქაღალდი (ცისფერი); უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერულია: 1v, 17r-v.

1. ბ. ჭემისტოკლისათჳს. იშუა ძფით-ს წელსა, გარდაიცვალა ძფად.—ჭემისტოკლ იშუა მდგომარეობასა შინა მდაბალსა და მის გამო ვერ ძალ ედვა იმედოვნებაჲ მიწვევად უდიდესთა პატივთა შინა...“ 2r—5r.

2. აგ. პოლემონ, სიყრმესა შინა თჳსსა კაცი უაღრეს ჩვეულებრივითისა

განჩყენილი, რომელიც არა თუ ოდენ ჰპოებდა კმაყოფილებასა ბიწსა შინა, არამედ სირცხვილსაცა დაადგენდა თავისა თვისისა დიდებად...“ 5v—6v.

3. „ღ. დემოსტენ იშვა ათინას, შინა ტპზ-ს წელსა, გარდაიცულა ჟებ.—ბერძული მშვენიერსიტყვაობა მოვალე არს დემოსტენისა ამა სისრულითა, რომელი ჩვენ აწცა გვიკვირს. იგი შეაერთებდა თავსა შორის თვისსა ყოველთა ნიჭებათა, ყოველთა მეცნიერებათა, რომელნიც იყუნენ განყოფილ ბუნებისა მიერ სხუათა შორის რიტორთა...“ 7r—9r.

4. „ე. ალექსანდრე მეფე მაკედონიისა იშვა ტნე წელსა შობადმდე ქრისტესა, გარდაიცულა ტკლ წელსა შობადმდე ქრისტესა.—ალექსანდრემან სიურმესავე შინა თვისსა გამოიჩინა ესრეთნი უაღვირონი ვნებანი, რომელნიცა შემდგომად ჰფლობდნენ მას სრულსა შინა ჰასაკსა...“ 9v—12r.

5. „გ. მენელემ და ასკლეპიად.—მენელემ და ასკლეპიად, ღარიბნი ქაბუკნი, ჰსცხოვრობდნენ ათინას შინა. მათ შესწირეს თავნი თვისნი სრულიად ფილოსოფიასა...“ 12v—13v.

6. „ზ. კატონ უტიკური იშვა თგ-ს წელსა შობადმდე ქრისტესა, გარდაიცულა მე-ს წელსა შინა შემდგომად შობისა ქრისტესასა.—კატონ აღმოაჩნდა ჯერეთ სიურმესავე შინა თვისსა მას მტკიცესა და განუღრეკელსა ზნესა, რომელიცა ჰფლობდა მას სრულთა წელთა შინა...“ 14r—16v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ლათინურიდამ ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებული დიმიტრის ძის სარდიონ ალექსიევის მიერ.—

ნასსავიოსა ჰხედავა ქაბუკსა, რომელს ვრცელი სიძველე

მამა-პაპათა გაუხევებულად ჰყოფს, წმიდა ხატებითა...“ (1r; წარმოადგენს ხელნაწერების № 355-ისა და № 356-ის ნაწილს).

359

ბაირონი: ოსკარ დ'ალვა—XIX

10 ფ.; 22×17,8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურით; ტექსტი ფანქრით არის ნასწორები); [XIX ს.].

ოსკარ დ'ალვა, ახალი ამბავი.—1. კანდელი ღამეთა ბრწყინულლებს საშუალ ღაჯვარდოეთთა ცაათა და გარდმოჰყენს ნაზსა ნათელსა კიდესა ზედა ლორასა...“ 1r—10r.

360

სწავლულ კაცთა ბიობრაფიები—XIX

10 ფ.; 23×17,7; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათაურები ასომთავრული ხუცურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1828); დაუწერელია 5v—10v.

1. „ქ. ტიხო ბრალე იშვა ჩუმგ, გარდაიცულა ჩქა. ეგ.—ბიძამან მისმან

3. „იზ. კარლოს როლენ, რექტორი პარიჟის უნივერსიტეტისა, იშუა ჩქოა, გარდაიცულა ჩღმა. თ.—როლენ იყო შვილი მეჩახმხისა, მამამან მისმან დანიშნა თვისსა კელოსნობასა შინა...“ 4r-v.

წყდებდა: „...მეცადინობდა განდიუებასა ბაძვისასა სიყრმისა წლოვანებათა შინა, ოდეს“...

შენიშვნა: ნაწილია ხელნაწერ № 355-ისა:

357

კრიბული—XIX

32 ფ.; 21,5×16,5; ქალაღი; უყდო, დაშლილი; მხედრული (ქრთი ნაწილი რუსული ტექსტია); [XIX ს.].

1. [წმინდა ნინოს ქება, ლექსად]:

„როს მოგუაქცია ქართუცლი წმინდამან ნინო დედამან, მსწრაფლ მოიწია ღის რისხვა, ზადენ და არმაზედამან...“ 1r-v.

2. „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა და მოციქულთ ჰსწორისა ნეტარისა ნინოსი, გ. მ.—მათ ეამთა, ოდეს იწამა წმიდა და ყოვლად ქებული და დიდებული წთავარ-მოწამე გიორგი კაბადუციელი, მასვე ეამსა შინა და მასვე ქალაქსა შინა კაცი ვინმე იყო თანაზიარი და მეგობარი წმიდისა მოწამისა. ესე კაცი იყო კეთილმორწმუნეთ შვილი, მდიდართა და წარჩინებულთა, და იყო იგი ძლიერი და წარჩინებული და გათქმული ბრძოლათა შინა და წყობათა შინა, რომლისა სახელი ზაბულონ...“ 1v—21r.

3. „Выписка из Истории Грузинской Епархии (!), в 1826 году изданной, о просвещении Грузии светом Евангельской проповеди.—Грузия в глубокой древности была известна под именем Албании и Колхиды. Обе сии земли за несколько веков до рождения Христова заняты были одним многочисленным народом...“ 21r—32v.

358

სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები—XIX

17 ფ.; 22,5×17,4; ქალაღი (ცისფერი); უყდო, დაშლილი; ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v, 17r-v.

1. ბ. ჭემისტოკლისათჳს. იშუა ძეგთ-ს წელსა, გარდაიცულა ძეჰდ.—ჭემისტოკლ იშუა მდგომარეობასა შინა მდაბალსა და მის გამო ვერ ძალ ეღვა იმედოვნებაჲ მიწვენად უდიდესთა პატიეოთა შინა...“ 2r—5r.

2. „გ. პოლემონ, სიყრმესა შინა თჳსსა კაცი უადრეს ჩვეულებრივითისა

განტყენილი, რომელიც არა თუ ოდენ ჰპოვებდა კმაყოფილებასა ბიწსა შინა, არამედ სირცხვილსაცა დაადგენდა თავისა თვისისა დიდებულ...“ 5v—6v.

3. „დ. დემოსტენ იშვა ათინას, შინა ტბა-ს წელსა, გარდაიცვალა ჟუბ.—ბერძული მშენიერსიტყვაობა მოვალე არს დემოსტენისა ამა სისრულითა, რომელი ჩვენ აწვა გვიკვირს. იგი შეაერთებდა თავსა შორის თვსსა ყოველთა ნიქებათა, ყოველთა მეცნიერებათა, რომელნიც იყუნენ განყოფილ ბუნებისა მიერ სხუათა შორის რიცორთა...“ 7r—9r.

4. „ე. ალექსანდრე მეფე მაკედონიისა იშვა ტნე წელსა შობადმდე ქრისტესა, გარდაიცვალა ტკდ წელსა შობადმდე ქრისტესა.—ალექსანდრემან სიურმესავე შინა თვსსა გამოიჩინა ესრეთნი უაღვირონი ვნებანი, რომელნიცა შემდგომად ჰულობდენ მას სრულსა შინა ჰასაკსა...“ 9v—12r.

5. „გ. მენედეგ და ასკლეპიად.—მენედემ და ასკლეპიად, ღარბინი კაბუჯნი, მსცხოვრებდენ ათინას შინა. მათ შესწირეს თავნი თვსნი სრულიად ჭილოსოჭიასა...“ 12v—13v.

6. „ზ. კატონ უტიკური იშვა ჟგ-ს წელსა შობადმდე ქრისტესა, გარდაიცვალა მე-ს წელსა შინა შემდგომად შობისა ქრისტესასა.—კატონ აღმოაჩენდა ჯერით სიურმესავე შინა თვსსა მას მტკიცესა და განუდრეკელსა ზნესა, რომელიცა ჰულობდა მას სრულთა წელთა შინა...“ 14r—16v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „ლათინურიდამ ქართულსა ენასა ზედა გარდმოღებული დიმიტრის ძის სარდიონ ალექსიევის მიერ.—

ნასსავიოსა ჰხედავა კაბუჯსა, რომელს ერცელი სიძველე

მამა-პაპათა გაუხეებულად ჰყოფს, წმიდა ხატებითა...“ (1r; წარმოადგენს ხელნაწერების № 355-ისა და № 356-ის ნაწილს).

359

ბაირონი: ოსკარ დ'ალვა—XIX

10 ფ.; 22×17,8; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათურები ასომთავრული ხუტურით; ტექსტი ფანქრით არის ნასწორები); [XIX ს.].

ოსკარ დ'ალვა, ახალი ამბავი.—1. კანდელი ღამეთა ბრწყინულეგს საშუალ ლაჯვარდოვანთა ცაათა და გარდმოჰვენს ნაზსა ნათელსა კიდესა ზედა ლორასა...“ 1r—10r.

360

სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები—XIX

10 ფ.; 23×17,7; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათურები ასომთავრული ხუტურით); XIX ს. (კვირნიშანი: 1828); დაუწერილია 5v—10v.

1. „ი. ტიხო ბრალე იშვა ჩემვ, გარდაიცვალა ჩქა. დე.—ბიძამან მისმან

გიორგი ბრადე, გონიერმან და პატროსანმან კაცმან, თავს იდგა მისი აღზრდა...“ 1r-2v.

წყდება: „...გარნა ვითარ ოდენ მიიღო მას შინა საკმაონი ცნობანი“...

2. „კა. იოანე საკსოს იშუა ჩუჟდ, გარდაიკვალა ჩჟოგ. პბ.—მშობელნი საკსოსანი იყუნენ ღარბინი მდაბალნი ძოქალაქენი ნიოენბერლსა შინა. იგი იყო სხეულ მტკიცე, აქვნდა გაშლილი გული, მხიარული ზნე და კაოგი აღზრდა...“ 3r-v.

3. „კბ. დეზიდერიოს ერამ როტერდამელი იშუა ჩუჟდ, გარდაიკვალა ჩჟოგ. პთ.—ერამ იყო ეგოდენ ნაზისა და სუსტი[ი]სა ანაგებიისა, რომელ უმცირესი გამოცულილება ტაროსისა ანუ საზრდაჲსა მასზედ საგრძნობელად ჰმოქმედებდა. მისი სიყრმე შესაძლო არს შეიზაცხოს უუბედურესად...“ 4r-5r.

361

საპოლემიკო სტატია ილია ჭავჭავაძის წინააღმდეგ—XIX

5 ფ.; 34,5×22; ქალღდი; უყდა; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]

[საპოლემიკო სტატია ილია ჭავჭავაძის წინააღმდეგ].—1. საოცარდ თავის მოყვარე მწერალი გამოვიჩინდა! წიმასიტყვაობა თავადის ჭავჭავაძის თხზულებათა ყოველთვის ბაქიბუჭით იწყება და ფუჭად კი სრულდება. იქ ბარაქალათი იმკობს თავსა...“ 1r-5r.

362

სახარება—XIII

1 ფ.; 24,5×19; ეტრათი; ნუსხური; [XIII ს.]

[სახარება] ...„სასა და ჯუარს აცუტს იგი. ხოლო ჩნ ვესავთ, ვითარმედ იგი არს, რომელმან იკსნეს ისრაელი. და ამას ყოველსა თანა ესე მესამე დღე არს, ვინამთვან ესე იქმნა, არამედ დედათაცა ვიეთმე ჩნგანთა დამაკრუნეს ჩნ...“ 1r v.

წყდება: „...და ესე რაჲ თქუა უჩუგნა“... (შდრ. ლუკა 24; 21-40)

363

მხითარ სებასტიანი რიტორიკა—XVIII

24 ფ.; 16,3×10; ქალღდი; უყდა; მხედრული; თავბოლო ნაკლული; დაშლილი; [XVIII ს.]

«რიტორიკა» ...„ლნი, ესე იგი პლ დადება, მოღება, და ათ(!) ან(!) წმასუნა, ვითარ: ყოველი, რომელი ჰრბის, იბრძეს...“ 1r-24v.

წყდება: „...მეექუსე იქმნების, განკრუტებისათვის, ვითარ, ვითარი რამე უმბორგალესო“... (მეორე ნაწილის მე-4 თავიდან) 1r—24v.

364

დავითნი—XVII

163 ფ.; 9,8×7,5; ქალაღი; ტყეგადაკრული ბის ყდა; თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სხვადანხვა ხელი; სათაურები სინგურით); [XVII ს.]

[დავითნი] ...ყენ ჩნ. დასასრულისა გლობ[ათა] მერვისათს. ფსალმუნი დ ა - ვ ი თ ი ს ი, ვ. - უფალო ნუ გულისწყრომითა შენითა მამხილებ მე, ნუცა რინხვთა შენითა მსწავლი მე... * 1r—148r.

შენიშვნა: ერთვის. ჩვეულებრივ ფსალმუნებზე დართული გლობა-ლოცვანი: ა. „გარემე ასერვასისა ფსალმუნთასა, რაჟამს ეწყა (დავით) გოლიათსა“; ბ. „გლობაჲ ა მთსესი, გამოსლვთაგან“; ვ. „გლობაჲ მთსესი, მეორისა უკულისაგან“; დ. „ლოცვა ანნას[ი], სამოელის დედისა“; ე. „ლოცვა ანბაკომ წწყლისა“; ვ. „გლობა უსაია წწყლისა“; ზ. „ლოცვა იონა წწყლისა“; თ. „ლოცვა წმიდათა სამთა ყრმათა“; ი. „გლობაჲ წმიდათა ღთისმშობელისა“ (148v—163r).

365

მცირე საწელიწდო—XVIII

94 ფ.; 15,5×10,5; ქალაღი; ტყეგადაკრული ტვიფრული ბის ყდა; ნუსხური (სათაურები სინგურით); თავკახზულობიანი (5r); [XVIII ს.]

[საწელიწდო]: „...თა სეკდენბერსა ც, შობაჲ ყოვლად-წმიდისა ღთისმშობლისა. უქმობაჲ ყოველთა ქრისტიანეთა, ცისკრად, წარდგომა სახარებისა...“ 5r—90r.

შენიშვნა თავსა და ბოლოში დართული საუფლო დღესასწაულთა საგლობლები: 1r—4v და 91r—4v (ფსალმუნიდან).

მინაწერი მოკლებება 90v-ზე.

366

შაჰნი—XVIII

351 ფ.; 14,3×10; ჰალაღი; უყდრ; დაწლილი და დაწინებული (348—351 ფ. ფ.-ის მარჯვენა ნაწილი მოხეულია); თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]

[ქაშნი].—...სხლსა შნსა მამისა და ძისა და წმიდისა [სულისა...]. ამას-

არა თუ ეკლესიასა ვიტყ[ვთ], არამედ ვიდრე ეკლესიადმდე მ[...] ვიტყვთ. ჟამ-
ნი შუალამისანი.—ლოცვეითა წმინდათა ღმერთ-შემოსილთა მ[ამათა]. დიდებამ
შენდა, ღმერთო ჩხო...“ 2r—352v.

შენიშვნა: ხელნაწერს თავში ერთვის საკითხავების ცხრილი (1r-v).

მინაწერები: 15v—16r, 91v—92r.

367

კონდაკი—1742

69 ფ.; 19,8X15; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის გატეხილი ყდა; დაშლი-
ლი; თავნაკული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); 1742 წ. (35r); გადამწერი—სიონის დე-
კანოზის შვილი ამბროსი (18r, 35r, 60r, 69r); დაუწერელია 69v.

«კონდაკი», —...«ლოცვანი სამწუხრონი ყოველთა კკეთა და დღესასწაულ-
თა, ოდეს ცისკრად სახარებამ აქს. მღნ: კურთხეულ არს ღმერთი ჩნი. ფვის-
კობოზმან ანუ წინამძღვარმან: მარადით თაყვანის ვცეთ, გ. აკურთხევს სული
ჩემი უფალსა. მღნ. ლოცვა ა.—უფალო სახიერო, სულგრძელო და მრავალ მოწ-
ყალგო, ყურად იღე ლოცვა ჩნი...“ 1r—69v.

ანდერძი: «ადამწერელი წმიდისა ამის კონდაკისა სიონის დეკანოზის შვილი
ამბროსი. ვინც წარჩიითხვიდეთ, შენდობას მიბრძანებდეთ“ (18r; ანალოგიური ან-
დერძები მოიპოვება: 35r, 60r-სა და 69r-ზე).

მინაწერები: 18r, 29r-v.

368

თეოდორე სტოდელი: სწავლანი და მოძღვრებანი—XVI

209 ფ.; 21,5X15,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი, დაზიანებული; ნუსხური (სათაურები
სინგურით); [XVI ს.]; გადამწერი—ესაია (206r).

1. «სწავლანი სულიერნი წმიდისა და ნეტა]რისა მამისა ჩნისა თეოდო-
რე [ა]ლმსარებელისა სტოდელთა წინამძღვრისანი [თქსთამო]წაფეთა
მიმართ, ყველიერისა კვრიაკითგან ვიდრე დიდ[ად] ოთხშაბათადმდე, რომელნი
[წარჩიითხვიან] მარხვათა შენდგომად სერობისა ლოცვისა და [ისმენენ] ძმანი
ყოველნი ზე დგომით და მღუმრიად ყოველითავე ლმობიერებითა, გ. მ.—ძმანო
და მამანო, სახიერი ღმერთი ჩნი, რომელი მომცემს ჩნ ცხორებასა და წლითი
წლად მიმიყვანებს და მომიყვანებს ჩნ ჟამსა ამას მარხვისასა კაცთ-მოყვარებით,
რომელსა შინა თითოეული მოსწრაფეთაგანი წადიერებისაებრ იღუწის...“
1r—189r.

2. [თეოდორე სტოდელი]: «ამაღლებისათს უფლისა ჩნისა იესუ
ქესა და ვითარმედ ჯერ-არს წმიდითა გონებითა ზიარებამ წმიდათა საიდუმ-
ლოთა, გ. მ.—ძმანო და მამანო, ამაღლებამ მოიწია...“ 189r—191v.

3. [თეოდორე სტოდიელი]: „გარდამოსლვისათს სულისა წმიდისა და სიკუდილისათს უბადრუკისა ევპროპიანესა ითქუა უწინარეს მარტული[ი]სასა, გ. მ.—ძმანო და მამანო, მეერგასესა დღესა მოვიწიენით, გარდამოსლვისა სულისა წმიდისასა...“ 191v—197r.

4. [თეოდორე სტოდიელი]: „ყოველთა წმიდათათს და ვითარ არა სისხლთა დათხეითა სოლო იქმნების წამებად ცხორებისა და საღთოჲსა და კეთილისა მოქალაქობისა, გ. მ.—ძმანო და მამანო, წმიდად მარტულიად დღესასწაული არს...“ 197r—200v.

5. [თეოდორე სტოდიელი]: „შემდგომად კსენებისა წმიდისა მოწამისა თეოდორესა საღთოსა მოქალაქობისა ჩნისათს და რაჲთა არა გუტუწინოდის განსაცდელთა შინა, გ. მ.—ძმანო და მამანო, ზრახვად ჯერ-არს ჩნდა [და] არა დუმილი მრავალ ეამ...“ 200v—203v.

6. [თეოდორე სტოდიელი]: „შემდგომად კსენებისა წისა წისა(!) წინამორბედისა მოძღურებად პატივისათ[ვს] [...] გონებად და არა სულთ ითქმნა, ანუ ვინმცა არა გარდამოადინნა ცრემლნი...“ 203v—206v.

7. „ანდერძი წმიდისა მამისა ჩნისა და აღმსარებელისა თეოდორე სტოდიელთა მამასახლისისა.—მესმოდა სღთოსა დაეითისი, იტყუან: განვეშაღედ და არა შეეძრწუნდი...“ 206v—209v.

წყდენა: „...რამეთუ არა არს თვნიერ სამთა მათ [...] დაწყნარებისათა წმიდათა კლ“...

ანდერძი: „ლოცვად ყავთ წმიდანო მამანო მწერლის ესაიადსათვს და მისის მუუდლის გულბუდახისთვს შენდობით. ვინაცა მოიწინესწავლანი ესე სულთა განმანათლებლნი ნეტარისა მამისად თეოდორე აღმსარებელისა სტოდიელთა მამასახლისისა თქმულნი, რამეთუ დიდითა გულსმოდგინებითა, ფრიადითა ხარკებითა და მადლითა მამისა ეფთვმისითა ვთარგმანე წმიდად ესე წიგნი, მე გლახაკმან ესაიად“ (206r-v).

შენიშვნა: თეოდორე სტოდიელის თხზულებათა ერთერთ უძველეს ნუსხას, A-500-ს, აგრეთვე მოეხოვება ანდერძი, რომლითაც მთარგმელად დასახელებულია გიორგი მთაწმიდელი, აქ კი უკანასკნელის სახელი შეცვლილია ესაიადსახელით.

მინაწერი მოიპოვება 129v-ზე.

369.

ჟამე-გულანნი — XVI-XVII

154 ფ.; 20×14,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ფურცლების კვედაწილები მოხუელი და კიდევბ შემოცვეთილი); თაგბოლო ნაკლული; ნუსხური (სხვადასხვა ხელით, სათაურები სინგურით); [XVI—XVII ს.].

1. „თა სეკდენბერსა აქუს დღელ, დღეთა აქუს ეამი იბ, და ღამგთა ეამი იბ (თვეთა მეტყეელებაა) 4v—41r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: [კვირიაკეთა საგალობლები] (1r—4v).

2. „იბაკონი წმიდისა ღისმშობელისნი, რომელსა და უჯდომელი ეწოდებინს.—ზეშთა მბრძოლისა ჩემისათს და მღწისა უძღვევლისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილი განსაცდელთაგან...“ 41r—45r.

3. „სანარებამ იოანესი.—თქუა უფალმან. არავინ აღკდა ზეცად, გარნა რომელი-იგი გარდამოკდა ზეცით ძე კაცისა, რომელი არს ზეცათა შინა...“ 45r—56r.

4. „იაიზმა წყლის კურთხევისა ყოველთათს თაგითა და დღესასწაულთა.—შემდგომად ცისკრის ლოცვისა [ქვიმოსოს მღვდელი და მოიღოს ემბაზი, გინა ფეშხუმი. და დადგას საშუალ ეკლესიისაჲ...“ 56r—63v.

5. „განგებამ ზეთის კურთხევისა.—მოვიდენ შვდნი მღვდლნი და მოიღვან ოლარი. და მოიღონ ზეთი პატრუკით...“ 63v—82v.

6. „ორშაბათსა, სავედრებელი წმიდათა მთავარანგელოზთა. თქმული თეოფანესი, ლოცვაჲ.—უფალო მრავალ-მოწყალეო, ამისთს მოვიელტი შენდა, რათა არავინ განაგდე, რომელი მოვიდა შენდა...“ 82v—90r.

7. „მასვე დღესა, ლოცვა წმიდისა ბასილისი აღსარებითი.—სულთ უბადრუკო, ეიდრემდის უზრუნეელ ხარ...“ 90r—92v.

8. „სანშაბათსა, სავედრებელი წმიდისა ნათლისმცემელისა და წმიდათა წწყლთა და წმიდათა მღვდელთ-მოძღვართათს, თქმული თეოფანესი.—წწყლად და ანგლოზად გიცნობთ ჩნ მორწმუნენი. დიდებულო წინამორბედო და ნათლისმცემელო მკსნელისა ჩინსაო...“ 92v—98r.

9. „ოთხშაბათსა, სავედრებელი წმიდისა ღისმშობელისა, თქმული წმიდისა თეოფანესი.—ყოველად დიდებულო; ყოველთა უმეტესო და ყოველთა ნათესავთაგან სანატრელო ღისმშობელო...“ 98r—102r.

10. „ოთხშაბათსავე, ლოცვა აღსარებითი ეფრემისი.—შენ მხოლოო ძვრუსკენებელო უფალო, აღვიარებ ცოდვთა ჩემთა, რამეთუ, დაღათუ მე ვდუშნე. შენ უწყნი ყოველნივე უფალო...“ 102r—104v.

11. „ხუთშაბათსა, სავედრებელი წმიდათა მოციქულთა, თქმული წმიდისა თეოფანესი.—ყოველთა შემოქმედი ღმერთი იტყვს პირითა წწყლთათა, ვითარმედ მადიდებელნი ჩემნი ვადიდენე...“ 104v—109r.

12. „ლოცვაჲ წმიდისა დიდისა ბასილისი.—უფალო ღმერთო, მილხინე მე ცოდვილსა, ოამეთუ არავინ გარ მე, შეგცოდე შენ...“ 109r—110v.

13. „პარასკევსა, საკითხავი თქმული თეოდორესი(?) ვედრებამ ჯისა ცხოველისა.—ხოლო ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადული, გარნა ჯითა-უფლისაჲ ჩინსა იესუ ქრისტესა...“ 110v—113v.

14. „შაბათსა, ლოცვა აღსარებითი, თქმული წმიდისა მამისა ჩინსა იოანე ოქროპირისა.—უფალო ღმერთი ჩნო, დიდო და საშინელო და დიდებულო, რომელი ყოველთა ხილულთა და გონიერთა აგებულთა დამბადებელი და მეფე ხარ...“ 113v—117r.

15. „ლოცვა წმიდისა დიდისა ბასილი კესარიელისა.—უფალო იესუ ქრისტე, კრავო და მწყემსო ჭეშმარიტო, რომელი ნებითა მამისათა და სულისა წმიდისათა მოწყალეებით მოხუცდ ზეცითა ჭენად, მოძიებად წარწყმედილთა...“ 117r—122v.

წყდება: „...და განხუთქე კერპი“...

16. „ლოცვა, ოდესცა გენებოს, თქმული წმიდისა თეოფანესი, რომელსაცა ვინ ჰყოფდეს აღსარებასა თვსთა ცოდვათათს კვსა.—აღვიარებ შენ მამო, უფალო ცათა და ქუჩისაო, ყოველთა ცოდვათა ჩემთა, რომელნი მიქმნიან ცხადად და დაფარულად...“ 123r—124r.

17. „ლოცვაჲ წმიდისა ს[ვ]მონისი გულის სიტყუათათს.—ჴუფალო იესუ ქრისტე, სიტყუაო ღმ უკდავისაო, სასოო მედრებელთა შენთაო, ღმერთო ნუგეშინისმცემელო, რომელი ხარ უკუნითი უკუნისამდე...“ 124r-v.

18. „ლოცვანი დლისანი ათორშეტნი. ლოცვა პლისა ჟამისა.—გმადლობ შენ, უფალო ღმერთო ჩემო, და გადიდებ ნათლითა შენითა ნათლისა აღმოშობრწყინებელსა ჩემდა...“ 124v—135r.

19. „გმადლობდითი, თქმული მაკარისი, ოდესცა გინდეს.—გმადლობ შენ, უფალო ღმერთო, ყოვლითა გულითა ჩემითა, მდაბალსა. დიდსა და სამარადისოსა ყოველთა ზედა და ყოვლისათს...“ 135v—137r.

20. „თქმული წმიდისა მამისა ჩნისა იოანე ოქროპირისა ლოცვა მონაზონისა, ყოველსა ჟამსა ილოცვიდეს ღმობიერად და ცრემლით.—გმადლობ შენ, უფალო ღმერთო ცხორებისაო, იესუ ქრისტე, ძეო მხოლოდ შობილო...“ 139r—140r.

21. „ლოცვა ავაზაკისა ერთისა, რომელი შავრიკი! შეფემან მიიყვანა ღმ. რაჟამს დასწევბოდე სარცელსა ზედა, ვართქე, და უფროს ხოლო ჟამსა სიკუდილისასა.—ჴ სახიერო, არას უცხოს ვითხოვ შენგან, ჴ კაცთ-მოყუარეო, არამედ მასვე, რომელი ჰყავ უწინარეს მსგავსისა ჩემისა...“ 140r—141r.

22. „ლოცვაჲ წმიდისა ეფრემისი.—ვცოდე და არა განვეშორე ცოდვასა, და მე ვევედრები მოწყალებასა შენსა...“ 141r—145r.

23. „ლოცვა განთიად და მიმწუხრი სათქმელი, თქმული იოანე დამასკელისა.—დიდებაჲ შენდა, ღმერთო დაჰბადებელო და ამგებელო ყოველთაო, სულგარძელო და მრავალ მოწყალო, რომელი არა წარსწყმედ უსჯულობათა ჩემთა...“ 143r—144r.

24. „ლოცვა შუალამისა, თქმული წმიდისა ბასილი კესარიელისი.—უფალო ღმერთო ჩნო, მრავალ მოწყალო, საშინელო, დიდებით დიდებულო მეუფეო, დამაბადებელო ხილულთა და უხილავთაო, გმადლობ შენ აურაცხელთა მათ და ქუტლის მოქმედებათა შენთათს, რომელნი ჰქმენ ჩნ ზედა...“ 144r—148v.

25. „ლოცვაჲ სავედრებელი შუალამისა.—აღმადგინე მე უფალო ღმერთო ჩემო, შენ თავყვანს გვემ ჟამს ამას დიდებულსა, და აღახუენ პაგენი ჩემნი გალობად შენდა...“ 148v—154r.

წყდება: „...და მადლობითა გალობასა შეგსწირავ“...

მინაწერი. მომბოვება 41r-სა და 51r-ზე.

370

ქრებული—1785

246 ფ.; 20×17; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული გატეზილი ყდა; მღერული: 1785 წ. (160v, 246v); ჭადამწერი—გრიგოლი (160v, 187v, 246r-v); დაუწერელია: 18v, 163r—164v.

1. „სწავლანი, გამოკრებული სიბრძნისაგან და იგავთა სოლომონისთა, ისო ზირაქისა, სამოციქულოსა და კათოლიკისაგან. რომელიცა ახარებს გულსა და განუსყენებს სულსა კაცისასა. იგავნი სოლომონისანი და სწავლა საყოველთაო, გამოკრებული მეფისა ვახტანგისაგან.—იგავნი სოლომონისანი, ძისა დავითისა, რომელი მეფობდა იერუსალიმს ზედა, ცნობად სიბრძნისა და სწავლულეზისა, ცნობად სიტყვათა გონიერებისათა, შეწყნარებად, ქცევად სიტყვათა და ახსნად იგავთა, ხოლო ცნობად სიმართლისა და ქეშმარიტებისა და მშჯავრისა, და წარმართებად, რათა მისცენ უმანკოთა კელოვნობა, ხოლო ყრმათა ჩვილთა ცნობად გულისკმისა ყოფად...“ 1r—160v.

შენიშვნა: ერთვის: „ხანდუკი წიგნისა ამის...“ 161r—162v.

2. „წამება წმიდათა წყულთა. იესუ ქრისტე, ძე ლთისა, ღმერთი ქეშმარიტი ვითარ განკორციელდა, იშვა და ჯვარს ეცვა, აღდგა, კდ მომავალ არს განსჯად ცხოველთა და მკვდართა, გამოღებული სამღთოს წერილისაგან სულხან საბა ორბელიანის მიერ.—თავი ა, ესაია კთ. შეყვარებული უფლისა იაკობის ძენი და რჩეული ლთისა ერი და ნათესავი მათი ვითარ განუღდეს ღთსა...“ 165r—187v.

3. „საქრისტიანო მოძღვრება პლად სასწავლო ყრმათათს, აღწერილი სულხან საბა ორბელიანისაგან და მის მიერ თქმული, რომელსა ეწოდებოდა სამოთხის კარი.—სარწმუნოებისათს მართლისა და უბიწოსა შჯულისა, რომელი მოგვეცა წმიდათა მამათა მიერ...“ 188r—246r.

შენიშვნა: მთავრდება ავტორის სიტყვებით: „დავსწერე ქრისტეს აქეთ 1717. კქს უ, იგნისის 21.“

ყოველ ერად, მჯობდენ ვერად.

ვიჰენ ბერად, ვჯობვარ ვერად.

ესე არს მართალი და უბიწო საქრისტიანო მოძღვრება მოკლითა სიტყვითა შე, სულხან-საბა ორბელიანისაგან თქმული, რომელსა ეწოდების სამოთხის კარი“ (246r).

ანდრძობა: 1. „ვინც აქიდამ გარდასწეროს და საბაბს სახელი არ დაწვავოს, ღმერთმან მისი სახელი აღმოკოცოს სასუფეველისაგან.“

ღმერთო, შეიწყალე ამა წიგნისა აღმწერელი ფრიად ცოდვილი გრიგოლ, მოიხსნეთ უფალნო ჰემნო“ (187v).

2. „ესე სულხან საბა ორბელიანის თქმული სარწმუნოება, მე გრიგოლს გარდმიწერია. ვინც ამ წიგნზედ გარდასწეროს და საბა ორბელიანის სახელი დააკლოს, მართლმსაჯულმან ღთნ ორსავე სოფელსა სიხარული დააკლოს და შეარცხენოს და წარწყმადოს სოფლითა და სამკვიდრებელისაგან, სასუფეველსა ზეცისა-სა დაკლებულ ყოს.“

ესეო ქრისტე, ძეო ლთისაო, შეიწყალე ამა წიგნისა აღმწერელი ფრიად ცოდვილი გრიგოლ, კქს უოგ“.

მრავალ ქამიერ ყოს უფლმან მკითხველი, მსმენელი და მწერალი, ამინ. როგორც დედანში ეწერა, მეც ისე ვეცადე წერას, რომლისა მოწამე იესო არს“ (246r-v).

371

მარხვანი—XVIII

405 ფ.; 20,5×17; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაშლილი; ბოლო-ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით, დასაწყისი სათაური ასომთავრული ხუცურით, ხვეულად); [XVIII ს.].

„იწყებიან წმიდანი მარხვანი მეზვერისა და ფარისეველისანი.—უფალო ღლყა, დასდებელნი აღდგომისანი, კმაჲ ა. ეჰა დიდებული, ნუმცა ვილოცავთ ფარისეველისაებრ ზ ძმანო, რამეთუ რომელმან აღიმაღლოს თავი თუხი, დამდაბლდეს...“ 1r—405v.

წყდებო: „...ნათელი ხარ ქრისტე, მიუაჩრდილობელი; განვეანათლენ ჩნ შენითა ნათლითა, უფალო ოხითა“... (თავიდან: „ბრწყინვალესა კვრიაკესა ცისკრად გალობანი, კმაჲ ა“).

შენიშვნა: სხვა ხელით 259r, 261v, 266r, 269r, 271v, 276r, 277v, 280v-სა და 281v-ს კიდევებზე მოთავსებულია დამატებითი საგალობლები.

372

ითხთავი—XII

114 ფ. 27×21; ეტრათი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (გადაღეული, გაცრეცილი და კიდევბ შემოცვეთილი); თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XII ს.]; გადაწერი—[ვაჩე ვვირგვინაის ძე] (76r).

[სახარება-ოთხთავი].—...[და მოიყენანის მის თანა [სხუანი შვდნი სულნი, უბროტესნი მისა, და [მოვი]დის და დემკვდრის მუნ...“ (მათე 12.45) 1r—114v.

წყდებო: „...ეტყოდა იესუ ერსაცა მას“... (ლუკა 11,54);

ანდერძი: „წმიდაო მარკოზ მახარებელო. ეკოზ ეკუჰ წინაშე ღისა გვრ გვნაჲ ა ს ძესა ვაჩე ს, ან იყავნ“ (76r).

შინაწერები: 4v, 35v, 36v, 37r, 38r, 50r, 66v, 76r, 78v, 80r, 88r, 105r—106r.

373

მარხვანი (ზრახმენტი)—XII-XIII

16 ფ.; 27×20,5; ეტრაცი; უყდო; დაშლილი (წყვილ-წყვილ ფურცლებად); დაზიანებული; ნუსხური (სათაურები სინგურით); [XII—XIII სს.].

[მარხვანი] ... „სა განხეთქოს და მოგუცეს წყალობაჲ; მოწყალე ექმენ სხრო ცრემლთა მართას და მარაიმისთა...“ 1r—16v.

შენიშვნა: ფრაგმენტები გადმოგვეყვამენ ლაზარეს აღდგინების, აზობისა და პასე-კის საგალობელ-საკითხავებს.

374

სულხან-საბა ორბელიანი: ძველი ლექსიკონი—1823

272 ფ.; 33×20,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაზიანებული (წინა ბ ფ. ამოცენილია); სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1828 წ. (266v); დამკვეთი—ნიკო გიორგის-ძე დადიანი (266r-v); გადაწერილი—მონაზონი მიქელაძე გრიგოლი (266r-v); ადგილი—ნამარნევის მთის კალთის მონასტერი (266r); დაუწერელია: 2v, 4r, 6v, 270r—272v.

„სიტყვის კონა ქართული, რომელ არს ლექსიკონი.—ანი არს პირველი ასო და კმიანი და ართრონი, მრავალ რიგად თავად და ბოლოდ მოვალს მრავალთა სიტყუათა ზედა, ვითარცა თავსა დაგვიწერია...“ 8r—266r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ნულა ქართული და ფრანგული საზოგადოდ სახმარი...“ (4v—5v); ბ. „საქცენი ზუთთა კმიანთა ასოთანი და სწავლა სხუთა ასოთა და თავბოლოთანი...“ (5v—6r); გ. „განკვეთისა და პირობით ნიშანთა ახსნა-განმარტება...“ (7r-v).

ბოლოში ერთვის ა. [curriculum vitae] (266r); ბ. [ქრისტეს მოწაფეთა სია] (267r-v) გ ლექსი „თქმული ვახტანგ მეფისა:

რადგან დაშვრა ასრე საბა, ქება მმართებს აწყა მეცა...“ (268r)

დ. „თქმული საბა ორბელიანისა:

ე. „მოხელენი, რომელნი არიან ქართულნი და რომელნიმე არღარა უწოდენ და

დავიწყებესთ, თურქთა ენათგან მოუღიეს მისდა ნაცულა...“ (268v—269r).

ვ. „საზმართა სახელეები, ესეც გარდაცვლილია: თათრული—აბი, ქართული—ქაშთაჯი...“ (269r); ზ. „განჯაფა და მისი თამაშობის სახელეები: თათრული—ყარაჯა, ქართული—ხანგი...“ ც. [წელთ-აღრიცხვანი] (269r).

ანდერძი: 1. „მებრძანა მე მისის უახათლებულესობის და დიანის ოტიანი, ძის ნიკოლოზის შვილის გიორგის ძის ნიკოსაგან, მე მდაბალს მონაზონს მიქელაძეს გიორის ლექსის კონისა ამის გარდმოწერად, დაღათუ სამნელო იყო ჩემგან აღწერა ამისი, არა ურჩ ვექმენ ბრძანებასა მისსა და აღესწერე სამყუდროესა სენაკსა შინა ჩემსა ნამარნევის მთის კალთის ქუცს. დიდად ესცდილობდი სიმართლით აღწერას, როგორც დედანი იყო, ისე მეტ-ნაკლები არ მომსლოდა, და ვეპყ არარა ნაკლულევანება აქუნდეს, რა ლექსის კონზედაც მე გარდმოვწერე, ვინც იმას შეამოწმებს, და თუ რამე ცთომი იხილოთ, შემინდევით, არავე არს უცთომელი, მხოლოდ ღმერთი. ღმერთმან კეთილსა შინა ცხოვრებასა ახმაროს დადიანოს გიორ-

გის ძეს ნიკოლოსს. აღიწერა წელსა ქეს აქეთ 1826, ჩეკა, ივლისის თვეს 14, იღ; დღესა შაბათსა. თვთ ამ დღეს რუსის მკედრობამ და დადიანმა ლეონ ფოთის ციხე აღიღს“ (266r-v).

2. „სრულ იქნა წელს 1828, ივლისის 15, წმიდის ხიარების კილობანს“ (269v).
მინაწერები: 2r-სა და II ყდის r-ზე.

375

მარხვანი და ზატიკი—XV-XVI

400 ფ.; 27,5×20,5; ქალაღი; ხის გატეხილი ყდა; დაშლილი; დაზიანებული (განსაკუთრებით ბოლო ფურცლები გაცრეცილი და მოხეული); თავბოლო ნაკლული; ნუსხური (სხვადასხვა ხელით: სათაურები სინგურით); თავბოლო კანმულობიანი (218r, 268v, 280v); [XV—XVI].

1. «მარხვანი». ...„[...]დეს ერთი ივი ზუაობითა დაინთქა, ხოლო მეზუცრე ცხონდა კვითლად სიმდაბლითა სანატრელითა, საწუთო ესე განყვის ცოდვად და სათნოებად...“ (თავიდან, რომელიც წინ უსწრებს „კესა უძღებისასა“) 1r—299v.

2. «ზატიკი». „კესა მეზუერისა და ფარისეველისასა: სამოციქულო, ტიმოთეს მიმართ.—შივილო ტიმოთე, განძლიერდი მადლითა იესუ ქრისტესითა რადივი ვესმა ჩემგან მრავლითა მოწმობითა...“ 330r—400v.

წყდებდა: „...ქეშმარტითა სასჯელითა ჰყავ ესე ყოველი ჩნ ზედა ცოდვათა ჩნთათს, რამეთუ შეგცოდეთ ჩნდა ურჩულოდ...“

შენიშვნა: ა. ხელნაწერის უძველესი ნაწილები მოკახმული სახედაო ასლებით არის შემკული: 56v, 127r, 165v, 181v, 219v, 225r, 226v, 260r, 277r, 280v, 282r, 289v.

ბ. აქვეა კიდევებზე შენიშვნები ტექსტის სხვადასხვა ადგილისათვის. კიდევბზევე აღნიშნულია ზოგიერთი საგალობლების ავტორი, ზოგჯერ ქართველ მთარგმნელთან ერთად: ვერზე მცირე—219v, 292r; არსენი—277r, 297r; გიო ზგი—295v, 297r).

მინაწერები: 6r, 21v, 47r, 48v, 87v, 94v—95r, 98r, 121v, 125v, 185rv, 202v, 204v, 217r-v, 219v, 250v, 252v, 257r, 258r, 263r, 297v, 307v.

376

ალექსანდრე მაკედონელის ისტორია—1806

112 ფ.; 33×21; ქალაღი (ცისფერი); ტყავგადაკრული ტვიფრული მუყაოს დაზიანებული ყდა; დაზიანებული (ზოგი ფურცელი ამოვარდნილია, ხოლო ფ. 107 ამოჭრილია); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1806 წ.; გადამწერი—დავით რეპტორი (106v); დაუწერელია: 1r-v, 112r-v.

„ცხოვრება მაკედონელისა ალექსანდრესი, რომელმან დაიჭყრა სრულიად ქუცყანა არა ძალითა და ძლიერებითა, არცა სიმდიდრითა, არამედ ბრძანებითა ყოვლისა მყრობელისა და ყოვლისა სიბრძნით განმგებელისა“

საბაოთ ღთისათა განქარვებად და განსაქიქებელად მის ქამისა კერობ-მსახურთა უსჯულოთა მეფეთათვის.

ნებითა და ჯერჩინებითა საქართველოს მებატონეთა იმერთა, ოდიშ-გურჯინის აქიმის და განმგებელის და დიანისა ბეჟანისათა და დისწულისა მათისა შვილებრ აღზრდილის და შეყუარებულის, ღვაწლისა მძლისა, ახოვნისა სარდლისა, წმიდის გიორგის სენხისა, მიხებრ ქრისტეს მოყუარისა და მის მიერ შეყუარებულისა ჩიჩუას გიორგის ბრძანებით მე, მდივან-მგალობელ-მწიგნობარმან ჩხატარაის ძემან პეტრე რუსეთით მოღებულის ამბვისაგან გარდმოღებით გაველქსე. და აწ კელახლა გამოთქმით აღმიწერია წიგნი ესე ისტორია დიდისა აღქსანდრესი.—

შემდგომად დავით მეფისა და სოლომონ მეფისა, ბრძენთა თავისა ძისა მისისა, და აბრაჰამ მამად-მთავრისა, ისაჲ და იაკობის ძეთა, ათორმეტთა მამად-მთავართა, რომელთა ნათესავისაგან და თესლთაგან განხორციელდა იესო ქრისტე, ზღ ამისსა სამს და სამთა წელთა იყო. მის ქამსა შინა ჯდა ეგობტეს შეფედ ნეფთალიმ, კაცი ბრძენი და ჰკვიანი, რომლისა სწორი არასადა საგონებელ იყო პირსა ყოვლისა ქუცყანისასა...“ 2r—106v.

შენიშვნა: ერთვის: ა. „სამიებელი წიგნისა ამის, რომელ არს პინაქს-სიტყვაობა, ანუ ზანდუკი...“ (108r—111v); ბ. ტექსტში ხმარებული ზოგიერთი სიტყვები ახსნილია დავით რექტორის მიერ ანიებზე გამოტანით.

ანდერში: 1. „სრულ იქმნა ძალითა ღისათა დიდისა აღქსანდრე მაკედონელი ისა მეფისა ისტორია, აღწერით შრომილი რექტორის დავითის მიერ. ვითა ჩუტულება არს საუფლისა ვითარებათაგან. და უფროსა პირად-პირადთა კაცთა ცხოვრებისა მიდ-მოტყვევათაგან. კელიასა ვჰსჯე მართო, მრავალთა მწუხარებათაგან გარემოცული, სუფიანი შავთა ნავდელთა აღმიორძინებდენ. ცუდად ჯდომასა ცული შრომა ვირჩიე და ესე დიდისა აღქსანდრე მაკედონელისა ისტორია გარდა ვნუსხე, ოდესმე კაცს შექაქტვის, თვარა ამიაი გული არა მქონდა. ვინცუ!) ჩემს სიტყვებულში ანუ შემდგომად სიკუდილისა ჩემისა ეს წიგნი დაგჩხესთ და შეგქცეთ, ჩემთს შენდობა, ღოცუა და ჰკსენება ჰყავთ. ამ ქამსაცა იყუნენ რუსთა მხედრობანი შემოსრულ საქართველოსა შინა, ქართლსა და კახეთსა და ტფილისს, ოთხის-ხუთის წლის შემოსრულნი, და იგონი განაგებდენ ყოველთავე საქმეთა ბაგრატიონთა საქართველოხათს“... (აკლია, რადგანაც ანდერძის მომდევნო ფურცელი ჩამოჭრილია; 106v).

2. „ამ აღქსანდრე მაკედონელის ისტორიას სამიებელი არაჲსდროს არა ჰქონებოდა, და მე, მაღალ კეთილშობილმან აღქსის ძემან, სრულიად კახეთის რექტორმან დავითმან გავუქეთე. როდესაც რომელი ჰამბავი გინდათ, უფრო მალე გამოარჩევთ თავითაც, რომელიც თავს წითლული უხედს, და ნოლითაც, რომელიც ნაპირს კიდურზედ შავად უხაედს. ფუჯულს მიგასწავლის ადვილ საბოვნელად. თვესა ნოემბერსა კდ. ქორინიონს: უდ, დავით“ (111v).

377

მარგალიტი—1806

130 ფ.; 32×19; ქალღი; ტყავადაკრული მუყაოს ცალი ყდა; დამოლილი; სრული; მხედრული (სათაურები სინჯურით); 1806 წ. (129v); გადაწერილი—ანტონ გიორგის ძე ერისთავი (129v); ადგილი—პეტერბურგი (129v).

მარგალიტი: „ვიწყით შეწვენითა პირველისა სიტყვისა ღთისა ესე სულთსასამოვნონი, იგავად წარმოჩენილნი და თქმულნი, რომელსა აწ ვხედავთ წი-

ნამდებარედ და დაფარულთა ცხადმოუფელად.—დეკენბერსა კე, შობა ქრისტესი, დღესა სამშაბათსა, ჟამსა ზ დღისასა; იანვარსა ვ ნათლისღება იყო, დღესა კვირიაკესა, ჟამსა შუალამისასა; მარტსა კე შექმნა აღამ—პირველი მამა...“ 1r—129v.

შენიშვნა: კრებულში საუბარია: ა. ლოცვის, წმიდაო ღმერთოს შესახებ (კითხვა-მიგება; 1r-v);

- ბ. ლოცვის, დიდება მამასა-ას შესახებ (კითხვა-მიგების სახით (1v—2v);
 გ. მოციქულთა და წმიდა მამათა შესახებ (2v—5r);
 დ. „თარგმანება წმიდისა იპოლიტესი“ წელთაღრიცხვისათვის (5r—6r);
 ე. „შესხმა და სახელები წმიდისა მლთისწმობელისა...“ (6r-v);
 ვ. „როდენნი ნათესავნი არიან ქვეყანასა ზედა“ (6v);
 ზ. [კითხვა-მიგება მოციქულთა, მოწამეთა და წმიდა მამათა შესახებ] (6v—10r).
 ტ. „სამოთხისა შეწიერებისათვის“ (10r—11v);
 თ. „შესაქმნისათს ცისა და ქვეყანისა“ (11v—13r);
 ი. „თქმული დიონისოსის არიოპაგელისა...“ (13r—20r);
 ია. [სულისა საქმე] (20r—28v);
 იბ. [მაქსიმე აღმსარებელი, სწავლა აღსარებისათვის] (28v—29r);
 იგ. [იოანე მახარებელი, აღსარებისათვის] (29r-v);
 იდ. [მაქსიმე აღმსარებელი, ქეშმარიტთა თაყუანისმცემელთათვის] (29v—30v);
 იე. [მაქსიმე აღმსარებელი, შებღალულისა სამოსლისათვის] (30v—31r);
 ივ. „სათნობათათვის“ (31r-v);
 იზ. „იოანე ოქროპირი, სწავლანი ფიცისათვის“ (31v—32v);
 იტ. „იოანე ოქროპირი, მოწყალებისათვის“ (32v—34r);
 ით. „იოანე ოქროპირი, ღმრთის დიდებისათვის“ (34r—36r);
 იკ. „იოანე ოქროპირი, სწავლისათვის საღმრთოსა სიტყვისა“ (36r—38r);
 კა. [ეფრემ ასური სულისათვის] (38r-v);
 კბ. [იოანე ოქროპირი, სულისათვის] (38v—39r);
 კგ. [იოანე ოქროპირი, გულის სიწმიდისათვის] (39r—40v);
 კდ. „წმიდისა საშეებისა“ (40v).
 კე. [იოანე ოქროპირი, მართალთათვის] (40v—41r);
 კვ. „იოანე ოქროპირი, ოთხშაბათ-პარასკევისათვის“ (41v—42v);
 კზ. [გრიგოლი ნოსელი, ლოცვისათვის] (42v—43v);
 კთ. [იოანე ოქროპირი—დღისა კვსათვის] (43v—45r);
 კთ. „ბასილი, მღვდელთა მიმართ“ (თარგმნილი ა რ ს ე ნ ი ს ი ა; 45r—46r);
 ლ. [იოანე ოქროპირი და სხვა ფილოსოფოსნი—მეორედ მოსლვისათვის] (46r—49v);
 ლა. „სწავლანი სულიერნი გამოუკვლეველნი“ (49v—64r);
 ლბ. [სიტყვისგებანი ეპილოსი და გრიგოლისი] (64v—76v);
 ლგ. [კითხვა-მიგება გრიგოლ ღთისმეტყველისა და ანგელოზისა] (76v—98v);
 ლდ. „სიტყვა მეოროდ მოსულვისათვის(!)“ („სინოლორფიდან“; 98v—106r);
 ლე. „ანტისტვის“ (106r—107v);
 ლვ. „მეოროდ მოსლვა“ (107v—109v);
 ლზ. „[იოანე დამასკელი, მეოროდ მოსლვისათვის]“ (109v—110v);
 ლტ. „გოდება იაკობ მონაზონისა“ (110v—112r);
 ლთ. „სიტყვისგება ბერისა ეფთიმე გრძელისა სოსთენის მიმართ“ (შდრ. „საქართველოს სამოთხე“ 1882 წ., 615—621; 112r—121r);
 მ. „სოლომონის კითხვა-მიგება“ (121r);
 მა. „უწყებათი პეტროზის მკაწრეელისათვის“ (შდრ. „საქართველოს სამოთხე“ 1882 წ., 629—531; 121r—123v);

მბ. „უწყება სუბალიძისა სუბასარქისისათვის(!)“ (შდრ. „საქართველს სამოთხე“ 1882 წ.—631—633: 123v—126r);

მგ. „თარგმანება სომეხთათვის, მწვალებელთათვის, და თუ რომელითა პირითა შეირყენებინ სომეხნი...“ (126r—129v; შდრ. „საქართველოს სამოთხე“, 1882 წ., 633—635).

შენიშვნა: ბოლოს ხელნაწერს ერთვის გადაწერის ხელით შესრულებული ზედა სტროფიანი შაირი:

ჩვენ ფურცელთასა ხეთასა, მივემზგავსებით მყოფობით...“ (130r).

მინაწერი მოიპოვება 130v-ზე.

ანდერძი: „აღწერა და სრულ იქმნა წიგნი ესე მ ა რ ტ ი, რაჲმელი აღესწერე ერისთვისა გიორგის ძემან თავადმან პოდოლკოვნიკ კნიაზ ანტონი ერიქს] თავმან დიდსა საიმპერატოსა ქალაქსა შინა პეტერბურლს, წელსა ჩუვ, ზედნადები იყო ოცდასამი, მთოვარის მოქცევა იგ, ათც[ხ]რამეტური კა, მზის მოქცევი კ, ხელთა დ, ფებერვალს კვ, შაბათს დღეს დილიდამ მეექვსე საათს გასრულდა წიგნი ესე ძლიერებითა და, შემწეობითა ღთისათა. ანმაროს ღმერთმან ბედნიერობასა და სიცოკლესსა და მშვიდობით ცხოვრებასა შინა თავადს პოდოლკოვნიკს კნ]იაზ ანტონი ერისთავს“ (129v—130r).

378

სჯულის კანონი—1865

133 ფ.; (266 გვ.); 21,5×16,5; ქალაღი; ქსოვიღგადკარული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათაურები სინგურიტი); 1865 წ. (253 გვ.); გადამწერი—მღვდელი იოანე ონოფრეს ძე ნადირაძე (253 გვ.); ადგილი—სალხინო; დაუწერიელია გვ. გვ. 254, 255, 267.

1. „წესი და განგება და სჯულის კანონი მეექვსისა კრებისა ას სამეოცდარვათა წმიდათა მამათა, რომელნი შეკრავს კოსტანტინოპოლის, ახალსა რომსა, კოსტანტინე ღთისმსახურისა მეფისა ზე, ძისწული ირაკლი მეფისა. იყვნეს წინამძღვარ კრებისა ამის აგათონ პაპა რომისა და გრიგორი პატრიარხი კოსტანტინოპოლისა და თეოფანე ანტიოქიისა და სხუანი იგი ღმერთ-შემოსილნი მამანი. ამან წმიდამან მეექვსემან კრებამან ას სამეოცდა რვათა მამათამან, რომელნი შეკრბეს კოსტანტინოპოლს სამეფოსა პალატსა და დაამტკიცეს მართალი სარწმუნოება...“ 1—138 გვ.

2. „კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილი ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანის მიერ კოსტანტინეპოლელ არხიეპისკოპოსისა, როჲელსა მმარხველ ეწოდებოდა.—ოწყებულ იყავნ, ვითარმედესე ნეტარი იოანე მმარხველი იყო უფროს უკანასკნელ ყოველთა მათ, რომელთა სჯულის კანონისა წესი აღწერეს...“ 139—164 გვ.

3. „კანონი შეცოდებულთანი, განწესებული ნეტარისა მამისა ჩუტნისა იოანე მმარხველისა მიერ, კოსტანტინეპოლელ არხიეპისკოპოსისა.—უკეთესი შეემთხვივნენ ბუნებითი ცოდვანი, ესე იგი არს სიძვანი დელათა თანა, გინათუ ქერივთა, ანუ მხვეალთა, ანუ მეძავთა წესითა მით ბუნებისთ(!) ცოდვისათა და დაეყოვნოს საქმესა მას შინა ცოდვისასა მრავალ ეამ...“ 165—195 გვ.

4. „კანონი დღითი დღეთა ცთომათანი, ვითარცა წმიდამან მამამან ჩვენმან ბასილი განაწესა.—პლი მოსვლა გულის სიტყვისა, რომელი მოუბდეს და

გონებაჲმან მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულეჲ პროსვოლინი...“ 195—203 გვ.

5. „ხარისხნი ქორწინებისანი. ამაღ ვიდრემე იწოდებიან ხარისხად, რამეთუ ვითარ-იგი კიბეთა ზედა აღვლენ ხარისხად და შთამოვლენ, ეგრეთვე არს ნათესაობა ხარისხად...“ 205—229 გვ.

6. „აჲა ძაგალითნიცა ქორწინებისანი, რომელიცა დახსნა(!) უბრძნესმან და უსიტყვიერესმან დიდმან ხარტოფილაქმან (ესე იგი არს წიგნთა მცველმან) უწმიდესისა ქრისტეს დიდისა ეკკლესიისა კოსტანტინოპოლისაჲმან, იეროდიაკონთა შორის, უფალმან მანუილ ქსანთინოს“ 230—252 გვ.

შენიშვნა: ერთვის: „სარჩევი...“ (256—266 გვ.).

მინაწერი მოიპოვება II-ზე.

ანდერძი: „სჯულის კანონი ესე გარდმოვწერე კელნაწერი დიდი სჯულის კანონისაგან სოფლის საღბინოს სჯულის წმიდის მოსვლის ეკკლესიის მღუფელმა იოანე ონოფრეს ძემ ნადირაძემ, ჩაუე წელსა, აპრილის თვეშიდ, 1865 r. ი. ი. მღუფელი იოანე ნადირაძე და მეუღლე მისი ანასტასია ბეჟანის ასული მოიხსენო[ს] ღმერთმა“ (253 გვ.).

379

კონდაკი—XVIII

130 ფ.; 22,5×16; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დაშლილი; ნუსხური (სათაურები და ტექსტის ნაწილები სინგურით); [XVIII ს.].

„წესი მცირეს მწუხრისა, ტიბიკონისაებრ: პლ მზის დასლვისა, დღესა შაბათსა, მივალს პარეკლესიარზი, რომელ არს სანთლისა აღმნთებელი, და უპირატესისა მიმართ ჰყოფს მეტანიასა...“ 1r—130v (შედგენილობით მისდევს 1899 წლის გამოცემას: „კონდაკი“, თბილისი, ჩუუთ.“ ნაბეჟდის ტექსტი გვ. გვ. ტნ—უია ხელნაწერში არ მოიპოვება).

მინაწერი მოიპოვება 1r-სა და 42v-ზე.

380.

ქამნ-გულანი—1635

342 ფ.; 18×13; ქალაღი; უყდო; დაზიანებული (ზოგი ფურცელი ამოვარდნილია) ფ. 33 ამოგლეჯილია, ხოლო ფ. ფ.-ს 35 და 99 კიდები მოხეული აქვს; ნუსხური (სათაურები სინგურით); შემოზობილია ილუსტრაციებითა და თავკახშელობით (228r); ნაკლული; 1635 წ. (200v); გადამწერი—იოანე დიაკონი (3r, 57v, 121r, 149r, 200v, 213r, 257v, 262r).

[ქამნ-გულანი]. „...ობისა შენისათჲს, ნათესავისა ჩნისათს, ბჲეო ცხორებისაო, რომელი ყოველთა უწოდე შესლვად ნავთსაყუდელსა მყუდროსა, არამედ მომადლე დედოფალო გულის სიტყუად კეთილი და განგებად უბიწოა...“ 1v—342v.

წყდება: „...შენ მიერ ვიხილეთ ჩნ, შუამდგომელი ცხორებისო, თუალი-თა მოწყალითა მოხედენ სულსა ჩემსა შეცოდებულსა, რამეთუ საქმე“... (ამარ-ხეან-ზატიკი-დან).

შენიშვნა: მარხეანში, დიდი პარასკევისა და დიდი შაბათის საკითხავ-საგალობელთა შორის ჩართულია: „ქრონიკონი სრული და უნაკლებო სახითა ეტრუსალემისათა“ (კეინკლსი, ნაკლებეანი, რომლის კიდებებსა და ტექსტში სხვადასხვა ისტორიულ მოვლენათა თარიღებია აღნიშნული გადამწერის ხელით; 192r—200v.).

მიწაწერები: 166v, 186r, 203v—204r.

ანდერძი: 1. „ღმერთო, შეიწყალე დიკონი იოანე მწერალი მცირე და მისი დედ-მამა“ (121r; შდრ. აგრეთვე: 3r, 57v, 149r, 214r, 257v, 262r).

2. „ღმერთო შეიწყალე ზოსიმე ჩოლაყაშვილი“ (57v).

3. „ოდეს ესე ქანი დაესრულოს თაფითაგანე იწყების. ადამს აქეთ წელიწადი შვილისას ორმოცდა სამი, იგას ეს აქეთაჲ—ათას ექვსას ოცდა თხუთმეტი. ზედნადები იუ, მზის მოქცევაჲ გ, მოქცევა მთვარისა ით, ქართულად ქრონიკონი: ტაქ“ (200r).

381

ქამნ-გულანი—XVII

559 ფ.; 21X14; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დახიანებული (გადაღებული, გატრეცილი და კიდებ-შემოცვეთილი); თავბოლო ნაკლები; ნუსხური (სათაურები სინგურით); თავბოლო კახულბოიანი (4v. 55v. 61v. 64v. 85r, 99r, 135r. 154r, 161v, 199r, 205r, 269r, 294v, 299r, 334r, 357v, 367v, 378v. 403r, 422r, 424r. 458v, 486r. 494v, 502r. 503v, 504r. 532v, 545r, 556v); [XVII ს.]; დამკვეთი—მხეიძე ფირან (203v); გადამწერი—პატარიძე იოანე (35r, 108v, 198v, 485r, 532v).

[ქამნ-გულანი]: „...არა ხილულთა ერთი უფალი იესუ ქრისტე, ძე ღმრთისაჲ, მხოლოდ-შობილი მამისაგან, უწინარესი ყოველთა საუკუნეთა, ნათელი ნათლისაგან, ღმერთი კეშმარიტი ღმრთისაგან კეშმარიტისა, შობილი და არა ქმნილი, ერთაარსი(!) მამისა, რომლისა მიერ ყოველივე შეიქმნა...“ (ქამნიდან) 1r—559v.

წყდება: „...ვის არა უკრდეს ესე, რამეთუ რომელმან ყოველივე დაჰბადა კაცთათს, კაცთაგან მო“... (თაიდან: „ღიდსა შაბათსა, ცისკრად“).

ანდერძი: 1. ა. „ღმერთო შეიწყალე ფრიად ცოდვილი ამის მხრეკელი იოანე, ამინ“ (85r); ბ. „ამის უცებად მხრეკელს იოანეს პატარიძეს შეუნდოს ღმერთ-მან“ (108v); გ. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი იოანე დიკონი“ (198v); დ. „ღმერთო, შეიწყალე იოანე პატარიძე, ან და კსნ, ღმერთო, ნუ წარსწყმედ“ (485r); ე. „ღმერთო, წარმიმართე საქმე ესე კელითა ჩემითა. ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი იოანე“ (532v).

2. ა. „ღმერთო, შეიწყალე დავით ბერი ფირანის შვილი, ამინ“ (141v); ბ. „ღმერთო, შეიწყალე ფრიად ცოდვილი მხეიძე ფირან, ან და კსნ. ღმერთო, აცხოვე, ღმერთო ნუ წარსწყმედ შენს მადლს“ (174v); გ. „ღმერთო მოიკსნე სასუფეველსა შენსა მხეიძე ფირან. ან და კსნ. ვინცა შენდობაჲ უბრძანოთ, თქნცა შეგინდოს ღმერთმან, ამინ. ესე მარხეან-ზატიკი სწორა დასაწერათ მინდოდა, მაგრამ ბატონმა ფირან მიბრძანა, რაჲცა დიდს შაბათამდი ოხითა იბაკა უნდოდეს, ლახარობის შაბათისთვის დასაწერო. ნაადღგომევის ოხითა იბაკა აღდგომის საზარების ბოლოს

დამიწვრობა, უფალო ჩემნო“ (203v); დ. „ღმერთო, შეიწყალე ღვთიად ცოდეილი მკეი-
ძე ფირან“ (556v).

მიწაწერები: 75v, 330v, 335v, 348v, 457r, 467v, 549v, 558r.

382

სამართლის წიგნები—1807

295 ფ.; 33,5×21; ქაღალდი (სხვადასხვა ფერის); ტყავებაჯარული ტვიფრული ხის გა-
ტეხილი ყდა; დაზიანებული (ხოგი თურცელი ამოვარდნილი); მხედრული (საოაურები სინგურით,
ასოები მხატვრულად გაფორმებულია); 1807 წ. (295r); გადამწერი—დავით ეგნატის ძე თუმა-
ნოვი (295v); ადგილი—ტფილისი (295r); დაუწვრელია: 28r—29v, 140v, 141v—144v, 146v, 226r
—227r, 231v—232v, 239v, 257r-v.

1. «სამართალი მოსესია»: „კარი პირველი. დასაწყისი წიგნისა ამის
სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსესს, რომელი დაწერა მან წიგნსა
მეორე სჯულისასა და გამოსვლათა. მცნება ღთისაგან, სამართალი მოსესი.
მცნება ღთისაგან: თუ(!) უყავ მამისა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა გამცნო
შენ უფალმან ღთს შენმან...“ 78v—87v.

შენიშვნა: ტექსტს წინ უძღვის შესავალი, რომელიც მოავიხსრობს კრებულის
შედგენას ვახტანგ ბატონიშვილის მიერ (77r—78v).

2. «მეორეული სამართალი»: „ღვან ბრძენისა და კოსტანტინესი
და სხუათა კელმწიფეთა მიერ თქმული და განწესება რჯულის კანონი მეფეთა
და სიმართლისა მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა ამას
შინა, მცირედითა არა განავადოთ, არამედ ყოველივე ვისმინოთ და ვყოლცა.—
ა. რომ მოხდეს და დადგეს კაცი ვინმე მსაჯულად სასამართლოდ კაცსა ზედა,
უკეთუ ენებოს კაცსა მას მსაჯულად სახელის წოდება, ამ წესითა და რიგითა
ნუ განავადებს, რამეთუ ღთისაგან მსაჯული ეწოდების და კეთილად განავად-
დეს...“ 90r—140r.

3. «სამართალი სომხური.—პირველი რიგი, კარგი და ქეშმარიტი,
უფალმან ღთან პირველიდანვე მისცა კაცსა, როგორც რომ წიგნმა პირველ
დაბადებისამან გვაჩვენა ჩვენ, რიგი და წესი—მოსემ; და მისცაო ღთმან ადამს იმ
ხისა, რომ იყო სამოთხეში. მის ხილისა არა ჰამა, და არ შეინახა რიგი მისგან.
ვისწავლეთ რიგიდამ გამსლველის გაწყრომა, მას უბრძანა ღთმან ადამს მავიე-
რად, რომ სკამე ხისა, რომლისა დაგარივე უქმელობა, წყეულმცაა ქვეყანაზე
ნაქმარი შენი, მიწა იყავ და მიწადმცა მიიქცევი...“ 147r—225v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „შესავალი პირველი სომხურის სამართლისა.—ესე წიგნი
არს დიდის სომხეთისა სამართლისა წიგნთა ზედა გარდმოთარგმანებული...“ 145r—146r.

4. «სამართალი კათალიკოზისა»: „თავი პირველი, ა.—სახელითა
ღთისათა მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლისა საქართველოსა კათალიკოზ-
მან, პატრიარქმან მალაქია, მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან აფხაზეთის კათო-
ლიკოზმან, მამათ-მთავარმან ევდემონ, დავსხედით და შევპკრიბენით ყოველნი
ებისკოპოზნი აფხაზეთისანი და დიდი სიკუმილი ძოვიდა ცოდვათა ჩვენთაგან.

მრავალი უწყისობა და უჯერობე(!) საქმე შემოვიდა: კაცის კულა, კაცის სყიდვა, ეკლესიის კრებვა და უხვედრობა. დავიდევიტ სჯულის კანონი და ჩვენც იმის-გან გამოვიღევიტ...“ 228რ—231რ.

5. „სამართალი მეფის გიორგისა: „თავი პირველი, ა. ძეგლის დადება მეფეთ-მეფის გიორგის მიერ.—ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩინებულისა მეფეთ-მეფისა დიმიტრისამან, დაავდე-ვიტ(!) ძეგლი, განაჩენი ესე...“ 233რ—239რ.

6. „სამართალი პირველი აღბუღასი.—შეიყარენით კოლთა მინ-დობილნი ღისანი და აწყურის ღთისმშობლისანი და გაქცევისა.—ა. დავიდევიტ წინა პატრონისა პაპის ჩვენის მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იკი აგრევე სრულებით და უყოვნებლად დავსწერეთ...“ 240რ—256რ.

7. „სამართალი ბატონი შვილის ვახტანგისა: „შესავალი პირ-ველი, ბატონი შვილის ვახტანგის.—მყოფისა უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა მქებნი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მონებელი, უდებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი-დღე მრეველ-ნი კელთა მარგალიტთა შინა და ჰპოქებენ მიძივთა რათმე და უხილველობისათვს აღიღებენ და შთასდებენ საუნჯედ...“ 258რ—293რ.

შენიშვნა: უძღვის ა. [ასტრონომიული წრებახი]; „სასუფეველი.—ცა არს გარე-შეცული ყოველთა დაბადებულთაჲ, და მხოლოდ ღმერთი არს ოდენ გარე შეუსახლუ-რეველი, და უკეთუ უყვარს მოსამართლეს სული თვისი, სანართლისა სწორეს. და კემმა-რიტსა იქმოდეს და სჯიდეს, რომლითაც მკვიდრ იქნების სასუფეველსა შინა ცათასა წინაშე მღთისა...“ (2რ); ბ. „ტარტაროსი“—„უკეთუ მოსამართლემ უსამართლო ქნას, და მართალი სამართალი გაამრუდოს, [სული მისი საუკუნოს ჯოჯოხეთსა შინა, ტარტა-როსთანა და იუდასთანა ღირსსეკ არს“ (2ვ); გ. „აზნანით სარჩევი სამართლისა“ (4რ—27რ); დ. [მთლიანი კრებულის მუხლობრივი საძიებელი] (30რ—74რ); ე. [ზოგიერთ სიტყვათა ახსნა-განმარტება] (141რ).

მინაწერი მოიპოვება 1რ-სა და 3ვ-ზე.

ანდერძი: „დაიდება ღმერთს, სამებთ ერთსა, მამსა, ძისა მშობელსა და სულისა გამომავლინებელსა(!) დაესრულა წიგნი ესე მწეიდობიანს ქალაქსა ტფილისისასა, ეამ ს უპირატეს მმართველის საქართულოჲსა ღენერალ ქერთმარშის(!) ღრაფ ივან ვასილი-ჩის ლუდოვიჩისასა, ეამსა ამას, რომელსა ჰპყრობდა მათი იმპერატორების დიდებუ-ლებმა აღექსანდრე პავლეს ძე, კრისტეს აქეთ 1807-სა წელსა, ზოლო კართულსა ქრო-ნიკოლ[ნ]სა უფე, კელითა ყოველთა უმწემესის გორის ქალაქის უხუნდის თავადის, კოლ-ლ[მ]ესკის სოვეტნიკის მდივნის იგნატის ძის. თავადის დავით თუმანოვისა გან-ოდეს ვიყავ წლისა 23-სა მიხეზითა რათამე, რამეთუ დედა ამის წიგნისა. თვთ შეფეთ-დღესა მას სასჯელისაჲსა, და თვითცა მომხსენებელნი ჩემნი უნარუნველ ჰყუნეს უფალმან ორსავე შინა ცხოვრებასა, ვითარცა თვით ბრძანებეს: რაოდენი გინდესთ, რათა გიყონ თქვენ კაცთა, ვგრეთუე თქვენ უყოფდით, და კდ: უკეთუ არა მიუტყენთ კაცად-კაცად-მან თქუენმან, არცა მამამან თქუენმან მოკიტენეს შეკოდებანი თქუენნი. უკეთუ კელ-ჰყოს კაცმან ვინმემ პარუდა წიგნისა ამის, და არ გამოქაჩინოს. მასცა ედგების კეთი ჯებისა, შინთელი იუდასი, დანთქმა, და თანა აპრონისი განსჯდების დედა მიწა და შთან-თქას იგი, მას შინა არ იყოს ხსნა სულისა მისისა, უარბოდელი იყოს სამებისა, და

ერთარსებისა, მასკა რისხაზს დედა მლუთისა და მისგან განხორცრელებულ იესო ქრისტე-
და ყოველნი წმინდანი მისნი, ამინ“ (295r).

383

ანტონ I: წყობილსიტყვაობა—1825

125 ფ.; 32×19,6; ქალადლი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; დახიანებული (ორ-
გან ფურცელი ამოჭრილია); მხედრული; თავბოლო კაზმულობიანი (16v, 21v, 22r, 31r-v, 40v,
41r, 43v, 47r, 48r, 49v, 50v, 51r, 66r-v, 71v, 77r, 78r, 100r); 1825 წ. (103r); გადამწერი—
დავით თუმანოვი (103r); დაუწერელია: 3v, 4r—5v, 10r—11v, 103v—125v).

„წიგნი წყობილსიტყუაობა, ნაწილი პლი. ლთისმეტყუტლებისათჳს,
თავი ა. თჳს სამობისა და ერთობისა.—

ერთი არს ზესთა, დაუსაბამო კეთილ,

ზესთ ნათლოუან, ერთობა სამპირებით.

უდასაბამო და უმიზეზო ყოფის.

ერთის წყაროსგან,—ორნი ნექტარნი მყოფნი,

ვითარ მზისაგან, შარაევანდი და ბრწყინუა...“ 12r—101v.

შეიშვნა: წინ უძღვის: ა. „წინასიტყუაობაჲ წინამდებარისა წიგნისა ხუთ ტაეპო-
ვანთა სტიხთა, ანუ შაირთა, კმნილი გაციოსს მიერ არხიდაკონისა.—

წინსიტყუაობით შეყუანილებათა რა

ვაწინამდებარეთ ან ტონი ყოვლად ბრძნისთა...“ (1r—3r);

ბ. ანტონ კათალიკოსის სურათი, ფერადებით შესრულებული, შემდეგი წარწე-
რით: „ესე საბე არს მისის უწმინდესობის საქართველოს მეფის იესეს ძის ანტონი კათო-
ლიკოსისა. მე აღმწერადმან ამა წიგნისამან თავადმან დავით, ევნატი მდივნის ძემ
დავხატე, რაოდენ ძალ-მედაჲ. მზილუელნო, ნუ დამგობთ (4v); გ. პინაკსი წყობილსიტ-
ყუაობისა...“ (6r—9v); ჰ. „ქნილი მკირისა ტრიფილესაგან დიაკონ-მონაზონისა.—

ბოლოს ერთვის:

ა. ეს წყობილსიტყუა. განკარგულ-ქმნილ-თხზულ-ლეკსულ
არს ანტონისგან, ყოვლად ბრძნის ბრძენთ უბრძნესისა...“ (102r-v);

ბ. „მოწაფისა მისისა ნეოფიტ მღვდელ-მონაზონის თქმული, რამელი იყო
ოსყოფილი.—

ნაწილთა შუდთა შემპყრობვი წიგნი ესე.

ესფერ უდარესდ არს დატყფრულ კელითა...“ (103r);

848 და 849 წ. შაირებსა შორის გადამწერი ათავსებს: „ესე დაჰმოთილ იყო, მე
გჰპოე და ჰშთავსწერე თავადმან დავით თუმანოვიმან.—

თჳს მამისა ნიკიტა მესტიხესი.

ნიკიტას ვისმე, დეტუჳან მესტიხესა,

საკვოუ რიტორსა, მაღალსა მწაირეს,

აჩვენებენცა, ვითარმედ ამან დიდმან

გრიგორის დიდის ნაზიანზელის სტიხნი

ჩვენებრ გვთარგმნა, ვითარმედ აღგვიხსნა ძნელნი

ამისნი სტიხნი, პეტრიწის ლამაზ სტიხთა.

თუ ჰოქუა, ჰკობანა, მაგრამ განსაკრეოვე
 არიან ბრძნული, ნუჟმე, ვითარმედ სხუაჲა
 სინელისათა გამონი თქუენი რამე
 პიტიკოსთა მებრ წესისა ტურფანი“ (100v).

ანდერძი: „ხოლო სრულ იქმნა ძალითა ღისათა წელსა ქრისტესსა 1825-სა, თუთუსა მისსა 29-სა, კვლითა მდივნის ეგნატის ძის თავადის დავით თუშანოვი-სათა“ (103r).

384

მოსე ხონელი: ამირან-დარეჯანიანი—1824

113 ფ.; 32,5×20; ქალაღი; ტყავდაკრული ტეფრული ზის ყდა; დაშლილი; მხედრული; თავბოლო კაშმულობიანი (5r, 53v, 66r, 85r, 105r, 113r); 1824 წ. 4წ); გადამწერი—დავით თუშანოვი (4v); ადგილი—ტფილისი (4v); დაუწერელია: 2v—3r, 7v—8r, 11v—12r, 18v—19r, 29r-v.

[ამირან-დარეჯანიანი]: „პარი პირუტლი, აბესალომ ინდოთ მეფისა ამბავი, რომელი დაიწყობის შემდგომითა წერილითა.—იყო დიდი და მაღალი მეფე ინდოეთისა აბესალომ, მორკმული და გონებიანი, და არა იყო შეპირება გულსა მისსა...“ 5r—113r.

შენიშვნა: ერთვის: ა. საჭურელის ნუსხა (33 სახელწოდებით—1v; ბ. ტაბულა, ნუსხაში ჩამოთვლილ საჭურველთა გამოხატულებებით (ფერადებში—2r); გ. ტექსტი ილუსტრირებულია (6r, 14r, 15r, 20r, 26r, 28r-v, 31r, 39r, 42r, 50r, 51r-v, 52r, 56v, 57v, 59r, 64v, 65r, 70r, 73r, 74r, 76r, 79r-v, 83r, 85r, 92v, 93v, 101r, 110r).

ანდერძი: 1. „ისტორია ამირან-დარეჯანის ძისა, მათ ოთხთა წიგნთაგანი. რომელიცა ჰქმნეს და შეგახებეს მათ ოთხთა მდივანთა, ხოლო ამირან-დარეჯანის ძის ჰამბავი საკუთრად ქმნილ არს პირუტლ ხსენებულისა შოთა რუსთაველის მიერ(), მდივნისა მოსე ხონელის. რომელიცა იყო იმერთა ქალაქით ხონით (რომელ არს აწ დაბა და უპყრისთ ბუნებურთა თავადთა წულუკიძეთა), ბრძანებითა საქართველოს მეფის გიორგის ასულის 62 მეფაჲს თამარისათა. ხოლო მე, გარდმოწერელსა წიგნისა ამის ამირან-დარეჯანიანისა, მეწადა, და მოსურნე ვიყავ მე, რათაჲცა მომეპოვებინა ესეთი დედანი, რომელიცა ყოფილიყო სრული და უკლები, გარნა ვერასადა ვჰპოვე და, თუ სადმე იპოვებოდა, იგიცა უსრული იყო. და უქანასკნელ ვაოვე საათაბაგოსა შინა აღწერილი და იქიქდამ სრულ ვჰყავ ჟა გარდმოწერუსებ. და რაოდენ ძალ-მეფეა თვს-თვს ქართლთა ზედან გამოვსახე სახენი მათნი. თუმცა ვგოდენ შუშნიერ არს, მაგრამ მკითხუელთა წარმოუდგენს ჰაზრსა და მოქმედებათა მათთა და მით შეაქევეს. მე არა რომელსამე დედანსა შინა ამის წიგნისასა არ მიწახავს, არამედ მე თვთ მოვიგონე და გამოვსახე. გარნა გუბოვთ მკითხუელთა წიგნისა ამის დაუგომებლობასა მხატრობისა ჩემისათვის, რომლისა მიხეზი ზვეით მომიხსენებთეს თქუანთვს. აღიწერა და სრულ იქმნა ქალაქ ტფილისს, ივნისის 7-სა დღესა, 1824-სა წელსა. კვლითა საქართველოს კარანტინების ვიცე-ინსპექტორის, ნადვორის სოვეტნიკის მდივნის ეგნატის ძის თავადის დავით თუშანოვისათა. დავით, K. Д. Туманов“ (4r-v).

მიწაწერი მოთხოვება I ყდის v-ზე.

385

როლენი: ისტორია ეპიპატისა—1814

110 ფ.; 30,5×19,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დანიანებული (ფ. 77 შუახეა გახეული); სრული; მხედრული (სათაურები მოხატული ასოებით); თავბოლო კახ-მულობიანი (25r, 28r, 46v, 47r, 49r, 61r, 103r); 1814 წ. (103r): გადამწერი—დავით თუმა-ნოვი და დავით რეკტორი (103r). დაუწერელია: 1r—7v, 24v, 28v, 32v, 34v, 37v, 39v, 48v, 51v, 60v, 63v.

„ძუელი ისტორია ეგვტელთა, კართაგანელთა, ასურელთა, ბაბილონელ-თა, მიდელთა, მაკედონელთა და ბერძენთა. დასაბამი და განმრავლება სამეფო-თა.—რათა ვსცნათ, ვითარ იქმნენ სამეფონი და სამეფოებლონი, რომელთაცა ზედა განიყო ქუეყანა...“ 25r—103r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. თავფურცელი: „ძუელი ისტორია ეგვტელთა, კართაგან-ნელთა, ასირიელთა. ბაბილონელთა, მიდელთა, სპარსთა, მაკედონელთა, ბერძენთა, კმნი-ლი უფლისა როლე ნანა სქი, რომელიცა იყო რეკტორი პარიჟისა უნივერსიტეტისა(I) და პრეფესორი მკვერ-მეთქუეობისა და სხუათა, ხოლო გარდმოთარგმნილ არს ქონაცუ-ზულით რუსულსა ზედა ვასილი ტრედიაკოვისაგან, რომელიცა არს პრეფესორი მკვერ-მეთქუეობისა და წვერი სანკტ-პეტრებუხის სასწავლოსა აკადემიისა. ხოლო ქართულსა ენასა ზედა დაწებულ არს თარგმნად არხიმანდრიტის და თელავის სემინარიის რეკ-ტორის გაიოსის ნიერ წელსა 1783, იანუარის 11“ (8r-v); ბ. „წინასიტყუაობა; § [I]. სარ-გებლობა წარმართთა ისტორიისა...“ (9r—19r); გ. „§ II. უსაკუთრესი დაცულეობა, რომელიცა თვს ევეის შრომასა ამას. დავით. შრომასა ამას შინა. რომელსაცა მოვსცემ სოფელსა, განეზრახე აღწერად ძუელისა ისტორიისა ეგვტელთა, კართაგანელთა. ასი[ი]-რიელთა, ვითარცა ნინეველთა, ეგრეთეუ ბაბილონელთა...“ (19r—24r).

ანდერძი: „სრულ იქმნა ისტორია ეგვიპტისა, ძალითა ღისათა. პირუშუა.—თავდის ეგნატის ძის თუმანოვისაგან, და შემდგომად—რეკტორის დავითის ა-გან, აპრილის 27, წელსა 1814“ (103r).

ბელაწერია I ყდის v-ზე.

386

ჩარდაგრიშანი—XIX

130 ფ.; 31×19,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული მკყაოს ყდა (მოცილებული); დაშლილი; მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბოლო კახმულობიანი (1r. 4v); XIX ს. (კვირინაშანი: 1819); გადამწერი—დავით (129v); დაუწერელია: 5v, 9v, 47v, 48r, 54v, 55v, 58r, 79v, 80r, 88v, 97v—98v, 102r, 105v—106v, 117v, 130r-v.

„კარი პირველი, ბახტიარ კელმშიფის ამბავი ტკბილად და ამოდ გასაგო-ნი მსმენელთათვის, რომელსაცა ეწოდებინ წიგნსა ამას სახელად ჩარდაგრი-შიანი.—იყო კელმშიფი კოსტანტინეპოლეს შინა. მორკმული, გამდიდრებული და ყოველსა ქვეყანასა ზედა სახელგანთქმული...“ 1r—129v.

შენიშვნა: თხზულებას ფერადოვანი ილუსტრაციები მოკლებება, სულ 17; რომ-ლებიც ჩაურულია შესაფერადილებზე (5r, 9r, 19r, 25v, 34v, 37v, 43r, 48v, 55r, 56r, 58v, 80v, 88r, 99rv, 102v, 117r).

ანდერძი: თხზულებას ბოლოს გადამწერის ხელით შემდეგი ცნობა აქვს დართული: „თავის დედანზედ ჩაკითხული და გამართულია, დავით“ (129v).

387

ქილილა და დამანა—XIX

280 ფ.; 33X21; ქალაღი (სხვადასხვა ფერის); ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ხოციერთი ფურცელი ამოვარდნილია); მხედრული (სათაურები სინჯურით); ბოლოკახმულობიანი (182v); XIX ს. (ქვირნიშანი: 1808); გადამწერი—იესე თუმანიშვილი (2r. 280v).

„ქუცლის საქმით ამ წიგნისათვის რომ მნათობი თ ა გ თ ი რ ი დავიკრქმევი ათოთხმეტი კარი ამავე რიგით დაიწერა...“ 8r.—280v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „კარი პირველი ქილილა დამანასი სპარსულისაგან ქართულა თარგმნილი მეფის ვახტანგისაგან.—

მეც მივყვე სპარსთა ზღაპარსა, თარგმანებისა მგებართა, არაინ მიშეგბს გარეგან, მათა გინამე ბართა, არ ვგეგარ არას საქმითა ვართთა კოკობთა მკრებართა, არ უყო, გაბრჭეთ სამუდმოდ. საკმილსა მძაფრათ მგებართა. ვერ ვიტყვ ღირსად საფერად წმიდის სამების ქებასა. მოსვე შკლის ამოებაზე, ღთის სახელისა კმობასა, ზღაპარი მეთქუა, ისიცა ვაკმარე ამა მბობასა, ამისთვის აღარ მივხედვ, უშესავლობისა გზობასა“ (2v).

ბ. „დასაწყის[ი] პირველი წიგნისა ამის, შესავალად თქმული ბრძნისა ან ვარ ი ს ო ლ ის ა.—სრული სიბრძნე ამისად შემსგავსებულად დაუც და ყოველთა წიგნებთა შინა მთქმელისა სახელი დიდათ უსახლოვნებია. სიბრძნითა, იკავთა შეწყობათა მიერ, სწავლისა აღნატებითა ქილილას-დამანას წიგნია...“ (3r—6v).

გ. [ცნობა ქართული თარგმანის აღმოცენების შესახებ]: „ეს წიგნი ქირმანს და ისპანს[ი] შეპირებამი მყოფს და უსაქმო მოზრუნავს გონების ურვის წამლად მოემუშავა, მეფეს ვახტანგს ქართველთასა სპარსულისაგან ქართულად ეთარგმნა...“ (6v—8r). ✓

ანდერძი: „მოწყალენო კელმწიფენო და კელმწიფენო, უმდაბლესად გთხოვთ, რომელნიც ამ წიგნის კითხვით შეიკცნეთ, კარგათ იხმარებ, რომლისათვის არამცირედი შრომა მიმიღ[ი]ა ამ წიგნის აღნუსხვითა და, თუ რაიმე შეცთომა ჰყოფთ, ნუ დამგნობთ, რომელ არ არის ჩაკითხული და გამართული. უმორჩილესი მონა და მოსამსახურე თავადი იესე თუმანიშვი“ (2r).

ბინაწერი: 1r-v, 280v, II ყდის r.

388

გომგრაფია და გუნებათი ისტორია ასურეთისა—1818

127 ფ.; 31,5X19,5; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული; თავბოლო კახმულობიანი (7v, 11r, 16r, 18r, 21r, 25r, 28r, 29v, 30v, 34v, 38r, 42r, 53r, 55r, 56r, 58r, 66r, 70r, 75v, 87v, 94v, 95r, 99r, 120r, 125r); მოხატული (41v, 47v); 1818 წ. (125r). გადამწერი—დავით ვგნატეს ძე თუმანიშვილი (125r); დაუწერელია: 1r—6v, 8r—10v, 125v—127v).

„ღეოღრაფია და გუნებათი ისტორია ასურეთისა.—საკვლ-

დებითა ასურეთისათა შესაძლო არს, რათა დაიდუს ყოველი ნაწილი აზიისა განერცელებული სამხრეთის კილიდგან კასპის ზღვს სრუტადმდე სპარსეთისა...“
11r—125r.

შენიშვნა: წინ უძღვის: „პინაქსი წიგნისა ამის ადვილ საპოვნია...“ (7r-v).

ანდერძი: „თავადის დავით ეგნატის ძის თუშანოვისა არის აღწერილი 1818-სა წელსა“ (125r).

მინაწერი: I ყდის v-სა და II ყდის r-ზე.

389

კრებულის—1814

76 ფ.; 30,5×21,5; ქალაღი (ცისფერი); ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა სრული; მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბლო კახმულობიანი და მთხატული (11r, 46r, 51r, 59r, 62v, 63r, 72r, 73r); 1814 წ. (73r); გადამწერი—დავით თუშანოვი (47r, 73r); ადგილი—ტფილისი (73r); დაუწერელია: 1r—10v, 25r-v, 39r-v, 46v, 47v—50v, 73v—75v.

1. „ა ლ ზ ი რ ა. ანუ ამერიკელნი, ტრალედია, მოკმედება პირუტლი, გამოცხადება ა. ალვარ და გუსმან.—ალვარ: მადრიტის უზენაესსა მმართველობასა აწ პრწმუნებოეს შენდა მოადგილოებაჲ ჩემი საყუარელო შვილო, დაუმორჩილენ მდიდარი კერძო ახლისა ამის ქუტყახისა მეფესა და ლმერთსა ჩუტნსა...“
11r—47r.

2. „ტრალედია ეჭილენია.—აღანეშ[ონ]: დიხ მე! დიალ მე! აღამემნონ, მე კელმწიფე შენი, ძე დამჭირენ შენის ღვიძლისა და მეგობრობისა...“ 51v—73r.

შენიშვნა: ტრალედია იფიგენიას წინ უძღვის: [მოქმედ. პირთა ნუსხა და სცენის აღწერილობა] (51r-v).

ანდერძი: 1. „ალიწერა ესე ტრალედია თავადის დავით თუშანოვისა გაგან, თუშსა ოკდემბერსა 30-სა, წელსა 1814“ (47r); 2. „ორიე ტრალედები ესე აღვსწერე ჟამსა მას. ოდეს ვიყავ შემწყუდებული კარანტინში კირის მიხეზით. მკითხუძლნო, თუ ჰპოთ შეცთომილება, ნუ დამგობთ ამისთვის, დედანშოაც ესრეთ [ე]წერა. ალიწერა და სრულ იქმნა ქალაქს ტფილისის. თუშსა ნოემბერსა 6-სა, წელსა ჟესსა 1814-სა, კელითა კაონტინნის ინსპექტორის აზხანაგის თავადის დავით იგნატის ძის თუშანოვისა გაგან“ (73r).

მინაწერი: I ყდის v, 1r, 76r-v.

390

კრებულის—1820

55 ფ.; 31,5×20; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; დახიანებული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); თავბლო კახმულობიანი (1r, 4r, 7v, 8v, 11r, 13r, 15r, 19r, 24r, 29r, 33r, 34r, 37r, 38r, 39r); 1820 წ. (13r); გადამწერი—დავით თუშანოვი (13r). დაუწერელია 13v—14v, 33v, 37v, 39v.

1. „შემოკლებული ისტორია კიროსისისათვის.—ქამთა-სომეხთა მეფე-

სა ტიგრანისათა, წინასწარმეტყუელთაგან ქებით მოსწავებული ცხებული ღი-
სა გამოჰსჩნდა კიროს მეფედ და დამაფუძნებლად ტახტისა სპარსთა მეფობა-
სათა...“ 1r—13r.

2. „საფუძუელი საზოგადოს ისტორიისა ბერძენთა ისტორი-
ისათვისე, თავი დ. მეფობათაგან ფილიპე მაკედონიელისა ვიდრე დამონებამდე
რომთაგან საბერძნეთისა, თავი ა.—მეფობა ფილიპე მაკედონიელისა, ვიდრე
განმტკიცებამდე კელმწიფობისა მისისა საბერძნეთსა შინა...“ 15r—39r.

3. „ბესარიონ გაბაონისაგან თქმული თეჯლისი:

რა გული დავაგე შენად სარებად,
მუნითგან ვარდს გიფენ მითა მარებით...“ 40r.

4. „ესეც ბესარიონ გაბაონის თქმულია:

შავნი შავნი შავს გალიას შემსხდარნი,
ტურფად მხობნი, ხმა ყარიბად მსტვიანენი...“ 40r—v.

5. „მუხაბაზი, დავით რექტორისაგან თქმული:

ცე მოყვარეო, ზიდ ნარტო, ნარდიონ გველო:
გულ-ბროლ სადაფო, ნატიფ სწრაფ ლერწმო წელო...“ 40v—41r.

6. „მუხაბაზი, ბესარიონ გაბაონის თქმული:

მოდით მიჯნურნი მსოფლიურნი, ვინც ხართ დაგულნი,
ისმინეთ ჩემნი ქირნი მკულელნი, რავგარად რთულნი...“ 41r·v.

7. „ეს მუ [ს]ტაზადი მისივე ბესარიონის [ს]ა თქმული:

როს განგიცადე ბედკარულმან, გული საკუდავად დარია,
ცნობა მიმხადა მთიებმა, სურვილმან მისმან დარია...“ 41v—42r.

8. „ეს მუხაბაზი ბესარიონ გაბაონის თქმული:

ვაი ეს დრონი, საყვედრონი, მამცემ წყენასა,
ვინ უძლოს ქირთა ჩემთა თემანი ანუ სმენასა...“ 42r·v.

9. „რასტის გუშა ბარამ გერმანოზის შვილის თქმულია:

აფროდიტო, აღმობრწყინდი,
არაიავ, ღრუბლით ნუ ბინდი...“ 42v—43r.

10. „ესეც ბარამის თქმულია, რასტის გუშა:

ეჰა, მთიები მთენია,
შუქნი მასხიენე შენია...“ 43r·v

11. ბატონი შვილის დავითის ნათქვამია, რასტის გუშა:

ესე კელ-კელება მომენება.
კელი ვყო კალამს, ვიყო ქება...“ 43v—44r.

12. „ეს კიდევ ბატონის შვილის დავითის ნათქვამია, რასტის

გუშა: შენდა შეყრამდისინ ვით გასძლებს გული,
სევდამ უწყალოდ მიმატა წყულული...“ 44r.

13. „ქეთევან ბატონის შვილისა თქმული მუხაბაზი:

ჰი ვითა ვსთქვა განსაკრთომელი, ჩემის სიცოცხლის დამამცხრომელი,
ზრდილოთ ვიხილე მცირე ღრუბელი. აზიის მთიებს დამბნეულ ბელი...“

44v—45r:

14. „თამაზ ორბელიანის დედაზედ ბატონისშვილს მახედ თქმული მუხა[მ]-
ბაზი ბესარიონ გაბაონისაგან:

მე შენი მგონე, ჭირს შემკონე, დამწვი მაღალო,
ზილფო ნაშალო, შემამაო(!), მკვლელო და ლალიაო(!)...“ 45r-v.

15. „მუშტაზადი, ბესარიონ გაბაონის თქმული:

ტანო და ტანო, გულსა მტანო, უცხოთ მარებო,
ზილფო კავებო, მამკლავებო, ველსა გარებო...“ 45v—46r.

16. „ეს კიდევ ბესარიონის თქმული ამავე ხმაზედ:

მე შენმა ფიქრმა მიმარიდა, ჩაველ ჭირებსა...“ 46r.

17. „ბესარიონ გაბაონის თქმული მუხა[მ]ბაზი:

სევდის ბაღს შეველ შენაღონები,
მოკრეფად მსურდა ვარდის კონები...“ 46v—47r.

18. „ესეც ბესარიონ გაბაონის თქმულია:

მე მიხვდი მაგა შენსა ბრალებსა,
მე განგიცხადებ დანამალებსა...“ 47r-v.

19. „თავადის აღექსანდრე ჭავჭავაძისაგ[ა]ნ თქმული ყაჯარბა-
იათის ხმაზედ:

კმუნვის მახელი გულსა მსობია,
მიკვირს, თუ სული რად არ მზღომია...“ 48r.

20. [ბესარიონ გაბაშვილი]:

„ვთი ესე დრონი, საყვედრონი, მამკემ წყენასა,
ვინ უძლოს ჭირსა ჩემთა(!) თქმანი(!) ანუ სმენასა...“ 48r-v.

21. „იოსებ ნაცვლის თქმული თეჯლისი:

შავ გლახ გულა, ვისთვის იწვი მუღამით,
მიჯნურთ ეშვი(?) ესეოდენს ხანს რიდებით...“ 48v—50r.

22. „იოსებ ნაცვლის თქმული თ[ე]ჯლიში:

დამლაშქრა სევდის ლაშქარმან ასეა,
მიმტაცა ნათელი სამოს დღისა...“ 49r.

23. „იოსებ მელიქოვის თქმული რასტის გუშა:

ბუნდოვანს გულსა შენ აღმიჩნდი დარადა,
აწ არ უწყვი, რად გამწირე და რაღბ...“ 49v.

24. „მუსტაზადი დივანის ხმაზედ თავადის გიორგის თუმანო-
ვისა—

ცე, საყვარელო, ნუ დამწვამ მე მძაფრისა ალითა,
გლახ ღაწვთა ზედან ვიშიშვი ლალის მკთოლფარებასა...“ 49v—50r.

25. „თავადის აღექსანდრე ჭავჭავაძის თქმულია:

„ლოთებო, ნეტავი ჩვენა,
დღეს მოგვეცა შვება, ლხენა...“ 50r-v.

26. „თურქის გაფი თავადის გიორგის თუმანოვი[ის]სა. თქმულია:

ემყის ზღვას როს შეველ ლაბირად, ვევი, ვთი,
უცილოდ ჩემსა შევლასა ვკონიბდი...“ 50v—51r.

27. [გიორგი თუმანოვი(?)] „თეჯლიში:
ოდეს გული, შენგან ბმული, ისაჯა,
უწყი, შენტვს ესრეთ ვისამარები...“ 51r.
28. „დავით რექტორის თქმული მუხამბაზი:
შეყრილან ერთად მკთოლვარენი უზადო მნათნი,
ვარღნი ზამბახთა ნაკაზმაენი და გიშრისა სათნი...“ 51v.
29. [დავით რექტორი?]:
„განვკრთი, როს ვნახე წალკოტს მსხდომარე,
სად ვარდი შლილობს, ფერით მკთოლვარე...“ 51v—52r.
30. „თავადის გიორგი თუმანოვის თქმული, რასტის გუშა:
ფეჟუცა კრონოსი დიადა,
მკრთოლვით პირს მონებიადა...“ 52r.
31. „თავადის დავით თუმანოვის თქმული ბოისალში(!) ჩინარის ხმაზედ:
ცე. უწყალო მარინო. გაჰმეკვთ(!), ვერ თქვა ქებანი,
შენვე კურნე წყლულემა და მეცა ცეცხლ-მოღებანი...“ 52r-v.
32. „თავადის გიორგი თუმანოვის აგან თქმული თანხმისი:
სრა არს უცხო საშვეგელი, სამოთხისა სადარია,
გარს წალკოტი ყვავილ მრავლად სუნსა აფრქვევდა სადარია...“
52v—53r.
33. „თავადის გიორგი თუმანოვის თქმული:
დახე მაის ბულბულო, ვით დღენი ნათლდებიან,
ზურმუხტის ფერად ველნი ნახად აჰყვავდებიან...“ 53r-v.
34. „თავადის გიორგი თუმანოვის თქმული:
რა ვარდი გაიაფდეს, ვინ ჰყოფს მისსა ქებასა,
ბულბული მაღლად იწყებს სამართლად ძაგებასა...“ 53v—54r.
35. „თავადის გიორგის თქმული გარიელი(!):
წალკოტს ყვავილი შვებასა, ხედვენ ლხინს, თამაშობასა,
მიეცნე ნეტარებასა, სქერეტენ ვარდთა იეფობასა...“ 54r.
36. „სოლომან ანჩისხატის დეკანოზის თქმული თანხმისი:
ეტრფის მთიებისა შესამკობლად გული ურვილი,
სწყურის გონებას: სამარადოდ მისი სუოვილი...“ 54r-v.
37. „რასტის გაფი ხმა, ალექსანდრეს თქმული:
სახე შენი მემახება, მებადა, სულ გამცავრცვა(!), რაც რამ ცნობა მებადა,
პატიმრობის მიმცა დაუსრულებელს, მღერად ოხვრა, ლხინად ოხვრა
მებადა...“ 54v.
38. „თავადის გიორგი თუმანოვის თქმული:
გი ჟამნო და ჟამნო, ყოფილნო ტკბილად,
ესრეთ სად წარხდით, სჩანთ აღარ ჩრდილად...“ 54v—55r.
39. „ალექსანდრე ქავჭავაძის თქმული:
თავისუფლად ნუ ვინ გონებთ, ვიდრე ჩემად მქონდა გული,
ერთხელ თქვენცა ტრფილემა ჩემებრ მწარედ დაგიმონებსთ... 55r.

ანდერძი: „სრულ იქმნა კელითა დავით თუმანოვისათა, წელს 1820, თუქსა ოკტომბერსა 21-სა“ (13r).

ზინაწერები: I ყდის v, 55v. II ყდის r-ზე.

391

კრებული—1822

54 ფ.; 31X21.8; ქალაღი; ტყავადაკრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათურები სინჯურით); თავბოლთ კაზმულობიანი და მონატული (4r, 36r, 37r, 44v); 1822 წ. (33r, 44v); გადამწერი—დავით რეკტორი (33r) და დავით თუმანოვი (44v); ადგილი—ტიფლისი (44v); დაუწერელია: 1r—2v, 3v, 16v—19v, 23v—35v, 36v, 45v—54v.

1. „ლიდის თამარ მეფას, გიორგი მეფის ასულის, დავითიან პანკრატოვანისა შესხმა, აბდულ მესია შავთელისაგან თქმული (ესე იგი მონაქრისტესი). ამან მოართვა გელათიდან მეფასა თამარს, რომელი იყო მდივანი მეფის თამარისა და შემდგომად იქმნა მონაზონ, და უწოდეს სახელად იოანე, რომელმან მოიგო ცხოვრება თვის გელათსა შინა, რომლისათვის იტყვის რუსთაველი შოთა (აბდულ მესია შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა).—

სამებით ღმერთმან, არსებით ერთმან, მომცეს მე სწავლა თქვენდა შემკობად,
გიძლვს ქებანი, მქაღს აქებანი, დავითის დავით ვჰსჯდე მუსიკობად...“
4r—16r.

შენიშვნა: თხზულებას წინ უძღვის თავფურცელი: „აოჲმა ანუ მშუგნიერ-სიტყუ-უაობითთა კელოვნებითა შეწყობილნი სტინნი, საშქებაროდ საკელოვინისა(!) და ძლევით განთქმულისა კელმწიფთაა მეფასა თამარ პირველისა, 61 მეფის, 3 გიორგის ასულისა ბაგრატიანისა, სრულიად ქვენა-ზენათა ივერიისა და სხუათა თვთამყრობელისა, და შრავალგზის მრავალთა მტერთა მძლეველისა, ქმნილი გელათის- მონასტერსა შინა და მუნითვე მორთმეული აბდულ მესია შავთელისაგან, პირველ ყოფილისა მდივნად ღირს საზსოვარისა მის მეფასა და შემდგომად მონოზონებისა მიღებისა მას მონასტერსა შინა იოანედ წოდებულისა“ (3r).

ბოლოში ერთვის: „ხოლო ჯამი ლექსთა ამთ უჯუმ თამარ მეფას და მეუღლისა მისისა დავით მეფის ქებისათა იქმნა ასრვა. დავით რეკტორი აღექსოვი აღექსის ძე“ (16r).

2. „სრულიად საქართველოს ქართლ-კახეთ-იმერეთისა და ხუთთა სამთავროთა და სხუათა მპყრობელის ბაგრატიონის მეფის გიორგის ასულის თამარ მეფას ქება ჩახრუხას ძისაგან, რომელი იყო ადგილთაგან არაგვისათა, თემით მოხევე. ესე მან დალექსა ოც მარცულონად, თითოსა ტაეჰსა შინა წყობილად, და მის გამო უწოდენ ქართულნი ჩახრუხაულსა:—

მო ჭილასოჭნო, სიტყუთა არსნო, თამარს ვაქებდეუ გულისკმიერსა, დიონოსისგან, ვით ენოსისგან, სრულნი ქებანი ამძლეთ(!) ძლიერსა...“

20r—33r²²

3. „წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის-დიმიტრის, ბაგრატიონის მიერ.—

შენ უწინარეს ყოველთა, საუკუნეთა მყოფელო, თვისსა დასაბამისა, თვთ თავსა შორის მყოფელო...“ 37r—44v.

შენიშვნა: წინ უძღვის მხატვრულად გაფორმებული თავფურცელი: „წამება წმინდის ქეთევან დედოფლისა, ლექსად თქმული წელსა ჩუთ-სა, იგლისის კა-სა დღესა“ (36r).
ანდერძი: 1. „თთუცსა იანუარსა რიცხუსა 26, წელსა 1822, ქს ფი. მაღალ ქეთილშობილი აღექსის ძე რეკტორი დავით“ (33r); 2. „დასასრული. სრულ იქმნა კლითა თავადის მდივნის ეგნატის ძის დავით თუმანოვისათა, 1822-სა წელსა, ჭებერელის 8-სა დღესა, ტფილისს“ (44v).
ინაწერი. მოიპოვება I ყდის v-ზე.

392

კრებული—1820

60 ფ.; 27,5×20,6; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბოლო კაზმულიანი (1v, 10r, 23v, 27r); 1820 წ. (27r); გადაწერილი—დავით თუმანოვი (4v, 9r, 27r, 43r); დაუწერელია: 1r—3v, 5r—7v, 8v, 9v, 27v, 43v—60v.

1. „აღსარება მართალ-მადიდებელთა სარწმუნოებისა.—1. მპრწამს და აღვიარებ წმიდასა სამებასა, ერთ-ლუთაებასა, ერთ-უფლებასა, ერთ-კელმწიფებასა, ერთ-არსებასა, ერთ-ბუნებასა, სამითა გუამითა...“ 4r—v.

შენიშვნა: ტექსტს დართული აქვს სურათი შემდეგი მინაწერით: „დავხატე და ვსრულეთ წარმოვაჩინე წმიდის სამების მაგალითი მე, თავადმა დავითმა, ეგნატის მდივნის ბებ თუმანოვმა, წელსა 1825-სა, თთუცსა მანის 26-სა“ (9r).

2. „ღისმეტყუფლება“: „ღე ნატურალი დეი კოვნიციონე. ბუნებითად ცნობისათვს მღთისა, პარალრაჩი პირუცლი.—ყოფა ღთისა და პატრივისცემა მისი ყოველთა შორის ბუნებითად არს დანერგულ, რომლისადა ქეშმარიტებისა ამის შემძლებელ ვართ ცხად ყოფად ცნობისა ძლით თავისა თვისსა...“ 10r—27v.

3. „შვიდთა მამაკვდინებელთა ცოდვათა და მათ დამამხოებელთა შვიდთა მადლთათვისა: „ამას შიგან არიან შვიდნი იგი მომაკვდინებელნი ცოდენი, რომელნიცა გულიდაჲ აღმოვლენ...“ 28r—43r.

ანდერძი: „სრულ იქმნა გამოკრებული ღთისმეტყუფლება ძალითა ღთისათა, კლითა მდივნის ეგნატის ძის თავადის დავით თუმანოვისათა, თთუცსა აგვისტოსა 26-სა დღესა, წელსა 1820-სა, გარდანუსხვითა სიჩქარით“ (27r; შდრ. აგრეთვე 4v, 43r).

393

ტიმოთე გბაშვილი: მარწმინი—1812

55 ფ.; 30×19,5; ქალაღი; ტყავგადაკრული ტვიფრული ხის ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); 1812 წ. (91r); გადაწერილი—დავით რეკტორი (91r, 92v); დაუწერელია: 1r—2v, 4v—6v, 7v, 18v, 31r—v, 40v—41v, 55r—v, 63v—64v, 74r—v, 86v, 91v, 93r—94v.

„ტიმოთე ქუთათელი არხიებისკოპოსი“: „შემოკრებული შვდთა მსოფლიო—

თა საღმრთოთა და სამოღუდლოთა წმიდათა კრებათა ერთად წმიდათა და ღმერთ-შემოსილთა მამათა ჩუენთა აღწერილთა წმიდათა წერილთაგან, რომელიცა უცხოებლად გეუწყებისთ წმიდისა ამის წიგნისაგან, რომელსა ეწოდების მარწყუ ხი.

იქმნა მადლითა და წამისყოფითა ღისათა წმიდა და პირველი მსოფლიო კრება ქრისტეს აქეთ ტიკ, მაისს კო, მეფობასა დიდისა კოსტანტინესსა, რომელი დაჯდა დასაბამითგან წელთა ხუთი ათას რვაას და მეათურამეტესა, ქალაქსა ნიკიას, ალექსანდრესითგან წელსა ქკივ, კალანდრასა იულისისასა.—ბრძენმან და ხუროთმოძღვარმან, სახიერმან და შემოქმედმან ღმერთმან ჩუენმან, ცთუნეშითა, გარეკმნით ედგმით, ბუნება ესე ჩუენი არა დივიწყა...“ 8r—90v.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. „ანდერძი მშრომელისა.—იქველის-მეტყულებობოდენ და იდიდებაოდენ ჩუენ მიერ პლი ერთი მბალი და მარსებელი ნაცვისა შორისისა, ცხოველთა და უცხოველთა სწორებით შემკრებელი და კეთილთა მიმართ მგრგულივად შემზავებული ...ამისთა შუენი მსოფლიოთი რა იქმნებოდენ კრებანი, აღიწერებოდა სიმტიკიცე სარწმუნოებისა და წარცემოდა საცებასა სოფლისასა. ხოლო მრავალ განთქმული ესე მართლ-მადიდებლობითა დიდი ივერია, მრავალგზისა რამართთა ოზრებთა შემციურებელიყო ამა წიგნთაგან, და გაკლესითანი საგანძურნი დაცარიებულ(!) იყვნეს საღმრთოთა წერილთაგან და კრებისა ესე წიგნი სრულებით არღარასადა იპოვებოდა, თუ ქრისტეს აქეთ რაოდენსა ჯამსა იქმნენ წმიდანი კრებანი. ანუ რომელნი მეფენი ჰსუფედდენ, ანუ პაპანი, რომელნი სცხობერებდენ და პოტირიტინი, რომელნი მოიწოდებენ კრებასა და ანუ პატრიარხნი, რომელნი ჰმწყსოდენ მას ჯამსა, და ანუ რომელსა ქალაქსა იქმნებოდენ კრებანი, ანუ წინააღმდეგონი მწულალებელნი ვინა იყუნენ ეპისკოპოსნი, მღუდელნი თუ ერის კაცნი, და თუ ვითარ ჰსუალებდენ, ანუ რომლითა სიტყვთა იტყოდიან წულაებათა, ანუ მართლ-მადიდებელნი ვითა პირსა უყოფდენ საწინასწარმეტყულოლთა და სამოციქულოთა მოძღურებითა, და ანუ ვითა ჰსწავლიდა დაუყვეს პირნი მათნი და შეიჩუენნეს, ანუ მწულალებელთაგან ვითარ იტანჯნეს მართლ-მადიდებელნი, ანუ კანონნი რაოდენნი დასხნეს ჰსჯულისანი კრებასა. ესენი, პრჩუენო, ზედმოიყვინით არა უწყოდით.

ხოლო მე, მდბალი ქუთათელ არხიეპისკოპოსი ტიმოთე, ვიძულე მართლ-მადიდებელთაგან, რომელთა იკვ ედუათ ჩემდა შეკრებასა ამათსა, არა მეცნიერთა უსწავლელობისა ჩემისათა და ვერ ურჩ ქმნილი ბრძანებისა, ვიწყე შეკრებად საღმრთოთა წერილთაგან, რომელი თუთ მაშინვე კრებასა ნათქუამნი და ზოგი შემდგომად კრებისა აღწერილნი წმიდათა მამათაგან, არა თუ ჩემით შემიწყვეს რაიმე, წმიდასა ამას კრებასა, არამედ თუთ ღირსთა პირისათა ნაბიჭვენი აღმოიგისეს, და ვუწოდე წიგნსა ამას მარწყუ ხი, მტკრთველ შუდთა ნაკურცხალთა ნამდვლ ესაისებრ ბაგე. ხოლო თქუენ, წმიდანო ღისანო, უკეთუ ცთომილება იხილოთ, ნუ უგულებელს მყოფთ, უნებელი უმეტერებისა და სიყრნე ფრიადი ზედან მედუა მე. აჲ ყრმანო საქართულოთსანო, ისწავიდედეთ რაად და ვითბედდეთ, უცებად მხბრველისა ჰსენებასა ნუ უგულებელს მყოფთ“ (3r—4r);

ბ. «კრების სახე, სურათი დავით თუმანოვისა» (7r);

გ. «საძიებელი წიგნისა ამის მარწყუხისა...» (92r).

მინაწერი მოიპოვება I ყდის v-ზე.

ანდერძი: 1. „დიდება ღმერთსა, სრულ მყოფელსა ყოველთასა, სრულ იქმნა ძალითა ღისათა. აღეჰსწერე მარწყუ ხი ესე გარყანუსხუთ შუდთა მსოფლიოთა კრებათა და კდ ათთა ადგილობითთა კრებათა ცნობანი კეთილშობილმან ალექსოვმან ალექსის ძემან. სიბრძნის-მოყუარემან და სრულიად კაბეთის საშუფოს რეკტორმან ავავითა 18, რაც ოდენ ძალ-მედუა მის-მისს ავავილს გასწორებას ეუცადე. დია ვეი

დედანი მქონდა და უმცროსი მწერლისაგან უკანონოდ აღწერილი. თთუტსა იულისსა იც, ქრისტეს აქეთ წელსა ჩყობ, ხოლო ქართულსა ქორონიკონსა ზედა ფ. კეთილშობილი აღექსოვი და ვით რეკტორი“ (91r).

2. „აღმწერლისაგან სიტყუა: ამ მარწუხს საძიებელი არა ჰქონდა. საძიებელიცა, ფურცლის ყოველს კიდურზედ ციფირი, ყოველს გვერდზედ ზედა წარწერა, მის-მისს ადგილს რიგით დაწერა, აგრეთვე სამოწმებლების ნიშნის მიცემა—მამათა წმიდათა, საღმრთო წერილთა, აგრეთვე მწულებელთა, ესენი ყოველივე მე, და ვით რეკტორ-მან გავუკეთე. მკითხველნი მალ იპოვიან, რაჟსა ეძიებენ ამის უკუტ მარწუხისასა“ (92v).

3. „წარმკითხველო ამის უკუტ იამბიკოსისა, თავად და ბოლოდ სახელნი განიცადენ, ორნივე დავით და დავით: ერთი ჰატრანისა და მეორე მწერლისა, კჳაღ, სამსახეობა:

დაუკონელად წარგიწერენ ეს გუარად
აღმწერებელსა წიგნისა მარწუხისა,
ვუწყი საერწყად არ მიმცენ, ამას გესავ,
იწურთი თუ ოდეს, ოხა მეცა მომაგი,
თუცა დღეს მკვდ ხარ, ხვალე ვარ მტუტრთა ქუტუმთ“ (92v).

4. „ღმერთმან მშვდობასა და დღეგრძელობასა შინა მოახმაროს მისს ბრწყინულებას თავადს თუ მან ოვს, პოლიცემისტარს და ვითს ეგნატი მდივანბეგის ძეს, რომელსაც ეს დაუწერე. და ვით რეკტორი“ (92v).

394

კრიბული—1825

112 ფ; 27×21; ქალაღი; ტყავადაკრული ტვიფრულიცა; მხედრული; თავბოლო კაზ-მულობანი და მოხატული (5v, 29r, 36r, 63v, 92r, 99r, 100r, 103v, 104r, 105r, 108v, 109r, 110v); 1825 წ. (29r); გადამწერი—დავით თუმანოვი (29r, 43v); ადგილი—ტფილისი (29r); დაუწერელია 1r—5r, 6v, 29v, 31r—35v, 58v, 61r, 63r, 93v—96r, 99v, 104v, 111r—112v.

1. „ჰამბავი მახმედი სი, თარგმანსა შინა ფსალმუნთასა მოყუანილი და წიგნთა მახმედიათაგან გამოღებული, და ნათესაობა მათი.—

გალობა, ფსალმუნი ასაფისი ბბ; ესე ფსალმუნი წინასწარმეტყუელმან აგარინთა ნათესავისა და ისმაიტელთათჳს ჰსთქუ...“ 7r—29r.

წინაწინა: ერთვის ა. [გენიალოგიური ხე აგარის შთამომავალთა] (6r); ბ. „თჳს მამისა მის მონაზონისა, რომელ ჰსძლედა ტფილისს მახმედიათასიბრძნითა თჳსითა.—

ბერიცა იგი, მონაზონი ბრძენ საღმრთო,
არაბთა, სპარსთა ენისა ზედმიწევნილი,
კურანის მარღ, მუყრთა, მულანთ დიდად მძლე,
მათთა საძაგთა დამოკიციებათა დამხსნელი.
ყოვლად ბრძნებრივად მპაეკრე სულის ძლით.
სიმდაბლისა გზით მავალი წმიდა იგი,
უთუალმღებელი, მახმედიათ შთავრისად
რაცა ვიხილენ, მისთჳს წერილინი მათგან,
უწყებულ კმნილ ვარ, ვითარმედ მაღალ იყო
ცნობათა შინა, და მმარხუელობათაცა
კეთილშობილად თქმულ არს მოძღუარი ესე.

კაც ყოველად მაღალ, სიბრძნის-მოყუარე ფრიად,
 ჰრანს ესე მისთა სიტყუა-წერილთა შინა,
 გარნა სახელსა ჰსდუმს ზედაწარწერილი,
 ოდენ ქართულად, ბრძნად და წმიდად გუაწყვებს.

ესე იამბიკონი მეფის იესეს ძის ანტონი კათოლიკოსის მიერ თქმული არს მის მონაზონისათჳს* (30r).

2. [ქრონოლოგიური ცხრილები]: ა. „მაჰმედიანთ ამირანი გინა მეფე[ენი] არაბიასა შინა.—პირუცულად გამოჩნდა მაჰმედ ჰსჯულის მღებულად შედგომილთა თვსთა, ქრისტეს აქეთ: 1. მაჰმედ მღებელი ჰსჯულისა მათდა 622...“ 36r—37v.

ბ. „აღწერა და წარმოჩენა სპარსთა მეფეთა.—მეფენი სპარსეთისანი, საკელნი და გუარნი მათნი. ვინ იყუცნენ და რომელსა წელსა ქრისტეს უწინარეს ვინ გამეფდნენ, და ანუ შემდგომად ქრისტეს რომელს წელს...“ 38r—43v.

გ. „კეისარნი ჰრომისანი.—1. კოსტანტინე დიდი, 316 შობილგან ქრისტესსა წელნი...“ 44r—46v.

დ. „სულთანნი(!) სტამბოლისანი...“ 46v—47r.

ე. „საილამ იწყო ნათესაობა ქართულთა მეფეთანი: ადამ, პირველი მამა ყოველთა, ევა დედა ყოველთა, ძენი ამათნი...“ 47v—51r.

ვ. „1. ჭარნაევზ. აბან აღმართა კერპნი არმაზ და ზადენ...“ 51r—55v.

ზ. „მთავარნი, ანუ მეფენი, ან ქორკოზნი ცერეთ-კახეთ-კუხეთისანი.—45: მთავარი ჯუანშერ ძე არჩილ მეფისა მოკუდა რა, მაშინ განჰსდგა გრიგორი მთავარი კახთა ერთმეფობილგან, ქესსა 787 წელსა...“ 56r-v.

ც. „ეგრის-აჟუხაზეთ-იმერთა მეფეთა სახელნი და გვარნი...“ 57r—58r.

თ. „როსისი კნიაზნი და მეფენი.—1. რუროკ აღვრდა კნიაზობაში—862...“ 59r—60v.

3. „თავი დასაწყისი უსჯულოსა მხმადისა და ქრისტიანეთა. გაბაასებისა, ლექსად ნათქუამი შემოქმედელის გურიულისა, არა განლათინებულისა იაკოვისაგან, ბრძანებითა 91 მეფისა გიორგისათა, ძისა მეფის შანაოზისათა.—სოლომონ ქსთქუა სიბრძნის პირველ დასაბამად შიში ღისა, სამ-გვამოვნის ღთაებისა, შემოქმედის მის ერთისა...“ 64r—92v.

შენიშვნა: ერთგის: „თჳს იაკო[ბ] მამისა პირუშლისა შემოქმედელისა, გურული-სა, არა განლათინებულისა.—

იაკოვ კაცი, სიბრძნის-მოყუარე ფრიად,
 კეთილ გამომთქმელ, მეშირე შვენიერ.
 მაღალ გონება, საუფხვე მოავალ-ცნობით.
 ღთვ მომგე მაღლთა, კეთილ მხმეველი მათი.
 ყოველად საკებელ, მაშინდელ აწინდელთად.
 იაკოვ ღირს არს ხსენებისა, ვილარმედ
 ჰმერებოდა ესე, სიბრძნის-მოყვარებისად.
 ღრმად გამოჰსთქმიდა, ძნელთა ახსნიდა ადვილ,
 კეთილ სულებად, მწყემსი მოციქულებრი,
 იერუსალიმს დაჰკდა, დაშრიტნა სიიენი.

ესე იამბიკონი მეფის იესეს ძის ანტონი კათოლიკოსის მიერ თქმული არს მის იაკოვ შემოქმედელისათჳს* (93r).

4. „ქება და დიდება წმიდისა და ერთ-არსისა სამებისა და ღთაებისა, ბუნებით განუყოფლისა, ხოლო გუამებით განყოფილისა, კრებათაგან დამტკიცებული, ლექსად თქმული მეფის თეიმურაზ პირუცლისაგან.—

აღვალო პირი, სიბრძნე და ძვრი, ზესთა ძალისა ჩემისა მბობად,
ლისათვს რამე, ნათლად არს ღამე, უღრმესსა რასმე თქვენად
მოთხოობად...“ 96v—99r.

5. „პირუცლის მეფის თეიმურაზისაგან თქმული, წმინდათა ქება ლექსად, ანბანსა ზედან:

ადამ ვახსენოდ(!) პირველად, თვთ ღთმან შექმნა რომელი,
აბელ და სეთ მოყვისითურთ, მთასა წმინდასა მდგომელი...“ 100r—103v.

6. „თავადის დავით ეგნატის ძისაგან თუქანოვისაგან თქმული ლექსა(!), თუთხმეტი ფრანგი და თუთხმეტი ურიანი რომ შეიყარნენ და ფრანგთ გარდაყარეს ზღვაში:—

ოთხ მკედართა ხუთი მოსპეს, ორსა ერთმან არა რიდა,
სამის პურობა ერთსა შებუნდა, ერთი ორსა ასე ცრცვიდა...“ 104r.

7. „ეს ანბან-ლექსნი სათარგმანებლნი ამიქანად, მეცნიერთათვის საამო, ხოლო უცებთათვის ფრიად საჭიროდ გულისხმის საყოფელნი, ნათქუამი პეტრე მგალობლის სიონელის ტფილისის ქალაქელის ნექაძეს მიერ, ჩახრიხაული.—

არსთა მაარსმან, თვთ დაუარსმან, სამოთხე შექმნა აქ აღამისთვის,
აღაგო მიწით, იგ ჯმულ ჰყო მიწით, მაშინა მკვლარ ჰყო აღამისთვის...“
105r—108v.

8. „ეს ვახტანგ ყაფლანის შვილისაგან[ნ] არის ნათქუამი ოთხ ტაეპიანი ამბანთ(!) ქება, ჩახრიხაულად:

ალაღებს ბაგებს, გულით დასადაგებს, ელვარებს, ვჭუუცავ ზე
ცეთერულად...“ 109r.

9. „ეს მეფის ვახტანგ მეექვსის ლეონის ძისაგან თქმული.—

მე უმცირესმან ძნითაგან, ვახტანგმან საკელღებულად,
ვჭქმენ ოთხ წელ მცხეთა, ურბნისი, საღვურ კამარა გებულად...“
109r-v.

10. „გაბაშვლის იოსების ნათქუამი ანბანთ ქება ელისაბედ ბატონის შვილზედ, რომელი იყო მეფის თეიმურაზის მეორის ასული, და მოქმელ ესე იოსებ—მოძღურის ზაქარიას ძე გაბაშვილი.—

ალკაზმე არე ასპიროზ, ამარტა ასად აგეა,
ბათა ბინდი ბროლ-ბაზმა, ბალახშ ბეზგი ბაგეა...“ 109v—110v.

ანდერძი: „სრულ იქნა კელითა მდიენის ეგნატის ძის თავადის დავით თუქანოვისათა, ქალაქსა ტფილისს, წელს 1825-სა, მაისის 10-სა, დავით“ (29r, შდრ. აგრეთვე 43v).

395

მოთხაზი—1770

235 ფ.; 27,5×19; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვირთული მუყაოს ყდა; მხედრული; თავბოლო კაზმულობიანი (72v, 115r, 180v, 228v); 1770 წ. (6v); გადამწერი—გნატე თუმანოვი (6v); დაუწერელია: 1r—5v, 230r—235r.

„წმინდა სახარება მათესი. თავი პირველი, ა.—წიგნი შობისა იესო ქრისტესი, ძისა დავითისი, ძისა აბრაამისი...“ 7r—228v.

წინაშენი: ხელნაწერს დასაწყისში ერთვის შემდეგი ცნობა: „აღმწერილი წმინდისა, ამის სახარებისა თავადი გნატე ბინდურის ძე თუმანისშვილი მსახურებდა ორთა საქართუშლოს მეფეთა, ესე იგი ირაკლი მეორესა და გიორგისა, მდივნობის ხარისხითა. და შემდგომად მათსა იმის იმპერატორების დიდებულების აღუქსანდრე პავლეს ძისაგან მიენიჭა ჩინი კოლლეჟსკის სოვეტნიკობისა პენციითვე, სამოცდათი თუმანი ვერცხლის ფული. გარნა რა დასწულდა სწულებითა წყალმანქისათა, რომელსაცა არა ჰრგო რა არა რომელთაგანმე მეურნალთა ტფილისა(ქ) შინა, ამისთვის წარიყვანეს ძეთა თვსთა თვსთა სოფელს კვეთუხანსა. შემდგომად შეემთხუა შას, სასოგანწირულსთა სიცოცხლისაგან, სწულებასა მას შინა მეურნალი გორის ქალაქის, სამოქალაქო, სახელწოდებით ნემცა ფრანც ივანიჩი რუჟეჟკა და წამლისა მისისაგან და უმეტეს შეწვევითა მღთისათა და სიმებითა თვსითა იცოცხლა სწულებასა მას შინა სამსა წელსა. გარნა მოიწია რა მას ზედაცა ბუნებისა იგი ვალი და ჰსენა რა განსლვა თვსი ამიერ სოფლით, სრულს გონებასა შინა მყოფმან მოუწოდა მოძღუარსა თვსსა და აღასრულა: აღასრუბა სინანულითა და ეხიარა ქრისტეს სისხლსა და ვორცსა. შემდგომად იკურთხა უკანასკნელი ზეთი და შემდგომად ამისა იცოცხლდა კდ დღე სამი, მოხვეული ღილადში მიტევენისა ცოდვთა მისთა. უკანასკნელი აღმოუშენდაცა მისი იყო მსვენობითა, რომელსაცა არა მიღებები მხედრულთა, არცა სმენა, არცა მოძრაობა. და ესრეთ მყოფმან სთხოვა რა ხატსა ჯვარებისა უფლისა ჩისა იესო ქრისტისა დიდებად სულისა მისისა, ნებისებრ მისისა მშვიდობით თქმასთან განჟტევა სული. ხოლო იყო შაბათი ღამე. დარჩომილიყო განადადამდის საათი ორი ღამისა, რომელი განთენებოდა მარტის 21-თი, კათი დღე, 1820-სა წელსა, ხოლო ქაოთულისა კეს ფც. ღმერთმან განუშენოს, სადაცა მართალნი განიჟტნებენ. და დაგვიტევა ძენი და ასულნი მისნი ირაკლისა დამხვევლენი. ხოლო მე, ძე მისი უმჯუნის(ქ), დავით. იქ დავესწარ და აღსრულება მისი მე აღესწერე. იყვნენ მუნ იესე, დანანაცა მუნ. ხოლო მე თვთ მიწოდებული ვიყავე მისგან(ქ)ვე ტფილისი დამ, დავით“ (6r).

ანდერჰი: 1. (გადამწერისა): „სახელითა საბიერისა არსება დაუსაბამოსა ღთისა, მამისა, ძისა და სულისა წმინდისა; რომლისა შეწვევითა და ძალითა კელ ვჰყავ წიგნსა ამას უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესაგან ბრძანებულისა წმინდისა სახარებისა აღწერად, მე უღირსმან და კაცთა უნარჩვევსმან თუმანიშვილმან ქართლისა და კახეთისა და სხვათა და სხვათა მკურთხევის მეფის მეორის ირაკლის მდივნობამ გნატე იმი, და ოაკა ოდენ ძალ-მედვა, სიმართლეს ვეცადე. ხუტურის სახარებდამ მხედრულად გარდმოესწერე. კელი უკეთესი ვიცოდი, მაგრამ თქვენც ყოველთა უწყით, თუ ჰბაზუკისა ჩვილი ასაკის მოსული კაცის აგებულება როგო[ო]ლტაცებული და დაუდგომელია და ერთსა კელხედ მისთვის ვერ დავსწერე, წყევას ნურკინ შემაძითელით, ღთისათვის გვევდრებით წიგნისა ამის კელად მიმღებელთა და მითხველთა. წესი არ არის გონიერთაგან თვალ უხილავთა წყვეა და უგებლითა ძაგებს ნაწროვისა და ნაღვაწისა მქისთა სიტყვითა განიჟტებან. დაიწერა წმინდა წიგნი ესე ძალითა მღთისათა წელსა ჩლო, თვისა აგვისტოსა კბ, გასულსა კეს უნც“ (6v).

2. „ქ. ღთის ბრძანებით დავბადებულვარ მე, თუმანიშვილი მდივანი გნატე, მკათათვის იე დღესა, ჩამე წელსა, კეს ულდ.“

ქ. ლთის ბრძანებით მომეცა და დაიბადა ჩემი შვილი გიორგი ქრისტიანობის იღ დღესა, ქს უამ წელსა.

ქ. ლთის ბრძანებით მომეცა და დაიბადა ჩემი შვილი იესე მთიბათვის(!) ა დღესა, განთიადსა, ქს უამ წელსა.

ქ. ლთის ბრძანებით მომეცა და დაიბადა ჩემი შვილი დავით ლეონობისთვის იღ დღესა, პარასკევს განთიადისასა, მთარე იყო კც, ქს უამ წელსა.

ქ. ლთის ბრძანებით მომეცა და დაიბადა ჩემი ქალი ანა მარტის კდ დღესა, ღამისა ბ საქათი იყო გასული, და მთვარე იყო ლ, ჩამწ წელსა, ქს უამ.

ქ. ამ ჩემს ქალს ანა ას ლთის ბრძანებით მოეცა შვილი და დაებადა ალექსანდრე გიორგობის იღ დღესა, ჩუე წელსა.

ქ. ამე ჩემს ქალს ანა ას(!) ლთის ბრძანებით მოეცა და დაებადა ქალი ნინო, ფებერვლის იღ დღესა, ჩუე წელსა.

ქ. ლთის ბრძანებით მომეცა და დაიბადა ჩემი ქალი ელისაბედ პარასკევ დღისით, სათნახვევარი იყო დღისა დარჩობილი, მთვარე იყო კთ, მაისისა ია დღე, ჩამწ წელსა, ქს უამ.

ქ. ლთის ბრძანებით მოეცა და დაიბადა ამ ჩემის ქალისა ელისაბედისაგან ქალი სოფო ი, ენკენისთვის კბ დღესა, ქს უამ წელსა, სამშაბათს ღამეს, ზ საათი იყო ღამისა გასული, მთვარე იყო იდ. :მ სოფოს მშობელი, ჩემი უბედური ქალი ელისაბედ, ამ თავის ქალის შობაზე ავთ გახდა მშობიარობითა, ოთხი თვე იავდა და ჩემის უბედურებით მიიცივალა იანერის კ დღესა განთიადისასა, ჩუთ, ქს უამ წელსა" (229v-r).

მინაწერები მოიპოვება I ყდის v-ზე, 229v-სა და 235 v-ზე.

396

კრებული—1805-1806

48 ფ.; 30,5X19; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ყდასა და ფურცლების კიდევში შეზოცვეთილი); ბოლოაკული; მხედრული; თავბოლო კანმულობიანი (პირველი საცავი ფურცლის r, 1r, 28r, 34v, 38r, 42r); 1805 წ. (35r); გადამწერი—ადვით ივანის ძე თუმანოვი 35r); ადგილი—პეტერბურგი (37r); დაწვერელია: 1v, 2v, 35v, 36v, 37v, 42v.

1. «მეტროლოია»: „შეყუანილება მეტალოლიისა საზოგადოდ, თავი 1.—მეტროლოია, ანუ ძველი/ზღაპარსიტყუაობა, არს მოთხრობა ერთათვის(!), ნიეთა და ბუნებითა მოქმედებათა ღთად აღსარებულთა ძველთა წარმართთაგან...“ 3r—34v.

შენიშვნა: მეტროლოიას წინ უძღვის: ა. ილუსტრაცია (ცენა-კაცი) პირველი საცავი ფურცლის r-ზე; ბ. თავფურცელი: -ცნობა ისტორიული და ლეოგრაფიული, ზღაპარსიტყუაობა. შეკრება რაოდენსამე ძველთა ღმერთებთა ელინთაგან ღთად აღსარებულთა, თარგმნილი რუსულსაგან ქართულსა ენასა ზედა საქართულოს მეფის ძის მემკვიდრის და რუსეთის ღმერთალ მთიორის და კავალერისა დავითისაგან" (1r);

გ. მთარგმნელის წინასიტყუაობა. სიტყვიერთა ცხოველთა ჯერ-არს სიტყვიერო-ყოფაჲ, გარნა სიტყვიეროფა გარდა კმარებისა წერილთასა აუა ეგების და არცა რამე საქმე წარბართების, რომელსა ზედაკა არს დაპოკიდებულ ბედნიერება ცხოვრებასა შორის კაცისასა... ამის გამო წერათა წემეცნებისა ერთასა(!) შერთა შეკრულმან გარდმოვიღე რუსულსაგან ენისა სიტხთა და წიგნთა საკმარი და შესაფერი ესე მაგალითი, რომელ მე ეთა ღო დ ი ა, ანუ ზღაპარსიტყუაობა ძველთა ელინთაგან ღთად აღსარებულთა, არს მრთელისა საბერძნეთისა და ევროპისა ნაცულად ყვავილთა

და ღვინისა კმარებული მაგალითი სტიხისა და წიგნთა ურთიერთისად მიმოწერისაჲ კმარებული, რათა ჩუენცა ქონებითა ესვეითარისა მაგალითისათა ვისწავთომცა გუარი წერილისა და სტიხისა შესაფერითა აღმსკეობითა(!). საქართუელის მეფის ძე ლენერალ მაიორი და კავალერი დავით“ (2r).

ანდრძი: „მეტოლოლია ეს აღიწერა კელითა თავადის დავით იგნატის ძის თუ მანოვისათა თთუქსა იანუარისა იზ-სა, წელსა ქესა 1805-სა“ (35r).

2. „ჩახსხა წამლისა ელექსირისა, გრძლად მაცოცხლებელისა, და თვსებისა მისისა.—სახელნი წამალთანი ლათინურად, რუსულად და ქართულად: 1 ალოე. სუკოტრინი...“ 38r—40v.

შენიშვნა: წინ უძღვის მთარგმნელის მიმართვა: „ბრწყინულყო კინაზო, მოწყალებე კელმწიფე, ზაალ საამის ძე ვე მარადის სოელის კეთილის მეძიებელმან თქუენის ბრწყინულებიანმან მაიძულა აწმყოსა ჟამსა შინა და ესთარგმნე ნუსხა ესე წამლისა, რომელიცა არა თუ მხოლოთ შენთვის, არამედ სხუათათვსცა სარგებელ იქნებეს. და რადგან უწყი მე, რომელ ესვეითართა ზედა გაქუსთ უკუემ სურული, და არც მეცხიერ იქნებით ამის შეშნადებისა, ესე საკუთრად თქუენთვის გამოვარჩიე და მოვართვე რომელ ვიყო თქუენის მეგობრობისა და ბრწყინულებისა მიერ დაუფრწყებელი. სხუანიცა დიად მრავალნი ესთარგმნე, დიახ კარგი კარაბადინი, და მსურს რომ დავაბეჭდინო და იმისგანაც იქნები წილდებულ, ვინმედის ეს შეიწიე სვედისათვს სულის გუბებისათვს და კუქის გამაგრებისათვს და გძლად ცხოვრების დაცვასათვს. სხუას თქუენს მშვიდობის ამბავს მოწერადე, რომელ დავწიებთ თქუენის ბრწყინულების პატივის ცემასა შინა და სამსახურისა უმდაბლესი მონა მეფის ძე იოანე, სკედიბრის 3-სა დღესა, წელსა 1800, პეტერბურღსა შინა“ (37r).

ბოლოს ერთის: „ესე ნუსხა პოეებულ იქმნა შუტის დონტურის სხუათა და სხუათა წერილთა შორის ირნესტა პერნესტასა, რომელიცა მოკუდა შობიდან 104 წელსა გარდმორდნისაგან და დაწიხლისაგან ცხენისა. ესე საიდუმლო წამლი დაცულ იყო შთამაძეულობასა და სახელუღს მისსა შინა, რაოდენამე შელოწადსა. ამ წამლის გამო იცოცხლეს პაპამან მისმან 130 წელიწადი, დედამან მისმან 107 წელიწადი, ბოლო [მა]მამან მისმან 112 წელი. მმარობდნენ იგინი ელიქსირსა ამას, რომელიცა მიღება სათანადო არნ რვის წუთისა, ანუ ცხრისა ყოველსა დღესა და საღამოსა წითლის ღვინით, ჩაით, გინა ცხურის წუნითა.“

სანქტ-პეტერბურღსა შინა დაიბეჭდა, ლუბერცის პრავლენიის სტამბასა. შინა, წელსა 1805“ (41r-v).

3. [ძირიანი]: „ამბავი პირუტლი და დასაწყისი ჩინეთის კელმწიფისა ხოსროვშასა და ძისა მისისა შირისა.—ყო კელმწიფე ერთი ჩინეთს, რომელსა საკელად ეწოდებოდა ხოსროვშა(!)...“ 43r—48v.

წყდებო: „... მალრიბის ქყანას ერთი კელმწიფე ჰყავს, საკელად ილიაი ჰქვანა“... (შდრ. 1894 წ. გამოც., ტფილისი. ძველი მწერლობა: შირიანიანი (გვ. 10,20).

397

კრებული—1810

60 ფ.; 22×18; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ხოგიერთი ფურცელი ამოვარდნილია); მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბოლო კაზმულობიანი (1r, 5r, 7v, 13r, 57r, 59r); 1810 წ. (57v); გადაწერილი—დავით თუმანოვი (57v); ადგილი—ტფილისი (57v); დაუწერელია: 1v, 2v, 23v—25v, 59v—60v.

1. „აქა კარი პირუტლი წიგნისა ამის, შესავალი, რომელსა ეწოდების“

სახელად მიჯნურთა ბადე, ამაღ რომე მიჯნურთა ბევრი საცთომელი. ჰსდევს და თავის შენახუა მართებს, რომე ბადე ა მას შიგან არ გაებას, თუარე გამოსხნა ძნელიდა, ამაღ რომე არა ყოვლისაგან შესაძლებელია მიჯნურობა. და თუ ვისმე მიჯნურობა გწადდესთ, ეს წიგნი აღმოიკითხეთ და ამ წიგნსა შიგან რაც ეწეროს. თუცა სრულიად გპირდეს, კელ ჰყავ საქმედ და თუ არა, თავი ამოდ შეინახე.—

ახლა გამოვიჩნი, დამერქუა სახელი მიჯნურთ ბადია,
გულდაკოდილთა აშიყთა სალხენათ დავიბადია...“ 3r—22v.

2. „აქა კარი პირუტლი ლეილ-მაჯნუნისა, სპარსულისაგან ქართულად გადმოთარგმნული მეფის თეიმურაზისაგან, სასმენელად საამო ყოველთა წიგნთასა.—

ღმერთო, რომელი თვთ სიბრძნით ხარ, სიბრძნის მომცემელობით, არსისა არა არსისა სიტყვთ დამბადე მთქმელობით...“ 26r—57r.

ანდგობი: „წიგნსა ამას, რომელსა ეწოდების ლეილ-მაჯნუნისანი, თუშცა ამბავი ესე საამო არის, მაგრამ ლექსი ცუდად შეეთხზავს ამის შემთხუტლსა. ორი და სამი დედანი ვნახე, რომელშიაც ესრეთ ეწერა, ამისთვის ვერ ვიკადრე ლექსთა გამოცულა. ვინათგან იყო ყოველივე ერთ სახელ ნაწერი, მხოლოდ ეს შევმატე წიგნსა ამას მე, გარდაწერიან ამისმან, წამკითხველათს სასიამოვნოდ და შეუწუხებლად ლექსთაგან წაკითხვაში სახენი და მოქმედებანი ლეილ-მაჯნუნისანი გამოვხატე. შესაბამს ადგილთა შინა არს, ნამდვილ დედანში არ მინახავს და რომლისაც დედნიდამ გადაეცწერე, არა თუ სახენი დაწაუტლნი იყვნენ, არამედ წერილიცა ძნელად წასაკითხი იყო, ჩემით დავხატე რომელთაც აღმოიკითხოთ ლექსნი ესე წიგნისა ამის, ნუ დამეგობთ. ამისთვის მიხეზი ანისი ზემორე მომისხენებია და მხატრობისთვისცა, რააცა ძალ-მედუა, ის შრომა დავსდევ. რომელიცა აღიწერა საუფლოსა ქალაქსა ტფილისს. მყრობედლობასა ქუშში საქართულთლოსა მისის იმპერატორების დიდებულების აღექსანდრე პაულეს ძისა და მთავრობასა საქართულთოსა შინა მყოფის ლენერალ ოტ კავალერის ალექსანდრე პეტროვიჩის ტორმუსოვისა და მმართველის არტერელიის ლენერალ მაიორის ჭეოდორ ისაჩის ახვერდოვისა, კელითა კოლდელესკის, სოვეტნიკის, თავადის, მდივნის ვგნარტის ძის, გუბერტკის სკვარტრის, თავადის დავით თუმანოვისათა, იანერის ჰესა, წელსა ქრისტესსა 1810, ხოლო ქართულსა ქეს ჟეც“ (57v).

3. „ამბანთ(!) ქება, ცხრა შაირად ნათქუამი.—

ანო, აჰა დრო და ქამი ჩემხედ მოდგა დასამზობლად,

ბანო, ბედი გამიშხამდა. ამაღ ვიქვენ ლახურ მსობლად...“ 58r—59r.

398

თუმანოვი ღვთის: გომბრავია—1816

106 ფ.; 21.3×17; ქალაღი; ტყავადარული ტვიფრული მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); თავბოლო კაზმულობიანი (10r, 17v, 22r, 59r; 1816 წ. (44r, 92r); გადამწერი—თუმანოვი დავით (44r); ადგილი—ტფილისი (44r); დაუწერელია: 1r—6v, 44r—52v, 92v, 95v—96v, 98r—106v.

1. [თუმანოვი დავით, მსოფლიო გეოგრაფია]: „მუყუანილება

ლეოლრაფისა შინა. —ლეოლრაფია არს აღწერა ქუჩისა, რომელსაცა დანიშნავს თვთ საკელი მისი ელლინურსა ენასა ზედა...“ 7r—44r.

შენიშვნა: გეოგრაფიას ერთის ამავე ავტორისა. —სახის ჩუცუნება: „განჩევისათვის საზოგადოდ კაცთა სახისა, აზიისათვის. —პირუცლი და ღირსი განხილვა ამთ სხვა და სხვა ჰაზრებისა არს ფეროვნებანი, მეორე სახეი სიდიდე, და მესამე თვისება ამა ერთა შორის. ყოველი ამთგანი წინასწარ განხილვთა თვისსამებრ სიერცისა შემდეგელ იყუნეს მოღებად მრავლისა ჰაზრებისა, არამედ ჩუცნ განესახლოთ შემოკლებით, რომელნიცა ჩვეულებრივი და უსარწმუნოესი არს...“ (53r—92r). ზ. „საძიებელი წიგნისა ამის რომელსა ეწოდების სახის ჩუცნება“ (93r—95r); გ. გომოზაზლობა“ (ტაბულა გეოგრაფიისათვის, 97r).

ანდერძი: „სრულ იქმნა ძალითა ღისათა კელითა კარანტინების ინსპექტორის ამხანაგის ტეტულარნის სოფეტრიკის თავადის მდივნის ეგნატის ძის დავით თუმანაშვილისა, აპრილის 20 დღეს, წელსა 1816, ქალაქსა ტფილისს“ (44r).

მიწაწერა I ყდის v-ზე.

399

ბიორბივსკის ტრაპტატი — XIX

12 ფ.: 34×22; ქალაღი (ცისფერი; უყდო; დაშლილი; ბოლონაკლული; მხედრული; XIX ს. (ჭებრნიშანი: 1817).

„სახელითა ღისათა, ყოვლისა შემძლებელისა ერისა სამწმიდაობისა შინა დიდებულსათა. —ადრიდგან ერთმორწმუნებამან ყოვლისა რუსეთის იმპერიისთა ქართველმან მსახურა მფარველობათა, შემწეობათა და შესავედრებლობათა მათ ერთათა და უგანათლებლესთა მათთა მფარველობათა წინააღმდეგითა მჭირებულთა, რომელთაცა ქვეშე შევრდომილ იყვნენ იგინი მეზობელთაგან თვისთა...“ 1r—6f.

შენიშვნა: ბოლოში ერთის ქართლ-კახეთის თავად-ახნაურთა სია (6v—12v).

400

დელაკორტი: ქართლისა და იმერეთისა აღწერა—1812

28 ფ.; 22×18; ქალაღი (ცისფერი; უყდო; მხედრული (სათაურები სინგურით): 1812 წ. (27r); გადამწერი—თუმანოვი იესე (27r); ადგილი—ტფილისი (1v, 27r); დაუწერელია; 2v, 27v.

მცირე ისტორია ქართლისა და იმერეთისა: „წერილი 17. ქართლი და იმერეთი. —შეძრწუნდით კელმწიფო ჩემო! მე განვეზადები შემართვად მასვე განზრახვასა ზედა, ვითარცა იაზონ, მწრავლ ვიქმნები მე კოლხიდასა შინა...“ 3r—26v.

შენიშვნა: უძღვის-მთარგმნელის წინასიტყვაობა: „ყოვლისა სოფლისა მოგზაური-სა, ანუ ცნობა ძვეუცლისა(!) და ახლისა სოფლისა, ესე იგი აღწერა ყოველთა აზრ დრო-

მდე ცნობილთა ქუცყანათა, ოფხთა ნაწილთა შორის სოფლისათა მპყრობელი, თვთოეულისა მზრისა მოკლისა ისტორიისა, მდებარეობისა ქალაქთა, მდინარეთა, მთათა, მზართებლობისა, ჰსჯულთა, სამეცდროფსა ძალია, შემოსავალთა, სარწმუნეობისა, მცოვარებთა მისთა ხნეთა, ჩუქსუღებთა, წესდებულებთა, მწავლთა, ხელოვნებთა, ვაჭრობისა, ტანისა ცემელისა, ყოფაქცევისა, საფოთო მზიარულებთა, სახლსა შინა ცხოვრებისა, აღმომაცენარეობათა, განსხუებულთა ცხოველთა, მკეცთა, მფრიწუცლთა და თვეზთა, სიძუტლისა ჩინებულთა შენობათა, ყოველთა საკუთარებთა ღირსთა აღნიშვნისათა და სხუათა, გამოცემული აბბატოჲ, დ ე ლ ა პ ო რ ტ ი ს ა მიერ, როსსიულისა ენასა ზედა თარგმნილი ტერანციულთაგან(!), ხოლო ქართულსა ენასა ზედა თარგმნილი როსსიულითგან (მხოლოდ აღენ ქართლი-იმერეთაი) ტფილისის საკეთილშობილის სასწავლებელის მოძღვრის პროტოიერის იოანე ქართველოვისა მიერ, 1811 წელსა, ტფილისს.

უწყება, მოკითხუა წვლთადმი. მნილუცლსა ამის წიგნისასა ფრიადი სურვილი მაქუნდა თარგმნად ჩნსა ზედა ენასა. გარნა ვერ შემძლებელმან სრულიად თარგმნად მისდა, ვთარგმნე მხოლოდ აღსწერ [ა] ქენისა ამის ჩნისა, ესე იგი ქაოთლისა და იმერეთისა, რათა სარგებელ ექმნას მკითხულთა ერთმემაულთა(!) ჩემთა მეცნათა, რომელ განთვსებულნი ერნი ნიადგ მეცადინაობენ განილუად ზნეთა და ჩუქსულებთა კერძობითთა ერთაცა, და რათა თვთ მათცა იმეცადინონ დაუყვევად ბზროტთა ზნეთა და მიღებდ განათლებისა. ტფილისის საკეთილშობილ[ო]ს სასწავლებელის მოძღვარმან პროტოიერი იოანე ქართველო[ვ]მან, მასუქ სასწავლებელსა შინა სასარგებლოდ მისად, 1811 წელსა, ტფილისს“ (1r-v).

თარგმანს ერთვის: „განყოფა თავთა ზედა“ (ხანდუკი, 2r).

ანდერძი: „აღუსწერე ესე მკირე ისტორია(!) ქართლისა და იმერეთისა მე, გორის უფხის(!) თავადმა, მისის იმპერატორის დიდებულების კელმწიფის არმიის პრაპურშიკმან იესე თუქმ[ა]ნ ოვქმან, სასაყდროსა ტფილისსა, მაისის ე დღესა, წელსა 1812“ (2r).

401

ბაჟანიანი—XIX

24 ფ.; 17,5×22,5; მოლურჯო ქალაღი; უფლო; თავბოლო ნაკლღი (აკლია შიგადა-შიგაც); მხედრული (სტროფების დასაწყისი სიტყვები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი 1814)

[ზექანიანი].

... „ამბობს რასმე ცუდ ტყუილსა(!), თან ცხენი მოუყუანია, მას, რაცა ახლდა საჭურჭლე, სხუა არა მოუტანია...“ 1r—24v.

წყდებო: „...სიბერითა ლაულად არის, გავს, თურმე ეშინიან.

თქვენგან მიკვირს, არ შეეგბით, მტერნი კმალსა მიგველიან...“

402

ყარამანიანი—XIX

31 ფ.; 22,5×17; მოლურჯო ქალაღი; უფლო; დაშლილი (რეეულგად); ბოლონაკლული (საშაურები სინგურით); XIX ს. (კვირნიშანი 1801).

„ქარი მეოთხე: ყარამანიანი. აჰბავი(!) ინდოეთ კელმწიფისა, რაჰაზამი-

ბა. ყაპარისა, აღლბან ადილისა, არყას სალსალისა, სულიმანის ბალისა, თარმანია ციხისა, შემდგომად ზღვათა კოშკისა.—იმ ქაშიად, რომ უშანშაჰმ ქეთანშა დაიმორჩილა კლმითა, შის უფროსს მძას რაიპაზამს მოხსენდა ესრეთ, ვითარმედ ერანიდამ ერთ კელმწიფე მოსულა, სახელად უშანშა ეწოდებოა...“ 1r—31v (შდრ. 1877 წლის გამოც., კარი «მეხუთე, ყარამანი იანი»“, გვ. 329).

წყდებო: „...და იმ დღეს, რაც ტანისამოსი ეცვა კელმწიფეს, ისიც ყარამანს უბოძა. ყარამანმან კელმწიფეს“... (შდრ. აღნიშნული გამოც., იგივე კარი, თავი: „აქა ყარამანისა აღლაჰანდილისა ომი ფიცხელი და ყარამანისაგან მისი სიკვდილი“, გვ. 356).

403

შოთა რუსთაველი: ვეფხისტყაოსანი—1818

226 ფ. (432 გვ.); 38X20,3; მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული (სათურები სინჯურით); ხელნაწერი ილუსტრირებულია, მოეპოვება თავბოლო კაზმულობანიც; 1818 წ. (449 გვ.); გადაწერილი—ჩარკვიანი მანოელ (449 გვ.); დაუწერელია: 5—8 გვ., 450—452 გვ.

ვეფხისტყაოსანი: „ამა ამბის დასაწყისი, პირუცლი, ამო და სასვენლად შუენიერი სწავლისათვის მოზაირეთასა, ტარიელს და ნესტან-დარეჯანს ვეფხისტყაოსნობით უხმობენ.—

რომელმან შექმნა საწყარო ძალითა მით ძლიერთა...“ 9—365 გვ.

შენიშვნა: უძღვის: ა. თავფურცელი „ვეფხისტყაოსანი, აწ ახალი დაბეჭდილი ქართულს ენასა ზედა ქაშა ამაღლებულსა საქართველოს მყრობელიასათა უფლისა უფლისა ვახტანგისა, შრომითა[და] წარსაგებელითა მისივე მყრობელისათა. გაიზართა კელითა კელმწიფის კარის დეკანოზის შვლის მიქელისათა, ქალაქსა ტფილისს, კრისტეს აქეთ ათას შვიდას და თორმეტსა, დასაბამიდგან ვიდრე აქამდე შვდათას ორას ოცსა“. (83-1);

ბ. «ბეჭდის იგავი».—

„გასინჯეთ ბეჭდის იგავი, მსმენელნო ნუ გაქუსთ წყინება...“ (გვ. 2—4).

ურთვის: ა. „თარგმანი პირველი წიგნისა ამის ვეფხისტყაოსანისა, თქული(!) ბატონისშვილის გამგებელის პატრონის ვახტანგისა.—მე ვსწერ ძმისწული მეფის გიორგისა და ძე ლევანისა, გამგებელი ქართლისა ვახტანგ წიგნსა ამას...“ (366—368 გვ.);

ბ. „თარგმანი პირველი წიგნისა ამის.—რომელმან შექ.: ღონ შექმნა ქულყანა, ქულყანასა მისცა ძალი თვისითა ძლიერებით...“ (369—449 გვ.).

ანდერძი: „მანოელ ჩარკვიანის მიერ აღწერილი, სტამბის ვეფხისტყაოსანი—დამ გარდმოწერილი უმეტეაქლოდ. ჩაკითხული და გამართულია ივლისის ოთ. წელსა ჩუჲდ, დავით რექტორი“ (449 გვ.).

404

თხრობანი სომხეთის საეკლესიო ისტორიიდან—1717

173 ფ.; 22,7X24; ქალაღი: ტყავადაქრული მუყაოს ყდა; სრული; მხედრული; ილუსტრაცია მოიპოვება 36v-ზე; 1717 წ. (173v); გადაწერილი—გიორგი მირიანთა ამირალას შვილი (173v); ადგილი—იფხადის ქალაქი (173v).

[თხრობანი მსოფლიო და სომხეთის საეკლესიო ისტორიიდან გრიგალ

განმანათლებლის თავკაცსაველთან ერთად: „მართაეულობითა ქარისტეს მეუფის ერადგული მამაცი შაგირადის სახელი ერაქაო გარიჭორა და რომა იკურათახა ქარისტესა ბაძანებითა ნათელის სახელი დაერაქაეო ლაუსავორაჩი...“ 1r—170r.

შენიშვნა: ანმეტი ორთოგრაფიით ორის შესრულებული, ხედმეტი ანქები განსაკუთრებით თანხმონებებს შორისაა სისტემურად.

ერთვის „შინაარსის ნუსხა: „ამა წიგანის ფურაცაეულებაში რაცა ჰასაწერია, ამითა იპოვანითა...“ (ზოგიერთი თბრბა ქართლსაც ეხება: 1. „ლწ ფარადაშია ქართალის ენითა რომა მიჯანურის უთარაქამნიათა“; 2. „ხმწ ფარადაშია ქართალის მარატუფიას მონასტარის სიკახოვლისა“ (170v—172r).

ანდერძი: „ქარისტეს მეუფის ამალაებებს უკანა ხანი გაველო, ვარიჭორას შაგირადობის სახელი ნათელის დაერაქაეო ლაუსავორანი და თავითანაცა და თავისი პატარიაქებანიცა ადამის აქეთა მარაქარაებასა თავიანთა ფელაბარობითა ქარისტეს დაბადების რომა ემოწამათა და ამათაც ოთახათავის მოწამობითა ქვეყანის დარიგებისა ყველა ეთარაქამანთა, რომა თავიანთა სამარავლოთა უღაფარობითა ქარისტეანონასებითა ქართალის სიტყვითა გარადეწაერაეთა, რომა თავიანთა მორაჯულაებულანი თავიანთა წინამაძღარაების დარიგებულ ქარისტეს დაბადებისა და ქვეყნის დარიგებისა და ისევე მათეულაობითა ტნითა, სულითა შეყარილობითა ამალაეუნისაც ყველა შეიტყონა და ილოცონა და ამა რიგათა ესა პატარა წიგანი ლაუსავორანის შორაჯულაებულათა კემაწიფებანი რომა იყვანენა იმა კემაწიფების დაროს თავადობითა იყვანენა თაუმიანითა გავარანი და ქართალის მადაიენათა ოთარის შავილასა ოთარას მიგარათავითა, რომა მარავალი სარაჯალის აწამებების რიგები წაიკითახონა და გარიჭორა ნათელის სახელეოვანის ბაძანებითა, მამითა, ძითა, სულითა მითამა მალაულობით ტანითა სულითა სამებითა ოთამა დაჭრიგებია ლაუსავორანის ბაძანებითა მარავორლა მიბანთაუნობითა ითაქავოს სახავასავითა მიაცელობითა, მარაქარებას ფელაბარობითა არითაქამოსა, ყურანაშიაც ისინ რუჭ ალაპობით უმოწამიათა, თაუ ამა რიგათა რომა დაუწერიათა, ჯაურან კარაგია და მე მოქალაქე მირიმანთა ამირალსა შავილამან გიორაგინა იეზიდის ქალაქას დეაწერე და მიგარათავი ქართალის მადაიენასა, რომა რამათონიცა წაიკითახონა; საბარალობითა გავახასენთა. ჩაუენი სავამარაჯაელო ბანებთა იყოსა და რამაცა ქარისტეანმან გავადირასოს, იმათაც ქარისტეს მეუფეს წინათა იხსანებოდანენ, ამინა. და თაუ რამ ანა სიტყვაოში, ანა სხვაფერად მეტი ნაკლები დაგაეწეროს. შეგავინადოთა, ქკს უე, ამინა“ 173r-v.

მინაწერები: 112v, 172r-v.

405

სჯულის კანონი და სამოძღვრო—1822

68 ფ.; 31,5×19,5; ჭაღლი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული; დაშლილი; თანაკლული; მხედრული (სათაურები სინგური); 1822 წ.; გადამწერი—დიმიტრი მღვდელი (64v); პეტრბურგი (64v); დაუწერელია 60r და 68v.

1. [წიგნი სამოძღვრო სკიმონ თესალონიკელისა]: „...აბ. თუ ავი ფიქრი გავივლია გულში მოსაწონებლად, ან მოგწონებია, თუ გონებადან(!) ძალში ავი ფიქრი ჩაგიტანებია და გაღვიძების დროს ნებით გვიმებია და სხვანი ამის.“

თანანი...“ 1r—9r (ეს ადგილი მეორე თავიდანაა: „მოწაფისაგან აღსარებისა თქმა ათთა მცნებისა“).

2. „სჯულის კანონი წმიდის დიდისა ბასილისა, რომელსა ეგულგების შემოკლება, გ. მ.—მოუღრიკნეს მუკლნი მოწაფემან მოძღვარსა და თქვას: აღგიარებ შენ მამაო...“ 9r—17r.

3. „სხვა კანონი კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა იოანისანი.—ეპისკოპოსი ანუ მღვდელი, ანუ დიაკვანი ვახშსა აიღებდეს, ანუ დაუტეოს ესევითარი კოშკა(?), ანუ აღიხოცოს მღვდელობისაგან...“ 17r—23r.

4. „დიდისა ბასილისა—აღმსარებელისათვის კანონისა დაჯერებისა და დაუჯერობლისათვის(!)—მეორმოცე და მესამე კანონი დიდისა ბასილისა ესრეთ ბრძანებს...“ 23r—24r.

5. „წმინდისა სვიმიონ თესალონიკელისა მიერ თქმული.—სვიმონ ნიტრაპოლიტი თესალონიკისა იტყვის, რამეთუ მღვდელთ-მოძღვართა აქვსთ მადლი...“ 24r—27v.

6. „კანონი შეცოდებულთანი, აღწერილი ნეტარისა მამისა ჩენისა იოანეს მიერ კოსტანტინეპოლელ მთავარეპისკოპოსისა, რომელსა მმარხველ ეწოდა.—უწყებულ იყავნ, ვითარმედ ესე ნეტარი იოანე მმარხველი უკანასკნელ იყო უფროს ყოველთა...“ 27v—32r.

7. „პლდ რიცხვი და განყოფილება ცოდვთა უნებლიეთთა და გარეშთა ბუნებისთა.—ხოლო არა თუ წიგნთა, არამედ აღსრულებმისაგანცა მრავალთასა გვისწავივის და არა ესე ხოლო, არამედ, თუ ვითარ ჯერ-არს გამოძიება...“ 32r—48r.

8. „განწესებული წმიდისა დიდის ვასილისა კანონი დღითი-დღე ცთომათანი, ვითარცა წმიდამან ბასილი განაწესა.—პირველი მოსვლა გულის სიტყვისა, რომელი მოუხდეს და გონებამან მსწრაფლ განიოტოს, რომელსა ეწოდების ბერძულთ პროსოგოლონ, უცვედელი(!) არს, არა შეე[რ]ეცხების ბრალად“... 48r—50v.

9. „კითხვა-მიგება ხარტოფილ[იკ]ისა იოანეს თქმული.—კითხვა: უკეთუ ჯერ-არს წმიდათა ნათელთასა თქმა...“ 50v—59v.

10. „ნათესაობა განჩეულია: „ნათესაობა სახელ არს მშობლობითი, ხოლო განიყოფების სამად...“ 61r—64v.

შენიშვნა: წინ უძღვის—[ნათესაობის ცხრილი] (60v); ვრთვის—[სარჩევი] (65r—68r).

ანდერძი: 1. „ოკლმბრის გ. ჩუკბ წელსა აღიწერა სამეტრებუნს(!) ხელითა მღვდლის დიმიტრისათა იელუსალიმ თაყვანისცემელისათა“ (64v);

2. „ესე სჯულის კანონი და სამოძღვრო მე, დიმიტრი მღვდელმა გარდამოვსწერე სანქტ-პეტრებურლსა შინა, საჩუფუსა(!) ქალაქსა; წელსა ჩუკბ, მაისის 28 დღესა“ (65r).

406

პატიოსან თვალთათვის—XIX

8 ფ.; 34×22; ლურჯი ქაღალდი; უცდო; დაშლილი; თავნაკული; მხედრული; XIX ს. (ჭერინიანი 1821).

[პატიოსან თვალთათვის]: ...„იასპი არს ქუა, სპეკალი, თუალი პატიოსანი, მყარ ვიმსიერი(?) , რომელსაცა აქუს უსაკუთრეს უბირატესად ფერი მწუანე მსგავს ზურმუხტისა...“ 1r—8r.

407

სულხან-საბა ორბელიანი: სიბრძნე სიცრუისა—1822

83 ფ.; 20,5×16; მოლურჯო ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა (ხედა მოცილებული); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1822 წ. (83v); გადაშვარი—ფურული გიორგი ხაა-ლის ძე (83v); ადგილი—მოსკოვი (83v).

„წიგნი სიბრძნე სიცრუისა, ნათქვამი სულხან ორბელიანი-სა ქამსა სიკბუთისა თვისისასა.—იყო კელმწიფე ერთი, რომლისა საქმენი არაეისგან მოიგონებთან, რომლისა სიკდილისა და სიქველისაგან ევეოდენნი მოწყალებანი შეკრიბნა გულსა თვისსა, თავად არა აღიბრძნობდა...“ 1r—83v.

ანდრძი: „დაიწერა წიგნი ესე მალხენელი და მარტოსა გამძღვებელი. სიბრძნე სიცრუე და წოდებული. ხელითა გიორგი ყურული სხალის ძისათა, სამეფოსა ქალაქსა შინა მოსკოს, წელსა ჩუკ. სრულ იქნა თვესა იანვარსა, დღესა ზუთშაბათსა, რიცხვსა იბ (83v).“

408

კრებული—1830

189 ფ.; 20,2×16,5; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; ნაკული; დახიანებული (ამოცვენილი ფ. ფ. 8 და 9); მხედრული; 1830 წ. (145r); დაუწერელია 145v და 161v.

1. მთხილთარ სევასტიელი: „თვს კელოვნებისა სარიტოროჲსა, ესე იგი სამჭევრმეტქოჲსა, წიგნი ა. თვს საზღურისა სამჭევრმეტქოჲსა და წუა-ლებისა ნაწილთა მისთასა, თავი ა.—მჭევრმეტქოჲსა, რომელიცა ითქმის რიტორებად, არს კელოვნება საკეთილმეტქო...“ 7r—143r.

შენიშვნა: წინ უძღვის—„წინასიტყუაობა, ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ არხიეპისკოპოსისა ყოვლისა საქართულოჲსა, დავითიან ბაგრატიონისა, ირაკლის მიმართ მეორისა, ძმისა თჳსისა, მეფისა ყოვლისა საქართულოჲსა, დავითიან ბაგრატიონისა, ირაკლის, დავითიან ბაგრატიონისა, ყოვლად ბრწყინვალესა მეფესა ყოვლისა საქართულოჲსასა, მის მფეობის სიმაღლეს, ჩემს ყოვლად სატრფოს ძმას (მღრ. ბელნაწ. № 256, შენ. ბ; 1r—6v).“

ბოლოს ერთის: „პინაქს-სიტყუაობა...“ (144r—145r).

2. [ლოლიკა] „... § 16. ყოველსა საზოგადოსა აქუს შესმენაჲ თვისი ქუც-მდებარესა თვისსა ნიეთსა ზედა...“ (ლევანსკენელი §-ია: 110).

ანდერძი: „სრულ იქნა წიგნი ესე, იყავნ სადიდებულად შენდა სიტყუაო ღისაო და სიბრძნეო, თვესა იან[ვარსა] იღ, წელსა ჩუღ“ (145r).

409

გვიგზგვინი—XVIII

105 ფ.; 21,3×17; ქალაღი; ტყავგადაქრული ტვიფრული ხის ყდა; ბოლონაკლული მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.]; გადამწერი—ზაქარია გაბაშვილი (91v).

„ღთიე შენიერნი თხრობანი, სულისა ფრიად სარგებელი, რომელსა ეწოდებთ გვირგვინი, თავი პირველი. მღვდელ-მოქმედებისათვის და საიღუმლოსა გამოცხადებისა. თხრობა ა. გამოცხადებისათვის წის საიღუმლოსა და სიყვარულისათვის. ღმერთი, რომელი სიყვარული არს ნამდვილე. რომელი ეგოს სიყვარულსა ზედა, ღმერთი მის თანა ჰვიეს და იგი ღისა თანა, რამეთუ ესე არს დიდი და პლი მცნება, ვითარცა აღუთქუა სახელითა მისითა შეყვებულთა შორის ყოფაჲ...“ 1r—105v.

წყდებთ: „...გამოიწერტ გულსა ზედა, თავო ჩემო, ჟამი სულთ ბრძოლისა და გამოიხატე მკერდსა ზედა საშინელი მგორედ მოსვლა ქრისტესი. ნუ არცხვენ ამ სოფელსა ქრისტიანობასა...“

ანდერძი: „ზაქარიამან. ყოვლად უღირსმან ხუცეს-მოძღვარმან, ხოლო სქესითა ვიდრემდე გაბაონმან. უფერადთ ლექსთ მიერ მდაბიურთა ენათა ზედა წარესწერე ექვს წილად თხოვა ესე ღისა მიმართ. გლოვა არს მქუნვარება(!) სულისა ღმობასა შინა გულისა მოწყალებისასა, მარადის საწყურელისა ზედა დადგრობითა მემიებელი, ტყვილით მოგონება და გოდება თვისთა ცოდვათა ზედა“ (91v).

410

სულხან-საბბა ორბელიანი: პართული ლექსნი—1802

237 ფ.; 22×16,7; ლურჯი ქალაღი; ტყავგადაქრული ტვიფრული ხის ყდა (ნაწილობრივ მოშორებული); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1802 წ. (237r); გადამწერი—დავით ხუცესი (237r); დაუწერელია 6v.

„ანი არს პირველი ასო კვიანი და ართრონი, მრავალრიგად და თავად მოვალს ყოველთა სიტყუათასა და ბოლოდცა, ვითარცა ზეით დამიწერია. აქა იწყებიან ლექსიკონი ქართული განმარტებულად ენათა, რომელსა თანავე ლათინთა, თურქთა და სომეხთა თანა უწერია. ა. იხილე აქა, თუ ვითარ გაჰყოფს აობასა და მყოფსა. მყოფი ზოგადი სახელი არს არსებისა და შემთხუცვიითისა...“ 7r—235r.

შენიშვნა: ლექსიკონს წინ უძღვის: ა. „ანბანი პირველად. სასწავლონი ყრმათანი“ (1r); ბ. „არაბული სათუალავი ნულით“ (1r); გ. „ღრამჭატიკათა რომელიანი“ (2r)

დ. „ღრამატიკათა ვითარებანი“ (2r); ე. „ღრამატიკა სადაობათა“ (2v); ვ. „საქცენო-
ხუთთა კოვანთა ასოთანი და სხუთა თავბოლოთანი“ (3r-v); ზ. „ანდერძ-ნამაგი ამის
მუშაკისა, ფრიად დამაშურალისა მოსწავლეთას, გარნა მრავალნი მოსწავლენი მგმო-
ბარ და მოკიცხარე იქმნებიან შრომისათვის და არა სახეწავად მისცემენ ლოყუასა“
(4r-5r); ლ. „ქარაგმანი, პროსოდიანი“ (5r-v); თ. „ესე ოთხნი ნიშანი ქუნის მზომე-
ლობის ხელგეგმებისანი არიან“ (5v); ი. „ესე ნიშანი სადაცა სხენან, მიგასწავლის ცხო-
ველი არს, თუ მცენარე“ (5v-6r).

ბოლოში ერთვის: ა. ანდერძი სულხან-საბასი: „ამ წიგნისა მომღვაწებელსა-
სულხან-საბა ორბელიანსა ზოიხსენებდით, რამეთუ დამაშვრალ არს ამის პოვნისა და
შეწყობისა, რამეთუ თვითოულნი ლექსნი საღოთა და საეროთა წიგნთაგან ნუსხით
ამოულია და აქა დაუსხამს და დაუდგია. დიდით გულსმოდგინებითა დამაშვრალა. შრო-
მის მის ნაცვალ-საგებლად შევაგედრებთ ლა და ვეტყვი: ღმრთა შეიწყალს საბა-სულ-
ხან ორბელის ძე“ (235v); ბ. ლექსი „მეფის ვახტანგის ნათქვამი.—

სიყრმიდან იყო მუდამად სიბრძნისა სწავლის მსახველი...“ (235v);

გ. „საბას ნათქვამი.—

ამ ლექსიკონის რიგები თუ ბრძენმან დამიწუნოთა...“ (235v);

დ. Curriculum vitae (აწიხე: 235v-236r); ე. „მოხელენი, რომელნი არიან ქარ-
თველნი და რომელთამე კარლარა უწოდენ და დავიწყებებს და სხუა თურქთა ენათი(!)
მოუღიეს მისად ნაცვალად“ (235v-237r); ვ. [ქორონიკონი] (237r).

ანდერძი გადამწერისა: „მე უღირსმა ხუცესმა ვხზაბე უვიცად ლექსიკონი-
ესე. გვედრები, ოხა მაგეთ შრომისათვის, დავით“ (237r).

411

ჰარამანიანი—1800

I—XII+201 ფ.; 21,2×17; თეთრი და ლურჯი ქაღალდი; ტყავგადაკრული ტვიფრული
ხის ყდა; დაზიანებული (ფ. 198 ამოვარდნილია); მხედრული (სათაურები სინგურით, სხვადასხვა
ხელით); 1800 წ. (200v); დაუწერელია ფ. ფ. I—XII, 30v-31r, 43r-v, 56v.

[ყარამანიანი]: „ეს ამბავი დაუტეოთ და შიმალშას ამბავი მოგახსენოთ.—
სამქმა დღემ გავლო შუაზედ, შიმალშამ უბძანა ყარიზაზმს, ხვალ ჩვენის საქმისა
როგორ უნდა ექნათ...“ 1r—200v.

წყდება „...და შემდგომად ყოვრიბიანი შირი შინისა ომისა ამბავი მო-
გვითხრობს, ღთით ამას უკან მოხსენდება“...

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის ან ბ ა ნ თ ქ ე ბ ა (ნაკლული).—

...„დოესსა ვიყავ სააურეთ, დირბს მისვლა მენბავს რომელსა,
დავითს ვისახურებ დანიელ, მაღალთ საყდარბ მედომელსა...“ (201r-v).

ანდერძი: „შემთავდა(!) ეს წერილი ქს უპე, თებერტრის(!) ბ“ (200v).

412

შოთა რუსთაველი: ვიფხის-ტყაოსანი—XIX

128 ფ.; 21,5×17; ქაღალდი; ტყავგადაკრული მუყაოს ყდა; თავბოლო ნაკლული; და-
შლილი; დაზიანებული; მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (ვერინიანი 1803).

[ვეფხისტყაოსანი]:

...„რა სცხა, მეფე მოვიდაო, ჰკრა მათრახი მისსა ცხენსა,
მასვე წამსა დაიკარგა, არ უნახავს თვალსა ჩვენსა...“ 1r—128v. (საიუბი-
ლეო იამოც. სტროფი 97).

წყდებ: „...რა ნახეს, კარნი გაახენეს, ქალაქით გახდა ზრიალი,
სამთავე სამგნით მიჰართეს, თავსა მით უყვეს რიალი...“ (საი-
უბილეო გამოც. სტროფი: 1414).

413

მინითარ სემასტიმლი: რიტორიკა—XVIII

120 ფ.; 19,5×16,2; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა, ქალაღი; მხედრული (და-
საწყისი სინგურით, ხვეული ასომთავრულით); [XVIII ს].

„თვს კელოვნებისა სარიტოროჲსა, ესე იგი სამკვერმეთქოჲსა, თვს საზ-
ღურისა სამკვერმეთქოჲსა და წუალებისა ნაწილთა მისთასა, თავი ა.—მკვერ-
მეთქუცობა, რომელიცა ითქმის რიტორეზად, არს კელოვნება საკეთილმეთქო.
ითქმის კელოვნებად, რომლითა ეზიარების სხუათა ყოველთა კელოვნებათა,
ითქმის საკეთილმეთქოდ, რომლითა სხუაობს სხუათაგან ყოველთა კელოვნე-
ბათა...“ 7r—118r.

შენიშვნა: წინ უძღვის—. თავფურცელი: „მინითარ ყოვლად ბრძნისა მოძ-
ღურისა სომებთასა სეფასტიკლისა კმნილი წიგნი რიტორიკა სარგებლად
ყრმათა სწოლის შინათა, ქართულსა კმახა ზედა გარდამოღებთ შრომილი ანტონის
მიერ არხიეპისკოპოსისა, ყისა საქართულოჲსა, დავითიან ბაგრატიანისა, დროსა უქმ-
თილმსახურესისა ყოვლად უბრწყინუალესისა და უმაღლესისა მეფისა ირაკლი მე-
ორისა, ყისა საქართულოჲსა მამათ-მთავრობასა ანტონისსა, წელსა დასაბა-
მითგან სოფლსა 7272. კორციელად შობითგან სიტყვსა ლთისა 1764, თთუჲსა მეშვი-
დესა, რიცხუსა 10“ (1r); ბ. „წინასიტყუაობა—ეპისტოლე მიწერილი ანტონის მიერ
არხიეპისკოპოსისა ყისა საქართულოჲსა, დავითიან ბაგრატიანისა, ირაკლის
მიმართ მეორისა, ძმისა თვისისა, მეფისა ყოვლისა საქართულოჲსა, დავითიან ბაგრატი-
ანისა...“ (მდრ. ხელნაწ. №256, შენ. ბ; 1v—6r).

ერთევის: „პინაქს-სიტყუაობა სარიტოროჲსა კელოვნებისა, ესე იგი სამკვერმეთ-
ქუთაჲსა“ (119r—120v).

414

კრებული—XVI-XVII

95 ფ.; 18×13,3; ქალაღი; ტყავადაკრული ხის ყდა (ყდის შიგნით გაკრულია ყვავი-
ლებიანი ქსოვილი); დაშლილი; თავნაკული (აქლია 4 ფ.-ლი); ნუსხური (სათაურები სინგუ-
რით, სწვადასხვა ხელით); [XVI—XVII ს.].

1. [კრებადინი]: „...მრთელისა კაცისაგან ზაფხულის აღებად არა კამს,
და უფროასლა ხოლო მოკმეთაგან—მისითგან ვიდრე ეწყნიალმდე. და თუ
გუცლმან უქმინოს, ანუ სნებაჲ რამე ძნელი ეცეს, ვითა ზემოთ წერილ არს,
შიცირედ აიღონ. და სხუაებრ ჩვლნი ყოვლად დაეახლებიან, ვინცა მოწამლული
... იყი. ს. მეტ. ლი მკურს ლე არს ც ა ც' ც ლს ...“ 1r—79v.

2. „წესი და განგებამ, რომელი აღესრულებს კურთხევასა მეფეთასაჲ.— და ჰრქუა სამოილ იესეს: ესე ოდენ არიან ძენი შენი, არსლა ყრმაჲ უმცირესი და მწყემსი იგი სამწყსოჲსა. და ჰრქუა სამოილ იესეს: მოავლინე და მოიყვანე იგი...“ 80r—87v.

3. „კურთხევად ერისთავისა. — რაჟამს მინიჭებდეს ღმერთი პატივსა ერის-მთავრობისასა, განიბანოს ყლი გუამი და შეიშოსოს, ვითარცა შუტნის მეფეთა, და სამხრის რეკონ ქამსა და წარმოადგინონ ერისთავი იგი...“ 87v—89r.

4. „ლოცვად კურთხევასა მიპრონისასა დიდსა ხუთშაბათსა, რომელი იქმნების პატრიარქისა მიერ. — შემდგომად აღსრულებისა განგებისა ყისა ქამის-წირვისა ვიდრე სიწის შეყვანებადმდე, რაჟამს წმიდად იგი მსხუტრპლი შეჰყვე[ა]-ნდეს წმიდად საკურთხეველად...“ 89r—90v.

5. [ცხენის კარაბადინი]: „თუ ცხენსა ჩხუტრა წაეკიდოს და კიპი უსრვდეს, იქითაჲქეთ დალი დააეღე. რომ კიპი შუაზედა დარჩეს ასრე...“ 91r—94v.

შენიშვნა: 1. მინაწილები მხედრულით მოაბოვება 90v-სა (იხსენიება აფხაზეთის კათალიკოსი ეფთვი მი) და 95v-ზე (იხსენიებიან აფხაზეთის კათალიკოსი ეფდემონ და დეონ და დიანის); 2. 13v-ზე მოთავსებულია სამკურნალო მცენარეთა ქართული ტერმინების შესატყვისობა უცხო ენაზე (მხედრულით).

415

კატეხიზმო—XIX

მწ. ფ.; 20,6×16,5; მოლუჯო ქალაქი: მუყაოს დაზიანებული ყდა; ნაკლული; დაშლილი; დაზიანებული (ფ. ფ. 1-სა და 12-ს ტექსტის ნაწილი მოხულო აქვს); მხედრული; [XIX ს.]

[კატეხიზმო]: „კატეხიზმოს არს სწავლა შემოკლებული, თუ ვითარ ჯერ-არს ცნობა ღისა და მოქცევად მცნებათა მისთაებრ, ამისდა მომართ მოგვყუნს ჩნ თვთ ბუნება და აღმრცვლება(!) ღისა და ესრეთ კატეხიზმოს განიყოფების ორთა ზედა ნაწილთა მპყრობელთა თვს შორის...“ 6r—17v.

შენიშვნა: წინ უძღვის ცნობები (ზოგჯერ კითხვა-მიგების სახით) საღვთო წერილის თემებზე (1r—5v). ბოლოში ერთის—ა. სამი სტროფი ვარდ-ბულბულიანიდან.— „ჰე [არ]ს[ა]სა შამოქმ[ე]დო, შენგან არის ყოვლი ფერი...“ (17v); ბ. [თარგმანება სომეხთა წვალბათათვის, თუ რომლითა შეიჩვენებიან სომეხნი]:

...„კა. რამეთუ აოცა ერთსა რასზე ლოცვათა შინა მათთა დაუტო საჯულად თქმად შამაო ჩვენოსა, არცა იტყვიან რათურთით, ყოვლადვე შეჩვენებულმა არს ხსენებ[ა] მათითი“... (18r-v).

წყდება: „... და მოიყვანებენ მათ კართა თანა ეალესისათა და სახელს სდებენ სამეუღლად მსხერპლად. ესე იგი არს მატლად. შეჩვენებულმა არს ხსენება მათი...“ (მდრ. მ. საბინინი „საქართველოს სამოთხე“. 1882 წლ. გამოც., გვ. 634,3-30).

416

სულზან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსიკონი—XVIII

130 ფ.; 19,5×14; ქალაღი; უცღი; თაბოლო ნაკლეღი; დაზინებულღი (სინესტისაგან დალაქავებულღი, ზოგან მელანი გაზუნებულღი და ტექსტი არ იკითხება: 32v, 33v, 34v, 35v...); მხედრული; [XVIII ს.]

[ქართული ლექსიკონი]: ...ბაღბალუკა, ბალთა, ბალთვა... 1r—130v.
წყდებ: „... შუა, შულო“...

შენიშნა: ხელნაწერი ნასწორებია, მოცემულია ქართული სიტყვების უცხოური შესატყვისები, მითითებულია წყაროები, ჩამატებულია სიტყვები (სხვა ხელით, სინგურად).

417

ქიბული—XVIII

193 ფ.; 19,5×16,6; ქალაღი; უცღი; თაენაკლეული; დაზინებულღი (ფ. ფ. 1 და 141-ს ტექსტის ღიდი ნაწილი მოხეული აქეს); მხედრული (1—134v; 186v—193v) და ნუსხური (135r—186r); გადამწერი (ნაწილისა 1r—134v)—პეტრე ამბროსაძე (99v; 134v); დაუწერელია: 100r—103v.

1. [მეფის კურთხევის წესი]: ...„უკეთუ მამა არა უვის მეფედ დასადგინებელსა[...] დაუდგენ ორთა სელთა მეფესა და კათალიკოსხა...“ (1,16)—1r—9r.

შენიშნა: „უფაღო, სასუფევეღი დაუშკიდრე ამის მთარგმნელს რუსულისაგან ქართულად ბატონისშვილს აღექსანდრეს“ (9r).

2. „მიიქცა პეტრე და იხილა მოწაფე იგი, რომელი ჟეგარდა იესუს უკანით მისა მავალი: სიტყნი არიან აწინდელისა ამის ჩნ მიერ საღღესასწაულისა, მოციქულისა წმიდისა იოანე ღისმეტყლისა, წმიდა სახარებასა შინა მისსა წერილი, თავი კა, დასაწყისი. ნიე.—ღმერთი სიყუარული არს მსმენელნო მართლმადიდებელნო, გარნა სიყუარული დაუბადებელი და ყოველთაგე დაბადებელი...“ 9v—18r.

3. „სიტყა ა. შემდგომად პასექისა, სამართელისათვს.—წყაროჲ წყლისა ცხოველისა მდგომარე არს, აწ ჯურღმულსა თანა იაკობისსა და სწყურის მსმენელნო, მართლმადიდებელნო, რომელმან გარდააქცია კლდე ტბად წყალთა და კლდე განუკუცთელი წყაროებად...“ 18v—26r.

4. „სიტყა დღესა ხარებასა ყოვლად წმიდისა ღისმშობლისა.—გიბაროდენ მიმარღებულო, უფალი შენ თანა, კურთხეულ ხარ შენ ღედათა შორის...“ 26v—39r.

5. „სიტყა ბ. მიცვალებესა ყოვლად წმიდისა ღისმშობლისასა.—აღღვა მარიამ და წარვიდა მთად კერძო მსწრაფლ ქალაქად იუდასა. სიტყნი. არიან

საღოთსა მახარებელისა ლუქასნი, თავსა პირველსა და დასაწყისსა მეოთხესა წერილნი...“ 39r—46r.

6. „სიტყა დღესა ყოვლად წმიდისა ტაძრად მიყვანებისა.—ვინ არს ესე, სიტყნი არიან ბრძნისა სოლომონისნი ქებასა შინა ქებათასა, თავსა ვ წი-რილნი...“ 46v—55v.

შენიშვნა: სტატიის ბოლოს გადაწერის ხელით მიწაწერია: „უფალო, შეიწყალე ამისი მთარგმნელი ბატონის შეილი ალექსანდრე, ან“.

7. „სიტყა გამოჩინებისათს ყოვლად წმიდისა ღისმშობლისა, ოდეს გამო-უჩნდა ქაბუჯსა ერთსა ქალაქსა შინა ყაზანსა, გ. მ.—დღესა ამას სულიერისა დღესასწაულისასა, დღესა შვეებისა საღოთსასა ვღღესასწაულობთ აწ მართლმადიდებელნი მსმენელნი...“ 56r—63v.

8. „სიტყა პლი, კეკსა ზ შემდგომად პასექისა, რომელ არს წმიდათა მამათა ტიფ ნიკიას შეკრებილთა არიოზის ზედა.—ბრძოლა არს ყოველივე ცხო-რება კაცისა ქვეყანასა ზედა, მსმენელნი, მართლმადიდებელნი, სარწმუნონო შეილნი აღმოსავლეთისა ეკლესიისანი...“ 63v—71v.

9. „სიტყა ჰ, დღესა ხარებისა. — აჰა ესერაჲ მუცლად ილო და შვა ძე, და უწოდი სახელი მისი იესუ...“ 71v—79r.

10. „სიტყა პლი, მაცვალებისათს ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა, გ. მ.—წყარო უკუდავებისა, დედა ცხოვრებისა საფლავსა დაიდების, არა რათამცა სიმწართა სიკუდილისათა განწმარებულ იყოს და განხრწნითა მისითა მიწადვე მიქცეულ...“ 79r—88r.

11. „იბაკონი და იკონნი ყოვლად წმიდისა ღისმშობელისა მიცვალებისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ზეშთა რჩეულისა ყოველთა ნათესავთაგან ღთისა დედისა, აღმავლისა ქვეყანით ზეცად მიმართ სამადლობელსა გა-ლობასა შეესწორავთ, ყოვლად წმიდასა მიცვალებასა შენსა მონანი ესე შენნი ღთისმშობელო...“ 88r—96r.

12. „ლოცვაჲ ყოვლად წმიდისა ღისმშობლისა.—ჰოი, ყოვლად წმიდაო ღთისმშობელო, ქალწულო, დედოფალო, უმადლესო ანგელოზხა და მთავარ ანგელოზთაო...“ 96r—99v.

13. „შესხმა ტაძრად მიყუანებისათვის ყოვლად წმიდისა ღთისმშობელისა და მარადის ქალწულისა მარიამისა. რაჟამს-იგი მიიყუანეს მშობელთა მისთა წმიდასა შინა წმიდათასა. ვინა ამას შინა მახარებელისაცა იგი ლუქასი სიტყუა მოიხსენების, იტყუის რა, ვითარმედ.—ჰრქვა იესო მართას: მართა, მართა, ზრუნავ და შფოთ ხარ მრავლისათვის...“ 104r—117v.

14. „წმიდათა შორის მამისა ჩვენისა კუთრილვე ალექსანდრიელ მთავარ-ებისკოპოზისა, სიტყა სულთა აღმოსლვისათვის და შეორედ მოსლვისათვის, გ. მ.—მეშინის სიკუდილისაგან, რამეთუ მწარე არს იგი ჩემდა, მეშინის გეჰენისა, რამეთუ დაუსრულებელ არს, მეშინის ტარტაროზისა, რამეთუ არა ზიარ არს სიტყოსა...“ 118r—134v.

15. „სიტყა-მიგება მოკლედ საშფოთელისა ამის წერილისა, შობისათს ჟამსა ამას ანტეკრისტესისა.—ხოლო იხილად რა ყოველთა მათ ბოროტთა და საბამიან სატანა ნათესავითა ამით კაცთათა აღესება დაცემისა თსისა და მუნ აღმავალნი, ვითებან იგი გარდამოვარდა...“ 135r—142v.

16. [კვინკლოსი] 144r—157r.

წელნი ადაშ.	წელნი ქრისტ.	ინდიკტ.	შის მოქტ.	კელთა წელი	მთოვარის მოქცევა	ხელნა- დები	ჟაკათა	კლიტე საზღვ- რისა
ბშიზ	ჩუთ	ბ	ა	ა	ა	იდ	ზ	პ

17. „პასქალია გამოჩენით, რომელი მიასწავებს საზღვრისა კლიტისა ასოებითა.—შობა ქრისტესი—ხუთშაბათს, კორციელი დიდი კვირიაკე დ და დღე დ, მახვანი იწყებან იანვარს ია...“ 157r—174r.

18. მთოვარის კიკლოსია: „სარბიელი მთოვარისა, ვითარ რავდენნი ჰქონან მთოვარესა დღენი, ხოლო ჰქონან დღენი კო და ნახევარი დღისა და ნახევარი ჟამისა და მეხუთედი ჟამისა, ხოლო იწყების პლის სიმრგულითგან და აღვალს ვიდრე მეთატცხრამეტემდე.—სიმრგულე მთოვარისა ა. ხელნადები იდ. ჟამსა ა...“ 174r—186r.

19. „წმიდისა გენადი კოსტანტინეპოლელ პატრიაქისა სარწმუნო-
ებისათს, უკეთუ ვითარ ჯერ-არს მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა ქონე-
ბად, რომელი უკუც საფუძველი არს კეთილთა საქმეთა, რომელიცა სარწმუნო-
ებათაგან იწყების სიტყა ესე.—გრწმენინ მამა და ძე და სული წმიდა შეურე-
ვნელად და განუწვალებულად და ერთლთაებად, მამა უშობელად, ხოლო ძე
შობილად და არა ქმნულად, სული წმიდად უშობელად და არა ქმნულად, არამედ
გამომავლად...“ 186v—193v.

ანდრძი: 1. „ქრისტესითგან წელსა ათას შკდას შკდს, თიბათეს ბ, მოსკოვს“ (142v).

2. „ღმერთო შეიწყალე ცოდვილი პეტრე ამბროსიძე“ (99v).

3. „წმიდაო კუირილე აღექსანდრიელი, მეფე ექმენ ცოდვილს პეტრეს“ (134v).

სოფრონ იერუსალიმელი: ცხოვრება და მოქალაქობა მარიამ მეგვიპტელისა—XIX

24 ფ.; 21×10,5; ლურჯი ქაღალდი; ქაღალდის ყდა; მხედრული: XIX ს. (ვერინიშანი 1826); დაუწერელია: 1r—2v.

„თსა აპრილსა ა. ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა დედისა მარი-
ამ მეგვიპტელისა(!), აღწერილი სოფრონის მიერიერუსალემელ მთა-

ვარებისკოპოსისა, გ. მ.—საიდუმლოთა მეფისათა დაფარვა კეთილ არს, ზოლო
საქმეთა ღისათა საკრველთა ქადაგება დიდებულ...“ 1r—24r.

419

კრიბული - XIX

32 ფ.; 32.4×21; ქაღალდი; უყდო; თავნაკული; დაზიანებული; მხედრული; [XIX ს.];
გადამწერი—რომანოზ მეშველოვი (32v).

1. [ლეილ-გიჯუნნიანი]:

„...ვინცა მორჩის მათ ქალ-ყმათა მკერეტსა ცნობ[ა] წაუღებ[ლად]...“
1r—19r (ზღრ. გამოცემას: თეიმურაზ I, 1934 წ., გვ. 27, სტრ. 22, 2).

2. „აქ ამბავი დასაწყისი ბეჟან და მანიქავისა.—

თურან ტახტი დაეკარგა, კორციელი ყველა ცნობ[ი]და,
ემოყვარენ თავადები, ქაიხოსროს ყველა ყმობდა...“ 19r—32v.

ანდრძი: „ესე საფრო წიგნი ბეჟანიანი მე. რომანოზ მეშველოვის,
დამიწერია. თუ რამ შეცდომა პო[ო]თ. შენდობილი ვიყვე. რა ვქნა, უწინდელ დედან-
შინც ასე ეწერა, თუ რამ შეცდომა პო[ო]თ, ნუ დამძრახხამთ.

420

მირიანი—XIX

33 ფ.; 22×17,5; ქაღალდი; უყდო; თავბოლო ნაკული (აკლია შიგადაშიგაც); მხედრუ-
ლი; [XIX ს.].

„[მირიანი]: ...რომ ილოცვიდნენ, ჯადო ვედარას ისაქმებდა და მერე სხვა
რამ ჯადო მოუგონა სხვადასხვა ჯადოთი ლაშქარი გაუტევა. ზოგი ლომსა გვან-
და, ზოგი სპილოსა და ზოგი ვეშაპსა...“ 1r—33v.

წყდება: ...მოსულა, და მუშთარი გამოუყვანიათ და ხეზე მიუკრამთ,
და ისრით დახერტას უპირობენ“...

421

ძიბლის წირა სარწმუნოებისა—1824

10 ფ.; 22×18; ბოლთუჯო ქაღალდი; უყდო; სრული; მხედრული; 1824 წ. (10r).

„ძეგლის წერად სარწმუნოებისა, რომელი აღწერეს წმინდათა
მამათა კოსტანტიანოლისა შეკრებულთა, წთა ხატთა თაყვანისცემისა-
თვის, რომელი ესე წარჩითხვის სოფიად წმიდას და ყოველთა ეკლესიათა.
პირველსა კვირიაკესა მარხვათისა. წმიდაჲსა ეამის წორუასა ზედა, შემოსილისა
ხუცისაგან, გ. მ.—წინასწარმეტყველთა ქადაგებისაგან დამტკიცებულნი და წი-

სა სახარებისა ბრძანებათა დამორჩილებულნი და წმინდათა მოციქულთა მოძღვრებისაებრ ვდღესასწაულობთ ღღესა ამას...“ 2r—10r.

შენიშვნა: ძველის წერაში მოხსენებულ ბიზანტიელ მართლმადიდებელ კვისართა რიგში იხსენებია: „ბ ა გ რ ა ტ აფხაზთა და ქართველთა მეფისა მართმადიდებელისა საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა მათი: გ ი ო რ გ ი კესარიისისი, აფხაზთა და ქართველთა მეფისა მართმადიდებელთა საუკუნომცა არს სა[ხსენებელი]; დ ა ვ ი თ, ყოველისა აღმოსავლეთისა მეფისა, ახლისა მართმადიდებელისა, საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა მათი; დ ე მ ე ტ რ ე, ყოველისა აღმოსავლეთისა მეფისა. საუკუნომცა არს სახსენებელი; გ ი ო რ გ ი, ყოველისა აღმოსავლეთისა კელმწიფედ მპყრობელისა, მეფეთ-მეფისა, საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა მათი; თ ა მ ა რ, ყოველისა აღმოსავლეთისა, ახლისა მართმადიდებელისა, აფხაზთა, ქართველთა, ჰერთა, კახთა და ყოველთა ქრისტიანეთა მპყრობელისა საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა მათი; ძისა მათისა გ ი ო რ გ ი, ყოველისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა მტკიცედ მპყრობელისა და მეფეთა მეფისა. მ რ ა ე ლ მ ც ა რ ი ა ნ წ ე ლ ნ ი მ ე ფ თ ო ბ ის ა მ ის ა ნ ი (!)...“ ხოლო პატრიარქთა და მამათა შემდეგ იხსენებია: „უსხეულთა მიმზავებულისა წმიდისა მამისა ჩნისა ე ფ თ ვ ი მ ი მთაწმინდელისა, ახლისა ოქროპოლისა, ქართველთა განმანათლებელისა, საუკუნომცა არს სახსენებელი და კახა მათი; წმინდა და მართლმადიდებელთა დედოფალთა მ ა რ ი ა მ ი ს ი და მ ა რ თ ა ს ი საუკუნომცა არს სახსენებელი და კახა მათი; წმინდათა მამათა ი ო ა ნ ე ს ი და ი ო ა ნ ე ს ვ ი ნ გ ლ ი ბ ის ა და გ ი ო რ გ ი ს ი საუკუნომცა არს სახსენებელი და კახ მათი; წმინდისა მამისა ჩვენისა გ ი ო რ გ ი მ თ ა წ მ ი ნ დ ე ლ ის ა, ქართველთა მნათობისა. საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა მისი; ყოველთა ნათესავთა ჩნთა ქართველთა მასპინძლისა გ რ ი გ ო ლ ს ე ვ ა ს ტ ო ს ის ა ბ ა კ უ რ ა ნ ის ძ ის ა, ყოველისა დასავლისა დიდისა დემესკლიკოსისა მართლმადიდებელისა, საუკუნომცა არს სახსენებელი და კურთხეუა გრიგოლისი..“ (9r—10r).

ანდერძი: „ჩუკად წულსა, ნოემბრის იე. წნო მღვდელწო. ვითა მთაწმინდას წარბოთხვენ ამას ძველის წერასა, ეგრეთვე სრულებით აჟა წერია“ (10r).

422

მეფის-ტყაოსნის ბაბრძიმლება—XIX

10 ფ.; 21×16: მოლოურჯო და თეთრი ქალაღი; უყდო; თაებოლო ნაკულუი; დახიანებული (მარჯვენა ზედა კუთხე მოხეული აქვს ყველა ფ-ს); მხედრული (სხვადასხვა გადამწერის ხელით); X X ს. (კვირინიანი 1842).

[ვეფხისტყაოსნის გაგრძელება]:

...„ყოვლთა სწორედ წყალობასა, ვითა თოვლსა მოათოვდეს, ობოლ-ქვრივნი და[ა]მდიდრნა და გლახკანი არ ითხოვდეს...“ (იმ თავიდანა, რომელიც წინ უსწრებს შემდეგ თავს: „ანდერძი ტარიელისა, ოდეს მიიქვალა ამიერ სოფლით“) 1r—10r.

წყდება:

...„მისთა ვერ ჯადღარ ვერ ფაზარებით...“ (თავიდან: „სიკვდილს ტარიელისა და ცოლისა მისისა“).

423

კრებული—1842

16 ფ.; 35X22; ქალაღი: უყდო; დაზიანებული; მხედრული (სათურები სინჯურით); 1842 წ. (1r).

1. „მღუღელ-მთაერის ლიტურღიისა განმარტებაჲ საკიე მტყველებითი[...] ყოღისავე მღუღელთმოქმედებისა[...] სული სიბრძნისა და მადლი სიტყვისა აღებისა პირისა ჩისა, რათა სათნოდ შენდა აღვწერო წინამდებარე ესე შენი ესე ტაზარი(!), რჲ შენ მიერ არს, ყოველი ნიჭი სრული და მადლი მამისაგან ნათლისა და შენგან შობილისა ძისა და შენგანვე გამოვალს სჯლისა წმინდისა, შენდა შენის დიდება, პატივი და თავყანისცემა პირველ საუკუნეთგან აწ და უკუნისამდენ...“ 1r—7v.

2. „ლაზღოვარი აფხაზურსა ენასა ზედა გამოთარგმილი(!) განმარტება. — ანაშიფთ უთევა — ჭიტრს როგორ აძღვე; ამუჰბარი — ნესვი...“ 7v—9r.

3. იესოს წერილია: ...ამე წარმოვიდგინეთ[...] დღესა [...]ვენსა წმინდის აღდგომისა, ჰქმნათ კეთილ მორწმუნება. უკეთუ არა აღასრულებთ ამას, ვერ განაგებთ(!) ჩემის წვევისაგან, ვინაჲთგან მე მოგეცით თქვენ ექესი დღე კვირაში თქვენის საქმის მოქმედებისათვის, ხოლო მეშვიდე დღე თქვენი განსვენებისათვის...“ 2r—v.

შენიშვნა: ერთვის — წერილი ესე წმინდა იესოს ქრისტესი წარმოგზავნილი, სასწაული ყოღისა ჩუენის იესოს ქრისტესი, აღწერილი საკუთრად მისი ბელითა, ოქროს ვარაიანი, იბრეულის(!) ენსა ზედა პოენილი არის, თხუთმეტ ვერსზედა წმინდის რომიდგან; დანღდროსი, ჯვარის საბეთ დაწერილი. ესე წაუკითხამს და უთარგმანებია შვიდის წლის ყრუესა თბოლსა და მუნჯსა, რომელსა მინამდინ ენა არა ჰქონია და მის წაკითხვის მიზეზით ენა მისცემია, ამინ“ (9v).

4. [სამიჯნურო ლექსები]:

„ღმერთს რაღა პასუხს გასცემ, თუ რომ ფიცს გარდახდები, ქვეყანა შენ ჩაგქოლამს, ეგ ძრახვა მოგიხდების...“ 10r—16v.

შენიშვნა: ერთერთ ლექსში აეტორი იხსენიება (ყველასი?):

„ესე სიმღერა გამოითქომ ნასყი და შვილსა დათებას,

სულ ჩემგნითაც ამოვიღებ სიმღერებსა და ქებას.

გვხვეწები ქრისტე ღმერთსა და რქ იმ წმინდა ღვთებას,

ნუ გვაქს მუღამ თვალი ხარბი. უნდა მივკვეთ უფლის ნებას...“ (15r).

424

თიმიშურას I: ლიილ-მეჯნუნიანი—XIX

30 ფ.; 22X17.5; ქალაღი: უყდო; თავბოლონაკლული (აკლია პირველი ფ.-ლი და მე-4 ფ.-ლის შემდეგაც); დაზიანებული (მაოჯენა ქვედა კუთხებ შემოიკვეთილი აქვს, უჯანსაღელი ფ.-ლი მოცილებულია); მხედრული; [XIX ს.].

[ლეილ-მეჯნუნიანი]:

...„დედა ჰსტარს, ვარდი ბალისა ცრემლითა დანამიანდეს...“ (ნ. თეიმურაზ I, თბილისი, 1934 წ., პროფ. ალ. მარამიძისა და გ. ჯაკობიას რედაქც., სტრ. 13) 1r—36v.

წყდება:

...„საფლავზედა მოეხვია, ამის ნეტი არა თქმოდ...“ (ნ. თეიმურაზ I, იგივე გამოცემა, სტრ. 227).

425

კრებული — 1839

18 ფ.; 23×17,5; ქალაქი; ფუძო; თავნაკლული (აკლია შიგადაშოგაც); დაზიანებული (პირველი და უკანასკნელი ფ. ული დახეულია და კუბუყიანი); მხედრული (სათაურები სინგურით); 1839 წ. (10r); გადამწერი—მირმანოზ მეშველოვი (10r).

1. [ბესარიონ გაბაშვილი, რძალ-დედამთილიანი]:

...„თავსა დაჰკრა დედაბერსა, გართობ მიწა მტვერსა...“ 1r—5v (ნ. ბესიკი, 1912 წ. გამოც., ს. გორგაძის რედ., სტრ. 20).

წყდება: „...მოიხედა, ვერა ჰპოა ვერცა მკვდარი, ვერც ცოცხალი...“ (ბესიკი, იგივე გამოც., სტრ. 70).

2. [ლექსი]: „ღმერთო, ცისა და ქვეყნისა, ზღვათა და ხმელთა მფლობელი...“ 5v.

3. „ათნი მცნებანი, რომელნი მოეცნა ეს მოსესგან მღვთის მკლველს, თითითა მღვთისათა წერილნი, რომელნი თანა ყოველთა ქრისტიანეთა: პირველი: მე ვარ უფალი ღმერთი შენი, რომელმან გამოგიყვანე შენ...“ 1r-4v.

4. „საიდუმლონიც წმინდისა ეკლესიისანი ესენი არიან: „პირველი—ნათლისღება, მეორე—მირონცხება...“ 7r.

5. „უპირველესნი მსოფლიონი კრებულნი წმინდისა ეკლესიისანი(!) შეიღნი არიან, რიცხვითი(!) ესენი: ნიკიასა, ვითანისანი, მამანი იყენეს რიცკვით(!) ტიზ...“ 7r-9v.

6. „სულის წმინდის მიმართ წინაღმდეგნი ცოდვანი ესენი არიან: პირველი—სასოწარკვეთილება, მეორე—ურცკვინება ანუ კადნიერება...“ 7v-8r.

7. „მართალი და ქეშმარიტი სარწმუნოებისა აღსარებისა: მოწამს მამა, ყოვლად ძე შობილი...“ 8v—10r.

8. „წიგნი ალექსისა, კაცისა ღვთისა, თუ ვითარ უშვილო იყვნენ მისნი მშობელნი, ვითარი ენატრებოდათ ძე, შეიწყალა ღმერთმა, ისმინა ვედრება მათი და უბოძა ყრმა მშვენიერი...“ 10v—18r.

9. [ხალხური ლექსი]:

„ქალო, ანბავი გკადრე, შენ კარ ბროლისა ნათელი,
იმბოლი მარგალიტი ხარ, ჩინ რთა ჩამონათალი...“ 18v.

ანდრძი: „წიგნი ესე ჩემთა ცოდვილისა ჩულო წელსა, აპრილის კვ, დღესა პარასკევსა, აღწერე კეთილათ ესე სულიერი წიგნი მე მირმანოზ მეშველოვმა“ (10r).

426

დავით ქაჯაია: ლეონისა და გრიგოლ დადიანების შესხმა—XIX

4 ფ.; 21,5×17,2; ქალაქი; უცხო; სრული; მხედრული; [XIX ს.].

[შესხმა ლეონისა და გრიგოლ დადიანებისა]:

„უგანათლებულესობავ, წერილს გკადრებ არა მქისსა,
სამ სამთავროსა მპყრობელსა, მეპატრონე(!) შავი ზღვისა,
ლენერალს და ლეიტინანტს, დადიანის ძეს გრიგოლსა,
კავალერს და მალალ მთავარს, უპირატეს მმართველსა...“ 1r—4r.

შენიშვნა: ა. ლექსის ავტორია დავით ქაჯაია:

„თოფი მნებაჲს ყირიმისა, ხრშალი უცხო ზეაზამისა,

ქაჯაია დავით გკადრებ უმციოესი ფარეშისა,

ტენი დიდი საქებარი, ახალი და დადფისა,
ვაჟო, ვადიდო სახელი თქვენისა და თქვენის ძისა“ (3v).

ბ. ერთეული: 1. [ანბანთ ქება].—„ააუნს ბნელს გულსა დიახვბრ ვარდ-ზამბახ ცე
თშით იანი...“ (ერთი სტროფი —4r); 2. [ერთი წერილები: იესე აქალიანისა ბეკო
აველიანისადმი და სოფრომ ქუთათელაძისადმი] (4r., უკანასკნელი წერილი დაუმთავრე-
ბულია);

გ. 4v-ზე მოყვანილია ანბნის რიგი და მის ქვემოთ განმეორებულია იგივე ანბანთ
ქება, რაც 4r-ზეა მოთავსებული;

დ. გარეგნად გამუყვანებულია საბუთი: „მე ქვემო ამისა ხელის მომწერმან, ხელ-
ოსანმა დავით კეთილამემ, თქვენ. უფალს, ხონის მონასტრის იღუმენს ვასილს...“

427

ქართლის კომლთა სია—XIX

54 ფ.; 22,5×18; ქალაქი; უცხო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX ს.
(ქვირნიშანი 1848).

[ქართლის კომლთა სია]: „...ხანდუაშვილი თამაზა; კობახიძე ბერი; ქველა-
ძე დათუნა; ზუბიტაშვილი ვარნაბე; ფრცხას—ზნაური რიკაძე იორამ...“
1r—54v.

წყდება: „...ლომინაშვილი დათუნა, ლომინაშვილი ზაზა; მახაძე ბერი“...

შინაწერი: „ჩუნა-სა წელსა, ივლისის ივ-ს დღესა, რიცხვით პირველსა მთავარესა,
დაბნელდა მზე შუადღეს უკან, ორშაფათსა, ექვს საათზე, ზოლო მუნ დაჰყო დაბნელე-
ბულმა ოთხი მინუტი საათისა. აღიწერა კელითა ივანე სავანლისათა“ (50v).

428

ა

გეომბრაჟია—XIX

ფ. ფ.; 22,3×17; ლურჯი ქალაქი; უცხო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლული; მხედრული
(საოჯახოები სინგურით): [XIX ს.].

«ღეოღრაფია, რომელ არს აღწერა ქუეყანისა»: ...და მის ნავთსა-
ღგური, ესოდენ ვპრცელ არს, ვითარმედ კიდენი მისნი ჰშორვენ ურთიერთარს
უმეტეს ორი ვერსითა და დიტეეს იგი უმეტეს ათასისა ნავთა, მცხოვრებთა
აღრიცხვენ ვიდრე 215 000-დმდე. ძრანცია: სარწმუნობა. ძრანციასა შინა
ყოველთა სარწმუნობათა აქუსთ თავისუფალი წარმართება თსისა ლისმსახურე-
ბისა, გარნა უმრავლესნი მცხოვრებნი არიან ჰრომაულ კათოლიკებრისა აღსა-
რებისა.

წყდებ: ...სქიმა

კერძონი	უპირველესნი კალაქნი	სარწმუნობა
ჩრდილოეთის აფრიკა ვარვარია	ნაროკო	მახმედ და წარ- მართთა...

ბ

ფილოსოფიური მსჯელობანი—XIX

56 ფ.; 22,5×17; მოლურჯო კალაღი; უყდო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლული; მხედ-
რული; [XIX ს.].

[ფილოსოფიური მსჯელობანი]: ...ჰსკოდვენ. შენ ჰსტანჯავ თავსა თვსსა,
ოდესცა ჰსჯი, თუ რაოდენ მოჰსწყდენ ეგრეთნი კაცნი და ნაცრად გარდაიქცენ,
რომელთაცა სიცოცხლესა ამას შინა აქუნდათ დიდი მტერობა, შური და ბრძო-
ლა სხუათდმი...“ (მეოთხე წიგნიდან) 1r—56v.

წყდებ: ...ნუ ამბობ, ანუ უკეთუ სოფელი ესევიტარისა ტანჯვსათჳს
არს დაბადებულ, რათა იგი იყოს ნიადაგ... (შეცხრე წიგნიდან).

429

წირვის წესი—XIX

8 ფ.; 23×17,4; კალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინგურ-
ით); [XIX ს.].

[წირვის წესი]: ...ოდეს ცოცხლისათვის შესწირვიდე წასა მსხუტრ-
პლსა, პირველად მის სახელზედ აღმოიდე ნაწილი და საუფლო პურს ახლოს
დასდევ, სხებზე ნაძეტნავად წინა უნდა. და შაშინ გონება ზეცად აღამაღლე და
მკურგალედ ესრეთ ევედრე.—იესო ქე, ძეო ღთისაო, რომელი კაცთა ცხოვრე-
ბად მონუცდ ამას წასა და უსისხლოსა მსხუტრპლსა (სახელით) სახელზედ შე-
მოგწირავთ და მოგართმევთ და ვევედრებით შენსა სიტკბობასა...“ 1r—8v.

წყდებ: „ლოცვა ჰყავთ ჩემთვის და შემდგომი ჩვილებმისამებრ“...

შენიშვნა: მოსახსენებელ პირთა შორის იხსენებიან, საერო და სასულიერო თა-
ნამდებობის პირნი, მათ შორის ქართველებიც.

430

კრებული—XIX

8 ფ.; 21,5×17; ლურჯი ქაღალდი; უყდო: მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.]; გადამწერი—დავით რექტორი (3v); დაუწერელია ფ. ფ. 1 და 8.

1. „სეკუნდიონი, ანდრიანოს მიმართ.—კითხვა: რა არს ღმერთი? მიგება: სამარადისო არსება, უხილავი ნათელი, ძნად საცნაური საძიებელი, უკუდავი, გონება თვთ მზობელი, კეთილი...“ 1r—3v.

2. „შეკრება ლისმეტყულებითისა კემმარტებისა, წიგნი პირუცლი. საღმრთოსა ბუნებისათვის, ლისათვის, ვითარმედ არს, თავი ა.—აწ უკუ, უკეთუ არს ღმერთი, მრავლის სახითა აღმოჩნდების. რამეთუ ჰსწამებს ამას მართლ-მადიდებელთ სარწმუნოება...“ 4r—7v.

შენიშვნა: ა. აშიგებზე მითითებულია, სად რა უნდა დაიხატოს; ბ. დავით რექტორის მიერ აშიაზე ახსნილია სიტყვა ნე რ ა დ ი (3v), აქვე არის დავით რექტორის ხელრთვა.

431

კრებული—XIX

43 ფ.; 17,8×11,4; ქაღალდი; ქაღალდის დაზიანებული ყდა; თანაკლული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [XIX ს.].

1. [ცხოვრება ალექსისი]: ...„ბრძანება არისო. ანანაშ(?) მაშინ იცნა თავისი თავი, ექვის თვის ორსული იყო. რა შესრულდა, მეცხრეს თვეს ეყოლა ვაჟი, ფრიად მშვენიერი და ლამაზი; ხლო რა შეიქნა ორმოცის დღისა და მონათლეს და უწოდეს სახელათ ალექსი...“ 1r—24r.

2. [პიესა]: „დარბაზს ტახტზედ სხედან: სიდონია, ანა, მაკრინე. სიდონია დიდებას(!) ოთხნი(?) ტუჩებზედ და მართასაო. გენაცვალე ქალო მართლა, შეშლილა, გვიანზე სწორე, როგორ ყოფილა...“ 25r—43v.

432

კრებული—XIX

39 ფ.; 17,2×10,8; ქაღალდი; ტყავადაკრული მოცილებული მუყაოს ყდა; დაშლილი; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [XIX ს.].

1. „იბაკონი და იკოსნი წმიდისა ღთისმშობლისანი, კვა ც.— ზესთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღუაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილნი განსაცდელთაგან სამადლობელსა შევსწირავთ...“ 2r—17r.

2. [ღვთისმშობლის პარაკლისი]: „მოვედით თავყვანის ესცეთ, გ. უფალო შეისმინე ლოცვისა ჩემისა, ყურად იღე ვედრება ჩემი კემმარტებითა შენითა...“ 18r—32v.

3. [ლოცვები]: „რაჟამს აღსდგეს ქრისტეჲნე ძილისაგან ესე ზეჟუას.—ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩუქნათათა, უფალო ჟესო ქრისტე, ღმერთო ჩუქნო, შეგვიწყალებ ჩუქნ...“ 33r—39v.

433

ქრისტული—1842

151 ფ.; 17×10,5; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის გდა; დახიანებული (პირველი რვეული და ფ. 149 ამოვარდნილი); მხედრული (სათაურები სინგურით); მოეპოვება თავგახზულთა (1r); 1842 წ. (150r); გადამწერი—ბასილ-დიაციონი (150r); ადგილი—საირმის მონასტერი (150r); დაუწერელია 147v.

1. „საკითხავი ადამ და ევასი სამოთხისაგან გამოსდვისა, გ. მ.—და იყო ოდეს გამოვიდა ადამ და ევაჲ, ცოლი მისი, სამოთხით, მოვიდეს აღმოსავლით კერძო და ქმნა ადამ ტალავარი საყოფელად თვისსა...“ 1r—23r.

2. „ამას წიგნსა ეწოდების ბერძულად აპუკუროფაჲ, რომელ არს სამოდლოროთა კითხუაჲ, და არა ყოვლისა ერისა სააჯმნო ყოფა, უცებთა და უმეცართა, არამედ მეცნიერთა, ვითარცა სჯულის კანონი. თქმული წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფრემისი, თარგმანება დაბადებისათვის ცისა და ქვეყანისა და ადამისთვის, ვითარ მისცულაჲს გუამი მისი და დამარბეს გოლგოთას, და ცუალება ნათესავთა, ვითარ ვპოვეთ ნათესაობა ქრისტესი კორცითა, ვითარცა წერილ არს სახარებას, ლუკას თავსა, ადამისითგან ყოველთა მამისა, ვიდრე ქრისტესადმდე, უფლისა და ღუთისა ჩვენისა. პირველად ზოლო ესე სთარგმნა წმიდამან მამამან ჩვენმან ეფრემ, და შობა მამამთავართა ადამისითგან ვიდრე ქრისტესამდე, მაცხოვრისა ღუთისა.—[ა]. იწყო დღესა პირველსა, რომელ არს თავი ყოველთა დღეთა, კვირიაკე, რაჟამს დაბადა ღმერთმან ცაჲ და ქვეყანა, და ყოველი ძალი ცათა, დღე და ღამე, და ქარი ძრუსა...“ 23r—89v.

[ბ]. „შობა მამათ-მთავართა ადამისიდან ვიდრე ქრისტესადმდე.—ესრეთ იყო ტომები ადამისი: ადამ შუა სეთი ევასგან და სეთი შერთო კალმანა, და აბელ მართლისა...“ 90r—107v.

3. „სიბრძნისაგან ძილოსოფოსთასა.—არა არს სიგრძე ემითა, ყოველთავე მასწავლელ სიბრძნისა, არამედ ბუნება და ზომით მიღება სიბრძნისა...“ 108r—119v.

4. „სიბრძნისაგან პლატონ ძილოსოფოსისა.—სიხარული ტანისა, სისწორე გულისა და სიხარული ქვეყანისანი, მეფენი ქვეყანისანი, მოქმედნი სიბართლისა და მშვიდობისანი. შევირეება ტანისა გული არს განრუყნილი სენთაგან...“ 120r—124v.

5. „სწავლა წმიდისა იოანე ოქროპირისა, და. ვითარმედ არა ვერ-არს უზომოდ გლოვა მიკუალბულთათვის, არამედ გულსმოდგინედ გლოვითა მხურვალითა ლოცუა და ვედრება მათთვის ღუთისა მიმართ და ჭამისწირვა და მოცემა გლახაკთა სახმრისა მათისაგან.—და პუ ვინათგან ამას სიტყუასა მოვედით, მნებაჲს მცირედ მათდა მიმართ თქმად...“ 125r—132v.

6. „წმიდისა და ნეტარისა მოციქულთა თავისა პავლე სი, რომელმან სახედ მისა მოვლო და განანათლა ყოველი ქვეყანა, რომელი საღთოდასა მიერ წმიდისა აღტაცებულ იქმნა სამოთხედ და აღიწია სამ ცამდე, და ესმნეს სიტყუანი უთქმელნი და იხილნა საყოფელნი ცოდვლთანი და მართალთანი.— ცტყვის ნეტარი პავლე, ნესტი ბრწყინვალე ეკლესიისა, კმა მალალი, ქადაგი ყოველისა სოფლისა, ხოლო აღსლვასა ჩემსა სამ ცამდე, ვჰკითხე ანგელოსსა მას...“ 133r—147r.

7. „კითხუა-მიგება იესოსი და განრღვეულისა.—ოდეს შევიდა იესო იერუსალიმად, მუნ იღუა განრღვეული, რომელი წუა ცხედარსა ზედა და კუნესოდა განპრილი შეუსვენებელად...“ 148r—150r.

ანდერძი: „ღმერთო, აცხოვე წიგნისა ამის დანწერი, ყოვლად უღირსი დიაკონი ბასილ. აღიწერა ქრისტეს აქეთ ჩუბ წელსა, ავგუსტოს დ-სა, სიარმის მონასტერსა შინა. ვინც აღმოიკითხოთ, შენდობას მიბრძანებდეთ, რათა თქუენცა შენდობილ იყუნეთ ჟამსა განკითხვისასა“ (150r-v).

მინაწერები: I ყდის v, I საუარველი ფურცლის r, 150v, 151r-v. და II ყდის r.

434

თომა კემფელი: სწავლანი—XIX

207 ფ.; 16,7×10; ქაღალდი; ტყავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ფ. 5 ამოხეულია და დაკარგულია, ასევე 9-10, 97-98 და 175-176 ფ.ფ. შორის თითო ან ორ-ორი ფ. დაკარგულია, ხოლო ფ. 126-ის ნახევარი გასწვრივ მოხეულია); მხედრული (სათაურები სინგურით); მოპოვება თავბოლო კაზმულობანი (80v, 179r); XIX ს. (კვირინიანი: 1830); დაუწერელია: 7r-v, 178v.

„თომა კემფელი, ბერი ეკლესიერი; წესისაგან წის ოქოსტინესი.—ქრისტეს თანაშედგომისა ზედა, წიგნი პლი. სახმარი ტუქსვანი სულიერი ცხოვრებისის, თავი პლი.—ქრისტეს თანაშედგომისა ზედა და ყოველი სოფლისა ამის ამოების გალახვასა ზედა...“ 8r—207v.

წყდები: „...მე ვარ, რომლისა მიცემად გხამს შენი თავსა ესრედ, რათა არღარა იყო ცხოველ შენ შინა“.

შენიშვნა: წინ უძღვის: ა. [წინასიტყვაობა (თავნაკლული)]: „...რომ ყოველნი თავის ჩვეულობანი, სიტყვანი, საქმენი და ყოველნი თავის რამენი ამ წიგნისაებრ მიამზახვასა, და სრულიად შერებოდა ამ წიგნის სწავლებასა...“ (1r—2v);

ბ. სიტყვა „წამკითხავთათსა“ (თავნაკლული): „აწ ქრისტეს მიერ ძმანო სულიერნო, რადგან ეს წიგნი თითქმის ყოველთ გვართ ენაზე გარდათარგმნული არის, აწ მე ვიფიქრე, რომ ქართველის გვარი ამ მაღლისაგან არ გამოვარდეს, და არც დანატრულდეს. ამისთვის ქრისტეს მიერ თქმმა სიყვარულმა შეძრა და გარდმოვთარგმნე ქრისტეს მიღვენების წიგნი ლათინურის ენისაგან ქართველის ენასა ზედა და ასრე იცოდეთ, რომ ეს წიგნი ყოველის ქების ღირსი არის, ამიტომ რომ არა თუ მართო მორწმუნეთაგან, მაგრამ ურწმუნოთაგანაც დიდით მიჩნეული არის. აწ წიგნმა ყოველს ქყანას ზა

გახსნა, რათა წიგნი არის ამოხნად ყოველთაგან სანატრელი და საკითხავი დიდთაგან, შუათანათაგან და მცირეთაგან, რამდონათაც ეს წიგნი. არა წიგნი არის ამოხნს სხუ[ა]-დასხუა ენაზედ ვარდათარგმნული, რამდონზედაც ესა. არა წიგნი არის ყოველთაგან ნაქები, რამოდენათაც ეს არის ნაქები. აწ მძინო, ეს წიგნი ყოველი ქების ღირსი არის, და, თუ ამას ასრე არ დამიჯერებთ, სცადეთ თქვენვე, თქნში წაიკითხეთ და მაშინ შეიტყობთ სიტყვების ძალასა და სკამთ ზეციერს მანანასა, რომელსა შინა არიან ყოველნი გემონი. ეს წიგნი არის ყოველი ჰირაჟ წამალი. ამ წიგნში იცნობების დაუსრულებელი ღთის განგებულობა. ამაში არის მოწყენილთ გულის დადგება. ამით კაცი მრავალს რამეს და ლოცვის რიგსა და გზას ისწავლის. ამით კეთილად იცოცხლებს და ამით წმიდათ სიკუდილის ცოდნას ისწავლის. ეს წიგნი იქონიეთ თქნს საყვარალთა, უბილამ ნუ მოიშორებთ, კიდევ და კიდევ წაიკითხეთ. ასრე იცოდეთ, რომ რა გინდ ისიუ და ისიუ თავი ათჯერ ერთმანერთზედ წაიკითხოთ, უკეთესსა და უკეთესს სულიერს საუადასხუა ვემოს ნახავთ.

აწ მიიღეთ ღთისაგან ეს ნაბოძარი სიკეთე, რომელსა შინა არს ყოველი ჰემზარიტი საქრისტიანო ფილასოფობა“ (2v—4r);

გ. „ც ხ ვ რ ე ბ ა თ ო მ ა კ ე მ ფ ე ლ ი ს ა. ეს ასეთი კაცის დაწერილი არის, რომ თითქმის თომა კემფელის დროს ცოცხლებოდა...“ (4r—6v).

435

კრებული—XIX

70 ფ.; 15,5×10,5, ქალაღი (სხვადასხვა ფერის); მუყაოს ყდა; დახიანებული (ზოგან ჭურცლები ამოკვენილია); თავბოლო ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (ქვირნიშანი: 1890); დაუწერელია: 8v—9r.

1. [ც ხ ვ რ ე ბ ა ა ლ ე ქ ს ი ს ი]: ...ჯვარის საზედ გააკეთა და თქვა[...]. საფლაღი ჩემი[...]. ალექსიმ ამ ალაგს ოცდათორმეტი წელიწადი და იმის საქმენლი(!) იყო წვიმის წყალი და ლოცვა მარადის...“ 1r—7v.

2. „მოკლედ სიტყვისგება სოკრატისა, სწავლა პირუელი, თარგმნილი რუსულისაგან ქართულად ერასტი თურქისტანიღმუილისაგან.—კეთილის კაცის წესი არ არის, კაცს პირშიაქებდეს და უკან ზრახვიდეს...“ 9v—14v.

წყდება: „...ამაზედ არისტოფს შეეშინდა და ვერ...“

3. „მეცნიერებანი ბრძენთა და ფილასოფოსთაგან თქმულნი.—მენავთაგანშან უთხრა, თუმცა სიკვდილის უშუშობას ქადაგებთ ფილოსოფოსნი, მაგრამა ყველასაგან ისევ თქვენვე გემინიანთ...“ 15r—46r.

4. „სწავლანი ბრძნისა ანაკსალორისანი.—ღმერთი აქეთ, გშობელ(!) პატივ-ეც, მეგობართ მოეხმარე და შური ნურავისი გაქს...“ 46r—52r.

5. „მოკლედ გამოსახსნელი ამბავი, სიგნი მეორე რომის კეისრებისა, სხუათა შეფეთა, მთავართა და მხედართ-მთავარძისა(!).—ივლიან კეისარი ერთხელ ნაეში იჯდა და დიდი ღელუა აღუდგა, ესრეთ, რომ თუით მენავეთ მოძლუარი იგი დღდათ შეშინდა...“ 53r—68v.

წყდება: „...ესე რა გამოსცადა, მოვიდა მრავალს ალაგს, სწარების...“

მანაწერები: 8r-v, 9r, 68v, 69r-v, 70r-v.

პრეზუმი — XVIII

90 ფ.; 16×10; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; დაშლილი; თავბოლო ნაკლული; დაზიანებულ-ლი (ჩვეულების მიხედვით აკლია მთლიანად I ჩვეული, VII-ის პირველი ფურც. VIII-ის შუაში 4 ფ. XII-ის უკანასკნელი ერთი ფ.); მხედრული (სათაურები სინგურით); XVIII ს (პეირნიზანი: 1789).

1. [ცხოვრება ქსენოფონისი]: "...და ჰკითხვიდა, მაშა, სადა არიან უფალნი იგი ჩნნი? მაშინ სულთ-ითქენა და იწყო თხრობად..." 1r—10r.

2. „თხრობა სასურველი წათა სამთა ღთივ სულიერთა დედათა.—მოგვითხრობდა პავლე ეპისკოპოზი და იტყოდა, ვითარმედ წარვემართე აღმოსავლეთით მოხილვად. წდათა ადგილთა და მივედ რომელსამე მონასტერსა...“ 10r—15r.

3. „თხრობა სულიერი და ლმობიერი ეპისკოპოზისათვის განშორებულისა.—მოგვითხრობდა ეპისკოპოზი სუბენის ქალაქისა ესრეთ. ოდესმე ვიყავ უდაბნოსა შინა მონაზონ, დღესა ერთსა ვინებე უშინაგანესთა(!) უდაბნოსა წარსვლად...“ 15r—17v.

4. „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა სქემოსან ონიქოფონისი, გ. მ.—ღთ(!) მთავარმან სულმან ქვეშარიტებრსამან, რომელი იტყოდის ჩვენ შორის, ვითარცა მომცეს მე პირი და სიბრძნე, ეგრეთცა აღეწვირო ღვაწლი წინამდებარისა ამის ღირსისა კაცისა...“ 17—36r.

შენიშვნა: ერთვის ავტორის ანდერძი: „სარწმუნოთა კაცთა მიერ სმენილი და უმრავლესი თუალითა ჩემითა ხილული აღესწერე ყოვლად უღირსმან იეროდიაკონმან გაბრიელ ყოველთავე გვედრები, ლოცვით მომიხსენებდეთ მხილველნი“ (36r).

5. „ცხოვრება და მოქალაქობა წისა მამისა ჩვენისა მარკოზ განშორებულისა, რომელსა გვითხრობდა წმიდა მამა ჩვენი სერაპიონ გ. მ.—ესე წმიდა სერაპიონი იყო კაცი ღისა და ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა მისისათა უდაბნოთა, მათა და ქუაბთა და ხურელთა ქვეყანისათა და მონასტერთა და ქალაქთა და სოფელთა ვიდოდა და მრავალნი წმინდანი და სათნონი კაცი იხილნა და აღწერნა საქმენი მათნი. ამანვე ნეტარმან მამამან ჩვენმან სერაპიონ მოგვითხრა წისა და საკვირველთ-მოქმედისა მარკოზ განშორებულისთვის...“ 36r—49r.

6. „ცხოვრება წისა და ნეტარისა მამისა იოანესი, რომელი გლახაკ იქმნა ქრისტესთს მონასტერსა მას დაუძინებელთსა, გ. მ.—იყო ქალაქსა შინა კოსტანტინეპოლის კაცი ვინმე, ჟურთხეული ღისა მიერ, შემკული სიტყვით და საქმით და ყოველთავე სამლოიოთა სათნოებითა...“ 49r—69v.

7. [ცხოვრება თეოდორესი]: „...სიბრძისა ქვეყანასა, რომელსა სახელს სდებენ ბულდარად, ამას სარასი ქალაქსა სოფელსა შინა იყო კაცი ერთი, რომელსა ეწოდა თეოდორე...“ 70r—80v.

წყდება: „...წინამძღვარი ღირსი არ არის, რომ ჩვენთან წამოვიდეს და მამის ჩემის დიდება იხილოს. ესე რა ესმა“...

8. რცხოვრება და მოქალაქობა და საქმენი ნეტართა შიშველ-მართალთანი, რომელსა წარკიდა მოხილვად ზოსიმე, გ. მ.—იყო ვინმე ბერი ერთი დამკვიდრებული უდაბნოსა და სახელი მისი ზოსიმე...“ 81r—90v.

წყდება: „...მოვიდა წყმენდული ეშმაკი და ხატი აქვნდა ველური“...

437

ზაქარია ბაბაონი: ბანზრახვანი—XVIII-XIX

62 ფ.; 17,8×11; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები სინგურით); მოფოვე-ბა თავბოლო კახმულობანი (3r, 10v, 16r, 22r, 27r. 30v, 37r, 44v, 57r); [XVIII—XIX ს. ს.]; დაუწერელია: 58r—62v.

„ზაქარიამან ყოვლად უღირსმან, სქესით ვიდრემე გაბაონმან, ხუცეს-მოდღარმან უფერადოთა ლექსთა მიერ მდამიურთა ენათა აღესწერე ექვს ნაწილად თხოვა ესე ღვთისა მიმართ. გლოვა არს მქუნვარება(!) სულისა ღმობასა შინა გულისა მოწლეობისასა მარადის საწყურველისა ზედდადგრომით შეძიებელი. განზრახუა ა.—ნუ თავმოყვარებითა და ხორცის ნებიერობითა განსიჯავ და განასხრეკ თავსა შენსა, სულო ჩემო, არამედ შენსავე თავსა შინა ჭქმენ ქეშმარიტი და მიუფერებელი სამართალი...“ 3r—36v.

შენიშვნა: ერთის: ა. [წინასიტყვაობა: ლოვა სინანულისა, ვამოქმული ზაქარია მოძღვრის ძიერ].—„თავმოყვარებითა და ხორცის ნებიერობითა განსიჯავ და განსხრეკ თავსა შენსა სულო ჩემო...“ (1r—2r).

წყდება: „... მიწალვე და ცოდვილის ქედხედ ხელის შემომხვეველო“...

ბ. [ოც ხთავიდან გამოკრებილი საკითხავები ენების ხუთშაბათისა (37r—57v)].

წყდება: „...და იტყოდეს: სხვანი აცხოვნა, აცხოვნენ თავიკა“...

433

ლოცვანი ქართულ-ლათინური—XVIII-XIX

182 გვ. (91 ფ.); 16,5×10,3; ქალაღი (სხვადასხვა ფურისა); მუყაოს ყდა; მხედრული; [XVIII—XIX ს. ს.]; დაუწერელი გვერდებია: 21, 22, 30.

„(სული წმინდის მოფენის სამშაბათს).—აქ ჩიფითე იუქუნდითათემ გლორიე ვესტრე ალლელუა; გრაციას აჯენთეს დეო ალლელუა...“ 2—183 გვ.

439

ლოცვები და ბალოგები—XVIII-XIX

87 ფ.; 15,5×11,5; ქალღიბელი ტყვავადაკრული ტვიფრული მუყაოს ყდა; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (სათაურები სინკურით); თავბოლო კაზმულობიანი (5r, 7r, 10v, 31v, 42r-44v, 53v, 62v, 75r); [XVIII-XIX ს. ს.].

[ლოცვები და ბალოგები]... გ. ზოანეს ვოქაბითურ ნომენ ეიუს ეთ ინ ნათივითათე ედუს მულთი გაუდებუნთ...“ 1r—87v.

წყდება: „...განმიმრავლდეს მე უფროს თმათა თავისა ჩემისათა და გულმან ჩემმან დამიტევა მე“...

440

ქამნი—XVII

86 ფ.: 13,5×9,8; ქალღიბელი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (მე-15 ფ. ზედა კუთხე-მომწვარია, ხოლო ფ. ფ. 16, 51, 53 და 75 მოხვეული და დაკარგულია); თავბოლო ნაკლული (78 და 79 ფ. ფ. შუა ამოგლეჯილია 6 ფ.); ნუსხური (სათაურები სინკურით); [XVII ს.].

[ქამნი] ...მას შინა არიან ქუეწარმავალნი, რომელთა არა არს რიცხვ, მკეცნი წურვილინი დიდთა თანა, მას ზედა ნავნი ვლენან...“ (ქამნი მწუბრისანი-დან); 1r—86v.

წყდება: „...კეთილი უყავ უფალო ნებითა შენითა სიონს და აღეშენენ ზღუდენი იკრუსალიმისანი. მაშინ გთნდეს მსხ“... (ქამნი შუალამისანი, ზუთთა დღეთანი-დან).

441

კაბეზული—XIX

63 ფ.; 14,2×10,5; ქალღიბელი; მუყაოს ყდა; მხედრული; [XIX ს.].

1. „დაუჯდომელი. იბაკონი და იკოსნი წისა ღთისმშობლისანი, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ზესთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოღვაწისა უძღვევლისა, ვითარცა შენ მიერ ხსნილინი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა შეგსწირავთ ღვთისმშობელო ქალწულო...“ 1r—25v.

2. „პარაკლისი სავედრებელი ყოვლად წმინდისა ღუთისმშობლისა, ლოცვა წმინდათა მამათა ჩვენთა, უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალენ ჩვენ, ამინ.—დიდება შენდა ღმერთო, დიდება შენდა...“ 26r—50v.

3. «თვის დადგია: „მარტი: ა, ბ, გ, დ, ე, ვ, ზ; აბრილი: დ, ე, ვ, ზ, ა, ბ, გ...“ 51r—59v.

4. «დღესასწაულების ცნობარი»: „ქრონიკოსი!) უოთ, ზედნადები სამი, შობა უფლისა...“ 59v—63r.

ანდრძი (დედნისა): „აღესრულა, დიდება ღმერთსა! ოკდომბერს, ქორონიკონს უოთ, კელითა მესტაძებ რ ა ზ მ ა ძ ე რ ო მ ა ნ ო ზ ზუბაშვილისათა, მწერლობითა ქრესტესია ხუცის ძის დიონოზისათა. მეტნაკლები იყოს რამე, შენდობას ვითხოვთ, ახალ მოსწავლე ვიყავ. განმგობითა და დაზგის მმართველობითა მისის უმაღლესობის კარის კუთხე ჭრისტეფორესითა. თვს და დეგი და დღესასწაულებიც ცნობა ბოლოს მე გაეკეთე ვაქართ საცნობლად, ქრისტიანენი უცხოს კვეყანაში რომ მგზავრობენ. თუ გარგოსთ ვისმე რამე. ცხონებას მიბრძანებდეთ. ღმერთმა თქვენც სასუფეველსა წათასა ღირს გყოთ, ამინ. აგრეთვე ამის გადაწერასაც“ (63r-v).

442

კრებული—XVIII-XIX

17 ფ.; 12,3×9,3; ქალღი; ტყავის ყდა (მოცილებული); მხედრული (სათაურები სინგური); [XVIII-XIX ს. ს.].

1. „იბაკონი წმიდისა ღისმშობელისანი.—ზესთა მბრძოლისა ჩემისათვის და მოლუაწისა უძღვევლისა, ვითარცა შენ მიერ კსნილნი განსაცდელთაგან, სამადლობელსა შევსწირავთ ღისმშობელო ქალწულსო...“ 1r—7v.

2. „ჟამნი მცირე სერობისა.—დიდება შენდა ღმერთო ჩვენო. მეუფეო ზეცათაო, სრულიად ბრძანე.—წმიდაო ღმერთო—სრულიად, უფალო შეგვიწყალენ...“ 9r—16v.

მინაწერები მოიპოვება: 8r-v, და 17v.

443

ღვთისმშობლის აპოკრიფი—XIX

67 ფ.; 10,2×9,3; ქალღი (სხვადასხვა ფერის); უბრალო ქსოვილას კანი; მხედრული (სხვადასხვა ზელით); [XIX ს.].

„ხარება იო[აკიმის და ნანასი(!), და ა[...]] ღის ყოვლად წმინდის[ღვთისმშობელის.—იო[აკიმე და ნანა(!) დაბერებული იყნენ და შვილი არ ყვანდათ. ერთ დღეს ტ[აქ]ზრის დღეობა მოვიდა...“ 1r—66v.

წყდება „... და ბერს ტყუილს სწამებუ მგარამ არ უდგებოდა სიტყვა სიტყვასა“...

მინაწერი მოიპოვება 67v-ზე.

444

ბანზარახვანი—XIX

38 ფ; 11X8; ქალაღი; ტყავგადაკრული მუჟაოს ყდა; დახიანებული (მე-27 ფ, გახეულია შუახე, ხლო ფ. 38 ამოვარდნილია); თავბოლო ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.],

[განზრახვანი]: ...მაშინ იწყო, —თაო ჩემო უგუნურო, ძიგება ამ საწუთო-სი სოფლისა, რომელი უწინ ტრფიალებით გიყვარდა, მაგრამ მაშინც, ვერ კპოვ დღეთა შემატება...“ 1r—38v.

წყდება „... იგივე ქრისტეს მარჯვენე შენ შეუწყალეგელად გცემდ“...

მინწერები: 12v, 21v, 24v, 30v.

445

კრეპული—XIX

53 ფ; 11X9; ქალაღი; უყდო; თავნაკლული; მხედრული; XIX ს. (ქერნიშანი; 18...); ჯადამწერი—ქვე, ფალავა ბერუაშვილის ასული (53r).

1. «და უჯდომელი»: ...„გამამღებლო წინამძღვარის, გიხაროდენ სჯულის მართლისა სავედრებელი. გიხაროდენ...“ 1—6r.

2. „პარაკლისი სავედრებელი ყოვლად წმინდისა ლთისმშობლისა.—ლოცვითა წმინდათა მამათა ჩვენთა, უფალო იესო ქრისტეო, ლმერთო ჩვენო, შეგვიწყაღენ ჩვენ...“ 6v—42r.

3. «თეის დაღეგია»: მარტი: ა. ბ. გ. დ. ე. ვ. ზ, აბრილი...“ 42v—49v.

წყდება: „...ოცდახუთსა—შობა უფლისა. ოცდა შეიღსა—პირველ მოწამისა“...

4. «ღღესასწაულების ცნობა»: ...„ქორნიკონი. იღრისა(!) ოცდაცხრასა—ხოცთა აესება...“ 50r—53r.

წყდება: „... მისს თექსმეტსა—ყოველთა წმინდათა კვირიაკე“...

ანღერძი: „პარასევსა აღესრულა. დიდებ[ა] ლმერთსა, ოცდონბერისა ქორნიკონსა [უოც]... ეს წიგნი დამიწერია მე, ფალავა ბერუაშვილის ქალს ქეკეს, ორმოცდ[ა] შეიღი ფურცელი, თუ რომ ნაკლებობა ქონდეს, შენდობას ვითხოვ, ცოცხალსა მშვიდობა დ[ა]; სიხარული, კდარსა შენდობა და სასუფეველს ეტყოდეთ. პატრონს ლმერთმა საღბნოთ მახმაროს“ (53r-v).

446

თარგმანება მამაო ჩვენოსი—XIX

15 ფ; 11X9; ქალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; დახიანებული (პირველი ფურცლის ნაწილი შიხეღლია, მე-15 v არ იკითხება); მხედრული; [XIX ს.].

[თარგმანება მამაო ჩვენოსი]: ...„ები რომ შენც გარდ[...], სახიღრსა და

ტკბილსა მამასა მოწყალეებით, თორემ ჩემს იმდენს დიდს ცოდვას რა განსწმენდს. მე გკოდე შენ, შემინდევ...“ 1r—15v.

წყდება: „... შემცოდისა ჭირისა ჩემისასა და დღესა სიკდილისა ჩემისასა, ხელთა შენთა შეცქვედრი.“ (15r).

447

სწავლა გამოკრებილი—1802

8 ფ.; 11,3X8,5; ქალღიმი (ციხფერი); უფლო; დახიანებული; მხედრული; 1802 წ. (8r); გადაწერი—დიაკონი მოსე (8r); დაუწერელია მკ.

«მცირედი სწავლა, გამოკრებილი»: «რომელსაცა ენებოს საუკუნოსა ცხოვრებისა მოგება, ორი ესე ბრძანება ღისა დაიმარხოს.—პირველად სარწმუნოება მართალი და მეორედ საქმენი კეთილნი...» 1v—7r.

ანდერძი: „ითქვა და გამოიკრიბან ეკრელი ს(ი) ამეროსისა გან სამწყსოთა თვისთათვის მცირედი სწავლა. და პირველ ამისა ითქვა სხვა უვრცელესი(!) სწავლად კმასყოფი. მაღლითა ღისათა, რომელთა არა უწყოდენ, ისწაონ, და რომელთა უწყოდენ, უმჯობესად განამტყიცენ უფალმან.“

აღიწერა კელითა პეტრე მღვდლის შვილის მოსეს ნეკრ[ე]სლის დიაკვანისათ[ა] და აღიწერა მისი გ. კეს უე“ (7v—8r);

448

ა

ფინელონი: თავბადასავალი თელმეაქისა—XIX

16 ფ.; 20,5X16; ქალღიმი; უფლო; დაშლილი; თავბადასავალი ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.],

«გარდასავალი თელმეაქისა»: „...გამორჩევაჲ ყოველნი უმჯობესნი, მოქალაქენი ასთა ქალაქთა შემოიკრიბნეს აქა და შესწირნეს მსხვერპლნი...“ 1r—16v. (მე-5 წიგნიდან).

წყდება: „...მრავალ წლოანთა კადნიერებანი ბოროტთა კაცთანი ეთანამდებნიან გარდაკდევინებად უბრალონი დაფარულად და“... (მე-19 წიგნიდან; აკლია ნაწილი მე-6 წიგნისა და შემდგომნი მე-18 წიგნის შუამდე).

შენიშვნა: ხელნაწერი ნასწორებია ტექსტის ხელით.

ბ

ფინელონი: თავბადასავალი თელმეაქისა—XIX

22 ფ.; 16,5X19; ქალღიმი; უფლო; დაშლილი; ნაკლული; დახიანებული (ტექსტი შუბაჲ გადახეული და დაკარგული); მხედრული (სათაფრი ასომთავრულით); [XIX ს.].

«გარდასავალი თელმეაქისა, ძისა ულისესი, წიგნი 1.—კალიძსო

ულისსეს წარსვლას უკან ვერლარა ნუგეშ იცემს მრავლისა მწუხარებითა თავსა, თვისსა, საწყალს ეძახის, რომელი უსიკვდილო არს მისსა მღვიმესა შინა...“ 1r—22v.

წყდება: „...და ცრემლთა ჩემთა კედავ[...] თვისსა, ვითა გამოსხნასა თვისსა“...

449

არჩილი: ანბანთ ქება—XIX

6 ფ.; 22,5×17,5; ქაღალდი; უყდო; ორი უკანასკნელი ფურცელი მთლიანად დაბლაჯნილია; მხედრული; [XIX ს.].

„ანბანთ ქება მეფის არჩილის ნათქუამი.—

არ ადვილია აღკრძალვა ამოებისა ამოსა,

არ ასაგდებლად აღმოვეტყვი, ამო ვიმოწმებ(!) ამოსა...“ 1r—4v.

(შდრ. არჩილიანი, ტ. I, 1936 წ. გამოც., გვ. გვ. 255—261).

წყდება: „...ჯერნის ჯერგობას ჯ[ა]ვრობდა ჯიმშიტა ჯაგლაგიანი“ (გა-მოცემასთან შედარებით აკლია ბოლოსიტყვაობა, სამი ტაეპისაგან შემდგარი).

450

ქილილა და დამანა—XVIII

16 ფ.; 21,8×18; ქაღალდი (მოლურჯო); უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (დალაქვებულია; მე-10 ფურცლის ნაწილი მოხეულია და დაკარგულია); მხედრული; [XVIII ს.].

[ქილილა და დამანა]: „...ყოფილაო. არაკი ვეზირმან თქვა: ერთი სულის მიმდგი კაცი იყო. ერთს ალაგს წყლის პირს იჯდა, ამ სოფლით განდგომილ იყო და ყოვლისფრისაგან ამ სოფლით კელი განებანა...“ 1r—16v.

წყდება: „...არაკი ზირაქმან მოახსენა: ერთი ქალა იყო“...

შენიშვნა: ნაბეჭდი გამოცემისაგან განსხვავებული რედაქციისაა. ამის ლექსები არა აქვს ბეჭდურს (შდრ. „ქილილა და დამანა“, ტფილისი, 1886 წ., თოანხმება გვ. 330-სა და შემდგომს).

451

ძრეპული—1844

18 ფ.; 22,5×17,5; ქაღალდი; უყდო; ნაკლული; დაზიანებული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); 1844 წ. (11v, 15r).

1. [ქალ-ვატიანი]: „...შენი ათადღესო, და მივიდა ხემწიფის სარაი[...] გინ“

დათო გასასყიდო. გაიგონა ხემწიფემ და უთხრა, მამგვარო ეგ ტყვე[ე]ბიო...“
1r—11v. (წმ. ქალ-ვაჟიანი, გამოც., მ. ხარბიძისა, ტფილისი, 1901 წ., 1 გვ.)

2. [ჯუმჯუმ ხელმწიფის ამბავი]: ...„საქმე მიანზე შენი გარდასავალი, თუ რა კაცი ხარ, ძელი კაცი ხარ, თუ ახალი, ხემწიფე იყავ, გლეხი თუ გაკეთებულ კაცი...“ 12r—15r.

3. [აპოკრიფი ქრისტეს შესახებ] ...„და მარიამ თან მიზღვედა. უთხრეს: თავი იშვენ, უფლის დედაო, რათ ვინდა წასვლაო...“ 17r—18v.

წყდება: „...მადლითა ღვთებისა შენისათა მამაო დაგვიფარე და სულო წმინდაო შემწყალე“...

ანდერძი: 1 „დამიწერია ესე საკითხავი წიგნი თიბათვის კც. წელსა ჩუმი“ (11v);

2. „დაიწერა ესე საკითხავი წიგნი თიბათვის თვის პირველსა, წელსა ჩუმი (15r).
მინაწერები მოიპოვება 15r-v-სა და 16r-v-ზე.

452

წამება წმიდისა კვირიკისი—XIX

4 ფ.; 22,5×17,8; ქალღი; უცხო; მხედრული; [XIX ს.]

„თვესა ივლისისა იე. წამება წმიდისა კვირიკისი და დედისა მისისა ივლიტასი.—საყვარლისა ძისა და მოყვისა ჩემისა და თანამოსაგრისა ზოსიმე ეპისკოპოსისა მე თანავე(!), რომელი მადლითა და წყალობითა ღვთისათა ღირს ექმენ ეპისკოპოსად იკონა ქალაქად, მხიარულ ვიყავ ღვთისა მიერ...“ 1r—4r.

453

ა

პეტრე ლარაძე: ლექსთა კრებული—XIX

5 ფ.; 37,4×22,8; ქალღი; უცხო; დაშლილი; მხედრული; XIX ს. (ქვირინიანი 1819).

«ლექსებო! ა. „ხარებისათვის თქმული პეტრე ლარაძის მიერ, ყარბისა.—

ანგელოსი მადლით მოჰსწრაფებულად (სძალო წმინდაო),
იქნა ნაზარეთად მოვლინებულად...“ 1r-v.

ბ. „შობისათვის უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესისა, მისვე პეტრესაგან თქმული, სხუა ხმა:

რომელმან არსნი ყოველნი
შეჰმზადენ და ჰყავ ცხოველნი...“ 1v—2r.

გ. „წინადაცუტისათვის უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა მისივე, პეტრე ლარაძისაგან.—

ხერუბიმთ გამწესებელი
სერაჟიმთა შბრძანებელი...“ 2r-v.

დ. „ნათლისღებისათვის უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესა მისივე, პეტრე ლარაძისაგან.—

დღეს ბუნება წყალთა განახლდებოდა,
იორდანე შიშით ეკუნ დგებოდა...“ 2r.

ე. „ლაზარობისათვის მისივე, პეტრეს მიერ.—

დანატრი უფლისა საწადელს კმასა, თაყვანის ვცემ მას,
შევიტებო სურვილით იესოს თქმასა, თაყვანის ვცემ მას...“ 2v—3v.

ვ. „ბაიობისათვის თქმული მისვე პეტრე ლარაძისაგან.—

ცისა საყდრად მქონი კელმწიფებითა,
ძლიერად მპყრობელი ხმელთა ზღვებითა...“ 3v.

ზ. „უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტეს ვნებისათვის, თქმული ყარბის პეტრეს მიერ ლარაძისა.—

დედა რა ქალწული ვნებულს ვხედვიდა, ტკბილო იესო,
ძრწოლარე თუელთაგან ცრემლთა დაღურადა, ტკბილო იესო...“ 4r-v.

ც. „აღდგომისათვის უფლისა ჩნისა იესო ქრისტესა, მისვე პეტრე-საგან, სხუა ხმახედ.—

არსნი ზენანი და ქვენანი დღეს განცხრებიან,
ცის კამარანი, მნათობთ სელანი განათლდებიან...“ 5r.

თ. „თომას მიერ გვერდის განხილვისათვის, მისივე, პეტრესაგან თქმული.—

მოციქულნი, ოდეს კართა დახშულთა
ჰურიათ შიშით იყენენ კ' ძალულად...“ 5v.

ბ

ღმრთაპინი: ღმრთი—1838

ზ ფ.; 23X18; ქალაღი; უფლო; დაზიანებული (1, 2, 3 ფ. ფ.-ის ნაწილი მოხეულია და დაკარგული); მხედრული; 1838 წ. (7v); გადამწერი—ანა (7v); დაუწერელია: 3v, 8r-v.

[ღმერთი] „ღერჟავინისაგან თქმული.—ეჰა შენ სი[...] ცხოველო მოღ[.....]“ 1r—3r.

შენიშვნა: ერთვის: — წინასიტყუაობა განმსტიწებელისა, იანბიკო, პეტრე-
არაძისაგან დერეჯინისაგან თქმულის აღხსნა.—

ვი სარწმუნოვ, ერთსა შინა მღვთაებას,
ერთ დასაბაჟის დაუსაბამოებას...“ 4r—7r.

ანდერძი (გადამწერისა):

„როსიის ენით ქართულადრე თარგმნული,
შვენიერ სიტყვით ტვილგვარად დუფნილი,
დავით. ვინ ლეონ დადიანისა არს შვილი,
სიბრძნის მოყვარე, თვით სიბრძნის წყარო ქმნილი,
ჯონებით ვრცელი ბრძენთა ზესთ ალყვანილი.
ხოლო ლეჟსწყობით იანბიკობილი,
ახლად ქართველთა შორის წარმომებელი,
არ უშრომელად სტიხად მოაოებული,
პეტრეს მიერ და ვინ ყარბ წოდებული,
გვართ ღარაძის არს ეს დასტიხებული.“

წელსა ჩუღტ, აპრილის კვ. ვიყავ ზემს სამშობლოს, აქ ვიხილე ესე კვირე გავს-
გონი და ვადავსწერე ამნამ“ (7v).

454

კრებული—XIX

43 ფ.; 23, 2X21; ქალაქდი; სქელი ქალაქის კანი; ნაკლული (კვლია 41—42 ფ. ფ.
შუა); დაზინებული (ხოგან ფურცლები ამოცენილია); მხედრული; 1860 წ. (38v); გადამწერი
ნიკოლოზ ათანასეს ძე მაყაშვილი (38v); მთარგმნელი—დიმიტრი ბაგრატიონი (2r); XIX ს.;
დაუწერელია: 3 v.

1. «სამოელ რაბინი.—ქრისტესთვის განსჯა: „თავი ა. მისთვის, ვითარმედ
რასათვს იმყოფებიან ღვთისა რისხუასა ქუტყე იუდიანნი.—მსურს უფალო ჩემო,
რათა შინ შიერ უწყებულ ვიქმნა დამტკიცებთა სჯულისა წინასწარმეტყუელთა-
და სხუათა წერილთაგან, რასათვს ჩვენ ყოველნი იუდიანნი ერთბაშე შევრდომილ
ერთ ტყვეობასა ამას...“ 4v—3r.

შენიშვნა: ერთვის გადამწერის ანდერძი:

„მე დავმერ ანად,
ერთი მწამს სამად,
სულად, ძედ, მამად,
იუდეელთ ვამად.“

გადავსწერე მე, ყოვლად გამოქცეულმან სიყრვისა შინა და უკეთუ შეტომილენ-
ბა რამე იხილოთ, ვითხოვ მოტყუებას. მე ნიკოლაი აქანასის-ძე მაყაშვილი, წელსა ჩუგ-
ანწერის კ-სა დღესა. 1860 იცა 20-го янвѣря“ (38v).

2. «თქმული თ. სვიმონ მაყაშვილისაგან, ჩუგა წელსა, დეკემბრის კვ-სა
დღესა, 1861».

ა. „ლეჟსით მსხვერპლ-ქმნილობა წმინდისა და მთავარ-მოწამის გიორგის

სახელსა ზედან აღშენებულის ტაძრის ალავერდად სახელდებულისადმი თქმულნი ჩახრიხაულად, სმოვანთა თვითო ტაეპსა შინა ოც მარცლოსანად. ჩახრიხაული.— ვიშ, ვიშ ტაძარო. სიონთ სადარო, შენნი ვით უძლოს ქება ენამან, რაბამ დიდებით, ზე აღზიდებით ამალღებულ გყო ზესთა ზენამან...“

39v—40r.

ბ. „შაირად თქმულნი ნისეე წმინდის გიორგის ეკლესიისათვის:

ნეტარ მას დროსა, რომელსა ცისა მნათობებრ ჰყვარდი...“ 40r.

შენიშვნა: პირველ ნაწარმოებს წინ უძღვის: ა. „მცალლო ყოვლად სამღუდლოო, მეუფეო, უმოწყალესო მწყემსთ-მთავარო.— მივიღე უსამარესი ჟამი გამოცხადებად თქვენის მაღლის ყოვლად სამღუდლოების უქუსნაესად შევრდომისა, გავებდავ განუა-შურნო სახელითა თქუენითა; თარგმნილი ჩემ მიერ სამოვლ რაბინის სათნო უყო-ველად ქრისტესს განსჯა...“ (რუსი მთარგმნელის მღუდელ-მონაზონის ვარლამის მი-მართვა; 1r. v);

ბ. „მკითხელთათვის. ჩემგან ამ წიგნის თარგმნა შეუძლებელი იყო საღმთო წე-რილის ვინს გამოუცდებლობით. მაგრამ მამიდის ჩემის, მეფის ქაიხოსროს ასუ-ლის ანნას თხოვა-ბრძანებას ვერ ურჩევქმენ, ვინდაგან დიადი სურვილი ჰქონდა რუსულისაგან ქართულად გარდმოღებისა. და ამისთვის აღბაძებულმან სხუათა ქრისტიანეთა მთარგმნელთამან, არღარა ვრიფე სიტყვს გაუწყობრობის ყუცდრებასა, რათა იდი-დოს ადრიდგანვე მორწმუნეთა ჩემთა ერთ-ქუტყუნელთაგან ყოვლად დიდებული სახელი ღმერთ-მამაკაცისა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, აწ და უკუნისამდე.

ახრი წერილისა სოულად გარდმომიღია და, თუ ვინ ინებებთ უმშვენიერესად გაწყობას, მშრომლის სახელ აღუზოცლად მმადლობელ ვექმნები, თავადი დიმიტრი ბაგრატიონი, 1786 წელსა“ (2r).

გ. ქართული თარგმანის დედნის წინასიტყვაობა: „წიგნი ესე ამტკიცებს თვის შორის სათნო უყოველს ქრისტესათვის განსჯასა წინასწარმეტყუელთამებრ და ზათს ნანდვლსა აღსრულებასა...“ (2v—3r).

ხელნაწერს ბოლოს ერთის: ა. „ესრეთ წარწერილი საულავის ქვახედ წმინდას ნინოს:

შენი ვარ, მაცხოვრე მე,

რომეთუ მცნებახი შენნი მრწმენეს მე.

დაშრტა ლაპარცა ესე მთებარე-სასანთლესა ზედა ექმშარტისა...“ (39r);

ბ. „იყალთოს წმ. შიოს ეკლესიას აწეოია შემდეგი ეპიტაქია:

საქაროველომ თქვა, მეც ვიყავ, დრო მქონდა კეთილმეფელი...“ (40v)-
ლექსის ბოლოს წერია: „მეთხზული კიკნაძე ბერიისაგან“).

გ. [სადღესასწაულო კალენდარი]: „დასაბამითგან ხტღე, ქრისტეს აქეთ ჩუდ...“ (41r—43r)).

მინაწერი მოპოვება I ყდის v-ზე.

შოთა რუსთაძელი: ვიფხის-ტყაოსანი—XIX

158 ფ.; 20,6×17; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული (ხელნაწერს უკ—უკა, ჩტღე—ჩტნ, სტროფების შემცველი ფურცლები აკლია); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XIX ს.].

[ვეფხის-ტყაოსანი]: „რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერი-თა...“ 1r—158v.

წყდებო: ... და ხელე შეგყრი ლომო მზესა, თავი მისკენ არე ბარე“
(შდრ. ვახტანგისეულ რედაქციას, ა. შანიძის გამოც., ტფილისი, 1937 წ.
ა—ჩფკ სტრუ).

456

ფლორიანი: ნუმა კომფილია—1795

246 ფ.; 19,5X15,3; ქალაღი: ტყავგადაკრული მუყაოს მოცილებული ყდა; მხედრული:
1795 წ. (5v); მთარგმნელი—გიორგი ავალოგი; ადგილი—სანკტ-პეტერბურგი (5v); დაუწერელია;
1r—3v. 4v, 6r—v, 7v, 8v, 141v, 142v, 240r—246v.

ენ უ მ ა პ ო მ ფ ი ლ ი ა, მეორე მეფე რომისა, ქმნილი უფლისა: ფლორიანისა, [წიგნი პირველი].—„ქვეყანასა შინა საბინიისასა, არა უშორეს ქალაქისა კურისა, აღგებულ არს საშუალ მუხნარისა ტაძარი ცერერისა...“ 9r—239v.

შენიშვნა: თხზულებას წინ უძღვის—. მიმართვა: „ბრწყინვალეო თავადო, მოწყალეო კელმწიფეე. შობითგან სიყვარულმან სწავლათადმი თქვენისა ბრწყინვალეობისამან და საქებელმან სიმდაბლით შთამოსლამან შრომის ნიყვარებისად მათ შინა, მომცეს მე კანნიერება ჩემ მიერ თარგმნილისა ამის წიგნისა, ესე იგი ნ უ მ ა პ ო მ ფ ი ლ ი ა დ წოდებულისა, შეწირვად ბრწყინვალეობისა თქვენისა. უკეთუ იქმნების მოწყალეობითა ღირს მიღებისა, მაშინ მე, შემრაცხველი თავისა ბედნიერად, მივიღებ კვლად კანნიერებასა, ვითარცა მცირესა ამას ნაწრომსა, ესრეთე თავსაცა თვსსა შეგვარდომებ მაღალსა საფარველსა შინა თქვენსა მყოფი სარწმუნოდ, რომელ ვერა კანნიერად თარგმნა არა დააყენებს კეთილმოქმედსა მარჯვენსა თქვენსა გაბედნიერებად დღეთა ცსოვრებისა ჩვისასთა.

ბრწყინვალეო თავადო, მოწყალეო კელმწიფეე, თქვენის ბრწყინვალეობის უშაბღისი მოსამსახურე თავადი გიორგი ავალოგი“ (4r);

ბ. მთარგმნელის „წინასიტყვაობა. ვინაჟგან სიყვარული და შეკრულება თვისსა მამულისად აღიძვებს კეთილად მგრძნობელთა ერთა, რათათუა ნაყოფთა თვისთა გამოლგებითა. კმსაზურთ მამულსა. და უძეტესად თავსაცა თვისსა, ამისთვის მე, ახალ ნერგ ნაყოფთა მჩენამან(!) სწავლათა შინა. ვიწყე შურისგებად სხვათა ენათად. რომელ ვხედვიდი მრავალთა ისტორიათა დაწერილთა თვის შორის ტკბობილთა, და ვგრეთვე მკითხველთა ცა არა თვნიერ ტკბობის დამტყვებელთა, რომელნიცა ერჩნდენ მათ. გარდმოვიღე წერილი თვის შორის ათორმეტისა კარისა მკყრობელი, რომელთაცა, შინა ცხად არიან, სიყვარულნი ღმერთთადმი, კაცთ-მოყვარებანი, დიდსულობანი, ბედნიერებანი, უბედურობანი, დიადნი ბრძოლანი და აწიკობანი, და სხვანიცა ესეგვაონი მრავალნი. ვიცი, ვითარმედ ზემოხსენებულთა ამათ ვითარებათა ცნობათათუ მსურველნი მოცალეობისა ეძსა კეთილსათნოებთა ჯერ-იჩინებთ წარკითხვას ამისსა, და უფროს ამისთვის ოდენ, რომელ ქართულსა ენასა ზედა ესე პირველი არს და არა არს სხვა თვნიერ ამისა, ველსა ჩლჟე, დროსა და კელმწიფობასა შინა მისის იმპერატორების დიდებულეობისა ეკატერინა მეორისასა, საიმპერატოროსა ქალაქსა შინა სანკტ-პეტერბურგსა, თთუცსა იანვარსა კვ“ (5r—v).

გ. თხზულება შედგება 12 წიგნისაგან, თითოეულს წინ უძღვის ლეგონობა, ანუ შინაარსი.

შინაწერი მოიპოვება ზოლო საფარველი ფურცლის რ-ზე.

457

ხოჯა ნასირ თუსემლი: სტროლობის სასწავლებელი წიგნი—XVIII

256 ფ.; 21,5×16,5; ქალაქი; ტყავადაკრული ტვიფრული ხის ყდა. ქსოვილ-გამოკრული დაზიანებული (მოხეულია და დაკარგული პიოველი ფურცლის ნახევარი: სისველის გამო და-ლაქავებულია და ადვილად არ იკითხვის); მხედრული (სათაურები სინგურით): [XVIII ს.].

„ეს ერთი მცირე წიგნი სტროლობის სასწავლებელი, ხოჯა ნასირ თუსემლის ნათქვამი, კარიკა დასაწყისი პირველი.—[...] ხაზების კრკლების და ფერების სახელი [...] რომ აბია, იმას დასაკიდი პრქვიან, რაშიაც დასაკიდი უქრია, იმას გრგოლი პრქვიან ..“ 2r—256v.

შენიშვნა: ხელნაწერი ნასწორებია: წაშლილია უმეტესად უცხოური (სპარსულ-არაბული) სიტყვები, რომლებიც ქართული შესატყვისებითაა შეცვლილი.

მინაწერი მოიპოვება 256v-ზე.

458

კრებული—XIX

104 ფ.; 21×17,5; ქალაქი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები, სინგურით); [XIX ს.]; დაუწვრილია: 40r-v, 89v, 95v.

1. „კარი პირველი ბარამისა და გულანდამისა, სპარსულისაგან ქართულად ბრძანებისათა საქართველოს გამგებლისათა ბატონის შვილის ვახტანგისაგან სიტარისათა.—ქვეყანასა ურუმელთასა იყო ხემწიფე ქიშევარ ხნე-უგლებელი და სიმდიდრისაგან გალადებული...“ 1r—39v.

2. „ანბავი რაზმაშასი.—იყო ხელმწიფე ერანისა, მალალი და სახელ-განთქმული, შრავლისა საჭურჭლის მქონებელი, დაბალი და მოსამართლე, უხვათ უამცემი...“ 41r—71v.

3. „აქ ამბავი დასაწყისი ბეჟან და მანიჩავისა.—
თუ რომ ტახტი დაეკარგა, ხორციელად ყველა სცნობდა,
დაემოყვრენ თავადები, ქაიხოსროს ყველა ყმობდა...“ 72r—88r.

4. [შაშვის ქება]:
„აღმოვთქვი მე სიტყვა მწარე და ვიგლოვე შაშვი შავი,
შან დაკოდა გული ჩემი, განმიმრავლა დღენი შავნი...“ 88v—89r.

5: [ლოცვა სულისათვის]:
„ევა გარდახდა მცნებასა, სქამა ურჩების ხილია,
წაიღო, ადამს მართვა, ნახე როგორი ტკბილია...“ 90r—95r.

6. „სწავლა ქალისა და ვაჟისა, ჯობნა საუბრისა.—იყო ქალაქსა დიდათ აწუნებული კაცი. ქონდა ოქრო და ვერცხლი, მუდამ ევედრებოდა უფალსა შვილისათვის...“ 96r—103v.

7. [ანბანთ ქება]:
ა. არსება მქონსა,
ბ. ბუნებით კაცად მყოფსა...“ 104r-v.

459

მირიანი — XIX

63 ფ.; 22X17,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ფ. ფა. 57, 58 ამოკვენილია); მხედრული: [XIX ს.]; გაღამწერი—ანანა (61v); დაუწერელია 61r.

[მირიანი]: „ამბავი დასაწყისი ჩინეთის ხემწიფისა.—იყო ხემწიფე ხოსრო ში ჩინეთისა და ძისირისა. იმისთანა ძლიერი ხემწიფე არსად არ იმყოფებოდა. უშვილობასა ესრეთ შეცქეწუნიან, რომელ ყოველთვის თავისი სახემწიფო და დიდება ჩაღად მიაჩნდა...“ 1r—60v.

ანდერძი: -ვითავე და [აღწერე ესე წიგნი მირისა, წასაკითხათ საქმე ყოვლის კაცის პირისა, ამბავი განმარტებით ლხინისა და ჭირისა, ყოველი წამკითხველი შეგაქციოთ ამანა. დღეგრძელობა მიბრძანეთ. მოგახსენებთ ანანა, თქვენცა მოგცეთ სიცოცხლე მაცხოვარმა მამამა, თუ რამ შეტომა ნახოთ ამ წიგნისა თავზედა, მოხუცებაში გახლდით, სათვალე მკონდა თეაღზედა“ (61v).

460

ნაპაზი ეპატირინა II—1823

82 ფ.; 20,5X17,5; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული (სათაურები ასომთავრულად); 1823 წ. (81v); მთარგმნელი—არზიმანდრიტი გაიოს (2r); გაღამწერი—იოსებ ფოცხვეროვი (81v); დაუწერელია: 1v, 81r, 82r-v.

„ნაკაზი ეპატირინა მეორისა: „თავი ა...რუსეთი არს ევროპული საკელმწიფო.—დასამტკიცებლად ამისა არს შემდგომი: ცკლელებანი(!), რომელნიცა განიზრახა შემოხზად რუსეთსა შინა პეტრე დიდმან, მით უმეტეს წარმატებასა შინა მოვიდნენ, ვითარმედ ჩუტულელებანი მის დროსანი ფრიად უმსგავსო იყვნენ ჰაეისა და შემოხზულ იყუნენ ჩნ შორის სხუათა და სხუათა ერთა აღრეეთა და დაპყრობითა სხუათა სამფლობელოთათა...“ 3r—80v.

შენიშვნა: ერთისა—ა; თავფურცელი: „ნაკაზი იმის იმპერატორების დიდებულეებისა ეპატირინა მეორისა, თვთმპყრობელის ყოვლის რუსეთისა, მოკეზული კომისიისათვის აღწერად ახლისა ულოცების პროცეტისა.

ითარგზნა რუსულით ქართულსა ენასა ზედა არზიმანდრიტის გაიოსის მიერ, წელსა ჩღაგ-სა, მისის პირველსა დღესა, სანკტ-პეტრებურს(1)“ (2r);

ბ. შესავალი: „სწავლა შეკრებულთა კმნისათვის ახლისა მსჯულის მდებლობის კანონთა.—ქრისტიანებრი სჯული გუასწავებს ჩუენ ნაცულაგებითა ურთიერთისადმი ყოფად კეთილისა, რადენცა ძალ გვიძს...“ (2v—3r).

ანდერძი: „თქვენო ბრწინვალეზავ, კიაზო იოსებ ვაჩნაძე, მოწყალეო კელმწიფე! უბედნიერესად ეამად ვრაცხე, ოდეს ღირს ვიქმენ მსაზურგბად ნაცულსა თქვენმიერისა ჩემდამო მოწყალეებისა, ვითაგან ურიცხე მოწალეზა თქვენისა ბრწინ-

ვალეზისა მაწუცედა აღსრულებად. ოდეს მივიღე ბრძანება თქვენ მიერ ესვეითარისა სასარგებლოსა წიგნისა დაწერად, მესივე კელ ვეავე შრომისა არაბად მრაცხველმან, რომლისადა მაქეს პატივი მორთიად; დაგვიანებისათჳს ბოდიშითურთ.

თქვენის ბრწყინვალეობის უმდაბლესი მონა. დიაკონი იოსებ ფოცხვეროვი, 1823-ს წელსა, აპრილის 28 დღესა" (81v).

461

ქრებული—XVIII

307 ფ.; 28.5×20: ქალალი: ტყავგადაკრული ხის გატეხილი ყდა; დაზიანებული (მოხეულია ნაწილი ფურცლებისა 1—8: ამოხეულია და მცირედითა ნაშთთა დარჩენილი ფ. ფ. 40 და 279); მხედრული (სათაურები სინგურით); [XVIII ს.].

1. «ვეფხისტყაოსანი»:

„რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა]

ზეგარდმ[ო არსნი სულითა ყუნა ზეცით მონაბერითა]...“ 4r—198v.

შენიშვნა: ა. დასაწყისშივე მოიპოვება სათაურიც, მაგრამ უდიდესი ნაწილი მოხეულია და მიიღოდა შემდეგი ლა იკითხება: „ქ. ამა ამბისა [... ..]ენელთათვის[...]

პირველი თავი[...]

უკვობთ ვეფხ[...]

სასმენელად[...]

და მსმენელთათუ[...]

ბ. ტექსტი ვრცელი რედაქციისა.

2. „აქა მის ლომ-კაცისა, ჯავარ-სრულისა პილოტანისა, ფალავანის ზურაბის აბალის საწუთროს მჭირავისა დაბადების ამბავი და როსტომის ომი და ბოლო ჟამს ლალატად ზურაბის სიკუდილი.—

ციც კიდეთა შოვა ქარი და თურინჯთა გარევეს მტვერთა,

ვაი. სიკუდილი მამავალი არ გაიცდის ყმათა ბერთა...“ 199r—231r.

3. „აქა ამბავი დასაწყისი ბეჟანისა და მანიჟავისა:

თურანს ტახტი დაიკარგა, კორციელი ყუ[ელა სცნობდა,

დაემოყუთა თავადებსა, ქაიხოსროს ყუელა [ყმობდა]...“ 231v—250v.

4. „ქ. კარი პირველი ლეილ-მიჯნურისა, სპარტულად(!) ნათქვამი და ქართულად თქმული ბატონის თეიმურაზისაგან:

ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მამცემლობით, არსისა არა არსისა სიტყვით დამბადე მთქმელობით...“ 251r—277r.

5. „აქა კარი იოსებისა და ზილიხანისა, სპარტულს(!) წიგნისაგან გადმოღებული მეფის თეიმურაზისაგან, ყმაწვილთ სასწავლელო და სასმენელად შევნიერო და ვაჟკაცთ გასაგონარი. ურცხვად სამიჯნურო:

აოსებით ვიტყვ ცნობილსა მღთებით შეერთებულად,

გუნებით განუყოფელად, სამებით ერთუფლებულად...“ 280r—305v.

(შდრ. თეიმურაზ I, ტფილისი, 1934 წ. გვ. გვ. 60—92).

წყდება: „...და კირი დაერთო კირხედა, ზილიხანს ბროლ ფიქალსა“... (263 სტროფი).

შინაწერი: 221v-სა და 278r-v-ზე.

462

კმინტოს ჭურჭილის: ცნობრება ალმასანდრე მამფორელი—1733

368 ფ.; 30x20; ქალაქი; ტყვედაქრული ტვიფრული ხის ყდა; დახიანებული (ამოვარდნილია ფ. 6); მხედრული (სათურები სინგურით); 1733 წ. (362წ); დამკვეთი—ვახტანგ VI (362წ); გადაწერილი—პაპუა თუმანიშვილი (362წ); ადგილი—ქ. მოსკოვი (362წ); დაწერილია: 1r—5v, 363r—366v.

„საკმე მოქმედებისანი დიდისა ალექსანდრესანი, წიგნი ა.—ფილიპე-შაკედონელი, რომელი იყო მეფე პირველი ყოველთა ჩამამავალთა მისათა, მფლობელ ყოველთა ბერძენთა მკიდონისა სამეფოსათა, და განვლო შორის დიდითა ფლობითა...“ 6r—362r.

შენიშვნა: ბოლოში ერთვის ლექსი:

„ჭირნი პირველ მნახველისა მევა ენაზე არ უჭირო,
რასაც მივხედე განმარტებად, მოვაწერო, არ უჭირო,
ვეხვეწები, მიმახედინოს, ვანა არგნით არ უჭირო,
და პნება(ს) სრულად მომედუნა, არ თუ პირსა მოუჭირო;
გაბრიელ გურგენ არ არის. მაგრაშლა ბერი მელური,
განნიკრთო ძილი მრავალი, თვალთა არა მცა. მე ლური“ (363v).

ანდერძი: „ქ. წელსა 1733. ჩლღა, კელმწიფობასა მეორესა იმერ[ა]ტ[რ]იცა ანნა იოვანუნასა აღიწერა წიგნი ესე ალექსანდრეს მკიდონელისა ცხოვრება ქალაქსა დიდსა სახელმწიფოსა, დიდსა მოსკოვსა, ბრძანებითა საქართველოს მკურთხელისა მეფისა ვახტანგისითა, ხელითა თუმანიშვილისა იესეს შვილისა პაპუასითა. დასრულდა ამავე წელსა, დეკემბრსა 24, ამინ“ (362v).

463

გახუშტი ბატონიშვილი: საბართიველოს ისტორია—XIX

255 ფ.; 35x21; ქალაქი; ტყვედაქრული ტვიფრული ხის ყდა; დახიანებული (ფ. 92-ის ნახევარი მოხეულია და დაქაზული. ხოლო ფ. ფ.-ს 127, 128, 129, 232, 233, 234, 235, 236, 254 და 255 კიდევები აქვს შემოხეული); მხედრული; [XIX ს.]; გდამწერი—დიაკვანი ვასილი (218v); დაუწერილია 114r.

[ვახუშტი ბატონიშვილი]: „ტომობა და შთამომავლობა ქართველთა. ნოეს მისა იაწყეთისა თესლისაგან ვიდრე ქართლოსისა და ძმათა მისთადმე, და განყოფილებანი მათნი და ძეთა მათთა.—აწ ხნეთაოვს ვიწყეთ. ძეგლიდამ ახლადმდე საქართველოვსათა ხნეთა და ჩვეულებათა და წესთა მათთა პლ განყოფილებისა რამეთუ წესნი მთავრობათა საქართველოსათა არიან დასაწყისიდგანვე, ვითარცა ვიუწყებთ...“ 1r—246v.

წყდებდა: „...წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისის თანა და იყოფოდნენ ნუნის როდენსამე ჟამსა და შემდგომად...“ (თავიდან: „ცხოვრება ერისისა ანუ იმერეთისა“).

შენიშვნა: ერთვის: ქორონიკონები ჩუენ მიერ პოენილი წიგნებთა შინა და სახელნი წიგნებთა მათ არიან ესენი: იმერული ძეგლი გარიგების წიგნი, დავითი მეს-

ხური, ე წიგნათ გაყოფილი, იმერული სძლესპირი ეტრატისა, ტლაშანდის(!) ამწერელი(!) ქორთიკონები, გუჯარნი თუმანინთა, ბარათიანთა და სხუათა, ქართლის ცხოვრებათა ძველთა და [ა]ხალთა სხუათა, ჟამ-კანონთაგან, საზარებათა და საეკლესიო წიგნთაგან და სპარსულთა ქორთიკონებთაგან აღწერილთა არიან ესენი, თათრულნი გვერდზედ უწერია.—

ქრისტეს აქეთი
ქორთიკონი
ჩ ხ ა

ქართული
ქორთიკონი
უ კ ა—

თამარ მეფე მიიცვალა...“ (247v—255v).

წყ დებ ბა: „...ჩღმდ, ულბ.—ქართლს ჩამოვიდნენ ოსმალნი, შთავიდა გივი ამილახორი, მათთან თეიმურაზი.“

მინაწერი I ყდის v-სა და 247r-ზე.

ანდერძი: „ესე აღიწერა ხელითა დ ი ა კ ე ნ ი ს ვ [ა] ს ი ლ ი ს ა თ ა“ (218v).

454

სამართლის წიგნები—XIX

148 ფ; 35,5X22; ქაღალდი; უყდო; დაშლილი რგველებად; ნაკლული; მხედრული; XIX ს. (გერინიზანი: 1843); დაუწერელია: 23r-v, 55v, 60v.

1. „გარი პირველი, დასაწყისი წიგნისა სამართლისა, რომელი მოსცა ღმერთმან მოსეს, რომელი დაწერა მან მოსე წიგნსა მეორე სჯულისა-სა და გამოსვლათასა...“ 24v—29v.

წყ დებ ბა: „...და სთქვას ყოველმან ერმან იყავნ. იყავნ...“ (მუხლიდან წმ).

2. „სამართალ[ი] ბერძული, პირველი, ლევან ბრძენისა და კოსტანტი-ნისი და სხვათა ხელმწიფეთა მიერ თქმული, და განწესება, სჯულის კანონი მე-ფეთა და სიმაართლისა მოსამართლეთათვის, რათა რაოდენიცა ეწეროს წიგნსა-მას შინა, მცირედიცა არა განვადროთ, არამედ ყოველივე ვ[ი]სმინოთ და ვყო-ცა.—რომ მოხდეს და დადგეს კაცი მსაჯულად. კაცი ვინმე სასამართლოდ კაცსა ზედა, უკეთუ ენებოს...“ 30r—60r.

წყ დებ ბა: „...ვერ დაუშლის მიწის პატრონი...“ (მუხლიდან უიკ).

3. „სამართალი სომხისა: „ესე წიგნი არს დიდის სომხეთისა სა-მართლის წიგნთა ზედა გადმოთარგმანებული და ეწოდების სახელი სამართ-ლისა.—თუ იკითხავთ და შეტყობა გინდათ, და თუ რომელი წიგნისაგან შეგვიკ-რება, მოგახსენებთ...“ 61r—127r.

4. „სამართალი კათალიკოსისა, პირველი.—სახელითა მღვთისათა მე, ქრისტეს მიერ კურთხეულმან ყოვლის საქართველოსა კათოლიკოზმან პატრიარხმან მალაქია, მე, ქრისტეს კურთხეულმან აფხაზეთის კოზმან(!), მამათ-მთავარმან ევდემონ, დავსხედით და შევკრიბენით ყოველნი ეპის-კოპოსნი აფხაზეთისა...“ 127r—129r.

5. „სამართალი მეფის გიორგისა. ძეგლის დადება მეფეთ-მეფის-გიორგის მიერ.—ჩვენ მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, ძემან ყოველთა შორის წარჩი-ნებულისა მეფეთ-მეფის დიმიტრისამან, დავსდევით ძეგლის განაჩენი ესე მას-ჟამსა, ოდეს შევედით მთიულთა შიგან...“ 129r—134r.

6. «სამართალი აღბუღასი». — „შეკიყარენით ქოლთა მინდობილნი ჯღვთისანი და აწყვერისა ღვთისმშობლისანი და გაქცევისა (?) დავიდვით წინა პატრონისა პაპის ჩემისა მანდატურთ-უხუცესის ბექას განაჩენი და იგი აგრევე ჭარულობით და უკლებრად დაესწერე...“ 134v—148r.

შენიშვნა: ხელნაწერს წინ უძღვის: ა. [საძიებელი სამართლის წიგნების შესატყვისი მუხლებისა] (1r—22v);

ბ. [მიმართვა მსაჯულთადმი ლექსად]:

„ჴა, მსაჯულო, რას იტყვი მას დღესა ვანკითხვისასა,
სად შენი შიში არ იყოს, შენ შიშსა იყო სხვისასა...“ (24აv).

გ. [წინასიტყვაობა სამართლის წიგნებისათვის (კრებულისათვის)]: „წიგნი სამართლისა.—დასაბამითგანვე დამბადებელმან საფუძველთა ქვეყანისათა და დაქტესვებელმან ცათამან, უფსკრულთა გამომკლველმან და სიყრცეთა სოფლისათა გარეშემცველმან, ყოველთა არსთა და არაარსთა არსებად მომყვანებელმან, თვალუხუცად(!) მსაჯულმან, დაუფარავმან ღმერთმან. სამ ნივთებითა და ერთარებით ღვთად და კაცად და სრულად ცნობილმან, რაეამს ინება და ღზინება ჰყო და მოხედნა ივარ-ქმნილთა და მტერთა მიერ შეიწრებულთა ერთა ხედა ქართლისათა...“ (24r-v).

465

რომანი—XIX

96 ფ.; 38X23; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული (ძველი გვერდობლივი პაგინაციის მიხედვით აკლია: 1, 9—40, 53—64, 76—97, 142—144, 147—150, 169—179); დახიანებული (ხოვან უფრცლგების—58-63, 78-95—კიდებები მოხეულია და დაკარგულია); მხედრული; [XIX ს.].

[რომანი]: „...მარტოობასა შინა კნიაზი ჰფიქრობდა და ხედავდა, რომელ ვრცელსა და დიდებულსა სახლსა მისსა აკლია რაღაც, ესე იგი საცოლე მისი, რომელსაცა მოსწონდა ხოლმესის ქალის ელისაბედის მშუტნიერება, ლამაზ-ტანოვანება და მხიარული ქცევა...“ 1r—96v.

წყდება: „...წარადგინა მისი საქმე სწორეს სახით და მიახწია იქამდისინ, რომელ...“

466

კირილე ალექსანდრიელი: საუნჯე—XVIII

29 ფ.; 26,5X24; ქალაღი (ცისფერი); უყდო; დაშლილია რვეულებად; ბოლონაკლული; მხედრული; [XVIII ს.]; დაუწერელია 1v და 6v.

[კირილე ალექსანდრიელი]: „პიოტულად უშობებლობისათვის და შობილებისა, აგებულებისათვის და აუგებელობისა.—უკეთუ კელ ჰყონმცა კითხუად ჩუცნდა არიანთა, ვითარმედ ერთი არსა აუგებელობა ანუ ორ. ამად, ვითარმედ ჩუცნ

ორთავან კერძოთა ერთად ვიტყვით მას, ხოლო მამისა მიმართ მოვიღებთ. ქმნილთა თანა აღრიცხულად ძესა... 7r—29v.

წყდება: „...რამეთუ ნხილუების შორის შემოღებულ“... (თავიდან: „ც. მათდამი რომელნიცა იტყვან, ვითარმედ არა მამისა, არამედ თნებისა მისისა მძსგავს არს ძეჲ“).

შენიშვნა: ერთის—ა: „შეყუანილება ანუ წინასიტყვაობა წიგნისა სა ა უ ნ ჯ ი ს ა, ქმნილი ა ნ ტ ო ნ ი ს მიერ არხიეპისკოპოსისა, ყოვლისა ზემოისა საქართველოჲსა, დავითიან ბაგრატიანისა.—

ყბა ცოფიერის აპებს საშოსვლს ძესა.

შარავანდდესა უნაღოს მიჰკდის ზხესა...“ (1r);

ბ. [წინასიტყვაობა საუნჯისათვის]: „სანატრელისა უფლისა და წმიდისა კ ვ რ ი ლ ო ს ეპისკოპოსისა აღექსახდრიისა წიგნი, რომლისა სახელი არს სა ა უ ნ ჯ ე. შემეწიე მე, სულო ღმერთო.—არა მცირე არს ჩუტნდა ამას შინა. რათა თანამედებ-გჰყოთ გამოცდაჲ მიმოთხუად, რომელაჲცა სათნო ჩუტნდა ჰყოფს სიტყუა ეგე შენი...“ (2r-v);

გ. [შინაარსი თხზულებისა თავებად] (3r—6r);

დ. ალაგ-ალაგ სქოლიოებში შენიშვნებია ხელის მოწერით: „ა ნ ტ ო ნ ი“.

467

სამეგრელოს თამაღ-აგნაურთა სიძე—XIX

12 ფ.; 33,6×22; ქალაღი: უყდო; დაშლიღი; დახიანებული (ფ. 10-ის ნახვეარი მოხეუღი და დაკარგული); მხედრული; XIX ს. (ჰვირნიშანი 1835); დაუწერელია: 1v, 11r-v, 12 r-v.

„სია მენგრელიის სამთაგროს თავდღა და აზნაურთა, რომელთაც აქენდათ ბედნიერება კემწიფე იმპერატორის შეგებებისა განჯახადებით: ვინ რას თანამდებობაშიღ იყო დანიშნული ჟამსა უუმადღესის მოგზაურობისა სამენგრელოშიღ, ნოენბრის დღესა, 1837-ს წელს.—

№	სახელდობ ვინ და რას ჩინისა: გარდა ჩინისა რა ჯიღღო აჰქს	რას თანამდებობაშიღ ირიცხებოდნენ
	მაიორნი:	
1	ქნიაზ ნიკოლოზ დადიანოვი, კავალეროსანი წა სტანისლავსი 3-სა ხარისხისა, წა ვლადიმერისა, მეოთხე ხარისხისა ბანტიო.	სპასალარად და განაგებდა ვითარცა კანლიონებს, ეგრეთვე ყარაულს კელმწიფისას.
2	ქნიაზ გიორგი მიქელაძე...“	(2r—10v)

468

თარხანოში: არზა ნიკოლოზ I-ღგი—XIX

12 ფ.; 35,5×22; ქალაღი: უყდო; მხედრული; XIX ს. (ჰვირნიშანი: 1837); დაუწერელია: 1v, 9v—12v.

„ყოვლად უფგანათლებულესო მპყრობელო, დიდო ხემწიფეო, იმპერა-

ტორო ნიკოლოზ პავლეს ძე, თვითმპყრობელო, ყოვლისა რუსეთისა ხემწიფვე, ყოვლად უმხოწყალესო.—ყოველთავე უწყიან საქართველოსა შინა, რომელჟამსა ქართველთ მეფეთასა იმყოფეთი შეადგენდა განსაკუთრებითისა გარდა საქართველოსა სამეფოსა გურია და სამეგრელო საკუთართავე სამფლობელოთა...“ 2r—9r.

469

თუმანოვი გიორგი: ეკლესიის სამკაულთა სია—XIX

4 ფ.; 37×24; ქალაღი; უყდო; მხედრული; XIX ს. (კვირნიშანი: 1828); გადაწერა—ტუმანოვი გ. (1r); ადგილი—ხევთუბანი (1r); დაუწერელია 4v.

„წელსა ჩუკსა, აგვისტოს ვსა დღესა აღწერა ხევთუბანს. ეკლესია აღვინი წმიდის სამებისა, რაც სამკაული შევჭირე და ანუ გაუკეთებინე, ყოველნივე ნივთნი ამას ქვევით დაიწერა და ჰსწერია. და ამავე რიცხვში ვაკურთხებინე მე, სტატისკის სოვეტნიკმა და კავალერმა თავადმა, გიორგი ეგნატის ძემ თუმანოვმა. ეს კოპია არის, ამისი ასლი ნომერთ და ზორნით დაბეჭდილი, იქ ეკლესიაში ძეგს. თავადი გიორგი თუმანოვი.—№ 1. ა ვერცხლის ბარძიმი, ოქროთ დაფერილი; ფინიკების მაგიერ სევადა არის გაკეთებული. 2. ა. ვერცხლის ფეშხუმი, ოქროთ დაფერილი...“ 1r—4r.

შენიშვნა: სიას ერთის.—„რაც ამ დავთარში აღნიშნული ნივთნი სწერიან, სრულებით მომზარდა სტატის მღვდელს გიორგი ჯანგიროვს.

ეს სია ოთხი ნომერანი არის და ოთხი ფურცელი დაწერილი. სტატისკის სოვეტნიკი თავადი გიორგი ეგნატის ძე თუმანოვი“ (4r).

470

ისტორია აკლიციონისა და მილიტინასი—XIX

6 ფ.; 32,5×20; ცისფერი ქალაღი, უყდო; დაშლილი; მხედრული; ბოლონაკლული; [XIX ს.]; დაუწერელია 1v.

„ისტორია დიდებულის მხედრის პოლიციონისა და კოროლის ქალის მშენიერის მილიტინასი.—ეგვიპტესა შინა იყო ოდესმე ქალაქი ანტრაკიმი და იმყოფებოდა მფლობელობასა ქვეშე ასინბერლის მეფისასა, რომელიცა თვისითა მეუღლითა, სახელად რევენითა, ჰსცხოვრებდა დიდსა თანხმობასა და სიყვარულსა შინა...“ 2r—6v.

წყდებდა „...ამ უკანასკნელის ჰაზრით დაიძინა, და როდესაც“...

შენიშვნა: ერთის — „წინად უწყება ანუ წინასიტყვაობა [დენდისა].—ვაჰსა გამოცემისა ამა ისტორიისასა მე არა მკონიეს სხვა ვითარიმე განზრახვამ, თვნიერ მისსა, რომელ კმაყოფილ-ვკყო იგინი...“ (1r).

471

სოფრონ იმარუსალიმელი: ცხოვრება მარიამ მებვიპტილისა—XIX

8 ფ.; 34,5×22,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; ნაკლული; მხედრული (სათური სინგურით, გადანლილია); [XIX ს.].

[სოფრონ იერუსალიმელი: ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა მარიამ მებვიპტილისაჲ]. — „საიდუმლოთა მეფისათა დაფარუა კეთილ არს, ხოლო საქმეთა ღისათა ქადაგება სარგებელ არს და დიდებულ...“ 1r—8v.

წყდებ: „...ნუ წილ ჰხდები იორდანესა, ვითარ იგი წეს არს“...

472

ბულასპინი—1844

65 ფ.; 34,8×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1844 წ. (64v).

„აქა კარი პირველი, დასაწყისი, ძლიერის ინდოეთის მეფის ვარდონისა და ძისა მისისა მშვენიერის გულასპისა, რომელსაც შეუდგებიან შემდგომნი სიტყვანი.—დიდსა სამეფოსა შინა ინდოეთისასა იყო კელმწიფე ერთი ფრიად დიდისა მორქუმა-დიდების მქონებელი, სიბრძნე-მეცნიერებითა სრული, მხნე, ახოვანი, ძლიერი სიმდიდრითა და ხაზინითა, ყოველთა მეფეთა გარდამატებული...“ 1r—64r.

ანდრძი: 1. „ხოლო ყოველთა ვარსკვლავთა სივის განმცდელსა ასულსა გულასპისა და აღვასტრისასა გულნარსა ზედან. რაიცა ცრუმან სოფელმან მსმენელთ გულის დამწველი ნება აწარმოვა, იგი ჯერეთ არა არს გამდითარგმნით სრულ ყოფილი, და უკეთუ შემეწვევის დრო, ვიმეცადინებ, რათა მითაცა დავამტკიცო ისტორია ესე საკურველისა და პირველისა სამაგალითოსა ამბით მისითა, უკეთუ შეუძლო გულმან აღწერად.

2. განსულდა წიგნი ესე, რომელსაცა ეწოდების გულასპინი.

რომელთაცა აღმოიკითხოთ ისტორია ესე, შემთხვეულსა და აღმწერელსა ნუ სწყვეთ, არამედ ლოცვითა თქვენითა მოიხსენეთ, თუ რამ შეცდომა რამ ჰპოვოთ, სინქარით აღგვიწერია. ვთხოვთ; რომელთაცა ინებოთ კითხვა ამა წიგნისა, გაფრთხილებით იხმაროთ, ამისთვის რომ საქართველოში პირველ ნაპოვნი ამბავია“ (64r).

3. „წუთის სოფელი, მუხთალი, დაბრუნავ თას ფერათო, ვინცა მიმნდა აწ შენი, მსწრაფლ აღუჩნდები კრელათო, არ შეიბრალებ კეკლუტთა, ესე საქმე გჭირს ძველათო, სიყრმიდგან ჩემთვის მომახე გულსა ლახვარი ძველათო.

აწ მე ვარ საისტორიევე. რომელს ცეცხლი მწვავეს მრავალი, სვედს სვედაზე დამერათო, უფროს აღმიგზნო კვლავ ალი, ჩემთვის ბნელ იქმნა სამყარო. მზე მიბრუნდა დაუვალი, აღარ აქვს გულსა მოთმენა, რადგან დამიბნელდა თვალთ,

ათას რეას(!) ორმოცდაოთხს, ინდიკტონს თვის [თ]ოთხმეტსა, სვედის მუფარაზად ვწერე, სრულ იქმნა ღვინობის თვესა, რადგან დიდთა კელმწიფეთა არ დაქადებს დაუწველსა, მე რალა ვყო კინნა ვინმე, ვიო ვეწიო საწადელსა.

ათსა დღესა გადაეწერე ეს ამბავი იმა გმირთა,
რადგან ვიყავ სევდისაგან ძილ გამკრთალი ღამე ძილთა,
სევდა უფრო დამიძძიმა, არ თუ მკურნა წერამ მითა,
აწ უმეტეს შემბორაკილეს კენესით მრავალფერთა კირთა.

ნუ გამეცხავთ მწარე დღითა, ვინ ხელი ვყავ კალამს წერად,
მათთან მოთქმით გოდებამან გულს მგმირა ლახვარი ძგერად.
ნილოსისებრ თვალთ უწყვეტლად გარდმომდინდა ღვარი ჩჭერად,
თვალთა ხშირად ცრემლის ღვარამან ამრუდა ტრიქონი ჭრელად.

ვისც არ უნახავს, არ სცადოს სიმწარე მისსა დღეშია,
მე ვცადე ყოვლი სიმწარე, კენესით ვმოდრახობ თემშია,
ამისთვის გებრალეობდეთ, სიკვდილი შემომესია,
გულწყულულმა, სევდა მრავალმა აღეწერე მცირე მე სია“ (64v).

473

ალექსანდრე ჯაპხატაშვილ-ორბელიანი: ჰამენი მეფობანი—1866

I+35 ფ. (70 გვ.); 35,5×22; ქალაღი; უფლო; მხედრული (ფანქრით ნაწერი ცალსვეტად); ავტოგრაფი; 1866 წ. (70 გვ.); ს. კახრეთი (70 გვ.).

„ჴამენი მეფობენ. პირუცლი მოქმედება (მეზილით გაწყობილი სასტუმრო ოთახია, სადაც ერთს მხარეს კედლის ძირში ქართული ტახტი დგას, კარგ საფენ გადაშლილი, და მუთაქაზედ წამოწოლილს მოხუცს თავადიშეილსა სძინავს, გაიღვიძებს, წამოჯდება და თალღებზე ხელის მოსმით).—აღამ: მეღას რაც აგონდებოდაო, ის ეზმანებოდაო. ეს ჩემი სიზმარი ამასა ჰგავს...“ 1—70 გვ.

შენიშვნა: უძღვის [მოქმედ პირთა სია] (I r-v).

ერთვის ხელმოწერა და თარიღი: „თა. ალექსანდრე ვახტ.-ძე. ჯ. ორბელიანი, 1866-სა წელსა, ზაფხულს, ს. კახრეთს“ (70 გვ.).

474

ალექსანდრე ჯაპხატაშვილ-ორბელიანი: ჩვენი ძველი
სახლიულოვანი—1869

5 ფ. (11 გვ.); 35,5×22; ქალაღი; უფლო; დაწლილი; მხედრული (ფანქრით ნაწერი ცალსვეტად); ავტოგრაფი; 1869 წ. (11 გვ.); ტფილისი (11 გვ.).

„ჩვენნი ძველი სახლეულობანი.—რაც დრო იყოს და როგორც, მაგალითად ვთქვათ, თუნდა ანგელოზების დრო, უთუოთ იმათში ნაკლულევენებაც უნდა იყოს იმათ თვისებაში, თორემ კარგი აღარ გამოჩნდებ...“ 1-11 გვ.

შენიშვნა: ერთვის ხელმოწერა და თარიღი: „თა. ა. ვახ.-ძე. ჯ. ორბელიანი; 28-ს მაისს, 1869-სა წელსა, ქ. ტფილისს“ (11 გვ.).

475

ბაბრათიონი დიმიტრი: წამება ქეთევან დედოფლისა—1857

18 ფ.; 28×22; ქალაღი; უყდო; მხედრული; 1857 წ. (17v); სოფ. მუხრანი (17v); დაუწერელია: 1v, 15v, 18r-v.

წამება ქეთევან დედოფლისა, ახლად თქმული თავადის დიმიტრი ბაგრატიონის მიერ.—

შენ, უწინარეს ყოველთა საუკუნეთა მყოფელო,
თვისისა დასაბანისა თვთ თავსა შორის მყოფელო...“ 3r—15r.

შენიშვნა: უძღვის—ა. თავფურცელი: „წამება წმინდასა ქეთევან დედოფლისა, ლექსად თქმული სანკტ-პეტერბურღს; ტიპოგრაფიასა შინა იოსებ იოანესოვისასა, წელსა ჩუთ-სა, ივლისის კა-ს დღესა“ (1r); ბ. „მისს უჯანათღებუღესობას მოწყალეს კელმწიფეს საქართველ[ოს] მეფის რაკლის ასულს ქეთევანს, მოსკოვით სანკტ-პეტერბურღს მეფის ასულო, ქველ კეთილ სულო, ძვირ უფასულო, ქეთევან რქმულო...“ (2r-წ).

ერთვის:—მუხრან-ბატონ იოანეს ძე გრიგოლია: „თავადის დიმიტრი გიორგის ბაგრატიონისადში.—

მალაღ-ბრწყინვალეს თავადსა დიმიტრი ბაგრატიონასა,
ერთისა ძირით შთამოსრულს, მკერტთ მრავლად მავრალღვანსა...“ (16r—17r).

ანდერძი: 1. „დაიბეჭდა წიგნი ესე სტამბასა შინა იოსებ იოანესოვისასა, ხოლო ზედამხედველობითა და განმარტითა გრიგოლ ელიოზოვისათა, წელსა ჩუთ-ს. ივლისის ა-ს დღესა, ს. პ.-ბურღს“; 2. „ხოლო გადიწრთა წიგნი ესე მწეზას წელსა, მარტის კ-ს დღესა, სოფელს მუხრანს“ (17v).

476

მეტოლოლია—XIX

62 ფ.; 22×16,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; გადაწერი—თამაზ ქობულოვი (62v).

„სახელნი განკარგულნი ანბანთა ზედა ა.—ავრადიოს—ზესთა კაცი, ჩრდილოელი, ხოლო ზესთა ჩრდილოელ არიან უშინაგანესნი იგი ჩრდილოელთა და სკვითელთასა, რომელმანცა ელლიდა ისრებიითა...(!) და სტყარცა სიტყულებითა რათამე გრძნებისათა...“ 2r—49v.

შენიშვნა: უძღვის: „შეყვანიღება მეტოლოლია(!) საზოგადოდ, თავი პირველი.—მეტოლოლია ანუ ძუღლ ზღაპარ-სიტყუაობა არს მოთხრობა ერთთჳს, ნივთთა და ბუნებითა მოქმედებათა, ღვთად აღსარებულთა ძველთა წარმართთაგან...“ (1r-v).

ერთვის: [ანბანზე გალაგებული საგნობრივი საძიებელი და შენიშვნები] (50r—62v).

ანდერძი: „სრულ იქმნა მეტოლოლია ესე, გარდმოთარგმნილი კეთილშობილის სოლომან ღარაძისა მიერ, თავადი თამაზ ქობულოვი“ (62v).

477

ბეჟანიანი—XIX

16 ფ.; 21,7×17; ქალაღი; უღო; ბოლონაკლო; მუდროლო; [XIX ს.]; დაუწერელია
 17v და 18v.

- „ბეჟანიანი. აქ ამბავი დასაწიქი ბეჟანი და მანიჟაჟისა.—
 თურანს ტახტი დაეკარგა. კორციელად ყველა სცნობდა,
 დაემოყვინენ თავადები, ქიხოსროს ყველა ჰკმობდა...“ 1r—16v.
 წყდება: „...იღეთ ხმალი და ხიშტი რკინისა გაშტეხელისა...“ (შდრ.—
 „ბეჟანიანი“, 1913 წლის გამოც., გვ. 28).

შენიშვნა: ერთის ხალხური ლექსი (სხვა ხელით):

„ღედა სხვაგან მიდიოდა,
 შვილს დაუგდო წიწილეები,
 ასე უთხრა: არ დაკარგო
 ხემი ტანჯვით მონაგები...“ (17r).

478

კრებული—XIX

16 ფ.; 22×17,7; ქალაღი; უღო; დაშლილი: თავბოლო ნაკლო; მუდროლო; [XIX ს.]

1. [ქიხოსრო ანდრონიკაშვილი, მიჯნურთ ბადე].—
 „...ვერვინ დაუღდა მეტრძოლმანი, ვერც ჰყვანდა ჰვეყანაზედა,
 ყოველს ქალაქს ხარჯი გასწერეს, ბაჟს იღებდინ კარზედა...“ 1r—13r.
 2. „...თქმული ლექსი სამიჯნურონი, რომელსა ეწოდების ეშხი-ხანიანა.
 ჩაბრიხალი.—
 ზამზახის პირი, მნახავთა ჰირი, კეკლუცს მახე ნარებით...“

[ბით...“

სუმბულ თმაშავს, მიჯნურთ მქუშავს, მიღით ხელქმნილნი მახე წარე—
 13r—16v.

წყდება: „...სათ ვიშერი, ბოლო ბალახში, ერიმანეთში მან დარია...“
 (შდრ. ვრცელ ნუსხას S № 1511, გვ. 604,3).

479

კრებული—XIX

19 ფ.; 22×18; ქალაღი; უღო; მუდროლო; [XIX ს.]

1. „ანბანთ ქება, კახის მდივნის ონანასავანი, ოთხ ტაეპოვანი.—
 აღამ ბადა, გვერდით დასხნა, ევა ვრცელ ზის ცეერა...“ 1r.
 2. „შირი ოთხ ტაეპოვანი, რომელსაც თავსა და ბოლოს ანბანი უზის.—

- არა ბრძანებ, გიორგ ღვდად, ესე ვიყავ, ზეზ ცეთერად...“ 1რ.
3. „ანბანთ ქება, ოთხ ტაეპხედ პეტრე ლარაძისა, ეამსა ათვრამეტის წლისა, ძისტიკაურად.—
აღალის ბაგე, ვიშრის დალალებს, ელვარებს, ვარდს ზე ცეთერუ-
ლობენ...“ 1რ—1ვ.
4. „მისივე ლარაძისა.—
აკროთო ბალახში, გულს დია ეთერს, ვლის ზე ცეთემაია...“ 1ვ.
5. „მისივე ლ[არაძისა].—
ალვა, ბუტკი, გულსა დალად, ერხევ ვარდად, ზრო ცეღვობით...“ 1ვ.
6. „ქეფევიან დედოფლისაგან ნათქვამი ანბანთ ქება, ოდეს შაჰ-აბა-
ზმა შირაზს დაატყვევა.—
ან ამას ესტერი, ზან ბნელსა მჯდომი, გან გულთა მდურაღ, დონ
დადაგული...“ 2რ.
7. «თამარ მეფის საფლავზეა დაწერილი».—
„როს გაეიზარდე, გაეივსე, თავი ცათამდის გავიღე...“ 2ვ.
8. [ლექსი]:
„მე ლტოლვილსა ეს ვედრება, მომისმინე დედაე მღვთისაე,
ექმენ მფარველ სულსა ჩემსა, ყოვლთ ცოდვილთა აწვე ხსნისაე...“ 2ვ.
9. „ბესარიონ გაბაშვილისაგან:—
ჯერისაებრ ქება შენი არვის ძალ-უძს, ლეთისა სძალო...“ 2ვ—3რ.
10. „მამაო ჩვენო შაირად.—
რომელი მყოფ ხარ მაღალთა შინა, სახელ წმინდაო მამაო ჩვენო...“ 3ვ..
11. [ლექსი]:
„როს ილოცვიდე ოდესმე, არსსა მას დაუარსოსა...“ 3ვ.
12. [ლექსი]:
„ენა მწარე, ენა ტკბილი, ენა მოკლე, ენა გრძელი...“ 3ვ.
13. „სოდომის უკან ლოთზე მოხდა ესა.—
კაცი ყანასა სთესვიდა, ბრძენი და გულისხმიერი,
გუთანი ჰქონდა ჩაღისა და ხარი მისი ძლიერი...“ 4რ.
14. [ლექსი]:
„მე ერთი რამე მინახამს. თლილი წმინდისა ქვისანი,
მის გარეშემო მოსილი, ვერცხლისა ანუ რქისანი...“ 4რ.
15. „გიორგი ეგნატის ძის თუმანოვისა.—
ოთხმან ნივთმან ხრთ საგრძნონი, ორნი ერთათ დააზავნა...“ 4რ.
16. [გამოცანა]:
„სხვა გვარი, ნარდზე წითელი მუსულმანი, შავი ყრია (?),
ოთხ მხედართა ხუთი მოსპეს, ორსა ერთმან არა ჰრიდა...“ 4რ.
17. „დემიტრი ორბელიანისაგან თქმული.—
აწ ეს ვინებე ანბანთა, ვინ უკეთ ვიტყვით თქმულობით,
სით მოვალთ, ანუ სით წავალთ, ვისა ჰყმობთ სახელწოდებით...
4ვ—9რ.
18. „თავადი ალექსანდრე ქავჭავაძისაგან თქმული.—

ალექსანდრე ალიეკიადს, ვიახელ ათენს აწუვერით...“ 9v—14v.

19. „ბესარიონ გაბაშვილისაგან.—

ათინად სიბრძნის შემკრები, აზიად ვმგზავრობ არესა...“ 14v—19v.

480

კრიბული—XIX

5 ფ.; 35,5×21,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (მარცხნივ, შუა ნაწილი ხელნაწერის მოხეული აქვს); მხედრული; [XIX ს.].

1. „მოგონება სვინინდისით და ცრემლით ვნებათა ტკბილისა იესოსათა.—ენ მოსცა გულსა ჩემსა ლმობიერება მეუფეო ჩემო და თვალთა ჩემთა წყარო ცრემლთა...“ 1r—3v.

2. წმ. ბარბარეს ლოცვა: „ლოცვითა ყოვლად წმინდისა ღვთისმშობლისა და ყოველთა წმინდათა შენათა და წმინდისა მოწამისა შენისა ქალწულისა ბარბარასითა, უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალე ჩვენ...“ 3v—5r.

481

თეიმურაზ II: თიმსარიანი—XIX

28 ფ.; 23×18; ქალაღი; უყდო; თავბოლო ნაკლული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); [XIX ს.]; დაუწერელია: 1r—2v, 9v.

[თიმსარიანი]: „...[გა]მირწოთენია პირუტყვი პირმეტყველად, ჩემი მოპირვება არ დამიკლიბ, აწ თუ თვითენ ავებულობით ხენი და ეინიანი არის, ჩემი რა ბრალი არის...“ 3r—28v (შდრ. თეიმურაზ II, 1939 წლის გამოც., თბილისი, გვ. 150,5).

წყდება: „...მგ როგორ გეკადრება, რომ ერთის ცუდის კაცისაგან ავრე გამხდარხარ“... (შდრ. იმავე გამოც., გვ. 190,35).

482

კრიბული—XIX ს.

18 ფ.; 17,5×21,5; ქალაღი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.].

1. გლოვა და მოთქმა, ოდეს ქმარი მოუკვდა ბედნიერს დედაკაცს, იქნა უბედო, მოსთქმს.

დავკარგე სიხარული, ცნობა, გონება, გული,
შევიქმენ დადაგული...“ 1r—16r.

2. „გთხოვთ, ამ წიგნთან ამ მცირე ბარათებსაც მისცეთ ადგილი. ერთს ყმაწვილს კაცს გაუმიჯნურდა ერთის დიდის კაცის ქალი, სწერს ბარათებს, ქალი და ვაჟი ვერ ბედამს(!) იმ ოჯახის შერყევს; შორდება. ქალი სწერს.—
ა. იმ ბედნიერს დღეს ველოდეთ; სიხარულით გნახოთ ჩვენა, მოსულიყო საყვარელი, დაგეშაქროს ბაგე, ენა...“ 16v—17r.

„შენგან ტანჯული პელოა:

ბ. „(მეორედ სწერს ქალი).—

აღვადო ბაგე საბრალო, წარმოვსთქვა ჩემი ქირია, სიცოცხლეს გავშორებვიარ, თვალი მაქვს ანატირია...“ 17r—18r.

483

მღვდელმთავრის ლიტურგიის განმარტება—XIX

14 ფ.; 21X17; ლურჯი ქაღალდი; უყდო; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 1v, [3r—14r.

„მღვდელმთავრის ლიტურგიისა განმარტება: „დასაწყისი პირუკლი. წმიდა ეკლესია სახე არს ხილულისა ამის სოფლისა, რომლისათვის წმიდა ღმრთისმეტყველი გრიგორი იტყვის: ღმერთმან პირველად მოიგონა უხილავი იგი სოფელი...“ 2r—12v.

შენიშვნა: ერთის—ა. სათაური: „მღვდელმთავრისა ლიტურგიისა განმარტება სახისმეტყველებითი, კითარმედ ყოველსავე მღვდელმთავრედასა მისსა საიდუმლოებითი ძალი უყარეს...“

ბ. [უცნობი ავტორის მიმართა ღმრთისადმი].—ლთ მთავარო, გონებაო გამოვაბ-რწყინებულა...“ (1r).

484

სულხან-საბა ორბელიანი: ქართული ლექსიკონი—XIX

56 ფ.; 21.5X17; ქაღალდი; უყდო; დაწილილი; თავბოლო ნაკლული; მხედრული; [XIX ს.] დაუწერელია 55v და 56r-v.

[ქართული ლექსიკონი]; ...„აუარებდით—უთქმიდით, კომფესო. აუარებელი—თქმა შეუძლებელი: აუგი—სარცხვინელი...“ 1r—55r.

წყდება: „...ეაჯა—ევედრა დიდად“...

485

თეიმურაზ I: ლეილ-მეჯნუნიანი—XIX

30 ფ.; 22,5X18; ქაღალდი; ტყაისყდა; დაზიანებული; ბოლონაკლული; მხედრული; [XIX ს.].

„კარი პირველი, ლეილის მაჯნურობის ამბავი პირველის(!) ენის-
გან ქართულად ნათარგმნები ლთიე გვირგვინო[სან] მეფის თეიმურაზისგან
და მისგანვე ლექსად თქმული, სუფეფითამც ყოს იგი უფალმან უკუნეთისამდე.—
ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნით ხარ სიბრძნის მომცემელომითა...“

1r—27v.

წყდება: „...ჩვენსავე თავსა იყოსო ჩვენი ცოდვა და ბრალობა...“
(ტექსტს აკლია მხოლოდ უკანასკნელი სტროფი; შდრ. თეიმურაზ I, 1934
წლის გამოც., გვ. 59).

შენიშვნა: ერთის ლექსი—...„შენი ომი ფუჭი, ფუჭი, დაგიალო თვეზის კუჭი...“
(28r-v).

მინაწერები ლექსად: 28v, 29v, 30r.

486

ბაბრატ ბატონიშვილი: მოთხრობა სჯულთა უღმრთოთა თათართა—XIX

28 ფ.; 21,5×16,5; ქალაღი (ცისფერი); მუყაოს ყდა; დაზიანებული (პირველი ორი
ფურცელი ამოცვენილია); მხედრული (სათაურები სინგურით); XIX ს. (ჭვირნიშანი: 1807)
დაუწერელია 28r.

„მოთხრობა სჯულთა უღმრთოთა თათართა, გამოკრებული,
და სიტყვს გება ქრისტიანეთა მიერ, თქმული მეფის ძის ბაგრატიისა.—
ჟამთა უკუტ ირაკლი მეფისათა, გამოსწდა მოჰმედ ვინმე ახალი მწუალებელი,
ულთო და უსჯულო, ტომით იზრისგან, ძის წულის ისაილის, რომლის ნათესა-
ვი მგვდრ იყო უდაბნოსა მადიამისასა და ცხონდებოდეს აქლემებით ვაჭრობი-
თა...“ 1r—27r.

ანდერძი (ავტორისა: „კეთილმსახურნი და ღის მოყვარენო, უწყოდეთ ჩემ ცო-
დვილის მიერ, მონის თქნის, რამეთუ საკინოზთა, რომელ არიან ისმაიტლნი, ბილწნი
მოჰმედიანი, თვნიერ ამათ სიტყვათა სხვა საჩინო სიტყვა საცილობელი არა აქუს. და
უკეთუ სწაელული ვინმე ქრისტიანეთაგანი სიტყვას უგებდეს, რომელი დასაბამითგან
და შემდგომსა მცენიერ იყო, რაასაცა მიზეზისათჳს იტყოდეს მოჰმედიანი, ყოველსავე
ზედა პირი დაეყოფის ძალითა ქრისტესითა, წიგნითა მოსესითა და მეფეთა და სახარე-
ბითა, რომელთა თჳთ მოჰმედ ეწამების.

ხოლო ამისიყა განკრძალვა ჯერ-არს, რათა ეგვეთარისა მოენისა მიერ სიტყუა
უგათ, რომელი ფრიად წურთილ იყოს ენასა მისსა, და არცა შურისათჳს სიტყვასა ზე-
ქუტ ქცევა დაუწყოს, და ეგვეთარსაცა კაცსა ეტყოდეთ. რომელი ფრიად მოძღუარი
იყოს სჯულისა მაჰისა და წურთილი ყურანისა, რამეთუ უკეთუ უსწაელელსა კაცსა
ეტყოდეთ, ვერცა ერთს სცნობს, და ცუდად დაშურებით. და ვინცა იკითხვდეთ, ჩემ
ცოდვილის და ყოვლისა სასჯელისა თანამედებისა ბაგრატიის თჳს ლოცვასა ჰყოფ-
დეთ, რათა თქვენცა აღგიოცნეს უფალმან ყოველნი ბრალნი თქნი, დღესა მას დიდ-
სა განკითხვასა, და ყოველთა სათნო ყოფილთა მისთა თანა აღგარცხენ“ (27r-v).

487

კრებულ(ი)—1852

27 ფ.; 21×17,5; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); უყდა; დაზიანებული; ნაკლები; მხედრული; 1852 წ. (27v); ადგილი—ქ. ტფილისი (27v).

1. „თვესა ნოემბერსა იჲ. წმინდისა მოწამისა გობრონისა, რომელი განიქვენეს ყველის ცხით. მე სტეფანე მტბევეარ ეპისკოპოსმან დაწვერე ბრძანებითა აშოტ ერისთავისათა.—ჩუკულეზა აქვს განგებასა ღთისასა სწავლად გონებასა ზედა დაბადებულთა მისთასა, ვითარცა იყო იოსებ და ყოველი მართლნი...“ 1r—12r.

2. [თხორობანი სულიერნი, მამათა ცხოვრებიდან]: „მომითბრა ვინმე ჩვენესე, ვითარმედ იყო ვინმე ქაბუკი ასაკითა და შვენიერი ხილვითა, რომელი ვიდოდა სამოციქულოთათვის ძეფისათა. მას ესევა ერთსა შინა ქალაქთაგანსა მეგობარი სარწმუნო და გულითადი...“ 12v—18r.

3. „სიტყვანი კლემქისისანი.—ნეტარ არს რომელი ისწრაფოდეს მობადლებად ღვთისა, ვითარ მეგობარი ჟოთიერთისა...“ 18r.

წყდება: „...და ვერსაღა განძღები, არამედ უფროსად გმირს...“

4. „შემოკლებით მოთხორობა ისტორი[ი]სა წმიდათა მამათა, რომელნიცა მოსრნა უღმრთოთმან შაქ-აბაზ უდაბნოსა გარესჯისასა, მთასა ზედა, რომელსაცა ეწოდების წამებულთ მთად და მონასტერიცა.—შემდგომად უფლისა ღთისა იესო ზეცად ქრისტეს ამალღებისა წელსა, წმინდა დედა ჩვენი მოციქულა ნინა მოვიდა ქენასა ქართლისასა, და შემდგომად ორასისა წლისა ათსამეტნი მამანი ასურეთით...“ 19r—20v.

5. „წიგნი ესე ქალისა და ვაჟისა, საერო შესაქცევი საკითხავად.—იყენენ ერთი ცოლ-ქმარნი, დიახ მდიდარნი, და შვილი არა ჰყვანდათ...“ 20v—27v.

ანდერძი: „აღიწერა წიგნი ესე ქალისა და ვაჟისა ტბილისის ქალაქს აგვისტოს ქუ, კეს ფმ“ (27v).

488

პროსპერ მერიმი: კოლოზა—XIX

94 ფ.; 21,5×17,7; ქალაღი; მუყაოს ყდა; თავბოლრ ნაკლები; მხედრული; [XIX ს.]

[პროსპერ მერიმი: კოლოზა]: „...ერთი კარგა დიდი კუნძული არი იმ შუა ქუცუნის ზღუაზედა და [...] იქაური იყო. ჯაპიტანმა სადილზედ ღამაწათ უანბო მისს ლიდას იქაური ბანდიტების ანბავი...“ 1r—94v.

წყდება: „...ადვოკატს ორი შვილი შეუტანეს თითო...“

შენიშვნა: ხელნაწერი მზიპოვება ვინმე დარჩუას წერილი დეკისადმი (56v).

489

პრებული—1824

131 ფ.; 21,7×17,5; ქალაღი (სხვადასხვა ფერისა); მუყაოს ყდა; დაზიანებული (ფ. 63 და 64-ს შუა ამოჭრილია 41 დაუწერელი ფურცელი); ნაკლები; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); 1824 წ. (50v); გადამწერი—იაკობ მაისურაძე; ადგილი—ყიზლარ; დაუწერელია: 36r—37r, 57r—131v.

1. „ჩარი პირველი, ლეილ-მიჯნურის ამბავი, სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანი ღთივ გვირგვინისნის მეფის თეიმურაზისაგან და ლექსად მისგანვე თქმული. სუფევითაჲც ყოს უფალმან ხსენება მისი!—

ღმერთო, რომელი თვით სიბრძნე ხარ, სიბრძნე მოცემულობით, არსისა არა არსისა სიტყვით დაჰბადე მქმნელობით...“ 1r—7v.

წყდება:

„...საქმე უყო მათ სოფელმან, სიმუხთლესა რაც მართებდა“ (შდრ. თეიმურაზ I, ტფილისი, 1933 წ., გვ. 49, 184).

2. „ცხოვრება, მოთხრობა და წამება წმინდისა რომთა კეისრისა დომენტიანესა, ნათესავით რომი, ხოლო თესლ-ტომი მეფეთა. და იქნა წამება მისი ტრიანე(!) რომთა კეისრისაგან ეამსა პეტრე მოციქულისასა, ნათელს ილო დასაბამითგან წელთა ხუთიათას ხუთას სამოცდაცხრამეტსა. წამება მისი ნოემბრის ოცდახუთსა. წელნი წარსრულან მის წამებითგან, ქრისტეს აქეთ—ათას შვიდას ორმოცდაცანეტი, ათას რვაას ოცდაოთხამდე.—უმწვენიერესსა და უგრცელესსა; ქალაქსა ძველსა რომსა შინა იყო კაცი ვინმე დამკვიდრებული, სახელოვანი გვარმოდგომით, მეფეთ ნათესავი მეუღლითურთ, რომელსა სახელად ეწოდა დებოდა ჰავასტოი...“ 8r—23r.

3. „ანბანთ ქება, თქმული ბრძნისა და მეცნიერისა ღთივ გვირგვინოსნისა მეფეთ-მეფისა და თვით კელმწიფისა პატრონის თეიმურაზ პირველის მიერ.—

აღახვენ ჩემნი ბავენი, ღმერთო სამეზით ქებულო...“ 23r—26r.

4. „ანბანთ ქება, ახლად თქმული ბაბათაშვილის, ტფილელის იოსების მიერ თქმული.—

აღვახვამ ბავეს საქებრად ყოვლთა სულთ ღმერთად ერთად კმობილო(!) არს შემოქმედო, სიმდაბლით კაცისა თბითა ცნობილო...“ 26r—29r.

5. [თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა, ნაწყვეტი]: „აქ მიჯნურთ ამბავი პირველი, ტარიელისა, ლამისგან თქმა.—

ახლა ვთქვა მიჯნურთ ამბავი, ვინც რომ ყოფილან ხელობით, ჯერეთ ვახსენებ ტარიელს, ნესტან-დარეჯანს ძველობით...“ 29v—34r.

წყდება:

„...და თავსა ეტყოდა, დასკენიო, ვარდი თუ იყავ შენია“ (შდრ. თეიმურაზ II, თბილისი, 1939 წ., გვ. გვ. 88, 716—95, 774).

6. [თეიმურაზ II, თავგადასავალი].—„აქ მეფის თეიმურაზის ყეენთან წასვლა.—

როს ყე[ე]ნმან სეფიხან ჰყო საქართველოსა მკველია,
ჩენ განბნულნი ვიყვნით, სადა[ა] ტყე იყო, ველია...“ 34v—35v.
(იქვე, გვ. 102, 1).

7. „ეს ვახტანგ ბატონის შვილის თქმულია“ [თავისი ღვაწლის შესახებ]:

„მე უმცირესმა ძმათაგან, ვახტანგმა სახელდებულად,
ოთხ წელ მცხეთა და ურბნისი სადგურ-კამარ აგებულად,
ტფილის სიონი კელახლა შევძერწე ქანდაკებულად...“ 35v.

8. [თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა, ნაწყვეტი]: „პირველი ბაასი,
დღისა და ღამისაგან თქმა.—

ახლა გამოჩნდეს დღე-ღამის ერთჯეროდ უხესთესობა,
დღეს დაეწესა ნათელი, ღამეს სიბნელის წესობა...“ 37v—41r.

წყდება:

„...და რასაც ბრძანებ, პასუხს მოგცემ, არ მეშინის ბევრის თქმისად“
(შდრ. თეიმურაზ II, თბილისი, 1939 წ., გვ.გვ. 3, 19—9, 63).

9. „მეფეთა ყოვლისა ივერისათა, ანუ საქართველოსათა, გინა გიორგისათა, რომელთა ეს სამნი სახელნი ერთ სახელად ქვეყანასა ამას ეწოდა ყოველთა საქართველოთა, და ვინცა პირველითაგანვე მეფენი იყვნენ, აწ ამას ქვეით აღიწერება, რიცხვით, ვითარ რამდენნი წელნი იმეფეს და იცხოვრეს ქვეყანას ამას. მეფეთა სახელები.—პირველი მეფე ფარნაოზ, სამოცდა ხუთი წელიწადი იმეფა, გარდაიცვალა; მეორე მეფე საურმაგ...“ 42r—50r.

შენიშვნა: ერთის: ა—[თეიმურაზ II, სარკე თქმულთა (ნაწყვეტი)]: „[პირველი] ბაასი, დღისაგან თქმა:—

ახლა გამოჩნდეს დღე-ღამის ერთს-ერთზე უხესთესობა...“ 50v.

წყდება: „...და არ მეთქვის [უდარესობა, ვარ ლის]გან გამოჩნდები“ (შდრ. თეიმურაზ II, თბილისი, 1939, გვ. 3, 19-21).

ბ. [ისტორიული შემთხვევები თარიღების ჩვენებით] (ეხება: ზოლერობას, კრიეს, რუსთ მეფის ჩამოსვლას, გარდაცვალებას და სხვას...; 51r—56r).

ანდერძი: „აღესწერე წიგნი ესე, მცირე რამ სასწავლო, ყიზლარს. თხოვისაებრ არ ურჩ ვეკმენ და დაუწერე, ღმერთმან მხოლომან მშვიდობაში ახმაროს პატრონს ამისსა. არის ჩალაუბნელის პეტრეთამაზას შვილისა. აღიწერა კელითა იაკობ ქრისტე ფორეს შვილის მაისურაძისათა. წელს[ა] ჩყად, ავვისტოს თხუთმეტს. ვიწყე ავისტოს პირველს, გავათავე ეფ. წარმოითხველ[ნო] აღმწერლისა ამისათვის [...]. ლოცვა თქვენი და ღმერთსა სთხოვეთ მისთვის შენდობა“ (50v).

ერთის ხელრთვა: „იაკობ მაისურაძე“.

[ვახტანგ VI]: „შესავალი პირველი ბატონის შვილისა.—მყოფისა—უმყოფისა, არსისა და უარსისა და მარსისა მქებვი, არა თუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მქონებელი, უდებად მქონე, მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი-ღღე მრევლნი კელთა მარგალიტთა შინა და პოებენ მძივთა რათმე...“ 5r—95r.

შენიშვნა: წინ და ბოლოს ერთვის [მუზღობრივი საძიებელი სამართლის წიგნი-სა]: „სწავლანი მოსამართლეთანი, თუ ვითარ უხმსთ სამართლისა ქნა, განაჩენსა როგორ უნდა დასწერდენ, აქ გამცნებთ.—აბგ—სკდ...“ (3r—4v+97v—108v).

491

კრებული—1738

135 ფ.; 20×15,2; ქაღალდი; ტყავედაკრული ტვიფრული ზის ყდა; დაზიანებული (კიისაგან); ნუსხური (სხვადასხვა ხელით); სათაურები სინგური; 1738 წ. (125r); მთარგმნელი და ერთი ნაწილის გადამწერი—გაბრიელ ჩხეიძე (125r); დამკვეთი—ბატონიშვილი დარია, იმერეთის მეფის არჩილის ასული (125r); დაუწერელია: 1r—3v, 22v, 30v—31v, 68v—70v, 73v—74r, 92v, 99v, 120v, 121r, 125v—135v.

1. „ეს დაუჯდომელი იკითხვის მიცვალეზასა ყოვლად წმინდისა ღმრთისა მშობლისასა, იბაკო ა.—რჩეულო ყოველთა ნათესავთა შორის, მღთისა დედაო და დედოფალო. აღსულასა ოდენ ქყნისაგან ზეცად ყოვლად წმიდისა შენისა მიცვალეზისასა კეთილ სურნელეზად გალობასა. შემოგწირავთ...“ 4r—22r.

2. „ლოცვა ყოვლად წმიდა მიცვალეზას წარიკითხვის.—ჭი ყოვლად წაო ქალწულო, დედოფალო, უმაღლესო ანგელოზთა და მთავარ-ანგელოზთაო, და უბატონისნესო ყოველთა ნიეთთაო...“ 23r—30v.

3. [გალობანი ღმრთისმშობლისანი]: „რომლისა ქებათა შესხმისა გვირგვინითა გვირგვინოსან ეყოთ მღდელთ-მოდღარისა მის ხორცითა მირონად მყოფისა და სულიერისა ყოველთავე...“ 32r—36r.

შენიშვნა: დასაწყისი უნდა აკლდეს, ადგილი დატოვებულია: გვ. გვ. 30v, 31r-v.

4. [გალობანი წმ. ნიკოლოზისნი]. „უკეთუ ცისკრად, თქვი: ღმერთი უფალი და გამოგზინდა ჩნ, ეგრეთ ოხითა კმა და, გალობანი კმა და, გალობა ა, ძილის-პირი: აღვილო პირი ჩემი. ეს ყოველს მუხზუვდ: მღდელთ-მოდღარო ქრისტეს ნიკოლოზ, ევედრე ღმერთსა ჩნთს.—მწყემსო კეთილო ქრისტეს ცხოვართაო ნიკოლოზ, გიბაროდენ, რომელი იქმენ მამა მირონ ლიკიისა...“ 35v—62v.

5. „ლოცვა წმინდისა ნიკოლოზისა.—ჭი ყოვლად ქებულო და ყოვლად პატრიოსანო მღდელთ-მოდღარო, დიდო სასწაულთ-მოქმედო მამათ-მთავარო ქრისტესო, მამავო ნიკოლოზ, კაცო მღთისაო და სარწმუნოო მონაო...“ 63r—68r.

6. [ლოცვისათვის]: „ხოლო ეგეთნი ღმ მის მაღლისაგან ამაღლდენ და ანგელოზთაგან იქებიან და სასჯელსა მას მარცხენით არა სდგენ...“ 71r—78v.

შენიშვნა: დასაწყისი უნდა აკლდეს, ადგილი დატოვებულია: 68v—70v.

7. „თქმული წთა შორის მამისა ჩნისა კირილე ალექსანდრიის მთავარ-ეპისკოპოსისა, სიტყვანი სულის აღმოსულისათვის და მეორეთ მოსული-სათვის.—მეშინის სიკდილისა, რამეთუ მწარე არს, მეშინის გენიისა მისგან, რამეთუ დაუსრულებელ არს, მეშინის ტარტაროზისა მისგან...“ 79r—99r.

8. „სიმეკოლი, რომელ არს აღრსება (?) წმინდათა შორის მამისა ჩნისა ათანასე ალექსანდრიის პატრიარქისა.—რომელსა უნდეს ცხრება, ჯერ-არს უწინარეს ყოველთა პყრობა მის მიერ კათოლიკისა სარწმუნოებისა...“ 100r—103r.

9. „ნეტარისა ანასტასიას დიდისა ანტიოქიის პატრიარქისა და კირილე ალექსანდრიისაგან თქმული მოკლელ სარწმუნოებისათს, სიტყვა-მიგება მღთის-მეტყველებისა.—კითხვა: რომლისა სარწმუნოებისა ხარ? მიგება: ქრისტიანე ვარ...“ 103v—106r.

10. „თქმული წმიდა მაქსიმესი შემოკლებით, სარწმუნოებისათს, სიტყვა-მიგება ყოველთა მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა. სიტყვა.—რაოდენსა ბუნებასა აღიარებ წისა და ერთარსისა და განუყოფელისა სამებისასა...“ 106r—109v.

11. „მოკლელ გმჩნილი ესე, რომელიცა ყოველთა მათ მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთ ძველთაგან გამოღებულისა წთა მოციქულთა და წთა მამათაგან გამოსახვად.სახედ წისა ჯისა პირსა ზედა თვისა ჯერ-არს ხელისა თვისისა თითთა, რომელნიცა ვითარ შეაწყონ ესე, აქა გამოვსახეთ საბეჭდადისა ბეჭდითა.—ყოველთა კეთილმორწმუნეთა მათ და მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა ჯერ-არს თსდ პირჯრისა გამოსახვად...“ 110r—124v.

შენიშვნა: გამოტოვებულია და დაუწერელია: 120v და 121r, მომდევნო ტექსტი კი წინას უშუალო გაგრძელებას წარმოადგენს.

ანდერძი: „ქ. ეს რაც ამ წიგნში სწერია, გადმოვთარგმნე რუსულისაგან ქართულად მე, კურთხეულის იმერეთის მეფის არჩილის, ვახტანგის შვილის, საფარველს ქვეშე გაზრდილმან და დაბერებულმან გაბრიელ ჩხეიძემან, ბრძანებითა ასულისა მისისა კეთილმორწმუნისა ცარეენა დარია არჩილოვნასითა, ქორონიკონსა ქრისტეს აქეთ ჩლღც. ვინც შეხუდეთ, თითო შენდობა ყავით ჩემთს, რათა თქნცა მოგცეს ღმერთმან შენდობა“ (125r).

მიწაწერი მოიპოვება ბოლო საცავ ფურცლის v-ზე.

თეიმურაზ II: სარკმ თქმულთა—XIX

38 ფ.; 32×21,6; ქაღალდი; მუყაოს ვდა; დაზიანებული (ფ. 6 მონეტლი აქეს; ფ.ფ. 7 და 36 გახებულია, ხოლო 23—26 ამოცვენილია); ბოლონაკლული; მხედრული (სათაური სინგურით); XIX ს. (გვირნიშანი: 1819).

„ღდისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის მეფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქმნა ცხებული შემდგომად მეცხრისა წელიწდისა თქმისა ამისა. წიგნსა ამას ეწოდების სარკ[ე]. თქმულ[თა].—“

ვით კელ-ვყო აღძრვად სიტყუათა ვერ სიბრძნის ღირსმან სრულობით,
ვერცა ღრმად გამომეტყველი, რიტორებრ ენა მრავლობით...“ 1r—38v.
წყდება:

„...და მას ღამეს ნახონ ლხინი, და არ აქეს სიხარულს ლევანი“. (შდრ. თეიმურაზ II, თბილისი, 1939 წ. გამოც., გ. ჯაკობიას რედაქციით, გვ. 68, სტრ. 546).

493

ისტორია საყავისა სახლსა შინა ყოფილთა—XIX

6 ფ.; 21×17,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; მხედრული; [XIX ს.]; დაუწერელია: 6r-v.

„ისტორია საყავესა სახლსა შინა ყოფილთა.—სურატსა შინა არს საყავე სახლი, სადაცა შემდგომად სადილისა შეიკრიბებიან მრავალნი უცხო ქუცყნიერნი...“ 1r—5v.

494

მთვარის მოქცევა—XIX

12 ფ.; 17,5×10,8; ქალაღი; უყდო; მხედრული (სათაურები სინჯურით); ბოლონაკლული; [XIX ს.].

„მოქცევი მთოვარისა და მიმოსვლა. იწყების პირველისა მოქცევისაგან და აღვალს ვიდრე ცხრამეტამდის.—ა. მოქცევი მთოვარისა, საუფძველი ია, სა[ა]თი, ჟამი. მარტის-ა. ღამის სა[ა]თის თ, დაცხრომა...“ 1r—10v.

წყდება: „...აგვისტოს ივ, დღის სა[ა]თის ვ, დაცხრომა“.

495

ღარაძე პეტრე: სახე-მგოსანი—XVIII

64 ფ.; 45×16,5; ქალაღი; უყდო; დაშლილი; დაზიანებული (ზოგი ფურცლის ნახევარი ნაწილია დარჩენილი: 1, 40, 41, 43, 64, ხოლო მე-24 ფ. გახეულია შუახე); თავბოლო ნაკლული; მხედრული; XVIII ს. (კვირნიშანი: 1785).

[ღარაძე პეტრე, სახე-მგოსანი]:

„...[ვ]ეზირნი სწვრთიღენ, აქებღენ, შემაგონები ზრდილობით,

[...]გვეყო, რად აქნობ ღაწეთა ცრემლისა მილობით,

რა გვირს, რა გვიძიმს, რად გვრიდებ ქირსა სადაღად ცვილობით,

რად ღრუბლაე ღაწვთა კრთოლვასა ვარდი ახლადრე შლილო-
ბით...“ 1r—64v.

წყდება:

„ზედი დაგტრფოდეს, ცას სჭერეტდე სიუხვით მონაბუქებსა,
[კვი]რობდე ჩემთა ჰამბავთა, სიალფე სიჩაუქებსა“ (პ. ლარაძის დღემ-
დის უცნობი ამ თხზულების შესახებ ნახეთ ცალკე წერილი ილია აბულა-
ძისა საქართ. მუზეუმის მოამბე № XIV-b-ში).

496

კრებულნი—1848

45 ფ.; 18,8X15; ქაღალდი; მუყაოს ყდა; ნაკლული (აკლია 1 ფ. 2-სა და 3 ფ. ფ. შუა)
მხედროული; თავბოლო კანხულობიანი (3r—10r); 1848 წ. (45v); გადამწერი—ხაქარია დეკანო-
ზოვი (37v, 45v).

1. [გოდერძი იგივე გოჩა დადიანის თავგადასავალი]: „ჩდე
წელსა, ქრისტისშობის კე-ს, წელსა ათას შვიდას(!) ხუთსა, დეკემბრის კე-სა
დღესა.—იყო ერთი ობოლი ყრმა, ტანათ მოკლე, და სახელათ ერქო გოდერძი,
პაატა, ბრწყინვალე თავადი დადიანისა ძე, დადიანოვი...“ 1r—3r.

2. [გოჩასა და სოფლის გაბაასება].—

„აწ ჩვენც დაიწყეთ სოფლისა სარჩიელი და ბქობანი,
თუ რამ დავაბქოთ სოფლისა, თქვენც დაგვიწყეთ ბქობანი...“ 3r—9r.

3. [თვეების ქართულ-რუსული სახელები]:—„წელიწად[ში] არის თორმეტი
თუცნი. ხუცური და რუსულათ თქმა, თარგმანი თვე[ე]ბისა.—ა. იანვარი, დღე ლა-
იუნვარ...“ 9v.

4. „ცხოვრება კაცისა ღთისა, სახელად ეწოდებოდა ალექსი ძე ეფ-
რემისა.—კაცი ვინმე იყო სტანბოლსა შინა მყოფი და იყო მდიდარ ფრიადი
და სახელი ერქვა ეფრემ და მეუღლესა მისსა ანნა...“ 10r—26v.

5. „აქ ამბავი ქალისა და ვაჟისა.—დიდნი ბრძოლნი, ერთი კაცი იყო
დიახ მდიდარე და ჰქონდა მოხელობა დიდის ქალაქისა და ჰქონდა უანგარიშო-
ოქრო და ვერცხლი, თვალი და მარგალიტი...“ 27r—37v.

6. „დატყუება(!) მოსეს შვილებისა და იაკოფისა დაბადე-
ბა თავისი.—იოსების შემდგომ განმრავლდნენ იაკობის გვარნი და დასჯდა სხვა-
კემწიფე, რომ იოსების სიკეთე არ ახსოვდა...“ 38r—45v.

ანდრძი: 1. „და ეს დასრულდა ხაქარია დეკანოზოვის კელით“ (37v).

2. „დასრულდა წიგნი ესე[ჩემ]ს წელსა, მარიაშობის თვის 09-სა დღესა, შეწვე-
ნითა ღთისათა, ხაქარია დეკანოზოვისა მიერ. და უკეთუ ასეთ შემცდარ
ნახოთ, ნუ უშვენის სიტყვით ჰყოთ, და ვითხოვ კეთილისა ხსენებითა მომხსენოთ
ანისა წამკითხველნი და მე ამისა უკეთ ვერ შევიძელ წგარისა, მით არ ვიყავ ოსტატ-
თან ნასწაველი, 1848-სა“ (45v).

497

კრებულის—1848

38 ფ; 19×15; ქალაღი; მუყაოს ყდა; ბოლონაკული; მხედრული; 1848 წ. (5v, II ყდის r); გადამწერი—ზაქარია დეკანოზოვი (II ყდის r).

1. [ლოცვები]: „უფალო ყოვლისა მპყრობელო, ღმერთო მამათა ჩვენთაო, აბრამისაო, ისაკისაო და იაკობისაო...“ 2r—4v.

2. [ათი მცნება].—„მცნება. პირველი: 1. მე ვარ უფალი ღმერთი შენი, რომელმან გამოგვიყვანე ქვეყანისაგან მეგვიპტელთასა მონებისაგან...“ 5r-v.

3. „წინასწარმეტყველება დანიელისა, საკითხავი.—1. წელთა მეთათვრამეტეთა(!) ნაბოგოდონოსორ მეფემა ჰქმნა ხატი ოქროსი, სიმაღლე მისი წყრათა სამოკცდა(!) და სიგრძე(!) მისი წყრათა ექვსთა, და დასდგა იგი კელსა(!) შორის დეკარასა, სოფელსა შინა 'ბაბილოვანსა...“ 6r—12r.

4. [საკითხავები სახარებიდან].—„სახარება.—მთ ღღეთა შინა აღდგა მარიამ და წარვიდა მთად ყერძო მსწრაფლ, ქალაქად იუდასა...“ 12v—27r.

5. „ქებაქებისა გოდების ხმისა.—შევსწირე დედას მღვთისასა ჩემის გულისა მწუხარებითა, ფიქრად ძრახვაში, გულის აღთქმაში სიტყვას(!) ვეძიე შიგ საუნჯეში...“ 27v—28r.

6. „აქა სულისა და ხორცის საუბარი.—

ვითარ მფერობდა, განვლია(!) მე საწუთროსა ღღენია, ხან კარგათ ვიყავ, ხან ავათ, მაგრამ ის მე არა(!) მწყენია...“ 28v—31r.

7. „აბრამიანი.—

აბრამ იყო მღვთის ლოცავი, მაგრამ ძენი ენატრების, საქონელი ბევრი ჰქონდა, არვინ იცის ვის დარჩების...“ 31v—34r.

8. „სიკვილი აბელისა კანენისაგან.—ესე იყო და სწავლა და დარიგება ადამისა, რომ დაქრივა შეილნი თავისნი და უთხრა, თუ როცა გამოველი სამოთხიღდან და ჩამოვარდი ქვეყანაში, ბნელში, კიდევ შემიბრალა ღმერთმან...“ 34r—38v.

წყდება: „...ეს მოვიგონა, რომ როდესაც ღამეკი სანადიროდ მიდიოდა“.

შენიშვნა: კრებულს წინ უძღვის «ანბანთ ქება, ნათქვამი ორბელის ძისა სულისა(!).—ან ამას ვტირი, ხან ბნელსა მჯდომი, გან გული მღღერად, ღონ დაფაჭული (!)...“ (1r)

ანდერძი: „ჩემც-ს წელსა, ქრისტის შობის თვესა ა-ს, პირველსა დღესა, დიწერა ხელთა(!) ზაქარია დეკანოზოვისა კელითა“ (II ყდის r).

498

კრებულის—1848

47 ფ.; 19×15; ქალაღი; მუყაოს ყდა; მხედრული; თავახუმლობიანი (16r, 28r, 38r, 43r); 1848 წ. (44v); გადამწერი—ზაქარია დეკანოზოვი (27v, 44v).

1. „იბაკონი წმინდისა ღთისმშობლისა, რომელსა დაუჯდომელი ეწოდების.—ზეცთა(!) ბრძოლისა ჩემისათვის და მოლუაწისა უძლეველისა, ვითარცა შენ მიერ სხნილი(!) განსაცთელთაგან, სამადლობელსა აღწვირო ღთისმშობელთა კანწულო შენდა მომართ...“ 1r—15v.

2. „პარაკლისი სავედრებელი ყოვლად წმინდისა ღთისმშობლისა მიმართ.—ლოცვითა წმინდათა მამათა ჩვენთათა, უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შეგვიწყალებ ჩვენ, ამინ...“ 16r—27v.

3. „ქრისტეს ტირილი.—ჩვეულობა არს კაცთა, როდესაც მოკვდეს ვინმე უცხოს აღგილსა, იტყვის ანდერძსა...“ 28r—40r.

4. „საუფლო ღოცვა წმინდა ნერსესიისა(!).—სარწმუნოებითი(!) აღგიარებ და თაყვანს გცემ შენ, მამაო...“ 40v—44v.

შენიშვნა: ერთის—ა. [დღისა და ღამის ხანგრძლივობა თვეების მიხედვით](45v)

ბ. ლექსი:

„ხამთარი ვარდმან დააჭკნობს(!), ფურცელნი ჩაოცივიან,
ზაფხულით მზისა სიციხე სწვავს და გოლგასა სჩივიან,
სიციხე სწვავს, ყინვა დააძრობს, წყლურნი ორნივე სტირიან,
მაგრამ ბულბულნი მთაზედა კიდევ ხნა დაბლათ სყვიან“ (45v);

გ. „თქმული ეხოწ(!) წყყლი ს მიერ, ცნობა, თუ თვეში რომ ორი დღე კვიმე-ტი ეწოდება, რომელ არს...“ 46v—47r.

ანდერძი: „ჩუქმ-ს წელსა, მარიამობის თვის „ს-დღესა დასრულდა ესე დაუჯდომელი და პარაკლისი ზაქარია დეკანოზოვის კელით. უკეთუ ამასა შინა შეცდომილ ჰყოთ ასათი, ნუ უკეთურის პირით მოიხსენოთ, და შრომისათვის კეთილ ხსენებითა მოიხსენოთ ღთის შეწვევითა, ამინ“ (44v).

499

ძრებული—1848

54 ფ.; 20,5×17; ქალაღი; მუყაოს ყდა, მოცილებული; მხედრული (სხვადასხვა ხელით); თავბოლო კახულობანი (26v—27v); 1848 წ. (26v, 51r).

1. „ცხოვრება წმინდისა ალექსიანოსისა ღთის კაცისა.—კაცი იყო ვინმე სტამბოლსა შინა მემკვიდრე, ძრიელ მდიდარე, რომელ ეწოდებოდა სახელათ ეფრემ და მუღლეს მისსა ერქვა სახელათ ანანა...“ 1r—15v.

2. „დატყვება(!) მოსესს შვილებისა და იაკობისა დაბადება თავის იდ(!).—იოსების შემდგომ განმრავლდნენ იაკობის გვარნი, დასჯდა სხვა კელმწიფე, რომ იოსების სიკეთე არ ახსოვდა...“ 16r—26v.

შენიშვნა: ერთის ლექსი კიდობნის შესახებ:

„კიდობანი მოსესისა,
წმიდა იყო ულპო ხისა...“ (27r).

3. „მოთხოვა სპილენძის კოკეებისა ქალაქისა, რომელი არს მაგალითი ამ ქუცუნისა.—იყო ბაღდადის ქვეყანაში, ერთ ქალაქში, ერთი კლემწიფე(!), რომელსა ერქვა აბუ მელიქ...“ 27v—51r.

4. [სწავლანი]: „სწავლა მოძღვრისა მიერ სულერისა მამისა აღმსარებელ-

ლცსა მიმართ მოწაფისა თვისისა, ოდეს აღვიარებდეს თვისსა ცოდუასა.—
 მოძღვარმან მიიყვანოს მოწაფე წინაშე აღსაელისა კარისა... 51v—54v.

- ანდერძი: 1. „ჩემტ წელსა, ღვინობისა კც-ს დღესა“ (26v);
 2. „გათავდა ჩემტ-ს წელსა, ღვინობისთვის პირველსა“ (51r).

500

კრებული—XIX

120 ფ.; 10,5×9,5; ქალაღი; ტყავადაკრული ხისა (მარჯვენა) და მუყაოს (მარცხენა) ჯდა; თაბოლო ნაკულეი; მხედრული (ტექსტი ჩასმულია ჩარჩოებში, რომლის უმრავლესობა მონატულია); ილუსტრაციებიანი და თაბოლო კახულობიანი (4r, 53v, 54r, 55v, 56r, 86r, 87r-v, 88r, 94r, 95r, 109r); [XIX ს]; გადამწერი—მაჰეფარაინის ასული ბარბარე (16r-v, 103v).

1. [ქიმოსვლა ღვთისმშობლისა ადგილთა ტანჯვისათა]: ...„ყოფლად წმინდაო, რომელნი კვირას დღეს ქვე წვანან და არა მივლენ ეკლესიად ლოცვად და არა აღიდებენ კვირიაკესა, აღდგომასა ქრისტესასა, ამისთვის აქა იტანჯებიან...“ 1r—16r.

2. „მცნებანი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესნი, რომელნი მოივლინეს რომსა შინა, საყდართა შინა წმინდა საკურთხეველსა(!) ზედა. წმინდა ესე მცნება ესე მოივლინა წმინდისა იოანე ოქროპირისა მიმართ ღთისაგან და წმინდათა მისთაგან, მ. გ.—მათ ჟამთა შინა ოდეს წმიდა იოანე ოქროპირი იყოფებოდა რომსა, საყდართა შინა, მოივლინა ზეცით ანგელოზი წმინდისა იოანე ოქროპირისა მიმართ...“ 16v—37v.

3. „აქა სულისა და ხორცის გაყრის ანბავი.—იუწყეთ საყვარელნი:

ვიწყეთ ანბავთა აღმოთქმა ყოვლადე შესაწყალებთა,
 სულთა და ხორცთა გაყარანი, მუნ დახსნილობა ძვალეობთა...“ 38r—52v.

4. „ათნი მცნებანი მოსეს მიერ მოცემულნი.—პირველი: მე ვარ უფალი ღმერთი შენი, არა იყვნენ შენდა ღმერთნი უცხონი ჩემსი(!) გარეშე...“ 56r—58r.

5. „შვიდნი საიდუმლონი წმინდისა აღმოსავლეთისა ეკლესიისანი: პირველი—ნათლისღება, მეორე—მირონის ცხება...“ 58v—59v.

6. „მოკლედ თარგმნილი ნეტარებანი სახარებისანი.—კითხვია: რომელნი არიან ნეტარებანი სახარებისანი? მოკლება: [...] არიან პლი სიტყვეა და ქადაგება...“ 59v—85v.

შენიშვნა: ერთვნი—პირველი ესე, სასწავლო ყრმათთვის, რუსულისაგან ქართულად გარდმოთარგმნა ბატონი შვილის დარეჯანას მოლარეთხუცის ჩხეიძის გაბრჩიქლისაგან და ქართლის(!) ენაზე გასწორდა არქიმანდრიტის გერმანესაგან და დაიბეჭდა საშუაფთსა ქალაქსა მოსკოვს, მის დიდებულის ბატონის შვილის დარეჯანას სასახლეში, მის და მის პალატის ყრმათა შეწვევითა და ხელის მომართვითა. სტანბისა და ბეჭდვის ზედამდგომი მდებარე თქნი მოსამსახურე მღვდელმონაზონი ქრისტეფორე. ყოველთა გვედრები, თვითლად მკითხველნი და მხარეკელნი, თუ რამე ჩემი დაშავებული რამე პპოთ ამ წიგნში, შეცოდებისა შენდობას ვითხოვ, რომელი ძალ-მედას სიმართლეს ვცდილობდი და, თუ რამე ირავებდეს

ენიმე რასმე ამით შრომისა მისა[თ]ვის, სასყიდლად თქენ მიერ ლოცვით მოხსენებასა ვითხოვ“ (86r-v).

7. „თარგმანი საუფლო ლოცვისა მამაო ჩვენოსი.—მამაო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა შინა. მამაო ჩნო ღმერთო და შემოქმედო ჩნო, რომელი ყველგან ხარ...“ 87v—94v.

8. „აღსარება მართლისა სარწმუნოებისა, რომელი გამოცხადებულ არს თარგმნიურთ.—მრწამს ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მპყრობელი...“ 95r—104v.

შენიშვნა: ერთვის ქარაგმები ანბნის რიგზე (104r-v).

9. [სამებისათვის]: „ამ(!) მიზეზისა საუკუნოდ წარწყმდების იგი, ხოლო სარწმუნეობა კათოლიკესა ესე არს, რათა ერთსა ღმერთსა სამებით და სამებასა ერთობით პატერის ვიცემდეთ...“ 105r—108v.

10. „ქრისტეს განხორციელებებისათვის. ხოლო გვაც ჩვენ ესეცა საუკუნისა მის ცხოვრებისათვის პოვნად, რათა განხორციელებაცა უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი გრწმენეს ჭეშმარიტად!—ხოლო მართალი იგი სარწმუნეობა ესე არს, რათა გვრწმენეს და აღვიარებდეთ, რამეთუ უფალი ჩვენი იესო ქრისტე ძე ღთისა, ღმერთი უკვე არს...“ 108v—111v.

11. „ან[ა]სტასი სანატრელისა პატრიარხისა დიდისა ანტიოქიისა და კირილე აღექსანდრიელისა განწყობება სარწმუნოებისა და კითხვა-მიგება ღთის მეტყველობისათვის.—კითხვა: რომლისა სარწმუნოებისა ხარ? მიგება: ქრისტიანე ვარ...“ 111v—116v.

12. „წმინდისა მაქსიმეს თქმული სარწმუნეობისათვის, შემოკლებულად.—კითხვა-მიგება მართლმადიდებლობისა ქრისტიანობისა, კითხვა: როდენსა ბუნებასა აღიარებ წმინდისა და თანაარსისა და განუყოფელისა სამებისათვის...“ 116v—120r.

წყდება: „...ორნივე იგი ბუნებანი მოაკვდინა, მიუგებთ მათ ჩვენ და ვიტყვი...“

ანდერძი: 1. „დედაო ღთისაო, ქალწულო მარიამ, ამისი დამწერი ცოდვილი და მხვეალი შენი მკაცარი იანისასული ბარბარე იხსენ საუკუნეთა სატანჯველთაგან და ყოველთა გვედრი ქრისტეს საცვარუნო, ვინც ეს წიგნი წაიკითხოთ, შენდობა ღუბანეთ“ (16r-v);

2. „აღმოვითხველო, იუწყეთ სოფლის საცთური ყოველთა, ყოველთა თიწა მიგვიღებს მუნ საუნჯისას მშოფლთა, და უგუნტოებს ნუ ველტვით ვითა პირუტყვებრ მძოფლთა, შენდობა წარმოუვლინეთ ამა წიგნისა მყოველთა“ (53r).

3. „ყოვლად წო დედოფალო, შე[ე]წიე და შეიწყალე დამწერი ამა თარგმნისა ცოდვილი და მხვეალი შენი მკაცარი იანისასული ბარბარე, იხსენ საუკუნეთა სატანჯველთაგან და ყოვლისა განსაცდელთაგან, ამინ“ (103v).

ხელნაწიერთა ქრონოლოგიური ტაბულა

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
XI	341	XVII—XVIII	92
XI—XII	146	" "	143
XII	325	" "	185
"	372	" "	324
XII—XIII	41	" "	328
" "	171	1702	83 (მოსკოვი)
" "	373	1703	278 (")
XIII	362	1709	97
XIV—XV	191	1717	404 (იეზუიტთა კალაქი)
XV—XVI	142	1725	109 (მოსკოვი)
" "	375	1733	462 (")
XVI	75 (თეთროსანი)	1738	15 (თბილისი, სიონი)
"	76 [წილკანი]	"	491
"	86	1742	367 [თბილისი]
"	368	1750	108 [მოსკოვი]
XVI—XVII	89	1751	307 (თბილისი)
" "	369	1753	19 (მოსკოვი)
" "	414	1755	172
XVI—XVIII	144	1756	247
1609	284 [ქვათახევი]	"	334 [თბილისი]
1635	380	1760	300
1661	342	1761	348
1680	54	1762	345 (პეტერბურგი)
1681	43	1763	310 (მოსკოვი)
"	98	1766	158 (თბილისი)
1691	16	"	180
XVII	87	1768	3 [თბილისი]
"	88	1770	395
"	159	1778	8
"	283	1779	337
"	315	1781	192
"	327	"	259 (მრავალმთის მონასტ.)
"	340	1782	70
"	364	"	256 (მრავალმთის მონასტ.)
"	381	1785	370
"	440	1786	48
XVII—XVIII	84	"	306 & (მრავალმთ. მონასტ.)
" "	85	1789	303 (მცხეთა)

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
1790	90	XVIII	254
1794	35	"	255
"	44 (მოსკოვი)	"	260
"	181	"	261
1795	174 (მოხდოკი)	"	263
"	456 (პეტერბურგი)	"	267
1796	211	"	268
"	257	"	276
1797	186	"	277
1799	304	"	294
XVIII	2	"	297
"	5	"	305
"	6	"	305
"	18	"	308
"	22	"	309
"	30	"	314
"	34	"	319 [თბილისი]
"	49	"	320
"	61	"	326
"	68	" (1796)	335
"	69	"	336
" (1790)	71	"	338
"	95	"	363
"	96 (მოსკოვი)	"	365
"	100	"	366
"	104	"	371
" (1793)	111	"	379
"	113	"	409
"	121	"	413
"	122	"	416
"	123	"	417
" (1792)	126	" (1789)	436
"	131	"	450
"	147	"	457
"	148	"	461
"	162	"	466
" (1788)	166	" (1785)	495
"	177	XVIII—XIX	32
"	193	"	136
"	218	"	137

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
XVIII—XIX	145	1812	195 (თბილისი)
" "	149	"	203 (ვეჯინი)
" "	156	"	226
" "	161	"	393
" "	178	"	400 (თბილისი)
" "	219	1813	291 (წმ. ნინოს ეკლესია)
" "	262	1814	385
" "	264	"	389 (თბილისი)
" "	265	1815	322
" "	298	1816	14
" "	323	"	59 [გორი]
" "	437	"	228
" "	438	"	234 [თბილისი]
" "	439	"	398 (თბილისი)
" "	442	1817	175 (სტავროპოლი)
1800	282	"	214 (პეტერბურგი)
"	411	"	287
1801	296	"	333 (პეტერბურგი)
1802	205	1817-1819	198 (მეჯვრისხევი)
"	212	1818	388
"	224	"	403
"	225	1820	316
"	339	"	332
"	354	"	347 (გორი)
"	410	"	390
"	447	"	392
1803	302	1822	42 (თბილისი)
1805	21	"	23 (გორი)
"	396 (პეტერბურგი)	"	157 (ბელგოროდი)
1806	58 [გორი]	"	391 (თბილისი)
"	376	"	405 (პეტერბურგი)
"	377 (პეტერბურგი)	"	407 (მოსკოვი)
1807	91	1823	155 (ბელგოროდი)
"	202	"	189
"	382 (თბილისი)	"	460
1810	223	1824	258 (პეტერბურგი)
"	397 (თბილისი)	"	346
1811	206 (მეჯვრისხევი)	"	348 (თბილისი)
"	220 (იკორთა, მონასტერი)	"	421
1812	194	"	

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
1824	489	1848	499
1825	383	1848-51-72	65
"	394 (თბილისი)	1850	56
1827	204	"	250
1828	20	1851	152
"	207	1852	215 (მრავალმთა, უდაბნო)
"	216 (ქვეში)	"	285
"	374 (ნამარნევი, მონასტერი)	"	487 (თბილისი)
1829	288	1853	179
1830	10	"	286
"	165	1854	77 (ნახარებო, მონასტერი)
"	408	"	187
1831	210	1855	208
"	313	1856	27
1832	66	"	329
"	213	1856-48	253
1833	169	1857	475 (მუხრანი)
1834	57 (თბილისი)	1858	101
"	182 (პეტერბურგი)	1859	4
1834-38	168	1861	242
1835	246 (ქვეში)	1865	378 (სალხინო)
1836	60	1866	230 (ახალციხე)
1737	231	"	473 (კახრეთი)
"	281 (აბმეტა)	1867	29
1838	453	1868	28
1839	425	"	140
1842	423	1869	474 (თბილისი)
"	433 (საირპე, მონასტერი)	1876	46 (ქუთაისი)
1843	55	1881	24
1844	73 (პეტერბურგი)	1892	40 (მოსკოვი)
"	164 [გორი]	XIX	1
"	183	"	7
"	451	"	9 (თბილისი)
"	472	"	11
1845	232	"	12
1846	81 (გორი)	"	13
1847	217	" (1824)	17
1848	496	" (1817)	25
"	497	"	26
"	498	" (1805)	31

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
XIX (1866)	33	XIX	134
"	36	"	135
"	37	"	138
"	38	"	139
"	39	"	153 [მოსკოვი]
"	47	"	160
" (1817)	53	"	163
"	62	" (1802)	167
"	63	"	170
"	64	"	173
"	67	"	176
" (1833)	72	"	184
"	74	"	188
"	78	"	196
" (1808)	79	"	197
"	80	"	199
"	82	"	200
"	93	"	201
"	94	" (1805-8)	209
"	99	"	221
"	102	" (1822)	222
"	103	" (1813)	227
"	105	"	229
"	106	" (1820)	233
"	107	" (1813)	235
"	110	"	236
"	114	"	237
"	115	" (1808)	238
"	116	"	239
"	117	"	240
"	118	"	242 ა
"	119	"	243
"	120	" (1822)	244
"	124	"	245
"	125	"	248
"	127	"	249
"	128	"	251
"	129	"	252
"	130	"	266
" (1816)	133	"	269

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
XIX	270	XIX (1821)	406
"	271	" (1803)	412
" (1860)	272	"	415
"	273	" (1826)	418
"	275	"	419
" (1817)	279	"	420
" (1815)	280	" (1842)	422
"	289	"	424
"	290	"	426
" (1833)	292	" (1848)	427
"	293	"	428 _a
" (1805)	295	"	428 _b
" (1809)	299	"	429
" (1814)	301	"	430
" (1830)	311	"	431
"	312	"	432
" (1818)	317	" (1830)	434
"	318	" (1890)	435
"	321	"	441
" (1842)	330	"	443
"	331	"	444
" (1817)	343	"	445
"	344	"	446
"	349	"	448 _a
" (1826)	350	"	448 _b
"	351	"	449
"	352	"	452
"	353	" (1819)	453 _a
" (1826)	355	" (1860)	454
"	356	"	455
"	357	"	458
"	358	"	459
"	359	"	463
" (1828)	360	" (1843)	464
"	361	"	465
" (1819)	386	" (1835)	467
" (1808)	387	" (1837)	468
" (1817)	399	" (1828)	469 (გვეთუბანი)
" (1814)	401	"	470
" (1804)	402	"	471

საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №	საუკუნე ან წელი	ხელნაწერის № №
XIX	476	XIX (1821)	490
"	477	" (1819)	492
"	478	"	493
"	479	"	494
"	480	"	500
"	481	XIX—XX	241
"	482	" "	274
"	483	" "	132
"	484	1904	154
"	485	1907	45
" (1807)	486	"	52 (ახალიცხე)
"	488		

შენიშვნა: წარმოდგენილ ტაბულაში არ შეგვიტანია ქვემოთ ჩამოთვლილი ხელნაწერები, რომლებიც საქართველოს მუზეუმის ხელნაწერთა სხვა ფონდებშია გადატანილი:

ძველი:	ახალი:
H№ 50	Ros. № 174
" № 51	" № 175
" № 112	" № 176
" № 141	" № 177
" № 150	" № 178
" № 151	" № 179
" № 190	Varia № 1

I. შიბლია

1. ძველი აღთქმა: 152*.
2. ღვეთინი: 16, 43, 75, 100, 155, 283, 305, 364.
3. ოთხთავი (სახარება): 86, 162, 171, 314, 315, 324, 325, 362, 372, 395.

II. აპოკრიფები

1. კრებული: 433.
2. ავგაროსისა და ქრისტეს წერილები: 173, 322, 354.
3. ღვთისმშობლის შესახებ: 443.

III. ვგზეგებთაჲ

1. სახარების თარგმანება: 3.
2. აპოკალიპსის თარგმანება: 27.
3. «მაშაო ჩვენო»-ს თარგმანება: 446.
4. ექვსთა ღღეთათვის და კაცისა შესაქმისათვის: 165, 204.
5. მოწმობანი ქრისტესთვის: 113.

IV. ღოვმატიკა და პოლემიკა

1. კირილე ალექსანდრიელის «საუნჯე»: 203, 464.
2. მაქსიმე აღმსარებელის ზოგიერთი თხზულება: 208, 316.
3. ღვთისმეტყველებისათვის, სარწმუნოებისა და ზნეობისა: 19, 28, 31, 36, 49, 83, 164, 214, 216, 234, 244, 296, 491.
4. საქრისტიანო მოძღვრება: 32, 108, 220, 370, 392.

* როცხვები ხელნაწერების №№-ს აღნიშნავს.

5. წყობილისიტყვაობა ანტონი I-ისა: 192, 225, 383.
6. კატეხიზმო: 272, 415.
7. «მზამეტყველება» ანტონი I-ისა: 67.
8. მაჰპადინთა მიმართ: 38, 258, 394, 486.
9. მწვალებელთა მიმართ: 24, 137, 145, 307.
10. პოლემ. სტატია ილია ქვეკეცაძის მიმართ: 361.

V. ფილოსოფია-ღვთისმეტყველება

1. იოანე დამასკელი; «წინამძღუარი», გამოკრებილი თარგმანი ეფთვიმე ათონელისა: 5.
2. იოანე დამასკელი: 97, 147, 149.
3. დიონისე არეოპაგელი: 194.
4. პორფირიოსი: 97, 264.
5. დავით უძღვევლი: 69
6. მეტაფიზიკა: 212, 337.
7. კატილორია, შედგომითა არისტოტელისითა, ანტონი I-ისა: 236, 259.
8. თომა კემფელი, მოძღვრება: 434.
9. ფილოსოფიური განსჯანი: 131, 243, 428ბ.
10. ფილოსოფიის წიგნები: 205, 206, 217, 219.
11. ესთეტიკა: 198, 201, 205, 206, 217, 219, 333.
12. ლოლიკა: 8, 195, 231, 255.
13. რიტორიკა: 237, 250, 256, 269, 363, 408, 413.
14. სეკუნდიონი: 430.
15. სწავლა ბრძენთა: 435.

VI. ასკეტია

1. კლემაკი იოანე სინელისა 148.
2. გვირგვინი: 211, 409.
3. ოქროს წყარო: 211, 257.
4. აპოფთეკატა: 345.
5. ასკეტიკური სიტყვები: 34, 447.

VII. ჰომილეტიკა

1. კრებულები: 20, 30, 35, 168, 285.
2. ქადაგებანი: 77, 241, 246.
3. ცალკე წიგნები: 121, 227.
4. მანანა: 261.

VIII. ღვთისმსახურება

1. თენი: 6, 76, 111, 143, 144, 303, 348.
2. საწელიწლო: 41, 84, 365.
3. უაზნი: 15, 88, 109, 157, 308, 309, 366, 432, 440, 441, 442, 445.
4. მარხვანი: 85, 159, 191, 367, 379.
5. ზატიკი: 340.
6. ლოცვანი: 158, 161, 189, 260, 265, 267, 268, 284, 318, 319, 320, 334, 438, 439, 480.
7. კონდაკი: 85, 159, 191, 367, 379.
8. ჟამნ-გულანი: 342, 369, 380, 381.
9. კალენდარი: ქორონიკონი 90.
10. სამღვდელმსახურო წესები: 110, 160, 310, 414, 429, 483.

IX. აგიოგრაფია

1. კრებულები: 40, 42, 47, 102, 106, 169, 178, 186, 187, 215, 282, 286, 341, 357, 436, 487.
2. ცალკე წიგნები: 116, 122, 126, 174, 197, 235, 262, 274, 278, 291, 306ა-ბ, 323, 327, 418, 452, 471, 475, 489.

X. ჰიმნოგრაფია

1. საგალობლები: 29, 146, 154.
2. შესხმანი: 48.

3. ძლისპირნი: 185, 263, 326.
4. იბაკონი: 266, 498.
5. დაუჯლომელი: 46, 98, 491.
6. გიხაროდენი: 183.

XI. ეპისტოლოგრაფია

1. მიმოწერანი: 247.
2. არზა: 468.

XII. სამართალი

1. სამართლის წიგნები: 1, 2, 10, 11, 12, 17, 71, 104, 176, 177, 200, 223, 276, 280, 339, 382, 464, 490.
2. სჯულის კანონი: 378, 405.
3. სამდივნო წიგნი: 18.
4. ძეგლის წერა: 421.
5. საეკლესიო ინსტიტუტები: 91.
6. საეკლესიო კრებები: 393.
7. ნაკაზო: 460.

XIII. გრამატიკა და სახწავლო წიგნები

1. სახელმძღვანელოები გრამატიკისა: 114, 239, 271, 273, 351.
2. სხვა სახელმძღვანელოები: 346, 347.

XIV. ლექსიკონი

1. სულხან-საბა ორბელიანისა: 13, 22, 95, 172, 202, 300, 374, 410, 415, 484.
2. რუსულ-ქართული: 317.
3. ი. გვარამიძისა: 52.

XV. გეოგრაფია

1. საზოგადო: 74, 238, 388, 398, 428ა.
2. სამეზაგრო: 7.
3. მოგზაურობა, მიმოსვლა-მოხილვა-ნი: 93, 96, 133, 221, 330.
4. ქართლისა და იმერეთის აღწერა დელაპორტისა: 400.

XVI. ისტორია

1. ახრონოლოგია: 166, 294.
2. ეგვიპტისა: 385.
3. რომის ცხოვრება: 251.
4. ალექსანდრე მაკედონელისა: 105, 188, 254, 376, 462.
5. სამეფო ქარტა (ტომარი) აღაპიტისა: 39, 70, 125, 156.
6. ნაპოლეონის გამოსათხოვარი სიტყვა: 249.
7. კრებულები (ლ. მროველისა და ამილახვარისა): 99.
8. საქართველოს ცხოვრება ვახუშტისა: 44, 301, 463.
9. საქართველოს ცხოვრება ანტონი I-ისა: 182.
10. ქსნის ერისთავთათვის: 138.
11. ბაგრატ ბატონიშვილისა: 25, 26.
12. დავით ბატონიშვილისა: 23, 25, 26.
13. გოდებანი იონა ხელაშვილისა: 313.
14. გიორგიევსკის ტრაქტატი: 103, 399.
15. სომხეთის ეკლესიის ისტორიიდან თხრობები: 404.
16. ველიაზარ მარმანტელისა: 233.
17. პოლიციონისა და მელიტინასი 470.
18. ნუმა პომპილია, ფლორიანისა: 456.

XVII. ბიოგრაფია

1. სწავლულ კაცთა ბიოგრაფიები: 355, 356, 358, 360.

XVIII. სამხედრო საქმე

1. სამხედრო წიგნები: 193.

XIX. მედიცინა

1. საექიმო წიგნი: 343.
2. კარაბადინი: 184, 230, 304, 344, 352, 414.
3. ფრინველთა და ცხოველთა კარაბადინი: 297.

XX. ქირომანტია და შელოცვები

1. საეტლო და სამთვარიო: 94.
2. ასოთ-სამღერელი: 63.
3. აეგაროზია: 62, 64.

XXI. ფიზიკა-მათემატიკა

1. ფიზიკის წიგნები: 224, 226.
2. მათემატიკის წიგნები: 229, 252.

XXII. ასტრონომია

1. სტროლაბის სასწავლებელი თუსელისა: 457.
2. მთვარის მოქცევა: 494.

XXIII. მინერალოგია

1. პატიოსან თვალთათვის: 406.

XXIV. ეკონომია

1. ეკონომია ფლორინოვისა: 68.
2. კომლთა სიები: 427.
3. ეკლესიის სამკაულთა სია: 469.
4. თავად-აზნაურთა სია: 467.

XXV. კულინარია

1. სამზარეულო წიგნი: 293.

XXVI. პოეზია

1. კრებულები: 21, 33, 73, 81, 101, 119, 153, 163, 170, 253, 338, 390, 397, 419, 461, 478, 479, 489.
2. ცალკე ავტორები: 134, 135, 207, 222, 289, 312, 350, 424, 426, 449, 453ა, 485, 492.
3. ოდები 391.

XXVII. ეპოსი

1. ვეფხის-ტყეოსანი შოთა რუსთაველისა: 54, 66, 167, 248, 288, 302, 403, 412, 422, 455.
2. ამირან-დარეჯანიანი მოსე ხონელისა: 14, 92, 384.
3. ვისრამიანი: 80, 218, 295.
4. შაჰ-ნამე: 299.
5. როსტომიანი: 56, 72.
6. ბეჟანიანი: 401, 477.
7. სირინოზიანი: 179, 281.
8. ყარაშანიანი: 4, 55, 57, 78, 82, 290, 331, 402, 411.
9. ბარამ-გულანდამიანი: 228, 458.
10. დილარიანი: 53.
11. რუსუდანიანი: 65.
12. ჯუმჯუმიანი: 117; 175.
13. მირიანი: 420, 459.
14. ჩარდაფრიშანი: 65, 210, 386.
15. უთრუთიანი: 61.
16. დიდ-მოურავიანი: 123, 124.
17. მილორდიანი: 127, 196, 287, 332.
18. გულასპიანი: 290, 329, 472.
19. თავგადასავალი თელემაკისა: 128, 277, 448ა-ბ.
20. მილტიანეს ამბავი: 311.
21. სახე-მგოსანი პ. ლარაძისა: 495.

XXVIII. იგავ-არაკები

1. სიბრძნე-სიცრულისა საბასი: 65, 287, 292, 407.

2. თიმსარიანი თეიმურაზ II-ისა: 79, 279, 481.
3. ქილილა და დამანა: 275, 387, 450.
4. ეზოპე და სხვ... 180, 181, 240.
5. მითოლოგია: 396, 476.

XXIX. ღრამა

1. ტრაველიები: 129, 199, 232, 353, 389, 473.
2. კომედია: 431.

XXX. ჰუმორი

1. ოხუნჯობანი: 139, 140.

XXXI. რუსი ავტორები

1. ბარტინსკი: 242
2. კრილოვი: 242.
3. კარამზინი: 245.
4. დერჟავინი: 453ბ.

XXXII. უცხო ავტორები

1. ბაირონი: ოსკარ დ'ალეა 359.
2. პროსპერ მერიმე: კოლომბა 488.

XXXIII. Varia:

- 9, 37, 45, 58, 59, 60, 107, 115, 118, 120, 130, 132, 136, 209, 213, 270, 328, 335, 336, 417, 423, 425, 437, 444, 451, 454, 465, 474, 482, 493, 496, 497, 499, 500.

აბაშიძე ეკატერინე, გადამწერი 189.
 აბაშიძე ზემონ 46 (ანდ. ა).
 აბდულ-მესჰ. შავთელი ნ. იოანე შავთელი-
 ლი.
 აბიბოზ ნიკრესელი 40, 16 (შენ.); 286, 20.
 აბიბუს 341, 23.
 აბო ტფილელი 40, 16 (შენ.).
 აბრამოვიჩი, ლეკარი 231 (შენ., გვ. 167).
 აბრაჰამ პუროია 285, 13.
 ადამ 433, 1.
 ავლიანი ბეკო 426 (შენ. ბ).
 ავლიანი იესე 426 (შენ. ბ).
 ავალსვილი შაალ, მეითარი 345 (ანდ.).
 ავალსვილი იოანე, ქუათახევის წინამ-
 დღეარი, გადამწერი 234 (ანდ.).
 ავალისვილი შროველი 215, 8 (შენ.).
 ავალოვი გიორგი 456 (შენ.).
 ავაროს, ედესიის მთავარი 162 (შენ.
 ა, ბ); 173, 2-3; 215, 11 (შენ. ბ-გ).
 აზარია (წმ.) 341, 28.
 ათანასი ალექსანდრიელი 169, 6; 282, 14;
 491, 8.
 ათანასი, შვილი ანნასი, — ბეჟან ერის-
 თვის ასულისა 168 (ანდ. ბ).
 ალექსანდრე 118, 8.
 ალექსანდრე, ძე ანნა (|| ანანა) თუმან-
 ნიშვილისა 395 (ანდ.).
 ალექსანდრე ბატონი(ს)შვილი, არჩილ მე-
 ფის შვილი, მთარგმნელი 294 (ანდ.);
 417, 1 (შენ.)-6 (შენ.).
 ალექსანდრე დიდი, მეფე მაკედონიისა
 105, 1; 188; 255 (შენ. ბ); 256

(შენ. ბ); 358, 4; 376; 462; 462
 (ანდ.).
 ალექსანდრე ეპისკოპოსი 45.
 ალექსანდრე მეფე, ქართვე. 222, 4.
 ალექსანდრე ნივსკი 96 (შენ.).
 ალექსანდრე ნიკოლოზის-ძე, იმპერატორი
 349.
 ალექსანდრე პავლე ძე, რუსეთის ხელ-
 შუიფე 214 (შენ. ბ); 350, 16; 382
 (ანდ.); 395 (შენ.); 397 (ანდ.).
 ალექსი, გადამწერი 27 (ანდ.).
 ალექსი, მღვდელი 247, 1.
 ალექსი მიქაელის შვილი, რუსეთის თვით-
 მკურობელი 276.
 ალექსი რომაელი, (ალექსიანი) 34, 3;
 116; 118, 3; 286, 5; 425, 8; 431;
 435.
 ალექსიევი დავით, ნ. დავით რეკტორი-
 ალექსიევი სარდიონ დიმიტრის ძე, გარდ-
 მომღებელი 358 (შენ.).
 ალექსიევი ტარასი, მღვდელ-მონაზონი-
 215, 8 (შენ.) და შენ. ა (გვ. 156)-
 ალექსიევი-მესხიევი ნიკოლოზ იაკინთეს ძე
 140 (შენ.).
 ალექსის-ძე დავით, ნ. დავით რეკტორი.
 ალექსისძე დიმიტრი, დიკასტირიის მწე-
 რალ-მწიგნობარი 225 (ანდ.).
 ალექსოვი დავით, გადამწერი. ნ. და-
 ვით რეკტორი.
 ალზირა 389, 1.
 ამბაკოშ წინასწარმეტყველი 75 (შენ. ე);
 155 (შენ. ე); 364 (შენ. ე).

* პირების დასახელებისას ჯერ გვარს ვასახელებთ და შემდეგ სახელს. თუ სახელს ეპი-
 თეტი ახლავს, ჯერ სახელს ვათავსებთ და მერმე ეპითეტს. მძიმის წინა ციფრი ხელნაწერისა
 №-ია, მომდევნო კი — აღნიშნული ხელნაწერის მუხლია.

ამბროსაძე ბეტრე, გადამწერი (!) 417
(ანდ. 2-3).
ამბროსი (|| ამვროსი) ნეკრესელი 447
(ანდ.).
ამბროსი, სიონის დეკანოზის შვილი,
ალმწერელი 367 (ანდ.)
ამილახარი ძვანე გიორგის ძე 73.
ამილახვაროვი ალექსანდრე (გაბუჯი) 99
(შენ.) 99,1.
ამილახვაროვი გივი 114.
ამილახორო ვივი 463 (შენ.).
ამირან-დარეჯანის-ძე [(ამბავი, მოსე
ხო ნ ე ლ ი ს ა) (ნ.)] 14; 92; 384.
«ამირ - ჯიმჯიმიანი » 175,2.
ამონიოს ერმიხელი 69 (შენ.).
ანაკსალორი 335,11; 435,4.
ანა 118, 10.
ანანა, გადამწერი 459 (ანდ.).
ანანია (წმ.) 341,28.
ანანია, გადამწერი 340 (ანდ.).
ანანია ებრაელი 282,6; 354,2.
ანასტასი ანტიოქიელი 491,9; 500,11.
ანასტასი სინელი 186,2; 285,3-8.
ანატოლე (მოწ.) 341,14.
ანდრეა (მოწ.) 341,14.
ანდრეა (|| ანდრია) კრიტელი 27;
168,2; 263,8; 285,24-29; 286,24.
ანდრია, გადამწერი 287 (ანდ.).
ანდრიანე (მოწ.) 286,11.
ანდრიანოს 430,1.
ანდრონიკაშვილი ქაიხოსრო 478,1.
ანვარო სილი 275 (შენ. ბ); 387 (შენ. ბ).
ანხი ბეტრე 355,1.
ანხა გადამწერი 453-ბ (ანდ.).
ანხა, ბეჟან ერისთავის ასული, მაყა-
შვილი (?), გადამწერი 168 (ანდ.
ა-ბ); 169 (ანდ. 1-2).
ანხა, დედა სამოელ წინასწარმეტყვე-
ლისა 75 (შენ. დ); 155 (შენ. დ);
364 (შენ. დ).
ანხა იოვანეს ასული, თეიმურაზის ასული
რუსეთისა 68 (შენ. ა); 347 (შენ.);
462 (ანდ.).

ანხა, ქაიხოსრო მეფის ასული 454
(შენ. ბ).
ანხილიონი 198; 201; 333.
ანტონ არხიმანდრიტი 174 (ანდ.).
ანტონ კუონდიდელი, მიტროპოლიტი,
დადიანი, ოტიას-ძე 77.
ანტონი მარტოშვილი 40,16 (შენ.)-18.
ანტონი I, კათალიკოსი, საქართველოს
მეთის იესეს ძე 8 (შენ.); 21 (შენ. დ);
23 (შენ. 1); 67; 67 (შენ.); 70
(შენ. ბ); 101,6; 169 (შენ. ა);
170,5-7; 178,1-2-3-4-5; 182; 182
(შენ.); 192,1; 198 (ანდ. ა); 203
(შენ. ა); 203 (შენ. გ); 206 (შენ.);
212 (შენ. ა); 219 (შენ.); 220 (შენ.);
225; 236; 247,1-2; 255 (შენ.);
255 (შენ. ა, ბ); 256 (შენ. ა, ბ);
259; 259 (შენ.); 269 (შენ.
ა, ბ); 337; 348 (ანდ.). 383; 394,3
(შენ.); 394 (შენ.); 408 (შენ.); 413
(შენ.); 466 (შენ.).
არაგვის ერისთვის შვილი [(|| ძე) ბეჟან, გი-
ორგი ნ. ერისთავი ბეჟან, გიორგი.
არაქელ ბაღიშვილი 60,1.
არღიშვილი ალექსანდრე, მღვდელი
45,12 ა.
არეთა (მოწ.) 341,32.
არისტოტელი 69 (შენ.); 255 (შენ.);
256 (შენ. ბ); 259 (შენ.); 264 (შენ.);
335,8-9-10.
არკადი, ქსენეფორეს ძე (ცხ.) 286,7.
არსენი (ათონის მრავალთავისა) 40,5
(შენ.).
არსენი ვანეს ძე 147 (შენ.); 377 (შენ.
კთ).
არსენი „ღვთა“ კათალიკოზი 286,20.
არსენი ხაჯარელი, კათალიკოსი 24,1.
არჩილ II (მოწ.) 40,7; 178,3.
არჩილ ბატონშვილი 267 (მინაწ.).
არჩილ ვახტანგის ძე, მეფე 83 (ანდ. ბ);
109 (ანდ.); 153,18-25-26-27-
28-29; 163,9; 215,8 (შენ.); 294
(ანდ.); 449; 491 (ანდ.).

არჩილ, ძე იმერეთის მეფის მეორე სოლომონისა 170,1.
 ასათიანი ივანე, იესია ეფენდი 230 (შენ., ანდ.).
 აქიშვილი ივანე 101,22.
 ალაპი (მოწ.) 286,14.
 ალაპიტი დიაკონი 39; 70; 125; 156.
 აღმულა 1,6; 2,6; 17,6; 382,6; 464,6.
 აშოტ ერისთავი 487,1.
 ახვრდთვი ძეგლდარ ისაიანი 397.
 ბაბათაშვილი 489,4.
 ბაგრატ IV, აფხაზთა და ქართველთა მეფე 421 (შენ.).
 ბაგრატ ბატონიშვილი, მეფის ძე 25,2; 26,2; 350,12.
 ბაგრატ ბატონიშვილი, კოსტანტინე მკეთეთ-მეფის ძე 76 (ანდ.) 137,8; 186,7; 486; 486 (ანდ.).
 ბაგრატ მეფე 172 (ანდ. ა).
 ბაგრატ, პატრონი, ძე გიორგი მეფისა, შანავეზის ძისა 54 (ანდ.).
 ბაგრატიონი (II ბაგრატიონი) დიმიტრი 33(შენ. ა-ბ); 33,7; 170,2; 187,3; 197 (შენ.)-2; 213 (ანდ.); 350; 391,3; 454 (შენ. ბ); 475.
 ბაგრატიონი დავით, მეფის გიორგი XIII ძე, ბატონიშვილი 23, 25,3; 26,3; 201 (შენ. ა); 390, 11-12.
 ბაგრატიონი პეტრე 350,11.
 ბაიზაშვილი-გვრივიძე ბაგრატ (ბახთა), გადამწერი 300 (ანდ.).
 ბაირონი 259.
 ბაღვაჯი (ბაღვაჯიანი) 186,1.
 ბარათაშვილი ტატო 101,15.
 ბარათოვი შაალ 101,3
 ბარამი და გულანდამი (ბარამ-გულანდამიანი) 228; 458,1.
 ბარაფა (მოწ.) 341,1.
 ბარბარა (წმ.) 213,2; 285,46; 341,8; 480,2.
 ბართლომეოს (მოც.) 247,2 (გვ. 176).

ბარონ დე კონეგი 209,2 (შენ. ბ).
 ბარონ დე პოლნიცი კარლ 96.
 ბარონა დე პოლნიცი 96; 133.
 ბასილ დიაკონი, გადამწერი 443 (ანდ.).
 ბასილ წირკნელი (!), გადამწერი 76 (ანდ.).
 ბასილი (ცხ.) 278.
 ბასილი ისავრდელი, 168,4; 169,3.
 ბასილი დიდი, კესარიელი 42,4; 43 (შენ. დ); 69(შენ.); 102; 106,1; 131, 159,2; 162 (შენ. დ, ე, ვ, ზ); 165,1, 185,4; 204,1; 209,4; 282,2; 285,6-7-17-43; 191; 342იბ; 345,1; 369,12-15-24; 377(შენ. კთ); 378,4; 405,2-4-8.
 ბასილი კათალიკოსი, ძე დიდისა პატრიქისა ვაჩესი 286,13.
 ბაუმეისტერი ფრიდრიხი 8; 205,1-2; 206; 206 (შენ. ა); 219; 231, 255; 256 (შენ. ბ).
 ბაქარ ვახტანგის ძე, მეფე 68 (ანდ. ა, ბ); 345,1 (შენ.); 345 (ანდ.); 347 (შენ.).
 ბაღდადიძე ბედისმწერლობილი ნათანელ, მღვდელი, გადამწერი 16 (ანდ.).
 ბახუტაშვილი: ყორღანაათ ბახუტაშვილი, ნ. ყორღანოვი მოსესა.
 ბეგელაშვილი ეფემია, კიკოლას ქალი, გადამწერი, 118 (ანდ. ბ).
 ბეგთაბეგ, მდივანი, გადამწერი 54 (ანდ.).
 ბეგთაბეგოვსა დარია, კნეიფა 130,11.
 ბედისმწერლობილი ნათანელ ნ. ბაღდადიძე ბედისმწერლობილი.
 ბეკო (?) 13 (შენ. ე).
 ბეჟან (ამბავი,—(ბეჟანიანი) 40r, 419,2; 458,3; 461,3; 477.
 ბერანუე, 101,108.
 ბესარიონ მონაზონი, წამებულის ლეკთაგან 210,28.
 ბეჟა, მანდატურთ - უხუცესი 382,6; 464,6.
 ბიკტორი (მოწ.) 341,15.

ბოძინა (მოწ.) 40,9-16 (შენ.); 178,5; 286,22.

ბობოხიძე იოანე 45,4.

ბონაპარტე 249 (შენ.), შდრ. ნაპოლიონ.

ბრალე ტიხო 360,1.

ბრისსონი 226.

ბროსეთი 215 (შენ. ა).

ბუდალა 101,96.

გაბაონი (|| გაბაონის ძე) ოსე, ზაქარია მოძღვრის ძე 155 (ანდ. ა); 155 (ანდ. ბ).

გაბაშვილი (|| გაბაონი) ბეხარიონ 21 (შენ. გ, დ); 101,1-2-43-46-77; 134; 287,3; 289; 390, 3-4-6-7-8-14-15-16-17-18-20; 425,1; 479,9-19.

გაბაშვილი (|| გაბაონი) ზაქარია, ხუცეს-მოძღვარი 40, 23 (შენ.); 213, 10-15; 287,3; 394,10; 409 (ანდ.).

გაბაშვილი იოსებ, მოძღვრის ზაქარიას ძე 394,10.

გაბაშვილი ტიმოთე, მთავარეპისკოპოსი 221; 221 (შენ.).

გაბრიელ 462 (შენ.).

გაბრიელ არხიეპისკოპოზი ნოვოლოროდისა და ხანკატუბერბურდისა 213 (შენ. ბ).

გაბრიელ ბერი, მღვდელ-მონაზონი, შვილი ანნა ბეჟან ერისთვის ასულისა 168 (ანდ. ა).

გაბრიელ იეროდიაკონი 436 (შენ.).

გაბრიელ ნლუდელი, გადამწერი 354 (ანდ. 1).

გაგულავი (გაგვანონი) ზაქარია, დიაკოქი, გადამწერი 288 (ანდ.).

გაიოზ (|| გაიოს), რეკტორი თელავის სემინარიისა, არხიდეაკონი, არხიმანდრიტი 39 (შენ. ბ); 70 (შენ. ა); 96 (შენ.); 125 (შენ. ა); 156 (შენ. ა); 192 (შენ.); 193,1 (შენ. ა)-2 (შენ.)-4 (შენ.); 220 (შენ.); 225 (შენ. ა); 233 (შენ.); 239,3;

383 (შენ. ა); 385 (შენ.); 460 (შენ. ა).

გაიოზ დიაკონი, გადამწერი 256 (ანდ. გვ. 184); 259 (ანდ.).

გამალიელ, ბერი, მღვდელ-მონაზონი, აღმწერილი 8 (ანდ.).

გამრეკელი ს. 26 (შენ. გ).

გენადი კოსტანტინეპოლელი 417,19.

გეორჯ ვართაპეტი, გორელი, მთარგმნელი 42 (ანდ. დ); 58 (ანდ.).

გერმანე არხიმანდრიტი 347 (ანდ.); 503 (შენ.).

გერმანე მონაზონი, წამებუელი ლექთავან 40, 28.

გერმანოზ, თეთროსნის წინამძღვარი, გადამწერი 75 (ანდ. ბ).

გერმანოზისშვილი ბარამ 390,9-10.

გერონტი დიდი, მღვდელ-მონაზონი, წამებუელი ლექთავან 40, 28.

გვარამაძე იოანე, ვინმე შესხი 52,1.-2.

გიორგი, ანჩისხატის დეკანოზი, აღმწერილი 158 (ანდ.).

გიორგი არაგვის ერისთვის შვილი, კიაზოლ სახელდებული 168,7; 215 (ანდ.).

გიორგი ბატონიშვილი 3 (ანდ.).

გიორგი II, კესარიოსი, აფხაზთა დუქართე. მეფე 421 (შენ.).

გიორგი III 384 (ანდ. 1); 391,1 (შენ.); 421 (შენ.).

გიორგი IV, ლაშა 421 (შენ.).

გიორგი V, მეფე, მეფეთ-მეფე, ბრწყინვალე 1,5; 2,5; 12,4; 17,5; 176,2; 382,5; 464,5.

გიორგი [XI], მეფე 54 (ანდ.; 98 (ანდ.); 394,3; 403 (შენ. ბ).

გიორგი XIII მეფე 23 (შენ. 1); 40,24; 183 (შენ.); 395 (შენ.).

გიორგი ვახტანგის ძე, ლენერალ ანშეჭი 96 (შენ.).

გიორგი მთავარმოწამე 40, 6-16; 42,6; 47; 187,1; 262; 285,35-36; 341,1 (შენ.).

გიორგი მთაწონდელი (|| გიორგი ხუცეს-მონაზონი) 16 (ანდ.); 40,16 (შენ.); 86 (ანდ.); 368 (შენ.); 421 (შენ.).

გიორგი ნიკომიდიელი 282,5; 285,30; 354,3.

გიორგი ქიზიყელი 45,19.

გიორგი შეყენებული 40,23 (შენ.).

გიორგი, წმ. მამა 215,7; 421 (შენ.).

გობრწ (მოწ.) 40, 16 (შენ.); 487,1.

გორაკე ს. 45,3.

გრიგოლ 278.

გრიგოლ 33,8.

გრიგოლ, აღმწერელი 370 (შენ.).

გრიგოლ მითროპოლიტი 172 (ანდ. დ.).

გრიგოლ მუხრან-ბატონი 101, 108; 170,2 (შენ. ბ).

გრიგოლ სევასტოსი, ბაკურანის ძე 421 (შენ.).

გრიგოლ სომეხთა განმანათლებელი, ლუსავორიჩი 42,1-3; 404; 404 (შენ.).

გრიგოლ ხანძაძე 40, 16 (შენ.)-20.

გრიგოლშვილი მიტროფანე, აღმწერელი 2 (ანდ.).

გრიგოლი 24,23.

გრიგოლი(ი) (|| გრიგორი) ნოსელი 165(შენ.)-2; 204,2-3; 285,33; 335,2; 377 (შენ. კზ).

გრიგოლი(ი) (|| გრიგორი) დვთისმეტყველი 28,3; 131; 211,3; 282,11; 285,39; 296 (შენ., კვ. 217); 341,5; 345,1; 377 (შენ. ლგ.); 483.

გროზლოვი ქრისტეფორე 45,27.

გუგუზავა შერბა 64.

გურგენაძის ძე ჯაბე, გადამწერი 372 (ანდ.).

გულახში (გულასპიანია), 65 (შენ. ბ); 290,2; 472.

გულბუჯახი, მეუღლე ესაია მწერლისჴ 368 (ანდ.).

გულქან, ბაგრატ მეფის შვილისშვილი, ოდიშის დედუფალი 172 (ანდ. ა).

გურამიშვილი დავით 106,2-3.

გურგენ 462 (შენ.).

გურია (მოწ.) 341,23,

გურიელი ქაიხოსრო, 75 (ანდ.).

გძელიევი სვირიდონ 40,21; 40,21 (შენ.).

დადიანი ბეჟან 376.

დადიანი გიორგი 374 (ანდ.).

დადიანი გოჩა, იგივე გოდერძი 496,1-2.

დადიანი გრიგოლ 426.

დადიანი დავით ლეონის ძე 453 ბ (ანდ.).

დადიანი ლეონ 414 (შენ. 1); 426.

დადიანი ნიკო 374 (ანდ.).

დადიანი ოტი 77; 374 (ანდ.).

დადიანოვი ნიკოლოზ 374 (ანდ.); 467.

დავიდოვი სერგო, მღვდელი 45,24-25.

დავით, მწერალი 143 (ანდ.).

დავით ალავერდელი 45,8.

დავით (მესამე) აღმაშენებელი 40,16;

101,7; 108,12; 274; 421 (შენ.).

დავით, მეფე, მეუღლე თამარ მეფისა 391,1 (შენ.).

დავით ბაგრატიონი, მეფის გიორგის XIII ძე, ბატონიშვილი, ნ. ბაგრატიონი დავით.

დავით გარეჯელი 29 (ანდ.)-1; 40,16 (შენ.).

დავით და კოსტანტინე 40,16 (შენ.); 286,23.

დავით თხალონიკელი 110,1.

დავით მთავარდიაკონი, გადამწერი (?) 180 (ანდ.).

დავით ხუცესი, გადამწერი 410(ანდ.).

დავით რეკტორი 156 (ანდ.); 198(შენ.ა);

376 (ანდ.); 385 (ანდ.); 390,5-28-29;

393 (ანდ.); 393 (ანდ. 2); 403

(ანდ.); 430 (შენ.).

დავით მღვდელი, მაგრაქველიძე, ნ.
 მაგრაქველიძე დავით.
 დავით, სამეგრელოს მემკვიდრე, მთარა
 გნელი 285,52 (ანდ.).
 დავით უძლველი 69.
 დავით წინასწარმეტყველი 16; 54 (ანდ);
 75 (შენ. ა); 100; 155; 155 (შენ. ა);
 283; 305; 342,1.
 დავრიშვი პეტრე ივანეს ძე 7 (ანდ.).
 დამიანე 341,18-19.
 დანაელ (|| დანიელ) (მამა) 267,3;
 286,27.
 დანიელ წინასწარმეტყველი 118,8; 497,3.
 დარეჯან, ბატონისშვილი 347 (ანდ.);
 500 (შენ.).
 დარეჯან დედოფალი, დადიანის ას.,
 მეუღლე ირაკლი მეფისა 70 (შენ.,
 გვ. 57).
 დარია, არჩილ მეფის ასული 491(ანდ.).
 დარჩუა 498 (შენ.).
 დარი 40,2.
 დეკანოზი ზაქარია, გადამწერი 496
 (ანდ. 1-2); 497 (ანდ.); 498 (ანდ.).
 დელაპორტი 400.
 დელაჟენივე 242-ა; 242-ბ.
 დემეტრე (მოწ.) 69 (შენ.); 341,3.
 დემეტრე I, მეფე 421 (შენ.).
 დემოსტენე 358,3.
 დერეჯინი გაბრიელ 285,53; 453-ბ.
 «დილარიანი» 53.
 დიმიტრი დიკონი, გადამწერი 306 ბ.
 დიმიტრი დიდი, იგივე დემეტრე მოწ.
 (ნ).
 დიმიტრი, დიკასტერიის მწერალ-მწიგ-
 ნობარი 205 (ანდ.); 212 (ანდ.);
 224 (ანდ.).
 დიმიტრი, კარის დეკანოზის შვილი,
 გადამწერი 83 (ანდ. ა).
 დიმიტრი, მდივანი (თუმანიშვილი)
 101,40.
 დიმიტრი II, მეფეთ-მეფე 176,2; 322,5;
 464,5.

დიმიტრი მღვდელი, გადამწერი 405
 (ანდ.)
 «დიმიტრიანი» ნ. ბაგრატიონი დიმიტ-
 რი.
 დიონისი (|| დიონოსი, დიონოსიოს,
 დკონსიოს) არიოპაველი 169,4
 194 (შენ.); 194,1-2-3-4-5; 377
 (შენ. ა).
 დიონაზი, ქრისტესისა ხუცის ძე 441
 (ანდ.).
 დოლო (წმ.) 40,16 (შენ.).
 დომენტი კათალიკოზ-პატრიარქი 97 (ანდ.).
 დომენტოანე, რომთა კეისარი 489,2.
 დოსითეოს ნეკრესელი, ჩერქეზი 69 (შენ.);
 256 (შენ. ბ).
 დუღეტი იაკობ იოსებ 356,1.
 ევა 433,1.
 ევბოლო. (მოწ.) 341,22.
 ევდემონ, აფხაზეთის კათალიკოსი
 176,3; 382,4; 414 (შენ. 1); 464,4.
 ევთიმე ნ. ეფთვი მთაწმინდელი.
 ევთიმე ეპისკოპოსი, პალესტინის კესა-
 რიისა 215,11 (შენ. ა).
 ევსტაჟი (მოწ.) 286,3.
 ევსტაჟი მცხეთელი 40,16 (შენ.); 341,36.
 ევსტაჟი მონაზონი 341,31.
 ევსტაჟი ნიკიელი 137,16.
 ევსუჟი იერუსალიმელი 285,20.
 ევფემიანე [|| (ცხ.) ეფრემი, ეფრემიანე]
 (ცხ.) 34,3; 116; 286,5.
 ევფროსინა (ცხ.) 285,50.
 ევოპე (|| ესოპე) :80,2-3; 181,1-2;
 240.
 ეზრა (|| ეზო, ეზონ) 118,2; 498
 (შენ. გ).
 ეკატერინა (|| ეკატერინა) I, აღიკვეთა იმ-
 პერ. 109 (ანდ. ა); 206. (შენ.); 255
 (შენ.).
 ეკატერინა (|| ეკატერინა) II, იმპერატ-
 რიცა 233 (შენ.); 456 (შენ. ბ);
 460 (შენ. ა).
 ეკატერინა (მოწ.) 285,45.

ელენა ოთაროვნა, სარდარ ამილახერის ასული 73.
 ელიოზიშვილი გრიგოლ 475 (ანდ.).
 ელიოზოვ გრიგოლ 475 (ანდ.).
 ელსაბედ პატონიშვილი. თეიმურაზ II-ის ას. 394,10.
 ელსაბედ, ეგნატი თუშანიშვილის ქალი 395 (ანდ. 2).
 ელისაბედ პეტრეს ასული, რუსეთის ხელმწიფე 345 (ანდ.).
 ელისაბარ (მოწ.) 40,9-16 (შენ.); 178,5; 286,22.
 ელბიდი (მოწ.) 286,14.
 ენდრონიკაშვილი ნინა, მეფის ირაკლის სძალი, მეუღლე მეფის ძის ლევანისა 267 (მინაწ.).
 ეპიფანე არხიმანდრიტი, ბერი(ემჩხაბავია) 20 (ანდ.); 39 (ანდ.).
 ეპიფანე კვიპრელი 24,21; 40,2; 282,8; 285,32.
 ერაზმ როტტერდამელი 360,3.
 ერასტი, მდივანბეგი 119,5.
 ერავისიშვილი გაბრიელი, აღმწერელი 44 (ანდ.).
 ერეკლე, თეიმურაზ II მამა, ნ. თეიმურაზ ერეკლეს ძე.
 ერეკლე მეფე 492.
 ერისთავი ანტონი, გადამწერი 377 (ანდ.).
 ერისთავი ბეჟან, 118,7; 168 (ანდ.)-7.
 ერისთავი გიორგი 101,21-34; 120,1; 130,11.
 ერისთავი გიორგი 377 (ანდ.).
 ერისთავი (|| ერისთვის შვილი) გიორგი 118,7; 168 (ანდ.)-7; 215 (ანდ.).
 ერისთავი იოანე ელისაბარის ძე 198 (ანდ. ბ); 214 (შენ. ვ.).
 ერისთავი (|| ერისთავს ძე) იოანე 206 (ანდ. 1); 220 (ანდ.).
 ერისთავი რევაზ ერისთავი იასონ 253 (შენ.).
 ერისთავი კონია, კნეინა (გადამწერი 208 (ანდ.); 230 (შენ. ა).

ერმოგინე (მოწ.) 341,1.
 ესაია, მთარგმნელი (?) 368 (ანდ.).
 ესაია, მწერალი 368 (ანდ.).
 ესაია წინასწარმეტყველი 75 (შენ. ვ.); 155 (შენ. ვ.).
 ესაბე ნ. ეზაბე.
 ეფემია 118,1.
 ეფემია, ბებელაშვილის კიკოლას ქალი, ნ. ბებელაშვილი ეფემია კიკოლას ქალი.
 ეფთჳმე არხიმანდრიტი ნინოწმიდელი, მიტროპოლიტი 296 (შენ.).
 ეფთჳმი (ეფთვიმი), აფხაზეთის კათოლიკოსი 414 (შენ. 1).
 ეფთჳმი (|| ეფთვიმე გრძელი, დამწერელი 5 (ანდ.); 377 (შენ. ლთ).
 ეფთჳმი (|| ეფთვიმი), ეფთვიმე მთაწმიდელი (|| ათონელი) 40,16 (შენ.); 23; 215,8; 368 (ანდ.); 421 (შენ.).
 ეფრემ ასური 24 (შენ.)-25-26-27; 34,2; 131; 282,1; 285,5-42; 342,2 იგ-ილ; 345,1; 369,10-22; 377 (შენ. კა); 433,2.
 ეფრემ მცხორე (|| მონოზონი) 40,19; 256 (შენ. ბ., გვ, 184).
 ეფრემიანე ნ. ეფემიანე.
 ეუხი ხანია» 478,2.
 ექილენია» 389,2-

ვარვარა ნ. ბარბარა.
 ვაროზ (მოწ.) 341,34.
 ვახილ დიკოანი, გადამწერი 463(ანდ.).
 ვახილ, ხონის მონასტრის ილუშენი 426 (შენ. დ).
 ვახილ კესარიელი ნ. ბასილი კესარიელის ვაჟე პატრიკი 286,13.
 ვაჩნაძე იოსებ 460 (ანდ.).
 ვახვანოვი რ. 101,92.
 ვახტანგ გორგასალი 286,23.
 ვახტანგ VI (|| მეფე, მეფეთ-მეფე, ბატონიშვილი ვახტანგი) 1,7; 2,7; 10; 11; 12,5; 13 (შენ.გ);

17,7; 21,9-10-11-12-13; 44 (ანდ.); 71; 83 (ანდ. ბ); 90; 90 (ანდ.); 96 (შენ.); 104; 153,1-3-5-6-13-14-24; 153,12; 163,10; 176,4; 177; 200; 202 (შენ. იბ); 223; 275 (შენ.); 275 (შენ. დ); 280; 300 (შენ. გ.დ); 339; 345,1 (შენ.); 347 (შენ.); 370,1; 374 (შენ. ბ); 382,1 (შენ.)-7; 387 (შენ.); 394,9; 403 (შენ.); 403 (შენ. ბ); 410 (შენ.); 458,1; 462 (ანდ.); 489,7; 490; 491 (ანდ.).

ვახუშტი ბატონიშვილი 44; 108,6 (ანდ.)-16 (ანდ.); 301; 463.

ველისარიონ 353.

ვენედიკტი არხიმანდრიტი 164 (შენ. ა).

ვილანდი 209,6-7.

ვინში მუხხი ნ. გვარამაძე იოანე.

ვისი და რამინი. (ამშავი, — ვისრამიანი) 80; 218; 295.

ვოლტერი 199; 285,52.

ვოლკოვი 68 (შენ.); 68 (შენ. ბ).

ვოლქოხო 256 (შენ. ბ).

ჯაალ სამხის ქე, კნიაზი 396 (შენ.).

ჯაალთვი ჯაალ 101,75.

ჯაქარია, არხიმანდრიტი გაენათისა 155 (ანდ. ბ).

ჯაქარია, მღუღელი, დეკანოზიშვილი, გადამწერი 46 (ანდ. ა).

ჯაქარია, წინასწარმეტყველი 75 (შენ. ი); 155 (შენ. იბ).

ჯახარია ხუცესი, სიონის დეკანოზის შვილი, გადამწერი (3 ანდ.).

ჯორაქი ნ. ისო ზირაქი.

ჯოსიხე 436,8.

ჯომრბოვი იოსებ, გადამწერი 42 (ანდ. ბ).

ჯუხიტაშვილი ვარნახე 427.

თალახე ხუცესი 208,3-4.

თამაჯაშვილი ბეტრე 489 (ანდ.)

თამარ, დედოფალი, ათაბაგის ქალი,

გურიელის მეუღლე 75 (ანდ. ა).
თამარ, დედოფალი, იმერელ მეფის დიდის სოლომონის დედა 33,2.
თამარ, დედოფალი, მეუღლე გიორგი მეფისა, შაჰნავაზის ძისა 54 (ანდ.).
თამარ მზე 9,7; 101,6-8; 169 (შენ. გ); 170,8; 215,2; 253,1; 384 (ანდ. 1); 391,1; 391 (შენ.); 421 (შენ.); 461 (შენ.); 463 (შენ.); 479,7.

თარხანოვი 468.

თევდოზი, კეისარი 307,4-5.

თეიმურაზ I 21.2-3-4-5; 33,5; 58,2; 59,3-4-5; 163,2-3-4-5-6-7-8-11; 170,3-9; 222,1-2-3-4-5-6; 338; 345 (ანდ.); 394; 4-5; 397,2; 424; 461,5; 463 (შენ.); 485; 489,13.

თეიმურაზ II 12 (ანდ.); 21,14; 69 (შენ.); 79,1; 101,76; 1-3,1; 207; 279; 394,10; 481; 489 (შენ. ა); 489,5-6-8; 492.

თეიმურაზ ბატონიშვილი, მეფის გიორგის XIII ძე 183 (შენ.).

თეიმურაზიანი კარ. 45,12 თ - 17-22.

თელა (მოწ.) 341,9.

თელემაკი 128; 277; 448-ა; 443-ბ.

თეოდორა (ცხ.) 278.

თეოდორე 369,13.

თეოდორე წმ. 285,9-10.

თეოდორე (ბულღარელი, ცხ.) 186,3; 286,31; 436,7.

თეოდორე (ამასიელი, წმ.) 341,26.

თეოდორე აბუჟურა, ხარანელ ეპისკოპოსი 24,9-10-11-12-13-14-16; 137,5-7-10-11-12-13-21; 145,2.

თეოდორე ევქაიტელი 341,27.

თეოდორე მენავე 285,13.

თეოდორე სტოდოელი 368,1-2-3-4-5-6-7.

თეოდორე ხუცესი, საბაწმინდელი 215,8.

თეოდოტი ანკერელი 307,9-10.

თეოდანე 334,5; 369,6-8-9-11-16.

თეოფილაქტე (|| თეოფილაქტე), რე-

ზანის არხივისკოპოსი 198 (შენ. 2); 201 (შენ. ა); 333 (შენ.).

თეოფილაკ^ე, საქართველოს ექსარხო-სი 285,54.

თეოფისტოა 47 (შენ. ბ).

თეოქოისტე ხტაიდილი 334,2.

თინათინ 354 (ანდ. 2).

თომა, აღმწერელი 15 (ანდ.).

თომა კემფელი 434; 434 (შენ. გ).

თომა მოლაქული 40,11; 341,12.

თუმანიანი ოთარა, ოთარაის შვილი, ქართლის მდივანი 404 (შენ.).

თუმანი(ს)შვილი (|| თუმანოვი) გიორგი ეგნატის ძე 101,42-98-99-100-101-102;302 (ანდ.); 390, 24-26-27-30-31-32-33-34-35-38; 395 (შენ.); 395 (ანდ. 2); 469; 479,15.

თუმანი(ს)შვილი (|| თუმანოვი) დავით ეგნატის ძე 107 (შენ. ბ); 382 (ანდ.); 383 (შენ. გ) 384 (ანდ.); 385 (ანდ.); 386 (ანდ. ?); 388 (ანდ.); 389 (ანდ.); 390 (ანდ.); 391 (ანდ.); 392 (შენ.); 392 (ანდ.); 393 (შენ. ბ.); 393 (ანდ. 4); 394,6; 394 (ანდ.); 395 (შენ.); 395 (ანდ. 2); 396 (ანდ.); 397 (ანდ.); 398; 398 (შენ.); 398 (ანდ.).

თუმანი(ს)შვილი ეგნატი ბაინდურის ძე, მდივანი ირაკლი II-ისა, აღმწერელი 395 (შენ.); 395 (ანდ.); 395 (ანდ.2); 399 (შენ. 4).

თუმანი(ს)შვილი (|| თუმანოვი) იესე ეგნატის ძე, გადამწერი 387 (ანდ.); 395 (შენ.); 395 (ანდ. 2); 400 (ანდ.).

თუმანი(ს)შვილი პაპუა იესეს ძე 462 (ანდ.).

თუმანიშვილა ანნა (|| ანანა) ეგნატის-ას. 395 (შენ.); 395 (ანდ. 2).

თუმანიშვილისა სოფით, ელისაბედ 395 (ანდ. 2).

თუმანოვი დავით იახეს ძე, გადამწერი 187 (ანდ.).

თურქისტ(ა)ნიშვილი ერაბტი, მთარგმნელი 153,12; 435,2.

თუმალიშვილი დავით, დიაკვანი, გადამწერი 345 (ანდ.).

იაკობ მოციქული 24,15; 40,12.

იაკობ შემოქმედელი 38; 153, 22; 394,3.

იალღუზისძე იოანე, გადამწერი 202 (ანდ 1); 204 (ანდ. 1); 207.

იახე (|| იესე) მეფე 170,5.

იაშვილი სფირილან, გადამწერი 280 (ანდ.).

იერემია კოსტანტინეზოელი 164 (შენ.).

იესე ზუცვის 194 (ანდ.).

იესეა ეფენდი, იგივე ასათიანი ივანე (ნ.)

ივლიანე (მოწ.) 341,35.

ივლატა (მოწ.) 452.

ივანესხვე ივანეს ნ.იოანესოვი იოსებ.

ილარიონ ქართველი 40,16 (შენ.)

ილია წინასწარმეტყველი 261,2.

იოაკიმ მთაწმინდელი, საქართველოს არხიმანდრიტი 186 (ანდ.).

იოანე, გადამწერი 186 (ანდ.).

იოანე, დიაკონი, მწერალი (პატარაძე?) 380 (ანდ. 1).

იოანე ანტიოქელი, 307,7.

იოანე ბატონიშვილი, მეფის ძე, 21 (ანდ.);

170,1; 195 (შენ. ა-ბ); 214 (შენ. ბ-გ.); 214 (ანდ.); 396 (შენ.).

იოანე დამასკელი: 5 (შენ. ბ); 20,2;

28,1; 83 (შენ.); 97 (შენ); 97,2;

121; 147; 147 (შენ. ბ); 168,1;

169,7; 265,3; 267,8; 282,10;

285,4-14-26; 296 (შენ.); 341,2 იე;

369, 23; 377 (შენ. ლზ). იოანე

ვოტლოპ ემმანუილ პერიოტოპისა

164 (შენ. ა).

იოანე ეკლესიარხი ქართველთა 256.

(შენ. ბ, გვ, 184).

იოანე ზედაზნელი 40,16 (შენ).

იოანე თესლონიკელი 285, 21; 286,12;

341,4.

იოანე-მარტვი 286,12.

იოანე მხარებელი ნ. იოანე ღვთისმეტყველი.

ოიანე, დავით მოძღვრის შვილი, გა-
დამწერი 180 (ანდ. ბ).
ოიანე, უცბად მხრეკალი 341 (ანდ.).
ოიანე მმარხველი 76; 296 (ანდ. 1);
378,2-3; 405,3(?) -6.
ოიანე ნათლისმცემელი 169,2, 261, ე;
263,6; 268,3.
ოიანე, (|| იოვანე) ოქრობიო 3; 24,22;
24,24; 34,1; 43 (შენ. ე. ვ); 85;
131; 148; 159,1; 162 (შენ. ც);
169,1; 186,6; 211,2; 241; 257;
257 (შენ. ა); 267,13; 282,12;
284,5; 285,1-2-18-23-25-27-28-
31-34-37-38-40-41; 334,5; 335,3-
4; 345,1; 369,14-20; 377 (შენ.
ო - იც - ით - კ - კბ - კგ - კე - კვ - კც - ლ);
433,5; 500,2.
ოიანე რაიფელი 148 (შენ. ა); 148
(შენ. ბ); 149 (შენ. ბ).
ოიანე რუხიფი, გადამწერი 286 (ანდ.).
ოიანე სვინგ(ე)ლოზი 421 (შენ.).
ოიანე სინელი 148; 148 (შენ.); 149
(შენ. ბ.).
ოიანე ზეტრიფი 170,6;
ოიანე(|| აბდულ-მესია) შავოელი 391,1-
(შენ.).
ოიანე, ქსენეფორეს ძე (ცხ.) 286,7.
ოიანე, (მამა) 421 (შენ.).
ოიანე, მამა („რომელი გლახაკ იქმნა
ქსისტესთვს მონასტერსა მას დაუ-
ძი ნებელთასა“) 286,4; 436,6.
ოიანე ღვთისმეტყველი, მახარებელი 122;
369,3; 377 (შენ. იგ).
ოიანე ხარტოფილიკი 405,9.
ოიანე ზუციხი, ქართვ. 35,2.
ოიანე ძრეინულე 256 (შენ. ბ).
ოიანესოვი ოიხებ 33,7 (შენ. ა); 197
(შენ.); 475 (შენ.).
ოიანე წინაწარმეტყველი 75 (შენ. ზ);
155 (შენ. ზ.); 364 (შენ. ზ).
ოიხაფ, გადამწერი 192 (ანდ.).

ოიხებ ალავერდელი 40, 16; 40, 23
(შენ ა).
ოიხებ არქიმანდრიტი, ცენზორი 46
(შენ. გ); 47 (შენ.).
ოიხებ არხიბესკაპოსი 347 (შენ.).
ოიხებ გამომეტყველი 158; 334,1.
ოიხებ დიკონი, გადამწერი 291,1-2.
ოიხებ მშვენიერი (ამბავი) 120,2.
ოიხებ ნაცვალე 390,21-22.
ოიხებ ტფილელი 43 (შენ.). და (ანდ.);
123; 124; 489,4.
ოიხელიანი პლატონ 40,5 (შენ.).
ოიხლიტე (წმ.) 37,2; 377 (შენ. დ).
ი. რ. 45,10.
ირაკლი II, მეფე 26 (შენ. გ); 30,13
(შენ.)-14-15; 33 (შენ. ა); 39
(შენ. ბ); 40,24; 44 (ანდ.); 46
(ანდ. ა); 54 (მინაწერი); 69
(შენ.); 70 (შენ. ბ); 125 (შენ. ა);
193,1 (შენ. ა); 193,2 (შენ.); 193,4
(შენ. ა); 197 (შენ.); 256 (შენ. ა);
256 (შენ. ბ); 259 (შენ.); 267
(მინაწ.); 269 (შენ ა, ბ); 296 (შენ);
395 (ანდ); 395 (შენ.); 408 (შენ.);
413 (შენ. ბ); 475 (შენ); 486.
ირინეოს 48,1.
ირინესტა პერნესტა, დობტური 396
(შენ.).
ისაკ მცირე 213,15.
ისე წილქნელი 40,10-16 (შენ.).
ისო ზირაქი 19,2; 32,8; 131; 345,1;
370,1.
იულა 285,27.
იუსტინიანე, საბერძნეთის იმპერატორი
70 (შენ).
ქალიხტატე (მოწ.) 341,33.
კამაროვი მათე 196 (შენ. ა); 287,1
(შენ.)
კანონიკე (ცხ.) 286,25.
კარამზინი ნ. 245.
კარბელაშვილი ვახლ 45,5.

კარგელაშვილი ბ. 45,6.
 კასრაძე ანდრია, გადამწერი 165
 (ანდ.).
 კატონ 258,6.
 კეთილაძე დავით 426 (შენ. დ).
 კეკელიძე კ. 45,2.
 კელუხტიანი, პაპი 307,3.
 კეჩუხაშვილი სოფიო, გადამწერი 118
 (ანდ. ა).
 კვაჭაძე მიხეილ 45,12.
 კვირიკე (მოწ.) 452.
 კიკნაძე 169 (შენ. ა).
 კიკნაძე ზერი 454 (შენ.).
 კირილე ივრუსალიმელი 215,16.
 კირილე (|| კუირილე) ალექსანდრიელი
 417,14; 466; 491,7-9; 500,11 (6).
 აგრეთვე კვირილე ალექსანდრიელი).
 კიროს, სპარსთა გეგე 390,1.
 კლაუდი 209 (შენ.).
 კლდისტი 209,8.
 კლემენტის; პაპი 489,2.
 კლოპატა 209,5.
 კობახიძე ზერი 427.
 კოშმა (მოწ.) 341,18-19.
 კოშმა, ეპისკოპოზი მაღუმადსა 97 (შენ);
 147 (შენ. ბ).
 კოლაელი ყრმანი (მოწ.) 40,5.
 კონდილიაჟი აბბატ 195.
 კონდირევი პეტრე, მთარგმნელი
 217,3 (შენ); 217,4 (შენ.); 217, 5
 (შენ.).
 კონონი (მოწ.) 341,30.
 კობაძე ხვიმონ 153,23.
 კობტანტინე 464,2.
 კობტანტინე, ნ. დავით. და კოსტანტინე.
 კობტანტინე, გეგე-გეგე 76 (ანდ.);
 137,8; 186,7; 486.
 კოსტანტინე ნიკოლაოზის ძე შავრო კადრატოვი 164 (შენ.).
 კოსტანტინე პალიოლოლი 166 (შენ.).
 კოსტანტინე ქართველი 40,16 (შენ.).

კრამერ 209,4.
 კრილოვი 130,1-3; 242,2-3.
 კრონეი, ნ. ბარონ დეკრონეი.
 კნტოს (|| კნთა) კურცოხი (|| კურცია)
 254; 255 (შენ. ბ); 256 (შენ. ბ).
 კვირილე (|| კვირილოს) ალექსანდრიელი
 203; 307,2-4-6-7; 466 (შენ. ბ), ნ.
 აგრეთვე კვირილე ალექსანდრიელი.
 ლაზარე 30,3.
 ლარაძე პეტრე, ყარიბი 21 (შენ. დ);
 285,52 (ანდ.); 453 ა; 453-ბ
 (ანდ.); 479,3-4-5; 495.
 ლარაძე ხოლომან, მთარგმნელი 476
 (ანდ.).
 ლაფონტინი 130,4.
 ლევან ბატონიშვილი 267 (შინაწ.).
 ლევან გეგე, მამა ვახტანგ VI-ისა
 403 (შენ. ბ).
 ლეონიდე ეპისკოპოსი 45,12-13.
 ლეონტი მროველი 99,2.
 ლესინჯი 129.
 ლოპკინი ალექსანდრე 217,1-2 (შენ.).
 ლომინაშვილი დათუნა 427.
 ლომინაშვილი ზაზა 427.
 ლომოური ნაკო 45,12.
 ლონგინე (მოწ.) 341,20-37.
 ლუარსაბ II, გეგე (მოწ.) 40,8; 178,2.
 ლუარსაბ, ძე შაჰნაოზ მეფისა 16 (ანდ.).
 ლუკა, სომეხთა მამათ-მთავარი 247,2.
 ლუკა მახარებელი 155 (შენ.); 286,16.
 ლუკაძე გიორგი, ბერისშვილი, ნეძვი-
 სელი 19 (ანდ. ა).
 ლუკიანე 286,18.
 ლუკიანე, საბერძნეთის მწერალი 355,3.
 285,52 (ანდ.);
 *მაგრაქვედაძე დავით (|| დათუნა), გა-
 დამწერი 109 (ანდ. ა).
 მავრა (წმ.) 341,21.
 მაწაძე ზერა 427.
 მაისუაძე იაკობ ქრისტოფორეს ძე, გა-
 დამწერი :89 (ანდ.).

მაკარი 334,4; 369,19.
 მაკადარიძე სვიმონ, მთარგმნელი 68
 (ანდ.); 68 (ანდ. ა. ბ.).
 მალაქია კათალიკოსი 176,3; 382,4;
 464,4.
 შალკამოს (მოწ.) 341,22.
 მამა (მოწ.) 341,17.
 მამაცოფი იოსებ ქრისტეფორეს ძე 217
 (შენ. ბ, გვ. 159).
 მამუჯა, შათირ ყოფილი, სტოლნოი,
 დამკვეთი 109 (ანდ. ა).
 მანუელ ქანთინოს, ხარტოფილაქი 378,6
 მართა დედოფალი 421 (შენ.).
 მარიაშ დედოფალი 421 (შენ.).
 მარიაშ, არჩილ ბატონიშვილის ასული
 169 (შენ. ბ); 267 (მინაწ.).
 მარიაშ, გიორგი მეფის შაჰნავაზის ძის
 ასული 54 (ანდ.).
 მარიაშ, რევაზ ერისთვის ასული 16
 (ანდ.).
 მარიაშ მეგობრული (კბ.) 126; 282,4;
 418; 471.
 მარინა (მოწ.) 169,5; 285,49.
 მარინე (მოწ.) 187,2.
 მარკოზ განმორებული 286,28; 436,5.
 მარკოზ შონაზონი 43 (შენ. გ); 267,10;
 284,4.
 მარმანტელი 233.
 მარტვი-იოანე ნ. იოანე-მარტვი.
 მარჯანიძე ეფრემ 45,12.
 მატეე მახარებელი 162 (შენ.).
 მაქსიმე აღმსარებელი 20,1; 30,4; 32,3-
 7; 131; 137,23; 168,3; 208,1-2-
 3-4; 209,5; 227; 345,1; 377 (შენ.
 იბ.-ილ-იე); 491,10; 500, 12.
 მალაღვი დიმიტრი გაბრიელის ძე,
 მთარგმნელი 285,53-55 (ანდ.).
 მაჟა, შვილი ანნასი,—ბეჟან ერისთვის
 ასულისა 168 (ანდ. ბ).
 მაჟაევი ნიკოლოზი, გადამწერი 454,1
 (შენ.).

მაჟაევი (|| მაჟაშვილი) სვიმონ 253,1;
 288; 454,2.
 მაჟაშვილი ანა, ბეჟან ერისთვის ასული
 168 (ანდ. ბ).
 მაჟაშვილი ნიკოლოზ, ღიგოვე მაჟაევი ნი-
 კოლოზი (ნ.).
 მაჩაბელი ფარხადან 44 (შენ.).
 მაკუფარია ბარბარე, გადამწერი 500
 (ანდ. 1-3).
 მახარობელი ჰეტრე გიორგისძე 102 (შენ.).
 მაჰმადი (|| მახმედი) 137,9; 258
 (ანდ.); 394,1.
 მელიქოვი იოსებ 101,44; 390,23.
 მელქისედეკი 220 (შენ.).
 მელქუაშვილი აკანო, მთარგმნელი 42
 (ანდ. გ).
 შენა (მოწ.) 341,1.
 შენეფშ და ასკლეპიად 358,5.
 შენანდროს 131; 345,1.
 შერკვილაძე იოსებ 45,9.
 შესუკიველი 40,16 (შენ.).
 შეხი დავით, მთარგმნელი 260,1.
 შეხი ფვანე 172 (მინაწ.).
 შეხიევი აკანო 141 (შენ.).
 შეშველავი მირმანოზი, გადამწერი 425
 (ანდ.).
 შეშველავი რომანოზი, გადამწერი 419
 (ანდ.).
 შილიტინა 470.
 შილორდი გიორგი 127; 196,1; 287,1;
 332.
 შარი (ამბავი,—„მირიანი“) 396,3; 420;
 459.
 შირიან, მეფე 99,2; 286; 1.
 შირიანთა ამირაღას შვილი გიორგი,
 გადამწერი 404 (ანდ.).
 შისაელ (წმ.) 341, 28.
 შიკელ ხუნკელი იერუსალიმელი 28,2
 შიკელ, გადამწერი 98 (ანდ.).
 შიკელ, ხელმწიფის კარის დეკანოზის
 შვილი 403 (შენ.).
 შიკელაძე ა. 9,14.

მიქელაძე გიორგი 467.
 მიქელაძე გრიგოლ 339 (ანდ.).
 მიქელაძე გრიგორი, მონაზონი, გადამწერი 374 (ანდ.).
 მიხილ, გადამწერი 48 (ანდ.); 303 (ანდ.).
 მიხილ, ოთარ მორჩილი, წამებული ლექთაგან 40,28.
 მიხილარ, მოძღვარი სომეხთა, სევესტიელი 256; 256 (შენ. ბ); 269; 363; 408; 413.
 მოსე, წინასწარმეტყველი 1,1; 2,1; 16 (შენ.); 17,1; 75 (შენ. ბ); 75 (შენ. გ); 155 (შენ. ბ); 155 (შენ. გ); 176,1; 364 (შენ. ბ); 382,1; 425,3; 464,1.
 მოსე ნეკრესელი, დიაკონი, პეტრე მღვდლის შვილი 447 (ანდ.).
 მოსე ხონელი 14; 92; 384 (ანდ. 1).
 მოჰმედი, ნ. მაჰმადი
 მურატი სალომე, პრინცესა 45,12 დ. მუხელაშვილი როსტომ 254 (მინაწ.).
 მუხრანბატონი გრიგოლ იოანეს ძე 101; 108; 475 (შენ.).
 მხეიძე (?) დავით, ბერი, ფირანის შვილი 381 (ანდ. 2).
 მხეიძე ფირან 381 (ანდ. 2).
 ნადირაძე იოანე ონოფრეს ძე, მღვდელი, გადამწერი 378 (ანდ.).
 ნავა 101,91.
 ნაზარალიხან 153,26.
 ნაპოლიონ 249 (შდრ. ბონაპარტი).
 ნაბირ თუხელი, ხოჯა 457.
 ნახუიდაშვილი დათნა 423 (შენ).
 ნატალია (მოწ.) 286, 11.
 ნექტარი (|| ნექტარიოს) კოსტანტინეპოლელი 19,1 (შენ. ბ.); 285,10.
 ნექტარიოს იერუსალიმელი 19,1 (შენ. ბ); 83.

ნეოფიტე უბნელი 40,16 (შენ.).
 ნეოფიტ, მღვდელ-მონაზონი, ოსყოფილი 383 (შენ. გ).
 ნესტორ ნ. ნისტორ.
 ნეჰაძე პეტრე მგალობელი 394,7.
 ნიკიფორე || (ნიკიფორე), ბერი, იერომონაზი, გადამწერი 77 (ანდ.)
 ნიკოლაი || (ნიკოლოზ) პავლოვიჩი, სდრუსეთის ხელმწიფე 57 (ანდ.); 285,55; 468.
 ნიკოლაოზ საცივირველ-მოქმედი 183 (შენ.).
 ნიკოლაოზ მავრი კოდრატოვი, უნგრელახის მთავარი 164 (შენ.).
 ნიკოლაოზ ონიკაძეძე, გადამწერი 70 (ანდ.).
 ნიკოლაძე, ვა. 45 (შენ. ბ.).
 ნიკოლოზ, კათალიკოზი, ამილახორის შვილი, დამკვეთი 98 (ანდ.).
 ნიკოლოზ წმ. (მამა მირონ ლიკიისა) 491,4-5.
 ნიკოლოზ ბერი, გადამწერი 296 (ანდ. 2).
 ნიკოლოზ მთავარმთავროსი (ქბ.) 282,9.
 ნიკოლოზ, სიონის დეკანოზი, გადამწერი 334 (ანდ); 334 (ანდ. 2).
 ნიკოლოზ ტფილელი, ჩერქეზის ძე 170,4.
 ნინო (|| ნინა) მოციქული 40,14-15-16; 99,2; 215,1; 286,1; 357,1-2; 487,4.
 ნინო, ანანა თუმანიშვილის ასული 395 (ანდ. 2).
 ნინო, თავად ნიკოლოზ ამილახვაროვის კნენინა, გადამწერი 66 (ანდ.).
 ნინო, მეფის გიორგის ასული, მეგრელი მთავრინა 183 (შენ.).
 ნიხიძე (ქბ.) 286,26.
 ნისტორ მწვალბერი 137,6; 307.2-3-5-6-8; 357,3.
 ნოე 24,2.

ნუმა პომფილია 456.

აღორანაფი ნ. თლორინოვი

წინა მღვანე 155,19; 436,4; 479,1.

ონისიძორე (ცხ.) 436,4.

ონოფორი განშორებული 286,29; 341,2.

ფრბელიანი ავთანდილ, სარდალი, ქეშიქ-
ნიბაში 4;78.

ზრბელიანი აღექანდრე ვახტანგის ძე, იგივე

ჯ. = ორბელიანი 253,15; 473; 474.

ზრბელიანი გიორგი (|| გრიგოლ), ძე მზე-
ქაბუკისა 21,1.

ზრბელიანი გრიგოლ 101,33-60-66-106;

130,1-2-3-7-8-9-10; 141 (შენ.);

160,7; 253,15-16;332 (ანდ.).

ზრბელიანი ჯავახ 57 (შენ.); 290.

ზრბელიანი დიმიტრი 153,20; 202

(შენ. იგ.); 479,17.

ზრბელიანი ვახტანგ 21,6-7; 153,21.

ზრბელიანი (|| ჯენ ბაკურიან ორბე-
ლიანი) იოანე, მეშვიდე, მთარგმნე-
ლი 260.1-3.

ზრბელიანი მანანა 21 (შენ. ა).

ზრბელიანი მზეჭაბუკ, მდივანბეგი 21,1;
101,43.

ზრბელიანი ნიკოლოზ, თბილელი მიტ-
როპოლიტი 30,15; 32 (ანდ.);
90 (ანდ.).

ზრბელიანი (|| ორბელის ძე) სულხან-ხაბა

9,5; 13; 13 (შენ. დ); 22; 59,1; 64,2;

65,2; 79,2, 93; 95; 95 (შენ. ე);

108,1-15 (ანდ.)-16; 153,17; 170,3

(შენ.) 172; 180,4; 202 (შენ. იდ);

279,1; 287,2; 292; 300; 300

(შენ. ე); 370,2-3; 370 (შენ.);

374 (შენ. დ); 407; 410; 416; 484.

ზრბელის ძე ზობაძე, ბერი 95.

ზრბენი (|| ოროგინე) 137,4.

ასუ, ხუცესი, დეკანოზის შვილი 176
(ანდ.).

აქროაშვილი (|| აქრიაშვილი, აქროაძე დიმი-

ტრი, მღვდელი, გადამწერი 23

(ანდ.); 206 (ანდ. 2); 220 (ანდ.

2); 228 (ანდ.); 258 (ანდ.); 346

(ანდ.); 347 (შენ.).

აქროაშვილიშვილი ნ. 45,23.

აველე ეპისკოპოსი 436,2.

აველე მოციქული 154ა; 255 (შენ. 2);
433,6.

აველე მსუფიზი, გადამწერი 281
(ანდ. 1).

აველე პეტროვიჩი, დიდი მთავარი 206
(შენ.); 220 (შენ.); 255 (შენ.).

ბაიჭაძე, გადამწერი 217 (შენ. ბ).

ბალაძე (ცხ.) 286,9.

ბარბე მღვდელი 213,5-8-11-12-13.

ბახრაძის (|| პარეკრაძის, პასეკრა-
ტოს) 262 (ანდ.); 285,35.

ბახკალ ძუნელი 355,4.

ბატრაძე იოანე, გადამწერი 381 (ანდ.)

ბაფნაძე, მამა ეფფროსინასი (ნ.)
285,50.

ბახუმი 300 (ანდ.).

ბენტელაშვილი იოვანე, მთარგმნელი
59 (ანდ. ბ).

ბეტრე აღექსისშვილი, იმპერატორი 83
(ანდ. ბ).

ბეტრე დიდი 91 (შენ. და ანდ.); 345
(ანდ.); 460.

ბეტრე მგალობელი 278 (ანდ.).

ბეტრე მოციქული 154 ა; 286,6; 489,2.

ბეტრე მოძღვარი, ტფილისელი 108,15
(შენ.); 260,1.

ბეტრე მღვდელი, აღმწერი 14
(ანდ.).

ბეტრე ყარაბი ნ. ლარაძე პეტრე.

ბეტროს მკაწრელი 137,24; 377 (შენ.
მ).

პითალო 69 (შენ).

პილატე პონტაფელი 27 ბ; 164 (შენ.);
282,7.

პიროს კასტანჯიუკოვი. პეკალეკლი 208,2,
 პისტო (მოწ.) 286,14,
 პლატონ, ფილოსოფოსი 131; 345,1;
 433,4.
 პლატონ არხიეპისკოპოსი 220 (შენ.).
 პოპედონოსცევი პეტრე 209 (შენ.).
 პოლემონ 358,2.
 პოლიციონი 470.
 პორფირი ბერი 211 (შენ.); 213,13.
 პორფირი(ას) (|| პორციროსი) ფინიკელი 97,1; 255 (შენ. ბ); 256 (შენ. ბ); 264.
 პოტიომკინი გ. ა. 99 (შენ. ბ).
 პროკლე ეპისკოპოსი 307,8.
 პროსპერ მერიმე 488.
 პროხოვრე 122.
 პუბლიო ლენტული 215,13.
 პუსკინი 101,89.
 უან ჟაკ რუსო 216.
 უუკოვსკი 101,93; 130,9.
 ურული გიორგი ზაალისძე, გადამწერი 407 (ანდ.).
 რაზიკაშვილი თომა 119,8.
 რაზიკოვი პავლე გიორგის ძე, გადამწერი 33 (ანდ.).
 რაზმაშა (ამბავი) 458,2.
 რაზმაძე რომანოზ, მესტამბე 441 (ანდ.).
 რაუდენი (მოწ.) 40,13 16 (შენ.); 286,2.
 რახიელ, კნენა 101, 67.
 რევაზ, შვილი ანნასი, — ბეჟან ერისთვის ასულისა 168 (ანდ. ბ).
 რევაზოვი სტეხანე, ბერი, მღვდელ-მონაზონი, გადამწერი 28 (ანდ.)
 რიდი ჩარლზ 242 ა, 5.
 რიდილერი კლაუდიუს 209 (შენ.).
 რიკაძე იორამ 427.
 როლ(ლ)ენ კარლოს 356,3; 385 (შენ.).
 როსტომ (ამბავი, „როსტომიანი“) 72;
 რუფენა ფრანც, მკურნალი 395 (შენ.) 461,2.

რუსიევი ელისაბედ, კნენა, გადამწერი 285 (ანდ.); 288.
 რუსიევი რამაზ 286 (ანდ.).
 რუსუდანი (ერუსტდანიანი) 65,3.
 რჩეულიშვილი გრიგოლ 101,114.
 საბა ნინოწმადელი, მიტროპოლიტი 46; 46 (შენ. ა).
 საბინინი მხედალ 24 (შენ. და ანდ.); 40,21 (შენ.); 40,22-23.
 სავანელი ივანე, გადამწერი 427.
 საკსოზ იოანე 360,2.
 სალომე უჯარმელი 99,2.
 სამოელ რაბინი 213,1; 454,1.
 სამოელ წინასწარმეტყველი ნ. ანნა, დედა სამოელ წინასწარმეტყველისა.
 სამუნა (მოწ.) 341.23.
 სარგის სუბულის ძე (|| სუბალიძე) 137, 25; 377 (შენ. მბ).
 საურმაგ მეფე 489,9.
 საშაკ (წმ.) 24,7.
 სეფანთ ხალომე, გადამწერი 116 (ანდ.).
 სეკუნდიონი 430,1.
 სერაპიონ, მამა 286,28; 436,5.
 სერაპიონ მღვდელ-მონაზონი, წამებულო ლექთაგან 40.28.
 სერაფიმ (|| სერაქიმ) პსიდიელე, არხიმანდრიტი კიკოსისა 164 (შენ. ა ბ.).
 სვიმეონი (წმ.) 267,7.
 სვიმონ 118,8.
 სვიმონ (|| სიმონ) თესალონიკელი 405, 1-5.
 სილივისტრო (|| სილივისტრო). რომთა პაპი 85 (შენ. ბ.); 235; 285, 44.
 სიმონოვი იოსებ 45,20.
 სირინოზ (ამბავი, „სირინოზიანი“) 179, 181.
 სნელდე 217,1-5.
 სოვრათი (|| სოკრათი) 131; 153,12; 335,7; 345,1-2; 435,2.
 სოზონი (მოწ.) 341.6.
 სოზონივი ვასილ 214 (შენ.).

სოკოლოვი, მთარგმნელი 215,12
(შენ. ბ).
სოლალაშვილი ზაგრატიოს, მთაწმიდელი
მღვდელ-მონაზონი 294 (ანდ.).
სოლალაშვილი ვერონტი, მეფის ირაკლის
კარის არხიმანდრიტ ყოფილი 296
(შენ.); 296 (შენ. ბ); 296 (ანდ.).
სოლომან, ანჩისხატის დეკანოზი 390,36.
სოლომონ ბრძენი 131; 345,1; 370,1;
377 (შენ. მ).
სოლომონ II, იმერთ მეფე 33,2; 135;
170,1; 267 (მინაწერი).
სოსთენი 377 (შენ. ლთ).
ხოფია (მოწ.) 286,14.
სოფიო 118,1.
ხოფოვ 162 (შენ.).
სოფრომ (|| სოფრონ) იერუსალიმელი
285,22-51; 418; 471.
სოფრონიოს არხიმანდრიტი, არაგვის ერ-
ისთვის შვილი 215 (ანდ. ა).
ხტეფანე, მამად-მთავარი 341 ანდ.
ხტეფანე მტბევარ ეპისკოპოსი 40,2; 487,1
ხტეფანე პარველ-მოწამე 42,5; 286,17-
18-19; 341,24-25.
ხტეფანე ცოლვილი, გადამწერი 172
(ანდ. ბ. გ.)
ხტოსმინკი ელ. 45,2 (ი).
ხტოსმინკი ლევან 45,2 (ი).
ხტრაზოვი პეტრე, რუსი მთარგმნელი.
226 (შენ.):
ხუმონ, ლეკთაგან წამებული 40,28.
ხუმონ ხუცესი, გადამწერი 382 (ანდ.)
ხუმონი 369,17.
ხულიმან ხელმწიფისა და ავროშადის
წიგნი, იგივე ამირ-ჯიმჯიმიანი (ნ.).
ხუმბატიძე აზარია, გადამწერი 86.
(ანდ. ა-გ.)
ხუნანა, იგივე შუშანიკ (ნ.).
ხფრილონ ცოლვილი, გადამწერი 24.
(ანდ.)
ტაბიძე ხვიმონ, გადამწერი 182 (ანდ.)

ტიანოვი ხელაქა 101,85.
ტარასი არხიმანდრიტი 30,5 (შენ.); 182
(შენ.).
ტარიელი და ნესტან-დარეჯანი [(პოემა,
— „ვეფხისტყაოსანი“ შოთა
რუსთველისა (ნ.)] 66, 422.
ტასა, დიმი. ზაგრატიონის ასული.
ტახისნიოს ალექსანდრე 355,2.
ტატუშოვ ალექსანდრე, მღვდელი 45,26.
ტერლატი, სომეხთა მეფე 42,3.
ტიბეროსი, იმპერატორი 215,13.
ტიგრან, სომეხთა მეფე 390,1.
ტიმოთე (წმ.) 341,21.
ტიმოთე, გორის მიტროპოლიტი 67;
67 (შენ.)
ტიმოთე, მთავარეპისკოპოსი, ნ. გაბა-
შვილი ტიმოთე.
ტიმოთე ჭუთათელი, არხიეპისკოპოსი
393 (შენ.).
ტიტე, კეისარი 180,1.
ტლაშაძე 463 (შენ.).
ტორმუხოვი ალექსანდრე, ღენერალი 397
(ანდ.).
ტრიფილე (|| ტრიცილე), დიაკონ-მო-
ნაზონი 192 (შენ.); 225 (შენ.);
348 (ანდ.); 383 (შენ. გ.).
ტუემალაძე მ. 45,12-ზ.
უაღნტინიანე, კეისარი 307,4.5.
„უთრუთიანი“ 61.
უსიმოს, ეკვარი ანტოლეელი 99 (შენ. ა).
უსცა 209,1.
ჰლორონოვი ნ. ფლორინოვი.
შალავა ბერუაშვილი ქალი კამე, გადამწე-
რი 445 (ანდ.).
ფან. იოსებ 45,11.
ფარნავა ზატონიშვილი 350,13.
ფარნაოზ მეფე 489,9.
ფებრონია (წმ.) 285, 47.
ფენელონი 448. ა-ბ.
ფერაძე ილია 45 (შენ. ა).

ფოლიზე ბერი, გადამწერი 148 (ანდ.).
 ფოლიზე მოციქული 341,11.
 ფოლიზე, მღვდელი ჰარმანთა 69 (შენ.);
 256 (შენ. ბ).
 ფილკანოს ეპისკოპოსი, პრეპენელი 24,17:
 266 (შენ. ა).
 ფილოთეოს კოსტანტინეპოლელი 265,2;
 266 (შენ. ა).
 ფლორიანი 456.
 ფლორინოვი 68.
 ფოტი პატრიარხი 24,4; 234 (შენ.).
 ფოცხვეროვ იოსებ 460 (ანდ.).

ჭაჭვარაძე გიორგი, (გადამწერი 159.
 ქართველოვი იოანე 239,1; 400.
 ქაჯაია დავით 426.
 ქეთავან, მეფის სძალი, წერეთლის
 ასული 202 (ანდ. 2).
 ქეთაონ, დედოფალთ-დედოფალი 284
 (ანდ.).
 ქეთევან ბატონისშვილი 21,1.
 ქეთავან, ბატონისშვილი, ირაკლი II-ის
 ასული 33 (შენ. ა); 197 (შენ.);
 475 (შენ.).
 ქეთევან (|| ქეთავან) დედოფალი (მოწ.)
 40,16 (შენ.); 178,1; 286,21; 390,
 13; 391,3; 475; 479,6.
 ქვილაძე დათუნა 427.
 «ქილილა და მანანა» 275; 387; 450.
 ქობულოვი თამაზ 476 (ანდ.).
 ქობულოვი იოანე სოლომონის ძე 19
 (ანდ. ბ).
 ქორიძე ფილიპონ 154 (ანდ.).
 ქორალო 101.113
 ქრისტესია (|| ქრისტეფორე მონაზონი
 40,21; 347 (ანდ.); 500 (შენ.).
 ქრისტეფორე (მოწ.) 341,16.
 ქრისტეფორე, კარის ხუცესი 441 (ანდ.).
 ქრისტინა (წმ.) 285,48.
 ქვინეფორე (ცხ.) 286,7; 436,1.
 ქუთათელაძე არისტო 154 (ანდ.).
 ქუთათელაძე ხოფრომ 426 (შენ. ბ).

ქური პუმეფი, მღვდელი 341,10.

ლაღოვი 209,3.
 ლამაშიძე დავით 45,15.
 „ლრამატიკა“ 271,2; 273.
 ლროცი ლუდო 355,5.
 ლუდოვიჩი ივან ვასილიჩ. ლრაფი 382
 (ანდ.).

შარამან (ამბავი, „ყარამანიანი“ 4; 55;
 57; 78; 82; 290,1; 402; 411.
 ყაფლანისშვილი ვახტანგ 33,2; 394,81.
 ყაფლანისშვილი მამუკა 101,87-88.
 ყიფიანი დემეტრი 253,6.
 ყორღანაანთ ბახუტაშვილი მოსეა, იგივე
 ყორღანოვი მოსესა 55 (ანდ.); 57
 (ანდ.); 58 (ანდ.); 58 (ანდ.); 59
 (ანდ. ა); 60 (ანდ.).
 ყორღანოვი ვრიგოლ ივანეს ძე 175,3;
 175,3 (ანდ. ბ).
 ყორღანოვი მიხეილ მოსესის ძე 55 (ანდ.);
 ყორღანოვი ხერგეი მოსესის ძე 55 (ანდ.);
 58 (შენ. ბ).

შალვა (მოწ.) 40,9-16 (შენ.); 178,5;
 286,22.
 შარაძე მაქსიმე 154 (ანდ.).
 შამაბაზ (შაჰბაზ), სპარსთა მეფე 408;
 487,4.
 შამნავაზ (|| შამნაოზ), მეფე 16 (ანდ.);
 54 (ანდ.); 394,3.
 «შამ-ნამე» 299.
 შელ, მამა, მღვიმელი 40,16 (შენ.)-17;
 286,12-13.
 შირიაფეი აღეჰსანდრე 346,2 (შენ.).
 შირინი. მესტამბე 214 (შენ.).
 შოთა რუხოველი 9,8; 54; 66; 167;
 248; 288; 302; 338; 384 (ანდ. 1);
 391,1; 403; 412; 455; 461,1.
 შუშანიკ (წმ.) 40,16 (შენ.); 178,4;
 341,18.
 «ჩარდავრიშინი» 65,1; 210; 386.

ჩარკვანი მანოელ 403 (შენ. და ანდ.).
ჩაჩიკა(ს)შვილი (|| ჩაჩიკოვი გიორგი),
გადამწერი 64 (ანდ. ა); 65
(ანდ. ა).

ჩაჩიკა(ს)შვილი დიმიტრი 90 (ანდ.).
ჩაჩიკა(ს)შვილი თომა 90(ანდ.); 181(ანდ.).
ჩაჩიკა(ს)შვილი კორნელი 90(ანდ.); 181
(ანდ.)

ჩაჩიკა(ს)შვილი(|| ჩაჩიკოვი) ნიკოლოზ, გა-
დამწერი 64 (ანდ. ბ - გ-დ); 65
(ანდ. ბ-გ-დ); 90 (ანდ.).

ჩახრუხაძე 9,6; 153,31; 253 (შენ);
391,2.

ჩერქეზოვანი იორამ 118,1 (შენ. ც).

ჩერქეზოვი ვ. 45,12 ია.

ჩიქოვანი მარიამ პეტრეს-ასულე, გადამწე-
რი 333 (ანდ.).

ჩიქოვანი პეტრე 333 (ანდ.)

ჩიჩუა გიორგი 376.

ჩოლაყაშვილი ზოსიმე 380 (ანდ. 2).

ჩოლაყოვი ქაიხოსრო 54 (მინაწერი).

ჩუბანაშვილი დავით 40,20 (შენ.).

ჩხატარაისძე პეტრე, მდივან-მგალობელ-
მწიგნობარი 376.

ჩხეიძე ვაბრიელ 347 (ანდ.); 491(ანდ.);
500 (შენ.).

ცეცილოზ ვილემ 356,2.

ცინცაძე კალისტრატე 45,16.

ციციშვილი მარიამ 23 (შენ 1).

ჭერეთელი გრიგოლ 91 (ანდ.).

ჭერეთელი ზურაბ

ჭერეთელი ივანე 232.

წილკენელი ისე, ნ. ისე წილკენელი.

წინამძღვრისშვილი სვიმონ 101,74-83-
84-109-110; 213 (ანდ. ა).

ჭავჭავაძე ალექსანდრე 21 (შენ ა); 101,4-
5-11-13-19-23-24-25-27-28-35-37-

38-39-72-73-80- 82-86-89-94- 97-
-111; 130,4-5-6; 253,9-12; 285,52;
390,19-25-37-39; 479,18.

ჭავჭავაძე ილია 361.

ჩანდუაშვილი თამაზა 427.

ხარალაძე (მოწ.) 286,8; 341,7.

ხარტოფილიკი იოანე 405,9.

ხაზანოვი ივანე, გადამწერი 29 (ანდ.).

ხაზანოვი სოლომან, გადამწერი 164
(ანდ.).

ხახუტაშვილი დ. 45,7.

ხელიძე გიორგი 45,12ც.

ხერასკოვი მიხაილ მატუხს ძე 209 (შენ.).

ხუციანოვი ტერ ანტონ ხიზაბაგერილი,
მღვდელი, გადამწერი 152 (ანდ.).

ჯანგიროვი გიორგი, მღვდელი 469 (შენ.).

ჯ.-ორბეჯანიანი ალექსანდრე, ნ. ორბელია-
ნი ალექსანდრე.

ჯენაბაკურიანი ორბელიანი იოანე, ნ. ორ-
ბელიანი იოანე.

ჯუმაჯუმა, ხელმწიფე (ამბავი) 117,2;
451,2.

ქადეოს მოციქული 247,2 (გვ. 176).

ქებრონია, ნ. ფებრონია.

ქემისტოკლე 358,1.

ქენელონი, არხიეპისკოპოსი კამბრეი-
სისა 277.

ქერდიუსონ ადამ 214.

ქილადელოზა 253,2-3.4.

ქილაძე მღვდელი ნ. ფილიპე, მღვდელი
ჰარმანთა.

ქილაძეოს კოსტანტინეპოლელი, ნ.
ფილოთეოს...

ქილაძიანი, ნ. ფლორიანი.

ქილაძე, ნ. ფოტი.

ქილაძე-ნოდორძი ივანე, ყიზლარის კამენ-
ლატი 182 (შენ.).

ქილაძე 489,2.

შინაჯასი

1. რედაქციისაგან	I
2. წინასიტყვაობა	III
3. ხელნაწერთა აღწერილობა	1
4. ხელნაწერთა ქრონოლოგიური ტაბულა	363
5. დარგობლივი საძიებელი	370
6. პირთა საძიებელი	374